ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Πρὸς τοὺς Ἐπιθεωρητὰς τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως, τοὺς Γυμνασιάρχας καὶ Διευθυντὰς τῶν Διδασκαλείων καὶ Ἐμπορικῶν Σχολῶν, τοὺς Σχολάρχας καὶ Ἐπιθεωρητὰς τῶν Δημοτ. Σχολ. τοῦ Κράτους.

Ἡ ὡς οἷόν τε ἀπηκριβωμένη καὶ ἀσφαλὴς γνῶσις τῆς Μακεδονίας καὶ τῶν κατ' αὐτὴν εἶναι ἀνάγκη, ἧς ἡ σημασία οὐδένα λανθάνει. Καὶ πᾶς μὲν Ἕλλην πολίτης δέον νὰ γινώσκῃ κατὰ βάθος τὴν Μακεδονίαν καὶ τὰ κατ' αὐτήν, πολλῷ δὲ μᾶλλον οἱ λειτουργοὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ ἡ σπουδάζουσα νεολαία, ἡ ἐλπὶς αὕτη καὶ τὸ ἔρεισμα τοῦ μέλλοντος.

Ταῦτα φρονοῦντες καὶ προαιρούμενοι νὰ συντελέσωμεν εἰς τὴν πληρεστέραν καὶ σαφεστέραν γνῶσιν τῶν τῆς Μακεδονίας, ἧς τήν τε χώραν καὶ τὸν λαὸν ὅσῳ βαθύτερον γνωρίσωμεν, τοσούτῳ μᾶλλον θὰ ἀγαπήσωμεν, ἔγνωμεν ἵνα θεμιτῶς συστήσωμεν ὑμῖν τὴν συνημμένην ἀγγελίαν τοῦ Μακεδονικοῦ συλλόγου «ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος» περὶ ἐκδόσεως Μακεδονικοῦ Ἡμερολογίου, οὗ τὴν κατὰ τὸ δυνατὸν εὐρυτάτην διάδοσιν κρίνομεν συντελεστικωτάτην πρὸς τὸν σκοπόν.

Ἡ ὑπὲρ παντὸς εὐγενοῦς προαίρεσις τῶν λειτουργῶν τῆς παιδείας τυγχάνει γνωστή. κατ' ἀκολουθίαν πεποίθαμεν τῇ φιλοτίμῳ καὶ ἀποτελεσματικῇ ὑμῶν καὶ τῶν ὑφ' ὑμᾶς ἐνεργείᾳ πρὸς σύστασιν τοῦ «Μακεδονικοῦ Ἡμερολογίου» τοῖς βουλομένοις ν' ἀποκτήσωσι τοῦτο.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 10 Δεκεμβρίου 1907

Ὁ Ὑπουργὸς
Α. ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

Σ. Μ. Παρίσης

ΠΩΛΕΙΤΑΙ

Ἐν Ἀθήναις	*Δραχ.*	*4,50*
Ἐν ταῖς Ἐπαρχίαις	»	*5,00*
Ἐν τῷ Ἐξωτερικῷ	*φρ.*	*5,00*
Χρυσόβουλον ἐπὶ πλέον	»	*1.*

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

"Ο ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ,,

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΝ ΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ

« Σώσωμεν τὴν Μακεδονίαν »

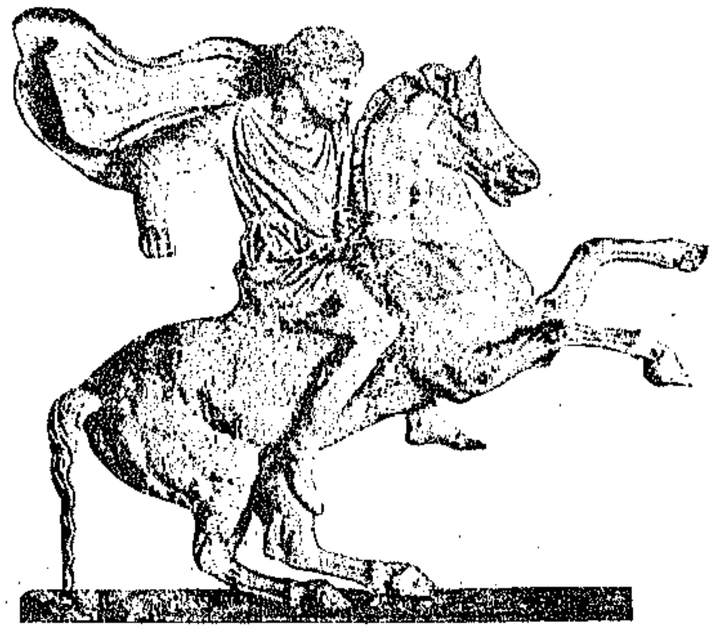

ΕΠΕΤΗΡΙΣ

ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ

1908

ΕΤΟΣ Α΄

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΙΣ "ΑΥΓΗΣ ΑΘΗΝΩΝ,, ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

Ἐκ τῶν Τυπογραφικῶν Ἐργαστασίων «Αὐγῆς Ἀθηνῶν» Ἀποστολοπούλου

ΤΟΙΣ

ΠΕΣΟΥΣΙ

ΠΡΟΜΑΧΟΙΣ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

«Σώσομεν τὴν Μακεδονίαν»

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Ο ΒΟΥΛΓΑΡΟΚΤΟΝΟΣ ΜΑΚΕΔΩΝ

ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

(Ἀπὸ 867 ἕως 886)

ΤΩι ΑΝΑΓΝΩΣΤΗι

Ὑπῆρξεν ἐποχή, καθ' ἣν ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ ἡνωμένη ἐμεγαλούργησε, κατακτήσασα πᾶσαν τὴν Ἀσίαν μέχρι τῆς Ἰνδικῆς.

Ἡ ἐποχὴ αὕτη ἦτο ἡ *Μακεδονική*.

Ἂν αἱ Ἀθῆναι καὶ ἡ Σπάρτη ἐδημιούργησαν καὶ ἐπετέλεσαν θριάμβους πνεύματος καὶ ἰσχύος, ἂν παρὰ τὴν Ὀλυμπίαν ἱδρύοντο οἱ βωμοὶ τῆς ἀδελφωσύνης τῶν Ἑλλήνων, ἂν τὰ θέσφατα ἐξεπορεύοντο ἐκ Δελφῶν, ἀλλ' ἡ Μακεδονία ἐξεπροσώπησε τὴν ὑπάτην ἰσχὺν τοῦ Ἔθνους, ἡ Μακεδονία ἥνωσεν αὐτήν, ὁ Μακεδονικὸς Ὄλυμπος ἐφιλοξένει τοὺς Ἑλληνικοὺς θεούς.

Πέραν εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Περσίαν αἱ Μακεδονικαὶ φάλαγγες ἵδρυον βωμοὺς παγκάλους εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἰδέαν, βωμοὺς σωζομένους καὶ σήμερον καὶ κηρύσσοντας δόξαν ἄϊδιον.

Ἂν εἰς τὸν Μαραθῶνα καὶ τὴν Σαλαμῖνα ὁ Ἑλληνισμὸς ἐνίκησε τὸν βάρβαρον, ἡ Μακεδονία τὸν κατὰ τῶν βαρβάρων πόλεμον μετέφερε νικηφόρως εἰς τὴν Ἀσίαν.

Κατὰ τοὺς Μακεδονικοὺς ἄρα χρόνους ὁ Ἑλληνισμὸς ἐνεφανίσθη εἰς τὴν οἰκουμένην ἐν τῇ φαεινοτέρᾳ, μεγαλοπρεπεστέρᾳ καὶ δυνατωτέρᾳ ἐκφάνσει του.

Ἐν μέσῳ τῶν αἰώνων δὲν ἀπωλέσθη ἡ Ἑλληνικότης τῆς Μακεδονίας, διότι τὸ ἱστορικὸν δεδομένον διὰ τὴν φυλήν μας εἶνε ἡ ζωτικότης καὶ τὸ ἄϊδιον τῆς ἑλληνικῆς συνειδήσεως.

Οἱ λίθοι αὐτοὶ μαρτυροῦσιν ἐν Ἐδέσσῃ (Βοδενοῖς), Βερροίᾳ, Νιαούσῃ, ἐν Πύδνᾳ, ἐν Ἡρακλείᾳ (Μοναστηρίῳ), Ἀμφιπόλει καὶ Φιλίπποις καὶ ἐν πάσῃ πόλει, πανταχοῦ τῆς Μακεδονίας, τὸ Ἑλληνικόν της.

Ἂν ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἐδιδάσκετο τὸν Ὅμηρον καὶ ὁ Σταγειρίτης Ἑλληνιστὶ ἔγραφεν, ἀλλὰ καὶ μετέπειτα Εὐστάθιος ὁ Θεσσαλονίκης ἑλληνιστὶ ἔγραφε καὶ ἐδίδασκε καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἑλληνιστὶ ἔγραψε πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς καὶ ἑλληνιστὶ ἐδίδαξε τὸν χριστιανισμὸν ἐν Μακεδονίᾳ, κηρύττων διὰ θείου στόματος τὴν Ἑλληνικότητα αὐτῆς.

Ἀπὸ τοῦ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων τὴν ἑλληνικότητα τῆς Μακεδονίας οὐδεὶς ἠμφισβήτησε.

Πρὸ ἔτους χωρικὸς Μακεδών, ἀμαθής, ἔδειξεν εἰς ξένον διπλωμάτην τὸ ἄἴδιον τῆς Ἑλληνομακεδονικῆς συνειδήσεως ἀπαντήσας εἰς αὐτόν, ὅταν ἠρωτήθη εἰς ποίαν ἐθνικότητα ἀνήκει:

—Σκάψε τὴν γῆν καὶ θὰ εὕρῃς ἀρχαῖα. Ἂν δὲν εἶνε ἑλληνικὰ οὔτε ἐγὼ εἶμαι Ἕλλην.

Κατὰ τοὺς τελευταίους ὅμως χρόνους ἀργυρώνητοι συγγραφεῖς καὶ πλαστογράφοι, καὶ πολιτικοὶ συμφεροντολόγοι ἐδημιούργησαν τὴν ἰδέαν τῆς βουλγαρικῆς Μακεδονίας καὶ τὴν ἐπέβαλον, ὡς μὴ ὤφελε, διὰ μέσων ἀποδοκιμαζομένων ὑπὸ τῆς εὐσυνειδησίας.

Ἤδη ἡ ἰδέα αὕτη ἐνθουσιάζει Βουλγάρους καὶ παρασκευάζει Εὐρωπαίους συμπαθεῖς πρὸς αὐτήν.

Ἡμεῖς δὲν ἔχομεν ἀνάγκην νὰ πλαστογραφήσωμεν καὶ ψευδολογήσωμεν, ὡς οἱ Βούλγαροι, οἱ κηρύττοντες τὸν

Ὀρφέα, τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον καὶ τὸν Ἀριστοτέλην ὁμοφύλους των!

Ἔχομεν νὰ μάθωμεν μόνον τὴν ἀλήθειαν.

Μανθάνοντες τὴν ἀλήθειαν, θὰ ἀγαπῶμεν τὴν Μακεδονίαν καὶ θὰ θυσιαζώμεθα ὑπὲρ αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ θὰ διδάξωμεν τοὺς ἄλλους Μακεδόνας τοὺς πλανωμένους.

Ἀπὸ τοὺς ἀναγνώστας, οἱ ὁποῖοι θὰ μάθωσί τι ἐκ τοῦ βιβλίου τούτου καὶ ἐξ αὐτοῦ θὰ ὁρμηθῶσι νὰ μάθωσι περισσότερα, ἐλπίζομεν, σὺν τῷ χρόνῳ, νὰ δημιουργηθῇ πυκνὴ φάλαγξ πνευματικῶν Μακεδονομάχων, οἵτινες νὰ καταγάγωσι νίκας διὰ τῆς κοινῆς ἐν Εὐρώπῃ γνώμης, ὡς παρήγαγον ψευδονίκας οἱ Βούλγαροι ἱστοριοκάπηλοι καὶ οἱ Εὐρωπαῖοι συνένοχοί των.

Γνωρίσωμεν τὴν Μακεδονίαν!

Ἰδοὺ τὸ ἔμβλημα τοῦ βιβλίου μας.

ΚΙΝΗΤΑΙ ΕΟΡΤΑΙ

Τὸ Τριῴδιον ἄρχεται 3 Φεβρουαρίου
Ἡ Ἀπόκρεως 17 Φεβρουαρίου
Ἡ Μεγ. Τεσσαρακοστὴ ἄρχεται 25 Φεβρ.
Τῶν Βαΐων 6 Ἀπριλίου
Μεγάλη Παρασκευὴ 11 Ἀπριλίου
Τὸ Ἅγιον Πάσχα 13 Ἀπριλίου
Τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς 18 Ἀπριλίου
Τοῦ Θωμᾶ 20 Ἀπριλίου
Τῆς Ἀναλήψεως 22 Μαΐου
Τῆς Πεντηκοστῆς 1 Ἰουνίου
Τῆς Ἁγίας Τριάδος 2 Ἰουνίου. Δευτέρα
Κυριακὴ Ἁγίων Πάντων 8 Ἰουνίου
Ἡ Τεσσαρακοστὴ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἄρχεται τὴν 9 Ἰουνίου

ΦΑΣΕΙΣ ΣΕΛΗΝΗΣ

Ἰανουάριος.— Πανσέληνος 5. Τελ. Τέταρτον 13. Νέα Σελήνη 20. Πρ. Τέταρτον 27.
Φεβρουάριος.— Πανσέληνος 4. Τελ. Τέταρτον 12. Νέα Σελήνη 18. Πρ. Τέταρτον 25.
Μάρτιος. — Πανσέληνος 5. Τελ. Τέταρτον 12. Νέα Σελήνη 19. Πρ. Τέταρτον 26.
Ἀπρίλιος.— Πανσέληνος 3. Τελ. Τέταρτον 10. Νέα Σελήνη 17. Πρ. Τέταρτον 25.
Μάϊος. — Πανσέληνος 3. Τελ. Τέταρτον 10. Νέα Σελήνη 17. Πρ. Τέταρτον 25.
Ἰούνιος. — Πανσέληνος 1. Τελ. Τέταρτον 5. Νέα Σελήνη 23. Πρ. Τέταρτον 23. Πανσέληνος 30.
Ἰούλιος.— Τελ. Τέταρτον 7. Νέα Σελήνη 15. Πρ. Τέταρτον 23. Πανσέληνος 30.
Αὔγουστος.— Τελ. Τέταρτον 5. Νέα Σελήνη 14. Πρ. Τέταρτον 21. Πανσέληνος 28.
Σεπτέμβριος.—Τελ. Τέταρτον 4. Νέα Σελήνη 12. Πρ. Τέταρτον 20. Πανσέληνος 26.
Ὀκτώβριος.—Τελ. Τέταρτον 4. Νέα Σελήνη 12. Πρ. Τέταρτον 19. Πανσέληνος 26.
Νοέμβριος.—Τελ. Τέταρτον 3. Νέα Σελήνη 10. Πρ. Τέταρτον 17. Πανσέληνος 24.
Δεκέμβριος.—Τελ. Τέταρτον 2. Νέα Σελήνη 10. Πρ. Τέταρτον 17. Πανσέληνος 24.

ΕΚΛΕΙΨΕΙΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 1908

1) ***Δακτυλιοειδὴς ἔκλειψις τοῦ Ἡλίου***, ὁρατὴ ἐν Ἑλλάδι τῇ 15 Ἰουνίου.
2) ***Ἔκλειψις τῆς Σελήνης*** ὑπὸ τοῦ σκιώφωτος, ὁρατὴ ἐν Ἑλλάδι τῇ 24 Νοεμβρίου.
3) ***Δακτυλιοειδὴς ἔκλειψις τοῦ Ἡλίου***, ὁρατὴ ἐν Ἑλλάδι τῇ 10 Δεκεμβρίου.

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ — ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΠΕΡΙΤΙΟΣ

Ἔχων ἡμέρας 31. — Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 10, ἡ νὺξ 14.

Ὁ ἥλιος εἰς τὸν Ὑδροχόον.

	Ιl.	N.		
†	1	14	Τρίτη	***Ἡ περιτομὴ τοῦ Χριστοῦ*** καὶ *Βασιλείου Μ.* Ἀργία.
	2	15	Τετ.	Σιλβέστρου Πάπα Ῥώμης καὶ Θεοδότης μάρτυρος.
	3	16	Πέμ.	Μαλαχίου τοῦ προφήτου καὶ Γορδίου μάρτυρος.
	4	17	Παρ.	Ἡ Σύναξις τῶν Ο' Ἀποστόλων καὶ Θεοκτίστου Ὁσ.
	5	18	Σάβ.	Παραμονὴ τῶν Φώτων· Θεοπέμπτου, Θεωνᾶ. Νηστ.
†	6	19	Κυρ.	***Τὰ ἅγια Θεοφάνεια.*** Ἀργία.
	7	20	Δευτ.	*Ἡ Σύναξις Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου.* Ἀργία.
	8	21	Τρίτη	Δομνίκης τῆς ὁσίας καὶ Γεωργίου τοῦ Χοζεβίτου.
	9	22	Τετ.	Πολυεύκτου μάρτυρος καὶ Εὐστρατίου τοῦ θαυματ.
	10	23	Πέμ.	Γρηγορίου Ἐπισκ. Νύσσης καὶ Δομετιανοῦ τοῦ Ὁσ.
	11	24	Παρ.	Θεοδοσίου τοῦ κοινοβιάρχου καὶ Ἀγαπίου Ἀρχιμ.
	12	25	Σάβ.	Τατιανῆς μάρτυρος.
	13	26	Κυρ.	Ἑρμύλου, Στρατονίκου καὶ Ἀγνῆς τῶν Μαρτύρων.
	14	27	Δευτ.	Τῶν ἐν Σινᾷ καὶ Ραϊθῷ ἀναιρεθέντων Πατέρων.
	15	28	Τρίτη	Ἰωάννου τοῦ Καλυβίτου καὶ Παύλου τοῦ Θηβαίου.
	16	29	Τετ.	Ἡ προσκύνησις τῆς Ἁλύσεως Πέτρου τοῦ Ἀποστόλου.
	17	30	Πέμ.	*Ἀντωνίου τοῦ Μεγάλου.* Ἀχιλλᾶ τοῦ ὁσίου.
	18	31	Παρ.	*Ἀθανασίου καὶ Κυρίλλου Πατριαρχῶν Ἀλεξανδρείας.*

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ

	19	1	Σάβ.	Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου καὶ Ἀρσενίου Κερκύρας.
	20	2	Κυρ.	Εὐθυμίου τοῦ Μεγάλου.
	21	3	Δευτ.	Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, Νεοφύτου μάρτυρος.
	22	4	Τρίτη	Τιμοθέου τοῦ Ἀποστόλου καὶ Ἀναστασίου τοῦ Πέρσου.
	23	5	Τετ.	Κλήμεντος Ἱερομάρτυρος καὶ Ἀγαθαγγέλου μάρτυρος.
	24	6	Πέμ.	Ξένης τῆς ὁσίας.
	25	7	Παρ.	Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου.
	26	8	Σάβ.	Ξενοφῶντος καὶ τῶν σὺν αὐτῷ.
	27	9	Κυρ.	*Ἡ Ἀνακομ. τοῦ λειψάν. Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου.*
	28	10	Δευτ.	Ἐφραὶμ Ὁσίου τοῦ Σύρου. Χάριτος μάρτυρος.
	29	11	Τρίτη	Ἀνακομιδὴ λειψ. Ἰγνατίου ἱερομ., τῶν ἐν Σαμοσάτοις 7 μ.
†	30	12	Τετ.	*Τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν.* Ἀργία.
	31	13	Πέμ.	Κύρου καὶ Ἰωάννου τῶν Ἀναργύρων.

« Ἀλεξάνδρου τὴν Ἀσίαν ἐξημεροῦντος Ὅμηρος ἦν ἀνάγνωσμα· καὶ Περσῶν καὶ Σουσιανῶν καὶ Γεδρωσίων παῖδες τὰς Εὐριπίδου καὶ Σοφοκλέους τραγῳδίας ᾖδον.

(ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΣ)

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ — ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΔΥΣΤΡΟΣ

Ἔχων ἡμέρας 29. — Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 11, ἡ νὺξ 13.

Ὁ ἥλιος εἰς τοὺς Ἰχθῦς.

	Π.	Ν.		
	1	14	Παρ.	Τρύφωνος μάρτ. καὶ Ἀναστασίου νεομάρτ. Ναυπλιέως.
†	2	15	Σάβ.	*Ὑπαπαντὴ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.* Ἀργία.
	3	16	Κυρ.	*Τελῶν. καὶ Φαρισ.* Συμεὼν καὶ Ἄννης. *Ἄρχεται τὸ Τριῴδ.*
	4	17	Δευτ.	Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου.
	5	18	Τρίτη	Ἀγάθης μάρτυρος. Πολυεύκτου Πατριάρχου.
	6	19	Τετ.	Βουκόλου ἐπισκόπου Σμύρνης.
	7	20	Πέμ.	Παρθενίου ἐπισκόπου Λαμψάκου καὶ Λουκᾶ τοῦ Ὁσίου.
	8	21	Παρ.	Θεοδώρου Στρατηλ. Ζαχαρίου Προφ. Μάρθας, Μαρίας μ.
	9	22	Σάβ.	Νικηφόρου μάρτυρος. Παγκρατίου ἐπισκόπου.
	10	23	Κυρ.	*Κυριακὴ τοῦ Ἀσώτου.* Χαραλάμπους ἱερομάρτ.
	11	24	Δευτ.	Βλασίου ἱερομάρτυρος, Θεοδώρας Αὐγούστης.
	12	25	Τρίτη	Μελετίου ἀρχιεπισκόπου Ἀντιοχείας τοῦ Μεγάλου.
	13	26	Τετ.	Μαρτινιανοῦ τοῦ Ὁσίου.
	14	27	Πέμ.	Αὐξεντίου τοῦ Ὁσίου.
	15	28	Παρ.	Ὀνησίμου τοῦ Ἀποστόλου καὶ Εὐσεβίου τοῦ Ὁσίου.
	16	29	Σάβ.	*Ψυχοσάββατον.* Παμφύλου μάρτυρος καὶ τῶν σὺν αὐτῷ.

ΜΑΡΤΙΟΣ

17	1	Κυρ.	*Τῆς Ἀπόκρεω.* Θεοδώρου τοῦ Τήρωνος. Μαριάμνης.
18	2	Δευτ.	Λέοντος Πάπα Ρώμης.
19	3	Τρίτη	Ἀρχίππου, Φιλήμονος, Ἀπφίας Ἀποσ. καὶ Φιλοθέης.
20	4	Τετ.	Λέοντος ἐπισκόπου Κατάνης.
21	5	Πέμ.	Τιμοθέου τοῦ ἐν Συμβόλοις καὶ Εὐσταθίου Ἀντιοχείας.
22	6	Παρ.	Τῶν ἐν Εὐγενίοις Μαρτύρων.
23	7	Σάβ.	*Ψυχοσάββατον.* Πολυκάρπου ἐπισκ. Πολυχρονίου ὁσ.
24	8	Κυρ.	*Τῆς Τυροφάγου.* Ἡ α' καὶ β' εὕρεσις τῆς Τιμίας Κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου.
25	9	Δευτ.	*Καθαρὰ Δευτέρα.* Ταρασίου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως.
26	10	Τρίτη	Πορφυρίου ἐπισκόπου Γάζης.
27	11	Τετ.	Προκοπίου τοῦ Δεκαπολίτου.
28	12	Πέμ.	Βασιλείου τοῦ Ὁμολογητοῦ.
29	13	Παρ.	Κασσιανοῦ τοῦ Ρωμαίου.

« Τρεῖς ἀδελφοὶ Ἡρακλεῖδαι ἐκ τοῦ ἐν Ἄργει βασιλικοῦ γένους τῶν Τημενιδῶν ἀπῆλθον πρὸς βορρᾶν εἰς τὴν Ἰλλυρίαν καὶ ἔπειτα προχωρήσαντες εἰς τὴν Ἄνω Μακεδονίαν κατῴκησαν εἰς τὴν Ἔδεσσαν.

(DROYSEN)

ΜΑΡΤΙΟΣ — ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΞΑΝΤΙΚΟΣ

Ἔχων ἡμέρας 31. — Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 12, ἡ νὺξ 12.

Ὁ ἥλιος εἰς τὸν Κριόν.

	Π.	Ν.		
	1	14	Σάβ.	*Τῶν Ἁγίων Θεοδώρων.* Εὐδοκίας Ὁσιομ., Σωφρονίου μ.
	2	15	Κυρ.	*Τῆς Ὀρθοδοξίας.* Ἡσυχίου τοῦ Συγκλ. Εὐθαλίας μ.
	3	16	Δευτ.	Εὐτροπίου, Κλεονίκου καὶ Βασιλίσκου μαρτύρων.
	4	17	Τρίτη	Γερασίμου τοῦ ὁσίου τοῦ ἐν Ἰορδάνῃ.
	5	18	Τετ.	Κόνωνος, Ἀρχελάου, Εὐλογίου, Εὐλαμπίου μαρτύρων.
	6	19	Πέμ.	Τῶν ἐν Ἀμορίῳ 42 μαρτύρων.
	7	20	Παρ.	Βασιλέως ἐπισκ. Χερσῶνος μετὰ τῶν λοιπῶν ἱερομ.
	8	21	Σάβ.	Θεοφυλάκτου ἐπισκόπου Νικοδημείας.
	9	22	Κυρ.	*Β' τῶν Νηστειῶν.* Τῶν ἐν Σεβαστείᾳ 40 Μαρτύρων.
	10	23	Δευτ.	Κοδράτου μάρτυρος καὶ τῶν σὺν αὐτῷ.
	11	24	Τρίτη	Σωφρονίου ἀρχιεπισκόπου Ἱεροσολύμων.
	12	25	Τετ.	Θεοφάνους τοῦ ὁμολογητοῦ.
	13	26	Πέμ.	Ἀνακ. Λειψάνου Νικηφόρου ἀρχιεπισκόπου Κ'πόλεως.
	14	27	Παρ.	Βενεδίκτου τοῦ Ὁσίου.
	15	28	Σάβ.	Ἀγαπίου μάρτυρος καὶ τῶν σὺν αὐτῷ.
	16	29	Κυρ.	*Τῆς Σταυροπροσκυνήσεως.* Σαβίνου μ. καὶ Χριστοδούλου.
	17	30	Δευτ.	Ἀλεξίου τοῦ Ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ.
	18	31	Τρίτη	Κυρίλλου ἀρχιεπισκόπου Ἱεροσολύμων.

ΑΠΡΙΛΙΟΣ

19	1	Τετ.	Χρυσάνθου καὶ Δαρείας μαρτύρων.
20	2	Πέμ.	Τῶν ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἁγ. Σάββα ἀναιρεθέντων Πατέρων.
21	3	Παρ.	Ἰακώβου ὁσίου τοῦ ὁμολογητοῦ.
22	4	Σάβ.	Βασιλείου Ἱερομάρτυρος ἐπισκόπου Ἀγκύρας.
23	5	Κυρ.	*Δ' τῶν Νηστειῶν.* Νίκωνος ὁσιομ., τῶν 199 μαθητῶν αὐτοῦ.
24	6	Δευτ.	Ζαχαρίου τοῦ ὁσίου.
† 25	7	Τρίτη	*Ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου.* Ἀργία.
26	8	Τετ.	*Τοῦ Μ. Κανόνος.* Ἡ Σύναξις τοῦ Ἀρχαγ. Γαβριήλ.
27	9	Πέμ.	Ματρώνης τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ.
28	10	Παρ.	*Τοῦ Ἀκαθίστου Ὕμνου.* Ἰλαρίωνος ὁσίου τοῦ νέου.
29	11	Σάβ.	Μάρκου ἐπισκ. Ἀρεθουσίων, Κυρίλλου τοῦ διακόνου.
30	12	Κυρ.	*Ε' τῶν Νηστειῶν.* Ἰωάννου Συγγρ. τῆς Κλίμακος, ὁσίου.
31	13	Δευτ.	Ὑπατίου ἱερομ. ἐπισκόπου Γαγγρῶν καὶ Ἀκακίου.

« Ἑλλὰς ἐστὶ καὶ ἡ Μακεδονία ».

(ΣΤΡΑΒΩΝ)

ΑΠΡΙΛΙΟΣ — ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΑΡΤΕΜΙΣΙΟΣ

Ἔχων ἡμέρας 30.— Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 13, ἡ νὺξ 11.

Ὁ ἥλιος εἰς τὸν Ταῦρον.

Π.	Ν.		
1	14	Τρίτη	Μαρίας ὁσίας τῆς Αἰγυπτίας.
2	15	Τετ.	Τίτου ὁσίου τοῦ θαυματουργοῦ.
3	16	Πέμ.	Νικήτα ἡγουμ. τῆς μονῆς Μηδικίου, Ἰωσὴφ ὑμνογράφου.
4	17	Παρ.	Γεωργίου τοῦ ἐν Μαλεῷ καὶ Πλάτωνος.
5	18	Σάβ.	*Τοῦ Λαζάρου.* Κλαυδίου μάρτ. καὶ τῶν σὺν αὐτῷ.
6	19	Κυρ.	***Τῶν Βαΐων.*** Εὐτυχίου Κων/πόλεως.
7	20	Δευτ.	Ἄρχεται ἡ *Ἁγία καὶ Μεγάλη Ἑβδομάς.* Καλλιοπ. μ., Γεωρ. ἐπ.
8	21	Τρίτη	***Μ. Τρίτη.*** Ἡρωδίωνος τοῦ Ἀποστόλου.
9	22	Τετ.	***Μ. Τετάρτη.*** Εὐψυχίου μάρτυρος.
10	23	Πέμ.	***Μ. Πέμπτη.*** Τερεντίου μάρτυρος.
11	24	Παρ.	***Μ. Παρασκευή.*** Ἀντίπα ἐπισκόπου Περγάμου.
12	25	Σάβ.	***Μ. Σάββατον.*** Βασιλείου ἐπισκόπου Παρίου.
13	26	Κυρ.	ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΠΑΣΧΑ. Μαρτίνου Πάπα Ῥώμης.
14	27	Δευτ.	Ἀριστάρχου, Πούδη, Τροφίμου τῶν Ἀποστόλων.
15	28	Τρίτη	Κρήσκεντος μάρτυρος καὶ Λεωνίδου.
16	29	Τετ.	Ἀγάπης, Εἰρήνης καὶ Χιονίας μαρτύρων.
17	30	Πέμ.	Συμεὼν τοῦ ἐν Περσίδι.

ΜΑΪΟΣ

	Π.	Ν.		
†	18	1	Παρ.	*Τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς.* Ἰωάννου τοῦ ὁσίου καὶ Ἰωάννου νεομάρτυρος τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων.
	19	2	Σάβ.	Παφνουτίου ἱερομάρτ. καὶ Τρύφωνος.
	20	3	Κυρ.	*Τοῦ Θωμᾶ.* Θεοδώρου τοῦ Τριχανᾶ.
	21	4	Δευτ.	Ἰανουαρίου ἱερομάρτ. καὶ Ἀλεξάνδρας τῆς βασιλίσσης.
	22	5	Τρίτη	Θεοδώρου τοῦ Συκεώτου.
†	23	6	Τετ.	*Τοῦ Ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου.* Ἀργία.
	24	7	Πέμ.	Ἐλισάβετ τῆς θαυματουρ. καὶ Σάββα τοῦ στρατηλάτου.
	25	8	Παρ.	Τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου.
	26	9	Σάβ.	Βασιλέως ἐπισκόπου Ἀμασείας.
	27	10	Κυρ.	***Τῶν Μυροφόρων.*** Συμεὼν ἱερομ. συγγενοῦς τοῦ Κυρίου.
	28	11	Δευτ.	Τῶν ἐν Κυζίκῳ 9 μαρτ., Μέμνονος τοῦ θαυματουργοῦ.
	29	12	Τρίτη	Ἰωάννου καὶ Σωσιπάτρου τῶν Ἀποστόλων.
	30	13	Τετ.	Ἰακώβου τοῦ ἀποστ. ἀδελ. Ἰωάν. τοῦ Θεολόγου.

«Ὁ κρίσιμος ἀγὼν τοῦ Ἑλληνισμοῦ θέλει διεξαχθῆ οὐχὶ πλέον κατὰ τῆς Τουρκίας, ἀλλὰ κατὰ τῶν Σλαύων ἐν γένει διότι, παρὰ τὸν γενόμενον πόλεμον, ὁ μέγας ἐχθρὸς τοῦ Ἑλληνισμοῦ δὲν εἶνε ὁ κλίνων πρὸς τὴν Ἀσίαν Τοῦρκος, ἀλλ' ἡ δύναμις, ἥτις διεκδικεῖ ὑπὲρ ἑαυτῆς τὴν Χερσόννησον τοῦ Αἵμου».

(MAX NORDAU)

ΜΑΪΟΣ — ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΔΑΙΣΙΟΣ

Ἔχων ἡμέρας 31.— Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 14, ἡ νὺξ 10.

Ὁ ἥλιος εἰς τοὺς Διδύμους.

Π.	Ν.		
1	14	Πέμ.	Ἱερεμίου τοῦ προφήτου.
2	15	Παρ.	Ἡ ἀνακομιδὴ τοῦ λειψάνου Ἀθανασίου τοῦ Μεγ.
3	16	Σάβ.	Τιμοθέου καὶ Μαύρας μαρτύρων.
4	17	Κυρ.	***Τοῦ παραλύτου.*** Πελαγίας τῆς ὁσιομάρτυρος.
5	18	Δευτ.	Εἰρήνης τῆς μεγαλομάρτυρος.
6	19	Τρίτη	Ἰὼρ τοῦ πολυάθλου.
7	20	Τετ.	*Τῆς Μεσοπεντηκοστῆς* Ἡ ἀνάμνησις τοῦ Σταυροῦ.
8	21	Πέμ.	*Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου* Ἀρσενίου τοῦ Μεγάλου.
9	22	Παρ.	Ἡσαΐου τοῦ προφήτου καὶ Χριστοφόρου μάρτυρος.
10	23	Σάβ.	Σίμωνος Ἀποστόλου τοῦ Ζηλωτοῦ.
11	24	Κυρ.	Ἐγκαίνια τῆς Κων/πόλεως τοῦ Μωκίου ἱερομάρτ.
12	25	Δευτ.	Γερμανοῦ ἀρχ. Κων/πόλεως καὶ Ἐπιφαν. ἐπ. Κύπρ.
13	26	Τρίτη	Γλυκερίας μάρτυρος καὶ Σεργίου.
14	27	Τετ.	Ἰσιδώρου μάρτυρος τοῦ ἐν Χίῳ.
15	28	Πέμ.	Παχωμίου ὁσ. τοῦ Μεγ. καὶ Ἀχιλλίου Λαρίσσης.
16	29	Παρ.	Θεοδώρου ὁσίου τοῦ Ἡγιασμένου.
17	30	Σάβ.	Ἀνδρονίκου καὶ Ἰουλίας τῶν Ἀποστόλων.
18	31	Κυρ.	***Τῶν ἐν Νικαίᾳ Θεοφόρων Πατέρων.***

ΙΟΥΝΙΟΣ

Π.	Ν.		
19	1	Δευτ.	Πατρικίου Προύσης ἱερομάρτυρος.
20	2	Τρίτη	Θαλλελαίου μάρτυρος.
† 21	3	Τετ.	*Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης ἰσαποστόλων.* Ἀργία.
† 22	4	Πέμ.	***Τῆς Ἀναλήψεως.*** Βασιλίσκου μάρτυρος. Ἀργία.
23	5	Παρ.	Μιχαὴλ ἐπισκόπου Συνάδων.
24	6	Σάβ.	Συμεὼν τοῦ ἐν τῷ Θαυμαστῷ ὄρει.
25	7	Κυρ.	***Τῶν ἐν Νικαίᾳ Πατέρων.*** Γ' εὕρεσις Κεφ. Προδρόμου.
26	8	Δευτ.	Κάρπου τοῦ Ἀποστόλου.
27	9	Τρίτη	Ἑλλαδίου ἱερομάρτυρος.
28	10	Τετ.	Εὐτυχοῦς ἐπισκόπου Μελιτινῆς.
29	11	Πέμ.	Θεοδοσίας μάρτυρος.
30	12	Παρ.	Ἰσαακίου ἐκ τῆς Μονῆς Δαλμάτων.
31	13	Σάβ.	*Ψυχοσάββατον.* Ἑρμείου μάρτυρος.

«Αἱ κτήσεις τῶν Βουλγάρων καὶ ἐν Θράκῃ καὶ ἐν Μακεδονίᾳ εἶχον χαρακτῆρα παροδικῶν ἁρπαγῶν. Τὰς χώρας ταύτας κατεῖχον οἱ Βούλγαροι βραχύτατον χρόνον, δηλαδὴ ἀπὸ τῆς κατακτήσεως τῆς Μακεδονίας τῷ 870 μέχρι τῆς πρώτης μακεδονικῆς ἐπαναστάσεως τῷ 930, τὸ ὅλον 60 ἔτη. Ἆρά γε εἶνε δυνατὸν νὰ στηρίζῃ τις εἰς τοῦτο οἱαδήποτε ἱστορικὰ δικαιώματα;».

(Ν. ΔΟΥΡΝΟΒΟ)

ΙΟΥΝΙΟΣ — ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΠΑΝΕΜΟΣ

Ἔχων ἡμέρας 30. — Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 15, ἡ νὺξ 9.

Ὁ ἥλιος εἰς τὸν Καρκῖνον.

	Π.	Ν.		
†	1	14	Κυρ.	*Τῆς Πεντηκοστῆς.* Ἰουστίνου μάρτ. τοῦ Φιλοσόφου.
	2	15	Δευτ.	*Τῆς Ἁγίας Τριάδος.* Νικηφόρου ὁμολογητοῦ.
	3	16	Τρίτη	Λουκιλλιανοῦ μάρτυρος.
	4	17	Τετ.	Μητροφάνους ἀρχιεπισκ. Κωνσταντινουπόλεως.
	5	18	Πέμ.	Δωροθέου ἐπισκόπου Τύρου.
	6	19	Παρ.	Ἱλαρίωνος τοῦ θαυματουργοῦ.
	7	20	Σάβ.	Θευδότου ἱερομάρτυρος τοῦ ἐν Ἀγκύρᾳ.
	8	21	Κυρ.	*Τῶν Ἁγίων Πάντων.* Ἀνακομιδὴ τοῦ λειψάνου Θευδώρου τοῦ Στρατηλάτου καὶ τῆς ἁγίας Καλλιόπης.
	9	22	Δευτ.	Κυρίλλου ἀρχιεπισκ. Ἀλεξανδρείας.
	10	23	Τρίτη	Ἀλεξάνδρου καὶ Ἀντωνίνης.
	11	24	Τετ.	Βαρθολομαίου καὶ Βαρνάβα Ἀποστόλων.
	12	25	Πέμ.	Ὀνουφρίου καὶ Πέτρου τῶν Ἁγίων.
	13	26	Παρ.	Ἀκυλίνης μάρτυρος.
	14	27	Σάβ.	Ἐλισσαίου τοῦ προφ. καὶ Μεθοδίου ἀρχιεπισκ. Κ/πόλεως.
	15	28	Κυρ.	Ἀμὼς τοῦ προφήτου.
	16	29	Δευτ.	Τύχωνος ἐπισκόπου Ἀμαθοῦντος.
	17	30	Τρίτη	Ἰσαύρου, Μανουήλ, Σεβὲλ καὶ Ἰσμαὴλ μαρτύρων.

ΙΟΥΛΙΟΣ

	18	1	Τετ.	Λεοντίου μάρτυρος καὶ Θεοδούλου.
	19	2	Πέμ.	Ἰούδα τοῦ Ἀποστόλου. Παϊσίου τοῦ Μεγάλου.
	20	3	Παρ.	Μεθοδίου ἐπισκόπου Τατάρων.
	21	4	Σάβ.	Ἰουλιανοῦ τοῦ Ταρσέως.
	22	5	Κυρ.	Εὐσεβίου ἱερομάρτυρος ἐπισκόπου Σαμοσάτων.
	23	6	Δευτ.	Ἀγριπίνης μάρτυρος καὶ Ἀριστοκλέους.
	24	7	Τρίτη	*Τὸ Γενέθλιον τοῦ Προδρ. καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου.*
	25	8	Τετ.	Φεβρωνίας ὁσιομάρτυρος.
	26	9	Πέμ.	Ἀαβὶδ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ.
	27	10	Παρ.	Σαμψὼν τοῦ Ξενοδόχου.
	28	11	Σάβ.	Ἡ Ἀνακομιδὴ λειψάνων Κύρου καὶ Ἰωάννου.
†	29	12	Κυρ.	*Τῶν κορυφαίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου.*
†	30	13	Δευτ.	*Ἡ σύναξις τῶν 12 Ἀποστόλων.*

« Ῥήγας ὁ Φερραῖος εὑρίσκει κατ' ἐξοχὴν ὑποστήριξιν μεταξὺ τῶν Μακεδόνων τῆς Πέστης, τῆς Βιέννης καὶ τῆς Λειψίας. Ἐν τοῖς Ἑταιρισταῖς πρωτοστατοῦσιν οἱ Μακεδόνες· οἱ Ἑταῖροι τοῦ Ὑψηλάντου Γεωργάκης Ὀλύμπιος καὶ Φαρμάκης ἦσαν Μακεδόνες ».

(ΙΣΤΟΡΙΑ)

ΙΟΥΛΙΟΣ — ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΛΩΟΣ

Ἔχων ἡμέρας 31. — Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 14, ἡ νὺξ 10.

Ὁ ἥλιος εἰς τὸν Λέοντα.

	Π.	Ν.		
	1	14	Τρίτη	Τῶν ἁγίων καὶ θαυματ. Ἀναργύρων Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ.
	2	15	Τετ.	Ἡ κατάθεσις τῆς τιμ. ἐσθ. τῆς Θεοτόκου ἐν Βλαχέρναις.
	3	16	Πέμ.	Ὑακίνθου μάρτυρος καὶ Διομήδους.
	4	17	Παρ.	Ἀνδρέου ἐπισκόπου Κρήτης τοῦ Ἱεροσολυμίτου.
	5	18	Σάβ.	Ἀθανασίου τοῦ ἐν Ἄθῳ ὁσίου καὶ Λαμπαδοῦ τοῦ θαυματ.
	6	19	Κυρ.	Σισώη ὁσίου τοῦ Μεγάλου.
	7	20	Δευτ.	Κυριακῆς μεγαλομάρτυρος. Εὐαγγέλου.
	8	21	Τρίτη	Προκοπίου μεγαλομάρτυρος.
	7	22	Τετ.	Παγκρατίου ἐπισκόπου Ταυρομενίας.
	10	23	Πέμ.	Τῶν ἐν Νικοπόλει τῆς Ἀρμενίας μδ' Μαρτύρων.
	11	24	Παρ.	Εὐφημίας, μεγαλομάρτυρος, ὅτε τὸν ὅρον ἐπεκύρωσε.
	12	25	Σάβ.	Πρόκλου καὶ Ἱλαρίου μαρτ. Βερενίκης μάρτυρος.
	13	26	Κυρ.	Ἡ Σύναξις τοῦ Ἀρχαγγέλου Γαβριήλ.
	14	27	Δευτ.	Ἀκύλα τοῦ Ἀποστόλου καὶ Ἰωσὴφ Θεσσαλονίκης.
	15	28	Τρίτη	Κηρύκου καὶ Ἰουλίτης μαρτύρων.
	16	29	Τετ.	Ἀθηνογένους ἱερομάρτυρος.
	17	30	Πέμ.	Μαρίνης τῆς μεγαλομάρτυρος.
	18	31	Παρ.	Αἰμιλιανοῦ καὶ Οὐαλεντίνης μαρτύρων.

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ

	19	1	Σάβ.	Μακρίνης καὶ Δίου τῶν ὁσίων.
†	20	2	Κυρ.	*Τοῦ ἁγ. ἐνδόξου προφήτου Ἠλιοῦ τοῦ Θεσβίτου.*
	21	3	Δευτ.	Συμεὼν τοῦ διὰ Χριστὸν Σαλοῦ, Ἰωάν. συνασκητοῦ του.
	22	4	Τρίτη	Μαρίας Μυροφόρου τῆς Μαγδαληνῆς.
	23	5	Τετ.	Φοκᾶ ἱερομάρτυρος καὶ Ἰεζεκιὴλ τοῦ προφήτου.
	24	6	Πέμ.	Χρηστίνης μεγαλομάρτυρος.
	25	7	Παρ.	Ἡ Κοίμησις τῆς ἁγίας Ἄννης.
	26	8	Σάβ.	Τῶν ἁγίων Παρασκευῆς καὶ Ἑρμυλίου.
†	27	9	Κυρ.	*Τοῦ ἁγίου μεγαλομ. καὶ ἰαματικοῦ Παντελεήμονος.*
	28	10	Δευτ.	Προχώρου καὶ Νικάνορος τῶν Ἀποστόλων.
	29	11	Τρίτη	Καλλινίκου καὶ Θεοδότης μαρτύρων.
	30	12	Τετ.	Σύλλα, Σιλουανοῦ, Κρήσκεντος, Ἀνδρ. τῶν Ἀπ. ἐκ τῶν 70.
	31	13	Πέμ.	Εὐδοκίμου τοῦ Δικαίου.

« Ὁσαδήποτε ἐπιμιξίαι καὶ ἂν ἔλαβον χώραν μετὰ τῶν Ἰλλυρικῶν καὶ Θρᾳκικῶν φύλων ἡ γλῶσσα τῶν Μακεδόνων ἀποδεικνύεται ὡς παραπλησία πρὸς τὰς ἀρχαιοτέρας διαλέκτους τῆς Ἑλληνικῆς ».

(ΔΡΟΥΣΕΝ)

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ — ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΓΟΡΠΙΑΙΟΣ

Ἔχων ἡμέρας 31. — Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 13, ἡ νὺξ 11.

Ὁ ἥλιος εἰς τὴν Παρθένον.

	Π.	Ν.		
	1	14	Παρ.	Πρόοδος Σταυροῦ. Τῶν 7 Παίδων Μακαβαίων κλπ.
	2	15	Σάβ.	Ἀνακομιδὴ τοῦ λειψ. τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου.
	3	16	Κυρ.	Ἰσαακίου, Δαλμάτου καὶ Φαύστου τῶν ὁσίων.
	4	17	Δευτ.	Τῶν ἐν Ἐφέσῳ ἁγίων ἑπτὰ Παίδων.
	5	18	Τρίτη	Εὐσιγνίου καὶ Νόνας μαρτύρων.
†	6	19	Τετ.	***Ἡ μεταμόρφωσις τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.*** Ἀργία.
	7	20	Πέμ.	Δομετίου ὁσιομάρτυρος καὶ Ἀστερίου.
	8	21	Παρ.	Αἰμιλιανοῦ ἐπισκόπου Κυζίκου τοῦ ὁμόλ. καὶ Μύρωνος.
	9	22	Σάβ.	Ματθία τοῦ Ἀποστόλου.
	10	23	Κυρ.	Λαυρεντίου μάρτυρος καὶ Ἱππολύτου.
	11	24	Δευτ.	Εὔπλου μάρτυρος τοῦ Διακόνου.
	12	25	Τρίτη	Φωτίου καὶ Ἀνικήτου μαρτύρων.
	13	26	Τετ.	Μαξίμου τοῦ ὁμολογητοῦ, Εὐδοκίας, Εἰρήνης.
	14	27	Πέμ.	Μιχαίου τοῦ προφήτου.
†	15	28	Παρ.	***Ἡ Κοίμησις τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου.***
	16	29	Σάβ.	Τοῦ ἁγίου Μανδηλίου, Διομήδους μάρτυρος.
	17	30	Κυρ.	Μύρωνος καὶ Στράτωνος μαρτύρων.
	18	31	Δευτ.	Φλώρου καὶ Λαύρου μαρτύρων.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ

	19	1	Τρίτη	Ἀνδρέου τοῦ Στρατηλάτου μάρτυρος.
	20	2	Τετ.	Σαμουὴλ τοῦ προφ. καὶ τῶν ἐν Βυζύῃ τριάκοντα ἑπτὰ μ.
	21	3	Πέμ.	Θαδδαίου τοῦ ἀποστόλου καὶ Βάσσης μάρτυρος.
	22	4	Παρ.	Ἀγαθονίκου μάρτυρος καὶ Εἰρηναίου.
	23	5	Σάβ.	Λούπου μάρτυρος καὶ Καλλινίκου.
	24	6	Κυρ.	Εὐτυχοῦς ἱερομάρτυρος.
	25	7	Δευτ.	Τῶν Ἀποστ. Βαρθολομαίου καὶ Τίτου ἐπ. Κρήτης.
	26	8	Τρίτη	Ἀδριανοῦ καὶ Ναταλίας μαρτύρων.
	27	9	Τετ.	Ποιμένος τοῦ ὁσίου.
	28	10	Πέμ.	Μωϋσέως ὁσίου τοῦ Αἰθίοπος.
	29	11	Παρ.	*Ἡ ἀποτομὴ τῆς τιμ. Κεφαλῆς τοῦ Προδρομ.* (Νηστεία).
	30	12	Σάβ.	Ἀλεξάνδρου, Ἰωάννου καὶ Παύλου ἀρχιεπισκ. Κ/πόλεως.
	31	13	Κυρ.	Ἡ κατάθεσις τῆς τιμίας Ζώνης τῆς Θεοτόκου.

«Δεκακισχίλιοι ὑπελογίσθησαν οἱ εἰς τὴν Κασσάνδραν φονευθέντες καὶ ἐξανδραποδισθέντες ἄνδρες καὶ γυναῖκες πάσης ἡλικίας» (Ἀγὼν Μακεδόνων κατὰ τῶν Τούρκων. 30 Ὀκτωβρίου 1821).

(Σ. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ)

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ — ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΡΒΕΡΕΤΑΙΟΣ

Ἔχων ἡμέρας 30. — Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 12, ἡ νὺξ 12.

Ὁ ἥλιος εἰς τὸν Ζυγόν.

	Π.	Ν.		
	1	14	Δευτ.	*Ἀρχὴ τῆς Ἰνδίκτου.* Συμεών τοῦ Στυλίτου καὶ Σύναξις τῆς Θεοτόκου τῶν Μισηνῶν.
	2	15	Τρίτη	Μάμαντος μάρτυρος καὶ Ἰωάννου τοῦ Νησταυτοῦ.
	3	16	Τετ.	Ἀνθίμου Νικομηδείας ἱερομάρτυρος.
	4	17	Πέμ.	Βαβύλα Ἀντιοχείας ἱερομ. καὶ Μωϋσέως τοῦ προφ.
	5	18	Παρ.	Ζαχαρίου τοῦ προφήτου.
	6	19	Σάβ.	Ἡ ἀνάμνησις θαύμ. τοῦ Ταξιάρχ. Μιχαὴλ ἐν Χώναις.
	7	20	Κυρ.	Προεόρτια τῆς γεννήσεως τῆς Θεοτόκου. Σώζοντος μ.
†	8	21	Δευτ.	***Τὸ γενέθλιον τῆς Θεοτόκου.***
	9	22	Τρίτη	Τῶν Θεοπατόρων Ἰωακεὶμ καὶ Ἄννης.
	10	23	Τετ.	Μηνοδώρας, Μητροδώρας καὶ Νυμφοδώρας μαρτύρων.
	11	24	Πέμ.	Θεοδώρας τῆς ὁσίας, Εὐσταθίας μάρτυρος.
	12	25	Παρ.	Αὐτονόμου ἱερομάρτυρος.
	13	26	Σάβ.	Τὰ ἐγκ. τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσ. Κορνηλίου Ἑκατ.
	14	27	Κυρ.	***Ἡ Ὕψωσις τοῦ Τιμίου καὶ Ζωοποιοῦ Σταυροῦ.***
	15	28	Δευτ.	Νικήτα μάρτυρος. Φιλοθέου ὁσίου.
	16	29	Τρίτη	Εὐφημίας μεγαλομάρτυρος.
	17	30	Τετ.	Σοφίας καὶ τῶν θυγατέρων της Πίστ. Ἐλπίδ. Ἀγάπ.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ

	18	1	Πέμ.	Εὐμενίου ἐπισκόπου, Ἀριάδνης μάρτυρος.
	19	2	Παρ.	Τροφίμου μάρτυρος, Σαββατίου, Δορυμέδοντος.
	20	3	Σάβ.	Εὐσταθίου μεγαλομάρτυρος.
	21	4	Κυρ.	Κοδράτου τοῦ ἀποστόλ. καὶ Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου.
	22	5	Δευτ.	Φωκᾶ ἱερομάρτυρος ἐπισκόπου Σινώπης.
	23	6	Τρίτη	Ἡ Σύλληψις τοῦ Προδρόμου, Πολυξένης τῆς ὁσίας.
	24	7	Τετ.	Θέκλης τῆς πρωτομάρτυρος.
	25	8	Πέμ.	Εὐφροσύνης τῆς ὁσίας.
	26	9	Παρ.	*Ἡ Μετάστασις Ἰωάννου τοῦ Θεολ. καὶ Εὐαγγελιστοῦ.*
	27	10	Σάβ.	Καλλιστράτου μάρτυρος.
	28	11	Κυρ.	Χαρίτωνος τοῦ ὁμολογητοῦ. Βαρούχ τοῦ προφ.
	29	12	Δευτ.	Κυριακοῦ τοῦ Ἀναχωρητοῦ.
	30	13	Τρίτη	Γρηγορίου ἱερομάρτυρος ἐπισκ. τῆς μεγάλης Ἀρμενίας.

«Δι' Ἀλέξανδρον τοὺς Ἕλληνων θεοὺς Βάκτρα καὶ Καύκασος προσεκύνησαν».

(ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΣ)

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ — ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΔΙΟΣ

Ἔχων ἡμέρας 31. — Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 11, ἡ νὺξ 13.

Ὁ ἥλιος εἰς τὸν Σκορπιόν.

Π.	Ν.		
1	14	Τετ.	Ἀνανίου τοῦ ἀποστ. καὶ Ῥωμανοῦ τοῦ Μελῳδοῦ.
2	15	Πέμ.	Κυπριανοῦ ἱερομάρτυρος καὶ Ἰουστίνης μάρτυρος.
3	16	Παρ.	Διονυσίου ἱερομάρτυρος τοῦ Ἀρεοπαγίτου.
4	17	Σάβ.	Ἱεροθέου ἐπισκόπου Ἀθηνῶν.
5	18	Κυρ.	Χαριτίνης μάρτυρος.
6	19	Δευτ.	Θωμᾶ τοῦ Ἀποστόλου.
7	20	Τρίτη	Σεργίου καὶ Βάκχου τῶν μαρτύρων. Πολυχρονίου.
8	21	Τετ.	Πελαγίας τῆς ὁσίας.
9	22	Πέμ.	Ἰακώβου Ἀλφαίου τοῦ Ἀποστόλου.
10	23	Παρ.	Εὐλαμπίου καὶ Εὐλαμπίας μαρτύρων.
11	24	Σάβ.	Φιλίππου τοῦ Ἀποστόλου, καὶ Θεοφάνους τοῦ ὁσίου.
12	25	Κυρ.	Πρόβου, Ταρίχου καὶ Ἀνδρονίκου τῶν μαρτύρων.
13	26	Δευτ.	Κάρπου, Παπύλου, Ἀγαθοδώρου καὶ Ἀγαθονίκης μαρτ.
14	27	Τρίτη	***Τῶν Ἁγ. Πατέρων τῆς ἐν Νικαίᾳ Ζ' Οἰκουμ. Συνόδου.***
15	28	Τετ.	Λουκιανοῦ μάρτυρος.
16	29	Πέμ.	Λογγίνου τοῦ ἑκατοντάρχου καὶ μάρτυρος.
17	30	Παρ.	Ὡσηὲ τοῦ προφήτου καὶ Ἀνδρέου τοῦ ὁσιομάρτυρος.
18	31	Σάβ.	Λουκᾶ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ

19	1	Κυρ.	Ἰωὴλ τοῦ προφήτου. Οὐάρου μάρτυρος.
20	2	Δευτ.	Ἀρτεμίου μεγαλομ. καὶ Γερασίμου ὁσ. τοῦ νέου.
21	3	Τρίτη	Ἱλαρίωνος τοῦ Μεγάλου.
22	4	Τετ.	Ἀβερκίου τοῦ θαυματουργοῦ.
23	5	Πέμ.	Ἰακώβου ἀποστ. τοῦ Ἀδελφοῦ. α' ἐπισκ. Ἱεροσολύμων.
24	6	Παρ.	Ἀρέθα μάρτυρος καὶ τῶν σὺν αὐτῷ.
25	7	Σάβ.	Μαρκιανοῦ καὶ Μαρτυρίου μαρτύρων.
† 26	8	Κυρ.	*Τοῦ ἁγίου καὶ μεγαλομάρτυρος Δημητρίου τοῦ Μυροβλήτου.*
27	9	Δευτ.	Νέστορος μάρτυρος.
28	10	Τρίτη	Στεφάνου τοῦ Σαβαΐτου.
29	11	Τετ.	Ἀναστασίας τῆς Ῥωμαίας καὶ Ἀβραμίου τοῦ ὁσ.
30	12	Πέμ.	Ζηνοβίου καὶ Ζηνοβίας μαρτύρων.
31	13	Παρ.	Στάχυος, Ἀπελλοῦ, Ἀριστοβ. Ἐπιμάχου καὶ Ναρκίσσου.

« Ἡ σύζυγος, ὁ ἀρχηγός, ὁ υἱὸς καὶ ἡ θυγάτηρ του Βασίλη μείνασαι ἐν τῇ κώμῃ μετηνέχθησαν εἰς Ἰωάννινα, ὁ δὲ δυστυχὴς ἄρχων ἀπῆλθεν καὶ ἐκλείσθη ἐντὸς Μοναστηρίου εἰς Ἀθήνας, ἐν ᾧ καὶ παρεφρόνησε » (Ἀγὼν Ναουσσαίων κατὰ τοῦ Ἀλῆ-Πασσᾶ).

(CUSINERIE)

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ — ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΑΠΕΛΛΑΙΟΣ

Ἔχων ἡμέρας 30. — Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 10, ἡ νὺξ 14.

Ὁ ἥλιος εἰς τὸν Τοξότην.

Π.	Ν.		
1	14	Σάβ.	Τῶν ἁγίων καὶ θαυματ. Ἀναργύρων Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ.
2	15	Κυρ.	Ἀκινδύνου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μαρτύρων.
3	16	Δευτ.	Ἀκεψιμᾶ μάρτυρος.
4	17	Τρίτη	Ἰωαννικίου ὁσίου τοῦ *Μεγάλου*, Νικάνδρου.
5	18	Τετ.	Γαλακτίωνος καὶ Ἐπιστήμης μαρτύρων.
6	19	Πέμ.	Παύλου ἀρχιεπ. Κων/πόλεως τοῦ ὁμολογητοῦ.
7	20	Παρ.	Τῶν ἐν Μελιτινῇ 33 μ., Λαζάρου ὁσίου τοῦ θαυματουργ.
† 8	21	Σάβ.	*Ἡ Σύναξις τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ.*
9	22	Κυρ.	Ὀνησιφόρου καὶ Πορφυρίου μαρτύρων.
10	23	Δευτ.	Τῶν ἑκ τῶν 70 ἀπ. Ὀλυμπᾶ, Ῥοδίωνος, Ἑρμᾶ.
11	24	Τρίτη	Μηνᾶ, Βίκτορος καὶ Βικεντίου μαρτ. Στεφανίδος μάρτ. καὶ Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου.
12	25	Τετ.	Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος καὶ Νείλου τοῦ ὁσίου.
† 13	26	Πέμ.	*Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου.*
† 14	27	Παρ.	*Φιλίππου τοῦ Ἀποστόλου.*
15	28	Σάβ.	Γουρία, Σαμωνᾶ καὶ Ἀβίβου μαρτύρων.
16	29	Κυρ.	Ματθαίου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ.
17	30	Δευτ.	Γρηγορίου ἐπισκόπου Νεοκαισαρείας.

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

18	1	Τρίτη	Πλάτωνος καὶ Ῥωμανοῦ μαρτύρων.
19	2	Τετ.	Ἀβδιοῦ τοῦ προφήτου καὶ Βαρλαὰμ μάρτυρος.
20	3	Πέμ.	Γρηγορίου τοῦ Δεκαπολίτου καὶ Πρόκλου Κ/πόλεως.
† 21	4	Παρ.	***Τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου.***
22	5	Σάβ.	Φιλήμονος τοῦ ἀποστόλου καὶ Ἀρχίππου.
23	6	Κυρ.	Γρηγορίου ἀρχ. Ἀκραγαντίνων. Ἀμφιλοχίου ἐπ. Ἰκονίου.
24	7	Δευτ.	Κλήμεντος Πάπα Ῥώμης.
† 25	8	Τρίτη	*Αἰκατερίνης Μεγαλομάρτυρος.* Μερκουρίου μάρτυρος.
26	9	Τετ.	Ἀλυπίου, Νίκωνος μ. καὶ τοῦ ὁσ. Στυλιανοῦ τοῦ Παφλ.
27	10	Πέμ.	Ἰακώβου μεγαλομάρτυρος τοῦ Πέρσου.
28	11	Παρ.	Στεφάνου ὁσιομάρτυρος τοῦ νέου.
29	12	Σάβ.	Παραμόνου, Φιλουμένου μ., Οὐρβανοῦ ἐπ. Μακεδονίας.
† 30	13	Κυρ.	*Τοῦ ἁγ. Ἀποστόλου Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου.*

« Αὐτός τε γὰρ Ἕλλην γένος εἰμὶ τὠρχαῖον καὶ ἀντ' ἐλευθέρης δεδουλωμένην οὐκ ἂν θέλοιμι ὁρᾶν τὴν Ἑλλάδα ».

(ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Α' ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΘΗΝΑΙΟΥΣ)

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ — ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΑΥΔΗΝΑΙΟΣ

Ἔχων ἡμέρας 31. — Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 9, ἡ νὺξ 15.

Ὁ ἥλιος εἰς τὸν Αἰγόκερων.

	Π.	Ν.		
	1	14	Δευτ.	Ναοὺμ τοῦ προφήτου. Φιλαρέτου ὁσίου.
	2	15	Τρίτη	Ἀββακοὺμ τοῦ προφήτου.
	3	16	Τετ.	Σοφονίου τοῦ προφ. Ἀγγελικῆς Νεομάρτυρος.
	4	17	Πέμ.	Βαρβάρας μεγαλομ. καὶ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ.
	5	18	Παρ.	*Σάββα τοῦ Ἡγιασμένου, Διογένους.*
†	6	19	Σάβ.	*Νικολάου ἐπισκόπου Μύρων τῆς Λυκίας τοῦ θαυματουργοῦ.*
	7	20	Κυρ.	Ἀμβροσίου ἐπισκόπου Μεδιολάνων.
	8	21	Δευτ.	Παταπίου τοῦ ὁσίου. Σωσθένους ἀποστόλου.
	9	22	Τρίτη	*Ἡ Σύλληψις τῆς Ἁγίας Ἄννης.*
	10	23	Τετ.	Μηνᾶ Ἑρμογένους καὶ Εὐγράφου τῶν μαρτύρων.
	11	24	Πέμ.	Δανιὴλ τοῦ Στυλίτου.
†	12	25	Παρ.	*Σπυρίδωνος ἐπισκόπου Τριμυθοῦντος τοῦ θαυματουργοῦ.*
	13	26	Σάβ.	Εὐστρατίου καὶ Λευκίας μαρτύρων.
	14	27	Κυρ.	Θύρσου, Καλλινίκου, Φιλήμονος μαρτύρων.
	15	28	Δευτ.	Ἐλευθερίου ἱερομάρτυρος.
	16	29	Τρίτη	Ἀγγαίου προφήτου. Θεοφανοῦς βασιλίσσης.
	17	30	Τετ.	Δανιὴλ πρ., ἁγ. Διονυσίου τοῦ Ζακυνθίου ἀρχ. Αἰγίνης.
	18	31	Πέμ.	Σεβαστιανοῦ καὶ Ζωῆς μαρτύρων.

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ

	19	1	Παρ.	Βονιφατίου μάρτυρος. Ἀγλαΐας ὁσίας.
	20	2	Σάβ.	Ἰγνατίου ἱερομάρτυρος τοῦ Θεοφόρου.
	21	3	Κυρ.	Ἰουλιανῆς καὶ Θεμιστοκλέους μαρτύρων.
	22	4	Δευτ.	Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας.
	23	5	Τρίτη	Τῶν ἐν Κρήτῃ 10 μαρτύρων.
	24	6	Τετ.	Εὐγενίας ὁσιομάρτυρος.
†	25	7	Πέμ.	***Γέννησις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.***
†	26	8	Παρ.	***Ἡ Σύναξις τῆς Θεοτόκου.***
	27	9	Σάβ.	Τοῦ Ἁγίου Στεφάνου τοῦ Πρωτομάρτυρος.
	28	10	Κυρ.	Τῶν Ἁγίων Δισμυρίων μαρτύρων.
	29	11	Δευτ.	Τῶν ἐν Βηθλ. ὑπὸ τοῦ Ἡρώδου ἀναιρ. 14,000 Νηπίων.
	30	12	Τρίτη	Ἀνυσίας ὁσιομάρτυρος τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ.
	31	13	Τετ.	Μελάνης τῆς ὁσίας.

« Οἱ Σλαῦοι ἀγωνίζονται νὰ μετατρέψωσι τὸ Βυζάντιον εἰς Τσάριγραδ καὶ διὰ τοῦτο δὲν θέλει ἀποφύγῃ ὁ Ἑλληνισμὸς τὸν ὑπέρτατον ὑπὲρ τῆς προαιωνίου αὐτοῦ κληρονομίας ἀγῶνα. Τρέφω στερρὰν τὴν πεποίθησιν, ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς δὲν θέλει κατασυντριβῇ ».

(MAX NORDAU)

ΒΙΟΣ

ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΤΟΥ ΜΥΡΟΒΛΗΤΟΥ

Δὲν πρόκειται ἐνταῦθα νὰ ἐξάρωμεν τὰς πολλὰς καὶ ποικίλας ἀρετὰς τοῦ μεγάλου τῆς Ἐκκλησίας μάρτυρος, καθότι ἀνώτεροι ἡμῶν, πεζῶν ὄντων καὶ ἰχνευόντων οὕτως παρὰ Λύδια ἅρματα, ἔπλεξαν τὸ κατάλληλον καὶ ἁρμόζον ἐγκώμιον καὶ ἐστεφάνωσαν τὸν Ἅγιον τοῦτον διὰ χρυσῶν καὶ ἀδαμαντοπλέκτων στεφάνων, οἷος φερ' εἰπεῖν, Γρηγόριος ὁ Θεσσαλονίκης ὁ τοῦπίκλην Παλαμᾶς, ἐν τῷ ἕξόχῳ αὐτοῦ λόγῳ, οὗ ἡ ἀρχή : «ἐμοὶ δὲ λίαν ἐτιμήθησαν οἱ φίλοι Σου ὁ Θεός». Ἁπλούστατα χάριν τῶν ἀναγνωστῶν ὀλίγας βιογραφικὰς σημειώσεις, καὶ ταύτας ἐν συνόψει καὶ συνεσκιασμένως, προτιθέμεθα νὰ διατυπώσωμεν, εἰς ἃς καὶ προβαίνομεν, ζητοῦντες ἐπιείκειαν.

Ὁ ὑπέροχος καὶ στεφανίτης οὗτος τῆς Ἐκκλησίας Ἥρως, ὁ καταλαμπρύνας διὰ τῶν θαυμάτων αὐτοῦ τὸν πνευματικὸν τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν ὁρίζοντα, ἐγεννήθη ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ ἤκμασε κατὰ τὸ ἔτος 290 ἢ 296, καθ' ἣν ἀκριβῶς ἐποχὴν ἡ Ἐκκλησία εὑρίσκετο ἐν διωγμῷ, καθ' ἣν ἐποχὴν φοβερὰ κατεδιώκετο ἡ θρησκεία τοῦ Χριστοῦ ὑφ' ὅλων τῶν βασιλέων τῆς γῆς, οἵτινες ἐν τῇ τρομερᾷ αὐτῶν λύσσῃ μυρία ὅσα βασανιστήρια ἐπενόουν κατὰ τῶν ὑπερμάχων τῆς θείας ταύτης τοῦ Ναζωραίου θρησκείας. Ὁ Ἅγιος οὗτος, γεννηθεὶς ὑπὸ εὐσεβῶν καὶ θεοφιλῶν γονέων, θερμὸς εἰς τὴν πίστιν, ἀτρόμητος εἰς τὴν γενναιότητα, φλογερὸς εἰς τὴν ἀγάπην καὶ γνήσιος υἱὸς τῶν γονέων αὐτοῦ «μηδὲν ἄλλο εἰδότων, κατὰ τὸ γραφικόν, εἰ μὴ Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον» ἀνέλαβε τὴν ὑπεράσπισιν τῆς καταδιωκομένης πατροπαραδότου αὐτοῦ θρησκείας καὶ κατῆλθε πάνοπλος εἰς τὸν ἀγῶνα, ἀγῶνα ὑπὲρ τῶν ἱερῶν, τῶν ἁγίων τῆς Πατρίδος καὶ τῆς θρησκείας Αὐτοῦ. Ἡ γενέτειρα τοῦ Μεγαλομάρτυρος διέτρεχε τὸν ἔσχατον τῶν κινδύνων ἀπὸ

τὸν τότε, κακῇ μοίρᾳ, διακυβερνῶντα τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος Μαξιμιανὸν καὶ ἁπαξάπαντες οἱ ἐν αὐτῇ χριστιανοὶ ἐφυλακίζοντο, ἐβασανίζοντο, ἐθανατοῦντο καὶ αἱ περιουσίαι αὐτῶν ἐδημεύοντο. Τὴν τύχην τούτων ὑπέστη, ὡς ἦτο ἐπόμενον, καὶ ὁ Ἅγιος Δημήτριος καὶ ἐρρίφθη· εἰς τὰς φυλακάς, συγκαταριθμηθεὶς μεταξὺ αὐτῶν. Ἐκεῖθεν ἀπὸ τὸ σκότος τῶν φυλακῶν πλήρης φωτὸς καὶ δόξης ἐφώτιζε τὴν τε πατρίδα του Θεσσαλονίκην ὡς καὶ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην διὰ τῶν προσευχῶν, διδασκαλιῶν καὶ νουθεσιῶν αὐτοῦ.

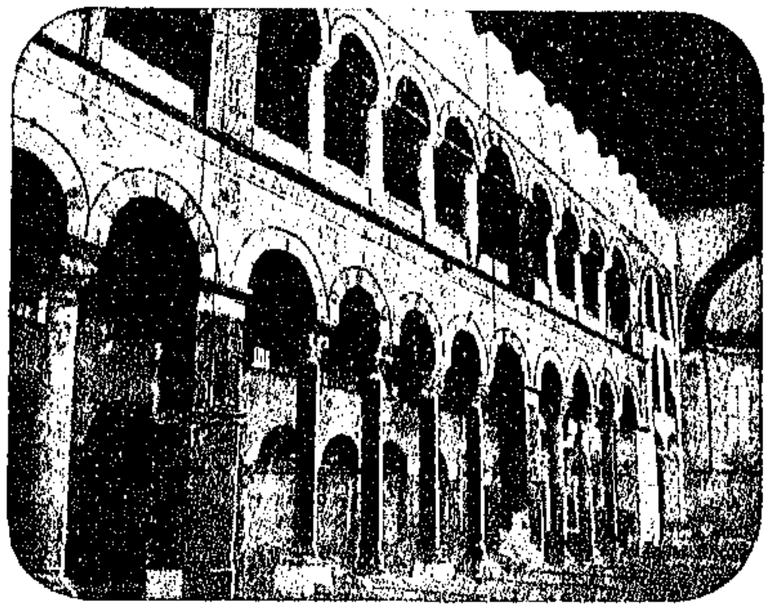

Ἐσωτερικὸν τοῦ εἰς τζαμίον (Κασσιμιὲ) μεταβληθέντος ναοῦ τοῦ Ἁγ. Δημητρίου.

Ἐκεῖ μετέβαινον ὅλοι οἱ καταδιωκόμενοι στρατιῶται τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐζήτουν ὁδηγίας καὶ ἤντλουν θάρρος καὶ ἐστηρίζοντο εἰς τὴν πίστιν ἀπὸ τὸν γενικὸν ἀρχηγὸν τὸν Μεγαλομάρτυρα Δημήτριον. Πρὸς βεβαίωσιν τῶν λεγομένων καὶ χάριν τῆς ἀληθείας πρόκειται ἡμῖν τὸ ἑξῆς γεγονός.

*
* *

Ὁ αἱμοχαρὴς καὶ θηριώδης Μαξιμιανὸς ἐπισκεφθεὶς τὴν τῶν Θεσσαλονικέων πόλιν, ἀκριβῶς ὅτε καὶ τὸν Ἅγιον ἐφυλάκισε, μόλις

ἔμαθεν ὅτι καὶ οὗτος ἐτύγχανε μαθητὴς καὶ ὀπαδὸς τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐν τῇ μέθῃ τῆς δόξης καὶ τῶν ἀπανθρώπων αὐτοῦ ἔργων καὶ κατορθωμάτων διατελῶν, ἠθέλησεν ἵνα εἰς τὸ εὐρύχωρον τῆς Θεσσαλονίκης στάδιον τελέσῃ ἀγῶνας καὶ δι' αὐτῶν ψάλλῃ τὰ κατ' αὐτὸν νικητήρια, ἅτινα κατὰ τῆς θρησκείας τοῦ Ἐσταυρωμένου ἦρεν. Κήρυκες λοιπὸν ἀνὰ τὰς ὁδοὺς τῆς Θεσσαλονίκης διέτρεχον καὶ τὴν ἔναρξιν τῶν ἀγώνων ἀνήγγελλον. Πᾶν ὅ,τι ὡραῖον, πλούσιον, καὶ ἐπιδεικτικὸν εἶχεν ἡ πόλις συνέτρεξεν ἐκεῖ. Πλῆθος ἄπειρον ἀνθρώπων πάσης τάξεως καὶ ἡλικίας συνέρρευσε καὶ κατεπλημμύρισε τὰ θεωρεῖα τοῦ σταδίου, ὅπως ὑπὸ τὸν ἦχον τῶν σαλπίγγων καὶ τῶν τυμπάνων, ἴδωσι κατακρεουργούμενα τὰ θύματα τῆς κακεντρεχοῦς καὶ χριστιανικοῦ αἵματος διψώσης καρδίας τοῦ τέρατος τούτου τῆς Ρώμης. Μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν δὲ πολλῶν καὶ διαφόρων ἄλλων παλαισμάτων αἴφνης ἀγέρωχος καὶ ὡς ὄρος περιπατοῦν ἀνεφάνη εἰς τὴν κονίστραν τοῦ σταδίου ὁ πανίσχυρος καὶ τρομερὸς παλαιστὴς Λυαῖος, προσκαλῶν διὰ κήρυκος τὸν βουλόμενον ν' ἀντεπεξέλθῃ κατ' αὐτοῦ. Ἀλλ' οὐδεὶς προέβαινε ,διότι καὶ μόνον ἡ θέα τοῦ πελωρίου ἐκείνου καὶ κινουμένου κολοσσοῦ προὐξένει τοῖς πᾶσι τὸν τρόμον καὶ τὸν πανικόν. Τότε ὁ Μαξιμιανός, εὐνοῶν τὸν Λυαῖον καὶ γνωρίζων τὴν πεφημισμένην καὶ δεδοκιμασμένην αὐτοῦ δύναμιν, ἐπιθυμῶν δ' ἐπίσης νὰ ἐξευτελίσῃ τοὺς χριστιανοὺς διὰ τοῦ πρὸς τὸν Λυαῖον ἀγῶνος ἐνώπιον ὅλου ἐκείνου τοῦ πλήθους τοῦ ἐκεῖ συναθροισθέντος καὶ νὰ προσβάλῃ τὸν Θεὸν αὐτῶν, οὗτινος τὴν ἀρωγὴν καὶ βοήθειαν ἐζήτουν, προσκαλεῖ διὰ κήρυκος καὶ πάλιν εἰς μονομαχίαν τοὺς χριστιανούς. Μεταξὺ τοῦ ἀπειραρίθμου ἐκείνου καὶ ἀσφυκτιῶντος πλήθους ὑπῆρχε καὶ νεανίσκος τις, οὗτινος ἡ γλυκεῖα μορφή, ἡ παρθενικὴ χάρις καὶ ἡ μόλις τὰ πρῶτα βήματά της ἐπὶ τοῦ ἄπαλοῦ προσώπου του θέσασα Ἥβη, καθίστα αὐτὸν ἀγαπητὸν τοῖς πᾶσι. Ὁ νεανίσκος οὗτος ὠνομάζετο Νέστωρ καὶ διετέλει μαθητὴς τοῦ Ἁγίου Δημητρίου. Οὗτος, ἐννοήσας τὸ πνεῦμα ὑφ' οὗ ὠθούμενος ὁ Αὐτοκράτωρ προσεκάλει τοὺς χριστιανοὺς εἰς μονομαχίαν, σπεύδει εἰς τὴν φυλακήν, εὑρίσκει τὸν Δημήτριον, τὸν παρακαλεῖ καὶ ζητεῖ τὰς εὐχάς του διὰ νὰ μονομαχήσῃ μὲ τὸν Λυαῖον. «Δοῦλε

τοῦ Θεοῦ, λέγει, θέλω νὰ μονομαχήσω μὲ τὸν ἀντίθεον Λυαῖον, εὐλόγησόν με λοιπὸν καὶ ταῖς ἁγίαις σου εὐχαῖς ἐνίσχυσόν με διὰ νὰ καταβάλω τὸν μιαιφόνον». Ὁ Δημήτριος εὐλογήσας τὸν Νέστορα ἐν ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ καὶ διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ ἀνικήτου ὅπλου τοῦ Τιμίου Σταυροῦ ἐνισχύσας αὐτὸν «θάρρει, τῷ λέγει, ὕπαγε μονομάχησον καὶ τὸν Λυαῖον νικήσεις καὶ ὑπὲρ Χριστοῦ μαρτυρήσεις».

Ὁπλισθεὶς λοιπὸν οὕτω διὰ τῶν εὐχῶν τοῦ διδασκάλου του ὁ μικρὸς μὲν ἀλλ' ἀτρόμητος Νέστωρ τρέχει, πηδᾷ ὡς ἔλαφος καὶ ταχὺς ἐπιφαίνεται εἰς τὸ στάδιον, ἀναδεχόμενος τὸν κατὰ τοῦ ἀντιχρίστου Λυαίου ἀγῶνα. Οὐδόλως πτοεῖται ὁ τρυφερὸς καὶ ἄπειρος μονομαχιῶν καὶ ὅπλων οὗτος νεανίας ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ Λυαίου τοῦ σαρκίνου τούτου κολοσσοῦ, ἀλλ' ἐπιδέξιος καὶ ὡς ἄριστος μονομάχος ἀποκρούων τὰς ἐπιθέσεις αὐτοῦ καὶ φωνήσας: «Θεὲ τοῦ Δημητρίου βοήθει μοι!» ὡς ἀστραπὴ διαπερᾷ διὰ ξίφους τὸν Λυαῖον θανασίμως, ὅστις πίπτει καὶ ἐκ τῆς πτώσεως αὐτοῦ σείεται ὁλόκληρον τὸ στάδιον. Πίπτει ὁ Λυαῖος καὶ μετὰ τῆς αἰσχρᾶς καὶ ἀτιμωτικῆς αὐτοῦ πτώσεως πίπτει ἡ Ρωμαϊκὴ γοητεία, πίπτει ἡ ἐπηρμένη τοῦ ἀσυνέτου καὶ σκληροκαρδίου Μαξιμιανοῦ ὀφρύς, συμπαρασύρουσα καὶ τὸ ἐπὶ τῆς ἄμμου τεθεμελιωμένον οἰκοδόμημα τῆς εἰδωλολατρικῆς θρησκείας καὶ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων αὐτῆς νικήτρια καὶ τροπαιοῦχος ὑψοῦται ἡ θρησκεία τοῦ Χριστοῦ. Ἡ νίκη αὕτη τοῦ Χριστοῦ ἡ νικήσασα τὸν κόσμον, ὁ θρίαμβος ὃν ἤγειρεν ἡ θρησκεία τοῦ Θεανθρώπου διὰ τοῦ νεαροῦ Νέστορος καὶ ἰδίᾳ διὰ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου συνεπέφερε τὸν θάνατον τῆς ἀειμνήστου ξυνωρίδος δι' ἀπαγχονίσεως μὲν τοῦ Ἁγίου Νέστορος, λογχισμοῦ δὲ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου καὶ οὕτως ὡδηγήθησαν πρὸς μεγάλην αὐτῶν χαρὰν διὰ τοῦ ὡμοῦ Αὐτοκράτορος πρὸς τὸν γλυκὺν καὶ πρᾷον οὐράνιον Αὐτοκράτορα τῶν Αὐτοκρατόρων, τὸν Παμβασιλέα Χριστόν.

*
* *

Τινὲς τῶν φίλων καὶ μαθητῶν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, μαθόντες τὸν θάνατον αὐτοῦ λαμβάνουσι κρυφίως τὸ τίμιον αὐτοῦ λείψανον καὶ θεοφιλῶς τὸ θάπτουσι. Δοῦλος δέ τις τοῦ Ἁγίου, Λοῦπος ὀνομαζόμενος, λαμβάνει τὸ δακτυλίδιον αὐτοῦ καὶ ἐπιχρίσας αὐτὸ διὰ τοῦ μαρτυρικοῦ αἵματος τήν τε Θεσσαλονίκην καὶ ἅπασαν τὴν περίχωρον ἐπλήρωσε θαυμάτων ἀπείρων. Τοῦτο ὅμως μαθὼν ὁ Μαξι-

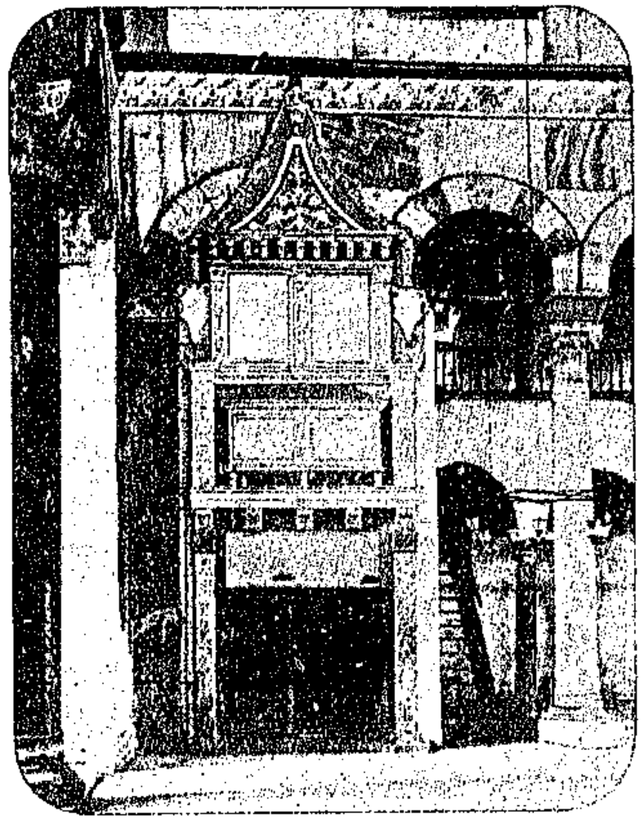

Σαρκοφάγοι ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγ. Δημητρίου.

μιανὸς τὸν μὲν Λοῦπον ἐθανάτωσεν, δὲν ἴσχυσεν ὅμως, ἵνα παύσῃ τὰ θαύματα τοῦ Μεγαλομάρτυρος, εἰς ὃν τὴν ἐξιστόρησιν ἤδη προβαίνω.

Εἶχε ποτὲ καταληφθῇ ὑπὸ φοβερᾶς καὶ ἀνιάτου ἀσθενείας ἄνθρωπός τις, Λεόντιος ὀνομαζόμενος, ἐξ εὐγενῶν καταγόμενος καὶ γνήσιος τοῦ Χριστοῦ ὀπαδός, καὶ ἀδυνατούντων ὅλων τῶν προσκληθέντων ἰατρῶν νὰ θεραπεύσωσιν αὐτόν, ἐθεραπεύθη διὰ πνεύματος τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, εἰς τὸν οἶκον τοῦ ὁποίου κατέφυγε.

Ἄλλος δέ τις, Μαρκιανὸς ὀνόματι, ἔπαρχος τῶν Ἰλλυριῶν, ἐπίσημον ἐν τῇ κοινωνίᾳ κατέχων θέσιν, ὑπὸ πολλῶν καὶ δυσωδῶν

πληγῶν καταληφθείς, ὅλος ἐν πληγῇ ὢν καὶ μὴ δυνάμενος οὐδὲ πρὸς στιγμὴν νὰ εὕρῃ ἡσυχίαν καὶ ἀνάπαυσιν, κατέφυγεν εἰς τὸν πολιοῦχον τῆς Θεσσαλονίκης Ἅγιον καὶ παρευθὺς ἔλαβε τὴν θεραπείαν αὐτοῦ, ὁλοτελῶς ὑπὸ τῶν πληγῶν καθαρισθείς.

Ἐν δὲ τῷ ἐν Θεσσαλονίκῃ, τῇ ἰδιαιτέρᾳ τοῦ Ἁγίου πατρίδι, εὑρισκομένῳ καὶ ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ τιμωμένῳ Ἱερῷ Ναῷ—νῦν δὲ κρίμασιν οἷς οἶδε Κύριος, εἰς τέμενος ὑπὸ τῶν Μουσουλμάνων μεταβληθέντι—σώζεται ὁ τάφος τοῦ ἐνδόξου τούτου καὶ Μεγαλομάρτυρος Ἁγίου, τὸν ὁποῖον ἄπειροι ἀφ' ὅλης τῆς Μακεδονίας τρέχουσιν εὐσεβεῖς καὶ ὀρθόδοξοι χριστιανοί, ὅπως προσκυνήσωσι καὶ παραλάβωσι δράκα χώματος, τὸ ὁποῖον μεταχειριζόμενοι ἀπὸ βαρείας καὶ ἀνιάτους θεραπεύονται ἀσθενείας. Ὑπάρχει δ' ἐπίσης ἔθιμον παρὰ τοῖς κατόχοις τοῦ Ναοῦ Μουσουλμάνοις, ὅπερ ἀγνοῶ πόθεν τὴν ἀρχὴν φέρει, νὰ ἀνοίγωσι τὰς πύλας τοῦ Ναοῦ τὴν 29ην Αὐγούστου, ἑορτὴν τῆς ἀποτομῆς τῆς κεφαλῆς Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, καὶ ἐλευθέρως οἱ βουλόμενοι νὰ εἰσέρχωνται πρὸς προσκύνησιν τοῦ ἐν αὐτῷ ὑπάρχοντος ἱεροῦ τάφου τοῦ Ἁγίου.

Πρό τινων δ' ἐτῶν, χάρις εἰς τὰς δραστηρίους ἐνεργείας τοῦ ἀοκνως ἐργαζομένου καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ διαμένοντος Ἀρχοντος διδασκάλου τῆς Μ. τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας κ. Πέτρου Παπαγεωργίου, ἀνεκαλύφθησαν ἔν τινι κιβωτίῳ, περιέχοντι ἅγια λείψανα τοῦ Ἁγίου καὶ Νεομάρτυρος Μιχαὴλ καὶ φυλαττομένῳ ἐν τῷ Ἱ. Ναῷ τῆς Ὑπαπαντῆς, διάφορα μέλη τοῦ τιμίου λειψάνου τοῦ Ἁγίου Νέστωρος ἐν οἷς καὶ μικρόν τι ὀστοῦν, ὅπερ φαίνεται, ὅτι εἶναι φάλαγξ τοῦ μικροῦ δακτύλου καὶ τὸ ὁποῖον φέρει δακτύλιον χρυσοῦν. Ἐπίσης ἐν τῷ Ναῷ εὑρίσκονται τεμάχια τοῦ μανδύου τοῦ Ἁγίου Δημητρίου καὶ μῦρον ἐκ τοῦ Ἁγίου αὐτοῦ σώματος ἐξελθόν.

Π. Σ.

Ὁ προφήτης Δανιὴλ εἶδεν Ἀλέξανδρον τὸν Μέγαν ὑπὸ τὸ σύμβολον τράγου κερατίζοντος καὶ τοσοῦτον ταχέως ὥστε μὴ ἅπτεσθαι τῆς γῆς καὶ προεκήρυξε τὴν ὑπ' αὐτοῦ κατάλυσιν τοῦ βασιλείου τῶν Περσῶν καὶ ἐπομένως τὴν διαίρεσιν τοῦ ἀπεράντου Μακεδονικοῦ κράτους εἰς τέσσαρα μεγάλα βασίλεια,—δηλαδὴ τῆς Αἰγύπτου, Μακεδονίας, Συρίας καὶ Θρᾴκης. (Δανιὴλ κεφ. Η' 5-8, Φλαβίου Ἰωσήπου τὰ εὑρισκόμενα, τόμ. Α'. βιβλ. XI, κεφ. Η' § 5, στίχ. 41-49. Π. Ῥομπότου Ἱερὰ Ἱστορία, μέρος β'. περιοδ. γ'. σελ. 293).

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ ΜΑΚΕΔΩΝ

Ἐπίτιμος Πρόεδρος

τοῦ Μακεδονικοῦ Συλλόγου «Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος»

Βουλευτὴς Ἀττικῆς

ἐπανειλημμένως χρηματίσας Ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος.

ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΡΟΣΦΑΤΩΣ ΤΡΟΠΗΣ

ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ[1]

Ἀξιοσημείωτον σταθμὸν ἀπετέλεσεν ἡ μετὰ μόχθους πολυετεῖς καὶ συχνὴν πρὸς πολιτικὰς ἐντεύξεις χρῆσιν τῶν εὐκολιῶν τῆς σημερινῆς συγκοινωνίας, καταρτισθεῖσα τελικὴ ὁμοφωνία τῶν ἓξ Μεγάλων Δυνάμεων περὶ τὸ ἀνυπέρβλητον τῶν χωρικῶν ὁρίων, ὧν ἐντὸς

[1] Τὸ σημαντικώτατον τοῦτο ἄρθρον τοῦ βαθυτάτου γνώστου τοῦ Μακεδονικοῦ ζητήματος καὶ σπουδαιοτάτου ἐν αὐτῷ πρωτοστάτου γραφὲν ἐπίτηδες διὰ τὸ «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον» ἐδημοσιεύθη, ἀδείᾳ τοῦ κ. Δραγούμη, εἰς τὴν βαρυτάτου κύρους «Ν. Ἡμέραν» τῆς Τεργέστης.

θέλει ἢ ἀναγκάζεται σήμερον, ἄλλοθεν ἀπερίσπαστος, νὰ ἐγκλεισθῇ ἡ μεταρρυθμιστικὴ τῆς Εὐρώπης πρόνοια.

Οὕτω ἔμεινεν ἔξω τῆς ἐπεμβάσεως αὐτῆς τὸ ὀρεγόμενον ὑπὸ τῆς Βουλγαρικῆς βουλιμίας Ἀδριανουπολιτικὸν ἔδαφος, οὗτινος τὴν συμπερίληψιν εἰς αὐτονόμους μεταρρυθμίσεις,—τῆς Ἠπείρου ἀστόργως παρασιωπωμένης,—μετὰ πείσμονος ἐπιμονῆς μέχρι πρὸ μικροῦ ἠγωνίζετο νὰ ἐπιτύχῃ ἡ ἀκατανόητος Βρεττανικὴ πολυπραγματοσύνη.

Οὕτως ἔμειναν ὁριστικῶς ἔξω τῶν εὐρωπαϊκῶν φροντίδων τό τε περιπόθητον εἰς τοὺς ὑπαιτίους τῆς Μακεδονικῆς κακοδαιμονίας αἴτημα Μακεδονικῆς Αὐτονομίας,—τὸ κατὰ νέαν σύμπτωσιν γνώμης ἀποδειχθὲν τοσοῦτον ἀρεστὸν καὶ εἰς τοὺς Βρεττανοὺς Κυβερνήτας,—καὶ τὸ ἐν ἔτει 1905 ὑποκατάστατον βρεττανικὸν αἴτημα περὶ Ἑπτανδρίας διοικητικῆς καὶ ἐκτελεστικῆς, ἐχούσης καὶ τὸ στρατιωτικὸν πρόσταγμα.

Οὕτω οὐδεὶς λόγος σήμερον περὶ ἐπιβολῆς περιορισμοῦ εἰς τὰς ἐν τῇ ὑπὸ μεταρρύθμισιν χώρᾳ στρατιωτικὰς δυνάμεις τῆς κυριάρχου Αὐτοκρατορίας. Ὅ,τιδήποτε καὶ ἂν θελήσῃ οἱοσδήποτε νὰ εἴπῃ, τὸ κέρδος τὸ προκύψαν ἐκ τῆς τοιαύτης περιστολῆς ἀξιώσεων τῆς νεωτάτης ἐν Ἀνατολῇ καί, ὑπὸ ἄλλον χαρακτῆρα καὶ μορφὴν οὐχ' ἧττον ἰδιοτελοῦς Εὐρωπαϊκῆς Σταυροφορίας, ὀφείλεται εἰς τὸν καιρόν, ὃν ἐξηγόρασεν ὑπὲρ τῶν δικαίων τοῦ ἔθνους ἡ γενναία καὶ ἀκατάβλητος ἄμυνα, ἣν ἀντὶ ἀτόπου, ἐν οὗ δέοντι χριστιανικῆς ὑπομονῆς καὶ δουλικοῦ ζαρώματος, προετίμησεν ἐπὶ τέλους, εἰς ἑαυτὸν πιστεύσας, ὁ ἐπὶ ἔτη διστάσας Ἑλληνισμός.

Καὶ διὰ μόνον τοῦτο τὸ ἐπιτευχθὲν ἀγαθὸν ὥρα νὰ μνημονεύσωμεν τῶν χυσάντων τὸ αἷμα αὐτῶν ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἰδέας καὶ μακαρίσωμεν τὰς ἀθανάτους αὐτῶν ψυχάς. Ὁ ἐθνικὸς κίνδυνος,—μέγας κίνδυνος,—δὲν ἀπεσοβήθη. Πολλοῦ γε καὶ δεῖ.

Ὄρθιον ἐνώπιόν μου βλέπω αὐτὸν ἐκεῖ, χάρωνα ἀπειλητικὸν μετὰ μεγάλου δρεπάνου. Ἀλλ' οἱ ὅροι ὑφ' οὓς ἔχομεν ν' ἀντιπαλαίσωμεν ἐγένοντο ἤδη συλλήβδην κρείττονες, καὶ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς παλαίστρας πατοῦμεν σήμερον ἡμεῖς, οἱ ἐν ἔτει 1904 μικροῦ δεῖν ἐρήμην καταδικαζόμενοι.

Καὶ πάλιν· εὐλογημένοι οἱ ἀγωνισταὶ οἱ ἀρειδήσαντες τοῦ εὐγενοῦς αὐτῶν αἵματος. Ἡ Εὐρώπη ἀναλαβοῦσα ἑαυτήν, ἐν ὁμοφωνίᾳ ἀνεκήρυξεν ἐκ νέου τὸ δόγμα τῆς ἀκεραιότητος τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας. Νῦν, ἐν ἑνὶ σώματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ σύμμαχος ἐκείνων, ὧν ὡς συμπράκτορας, ἐπὶ συκοφαντικαῖς καταγγελίαις, αὐστηρῶς κατεδίκαζε τοὺς Ἕλληνας, αὐτὴ βάλλει στεντόρειον φωνήν: «*Ἡ Ὀθωμανικὴ ἀκεραιότης ζήτω!*»

Λοιπόν· «*Ζήτω ἡ ἀκεραιότης!*» Ἡ ἀκεραιότης τοῦ ἐδάφους, οὗ τινος ἡ ἀδιάκοπος συνέχεια εἶναι ἀπαραίτητος εἰς τὸ ἐθνικῶς ἀδιάσπαστον τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν τελικὴν σωτηρίαν τοῦ πολυπαθοῦς, ἀλλὰ μέχρι τῆς ὥρας ταύτης ἀκαταβλήτου ἡμῶν ἔθνους.

Ταύτην τὴν συνέχειαν ἀπεπειράθησαν νὰ διακόψωσιν, ἐπὶ κολοβώσει τῆς Ὀθωμανικῆς Ἐπικρατείας, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ὀλέθρῳ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους. Καὶ εἰς οὐδὲν ἄλλο ἢ εἰς ἀποτροπὴν τοῦ θανασίμου τούτου πλήγματος τελικῶς ἔτεινεν ἡ ἀπὸ θέρους λήγοντος ἐν ἔτει 1904 ἀρξαμένη Μακεδονικὴ ἄμυνα.

Ὑπὲρ αὐτοῦ τούτου τοῦ σκοποῦ σήμερον, ἀπὸ τοῦ νέου σταθμοῦ, ὃν ἔπηξεν ἡ πολιτικὴ τῆς Εὐρώπης, θερμουργὸς προβάλλει ἡ Ἑλληνικὴ δρᾶσις, οἱανδήποτε καὶ ἂν ὀφείλει νὰ ἔχῃ σήμερον, οἱανδήποτε καὶ ἂν ἀναγκασθῇ νὰ προσλάβῃ αὔριον μορφήν, ἐφ' ὅσουδήποτε ἐθνικοῦ ἐδάφους καὶ ἂν καταστα θῇ ἐπάναγκες νὰ ἐπεκταθῇ, οἱασδήποτε καὶ ἂν ἀξιώσῃ ἀφ' ἡμῶν θυσίας. Τὸ Ἑλληνικὸν θάρρος ἀνεπτέρωσε πάντοτε ἡ συναίσθησις ὅτι περὶ τοῦ γένους ἡμῶν ἀληθεύει τὸ λόγιον:

«Ἀσκὸς βαπτίζῃ, δῦναι δὲ οὐ θέμις.»

Πρὸ μικροῦ δὲ σοφὸς Ὁλλανδὸς ἱστορικός, θαυμασίως ἐπισκοπήσας τὰς μακρὰς περιόδους τῆς μέσης Ἑλληνικῆς ἱστορίας καὶ ψυχολογήσας ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους μέχρι τῆς ἐν ἔτει 1821 παλιγγενεσίας αὐτοῦ, ἐκύρωσε τὴν πρόρρησιν ἐν βραχεῖ συμπεράσματι:

« L'Hellénisme est indestructible. »

Ἔχων μόνιμον πίστιν, θαρσῶν καὶ ἀγωνιζόμενος, πίπτων καὶ ἀνεγειρόμενος, οὕτως «*ὁ Ἑλληνισμὸς ἐγένετο ἀκατάλυτος*».

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Ν. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ

ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Περδίκας	Α′	700 – 652	π. Χ.
Ἀργαῖος	Α′	652 – 621	» »
Φίλιππος	Α′	621 – 588	» »
Ἀερόπους	Α′	588 – 568	» »
Ἀλκέτας	Α′	568 – 540	» »
Ἀμύντας	Α′	540 – 498	» »
Ἀλέξανδρος	Α′	498 – 454	» »
Ἀλκέτας	Β′	454 – 448	» »
Περδίκας	Β′ καὶ ὁ ἀδελ. αὐτοῦ Φίλιππος	448 – 413	» »
Ἀρχέλαος	Α′	413 – 399	» »
Ἀερόπους	Β′	399 – 393	» »
Ἀμύντας	Β′	393 – 391	» »
Ἀργαῖος	Β′	391 – 390	» »
Ἀμύντας	Β′ (Β′ βασιλεία)	390 – 369	» »
Ἀλέξανδρος	Β′	369 – 368	» »
Πτολεμαῖος	Ἀλωρίτης	368 – 365	» »
Περδίκας	Γ′	365 – 360	» »
Φίλιππος	Β′	359 – 336	» »
Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας		336 – 323	» »

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΔΥΝΑΣΤΕΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΜΑΚΕΔΟΝΕΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΕΣ

(Ἀπὸ τοῦ ἔτους 867 μέχρι τοῦ 1056)

Βασίλειος Α′ ὁ Μακεδὼν	867 – 886
Λέων ΣΤ′ ὁ Σοφὸς	886 – 912
Κωνσταντῖνος Α′ ὁ Πορφυρογέννητος	912 – 919
Ῥωμανὸς Α′ ὁ Λεκαπῆνος	920 – 645
Ῥωμανὸς ὁ Β′	959 – 963
Νικηφόρος Β′ ὁ Φωκᾶς	963 – 999
Ἰωάννης Α′ ὁ Τσιμισκῆς	969 – 976
Βασίλειος Β′ ὁ Βουλγαροκτόνος	976 – 1025
Κωνσταντῖνος Η′	1025 – 1028
Ῥωμανὸς Γ′ ὁ Ἀργυρὸς	1028 – 1034
Μιχαὴλ Δ′ ὁ Παφλαγὼν	1034 – 1041
Μιχαὴλ Ε′ ὁ Καλαφάτης	1041 – 1042
Κωνσταντῖνος Θ′ ὁ Μονομάχος	1043 – 1055
Θεοδώρα	1055 – 1056

ΠΩΣ ΘΑ ΣΩΣΩΜΕΝ ΤΗΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΝ!

Πλέον τῶν ἑπτακοσίων χιλιάδων Ἑλλήνων κινδυνεύομεν νὰ χάσωμεν ἐν Μακεδονίᾳ ἂν δὲν ἐργασθῶμεν σκοπίμως!

Τὰ ἑλληνομακεδονικὰ σώματα ἐξήσκησαν τὸ ἱερὸν τῆς ἀμύνης καθῆκον. Ὅλη ὅμως ἡ πολύτιμος αὐτῶν ἐργασία θὰ χαθῇ, ἂν ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς δὲν ἐννοήσῃ, ὅτι ὀφείλει νὰ τὴν ὑποστηρίξῃ διὰ καταλλήλου στρατιωτικῆς παρασκευῆς. Δὲν πρόκειται ἐπὶ τοῦ παρόντος περὶ πολέμου, ἂν καὶ δυστυχῶς καὶ αὐτὸς δὲν εἶνε ἀπίθανος καὶ κινδυνεύομεν νὰ εὑρεθῶμεν ἀπροπαράσκευοι. Ὅπως ὅμως ἔχουσι σήμερον τὰ πράγματα, λαὸς ἄνευ ἐπαρκοῦς στρατιωτικῆς δυνάμεως δὲν λαμβάνεται ὑπὸ σημείωσιν. Ἐφ' ὅσον δὲ ἡ Ἑλλὰς δὲν φροντίσει νὰ προπαρασκευάσῃ εὐστόχως πάντας τοὺς στρατευσίμους αὐτῆς πολίτας, ἡ Μακεδονία χάνεται δι' αὐτήν!

Θὰ ἦτο σκληρὸν ν' ἀπαριθμήσωμεν ὅλους τοὺς κολάρους, τὰς ταπεινώσεις καὶ τὰς ἐθνικὰς ζημίας, αἵτινες ἐπεβλήθησαν ἀπὸ δεκαετίας εἰς τὸν ταλαίπωρον Ἑλληνικὸν λαόν. Γνωστὰ εἰς πάντα Ἕλληνα αἱ βιαιοπραγίαι καὶ τὰ ἐγκλήματα Τούρκων, Βουλγάρων καὶ Ῥουμάνων. Ὅλα δ' αὐτὰ διατί; Ἁπλούστατα διότι ἡ Ἑλλὰς δὲν εἶνε εἰς θέσιν νὰ δείξῃ τὸν γρόνθον της! Τῆς στρατιωτικῆς δὲ ταύτης ἀνεπαρκείας νέας συνεπείας θὰ ὑποστῶμεν ἀναποφεύκτως (νέα κτυπήματα, νέας ζημίας καὶ νέας ἀπωλείας), μέχρις οὗ ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς συναισθανθῇ ἐπὶ τέλους, ὅτι «τὸ μαχαῖρι ἔφθασεν ἕως τὸ κόκκαλο» καὶ στρέψῃ τὴν ὀργήν του κατὰ τῶν ὑπευθύνων!

Καλὰ τὰ συλλαλητήρια καὶ αἱ διαμαρτυρίαι. Ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν ὅμως, ἕκαστος λαὸς θὰ σώσῃ μόνον ὅσον μέρος θὰ δύναται ἐν ἀνάγκῃ νὰ διεκδικήσῃ διὰ τῶν ὅπλων! Αὐτὸ πρέπει νὰ γείνῃ τὸ σύνθημα ὅλων τῶν ἐνδιαφερομένων διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς Μακεδονίας, καὶ αὐτὸ τοῖς ἐπιβάλλει τὸ καθῆκον, νὰ ἐργασθῶσιν ἐν τάχει καὶ σκοπίμως, ὅπως γίνῃ ἐπὶ τέλους μία ταχεῖα πρακτικὴ ἀναδιοργάνωσις.

Ἐὰν ἔχωμεν 300.000 ἄνδρας στρατιωτικῶς προπαρασκευασμένους, θὰ κερδίσωμεν *πεντάκις περισσότερον* παρ' ἂν ἔχωμεν μόνον 60.000! Πολυάριθμον δὲ μάχιμον δύναμιν θὰ ἔχωμεν μόνον *διὰ τῆς βραχείας θητείας*. Μὴ πιστεύετε ἐκείνους, οἵτινες ἔχουν διάφορα συμφέροντα νὰ διατηρήσουν τὴν μακρὰν θητείαν. Πᾶς ἀμερόληπτος καὶ εἰλικρινὴς στρατιωτικὸς θὰ σᾶς ὁμολογήσῃ ὅτι, ὁ Ἕλλην στρατιώτης δὲν κάμνει σοβαρὰν ἐργασίαν περισσότερον τῶν *τριῶν μηνῶν*. Αὐξήσατε αὐτὴν τὴν ἐργασίαν ἀπὸ τρεῖς, εἰς τέσσαρας, εἰς πέντε, εἰς *ἓξ τὸ πολὺ* μῆνας!

Μὲ *τὴν ἰδιοφυΐαν καὶ τὸν πατριωτισμὸν τῶν Ἑλλήνων ἓξ μῆνες* εἶνε περισσότερον παρ' ὅ,τι χρειάζεται διὰ νὰ μορφωθοῦν καλοὶ στρατιῶται. Ἔχομεν ἄριστον ὑλικὸν καὶ πλείστους ἀξιωματικοὺς πολλῆς ἀξίας. Μᾶς λείπει ὅμως ἡ *θέλησις*, ὅπως χρησιμοποιήσωμεν ὅλ' αὐτὰ καὶ συντάξωμεν πολυάριθμον μάχιμον δύναμιν. Ἀμφιβάλλετε; Νὰ σᾶς τὸ *ἀποδείξωμεν*!

Πολλάκις ἤδη καὶ ἀπὸ ἐτῶν προετάθη *πρακτικὴ στρατιωτικὴ ἀναδιοργάνωσις ἐπὶ τῇ βάσει τῆς βραχείας θητείας*, ἐπιτρέπουσα νὰ ἐκγυμνάσωμεν συντόμως ὅλους τοὺς μαχίμους ἄνδρας, ἄνευ ἐξαιρέσεων καὶ ἀπαλλαγῶν, καὶ ἐντὸς τῶν ὁρίων τῶν χρηματικῶν ἡμῶν μέσων.

Δυστυχῶς, ὑπάρχουσι παρ' ἡμῖν, τινὲς ἐμπνεόμενοι ἔτι ἀπὸ μεγαλομανίαν, ἀπὸ τὸ πεπαλαιωμένον σύστημα τῆς μακρᾶς θητείας, τὸ ὁποῖον ἔχουσιν ἔτι πολλὰ μεγάλα Κράτη, ὡς ἡ Γερμανία καὶ ἡ Γαλλία.

Τὸ σύστημα αὐτὸ εἶνε παρ' ἡμῖν ἀνεφάρμοστον:

1) Διότι δι' αὐτοῦ, τὰ μέσα ἡμῶν δὲν ἐπιτρέπουν νὰ προγυμνάσωμεν ὅλους τοὺς μαχίμους ἄνδρας.

2) Διότι ἀρ' ἧς στιγμῆς γείνουν ἐξαιρέσεις καὶ ἀπαλλαγαί, μὲ τὸν χαρακτῆρα τῶν Ἑλλήνων, κλονίζεται ἀμέσως ἐκ βάθρων τὸ κῦρος παντὸς στρατιωτικοῦ νόμου. Ἀρ' ἧς στιγμῆς ὁ στρατευόμενος Ἕλλην βλέπει τὸν γείτονά του ἀπαλλαττόμενον, δυσαρεστεῖται, ἀπειθεῖ, φυγοστρατεῖ.

Ὅλ' αὐτὰ εἶνε ἀλήθειαι στοιχειώδεις, ἀναμφισβήτητοι, ἡλίου φαεινότεραι. Ὅλ' αὐτὰ ὅμως εἶνε παντελῶς ἀδιάφορα, εἰς ἐκείνους, οἵτινες, μὴ γνωρίζοντες, παρὰ τὸ σύστημα τῆς μακρᾶς θητείας, ἐννοοῦν νὰ ἐπιβάλουν τὸ δίλημμα: Ἢ μακρὰν θητείαν (μὲ τὰ παρεπόμενά της: ἐξαιρέσεις, ἀνεπάρκειαν στρατιωτικῶν δυνάμεων, σπατάλην χρημάτων, δυσαρεσκείας κτλ.), ἢ τίποτε. Καλήτερον νὰ μείνῃ ἡ Ἑλλὰς ἄνευ στρατιωτικῆς δυνάμεως, ἕρμαιον παντὸς ἅρπαγος, παντὸς ἐπιβουλευομένου τὰ δίκαια αὐτῆς, παρὰ νὰ κουράσουν αὐτοὶ τὸ κεφάλι των διὰ νὰ μελετήσουν καὶ ἐννοήσουν τὸ σύστημα τῆς βραχείας θητείας καὶ τῆς προσαρμογῆς αὐτοῦ ἐν Ἑλλάδι!

Πέριξ αὐτῶν τῶν ἀντιδρώντων, ὧν κατακρίνομεν τὰς περιωρισμένας βλέψεις καὶ τὴν ἐθνοκτόνον ἐπιμονήν, συνεσπειρώθησαν δύο κατηγορίαι ἀντιδρώντων, ὀλιγώτερον ἐνδιαφέρουσαι:

1) Ἐκεῖνοι εἰς τοὺς ὁποίους τὸ σύστημα τῆς βραχείας θητείας θὰ δώσῃ περισσοτέραν ἐργασίαν, καὶ

2) Ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι, μετὰ τὴν εἰς Ἑλλάδα μετάκλησιν ξένων προγυμναστῶν, ὧν ἔχομεν μεγάλην ἀνάγκην, θὰ ἴδουν περιοριζομένην τὴν ἐπιβλαβῆ ἐλευθερίαν τῶν κινήσεών των, καὶ δὲν θὰ δύνανται πλέον ν' ἁλευρογυρίζουν.

Εἰς ὅλους αὐτοὺς τοὺς ἀντιδρῶντας κατὰ τῆς ταχείας πρακτικῆς στρατιωτικῆς ἀναδιοργανώσεως, θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιβληθῇ μία *κυβέρνησις μὲ ἰσχυρὰν θέλησιν*. Τοιαύτης μὴ ὑπαρχούσης, δυστυχῶς, ὀφείλει ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς νὰ ἐπιβάλῃ τὴν θέλησίν του, σκεπτόμενος, ὅτι *πρόκειται περὶ ζητήματος ζωῆς ἢ θανάτου!* Ἐὰν θέλῃ νὰ ζήσῃ, νὰ σώσῃ τὴν Ἑλληνικὴν Μακεδονίαν καὶ ν' ἀποφύγῃ ἐν τῷ μέλλοντι νέους κολάφους, νέας ταπεινώσεις, καὶ ζημίας (ἃς ἀφεύκτως θὰ ἔχωμεν ἐφ' ὅσον διαρκεῖ ἡ παροῦσα κατάστασις), ὀφείλει ν' *ἀπαιτήσῃ* — ὡς ἔχει ἀναπαλλοτρίωτον δικαίωμα — τὴν διοργάνωσιν στρατιωτικῆς δυνάμεως πολυαρίθμου, τοῦθ' ὅπερ μόνον διὰ τῆς βραχείας θητείας δύναται νὰ ἐπιτελεσθῇ.

Πάντες ὅθεν οἱ θέλοντες νὰ σωθῇ ἡ Μακεδονία καὶ οἱ μεριμνῶντες περὶ τοῦ μέλλοντος τῆς ἐθνικῆς ὑπάρξεως, ὀφείλουσι *νὰ ἐργασθῶσι σκοπίμως*, συνασπιζόμενοι εἰς *Σύνδεσμον Ἐθνικῆς Ἀμύνης*

καὶ ἐπιδιώκοντες πᾶν λυσιτελὲς διάβημα (συλλαλητήρια, ἀτομικὴν πίεσιν κτλ.) εἴτε παρὰ τοῖς βουλευταῖς, εἴτε παρὰ τῇ κυβερνήσει, ἐπιμένοντες πάντοτε εἰς τὸ αὐτὸ σύνθημα:

«Εἴμεθα ὁ φορολογούμενος καὶ ὑποφέρων λαός, ὃν δὲν δικαιοῦσθε νὰ ἐκμεταλλεύησθε χωρὶς νὰ ἱκανοποιήσητε τὸν ἱερὸν αὐτοῦ πόθον, τὴν ἐπιτακτικὴν ἀπαίτησιν. Ἀπαιτοῦμεν ἐπιμόνως παρ' ὑμῶν στρατὸν πολυάριθμον, *ἐθνικόν*, προωρισμένον νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν περιφρούρησιν τῶν δικαιωμάτων τῆς Πατρίδος· *ὄχι* στρατὸν ὀλιγάριθμον, δαπανηρόν, μὲ μακρὰν θητείαν, προωρισμένον νὰ ἐξυπηρετήσῃ μόνον τὰ συμφέροντα ὀλίγων ἀτόμων».

Ἀφοῦ δὲ ὁμιλοῦμεν περὶ *δαπάνης*, ὀφείλομεν νὰ καταστρέψωμεν ἄρδην ἓν ἐπιχείρημα, μὲ τὸ ὁποῖον οἱ ἀντίπαλοι τοῦ πολυαρίθμου στρατοῦ καὶ τῆς βραχείας θητείας προσπαθοῦν νὰ πολεμήσουν αὐτὸ τὸ σύστημα. Πρότυπον τέλειον συστήματος τοιούτου ἔχει ἡ Ἑλβετία, ἣν πολλὰ Κράτη, τὸ ἓν κατόπιν τοῦ ἄλλου, μιμοῦνται καὶ θὰ μιμηθῶσιν (Ἀγγλία, Νορβηγία, Ὁλλανδία, ἀργότερον καὶ αὐτὴ ἡ Γαλλία κτλ.). Τῆς Ἑλβετίας ὁ στρατ. προϋπολογισμὸς εἶνε 30 ἕως 33 ἑκατομμύρια, ἐπιτρέπων τὴν ἐν καιρῷ πολέμου κινητοποίησιν 300.000 ἀνδρῶν καλῶς προπαρασκευασμένων.

Οἱ κακῶς [πληροφορημένοι λοιπὸν ἀντίπαλοι τοῦ συστήματος τοῦ πολυαρίθμου στρατοῦ καὶ τῆς βραχείας θητείας διϊσχυρίζονται ὅτι, ἐν Ἑλβετίᾳ ἡ στρατιωτικὴ δαπάνη ὑπερβαίνει τὰ 50 ἑκατομμύρια, διότι, ἐκτὸς τῆς Συμπολιτείας ἐξοδεύουν καὶ τὰ Καντόνια. Ὁ ἰσχυρισμὸς ὅμως οὗτος στηρίζεται ἐπὶ ἁπλῆς ὀπτικῆς ἀπάτης. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἐξοδεύουν τὰ Καντόνια· *ἀποζημιώνονται ὅμως μὲ τὸ παραπάνω* ἀπὸ τὴν Συμπολιτείαν! Οὕτως ὥστε, ἂν τις λάβῃ αὐτὸ ὑπ' ὄψιν, βλέπει ὅτι [πράγματι] ἡ στρατιωτικὴ δαπάνη εἶνε *κατωτέρα* τῶν 30—33 ἑκατομμυρίων κατ' ἔτος.

Τοσοῦτον δὲ ἡ ἀναπόφευκτος ἀνάγκη ἐπιβάλλει τὸ Ἑλβετικὸν σύστημα εἰς τὴν προσοχὴν τῶν ἄλλων Κρατῶν, ὥστε ὁ ὀλιγώτερον στρατιωτικὸς λαὸς τῆς Εὐρώπης, ἡ Ἀγγλία, ἥτις καταγίνεται σήμερον μὲ τὴν στρατιωτικήν της ἀναδιοργάνωσιν, ἔστειλεν εἰς Ἑλβετίαν πολυάριθμον ἐπιτροπὴν (ἐκ πολιτευομένων, στρατιωτικῶν καὶ

δημοσιογράφων), ὅπως μελετήσῃ ἐπὶ τόπου τὸ Ἑλβετικὸν σύστημα καὶ γενικεύσῃ τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, ἐν χώρᾳ ὅπου ἡ καθολικὴ στρατιωτικὴ ὑπηρεσία ἦτο μέχρι τοῦδε ἄγνωστος.

Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς σήμερον εὑρίσκεται οὕτω πρὸ τοῦ ἀκολούθου διλήμματος: Ἢ θὰ παραπλανηθῇ ἅπαξ ἔτι ὑπὸ τῶν ἐνδιαφερομένων νὰ ἐμποδίσουν τὴν ταχείαν διοργάνωσιν πολυαρίθμου στρατοῦ μὲ βραχείαν θητείαν. Ἢ θὰ ἐννοήσῃ, ὅτι ὁ κίνδυνος αὐτῆς τῆς ὑπάρξεώς του ἐπίκειται καὶ θὰ ἐργασθῇ σκοπίμως, ὅπως ἐπιτύχῃ πολυάριθμον στρατιωτικὴν δύναμιν, *ἄνευ τῆς ὁποίας ἄγεται εἰς ἀσφαλῆ ἐκμηδένισιν.*

Ἐφ' ὅσον δὲν καταβληθῇ συστηματικὴ ἐνέργεια, καταγγέλλουσα τὸν ἐπαπειλοῦντα τὴν ὕπαρξιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ κίνδυνον, διὰ νὰ ἐπιβάλῃ ἐπειγόντως τὴν τελείαν στρατιωτικὴν παρασκευὴν πάντων *τῶν στρατευσίμων Ἑλλήνων, διὰ τοῦ μόνου ὑπάρχοντος μέσου,* τοῦ τῆς βραχείας θητείας, θὰ ἐξακολουθοῦμεν νὰ εἴμεθα μάρτυρες τοῦ συστηματικοῦ πανταχόθεν κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ πολέμου, καταβαίνοντες ἀσφαλῶς τὸν κατήφορον, ὅστις φέρει πρὸς τὴν τῶν πάντων ἀναστάτωσιν καὶ χάνοντες βαθμηδὸν τοὺς ἐν Εὐρώπῃ ἀποθαρρυνομένους φίλους ἡμῶν, προβλέποντας εὐκρινῶς ὅτι εἰς τὰ ἔθνη τ' ἀνίκανα νὰ πολεμήσουν ἐπιφυλάσσεται ἡ τύχη τῆς Κορέας.

Βέρνη **Μ. ΚΕΠΕΤΖΗΣ**

Η ΑΡΧΑΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΚΑΤ' ΕΠΑΡΧΙΑΣ

ΗΜΑΘΙΑ	ΒΟΤΤΙΑΙΑ
ΠΙΕΡΙΑ	ΜΥΓΔΟΝΙΑ
ΕΛΙΜΕΙΑ	ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ
ΟΡΕΣΤΙΣ	ΚΡΗΣΤΩΝΙΑ
ΕΟΡΔΑΙΑ	ΒΙΣΑΛΤΙΑ
ΛΥΓΚΗΣΤΙΣ	ΣΙΝΤΙΚΗ
ΠΕΛΑΓΟΝΙΑ	ΜΑΙΔΙΚΗ
ΠΑΙΟΝΙΑ	ΗΔΩΝΙΣ
ΔΑΡΔΑΝΙΑ	ΟΔΟΜΑΝΤΙΚΗ
ΛΑΜΩΠΙΑ	ΙΛΛΥΡΙΑ

ΟΙ ΕΝ ΠΕΡΣΙΑ, ΓΑΜΟΙ ΤΟΥ Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Η ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

I

Ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ οὐδεμίαν ἀνάμνησιν ἀρχαιοτέρων ἐποικήσεων τῆς ἀφίξεώς της ἐν τῇ χώρᾳ, ἥτις ὑπῆρξεν ἡ πατρίς της κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους, διετήρησεν. Ἐνταῦθα ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους ἐνετόπισε πάσας καὶ ἐκείνας, ἃς κοινὰς μετὰ τῶν Σημιτῶν εἶχεν, ὅτε Ἄριοι καὶ Σημῖται ἔζων παραπλεύρως ἐν Ἀσίᾳ, ὡς καὶ ἐκείνας, ἃς κοινὰς εἶχε μετὰ τῶν ἑτέρων Ἰνδιευρωπαϊκῶν φυλῶν, πρὶν διασκορπισθῶσιν ἐν Εὐρώπῃ. Μία τῶν ἀναμνήσεων τούτων εἶναι ἡ τοῦ παγκοσμίου κατακλυσμοῦ. Οἱ Ἕλληνες τὴν ἀνάμνησιν ταύτην συνέδεσαν μετὰ τοῦ Δευκαλίωνος, τοῦ μυθικοῦ αὐτῶν προγόνου. Κατὰ τὸν Πίνδαρον, ὁ Δευκαλίων μετὰ τὸν κατακλυσμὸν κατῴκησε τὰς κλιτύας τοῦ Παρνασσοῦ, καὶ ἄλλην ὅμως παράδοσιν ἀρχαιοτέραν, μνημονευομένην ὑπὸ τοῦ Ἡσιόδου καὶ τοῦ Ἑκαταίου, ὁ Δευκαλίων κατῴκησεν ἐν Φθιώτιδι, οἱ δὲ ἀπόγονοι αὐτοῦ ἐβασίλευσαν ἐν Θεσσαλίᾳ.

II

Τὴν μόνην πληροφορίαν, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ παρέμεινε βορειότερον τῆς Φθιώτιδος, πρὶν ἐγκατασταθῇ ἐν αὐτῇ, παρέχει ὁ Ἀριστοτέλης. Ἡ πρώτη Ἑλλὰς, γράφει, ἔκειτο περὶ τὴν Δοδώνην, παρὰ ταῖς ὄχθαις τοῦ Ἀχελῴου. Ἐνταῦθα κατῴκουν οἱ Σελλοὶ καὶ οἱ καλούμενοι τότε μὲν Γραικοὶ νῦν δὲ Ἕλληνες [1].

Ἡ Δοδώνη κεῖται ΒΔ. τῆς Φθιώτιδος, πλησίον τῶν πηγῶν τοῦ Ἀχελῴου. Μεταξὺ Δοδώνης καὶ Φθιώτιδος ἐγείρεται ὀροσειρὰ ἐκτει-

[1] *Αὕτη δ' ἐστὶν ἡ περὶ Δωδώνην καὶ τὸν Ἀχελῷον· ᾤκουν γὰρ οἱ Σελλοὶ ἐνταῦθα, οἱ καλούμενοι τότε μὲν Γραικοὶ νῦν δ' Ἕλληνες. Ἀριστοτ. μεταωρ. 1.14.*
Ἕλλην ὁ Δευκαλίωνος Φθιώτιδος ἐβασίλευσε, καὶ Ἕλληνες ὠνομάσθησαν τὸ πρότερον Γραικοὶ καλούμενοι. Μάρμαρον Πάρου.
Ἕλλην . . . ἀφ' ἑαυτοῦ τοὺς καλουμένους Γραικοὺς προσηγόρευσεν Ἕλληνας Ἀπολλοδ. 1. 7. Κ. 3.

νομένη ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον, χωρίζουσα τὴν Ἤπειρον ἀπὸ τὴν τὴν Θεσσαλίαν καὶ ὀνομαζομένη Πίνδος. Ἐν ἀπωτάτῃ ἐποχῇ, περὶ ἧς ὁμιλεῖ ὁ Ἀριστοτέλης, οἱ Σελλοὶ ἢ Γραικοί, οἱ πρόγονοι τῶν Ἑλλήνων, δὲν εἶχον εἰσέτι καταλάβει τὰ παράλια τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ἀλλὰ κατῴκουν τὰς πρὸς τὸ Ἰόνιον Πέλαγος κλιτύας τοῦ Πίνδου, ἐγκαθιδρυμένοι ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τον Ἀχελῴου. Ὅταν ἀνεχώρησαν ἐκ τοῦ Βορρᾶ, δηλαδὴ ἐκ τῶν ὀμιχλωδῶν κοιλάδων τοῦ ἄνω Δουνάβεως, ὅπου μετὰ τῶν Κελτῶν καὶ τῶν Ὀμβρολατίνων ἀπήρτιζον ἕνα λαόν, ἠκολούθησαν τὰς ἀνατολικὰς παραλίας τῆς Ἀδριατικῆς καὶ τοῦ Ἰονίου Πελάγους, ὅπως ἐπιτύχωσι γλυκύτερον κλίμα καὶ καθαρώτερον οὐρανόν.

III

Κατὰ ἀρχαιοτάτην παράδοσιν ἣν μνημονεύει ὁ Πίνδαρος [1] καὶ ὁ Ἀκουσίλας [2] ἐπαναλαμβάνουσι δὲ ὁ Ἡρόδοτος [3] καὶ ὁ Θουκιδίδης [4] ὁ Ἕλλην λέγεται υἱὸς τοῦ Δευκαλίωνος καὶ τῆς Πύρρας· ὁ δ' Ἑλλάνικος [5] γράφει, ὅτι τινὲς ἠξίουν ὅτι ὁ Ἕλλην ἦτο υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Πύρρας. Ὁ Δευκαλίων φαίνεται ὅτι ὑπῆρξεν ἀτυχὴς σύζυγος, ἔπαθε καὶ μὲ τὴν δευτέραν αὐτοῦ σύζυγον, τὸ αὐτὸ ἀτύχημα, ὅπερ καὶ μὲ τὴν προηγουμένην Πανδώραν εἶχεν ὑποστῆ :« Ἐν τῷ μεγάρῳ τοῦ σεβαστοῦ Δευκαλίωνος, λέγουσιν οἱ κατάλογοι τοῦ Ἡσιόδου, ἡ Πύρρα μιχθεῖσα ἐρωτικῶς μετὰ τοῦ Διὸς, πατρὸς ὅλων τῶν θεῶν, ἔτεκε τὸν Γραικὸν τὸν ἰσχυρὸν πολεμιστήν». Ὁ Γραικὸς εἶνε ἡ ἀρχαία προσωνυμία τοῦ Ἕλληνος ἐξ οὗ ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ, ἥτις πρὶν λάβῃ τὸ ὄνομα Ἕλληνες ὠνομάζοντο Γραικοί. Ὁ Δευκαλίων, πλὴν τῶν δύο τούτων υἱῶν, εἶχε καὶ θυγατέρα καλουμένην Θυίαν, ἥτις κατὰ τὸν κατάλογον τοῦ Ἡσιόδου, κατέστη ἔγκυος μετὰ τοῦ Διὸς, ἐξ οὗ ἔτεκε τὸν Μακεδόνα πρόγονον τῶν Μακεδόνων [6]. Ὁ Μακεδὼν κατὰ τὴν γενεολογίαν ταύτην, ἦτο ἀνεψιὸς τοῦ

[1] *Πύρρα Δευκαλίων τε Παρνασσοῦ καταβάντε Πινδ. Ὀλυμπ. IX. 43.*
[2] *Κοινὰ τὰ περὶ Δευκαλίωνος καὶ Πύρρας. (Ἀκουσιλ. fragm. 7.)*
[3] *Ἡρ Ιι ε. 56.*
[4] *Θουκιδ. 1. 3.*
[5] *Ἑλλάνικος, fragm 10.*
[6] *Ἡ δ' ὑποκυσαμένη Διὶ γείνατο τερπικεραύνῳ υἱὲ δύω, Μάγνητα, Μακεδόνα θ' ἱππιοχάρμην. Ἡσιόδ. fragm. 26 ἐκδ. Ditot. p. 49.*

Ἕλληνος καὶ πρῶτος ἐξάδελφος τῶν υἱῶν τοῦ Ἕλληνος, δηλαδὴ τοῦ Δώρου, τοῦ Ξούθου καὶ τοῦ Αἰόλου.

Δευκαλίων
Πύρρα

Ἕλλην		Θυία
Δῶρος	Ξοῦθος Αἴολος	Μακεδών

Ἐκ τῆς γενεαλογίας ταύτης πληροφορούμεθα, ὅτι ἡ ἀρχαία παράδοσις ἐθεώρει τοὺς Μακεδόνας κλάδον τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς.

Ὁ Στράβων [1] διεξερχόμενος τὰ περὶ Μακεδονίας καὶ Θράκης ἐν τῷ αὐτῷ βιβλίῳ δικαιολογεῖται διατί πράττει τοῦτο, ἐνῷ τὴν Μακεδονίαν ἀναγνωρίζει ὡς Ἑλλάδα· ἀναμφιβόλως, γράφει, ἡ Μακεδονία ἀποτελεῖ μέρος τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' ἡ φύσις καὶ ἡ σχηματογραφία αὐτῆς εἰσὶ αἴτια, ὅπως χωρίσωσιν αὐτὴν ἀπὸ τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν συνάψωμεν πρὸς τὴν Θράκην.

Ὁ Φὶκ ἐν τῷ σοφῷ αὐτοῦ ὑπομνήματι περὶ Μακεδονικῆς διαλέκτου [2] ἐξετάζει ποῖαι εἶναι αἱ διαφοραί, αἵτινες διακρίνουσι τὸ ἰδίωμα τοῦτο τῶν ἄλλων ἑλληνικῶν διαλέκτων, καὶ εὑρίσκει μόνον τὴν διαφορὰν ἐν τῇ προφορᾷ τῶν δασέων, ὅπερ ὅμως οὐδ' ὅλως ἠμπόδιζεν, ὥστε νὰ ὑπάρχῃ μεγάλη συγγένεια μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῶν ἄλλων ἑλληνικῶν διαλέκτων.

IV

Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἡροδότου καὶ τοῦ Θουκυδίδου, ἐδέχοντο ὅτι οἱ Μακεδόνες κατήγοντο ἀπὸ τὸ Ἄργος [3], ὅπερ Ἄργος δὲν ἠδύνατο νὰ εἶνε τὸ Πελοποννησιακόν, ἀλλὰ τὸ Θεσσαλικὸν ἐν τῇ Πελασγιώτιδι, ἣν οἱ Μακεδόνες κατεῖχον πρὶν χωρισθῶσι τῶν ἄλλων Ἑλληνικῶν φυλῶν, ἐγκατεστημένων τότε ὀλίγον μεσημβρινώτερον ἐν τῇ Φθιώτιδι, δηλαδὴ ἐν τῷ μεσημβρινοτέρῳ διαμερίσματι τῆς Θεσσαλίας. Αἱ ὄχθαι τοῦ Αἰγαίου Πελάγους αἱ ἐκτεινόμεναι κατὰ

[1] *Ι. VII. fragm. 9. ἐκδ. Didot. p. 274, 275.*

[2] *Τὸ ὑπόμνημα τοῦτο ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ für vergleichende Sprachforschung au Revue de Kuhn. t. XXII p. 193.*

[3] *Ἡροδ. IV 22. Θουκυδ. Τ. 99 § 3. Τὴν δὲ παρὰ θάλασσαν νῦν Μακεδονίαν Ἀλέξανδρος ὁ Περδίκκου πατὴρ καὶ οἱ πρόγονοι αὐτοῦ Τημενίδαι τὸ ἀρχαῖον ὄντες ἐξ Ἄργους, πρῶτον ἐκτήσαντο.*

μῆκος τῆς Πελασγιώτιδος φέρουσι τὸ ὄνομα Μαγνησία· καὶ κατὰ τὸν κατάλογον τὸν ἀποδιδόμενον εἰς τὸν Ἡσίοδον ὁ Μάγνης ἦν ἀδελφὸς τοῦ Μακεδόνος [1]· κατὰ τὸν χρόνον καθ' ὃν οἱ τοῦ Ἡσιόδου κατάλογοι συνετάχθησαν, δηλαδὴ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἕκτου αἰῶνος, οἱ Μακεδόνες εἶχον διέλθει τὴν βόρειον παραλίαν τῆς Μαγνησίας καὶ εἶχον ἐγκατασταθῆ πρὸς τὰ δυτικὰ παράλια τοῦ κόλπου τῆς Θεσσαλονίκης καταλαβόντες τὴν τότε καλουμένην Πιερίαν, ἧς τὸ βορειότερον ὅριον ἦτο ὁ Ἀλιάκμων ποταμός, τὴν σήμερον Βιστρίτσα. Εἶτα οἱ Μακεδόνες ἐξηκολούθησαν τὴν κατάκτησίν των καί, προχωροῦντες πρὸς ἀνατολάς, κατέλαβον τὴν ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Αἰγαίου Πελάγους κειμένην χώραν μεταξὺ Ἀλιάκμονος καὶ Ἀξιοῦ τὸ νῦν Βαρδὰρ ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ ὁποίου ὁ Ὅμηρος τοποθετεῖ τὴν Παιονίαν. [2] Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς εἰσβολῆς τῶν Μακεδόνων οἱ Βοττιαῖοι ἐκ τῆς εἰσβολῆς ταύτης ἠναγκάσθησαν νὰ διαβῶσι τὸν Ἀξιὸν καὶ νὰ καταφύγωσιν εἰς τὴν Χαλκιδικὴν χερσόνησον. Τέλος οἱ Μακεδόνες διελθόντες τὸν Ἀξιὸν ποταμὸν ἐξετάθησαν μέχρι τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ [3].

Ὁ ποταμὸς οὗτος ὅστις περιώριζε τὴν Μακεδονίαν πρὸς Ἀνατολὰς κατὰ τὸν πέμπτον αἰῶνα Π. Χ. ἦν ὅριον αὐτῆς μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Φιλίππου πατρὸς Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου. Αἱ τοῦ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου κατακτήσεις ἔφερον τὰ ὅρια τῆς Μακεδονίας μέχρι Νέστου [4], ὅστις χύνεται εἰς τὸ Ἀρχιπέλαγος πλησίον τῆς Θάσσου.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 25 Αὐγούστου 1907

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΠΕΤΑΛΑΣ
Ἀρεοπαγίτης

[1] *Υἱὲ δύω Μάγνητα Μακεδόνα θ' Ἱππιοχάρμην. Οἱ περὶ Πιερίην καὶ Ὄλυμπον δώματ' ἔναιον Ἡσιόδ. fragm.*

[2] *Αὐτὰρ Πυραίχμης ἄγε Παίονας ἀγκυλοτόξους τήλοθεν ἐξ Ἀμυδῶνος ἐπ' Ἀξιοῦ εὐρυρέοντος Ἰλιὰ ΙΙΙ 348.*

[3] *Ἀναστάντες μάχη . . . ἐκ τῆς Βοττίας καλουμένης Βοττιαίους, οἱ νῦν ἔφοροι Χαλκιδέων οἰκοῦσιν. Τῆς δὲ Παιονίας παρὰ τὸν Ἀξιὸν ποταμὸν . . . στενήν τινα . . . ἐκτήσαντο καὶ πέραν Ἀξιοῦ μέχρι Στρυμόνος τὴν Μυγδονίαν καλουμένην Ἠδῶνας ἐξελάσαντες νέμονται. Θουκυδίδης ΙΙΙ 69.*

[4] *Στράβ. Ι VII 7,194. Τινὲς δὲ καὶ τὴν ἀπὸ Στρυμόνος μέχρι Νέστου τῇ Μακεδονίᾳ προσνέμουσιν ἐπειδὴ Φίλιππος ἐσπούδασε διαφερόντως περὶ ταῦτα τὰ χωρία ὥστ' ἐξιδιώσασθαι.*

Τὸ Νέστου στόμα τοῦ διορίζοντος Μακεδονίαν καὶ Θράκην ὡς Φίλιππος καὶ Ἀλέξανδρος διώριζον, ἐν τοῖς κατ' αὐτοὺς χρόνους.

ΦΩΝΗ ΛΑΟΥ

Φωνὴ λαοῦ, φωνὴ Θεοῦ.

Αὐτὰ λέγουν οἱ κόλακες, οἱ ὁποῖοι βεβαίως δὲν εἶναι καλλίτεροι ὅταν ἀποδίδουν Θεοῦ ἔμπνευσιν εἰς μεθυσμένους ψηφοφόρους, παρ' ὅταν προσκυνοῦν θείαν γέννησιν εἰς ἐστεμμένους ἠλιθίους. Ὁπωσδήποτε καὶ βασιλεῖς εὑρίσκονται ἐνίοτε ἀνώτεροι μετριωτάτων θνητῶν καὶ ἡ ἀλήθεια πολλάκις ὁμιλεῖ μὲ τοῦ λαοῦ τὸ στόμα. Μάλιστα ὅταν ὁ λαὸς δὲν προσπαθεῖ νὰ δανεισθῇ ἐκφράσεις ξένας καὶ χειρονομίας ξένας, ἀλλ' ἀφίνει νὰ λαλήσῃ τὴν φύσιν του, τὸν χαρακτῆρα του, τὴν πατροπαράδοτον σοφίαν του. Τότε πραγματικῶς εἶναι φωνὴ Θεοῦ ἡ φωνὴ τοῦ λαοῦ.

Περίεργος κάπως φωνὴ ὁ σωρὸς τῶν τραγουδιῶν, παραμυθιῶν, παροιμιῶν, αἰνιγμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιῶν, ὅλων τῶν παραδόξων στοιχείων τῆς λαϊκῆς σοφίας διὰ τὴν ὁποίαν δὲν εὑρέθη ἀκόμη ἄλλη καλλιτέρα λέξις ἀπὸ μίαν ἀγγλικήν! Καὶ ὅμως τίποτε δὲν εἶναι εὐγλωττότερον ἀπὸ τὸ Folklore. Τίποτε εἰλικρινέστερον ὅταν πρόκειται διὰ τὴν καταγωγὴν ἑνὸς λαοῦ, διὰ τὰς συγγενείας του, τὰς πνευματικάς του σχέσεις. Καὶ ἡ θάλασσα ἂν χωρίσῃ δύω κλάδους ἑνὸς γένους, καὶ τὰ κύματα τῶν ἐπιδρομέων καὶ οἱ φραγμοὶ τῶν αἰώνων τὸ Folklore μένει πάντοτε μάρτυς τῶν ἀρχαίων δεσμῶν, τόσον ἀληθέστερος ὅσον εἶναι πλέον ἰδιόρρυθμος.

Δι' αὐτὸ οἱ διάφοροι ἐθνολόγοι, οἱ ὁποῖοι ἐγεννήθησαν μαζὺ μὲ τὸ Μακεδονικὸν ζήτημα, περιωρίσθησαν πάντοτε εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, εἰς τοὺς ἀριθμοὺς τοὺς ὁποίους διαψεύδουν

ἄλλοι ἀριθμοί, εἰς τὰς θεωρίας τὰς ὁποίας ἀνατρέπουν ἄλλαι θεωρίαι. Διότι πολὺ ὀλίγοι σκοπὸν εἶχαν νὰ εὕρουν τὴν ἀλήθειαν. Διότι ὅλοι σχεδὸν εἶχαν πρόγραμμα νὰ ὑπηρετήσουν πολιτικὰ σχέδια καὶ συμφεροντολογικὰς βλέψεις.

Ἂν κατέβαιναν εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Μακεδονίας ἐκινδύνευαν «νὰ τοὺς δεθῇ ἡ γλῶσσα» ἀπὸ καμμίαν Νεράϊδα, ἀδελφὴν ἢ ἐξαδέλφην ἐκείνης ὅπου ἐγέννησε μπέηδες κάτω εἰς τὴν Μάνην. Καὶ τὸ Δωδεκαήμερον ἀξιόλογα ἠμποροῦσαν νὰ πέσουν εἰς τὰ νύχια τίποτε Καρκαντζάρων, νύχια ὅμοια μὲ ἐκεῖνα τῶν Ἀθηναίων Καλλικαντζάρων καὶ ἐξίσου φοβερά. Διότι ὁ Καλλικάντζαρος, ὅπως καὶ ἂν τὸν ὀνομάσουν, καρκάντζαρο, σκαντζάντζαρο, λυκοκάνζαρο εἶναι πάντοτε τὸ ἴδιον τέρας, τὸ ὁποῖον ἐγεννήθη μίαν νύκτα τῶν Χριστουγέννων διὰ νὰ ἐμβαίνῃ εἰς τὰ τζάκια τῶν «ἀπανταχοῦ Ἑλλήνων», μὲ τὴν ἰδίαν οὐράν, τὰ ἴδια κέρατα, καὶ τὴν ἰδίαν μοχθηρίαν.

Καὶ τί πλῆθος ἄλλων ὄντων κακοποιῶν δὲν θὰ ἐσταμάτουσε ἀδιακόπως τὰ βήματά των!

Πρῶτον αἱ Δρύμες. Αἱ Δρύμες ὅπου φυγαδεύουν ὅλα τὰ δίκτυα τοῦ Αἰγαίου ἔξω ἀπὸ τὴν θάλασσαν τὰς ἓξ πρώτας ἡμέρας τοῦ Αὐγούστου·—αἱ Δρύμες ὅπου ἐρήμωναν πρὸ ὀλίγων, πολὺ ὀλίγων ἐτῶν ἀκόμη τὰ λουτρὰ τῶν δύω Φαλήρων·—αἱ Δρύμες αἱ ἀπερίγραπτοι, διότι ἀνθρώπινον μάτι ποτὲ δὲν τὰς εἶδε, αἱ Δρύμες, αἱ παμφάγοι ἀφοῦ μόνον τὰ σίδηρα φοβοῦνται τόσον ὥστε οἱ σοφοί, οἱ ὁποῖοι ζητοῦν καὶ τῶν ἀνάρχων τὴν ἀρχὴν νὰ ἐπιμένουν εἰς αὐτὴν τὴν βάσιν ὅτι αἱ Δρύμες μᾶς ἦλθαν τὸν λίθινον αἰῶνα.

Καὶ ἂν ὁ φόβος ὅλων αὐτῶν τῶν στοιχειῶν ἢ τῆς βροχῆς, ἢ τῶν κομιτατζήδων—ὁ καὶ μεγαλήτερος—ἠνάγκαζε τοὺς ἐθνολόγους νὰ σταματήσουν καὶ νὰ μείνουν εἰς κἀνὲν νυκτέρι; Βεβαίως θὰ τοὺς ἐχρειάζετο ἀρκετὴ σκέψις διὰ νὰ μὴ νομίσουν ὅτι εἶναι εἰς τὰ Κύθηρα ὅταν θὰ ἤρχιζαν τὰ αἰνίγματα:

Βασιλέας δὲν εἶμαι, κορῶνα φορῶ,
Ῥολόϊ δὲν ἔχω, τῆς ὥραις μετρῶ [1]
Ἔχω ἕνα βαρελάκι
Μὲ δυὸ λογιῶν κρασάκι [2]

ἢ διὰ νὰ μὴ φαντασθοῦν ὅτι εὑρίσκονται εἰς τὴν Πάρον, ἅμα ἠκούετο τὸ «Ἀρχὴ τοῦ παραμυθιοῦ καλησπέρα σας» καὶ ὅταν ὕστερον ἀπὸ τὴν κλασικὴν αὐτὴν εἰσαγωγὴν ἤρχιζαν νὰ ἐκτυλίσσονται τὰ κατορθώματα ποῦ ἔκαμε τὸ βασιλόπουλο εἰς τὸν Κάτω κόσμο. Πῶς τὸ βασιλόπουλο ἦτον τὸ μικρότερο παιδὶ καὶ τὸ πλέον ἀγαπημένο. Πῶς οἱ ἀδελφοί του τὸ ἐζήλευαν καὶ τὸ ἔρριψαν εἰς τὸ πηγάδι. Πῶς ἀντὶ νὰ πνιγῇ, ἐπειδὴ τὸ πηγάδι ἦτο μαγευμένο, τὸ βασιλόπουλο κατέβαινε τρία ἔτη ἕως ὅτου ἔφθασε εἰς τὸν Κάτω κόσμο. Πῶς ἐκεῖ ἐσκότωσε τὸ θηριὸ καὶ ἐλευθέρωσε τὰ νερά, καὶ πῶς ὕστερον ἀπὸ δώδεκα χρόνους ἐπέστρεψε εἰς τὸν Ἄνω κόσμον ἐπάνω εἰς τὰ πτερά τοῦ ἀετοῦ.

Παντοῦ ἑλληνικὸν πνεῦμα, παντοῦ ἑλληνικὰ ἤθιμα! Παντοῦ ἡ σφραγὶς ἡ ἀνεξάλειπτος τῆς κοινῆς καταγωγῆς τῶν ἀνεγνωρισμένων Ἑλλήνων καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, τοὺς ὁποίους διεκδικεῖ ὡς κτῆμα του ὁ Σλαυϊσμός. Παντοῦ εἰς τὸν Κλείδονα τοῦ Ἁϊ Ιάννη εἰς τὴν πήτα τοῦ Ἁγίου-Βασιλείου, εἰς τὰ Κάλαντα τῶν Χριστουγέννων. Εἰς τὰς παροιμίας, ὅπου θησαυρίζεται ἡ πεῖρα τῶν χωρικῶν μετεωρολόγων, μὲ τὰς ἰδίας σχεδὸν λέξεις ἀπὸ τὸν Ταΰγετον ἕως τὴν Ῥοδόπην:

Χαρὰ 'στὰ Φῶτα τὰ στεγνὰ καὶ τὴν Λαμπρὴ βρεμμένη
Ἀπὸ Μάρτη καλοκαῖρι κι' ἀπὸ Αὔγουστο χειμῶνα
Τζίτζικας ἐλάλησε, μαύρη ῥώγα γυάλισε.

Εἰς τὰ τραγούδια—καὶ τοὺς στίχους οἱ ὁποῖοι λέγουν τὰ ὄνειρα ἑνὸς ἀλυτρώτου λαοῦ.

[1] *Ὁ πετεινός.*—[2] *Τὸ αὐγό.*

«Ἐν ἑσπέρας, διηγεῖται ὁ Ἄγγλος Abbott, ἀπήντησα εἰς τὴν Καβάλλαν ἕνα χωρικὸν τῶν μεσογείων, ὁ ὁποῖος μὲ προσεκάλεσεν εἰς κἄποιον καπηλεῖον διὰ νὰ ἀκούω τραγούδια «ὅπως ποτὲ πρὶν δὲν εἶχαν ἀκουσθῇ». Ἐξεπλήρωσε τὴν ὑπόσχεσίν του κατὰ γράμμα. Ὅταν ἔφυγαν ὅλοι οἱ τακτικοὶ θαμῶνες, ἔκλεισαν τὰ παραθυρόφυλλα καὶ ἐχαμήλωσαν τὰ φῶτα διὰ τὸν φόβον τῶν Τούρκων. Ὁ φίλος μου ἐκαθάρισε τὸν λάρυγγά του καὶ ἤρχισε μίαν ἀπὸ τὰς ἀγριωτέρας καὶ διαπεραστικωτέρας μελῳδίας ἀφ' ὅσας εἶχαν ποτὲ προσβάλῃ τὴν ἀκοήν μου. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὁ ἐνθουσιασμός του ὑπερίσχυσε τοῦ φόβου του. Ἡ φωνή του ὑψώθη καὶ ἐδυνάμωσεν ἕως ὅτου τὸ σκοτεινὸν δωμάτιον ἐπληρώθη μὲ σκιὰς ἡρώων. Αἱ σκιεραὶ γωνίαι ἐφωτίσθησαν μὲ τὴν λάμψιν τῶν ἡρωϊκῶν κατορθωμάτων καὶ τὸ βρωμερὸν καπηλεῖον μετεμορφώθη εἰς πεδίον μάχης τῶν ῥωμαντικῶν χρόνων ὅπου ἡ Ἐλευθερία κατετρόπωνε τὴν Τυραννίαν. Ἦτο παθητικὴ σκηνὴ μὲ ὅλον τὸ γελοῖόν της. Ὁ κάπηλος καὶ ὁ ὑπηρέτης του ἦσαν οἱ μόνοι ἀκροαταὶ ἐκτὸς ἐμοῦ. Εἰς τὸ ἀμυδρὸν φῶς τοῦ δωματίου ἔβλεπα τὰ ματιά των νὰ λάμπουν μὲ ἐκείνην τὴν φλόγα ἡ ὁποία ἤναψε ἐπαναστάσεις καὶ μετέβαλε τὸν χάρτην τῆς Νοτιανατολικῆς Εὐρώπης. Βαθὺς ἀναστεναγμὸς ἠκούσθη ἡ μόνη ἐπιδοκιμασία εἰς τὸ τέλος τοῦ τραγουδιοῦ. Ἀλλ' ὁ ἀοιδὸς ἠσθάνετο ὅτι εἶχε πλουσίως ἀνταμειφθῇ. Εἶχε ἐλαφρώσῃ τὴν βαρυμένην καρδίαν του καὶ εἶχε συγκινήσει τὰς καρδίας τῶν ἀκροατῶν του».

Ἰδοὺ διατὶ δὲν ἠθέλησαν νὰ ἐρωτήσουν τὸν λαὸν τῆς Μακεδονίας οἱ ἐθνολόγοι, οἱ ὁποῖοι σκοπὸν ἔχουν νὰ ὑπηρετήσουν σχέδια καὶ συμφέροντα ἀντίθετα τῶν δικαίων. Διὰ νὰ μὴν ἀκούσουν τὴν φωνὴν τοῦ λαοῦ—τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ.

ΙΩΑΝΝΑ Ζ. ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΛΙ

ΕΛΛΑΣ ΚΑΙ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ*

Ὁ τρόπος, διὰ τοῦ ὁποίου ἐξεικονίσθησαν καὶ ἐξεικονίζονται ἔτι καὶ σήμερον ὑπὸ μερίδος τοῦ ἀγγλικοῦ τύπου, ἡ σιάσις καὶ αἱ βλέψεις τοῦ ἑλληνισμοῦ εἰς τὸ μακεδονικὸν ζήτημα ἀποτελοῦσιν ἀντικείμενον θλίψεως διὰ τοὺς Ἕλληνας. Ἐνῷ οὐδὲ λέξις σχεδὸν ἐλέχθη περὶ τῆς πυρπολήσεως τῆς Ἀγχιάλου καὶ τῶν διωγμῶν τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀνατολικῆς Ῥωμυλίας, πλεῖσται ἐξ ἄλλου κατηγορίαι διετυπώθησαν κατὰ τῶν Ἑλλήνων ὡς πρὸς τὸ μακεδονικὸν ζήτημα.

Ἐν πρώτοις προβάλλεται ὅτι ἡ Ἑλλὰς συνεμάχησε μετὰ τῆς Τουρκίας, ὅπως ἀντιδράσῃ κατὰ τῆς προόδου τοῦ βουλγαρισμοῦ εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἐλέχθη ἐπίσης ὅτι οἱ Ἕλληνες οὐ μόνον ἀντέδρασαν εἰς τὴν ἰδέαν τῆς αὐτονομίας ἀλλὰ καὶ κατεπολέμησαν πᾶν σχέδιον μεταρρυθμίσεως ὑπὲρ τῆς εἰρηνεύσεως τῆς ἀτυχοῦς ἐκείνης χώρας. Καὶ τέλος διατείνονται ὅτι τὸ μόνον κώλυμα σήμερον εἰς τὸ ὑπὸ τῆς Εὐρώπης ἀναληφθὲν ἔργον τῆς εἰρηνεύσεως καὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν μεταρρυθμίσεων εἶναι ἡ δρᾶσις τῶν ἑλληνομακεδονικῶν σωμάτων.

Αἱ κατηγορίαι αὗται ἢ μᾶλλον αἱ δύο πρῶται ἐξ αὐτῶν δὲν εἶναι νέαι. Χρονολογοῦνται ἀπὸ ἐτῶν, ὅτε, ἐπιτηδείως διασπαρεῖσαι καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην τὴν ἐπαύριον τοῦ βουλγαρικοῦ κινήματος τοῦ 1903, ἔτυχον ἀπροσδοκήτου ἐπιτυχίας καὶ εἰς τὰς πλέον φιλελευθέρους Χώρας τῆς Ἡπειρωτικῆς Εὐρώπης. Ἀλλὰ—καὶ τοῦτο εἶναι ἀξιοσημείωτον—σήμερον, εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν ἡ καλλίτερον πληροφορημένη δημοσία γνώμη ἤρχισε ν' ἀμφιβάλλῃ περὶ τῶν προβαλλομένων ἰσχυρισμῶν καὶ τὰ κλίνῃ μάλιστα πρὸς τὸ μέρος τῆς Ἑλλάδος.

Εἴπον ὅτι ἡ Ἑλλὰς βιαιοπαθῶς κατεκρίθη διὰ τὴν ὑποτιθεμένην

*Ἄρθρον τοῦ κ. Ἀνδρεάδου, καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου, δημοσιευθὲν ἐν τῇ ἀγγλικῇ ἐπιθεωρήσει «The Nation» τῆς 31 Σεπτεμβρίου 1907.

μετὰ τῆς Τουρκίας συμμαχίαν. Οἱ διατυπώσαντες καὶ ἐπαναλαμβάνοντες ἀκόμη καὶ σήμερον τὴν τοιαύτην μομφὴν πολὺ ὀλίγον λαμβάνουσιν ὑπ' ὄψιν τὰ γεγονότα. Κατὰ τὸ κίνημα τοῦ 1903 ὁ τουρκικὸς στρατὸς κατέστρεψεν ἀδιακρίτως τόσα ἑλληνικὰ πατριαρχικὰ χωρία ὅσα καὶ βουλγαρικά.

«Τὰ ἐγκλήματα τῶν ἐπαναστατῶν, ἔγραφεν ὁ σὲρ Νικόλαος Ὁκόνωρ κατὰ τὴν 28ην Σεπτεμβρίου 1903, δὲν δικαιολογοῦσι τὴν ὑπεύθυνον διοίκησιν ἐπιτρέπουσαν εἰς τὸν στρατόν της νὰ πυρπολήσῃ καὶ νὰ λαφυραγωγήσῃ εἰκοσάδας χωρίων, μὴ λαμβανομένου κἂν ὑπ' ὄψει ἐὰν κατοικοῦνται ὑπὸ ἐπαναστατῶν ἢ ἀθώων Ἑλλήνων καὶ Βλάχων χωρικῶν, ὅπως εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Κρουσόβου καὶ ἄλλων μερῶν». (Κυανῆ Βίβλος, 1903—4), σελ. 11).

Κατὰ τὴν λῆξιν τῆς ἐπαναστάσεως ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις προέβη εἰς συμφωνίαν μετὰ τῆς Βουλγαρίας—τὴν συμφωνίαν Νάτσεβιτς, τὴν ὁποίαν ἀμέσως θ' ἀναφέρωμεν—καὶ ἐχορήγησεν ἀμνηστίαν εἰς ὅλους τοὺς Βουλγάρους τοὺς καταδικασθέντας ἢ κατηγορηθέντας δι' ἐγκλήματα κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Ἡ Τουρκία ἐπεδόθη ἐπίσης εἰς συστηματικὴν καταδίωξιν τῶν Ἑλληνικῶν σωμάτων. Ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1904 μέχρι τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1906 εἰς τὰ Βιλαέτια Θεσσαλονίκης καὶ Μοναστηρίου ἔλαβον χώραν τεσσαράκοντα ἐννέα συμπλοκαὶ μεταξὺ Τουρκικοῦ στρατοῦ καὶ Ἑλληνικῶν σωμάτων. Ἔκτοτε αἱ παρόμοιαι συγκρούσεις ὑπῆρξαν πολυαριθμότεραι.

Ἡ δευτέρα κατηγορία ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀντιδρῶσι κατὰ τῶν μεταρρυθμίσεων εἶναι ἐξ ἴσου ἀβάσιμος. Διατί οἱ Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι ἐν Μακεδονίᾳ συγκεντρώνουσιν εἰς χεῖράς των τὰς ἐπιστήμας καὶ τὴν βιομηχανίαν, οἱ ὁποῖοι εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὰς τραπεζιτικὰς ἐργασίας δὲν ἔχουν ἐκτὸς τῶν Ἰουδαίων ἄλλους ἀντιζήλους, καὶ οἱ ὁποῖοι μόνοι μεταξὺ τῶν ἄλλων χριστιανικῶν λαῶν ἔχουσιν ἰδιόκτητα τσιφλίκια—διατί, ἐρωτῶ, ν' ἀντιδρῶσι κατὰ τῶν μεταρρυθμίσεων, αἵτινες θὰ ἦσαν πρὸς ὄφελος τῶν βιομηχανιῶν, ἐμπορικῶν καὶ γεωργικῶν τάξεων; Οὕτω, ὅτε τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1904 ἐγνώσθη ὅτι τὰ Ἑλληνικὰ διαμερίσματα τῆς νοτιοδυτικῆς Μακεδονίας θὰ ἀπεκλείοντο προσωρινῶς τοῦ σχεδίου τῶν μεταρρυθμίσεων, συλλαλητήρια διαμαρ-

τυρίας διωργανώθησαν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἡ δὲ Ἑλληνικὴ βουλὴ δι' ὁμοφώνου ψήφου ἐπεδοκίμασε τὰς πρὸς τὰς Μεγάλας Δυνάμεις παραστάσεις τῆς κυβερνήσεως. Τὸ γεγονός, τὸ ὁποῖον ἔδωσεν ἀφορμὴν νὰ πιστευθῇ ἡ φήμη ὅτι ἡ ἐπίσημος Ἑλλὰς ψυχρῶς ἀπέβλεπε πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς αὐτονομίας, ἦτο ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀπέρριψαν τὸ προβληθὲν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κομητατζήδων σχέδιον Πρέπει ὅμως νὰ μνημονευθῇ τί ἦτο τὸ σχέδιον ἐκεῖνο. Περὶ τούτου θὰ ἐπικαλεσθῶ γνώμην μὴ προερχομένην ἐξ ἑλληνικῆς πηγῆς, ἐκείνην τῆς ἀγγλικῆς πρεσβείας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὴν δημοσιευθεῖσαν εἰς τὴν Κυανῆν Βίβλον τὸ 1903 (I,129) :

«Ἡ προτεινομένη αὐτονομία θὰ ἴδρυεν οὐσιωδῶς δευτέραν Ἀνατολικὴν Ῥωμυλίαν μετὰ τοῦ ἰδίου ἀποτελέσματος ἅμα ἡ βουλγαρικὴ διοίκησις λάβῃ τὸν καιρὸν ν' ἀπορροφήσῃ ἢ ν' ἀπορρίψῃ τὰ ἄλλα στοιχεῖα». Ἡ ἔκθεσις ἀκολούθως ὑποδεικνύει ὅτι ἡ τοιαύτη μεταβολὴ θὰ διευκολύνετο διὰ τοῦ ἀποκλεισμοῦ ἐκ τῆς μελλούσης αὐτονόμου ἐπαρχίας σερβικῶν ἢ ἑλληνικῶν τινων διαμερισμάτων, συμπεραίνει δὲ «ὅτι ἂν ἡ τοιαύτη διοίκησις θὰ ἐπαναφέρῃ τὴν τάξιν εἶναι πλέον ἢ ἀμφίβολον, ὀλιγώτερον δ' ἔτι πιθανὸν εἶναι ὅτι θὰ ἠδύνατο νὰ διαφυλάττῃ τὰ ἀλβανικὰ σύνορα, ἡ δὲ συνεπακόλουθος ἀνάγκη τῆς ἐπεμβάσεως τῆς Βουλγαρίας πρὸς διατήρησιν τῆς τάξεως δὲν ἔμεινεν ἴσως ἀπρόβλεπτος».

Μένει ἤδη ἡ τρίτη κατηγορία κατὰ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ἑλληνικῶν σωμάτων. Ὅπως σχηματίσῃ τις ὑγιᾶ ἰδέαν περὶ τῶν σωμάτων αὐτῶν καθὼς ἐπίσης καὶ περὶ τῶν ἐπιχειρήσεων τῶν σερβικῶν σωμάτων ἐν Παλαιᾷ Σερβίᾳ πρέπει νὰ ἐνθυμηθῇ ὅτι προηγήθησαν αὐτῶν τὰ βουλγαρικὰ σώματα. Ἀναγνώσατε πῶς τὰ τελευταῖα ταῦτα περιεγράφησαν ὑπὸ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀγγλικῆς πρεσβείας εἰς τὴν μηνιαίαν ἔκθεσίν της τοῦ Φεβρουαρίου 1902.

«Τὰ πρὸς νότον εὑρισκόμενα σώματα ἀποτελοῦντσι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ λῃστῶν προσωρινῶς ἀπασχολουμένων εἰς τὸν προσηλυτισμὸν τῶν Ἑλλήνων διὰ συστηματικῶν βιαιοπραξιῶν καὶ λεηλασιῶν. Πρὸς βορρᾶν, ὅπου οἱ Ἕλληνες εἶναι ὀλίγοι, τὰ σώματα ἀποτελοῦνται ἐκ προπαγανδιστῶν προσωρινῶς μεταβαλλομένων εἰς λῃστάς, ὅπως διεξάγωσι τὸν μετὰ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ κλεφτοπόλεμον. Τεκμήριον τῆς ὑφισταμένης διαφορᾶς μεταξὺ τῶν δύο τάξεων ἀποτελεῖ ἡ μεγαλητέρα ἐπιτυχία τῶν Τούρκων κατὰ τῶν πολιτικῶν τοῦ βορρᾶ ἢ τῶν ἐπαγγελματιῶν τοῦ νότου».

Τὸ κοινὸν τῆς δυτικῆς Εὐρώπης ζωηρῶς ἐνδιαφερόμενον εἰς τὸν μεταξὺ τῶν βορείων προπαγανδιστῶν καὶ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ ἀγῶνα ὀλίγην προσοχὴν ἔδωσεν εἰς τὰς λῃστρικὰς ἐπιδρομὰς τοῦ νότου. Ἀλλ' οἱ Ἕλληνες, οἱ πίπτοντες θύματα τῶν τελευταίων, δὲν ἠδύναντο νὰ κρίνωσι τὰ πράγματα ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῶν παθητικῶν θεατῶν τῶν συνειθισμένων νὰ ἐκδηλώνουν ἐνδιαφέρον μόνον εἰς τὸν κατὰ τῶν Τούρκων ἀγῶνα. «Οἱ Μακεδόνες, λέγει ὁ κ. Ἄθως Ῥωμάνος, πρώην ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν Ὑπουργὸς τῆς Ἑλλάδος, ἐν τῇ μελέτῃ του περὶ τοῦ διωγμοῦ τῶν Ἑλλήνων τῆς Βουλγαρίας σελ. 4, ἐζήτησαν ἐξ Ἀθηνῶν τὰ μέσα τῆς ἀμύνης, ἀλλ' ἔλαβον τὴν ἀπάντησιν ὅτι αἱ μεταρρυθμίσεις, τὰς ὁποίας ἀπὸ κοινοῦ παρεδέχθησαν Αὐστρία καὶ Ῥωσσία διὰ τοῦ μυρζστεγίου προγράμματος, ἐπρόκειτο νὰ ἐφαρμοσθῶσι καὶ ὅτι θὰ ἔκαμνον καλὰ νὰ ἐδεικνύοντο ὑπομονητικοί. Ἐν τῷ μεταξὺ τὰ βουλγαρικὰ σώματα ἐξηκολούθουν τὴν προπαγάνδαν των, πλείονες δὲ τῶν 800 Ἑλλήνων ἐδολοφονήθησαν εἰς τὰ βιλαέτια Θεσσαλονίκης καὶ Μοναστηρίου ἀπὸ τοῦ 1898 μέχρι τοῦ 1904». Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας μικρὰν παρηγορίαν βεβαίως ἠδύναντο νὰ ἀντλήσουν οἱ Μακεδόνες ἐκ τῶν ἐπαίνων, μὲ τοὺς ὁποίους περιέβαλεν αὐτοὺς ὁ κόμης Γολουχόφσκη εἰς τὸν λόγον του τῆς 11ης Ἰανουαρίου 1904, διὰ τὴν ὑπομονὴν καὶ τὴν εἰρηνικὴν στάσιν των. Ὁ σὲρ Α. Βιλιώτης, ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ γενικὸς πρόξενος τῆς Ἀγγλίας, κάλλιον πληροφορημένος ἀπὸ τοῦ 1902, εἶχεν ἀνακοινώσει εἰς τὴν κυβέρνησίν του ὅτι οἱ Ἕλληνες θὰ ἐξηναγκάζοντο νὰ προβῶσιν εἰς ἀντεκδικήσεις.

Δύο γεγονότα συνεισέλεσαν εἰς τὸ νὰ ὑπερχειλίσῃ τὸ κύπελον. Πρῶτον ἡ ἀπογοήτευσις, ὑπὸ τῆς ὁποίας κατελήφθησαν οἱ Ἕλληνες, ὅτε εἶδον ὅτι ἡ δικαιοδοσία τῶν εἰς τὴν Μακεδονίαν ἀποσταλέντων ἀξιωματικῶν περιωρίζετο μόνον εἰς ἁπλῆν ἐποπτείαν ἄνευ πραγματικῆς δυνάμεως πρὸς προστασίαν τῶν Χριστιανῶν. Τὸ τοιοῦτον ἀνεγνωρίζετο καὶ ὑπὸ τῶν ἰδίων Εὐρωπαίων ἀξιωματικῶν. (Ἴδ. δή-

λωσιν τοῦ συνταγματάρχου Βερᾶνδ, εἰς τὸν παρισινὸν «Χρόνον» τῆς 30ῆς Ἰουλίου 1904).

Δεύτερον δὲ ἡ συμφωνία Νάτσεβιτς (Ἀπρίλιος 1904), τὴν ὁποίαν ἐμνημόνευσα ἤδη καὶ δυνάμει τῆς ὁποίας ἡ Πύλη ἐχορήγησεν ἀμνηστίαν εἰς τοὺς Βουλγάρους, παρασχοῦσα εἰς αὐτοὺς οὕτω ἄφεσιν ἁμαρτιῶν διὰ τὸ παρελθὸν καὶ πλήρη ἐλευθερίαν δράσεως κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Πράγματι ἀφ' ἧς στιγμῆς ὑπεγράφη ἡ συμφωνία αὕτη, τὰ βουλγαρικὰ σώματα ἐπαυσαν νὰ ἐνοχλῶσι τὰς τουρκικὰς ἀρχάς, ἀντὶ τούτου δὲ ἀφέθησαν ἐλεύθερα κατὰ τῶν Ἑλλήνων (Ἴδ. δήλωσιν τοῦ Βουλγάρου βοεβόδα Πετρώφ καὶ ἄλλας ἀποδείξεις ἀναδημοσιευθείσας εἰς τὸ ἄρθρον μου «Ἑλλὰς καὶ Μακεδονία» ἐν τῇ Κοτεμπόραρυ Ρεβιοῦ τοῦ Σεπτεμβρίου, 1905).

Ἡ πλειονότης τῶν Ἑλλήνων ἀπέβλεπε μετ' ἀποστροφῆς πρὸς τὴν συμμετοχὴν τῶν συμπατριωτῶν της εἰς τὴν πολιτικὴν τῶν ἐνόπλων σωμάτων. Ἐγνώριζον ὅτι ὁσονδήποτε εὐγενὴς καὶ ἂν ἦτο ὁ ἐπιδιωκόμενος σκοπός, ἡ πειθαρχία πάντοτε εἶναι ἀνεπαρκὴς πρὸς πρόληψιν ὑπερβασιῶν ἐπιζημίων διὰ τὴν καλὴν φήμην τῶν χωρῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἀνήκουσι τὰ σώματα.

Εὗρον εἰς τὴν τελευταίαν Κυανῆν Βίβλον, ἥτις ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις ἀποτελεῖ εἶδος κατηγορητηρίου τῆς δράσεως τῶν Ἑλληνικῶν σωμάτων, δύο περικοπὰς σαφῶς ἀποδεικνυούσας ὅτι μετ' ἀποστροφῆς καὶ μόνον εἰς τὴν ἀνάγκην ὑπείκοντες οἱ Ἑλληνομακεδόνες ἐμμένουσιν εἰς τὴν παροῦσαν πολιτικήν των. Ἡ πρώτη εἶναι τηλεγράφημα τοῦ ἐν Μοναστηρίῳ Ἄγγλου προξένου ἀναγγέλλον ὅτι ἡ ἀνακωχή, ἡ συναφθεῖσα μεταξὺ ἑλληνικῶν καὶ βουλγαρικῶν σωμάτων, παρεβιάσθη ὑπὸ ἀμφοτέρων τελευταίων, ἅμα μεταξὺ 5ης καὶ 9ης Ἰανουαρίου 1906 ἐδολοφόνησαν ἐπτὰ Ἕλληνας καὶ ἐπυρπόλησαν τὴν μονὴν τῆς Ἁγίας Τριάδος, τοῦ φύλακος τοῦ μοναστηρίου γενομένου παραναλώματος τῶν φλογῶν (Κυανῆ Βίβλος, Ἀριθ. 10, σελ. 10).

Πράγματι, ὁσάκις οἱ Μακεδόνες κατέθεσαν τὰ ὅπλα εἴτε κατόπιν ἀνακωχῆς εἴτε κατόπιν συμβουλῶν ἐξ Ἀθηνῶν, οἱ κομιτατζῆδες ἐπανήρχιζον τὴν δρᾶσίν των (Ἴδ. τὸν εἰς τὴν βουλὴν ἐκφωνηθέντα ὑπὸ τοῦ πρωθυπουργοῦ κ. Θεοτόκη λόγον τὴν 20ὴν Δεκεμβρίου 1906).

Ἡ δευτέρα περικοπὴ εἶναι ὑπόμνημα τοῦ κ. Σκουζὲ ἀναφερόμενον εἰς τὴν στάσιν τῶν Ἑλλήνων τοῦ διαμερίσματος τῆς Δράμας (ἀριθ. 143, σελ. 150). Ἐξ αὐτοῦ συνάγει τις ὅτι ἀπὸ τοῦ 1903 οἱ Βούλγαροι προπαγανδισταὶ διέπραξαν μακρὰν σειρὰν ἐγκλημάτων κατὰ τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων, ὅτι ἔλαβον χώραν πλεῖσται δυναμιτιστικαὶ ἀπόπειραι καὶ τὸ σπουδαιότερον, ὅτι αἱ τουρκικαὶ ἀρχαὶ οὐδεμίαν εἶχον ἐκδηλώσει δραστηριότητα πρὸς καταστολὴν τῶν βιαιοτήτων τούτων. Ἡ κατάστασις αὕτη παρετάθη μέχρι τοῦ φθινοπώρου τοῦ 1906, ὅτε ἤρχισαν τὰ ἀντίποινα.

Οἱ Ἕλληνες τῆς Δράμας ἑπομένως δὲν θὰ κατέφευγον εἰς τὴν βίαν, ἐὰν ἐπροστατεύοντο ἐπαρκῶς, οἱ δ' Ἕλληνες τῶν ἄλλων διαμερισμάτων οὐδὲν ἐπιθυμοῦσι κάλλιον ἀπὸ τοῦ νὰ δυνηθοῦν νὰ καταθέσουν τὰ ὅπλα, ἀρκεῖ νὰ δοθοῦν εἰς αὐτοὺς πραγματικαὶ ἐγγυήσεις περὶ τῆς ἀτομικῆς, θρησκευτικῆς καὶ περιουσιακῆς προστασίας των. Τοιαύτας ἐγγυήσεις, ὡς προφανῶς καταδεικνύεται σήμερον, δὲν ἠμπορεῖ νὰ παράσχῃ τὸ τουρκικὸν καθεστὼς οὔτε εἰς αὐτοὺς οὔτε εἰς ἄλλους χριστιανικοὺς λαούς. Τὸ ὀθωμανικὸν σύστημα καὶ οὐχὶ τὰ ἑλληνικὰ ἢ βουλγαρικὰ σώματα εἶναι ἡ ὑποφαινομένη αἰτία τῆς παρούσης κρίσεως. Καὶ τὸ συμπέρασμα εἶναι ἡ ἀνάγκη τῆς εὐρωπαϊκῆς ἐπεμβάσεως.

Τὸ παρὸν ἄρθρον εἶναι ἤδη ὑπὲρ τὸ δέον μακρόν· δὲν θὰ ἐπεθύμουν ὅμως νὰ τὸ κλείσω χωρὶς ν' ἀναφέρω ἓν ἐπιχείρημα διηνεκῶς προβαλλόμενον ὑπὸ τῶν φίλων τῆς Τουρκίας. Λέγουν ὅτι, ἐπειδὴ ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ Εὐρώπη ἀνθίσταται εἰς τὸν διαμελισμὸν τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰ διαιροῦντα τὰς μακεδονικὰς φυλὰς μίση καθιστοῦν ἀκατόρθωτον τὴν αὐτονομίαν, οὐδεμία μεταβολὴ δύναται νὰ συντελεσθῇ.

Παραδέχομαι ὅτι ἐκεῖνο, ὅπερ ἔγεινεν εἰς τὴν Κρήτην, δὲν δύναται νὰ ἐπαναληφθῇ εἰς τὴν Μακεδονίαν, καὶ ὅτι μακεδονικὴ βουλὴ θὰ εἶχεν ὀλιγωτέραν ὁμοιότητα μὲ τὸ κοινοβούλιον τοῦ Ἁγίου Στεφάνου (τὸ ἀγγλικὸν κοινοβούλιον) ἢ μὲ τὸν πύργον τῆς Βαβέλ. Ἐξ ἄλλου ὅμως δὲν εἶναι ἀδύνατον νὰ φαντασθῇ τις Μακεδονίαν, ἐπὶ τῆς ὁποίας νὰ διατηρῇ ὁ Σουλτάνος ὡρισμένην ἐξουσίαν καὶ ἡ ὁποία ὑπὸ τὸν

πραγματικὸν ἔλεγχον τῶν Δυνάμεων θ' ἀπειργάζετο κἄτι τι ὅμοιον τῆς Ἑλβετικῆς Ὁμοσπονδίας. Γάλλος διπλωμάτης, ὁ κ. Ἔγκελχαρτ, τοῦ ὁποίου τὸ ἔργον «Ἡ Τουρκία καὶ τὸ Τανζιμᾶτον» καὶ πλεῖσται ἄλλαι μελέται περιβάλλουν μὲ ἐξαιρετικὴν αὐθεντίαν εἰς τὰ ζητήματα τῆς ἐγγὺς Ἀνατολῆς, ἀπέδειξεν εἰς τὸ τελευταῖον ἔργον του[1], ὅτι τὸ Μακεδονικὸν ζήτημα, δὲν εἶναι ἄλυτον, ὡς ἀρέσκονται νὰ βεβαιώνουν οἱ πολλοί. Πρὸς νότον ἡ χώρα εἶναι καθαρῶς Ἑλληνική, πρὸς βορρᾶν, πλὴν ὀλίγων πόλεων, εἶναι βουλγαρική. Ἡ ἀνάμιξις καὶ ἡ φυλετικὴ διαπάλη περιορίζονται εἰς τὸ κέντρον. Θὰ ἠδύνατο ἑπομένως ἡ Κεντρώα Μακεδονία νὰ διαιρεθῇ εἰς περιφερείας, ἐν ἑκάστῃ τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι διὰ δημοψηφίσματος θὰ ἐδήλωνον εἰς ποίαν ἐθνικότητα προτιμοῦν ν' ἀνήκουν. Παρόμοιόν τι προέβλεψε καὶ τὸ μυρζοτέγειον πρόγραμμα, καθ' ὃ συνετῶς ὑποδεικνύεται, ὅπως αἱ ἐδαφικαὶ διαιρέσεις χαραχθῶσιν οὕτως ὥστε νὰ περιλαμβάνουν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρους κατοίκους τῆς ἰδίας ἐθνικότητος. Διὰ τὰς μειονότητας θὰ ἐθεσπίζοντο προνόμια καὶ ἐγγυήσεις. Δὲν δύναμαι νὰ ἴδω ποῖαι εὔλογοι ἀντιρρήσεις ἠμποροῦν νὰ προβληθοῦν κατὰ τοιούτου σχεδίου τελείως συμβιβαζομένου, ὡς μαρτυροῦν αἱ προνομιοῦχοι ἐπαρχίαι τοῦ Λιβάνου καὶ τῆς Σάμου μὲ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ Σουλτάνου.

Γνωρίζω ὅτι ἐλέχθη ὅτι τὸ δημοψήφισμα δὲν θὰ εἶναι εἰλικρινές, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς ἐξασκουμένης ὑπὸ τῶν σωμάτων τρομοκρατίας. Τοιαύτη ὅμως ἀντίρρησις δὲν εἶναι πράγματι σοβαρά. Τὸ δημοψήφισμα θ' ἀκολουθήσῃ καὶ δὲν θὰ προηγηθῇ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ ἐλέγχου. Ἡ χωροφυλακὴ μὴ διοικουμένη πλέον ὑπὸ Τούρκων ἀλλ' ὑπὸ Εὐρωπαίων ἀξιωματικῶν θὰ ἠγγυᾶτο περὶ τῆς ζωῆς, τῆς ἐθνικῆς καὶ θρησκευτικῆς συνειδήσεως καὶ τῆς περιουσίας τῶν κατοίκων, οἱ ὁποῖοι οὐδεμίαν θὰ εἶχον πλέον δικαιολογίαν πρὸς σχηματισμὸν σωμάτων. Ἐγὼ τοὐλάχιστον ἔχω τὴν πεποίθησιν ὅτι τὰ ἑλληνικὰ σώματα θὰ διαλυθῶσιν ἀφ' ἑαυτῶν. Θὰ μιμηθῶσιν ὅμως τὸ παράδειγμά των καὶ τὰ ἄλλα σώματα; Θὰ ὑποχρεωθοῦν πρὸς τοῦτο ἀφ'

[1] Τὸ Μακεδονικὸν ζήτημα. *Παρίσιοι 1906. Ἀνεδημοσιεύθη ὑπὸ τῆς «Ἐπιθεωρήσεως τοῦ Διεθνοῦς Δημοσίου Δικαίου».*

ἧς στιγμῆς ἀποκατασταθῇ ἐπὶ τῆς χώρας ἐξουσία ἱκανὴ νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν θέλησίν της καὶ δὲν θὰ δειχθῇ πλέον, διὰ νὰ μεταχειρισθῶ τὴν περὶ τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν ἔκφρασιν τοῦ σὲρ Α. Βιλιώτη, «ἀδιάφορος ἢ ἀνίκανος.»

(Μετάφρασις Γκ. . . . . .)

ΕΘΝΙΚΗ ΜΟΥΣΑ

ΝΙΚΟΤΣΑΡΑΣ

Ὁ Νικοτσάρας πολεμάει μὲ τρία βιλαέτια,
τὴν Ζύχναν καὶ τὸν Χάνδακα, τὸ ἔρημο τὸ Πράβι.
Τρεῖς μέραις κάνει πόλεμο, τρεῖς μέραις καὶ τρεῖς νύχτες
Χωρὶς ψωμί, χωρὶς νερό, χωρὶς ὕπνο 'στὸ μάτι·
χιόνι ἔτρωγαν, χιόνι ἔπιναν καὶ τὴν φωτιὰ βαστοῦσαν.
Τὰ παλληκάρια φώναξε 'ς ταῖς τέσσαρες ὁ Νῖκος:
— Ἀκοῦστε, παλληκάρια μου, λίγα κι' ἀνδρειωμένα,
σίδερο βάλτε 'στὴν καρδιὰ καὶ χάλκωμα 'στὰ στήθη·
'τὶ πόλεμος μᾶς καρτερεῖ μὲ τὰ σκυλιὰ τοὺς Τούρκους·
κι' ἂν τοὺς βροντήσωμε γερά, τὸ πήραμε τὸ Πράβι.
Τὸ δρόμο πῆραν σύνταχα κι' ἔφτασαν 'στὸ γεφύρι,
ὁ Νῖκος μὲ τὸ δαμασκὶ τὸν ἄλυσσό του κόβει,
φεύγουν οἱ Τοῦρκοι σὰν τραγιά, πίσω τὸ Πράβι ἀφίνουν.

(ΔΗΜΩΔΕΣ)

MELNIK

Nous quittons Svietivrach un jour d'hiver. Nous sommes d'excellente humeur, le sang neuf, les muscles reposés, l'esprit ragaillardi, l'âme en gaieté. Pourquoi faut-il que nous enfoncions plus que jamais dans la boue infecte? Nous sommes crottés jusqu'aux cheveux. Des éclaboussures nous aveuglent. Les bêtes s'enlizent dans les sables mouvants. A certains passages, dont l'inclinaison est trop raide, nous sommes obligés de faire un long circuit dans la lande. Nos chevaux s'en vont seuls, à l'aventure, délivrés de leurs maitres. Nous croisons beaucoup de paysans qui nous saluent lorsqu'ils sont chrétiens. Les musulmans passent indifférents et dédaigneux.

Mon regard est attiré par des formes bizarres: des masses pointues, semblables à des pains de sucre ou à des cônes volcaniques s'entre-choquent, là-bas, au pied du Perim, dont nous longeons depuis Djoumaï-Bala le versant occidental... Nous sommes plus près: ce sont des tours de terre que je n'ai jamais vues nulle part ailleurs. Nous les contournons, nous entrons dans un torrent qui a ouvert une brèche dans leurs flancs monstrueux, et c'est par cette voie liquide, comme devant Razlog, que nous gagnons Melnik.

Melnik! ville fantastique qui n'a point sa pareille sur le globe. Imaginez une colline assez élevée dont le faîte a été troué par les eaux. Le trou s'est élargi peu à peu. Les torrents ont raviné, déchiré, déchiqueté le terrain, de sorte que la colline, fendue, éventrée à coups de hache, n'est plus qu'une houle confuse de plaies et de bosses. Vers l'ouest la grande rivière a creusé une plus large échancrure. Au centre, la ville, divisée en deux quartiers principaux tout à fait distincts, s'étage dans les plis et replis. Les maisons sont drôlement bâties, perchées sur de hauts murs qui baignent dans l'eau et s'accotent contre les parois que n'ont pas encore entamées les torrents dévastateurs. Elles n'ont toutes qu'un étage qui, perché sous les toits, regarde de haut dans les rues inondées. Quand il pleut, les gens sont prisonniers dans leurs demeures. De-ci de-là, ils ont établi des ponts ou des passerelles en bois qui établissent des communications entre les voisins. Les murs ont à leur front des espèces d'œils-de-bœuf qui sont bouchés d'ordinaire mais que l'on ouvre à l'improviste, surtout pendant les pluies, pour que s'écoulent les excréments et les immondices.

En effet, ces œils-de-boeuf sont des bouches d'égout qui renvoient les saletés à même le pavé. Toutes les habitations portent à l'extérieur des marques non équivoques d'une souillure immonable. Si l'écoulement se fait à flots précipités et que vous veniez à passer juste à son niveau, vous recevrez un baptême *sui generis* qui vous portera bonheur, c'est possible, mais qui sera loin d'orner vos habits ou d'exhaler un parfum suave. Il n'y a pas que ces particularités à Melnik. Heureusement pour ses habitans! Un peu au-dessus de la ville, le touriste aperçoti d'autres trous creusés dans les parois de la colline. Ces ouvertures sont closes par de véritables portes verrouillées. Suis-je devant des cavernes ou devant des catacombes? Ce sont des caves où l'on garde le vin, où l'on fabrique le raki.

La ville de Melnik est une sentinelle hardie de l'Hellénisme; elle est grecque jusque dans ses fon-

dements. C'est, en effet, une ancienne cité byzantine, qui date du sixième siècle. Justinien y fit bâtir une forteresse pour protéger les défilés contre les invasions du Nord, et c'est autour de cette forteresse que la ville s'est formée peu à peu. Les empereurs de Byzance l'avaient choisie dans la suite comme lieu d'exil pour les hauts personnages de la cour tombés en disgrâce, parce qu'on ne peut voir le ciel qu'en levant très haut la tête.

Quelques familles actuelles datent de ces temps historiques. Ce sont *Kouropalatis* (maréchal de la cour), *Flamboura* (qui tenait le flambeau devant l'Empereur dans les grandes cérémonies), *Paléologue*, *Mourdjouflos* (général byzantin qui a joué un rôle considérable ; un quartier de la ville porte son nom), *Doucas* (qui fut commandant de la forteresse au XIIIe siècle ; une plaque commémorative célèbre sa renommée), *Dyamis* (général), *Djilipidis*, *Boudinos* (général, dont un quartier porte le nom).

Léon Isavros fut, dit-on, le premier qui choisit ou à qui fut désignée Melnik comme lieu d'exil. Puis vinrent le général Basile Chitchikos (de Thessalonique), Spantoni, Zacchos, etc. Il y avait autrefois deux partis qui se disputaient le pouvoir : les *Prassini* (les verts) et les *Spani* (ceux qui n'ont pas de moustaches). Tout récemment encore, les Prassini portaient la ceinture verte pour se distinguer de leurs adversaires. Aujourd'hui, il n'existe plus qu'une société des Spani qui s'occupe exclusivement de bienfaisance. Il y a trente ans il y avait aussi les *Patriciens* et les *Ipochirios* (sous-main, sujets).

Au commencement du XIXe siècle Melnik avait une imprimerie. Elle avait fondé une société de secours mutuels pour la protection des chrétiens contre les Turcs. Les membres avaient déposé cinq mille livres (environ cent quinze mille francs) dont

les intérêts devaient servir à organiser une sorte de justice et de police au profit de la communauté hellénique. Si les Turcs enlevaient des femmes, des enfants, ou tuaient des pères de famille, aussitôt la Société prenait ses mesures en vue de délivrer les captifs ou de châtier les criminels. Le capital existe toujours, mais il a été entamé. Les trois mille livres qui sont restées sont destinées à secourir les pauvres.

Melnik était, au milieu du dernier siècle, un centre commercial des plus importants pour les soies et les cotons. On y manufacturait sur une vaste échelle les fils coloriés. Elle exportait à Vienne et dans tous les Balkans. Ces temps ne sont plus. Les chemins de fer ont tué son commerce. Comment lutter, elle qui est isolée, dépourvue de toutes voies de communication avec les villes d'Europe, qui sont à proximité des rails et des bateaux ? Maintenant, elle fabrique du vin et des rakis. Toutes ses terres sont plantées en vignes.

Les écoles datent de l'occupation de Constantinople par les Turcs. M. Palatidis, qui était médecin de la cour de Vienne (1840), leur a laissé un capital qui donne aujourd'hui un revenu de 200 livres (4.600 francs environ). Les dépenses de l'instruction publique et gratuite absorbent trois cent cinquante livres (huit mille francs environ). La communauté hellénique compte quatre écoles : deux de garçons, une de filles et une école maternelle, que j'ai visitées avec le plus grand intérêt. Décidément, ces Hellènes sont admirables de vitalité. Ils ont traversé plusieurs siècles d'esclavage sans oublier leur glorieux passé ; à aucune minute de leur plus sombre histoire ils n'ont cessé d'entretenir le feu sacré de l'Idée. Leurs huit instituteurs et leurs cinq institutrices distribuent l'enseignement primaire à deux

cent cinquante garçons et à cent cinquante fillettes. Tous ces élèves apprennent le chant. J'ai entendu des chœurs que ne désavoueraient pas les enfants de la ville de Paris.

Melnik se compose de cinq cent seize maisons[1] grecques, de cent maisons turques, de soixante-neuf maisons tziganes et de dix maisons bulgares. Celles-ci ont une école avec trente éleves, dont la plupart viennent des environs.

L'idiome parlé par les Grecs de Melnik contient beaucoup de mots qui appartiennet aux auteurs byzantins. Et je ne puis m'empêcher de sourire en pensant qu'un agent de Bulgarie m'a déclaré ceci, contrairement à la réalité la plus aveuglante: «Melnik est bulgare-patriarchiste. Les habitants ne parlent pas grec. Chez eux, ils parlent bulgare. Dans les maisons, dans les boutiques, au marché, on n'entend que notre langue».

«Je suis grecque, vous entendez, Monsieur le Français, nous sommes tous grecs, ici», m'affirme avec une énergie farouche la propriétaire de la maison qu'habite le capitaine Sarrou.

A peine sommes-nous arrivés à Melnik, qu'un handji vient nous informer, tremblant d'émotion, que les cavaliers turcs de mon escorte sont entrés en coup de vent chez lui et qu'ils ont battu son domestique à coups de crosse. Que feraient les soldats s'il n'y avait pas des Français qui les épient?[2]

Le Caïmakam nous délègue un officier de police qui se met à ma disposition pour m'accompagner dans la ville. En réalité c'est un mouchard qui com-

[1] En Turquie, on compte par maisons; et il est généralement admis que chaque maison se compose de cinq habitants.

[2] Le sandjak de Serrès, dont fait partie Melnik, a été confié pour la réorganisation de la gendarmerie ottomane à une mission militaire française, dont le chef est le Colonel Vérand.

ptera mes pas et dressera des rapports mensongers sur mes visites et mes démarches.

Sarafof est entré à Melnik en 1895 avec une soixantaine de partisans. Il a annoncé qu'il venait libérer la population chrétienne du joug ottoman. Il a incendié un quartier turc, il a même tué six musulmans, mais quelques-unes de ses balles se sont égarées, et au lieu de sauver les Hellènes, ses frères, elles en ont abattu sept.

Depuis quatre ans, c'est le voïvode Sandanski, qui s'est attelé à la libération des opprimés. De méchantes langues prétendent qu'il est en train de s'enrichir à ce métier d'apôtre. Il aurait déjà mis en lieu sûr une fortune rondelette pour ses vieux jours. Ce qu'il y a de certain, c'est qu'il lève des impôts sur les habitants du caza. Cette année-ci, les viticulteurs de Melnik ont été contraints de lui payer vingt paras (0 fr. 10) par cent vingt-cinq kilos de raisin. Chaque village lui verse une contribution en argent et en nature. Il a organisé une police et une justice qui sont plus respectées et surtout plus redoutées que la police et la justice turques. Il est la terreur même des Bulgares qu'il pressure et épuise aussi durement que les autres. Sa domination est incontestée dans tout le secteur français. Et il est insaisissable, car il s'entoure de mille précautions. Il ne marche qu'avec cinq à dix hommes. Deux ou trois comitadjis éclairent sa route. A la moindre alerte il trouve dans les passages creusés dans le roc et que lui seul connaît une retraite sûre. Personne n'a jamais pu savoir où il a fixé sa résidence habituelle, son principal centre d'action. Plusieurs fois, cependant, les autorités ont eu des renseignements précis sur les mouvements qu'il opérait dans le voisinage. Toujours lentes à se mouvoir, les troupes arrivent trop tard, ou bien elles se promènent

dans la campagne, ne se risquant pas dans les endroits montagneux. Lorsqu'elles ont rencontré une de ses bandes, le combat a été soutenu mollement. Avec une poursuite méthodique, il y a fort longtemps que ce bandit aurait débarrassé le sandjak de sa tyrannique sollicitude. Jusqu'à présent les Grecs ont eu à lui remettre environ trois mille livres. Plusieurs bandes de Sofia sont venues le combattre afin de confier les destinées bulgares à des mains moins rapaces et à un cœur moins cruel, elles ont toutes échoué dans cette louable entreprise; leur insuccès fut égal à l'impuissance des soldats hamidiens. Un voïvode renommé ne revint plus de son expédition dans la capitale de la Principauté. Le triomphe insolent de Sandanski durera autant que Dieu lui donnera un souffle de vie ou plutôt autant qu'il ne s'estimera pas assez riche pour aller vivre de ses rentes à Sofia, entouré de l'estime et de l'admiration des vaillants patriotes.

Sandanski synthétise toute l'œuvre des comitadjis. Voleur et tortionnaire, il est le symbole de cette Révolution, unique dans les annales révolutionnaires, qui ruine et martyrise tous ceux à qui elle a promis les plus belles conquêtes de la civilisation moderne.

J'assiste à une Panégyrie que l'on célèbre au monastère de Saint-Nicolas. Les Grecs y sont venus en foule, pour me montrer que malgré le poignard de Sandanski ils ne sont pas tous morts. «Ils auront beau faire, me disent les notables, les Bulgares ne réussiront jamais à extirper de cette terre byzantine la semence hellénique. Il y poussera plus de Grecs que les Slaves ne peuvent en enterrer. Nous n'avons pas beaucoup d'espoir, nous qui touchons aux frontières de la Principauté. Nous sommes résignés au malheureux sort qui nous attend. Mais

quoi qu'il advienne, nous tous qui vivons dans cette prison de terre, nous n'oublierons jamais que nous sommes les descendants directs de ces généraux de Byzance que les Bulgares conquérants rencontrèrent toujours au travers de leurs invasions. Nous serons bientôt peut-être *sujets* du prince Ferdinand mais nous le deviendrons en pleurant toutes les larmes de nos corps ; nous serons par la pensée les fils dévoués du roi Georges».

Le monastère de Saint-Nicolas est bâti sur une acropole comme tous les monastères grecs. De cette hauteur nos regards plongent au loin, par delà les tours fantastiques de Melnik. Tous les dessins que les eaux ont multipliés à l'infini s'accusent avec plus de netteté. La montagne étale devant nous ses flancs déchirés, lacérés, coupés et recoupés. Le grand corps a été écartelé et dans chaque plaie les maisons ont su trouver des assises. Et là où les hommes n'ont pas d'accès, c'est un enchevêtrement indescriptible de pointes, de triangles, de cônes, de quadrilatères, de cercles et de cubes. Les torrents ont dessiné toutes les figures et sculpté toutes les formes. Dans la nuit, les collines de Melnik sont le rendez-vous de tous les monstres qui grimacent et qui chahutent dans un cake-walk infernal. Sur les crêtes des échancrures, des rigoles et des éboulements des milliers de nains et de géants se donnent la main comme pour danser une farandole. Une armée de bêtes apocalyptiques grouille sur les parois meurtries et au fond des gouffres mystérieux où nul être humain jamais ne se risqua. Etrange ville, en vérité, et qui mérite d'attirer les voyageurs curieux.

Nous descendons la route qui relie le monastère à Melnik. Elle a été construite par les soins de la communauté grecque. Nous savons maintenant que les Turcs ont une affection toute particulière pour

les sentiers de chèvres. On avait planté des arbres tout le long de la voie *sacrée*. Mais un beau matin d'hiver, les soldats les ont tranquillement déracinés. Par cette mesure arbitraire, les défenseurs de l'Islam avaient du bois pour se chauffer et ils *embêtaient* ces chiens de chrétiens. Double profit ! Double plaisir ! Nous les voyons, en bas, ces braves guerriers. Ils défilent devant la caserne. Ils marchent au pas de parade sous le commandement d'un officier. Tout à coup une clameur ébranle les collines et déchire l'air : «Padischahïtchok yacha ! Longue vie au Sultan !» Ce souhait monte tous les soirs, dès le coucher du soleil, vers le ciel. Des milliers et des milliers de voix le formulent dans un cri de triomphe et d'espérance sur toute l'étendue de l'empire ottoman.

MICHEL PAILLARÈS

ΜΕΛΑΕΝΙΚΟΝ[1]

Χειμερινήν τινα ἡμέραν ἐγκαταλείπομεν τοὺς Ἁγίους Ἀναργύρους (Σβιετιβράχ). Ἔχομεν καλλίστην διάθεσιν, τὸ αἷμα ζωηρόν, τοὺς μῦς ἀναπεπαυμένους, τὸ πνεῦμα ἱλαρὸν καὶ τὴν ψυχὴν φαιδράν. Ἐν τούτοις ἔδει ὑπέρ ποτε νὰ χωθῶμεν εἰς τὸν βόρβορον. Εἴμεθα λασπωμένοι μέχρι τῆς κορυφῆς. Τὰ πιτυλίσματα μᾶς τυφλώνουσι. Τὰ ζῷα βυθίζονται εἰς τὴν ἄμμον. Εἷς τινας διόδους, ἕνεκα τῆς ἀποτόμου κατωφερείας, ἀναγκαζόμεθα νὰ κάμωμεν μακρὸν κύκλον ἐν τῇ χέρσῳ γῇ. Οἱ ἵπποι μας ἀρέθησαν νὰ βαδίζωσι μόνοι, ἄνευ διευθύνσεως. Ἀπαντῶμεν πολλοὺς

[1] Μετάφρασις τοῦ προηγουμένου ἄρθρου ὑπὸ Δ. Π.

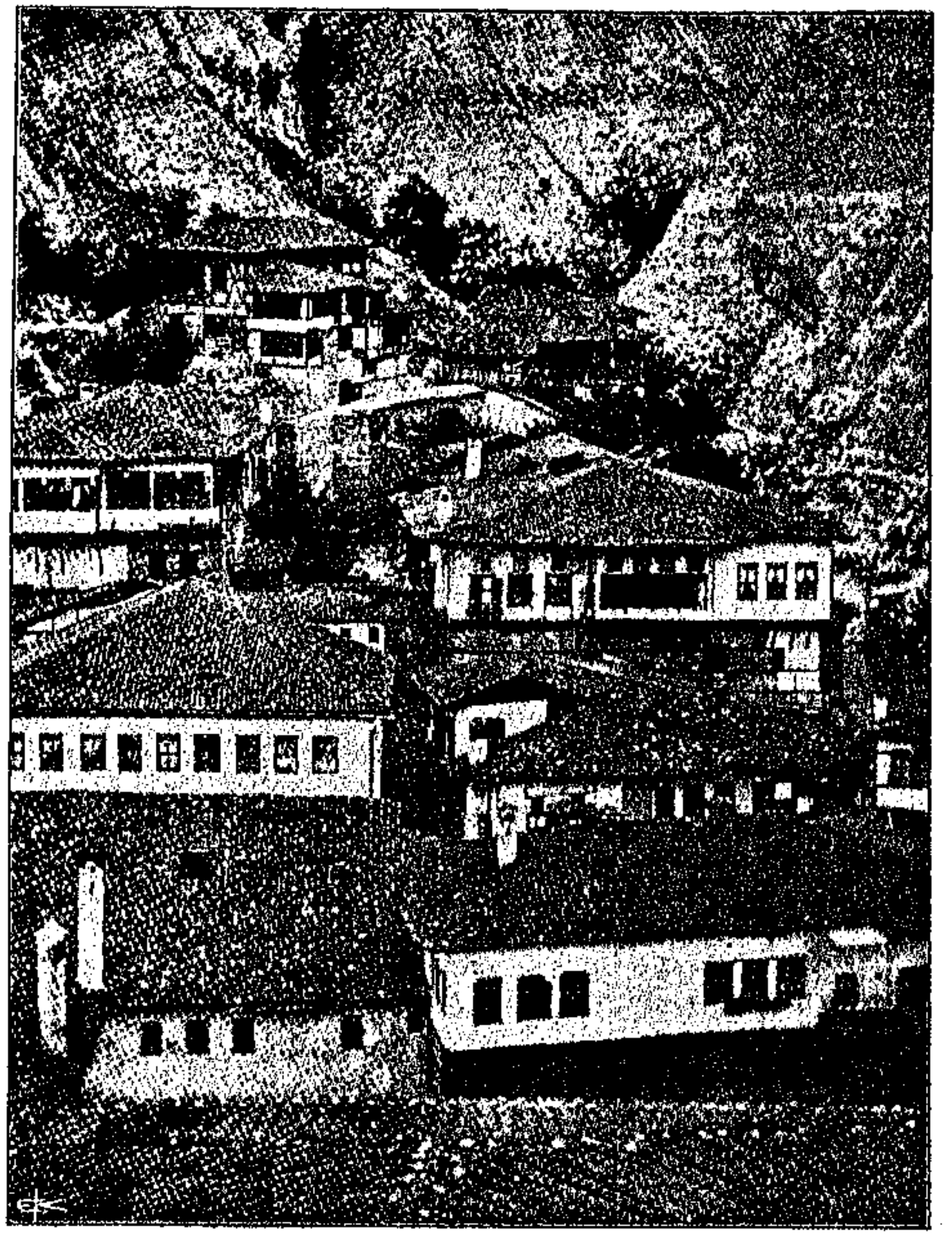

ΤΟ ΜΕΛΑΕΝΙΚΟΝ

χωρικούς. Οι χριστιανοὶ μᾶς χαιρετῶσιν, ἐνῶ οἱ μωαμεθανοὶ διέρχονται ἀδιάφοροι καὶ ὑπεροπτικοί.

Τὸ βλέμμά μου προσελκύεται ὑπὸ παραδόξων τύπων· ὄγκοι ὀξυτενεῖς ὅμοιοι πρὸς κώνους σακχάρου ἢ ἡφαιστειώδεις κορυφὰς συμπλέκονται ἐκεῖ πέραν, εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ Περίμ., οὗτινος διερχόμεθα ἀπὸ τῆς Ἄνω Τζουμαϊᾶς τὴν δυτικὴν κλιτύν... Ἐπλησιάσαμεν καὶ βλέπομεν πυργώδη ὑψώματα γῆς, ἄτινα εἰς οὐδὲν ἄλλο μέρος εἶδον. Κάμπτομεν ταῦτα, εἰσερχόμεθα ἐντὸς χειμάρρου, ὅστις ἤνοιξε ῥῆγμα ἐπὶ τῶν πελωρίων πλευρῶν των, καὶ διὰ τῆς ὑγρᾶς ταύτης ὁδοῦ, καθὼς καὶ εἰς τὸ Ραζλόγ, ἀφικνούμεθα εἰς Μελένικον.

Μελένικον! πόλις φαντασιώδης, μοναδικὴ ἐν τῇ ὑφηλίῳ. Φαντασθῆτε λόφον ἀρκετὰ ὑψηλὸν ἔχοντα τὴν κορυφὴν διάτρητον ὑπὸ τῶν ὑδάτων. Ἡ ὀπὴ μικρὸν κατὰ μικρὸν διευρύνθη. Οἱ χείμαρροι ἐχαράδρωσαν, ἐξέσχισαν καὶ κατέκοψαν τὸ ἔδαφος εἰς τρόπον ὥστε ὁ λόφος ῥωγαλέος ὡς διὰ πελέκεως σκαφεὶς μετεβλήθη εἰς κυματῶδες πέλαγος βαθυσμάτων καὶ ἐξογκωμάτων. Πρὸς δυσμὰς ὁ ποταμὸς ἐχάραξε πλατυτέραν ἐγκοπήν. Εἰς τὸ κέντρον, ἡ πόλις διῃρημένη εἰς δύο κυρίας συνοικίας ὅλως διακεκριμένας, ἐμφανίζεται κλιμακωτῶς ἐλιγματώδεις. Αἱ οἰκίαι ἀλλοκότως ἐκτισμέναι ἐπικάθηνται ὑψηλῶν τοίχων, ὧν τὸ κράσπεδον βρέχεται εἰς τὸ ῥεῦμα καὶ οἵτινες ἐρείδονται ἐπὶ τῶν μήπω διαβρωθεισῶν ὑπὸ τῶν καταστρεπτικῶν χειμάρρων πλευρῶν. Ἔχουσι δὲ αἱ οἰκίαι πᾶσαι μίαν μόνην ὀροφήν, ἥτις ὑψηλὰ ὑπὸ στέγην ἐξηρμένη ἄνωθεν ἐπιβλέπει τὰς καταρρύτους ὁδούς. Ὅταν βρέχῃ, οἱ κάτοικοι φυλακίζονται ἐν ταῖς κατοικίαις αὐτῶν. Ἐδῶ καὶ ἐκεῖ κατεσκεύασαν γεφύρας ἢ διαβάσεις ξυλίνας, δι' ὧν συγκοινωνοῦσιν οἱ γείτονες.

Κατὰ μέτωπον τῶν τοίχων ὑπάρχουσι θυρίδες συνήθως περφραγμέναι, τὰς ὁποίας ἀπροσδοκήτως ἀνοίγουσι, μάλιστα ἐν ὥρᾳ βροχῆς, ὅπως δι' αὐτῶν ἐκχυθῶσιν αἱ παντοειδεῖς ἀκαθαρσίαι.

Πραγματικῶς αἱ θυρίδες αὗται εἰσὶ στόμια ὑπονόμων, ἐκπέμποντα τὰ περιττώματα ἐπ' αὐτῆς τῆς στρώσεως τῆς ὁδοῦ. Ἅπασαι αἱ οἰκίαι φέρουσιν ἔξωθεν ἀναμφίβολα ἴχνη ῥύπου ἀκατονομάστου. Ὁσάκις ἡ ἐκροὴ γίνηται ὁρμητικὴ καὶ τύχῃ νὰ διέλθῃς κάτωθεν κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν, δέχεσαι ἰδιόρρυθμον βάπτισμα,

ὅπερ ἴσως φέρει εὐτυχίαν, ἀλλ' οὔτε τὰ ἐνδύματα λαμπρύνει οὔτε νόστιμον ἄρωμα ἀποπνέει. Εὐτυχῶς διὰ τοὺς κατοίκους δὲν ὑπάρχουσι μόναι αὗται αἱ ἰδιορρυθμίαι ἐν Μελενίκῳ. Μικρὸν ὑπεράνω τῆς πόλεως ὁ περιηγητὴς βλέπει ἄλλας ὀπὰς ἐσκαμμένας ἐπὶ τῶν πλευρῶν τοῦ λόφου. Τὰ ἀνοίγματα ταῦτα εἰσὶ κεκλεισμένα ὑπὸ ἀληθῶν θυρῶν μανδαλωτῶν Ἆρά γε εἶνε σπήλαιον ἢ μήπως εἶνε κατακόμβαι; Εἶνε ἁπλῶς ὑπόγειοι οἰναποθῆκαι, ἐν αἷς κατασκευάζουσι καὶ ρακήν.

Ἡ πόλις τοῦ Μελενίκου εἶνε πολυκίνδυνος πρόσκοπος τοῦ Ἑλληνισμοῦ, εἶνε ἑλληνικὴ μέχρι θεμελίων· διότι ἀληθῶς εἶνε ἀρχαῖον βυζαντινὸν ἄστυ χρονολογούμενον ἀπὸ τοῦ 6ου αἰῶνος. Ὁ Ἰουστινιανὸς ἔκτισεν ἐν αὐτῷ φρούριον, ὅπως προφυλάξῃ τὰ στενὰ κατὰ τῶν ἀπὸ Βορρᾶ ἐπιδρομῶν. Πέριξ δὲ τοῦ φρουρίου τούτου ἡ πόλις μικρὸν κατὰ μικρὸν ἐκτίσθη. Οἱ αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου τὴν πόλιν ταύτην ἀκολούθως ἐξέλεξαν ὡς τόπον ἐξορίας τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν τῆς αὐλῆς τῶν ὑπὸ δυσμένειαν περιπεσόντων, διότι ἐκεῖ δὲν δύναταί τις νὰ ἴδῃ τὸν οὐρανόν, ἐὰν δὲν ἐγείρῃ ὑψηλὰ τὴν κεφαλήν.

Οἰκογένειαί τινες σημεριναὶ ἔχουσι τὴν καταγωγὴν των ἐκ τῶν ἱστορικῶν τούτων χρόνων. Οἱ *Κουροπαλάται* (τίτλος Αὐλάρχου), οἱ *Φλάμπουρα*[1] (τίτλος τοῦ λαμπαδηφόρου, τοῦ προπορευομένου τοῦ Αὐτοκράτορος εἰς τὰς μεγάλας τελετάς), οἱ *Παλαιολόγοι*, οἱ *Μούρζουφλοι* (ἀπὸ τοῦ ἐξόχως ἀναδειγμένου Βυζαντινοῦ στρατηγοῦ· συνοικία δὲ τῆς πόλεως φέρει τὸ ὄνομα αὐτοῦ), οἱ *Δοῦκαι* (ἀπὸ διοικητοῦ τοῦ φρουρίου κατὰ τὸν 13ον αἰῶνα· πλὰξ δὲ ἀναμνηστικὴ μαρτυρεῖ τὴν δόξαν αὐτοῦ), οἱ *Δυάμιδες* (ὄνομα στρατηγοῦ), *Τζιλιπίδαι*, οἱ *Βουδίνοι* (στρατηγός, οὗτινος τὸ ὄνομα φέρει συνοικία τις).

Λέων ὁ Ἴσαυρος, λέγουσι, πρῶτος ἐξέλεξε τὸ Μελένικον ὡς τόπον ἐξορίας, μεθ' ὃν ἔρχονται ὁ στρατηγὸς Βασίλειος Χιτσίκος (ἐκ Θεσσαλονίκης), Σπαντωνῆς, Ζάκχος κλπ. Ἄλλοτε ὑπῆρχον ἐνταῦθα δύο μερίδες διεκδικοῦσαι τὴν ἀρχήν· οἱ Πράσινοι καὶ οἱ Σπανοί. Ἐσχάτως ἀκόμη οἱ Πράσινοι ἐφόρουν πρασίνην ζώνην

[1] Τὸ φλάμπουρον (φλάμμουλον, φλάμμουρον=flammeolum, flammula) ἦτο ἀληθῶς φλογόχρους σημαία).

πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῶν ἀντιπάλων αὐτῶν. Τανῦν σώζεται μόνον ἡ μερὶς τῶν Σπανῶν, ἐνασχολουμένη ἀποκλειστικῶς εἰς ἀγαθοεργίας. Πρὸ τριάκοντα ἐτῶν ὑπῆρχον καὶ οἱ *Πατρίκιοι* καὶ οἱ *Ὑποχείριοι* (δηλαδὴ ὑποτακτικοί).

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος τὸ Μελένικον εἶχε τυπογραφεῖον. Εἶχεν ἱδρυμένην ἑταιρείαν ἀλληλοβοηθείας εἰς προστασίαν τῶν Χριστιανῶν κατὰ τῶν Τούρκων. Τὰ μέλη τῆς ἑταιρείας ταύτης εἶχον καταθέσει 5000 λιρῶν, οἱ τόκοι τῶν ὁποίων ἐχρησίμευον πρὸς διοργάνωσιν εἴδους τινὸς δικαιοσύνης καὶ ἀστυνομίας χάριν τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος. Ἂν ποτε οἱ Τοῦρκοι ἥρπαζον γυναῖκας ἢ παιδία ἢ ἐφόνευον οἰκογενειάρχας, ἀμέσως ἡ ἑταιρεία προενόει περὶ τῆς ἀπολυτρώσεως τῶν ἁρπαγέντων ἢ τιμωρίας τῶν κακούργων. Τὸ κεφάλαιον ὑπάρχει ἔτι καὶ νῦν ἀλλὰ ἐμειώθη. Αἱ ὑπολειπόμεναι τρεῖς χιλιάδες λιρῶν ἔχουσι προορισθῇ εἰς βοηθήματα τῶν πτωχῶν.

Τὸ Μελένικον κατὰ τὰ μέσα τοῦ λήξαντος αἰῶνος ἦτο σπουδαιότατον ἐμπορικὸν κέντρον μετάξης καὶ βάμβακος. Ἐν αὐτῷ κατεσκεύαζον νήματα χρωματιστὰ εἰς μεγάλην ποσότητα. Ἐξῆγε δὲ τὸ ἐμπόρευμα εἰς Βιέννην καὶ τὰ περὶ τὸν Αἷμον. Ἀλλ' οἱ χρόνοι οὗτοι παρῆλθον. Οἱ σιδηρόδρομοι ἐξηφάνισαν τὸ ἐμπόριόν του. Πῶς νὰ παλαίσῃ οὕτω μεμονωμένον καὶ ἐστερημένον παντὸς μέσου συγκοινωνίας μετὰ τῶν εὐρωπαϊκῶν πόλεων, τῶν κειμένων ἐγγὺς σιδηροδρόμων καὶ πλοίων; Τανῦν κατασκευάζει οἶνον μόνον καὶ ρακήν. Αἱ γαῖαι αὐτοῦ πᾶσαι κατέχονται ὑπὸ ἀμπελώνων.

Ἡ ὕπαρξις τῶν σχολείων χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν τούρκων. Ὁ Παλατίδης, ἰατρὸς αὐλικὸς ἐν Βιέννῃ (1840), ἀφῆκεν εἰς τὴν πόλιν ταύτην κληροδότημα, ὅπερ δίδει σήμερον εἰσόδημα ἐτήσιον 200 λιρῶν (4,600 φράγκων σχεδόν). Αἱ δαπάναι τῆς κοινοτικῆς καὶ δωρεὰν ἐκπαιδεύσεως ἀνέρχονται ἐτησίως εἰς 350 λίρας (8,000 φράγκων σχεδόν). Ἡ ἑλληνικὴ κοινότης κέκτηται τέσσαρα σχολεῖα, ἤτοι δύο τῶν ἀρρένων, ἓν τῶν θηλέων καὶ ἓν νηπιαγωγεῖον, ἅτινα ἐπεσκέφθην μετὰ μεγάλου ἐνδιαφέροντος. Προδήλως οἱ Ἕλληνες εἶνε ἀξιοθαύμαστοι διὰ τὴν ζωτικότητα. Διῆλθον πολλοὺς αἰῶνας δουλείας, ἀλλὰ δὲν ἐλησμόνησαν τὸ ἔνδοξον αὐτῶν παρελθόν. Οὐδέποτε, οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν τῆς ζοφερᾶς αὐτῶν ἱστορίας ἔπαυσαν ἀπὸ τοῦ νὰ διατηρῶσι τὸ ἱερὸν πῦρ τῆς μεγάλης Ἰδέας. Οἱ ὀκτὼ αὐτῶν διδάσκαλοι καὶ αἱ πέντε διδασκάλισσαι μεταδίδουσι τὴν στοιχειώδη παιδείαν εἰς 250 ἄρρενα καὶ εἰς 150 θήλεα. Οἱ μαθηταὶ δὲ οὗτοι διδάσκονται καὶ τὸ ᾆσμα.

Ἤκουσα δὲ χορῳδίας, αἵτινες μὲ ἐνεθύμισαν τὰ τέκνα τῶν Παρισίων.

Τὸ Μελένικον συγκροτεῖται ἐκ 516 οἰκιῶν ἑλληνικῶν[1], 100 ὀθωμανικῶν, 69 ἀθιγγανικῶν καὶ 10 βουλγαρικῶν. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἔχουσιν ἓν σχολεῖον μετὰ τριάκοντα μαθητῶν, ὧν οἱ περισσότεροι προέρχονται ἐκ τῶν πέριξ μερῶν.

Τὸ λαλούμενον ἰδίωμα ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τοῦ Μελενίκου περιέχει πολλὰς λέξεις βυζαντινάς. Ἀδυνατῶ νὰ κρατήσω τὸν γέλωτα ἐνθυμούμενος ὅτι Βούλγαρός τις Πράκτωρ ἐναντίον φαινοτάτης ἀληθείας, μοὶ εἶπε τὰ ἑξῆς: «Τὸ Μελένικον εἶνε Βουλγαρικὸν—Πατριαρχικόν· οἱ κάτοικοι δὲν ὁμιλοῦσι τὴν ἑλληνικήν· κατ' οἶκον, εἰς τὰ ἐργαστήρια, ἐν τῇ ἀγορᾷ μόνον ἡ γλῶσσα ἡμῶν, ἡ βουλγαρική, ἀκούεται.»

«Εἶμαι Ἕλληνις. Ἀκούετε, Κύριε Γάλλε; εἴμεθα ὅλοι ἐδῶ Ἕλληνες». Τοιαύτη ὑπῆρξε μετ' ἀτιθάσσου ζωηρότητος ἡ διαβεβαίωσις τῆς Κυρίας τῆς οἰκίας, ἐν ᾗ κατοικεῖ ὁ λοχαγὸς Σαρροῦ.

Μόλις ἐφθάσαμεν εἰς Μελένικον, εἷς πανδοχεὺς προσέρχεται, τρέμων ἐκ συγκινήσεως, καὶ μοὶ ἀγγέλλει ὅτι ἡ ἐξ ἱππέων τούρκων συνοδεία μου ὡς καταιγὶς εἰσῆλθεν εἰς τὸ πανδοχεῖον του καὶ ὅτι ἐκτύπησαν διὰ τῆς ἀκτηρίδος τὸν ὑπηρέτην αὐτοῦ. Τί ἤθελον πράξει οἱ τοῦρκοι στρατιῶται, ἐὰν δὲν ὑπῆρχον οἱ Γάλλοι ἐπιτηρηταὶ αὐτῶν;[2]

Ὁ Καϊμακάμης ἀπέστειλεν ἀξιωματικὸν τῆς ἀστυνομίας, ἵνα μὲ συνοδεύσῃ κατὰ τὴν περιήγησιν εἰς τὴν πόλιν. Πράγματι οὗτος εἶνε κατάσκοπος, ὅστις θὰ μετρήσῃ τὰ βήματά μου ὅμως καὶ θὰ ὑποβάλῃ ψευδολόγους ἀναφορὰς περὶ τῶν ἐπισκέψεων καὶ τῶν κινήσεών μου.

---

[1] Ὑπολογιζομένης ἑκάστης ἐκ πέντε ψυχῶν.

[2] Ὡς γνωστὸν τὸ Σαντζάκιον τῶν Σερρῶν, οὗτινος μέρος ἀποτελεῖ τὸ Μελένικον, χάριν τῆς διοργανώσεως τῆς ὀθωμανικῆς χωροφυλακῆς ἐτέθη ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῆς γαλλικῆς στρατιωτικῆς ἀποστολῆς, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ συνταγματάρχου Βεράνδ.

Ὁ Σκράφωρ εἰσῆλθε, κατὰ τὸ ἔτος 1895, εἰς ἑλένικον μετὰ 60 ὀπαδῶν. Ἀνήγγειλεν ὅτι ἦρχετο ν' ἀπελευθερώσῃ τοὺς χριστιανοὺς ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ. Ἔκαυσε μίαν τουρκικὴν συνοικίαν, ἐφόνευσε μάλιστα 6 ὀθωμανούς, ἀλλὰ καὶ σφαῖραί τινες αὐτοῦ ἐξετράπησαν καὶ ἀντὶ νὰ σώσωσι τοὺς Ἕλληνας, τοὺς ἀδελφούς του, ἐφόνευσαν ἑπτὰ ἐξ αὐτῶν.

Ἀπὸ τεσσάρων ἐτῶν ὁ βοϊβόδας Σανδάνσκης ἐζεύχθη εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν δυναστευομένων. Αἱ κακαὶ γλῶσσαι λέγουσιν ὅτι οὗτος πλουτίζεται ἐκ τοῦ ἀποστολικοῦ τούτου ἐπαγγέλματος, καὶ ὅτι ἐτοποθέτησεν ἤδη εἰς μέρος ἀσφαλὲς στρογγύλον ποσὸν διὰ τὰ γηρατειά του. Τὸ δὲ βέβαιον εἶνε τοῦτο, ὅτι οὗτος φορολογεῖ τοὺς κατοίκους τοῦ Καζᾶ. Τὸ ἔτος τοῦτο οἱ ἀμπελοκτήμονες τοῦ Μελενίκου ἠναγκάσθησαν νὰ πληρώσωσιν εἰς αὐτὸν 20 παράδες (0 φρ. 10) ἀνὰ 125 χιλιόγραμμα σταφυλῶν. Ἕκαστον χωρίον καταβάλλει αὐτῷ εἰσφορὰν καὶ εἰς χρῆμα καὶ εἰς εἶδος. Διωργάνωσε δὲ ἀστυνομίαν καὶ δικαστήριον, σεβαστότερα καὶ φοβερώτερα παρὰ ἡ ἀστυνομία καὶ ἡ δικαιοσύνη τῶν Τούρκων. Εἶνε τὸ φόβητρον καὶ τῶν Βουλγάρων αὐτῶν, οὓς πιέζει καὶ γυμνόνει ἀπανθρώπως ὅσον καὶ τοὺς ἄλλους. Δεσπόζει ἀδιαφιλονεικήτως καθ' ὅλον τὸ γαλλικὸν τμῆμα. Εἶνε δὲ ἀσύλληπτος, διότι λαμβάνει μυρίας προφυλάξεις. Βαδίζει μετὰ πέντε ἢ δέκα ὀπαδῶν. Προπορεύονται δὲ δύο ἢ τρεῖς κομιτατζῆδες ὡς πρόσκοποι. Ἅμα τῇ ἀναγγελίᾳ κινδύνου εὑρίσκει ἀσφαλὲς καταφύγιον εἰς κρύπτας τοῦ ἐδάφους, ἃς αὐτὸς μόνος γνωρίζει. Οὐδεὶς ἀκόμη γινώσκει τὸ σύνηθες αὐτοῦ ἐνδιαίτημα οὐδὲ τὸ κέντρον τῆς ἐνεργείας του. Ἐν τούτοις πολλάκις αἱ τοπικαὶ ἀρχαὶ ἐπληροφορήθησαν ἀκριβῶς περὶ τῶν κινήσεων αὐτοῦ ἐν τοῖς περιξ. Ἀλλὰ τὰ τουρκικὰ ἀποσπάσματα, τὰ πάντοτε βραδυκίνητα, φθάνουσι πολὺ ἀργά, ἢ περιφέρονται εἰς τὴν πεδιάδα μὴ ριψοκινδυνεύοντα ἐπὶ τῶν ὀρέων. Ὁσάκις δ' ἐπῆλθε συνάντησις μετά τινος τῶν συμμοριῶν αὐτοῦ, ἡ συμβολὴ ὑπῆρξε πάντοτε χαλαρά. Ἐὰν ἐφηρμόζετο συστηματικὴ καταδίωξις, πρὸ πολλοῦ ἡ ἐπαρχία ἤθελεν εἶναι ἀπηλλαγμένη τῆς τυραννικῆς κηδεμονίας τοῦ ληστάρχου τούτου. Μέχρι τῆς σήμερον οἱ Ἕλληνες κατέβαλον αὐτῷ περίπου 3000 λιρῶν. Συμμορίαι σταλεῖσαι κατ' αὐτοῦ ἐκ Σοφίας, ὅπως κατορθωθῇ νὰ περιέλθῃ ἡ ἐπιμέλεια τῆς βουλγαρικῆς ὑποθέσεως εἰς ἧττον ἁρπακτικὰς χεῖρας καὶ ὀλιγώτερον ἀπάνθρωπον ψυχήν, ἀπέτυχον πᾶσαι ἐν τῇ ἐπαινετῇ προσπαθείᾳ· ἡ ἀποτυχία των ὑπῆρξεν ἴση πρὸς τὴν ἀδυναμίαν τῶν Τούρκων στρατιωτῶν. Εἷς διάσημος βοϊβόδας δὲν ἐπέζησεν, ὅπως ἐκ τῆς ἐκστρατείας αὐτοῦ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ἡγεμονίας. Ὁ αὐθάδης θρίαμβος τοῦ Σανδάνσκη θέλει διαρκέσει ὅσον ὁ Ὕψιστος τοῦ δώσει ζωὴν ἢ μᾶλλον ἐφ' ὅσον δὲν νομίσῃ ἑαυτὸν ἀρκετὰ πλούσιον, ὅπως ὑπάγῃ νὰ ζήσῃ ἐν Σοφίᾳ, τιμώμενος καὶ θαυμαζόμενος ὑπὸ τῶν γενναίων πατριωτῶν.

Ὁ Σανδάνσκης συνοψίζει τὸ ὅλον ἔργον τῶν κομιτατζίδων. Κλέπτης καὶ βιαστὴς εἶνε αὐτόχρημα σύμβολον μοναδικῆς εἰς τὰ ἐπαναστατικὰ χρονικὰ ἐπαναστάσεως, ἥτις ἐξολοθρεύει καὶ βασανίζει αὐτοὺς ἐκείνους, εἰς οὓς ἐπηγγέλθη καλλίστους καρποὺς τοῦ νεωτάτου πολιτισμοῦ.

Παρευρέθην εἰς τὴν Πανήγυριν, τὴν τελουμένην εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Οἱ Ἕλληνες συνέδραμον ἐκεῖ ἀθρόοι, ἵνα μοὶ δείξωσιν ὅτι παρὰ τὸ ἐγχειρίδιον τοῦ Σανδάνσκη δὲν ἀπέθανον ὅλοι. «Ὅ,τι καὶ ἂν πράξωσιν οἱ Βούλγαροι, μοὶ ἔλεγον οἱ πρόκριτοι, οὐδέποτε θέλουσι κατορθώσει νὰ ἐκριζώσωσιν ἐκ τῆς βυζαντινῆς ταύτης γῆς τὸ σπέρμα τοῦ ἑλληνισμοῦ. Θέλουσι φυτρώσει περισσότεροι Ἕλληνες ἀπὸ ὅσους οἱ Σλαῦοι δύνανται νὰ θάψωσι. Δὲν ἔχομεν πολλὰς ἐλπίδας ἡμεῖς οἱ ἐγγίζοντες εἰς τὰ σύνορα τῆς Ἡγεμονίας. Ἀλλὰ μετὰ καρτερίας ἀποβλέπομεν εἰς τὴν ἐπικρεμαμένην καθ' ἡμῶν οἰκτρὰν τύχην. Ὅ,τι δήποτε καὶ ἂ συμβῇ, ἡμεῖς οἱ ζῶντες εἰς τὴν γηΐνην ταύτην φυλακήν, οὐδέποτε θέλομεν λησμονήσει ὅτι εἴμεθα κατ' εὐθεῖαν ἀπόγονοι τῶν στρατηγῶν ἐκείνων τοῦ Βυζαντίου, οἵτινες ἀντετάχθησαν πάντοτε κατὰ τῶν ἐφόδων τῶν βουλγαρικῶν κατακτητῶν. Ἂν ἴσως ποτὲ καταστα θῶμεν ὑπήκοοι τοῦ Πρίγκηπος Φερδινάνδου, θέλομεν διὰ τοῦτο χύσει πικρὰ δάκρυα, ἀλλὰ κατὰ τὴν ψυχὴν θέλομεν μείνει τέκνα ἀρωσιωμένα τοῦ Βασιλέως Γεωργίου.»

Τὸ μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Νικολάου εἶνε ἐκτισμένον ἐπὶ ὑψηλῆς ἄκρας, ὅπως ὅλαι αἱ ἑλληνικαὶ μοναί. Ἐκ τοῦ ὑψώματος τούτου τὸ βλέμμα ἡμῶν ἐκτείνεται μακράν, πέραν τῶν φαντασιωδῶν πύργων τοῦ Μελενίκου.

Πάντα τὰ σχήματα τὰ ὑπὸ τῶν ὑδάτων ἐπ' ἄπειρον διαγραφέντα φαίνονται εὐκρινέστερα. Τὸ ὄρος δεικνύει τὰς πλευρὰς αὐτοῦ κατασχίστους, ῥωγαλέας, ἀποτόμους, κατακόπτους. Τὸ μέγα σῶμα διεσπάσθη καὶ ἐφ' ἑκάστης ἐντομῆς αἱ οἰκίαι εὗρον θεμέλιον. Τὰ δὲ εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἀπρόσιτα ἀποτελοῦσιν ἀπερίγραπτον κυκεῶνα ὀξειῶν κορυφῶν, τριγώνων, κώνων, τετραπλεύρων, κύκλων καὶ κύβων. Οἱ χείμαρροι ἐχάραξαν πᾶν σχῆμα καὶ διέγλυψαν παντοίας μορφάς. Τὴν νύκτα ἐπὶ τῶν βουνῶν τοῦ Μελενίκου πάντα τὰ ἀγριόμορφα τέρατα συνέρχονται καὶ κορδακίζουσιν ἐν διαβολικῷ χορῷ. Ἐπὶ τῆς ράχεως τῶν ἐγκοπῶν, τοῦ ὄχθου τῶν χαραδρῶν καὶ τῶν βαράθρων χιλιάδες νάνων καὶ γιγάντων χειροκρατοῦνται ὡς εἰς χορούς. Στίφη ὅλα θηρίων ὡς τὰ τῆς Ἀποκαλύψεως μυρμηκιῶσιν ἐπὶ τῶν συντετριμμένων πλευρῶν καὶ εἰς τὸ βάθος μυστηριωδῶν ἀβύσσων, ὅπου οὐδεὶς ἄνθρωπος ἐτόλμησε μέχρι σήμερόν ποτε νὰ πλησιάσῃ. Παράδοξος πόλις τῇ ἀληθείᾳ καὶ ἀξία νὰ προσελκύσῃ τὸν περίεργον περιηγητήν.

Κατερχόμεθα τὴν ὁδὸν τὴν συνδέουσαν τὴν μονὴν μετὰ τοῦ Μελενίκου. Ἡ ὁδὸς αὕτη κατεσκευάσθη ἐπιμελείᾳ τῆς Ἑλληνικῆς κοινότητος. Ἀλλ' ἐμάθομεν ἤδη ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἀγαπῶσι παρὰ πολὺ τὰ αἰγοπάτητα μονοπάτια. Οἱ Μελενικιῶται ἐφύτευσαν δένδρα καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς Ἱερᾶς ὁδοῦ. Ἀλλ' ἡμέραν τινὰ χειμερινὴν οἱ στρατιῶται ἀνενοχλήτως ἐξερρίζωσαν αὐτά. Διὰ τοῦ αὐθαιρέτου τούτου τρόπου οἱ ὑπερασπισταὶ τοῦ Ἰσλὰμ οὐ μόνον ἀπέκτων ξύλα πρὸς θέρμανσίν των, ἀλλὰ καὶ ἐπειραζον τοὺς σκύλους—τοὺς Χριστιανούς. Διπλοῦν ἔρελος! Διπλῆ εὐχαρίστησις! Βλέπομεν ἐκεῖ κάτω τοὺς γενναίους τούτους πολεμιστάς. Παρελαύνουσι πρὸ τοῦ στρατῶνος. Βαδίζουσι βάδισμα παρατάξεως ὑπὸ τὸ πρόσταγμα ἀξιωματικοῦ. Ἀναβοὴ ταράσσει αἴφνης τοὺς λόφους διασχίζουσα τὸν ἀέρα. «Παδισάχ· τσὸκ γιασᾶ! Εἰς ἔτη πολλὰ Παδισάχ!» Ἡ εὐχὴ αὕτη καθ' ἑκάστην ἑσπέραν ἅμα τῇ δύσει τοῦ ἡλίου ἀναπέμπεται πρὸς τὸν οὐρανόν. Χιλιάδες φωνῶν προφέρουσιν αὐτὴν ἐν κραυγῇ θριάμβου καὶ ἐλπίδος καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας.

ΤΑ ΟΝΟΜΑΤΑ ΜΑΚΕΔΩΝ ΚΑΙ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Τὰ ὀνόματα Μακεδὼν καὶ Μακεδονία δὲν εἶναι πάνυ ἀρχαῖα. Ὁ Ὅμηρος οὐδετέρου τῶν ὀνομάτων τούτων μνημονεύει· πρῶτον δὲ παρ' Ἡσιόδῳ (καθὰ μανθάνομεν ἐκ τοῦ Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου: Περὶ θεμάτων 2,2) ἐν ποιήματι μὴ σωθέντι καὶ ἄλλως ἀγνώστῳ ἀναφέρει τὸ ὄνομα Μακεδὼν ὑπὸ ἔννοιαν μυθικὴν ὡς ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ Διός, Μακεδόνος τοῦ Δευκαλίωνος, ἐξ οὗ ὀνόματος ἐλέγετο ὅτι ἐκλήθη ἡ Μακεδονία· *ὑπάρχει δὲ καὶ ἄλλη παράδοσις κατὰ Ἑλλάνικον (ὡς ὁ αὐτὸς Κ.Π. ἐν τῷ αὐτῷ χ. λέγει) ἀνάγουσα τὸ ὄνομα τῆς Μακεδονίας εἰς τὸν Μακεδόνα τὸν υἱὸν τοῦ Αἰόλου. Ἀλλὰ τὰ περὶ* Μακεδόνος *ὡς ἥρωος ἐπωνύμου τῆς Μακεδονίας εἰσὶ πάντως πάντα μυθικά. Τὸ δὲ ἐθνικὸν ὄνομα Μακεδόνες ἀπὸ τοῦ Ἡροδότου τὸ πρῶτον εἶναι γνωστὸν σημαῖνον ὑπὸ στενοτέραν ἔννοιαν τὸν κάτοικον τῆς* Μακεδονίδος *γῆς, ὡς ἐκαλεῖτο ἡ μεταξὺ τοῦ Ἀλιάκμονος καὶ τοῦ Ἀξιοῦ χώρα, ὑπὸ εὐρυτέραν δὲ πᾶσαν τὴν εἰς τοὺς Ἡρακλείδας (ἢ ἀκριβέστερον) Τημενίδας Μακεδόνας βασιλεῖς ὑποκειμένην χώραν.*

Τίς ἡ κυριολεκτικὴ σημασία τοῦ ὀνόματος δὲν εἶναι ἀκριβῶς γνωστόν. Φαίνεται ὅτι ἔχει τοῦτο σχέσιν πρὸς τὴν ῥ. μῆκ. μακ. μακρός, ὡς μαρτυροῦσι τοῦτο οἱ ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων ἀναφερόμενοι τύποι Μακετία *ἢ* Μακεττία=*Μακεδονία καὶ Μακέτης = Μακεδών. Ἐκ τῆς ῥ. ταύτης ἐσχηματίσθη πάντως ὁ ἐπιθετικὸς τύπος* μακεδνὸς = *ἐκτεταμένος (ταὐτόσημος τῷ παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις ἐν χρήσει ποιητικῷ τύπῳ* μακεδανὸς = *μακρός), ὡς καλεῖται παρ' Ὁμήρῳ (Ὀδυσσ. Η. 106) ἡ αἴγειρος («οἷά τε φύλλα μακεδνῆς αἰγείροιο»). Ὁ Ἡρόδοτος (Α. 56) λέγει ὅτι* Μακεδνὸν *ἐκλήθη τὸ γένος τὸ Δωρικὸν τὸ οἰκοῦν ἐν Πίνδῳ, ἐκ τοῦ χωρίου δὲ τούτου τοῦ Ἡρ.λαβόντες ἀφορμὴν ἔπλασάντινες ἔθνος ἢ τόπον ἐν Πίνδῳ καλούμενον* Μακεδνόν, *ὅπερ οὐδαμῶς ἐξάγεται ἐκ τοῦ εἰρημέ-*

νου χωρίου. Ἄλλοι δὲ ἐνόμισαν ὅτι τὸ Μακεδνὸν τοῦτο καλούμενον Δωρικὸν ἔθνος εἶναι αὐτὸ τὸ τῶν Μακεδόνων ἔθνος τῶν ἱστορικῶν χρόνων· ἀλλὰ συνάφεια ἱστορικὴ μεταξὺ τῶν ὀνομάτων Μακεδνὸς καὶ Μακεδνὸν δὲν μαρτυρεῖται· φαίνεται δὲ μᾶλλον ὅτι Μακεδνὸν *ἐκλήθη τὸ Δωρικὸν γένος ἕνεκα τῆς μεγάλης ἐκτάσεως τῆς χωρογραφικῆς, ἣν εἶχεν ἐκτεινόμενον ἀπὸ Οἴτης μέχρι Ὀλύμπου, ἢ διὰ τὴν ἄλλην ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου ἀναφερομένην συναφῆ πρὸς τὴν μεγάλην ταύτην ἔκτασιν ἰδιότητα αὐτοῦ τοῦ «κάρτα πολυπλάνητον» εἶναι (Ἡρ. Α. 56). Καθ' Ἡρόδοτον οἱ Δωριεῖς οὗτοι οἱ περὶ τὴν Πίνδον, Ὄλυμπον, Ὄσσαν οἰκοῦντες καὶ εἶτα εἰς Δρυοπίδα μεταβάντες καὶ ἀποτελέσαντες αὐτόθι τὴν τετράπολιν Πίνδον, Ἐρινεόν, Βοιόν, Κυτίνιον, ὕστατα ἐκ τῆς Δρυοπίδος ὁρμηθέντες ἦλθον εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἔνθα διετήρησαν πρὸς τῷ ὀνόματι Δωριεῖς καὶ τὸ ὄνομα* Μακεδνόν, *ὅπερ ὄνομα εἰκάζεται ὅτι ἐδόθη τοῖς Δωριεῦσιν ἐν τῷ ἔπει* Αἰγίμῳ. *Φαίνεται δὲ ὅτι κλάδος τις τοῦ αὐτοῦ λαοῦ ἐκ τῶν περὶ Πίνδον καὶ Ὄλυμπον χωρῶν, ἐκ τοῦ Ἄργους τοῦ Ὀρεστικοῦ, ὑπὸ ἡγεμόνας Ἀργεάδας (ἐκ τοῦ Ἄργους τοῦ Ὀρεστικοῦ) μὲν καλουμένους, ἀνάγοντας δὲ τὸ γένος αὐτῶν εἰς τὸν ἥρωα τοῦ Δωρικοῦ φύλου Ἡρακλῆν, καὶ ἐντεῦθεν καὶ Ἡρακλείδας καλουμένους προελάσαντες βορειότερον ἵδρυσαν τὸ κράτος τῶν Μακεδόνων Ἀργεαδῶν, οὓς ἕνεκα τοῦ ὀνόματος ἡ παράδοσις παρέστησεν ὕστερον ὡς μετοικήσαντας ἐξ Ἄργους τῆς Πελοποννήσου καὶ τὸ γένος αὐτῶν ἀνήγαγεν εἰς τὸν Ἡγεμόνα τοῦ Ἄργους τούτου, ὄντα καὶ τοῦτον Ἡρακλείδην ἐκ τῶν εἰς Πελοπόννησον κατελθόντων Ἡρακλειδῶν. Καὶ ἐν τῇ συναφείᾳ ταύτῃ τῶν Μακεδόνων Δωριέων καὶ τῶν Ἀργεαδῶν βασιλέων αὐτῶν, τῶν ἀπὸ τοῦ Ἄργους τοῦ Ὀρεστικοῦ εἰς τὴν ἔπειτα Μακεδονίαν κληθεῖσαν χώραν μετοικησάντων, ζητητέα πιθανώτατα ἡ συνάφεια τῶν ὀνομάτων Μακεδὼν καὶ* Μακεδνός. *Ἄλλως οὐδέποτε οἱ* Μακεδόνες *τῆς ἱστορίας καλοῦνται Μακεδνοί, ἀλλὰ μόνον οἱ Δωριεῖς τῆς Πίνδου καὶ τῆς Πελοποννήσου, ἐν Πελοποννήσῳ δὲ ὀνομαστὶ οἱ Κορίνθιοι, Σικυώνιοι, Ἐπιδαύριοι καὶ Τροιζήνιοι (Ἡρόδ. Η. 43).*

Π. ΚΑΡΟΛΙΔΗΣ

ΤΙ ΕΙΝΕ ΟΙ ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ

Μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῶν βουλγάρων ὑπάρχει μία διαφορὰ εἰς τὰς ἱστορικὰς παραδόσεις καὶ ἀναμνήσεις ἑκατέρου τῶν ἐθνῶν, ἡ ὁποία εἶνε πρὸς μεγάλην ζημίαν μας.

Ἐνῷ οἱ Ἕλληνες ἀναγεννηθέντες ἐτείναμεν χεῖρα προστασίας καὶ ἀδελφότητος πρὸς τοὺς ἄλλους χριστιανικοὺς πληθυσμοὺς τῆς χερσονήσου, οἱ Βούλγαροι μόλις ἔλαβον συνείδησιν ἑαυτῶν, χάρις εἰς τὴν Ρωσσίαν καὶ τὸν πανσλαυϊσμόν, ἔστρεψαν καθ' ἡμῶν τὰ βέλη των.

Διὰ τοὺς Ἕλληνας αἱ μετὰ τῶν Βουλγάρων διαμάχαι τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας ὑπῆρξεν ἓν ἐπεισόδιον, τὸ ὁποῖον ἐχάθη εἰς τὴν μνήμην τοῦ μεγαθύμου ἔθνους μας. Ἀλλὰ διὰ τὸν Σλαυϊσμὸν καὶ διὰ τοὺς προσκόπους αὐτοῦ ἐν τῷ Ἰλλυρικῷ, τοὺς Βουλγάρους, ὁ ὑπὲρ ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας ἀγὼν ἤρχισε κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ ὄχι κατὰ τῶν Τούρκων. Οἱ Βούλγαροι ἀνέστησαν οἱ ἴδιοι, ὡς εἶχεν εὕρει αὐτοὺς ἡ Τουρκικὴ κατάκτησις πρὸ πεντακοσίων ἐτῶν, μὲ τὸ αὐτὸ μῖσος κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ μὲ τὰ ἴδια χαρακτηριστικὰ τῆς δολιότητος τῆς ἀπιστίας, τῆς θηριωδίας, τῆς ἐνεδρευτικότητος, αἵ ὁποῖαι διακρίνουν τὴν ἀγρίαν αὐτῶν φυλήν.

Ὅπως ἐννοηθῶσι καλλίτερον τὰ σήμερον συμβαίνοντα ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Βουλγαρίᾳ καὶ ριφθῇ φῶς ἐπὶ τῆς φυσιογνωμίας τοῦ Βουλγάρου τῆς σήμερον, πρέπει νὰ ἀναπαραστήσωμεν ποῖος ἦτο καὶ πῶς ἔζησε καὶ ἔδρασεν ὁ Βούλγαρος τοῦ παρελθόντος, τοῦ ὁποίου ἡ ζωντανὴ καὶ γνησία ἐκδήλωσις εἶνε ὁ σύγχρονος.

Ἰδοὺ πῶς ζωγραφίζει τὸν Βούλγαρον καὶ τὸν Σλαῦον ὁ περίφημος Γάλλος ἱστορικὸς Ἀμεδαῖος Θιερρύ.

«Ὁ Βούλγαρος ὡμοίαζε μὲ τὰ θηρία τοῦ δάσους, ἐντὸς τῶν ὁποίων εἶχε ζήσει εἰς τὴν Σιβηρίαν. Ἦτο ἀσχημιότατος τὴν μορφήν, βδελυρὸς εἰς τὸ ἄκρον καὶ τὰ θηριώδη αὐτοῦ ἔμυρτα ἦσαν ἐντονώ-

τερα ἀπὸ ὅ,τι ἐγνώριζεν ὁ κόσμος ἕως τότε. Ὁ Βούλγαρος κατέστρεφε τὰ πάντα ἀπὸ εὐχαρίστησιν νὰ καταστρέψῃ, ἐφόνευε διὰ νὰ διασκεδάσῃ, καὶ ἡ μόνη νου ἐπιθυμία ἦτο ν' ἀφανίσῃ κάθε ἄνθρωπον καὶ πᾶν ἀνθρώπινον ἔργον, διὰ νὰ βλέπῃ πανταχοῦ τὴν ἐρημίαν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε ζήσει. Εἶχε κάτι τι τὸ διαβολικὸν ὁ λαὸς αὐτός, ὥστις ἐθυσίαζεν ἀνθρώπους εἰς τὰ εἴδωλά του καὶ οἱ ἀποτρόπαιοι ἱερεῖς του ἐπεκαλοῦντο τὰ πνεύματα τοῦ σκότους. Ἐκτὸς τῆς λαγνείας, ἡ ὁποία εἰς αὐτοὺς ὡμοίαζε μὲ ἐκείνην τῶν κτηνῶν, οἱ Βούλγαροι εἶχον τὰς κακίας ὅλων τῶν εἰδῶν, καὶ διὰ τοῦτο εἰς ὅλας τὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας ἡ λέξις Bougre, ἥτις εἶνε συγκοπὴ τῆς λέξεως Βούλγαρος, σημαίνει τὴν βαρυτέραν τῶν ὕβρεων. Εἰς τὴν Εὐρώπην μετεφέρθη ἡ λέξις αὕτη ἀπὸ τοὺς σταυροφόρους, οἱ ὁποῖοι διερχόμενοι ἐκ Βουλγαρίας, ὅπως διαπεραιωθῶσιν εἰς Ἀσίαν, ἐγνώρισαν καὶ ἐχαρακτήρισαν αὐτούς. Ὁ Βούλγαρος ἦτο κοντοστρόγγυλος, μελαγχροινός, μὲ σιμὴν ρῖνα, μὲ τὰ μῆλα τοῦ προσώπου μεγάλα, μὲ μικροὺς καὶ λοξοὺς ὀφθαλμούς. Ἐφόρουν σαρίκι εἰς τὴν κεφαλήν, εἶχον οὐρὰς ἵππων ὡς σημαίας, δέρματα προβάτων ὡς ἔνδυμα, ἔζων δ' ἐντὸς κάρρων, ἐφ' ὧν μετεφέροντο τῇδε κακεῖσε, ὡς νομάδες, μὴ γνωρίζοντες πατρίδα καὶ κατοικίαν, ζῶντες δὲ ἐν κοινογαμίᾳ. Ἡ θεοκατάρατος αὕτη ὀρδή, ὡς τὴν ὠνόμασαν δικαίως οἱ Βυζαντινοί, ἀπετέλεσε τὸ παρακολούθημα τῶν Οὔννων πρῶτον καὶ κατόπιν διαφόρων ἄλλων ἀγρίων καὶ βαρβάρων φυλῶν, αἱ ὁποῖαι ἐξεστράτευσαν κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἐπὶ τέλους κατώρθωσε νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς τὴν σήμερον λεγομένην Βουλγαρίαν καὶ τότε κάτω Μοισίαν. Εἰς τὴν χώραν ἐκείνην εὗρεν ἤδη ἀποικισμένους Σλαύους, τὰς λεγομένας ἑπτὰ γενεάς, μετὰ τῶν ὁποίων συνεχωνεύθη ἀλλὰ δώσασα εἰς τοὺς Σλαύους αὐτοὺς τὸ ἴδιον ὄνομα. Περὶ τῶν Σλαύων αὐτῶν ἰδοὺ τί λέγει ὁ αὐτὸς συγγραφεύς: «Ὁ Σλαῦος ἕνεκα τῆς δουλείας πολλῶν αἰώνων ὑπὸ διαφόρους ἀγρίους κατακτητὰς παρουσίασεν ἀηδὲς θέαμα λαοῦ. Πόλεις δὲν εἶχεν ἀλλὰ καλύβας βρωμερὰς σκορπισμένας ἐντὸς τῶν ἕλῶν καὶ εἰς τὸ βάθος τῶν δασῶν, ὅπου ἐκρύπτετο. Ἡ πτωχεία καὶ ἡ ἀκαθαρσία εἰς τὰς καλύβας αὐτὰς ὑπῆρξε τρομερά. Πολλαὶ φυλαὶ

Σλαύων δὲν εἶχον διόλου σκέπασμα καὶ ἐμουντζούροναν τὸ σῶμά των. Ὁ Σλαῦος ἔτρωγε καὶ τὰ πλέον ἀκάθαρτα ζῶα. Δὲν ἤξευρε νὰ μάχεται παρὰ ἐξ ἐνέδρας. Ἦτο ἐπιτηδειότατος νὰ κρύπτεται, νὰ κουλουριάζεται ὀπίσω ἀπὸ μίαν πέτραν, νὰ σύρεται μέσα εἰς τὰ χόρτα ἢ νὰ βυθίζεται μέσα εἰς ποταμὸν ἢ εἰς ἕλος ἐπὶ ἡμέρας ἀναπνέων διὰ καλάμης. Οὕτως ἐνεδρεύων ἀνέμενε τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ἐχθροῦ, διὰ νὰ ριφθῇ κατ' αὐτοῦ, ὡς τὸ θηρίον. Εἶχον τὰς γυναῖκας κοινὰς καὶ οὐδεμίαν ἰδέαν περὶ ἠθικοῦ βίου ἀκόμη καὶ ὅταν ἔγειναν Χριστιανοί. Οἱ Σκλαβῆνοι αὐτοὶ ἢ Σλαῦοι ἦσαν θηριώδεις εἰς τὸ βασανίζειν ἀνθρώπους, αὐτοὶ δὲ πρῶτοι ἀνεκάλυψαν τὸν ἀνασκολοπισμόν, τὸν ὁποῖον ἕως τότε δὲν ἐγνώριζον οὐδὲ οἱ ἀγριώτεροι τῶν ἀνθρώπων.»

Οἱ Σύγχρονοι Βούλγαροι εἶνε ἡ μιγὰς φυλὴ τῶν δύο αὐτῶν πληθυσμῶν. Φέρουσιν ἀνάγλυφον τὸν τύπον τῆς ἀγρίας καταγωγῆς των συγκερασθείσης εἰς γνωρίσματα καὶ χαρακτηριστικά, τὰ ὁποῖα τὴν διακρίνουσιν ἀπὸ τοὺς ἄλλους Σλαύους. Ὁ Βούλγαρος ὁ σημερινὸς εἶνε ζωντανὴ καὶ γνησία ἀναπαράστασις τοῦ Κρούμου, τοῦ Σκυλογιάννη, τοῦ Σαμουήλ, τῶν φοβερῶν αὐτῶν τερατομόρφων θηρίων, τὰ ὁποῖα μετὰ κόπου ἐδάμασεν ὁ Βυζαντινὸς Ἑλληνισμός. Ὅ,τι ἀποτελεῖ τὰ ἐξέχοντα χαρακτηριστικά του εἶνε ἡ ἀπουσία κάθε ἠθικῆς ἀρχῆς, ἡ δολιότης του, ἡ ἀπιστία του, ἡ ἐνεδρευτικότης του. Διὰ τὸν Βούλγαρον ἡ θρησκεία ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν ὑποκάμισον, τὸ ὁποῖον ἀλλάσσει εἰς πρώτην εὐκαιρίαν. Ὁ Χριστιανισμός, τὸν ὁποῖον ἐδέχθησαν ἀπὸ πολιτικὴν ὑστεροβουλίαν, δὲν ἐξήσκησεν ἐπ' αὐτῶν καμμίαν ἐπίδρασιν, δὲν μετέβαλε τὸ παράπαν τὴν ἀγρίαν καὶ βάρβαρον φύσιν.

Ὅπως καὶ κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους, ὁ κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀγὼν εἶνε καὶ σήμερον τὸ μοναδικὸν κεφάλαιον τῆς πολιτικῆς των καὶ τῆς ἱστορίας των. Ὡς πρὸς τὰ μέσα, τὰ ὁποῖα μεταχειρίζεται ὁ Βούλγαρος, εἶνε ὁ ἀπιστότερος καὶ ἐπικινδυνωδέστερος ἐχθρός. Διὰ τὸν Βούλγαρον δὲν ὑπάρχουν ὅρια τόλμης, θράσους, ψεύδους, δολιότητος, πλαστότητος, ὑποκρισίας. Τὴν ἐθνικήν του ἱστορίαν ἀκόμη ἐσκευώρησε διὰ τῆς πλαστογραφίας ὅλων τῶν γεγονότων, τὰ

ὑπο α ἀνθρωπότης ὁμολογεῖ καὶ ἀναγνωρίζει. Ἐζήλευσε νὰ γείνῃ ἀπόγονος τοῦ Φιλίππου καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου χαλκεύσας καὶ συρράψας ἰδίαν ἱστορίαν τῆς σατανικῆς του φαντασίας, τὴν ὁποίαν ἔπρεπεν οἱ Εὐρωπαῖοι ἱστορικοὶ νὰ ῥίψουν εἰς τὴν πυρὰν ὡς ἔργον ἀγυρτείας καὶ πρωτοφανοῦς ψεύδους. Οἱ Οὐνοτάταροι Βούλγαροι, οἱ ἐλθόντες εἰς τὴν Χερσόνησον τοῦ Αἵμου μόλις τὸ 679 μετὰ Χριστόν, εἶχον τὴν φιλοδοξίαν νὰ οἰκειοποιηθοῦν τὴν Ἑλληνικὴν ἱστορίαν.

Ἀλλ' ἂν καὶ ἀπέτυχον οἱ Βούλγαροι εἰς τὴν πλαστογραφίαν τῆς ἱστορίας καὶ τὴν ἁρπαγὴν τῆς διαδοχῆς τοῦ Φιλίππου καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅμως δὲν παύουν ἀξιοῦντες τὴν Μακεδονίαν διὰ τῶν αὐτῶν μέσων καὶ τῶν αὐτῶν ὅπλων. Ἀλλ' οἱ Βούλγαροι δὲν ἔχουν ἐθνικὰ δικαιώματα εἰς τὴν Μακεδονίαν. Μέχρι τῆς ἁλώσεως τῶν μερῶν αὐτῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων Μακεδονία καὶ Θρᾴκη οὐδέποτε εἶχον παύσει νὰ εἶνε Ἑλληνικαὶ χῶραι. Ὁ Χριστιανικὸς πληθυσμὸς αὐτῶν διατηρεῖ τὸν φυσικὸν καὶ ἠθικὸν τύπον τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, διαφέρει δὲ οὐσιωδῶς τῶν Σέρβων καὶ τῶν ἐκεῖθεν τοῦ Αἵμου Βουλγάρων. Οἱ Βούλγαροι ὡς μοναδικὸν ἐπιχείρημα ὑπὲρ αὐτῶν ἕν καὶ μόνον φέρουν, τὸ Σλαυϊκὸν ἰδίωμα, τὸ ὁποῖον εἶνε ἀρκετὰ διαδεδομένον ἐν Μακεδονίᾳ. Ἀλλ' ἡ διάδοσις τοῦ γλωσσικοῦ αὐτοῦ ἰδιώματεν ἐξηγεῖται ἱστορικῶς, πολιτικῶς καὶ κοινωνικῶς, χωρὶς νὰ ἐπάγεται καὶ τὴν ἐθνικὴν σημασίαν, τὴν ὁποίαν θέλουν νὰ ὠφεληθοῦν οἱ Βούλγαροι. Ἡ Τουρκικὴ πολιτική, ἡ ὁποία ἠνάγκασε πολλοὺς Ἑλληνικοὺς πληθυσμοὺς νὰ λησμονήσουν τὴν Ἑλληνικήν, εἶνε ὁ ἀνάδοχος τοῦ βουλγαρικοῦ ὀνόματος ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ὁ σπουδαιότερος παράγων τῆς διαδόσεως τοῦ ἰδιώματος αὐτοῦ.

Φ. ΒΙΡΒΙΛΗΣ

Η ΠΙΕΡΙΑ

Κύριε Πρόεδρε,

Περὶ Μακεδονίας ὅταν σκέπτωμαι, φέρεται πάντοτε ἀπράτητος ἡ διάνοιά μου καὶ ἡ φαντασία μου καὶ ἡ καρδία μου καὶ ὅλη μου ἡ ψυχὴ πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς μεγάλης καὶ ἐνδόξου χώρας, τὸ ὁποῖον συνάπτει ὥσπερ τις ἄρθρωσις τὴν πρὸς βορ. τοῦ Ὀλύμπου Ἑλλάδα καὶ τὴν πρὸς νότον αὐτοῦ κειμένην. Εἶναι δὲ τοῦτο ἡ λωρὶς ἡ ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Πηνειοῦ ἀρχομένη καὶ πρὸς β. χωροῦσα μέχρι τοῦ Ἀλιάκμονος. Πιερία ἐκαλεῖτο ἡ χώρα αὕτη ὑπὸ τῶν ἀρχαίων γεωγράφων καὶ διηρεῖτο εἰς δύο τμήματα, τὸ μέχρι τοῦ Δίου καὶ τὸ ἐπέκεινα τοῦ Δίου παρὰ τὰ Πιέρια ὄρη κείμενον καὶ ὀνομαζόμενον ἐν στενοτέρᾳ ἐννοίᾳ Πιερία. Θὰ ἐνδιατρίψω εἰς τὸ κάτω μέρος, εἰς τὴν «καλλιστευομένην Πιερίαν», εἰς τὴν «σεμνὴν κλιτὺν τοῦ Ὀλύμπου», εἰς τὴν πατρίδα τῶν Πιερίδων Μουσῶν, ἐν ᾗ καὶ ἐγὼ ἐγεννήθην καὶ ἐν τοῖς δρυμοῖς καὶ παρὰ τὰς κρήνας καὶ τοὺς βράχους αὐτῆς ἔλαβον τὴν φυσικὴν ἀνατροφήν, οὐδὲν εἰδὼς τότε οὔτε περὶ τοῦ ὀνόματος οὔτε περὶ τῆς σπουδαιότητος τῆς μικρᾶς χώρας ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι. Ἡ πατρίς μου Σκοτίνα, κειμένη πολὺ ὑψηλὰ ἐπὶ τῆς κλιτύος τοῦ κάτω Ὀλύμπου καὶ κατὰ τὸ κάτω πέρας τοῦ ἀπεράντου καὶ πυκνοτάτου ἐν τῇ ἀρχαιότητι, νῦν δὲ λίαν ἠραιωμένου δρυμοῦ πευκῶν καὶ ἐλατῶν, ὃν οἱ ἀρχαῖοι ἐκάλουν Καλλιπεύκην, παρέχει ὁρί-

ζοντα εὐρύτατον καὶ μεγαλοπρεπέστατον, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὁποίου ἐξαπλοῦται ὅλος ὁ Θερμαϊκὸς κόλπος. Δύο σημεῖα κατ' ἐξοχὴν εἵλκυον τὰ βλέμματά μου, ὁ σεμνὸς κῶνος τοῦ Ἁγίου ὄρους πρὸς ἀν. καὶ ἡ μεγαλόπολις Θεσσαλονίκη πρὸς β., ἧς ἔβλεπον ἐν καιρῷ αἰθρίῳ καθαρῶς διαγραφόμενον τὸν περίβολον τοῦ τείχους, ἤκουον τὸν κρότον τῶν τηλεβόλων καὶ διέκρινον τὰς φωταψίας τῶν τζαμίων κατὰ τὰς ἑορτὰς τῶν Τούρκων. Ἀριστερόθεν τῆς Θεσσαλονίκης χάνεται τὸ ὄμμα εἰς τὰς ἀχανεῖς πεδιάδας τῆς κάτω Μακεδονίας. Ὀλίγον δὲ ἔξωθεν τοῦ χωρίου μου ἀπό τινος σκοπιᾶς ἐφαίνετο ὁ μακρὸς Ὄλυμπος, ὁ ἀγάννιφος, τὸ ἀσφαλὲς ἔδος τῶν ἀρχαίων θεῶν ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ μεγαλοπρεπείᾳ. Τὸ θέαμα τοῦτο ἦτο τότε εἰς ἐμὲ οὐ μόνον ὀφθαλμῶν πανήγυρις, ἀλλὰ μέθη πασῶν τῶν αἰσθήσεων, ὅλης μου τῆς ψυχῆς. Τὸ κράτος τῶν ἐντυπώσεων ἐκείνων ἐπὶ τῆς ψυχῆς μου ἦτο μέγα. Αὗται με ἦγον ὥσπερ διά τινος χρυσῆς σειρᾶς τότε, καὶ νῦν ἔτι ἥδιστα αἰσθάνομαι τὴν ψυχήν μου ὅλην ὑπ' αὐτῶν κατεχομένην. Καὶ ποθῶ τοὺς τόπους ἐκείνους σφοδρότερον τῆς διψώσης ἐλάφου τῆς ἐπιποθούσης τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, καὶ μεγάλην συμφορὰν λογίζομαι ὅτι ἀδυνατῶ νὰ πορευθῶ ἐκεῖσε. Τῷ 1880 ὠνειρεύθην ἐπί τινας μῆνας τὴν λωρίδα ταύτην τῆς Πιερίας ἐλευθέραν· διότι ὅριον τῆς παραχωρουμένης τῇ Ἑλλάδι χώρας ἐτέθη ὑπὸ τῶν διπλωματῶν ὁ Ἐνιπεὺς παρὰ τὸ Λιτόχωρον. Τὸ ὄνειρον τοῦτο ἀπεδείχθη καὶ αὐτὸ σκιᾶς ὄνειρον. Μὴ δυνάμενος λοιπὸν νὰ διώκω τὰ ἀδύνατα, ἀναπολῶ μόνον ὕπαρ τε καὶ ὄναρ καὶ ἀ φαντασίαν τὴν πατρίδα. Θέλων δὲ νὰ παράσχω καὶ ἄλλοις ἀμυδράν τινα σκιαγραφίαν αὐτῆς πέμπω σοι τὰ κατωτέρω καὶ σὲ παρακαλῶ νὰ τὰ ξενίσῃς ἐν τῷ Ἡμερολογίῳ τοσούτῳ προθυμότερον, ὅσον ἐν οὐδεμιᾷ τῶν πολυαρίθμων γεωγραφιῶν, αἱ ὁποῖαι κατέκλυσαν τὰ σχολεῖα, οὐδὲν σαφὲς θὰ εὕρῃς περὶ τῆς σπουδαίας ταύτης χώρας. Τοῦ ὅλου ἰδέαν ἔχω

σχηματίσας ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως καὶ ἐκ τῶν παιδικῶν μου ἐντυπώσεων, πολλὰ τῶν περιγραφομένων καὶ ἰδίοις ὀφθαλμοῖς παρατηρήσας. Ἀλλ' ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον καὶ ἐν ταῖς λεπτομερείαις ἦτο ἀνάγκη ν' ἀκολουθήσω ἄλλῳ. Ὁ Γάλλος ἀρχαιολόγος Heuzey ἐξέδωκε τῷ 1860 βιβλίον ἐπιγραφόμενον *Le mont Olympe et l' Acarnanie*. Οὗτος περιῆλθε καὶ διῆλθε κατὰ σπιθαμὴν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν τὸν Ὄλυμπον καὶ πάντας τοὺς περὶ τὸν Ὄλυμπον τόπους πρὸς ἔρευναν καὶ περιγραφὴν ἰδίως τῶν σωζομένων ἀρχαιοτήτων. Ἀσφαλέστερον ὁδηγὸν δὲν ἠδυνάμην νὰ εὕρω. Ἐξ αὐτοῦ λοιπὸν ἠρανίσθην τὰς περιγραφὰς τῶν κυριωτάτων σημείων τῆς κάτω Πιερίας.

Δ. Ι. Ο.

Πρὸς τὸν Κύριον

Χαρίσην Πούλιον
καθηγητὴν καὶ Πρόεδρον τοῦ Μακεδον. Συλλόγου
Ὁ «Μέγας Ἀλέξανδρος»

Ι. ΤΑ ΛΕΙΒΗΘΡΑ

Ἡ ἀρχαία Πιερία, μέρος οὖσα τῆς Μακεδονίας, ἐξετείνετο ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν περίπου τοῦ Πηνειοῦ μέχρι Ἀλιάκμονος. Πρώτη πόλις αὐτῆς ἦτο ἡ *Φίλα*, κειμένη ὅπου νῦν ὁ Πυργητός, καὶ ἀκριβέστερον κατὰ τὴν ἐγγὺς τούτου θέσιν *Βουρᾶ-βαρί*. Βορειότερον ἔκειτο τὸ Ἡράκλειον, ὅπου νῦν ὁ Πλαταμών. Μίαν δὲ περίπου ὥραν πρὸς β. τοῦ Πλαταμῶνος εἶναι ἡ *Ζιλιάνα*, ποτάμιον εὐρύστομον. Μέχρι τούτου ἡ ἀκτὴ εἶναι χαμηλή· τοὐντεῦθεν ὑψοῦται τὸ ἔδαφος ἀποτόμως καὶ γίνεται ἐπικλινὲς ἀπὸ τῶν ποδῶν τοῦ Ὀλύμπου μέχρι τῆς θαλάσσης· ἐκεῖ, ὅπου ἡ βραχώδης αὕτη κλιτὺς συνάπτεται πρὸς τὸν Ὄλυμπον, κεῖται τὸ χωρίον *Λεφτοκαρυά*, εἰς ἀπόστασίν τινα ἀπὸ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τῆς Ζιλιάνας.

Ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου ἡ ὄψις τοῦ Ὀλύμπου εἶναι καταπλη-

κτικὴ καὶ μεγαλοπρεπής. Παρατηροῦμεν εἰς τὸ αὐτὸ μέρος διανοιγομένας τέσσαρας στενὰς φάραγγας εἰσχωρούσας βαθέως εἰς τὰ πλευρὰ τοῦ ὄρους· δι' αὐτῶν ἐκχέονται τέσσαρες χείμαρροι, οἵτινες ἑνούμενοι ἀποτελοῦσι τὴν Ζιλιάναν. Αἱ δύο πρῶται ἐξ αὐτῶν κατέρχονται ἐκ τοῦ ὄρους πρὸς β. τοῦ χωρίου *Σκοτίνας*, κεχωρισμέναι τῶν ἄλλων ὑπὸ μεγάλου βράχου κατὰ κορυφὴν τετμημένου, ὅστις ὀρθοῦται μεταξὺ αὐτῶν ὡς μεσότοιχον καὶ καλεῖται Καραβίδα ἢ Δουργιανή. Ἡ τρίτη εἶναι τὸ στενὸν τῆς μονῆς τῶν Κανάλων, δι' οὗ κατέρχονται τὰ ὕδατα τῆς πεδιάδος τῆς Καρυᾶς· ἡ δὲ τετάρτη καταβαίνει ἐκ τινος ἄλλου μικροῦ ὀροπεδίου, τὸ ὁποῖον καλεῖται Μπεχτέζη. Ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ φάραγγι περατοῦται ὁ κάτω Ὄλυμπος, τὸ δὲ ὄρος λαμβάνει ἐντεῦθεν ὅλον αὐτοῦ τὸ ὕψος.

Οἱ κάτοικοι ὀνομάζουσι κυρίως *Κανάλια* τοὺς τέσσαρας τούτους χειμάρρους τοὺς διορύσσοντας τὸ ὄρος, δι' ὧν ῥέουσι τὰ ὕδατα ὥσπερ διὰ καναλίων, ὀχετῶν. Ἡ ὀνομασία αὕτη ἔχει καταπληκτικὴν ἀναλογίαν πρὸς ὄνομα περίφημον ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γεωγραφίᾳ τοῦ τόπου, τὸ τῶν *Λειβήθρων*. Ἡ δὲ συμφωνία τῶν ὀνομάτων τούτων εἶναι γεγονὸς ἀξιοσημείωτον. Ὁ Τίτος Λίβιος, ἵνα ὁρίσῃ ἀκριβῶς τὸ μέρος, ὅπου κατέβη ἡ στρατιὰ τοῦ Ῥωμαίου ὑπάτου Φιλίππου, ἡ κατὰ τοῦ Περσέως βαδίζουσα, λέγει ὅτι ἡ κατάβασις ἐγένετο μεταξὺ Ἡρακλείου καὶ Λειβήθρων. Σημειωτέον δὲ ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι κατερχόμενοι τῶν κλιτύων τοῦ κάτω Ὀλύμπου ὤφειλον πάντοτε νὰ ὁδεύωσιν ἐντεῦθεν τῶν στενῶν τῶν Καναλίων, ἅτινα ἦσαν ἐμπόδιον ἀνυπέρβλητον. Ὁ δὲ Στράβων λέγει ὅτι τὰ Λείβηθρα ἔκειντο πλησίον τῆς Ἡμπλείας, κώμης τῆς πόλεως *Δίου*. Αἱ δύο αὗται μαρτυρίαι καταδεικνύουσι σαφῶς ὅτι τὰ Λείβηθρα ἔκειντο μεταξὺ Ἡρακλείου καὶ Δίου· τὰ στενὰ τῶν Καναλίων εἶναι ἀκριβῶς ἐν τῇ θέσει ταύτῃ, εἰ καὶ ὀλίγον ἐγγύτερον τοῦ Ἡρακλείου ἢ τοῦ Δίου· ἀλλ' ἡ περιοχὴ τοῦ Δίου ἐξετείνετο πολὺ ἀπωτέρω μέχρι τῆς Κονοσπόλεως ἐκεῖθεν τῆς Καρυᾶς, ὡς μαρτυρεῖ ἡ αὐτόθι εὑρεθεῖσα ἐνεπίγραφος στήλη τοῦ Τραϊανοῦ, ἡ τὰ ὅρια τοῦ Δίου καὶ τῆς Ἐλασσόνος σημειοῦσα (inter Dienses et Olossonios).

Τὰ Λείβηθρα (ἢ Λίβηθρα, Λείβηθρον, ἐνίοτε Λειβήθρια) ἦσαν,

ὡς γνωστόν, εἷς τῶν ἱερῶν τόπων τῆς Πιερίας καὶ τὸ μέγα ἱερὸν τῶν Πιερίδων Μουσῶν. Ἐκ Λειβήθρων διεδόθη εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ λατρεία αὐτῶν· αὐτοὶ οἱ Πίερες μετήνεγκον αὐτὴν εἰς τὰ ὄρη τῆς Βοιωτίας, ὅπου ἐπανευρίσκομεν ὄρος Λειβήθριον, ἄντρον καὶ πηγὴν τῶν Λειβηθρίδων Μουσῶν (Στράβ. 330. 471). Ἐνταῦθα, ἐν αὐτοῖς τοῖς δρυμῶσι τῆς Πιερίας, αὗται αἱ «Μοῦσαι Ὀλυμπιάδες, κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο» (Ἡσ. Θεογ. 26) δὲν εἶναι μόνον θεότητες προστάτριαι τῆς ποιήσεως καὶ τῶν τεχνῶν, ἀλλὰ ἀρχαῖαι θεαὶ ἐγχώριοι συχνάζουσαι εἰς τὰς φάραγγας ταύτας καὶ εἰς τὰ ὄρη ταῦτα· οἱ ἀρχαῖοι κάτοικοι ἐπίστευον ὅτι ἠσθάνοντο τὴν μυστηριώδη ἐπίδρασιν· εἰσδύνοντες εἰς τοὺς μεγάλους τούτους δρυμῶνας κατελαμβάνοντο ἐνώπιον τῆς φύσεως ὑπό τινος ἀφελοῦς θαυμασμοῦ μετὰ φρίκης μεμιγμένου, ὅστις ὑπῆρξεν ἡ πρώτη ἐξέγερσις τοῦ ποιητικοῦ δαιμονίου. Ἐνταῦθα εὑρίσκομεν τὰς Μούσας ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν ἑστίᾳ, ἐν τῇ πατρίδι αὐτῶν· τὰ ἄγρια στενὰ τῶν Καναλίων, τὰ εἰς τὸ βάθος αὐτῶν κυλιόμενα ὕδατα, τὰ δάση τὰ εἰσχωροῦντα μέχρι τῶν πυθμένων αὐτῶν, οὗτοι ἀληθῶς εἶναι ἄξιοι τῶν Μουσῶν τόποι, οὓς αἱ ἀρχαῖαι παραδόσεις ἀπέδωκαν αὐταῖς πρὸς κατοικίαν. Ὁ βράχος τῆς Καραβίδας (Δουργιανῆς) ὁ ὑπὸ δασῶν ἐστεμμένος εἶναι πάντως ὁ ὑψηλὸς βράχος τῶν Λειβήθρων, ὃν ὑμνοῦσιν οἱ ἀρχαῖοι ποιηταὶ («Λειβήθρων ἄκρα κάρηνα» Ὀρφ., Ἀργον. «Λειβηθρίην σκοπὴν» Λυκόφρ. 273)· τὰ δὲ τέσσαρα ῥεύματα ἑνούμενα ἀπετέλουν ἀναμφιβόλως τὴν ἱερὰν πηγήν.

Αὐτὴ δ' ἡ πόλις τῶν Λειβήθρων ἔκειτο πάντως εἰς τοὺς πόδας τοῦ Ὀλύμπου ἐγγὺς τῶν ἱερῶν τούτων τόπων καὶ πλησίον τῶν ὀχθῶν τῆς Ζιλιάνας· αὕτη ἐκαλεῖτο τότε Σῦς ἕνεκα τῆς αἰφνιδίας βίας τῶν πλημμυρῶν αὐτῆς. Τὰ Λείβηθρα εἶναι ἐπίσης ὁ τόπος τοῦ Ὀρφέως· ἀρχαῖον ξόανον κυπαρίττινον εἰκονίζον αὐτὸν ἐσώζετο ἔτι κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου (Πλούτ. Ἀλεξ. 14. Πρβλ. Ἀρριαν. Ἀναβ. 1, 11, 2). Αὐτόθι ἦν καὶ ὁ τάφος αὐτοῦ. Ἐν τούτοις τοῖς τόποις, ὡς ἔλεγον, ἵδρυσεν ὁ Ὀρφεὺς τὴν μυστικὴν λατρείαν τοῦ Διονύσου. «Μάκαρ, ὦ Πιερία, σέβεταί σ' Εὔιος!» ᾄδουσιν αἱ Βάκχαι ἐν τῷ ὁμωνύμῳ δράματι τοῦ

Εὐριπίδου (565). Ἡ λατρεία τοῦ Διονύσου ἤνθησεν ἐκεῖ παρὰ τὴν τῶν Μουσῶν ἐν τοῖς αὐτοῖς τόποις καὶ σχεδὸν ἐν τοῖς αὐτοῖς ἱεροῖς. Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι τὰ δύο ταῦτα θρησκεύματα κατὰ τὴν πίστιν τῶν Πιέρων ἦσαν ἡνωμένα στενῶς πρὸς ἄλληλα.

Πλὴν τῶν ὅλως μυθικῶν τούτων παραδόσεων ἡ ἱστορία οὐδὲν διδάσκει ἡμᾶς περὶ Λειβήθρων. Ὁ Παυσανίας ἀληθῶς διηγεῖται ἡμῖν πῶς ἡ πόλις αὕτη κατεστράφη ὑπὸ τοῦ Συός, χειμάρρου τοῦ Ὀλύμπου· ἀλλὰ καὶ ἡ διήγησις αὕτη εἶναι μυθική, οὐδόλως ὁρίζουσα τὸν χρόνον τοῦ συμβάντος. Ἐπίσης κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Περσέως ἢ τοῦ Ἀλεξάνδρου εὑρίσκομεν κατὰ τύχην ἐν τοῖς ἱστορικοῖς τὸ ὄνομα τῶν Λειβήθρων· ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν ἂν πρόκειται περὶ τῆς ἀρχαίας πόλεως ἢ μόνον περὶ ναῶν ἀνεγερθέντων βραδύτερον ἐπὶ γῆς ἱερᾶς. Ἡ διήγησις τοῦ Παυσανίου ἔχει ὧδε: «Μάντευμα ἐκ Θράκης παρὰ τοῦ Διονύσου ἀφικόμενον τοῖς Λειβηθρίοις ἔλεγεν ὅτι ἡ πόλις ἀπολεῖται ὑπὸ συὸς τηνικαῦτα, ἐπειδὰν ἴδῃ τὰ ὀστᾶ τοῦ Ὀρφέως ἥλιος· οἱ μὲν δι' οὐ πολλῆς φροντίδος ἐποιοῦντο τὸν χρησμόν, οὐδὲ ἄλλο τι θηρίον οὕτω μέγα καὶ ἄλκιμον ἔσεσθαι νομίζοντες ὡς ἑλεῖν σφίσι τὴν πόλιν, συὶ δὲ θρασύτητος μετεῖναι μᾶλλον ἢ ἰσχύος. Ἐπεὶ δὲ ἐδόκει τῷ θεῷ, συνέβαινέ σφισι τοιάδε· ποιμὴν περὶ μεσοῦσαν μάλιστα τὴν ἡμέραν ἐπικλίνων αὑτὸν πρὸς τοῦ Ὀρφέως τὸν τάφον, ὁ μὲν ἐκάθευδεν ὁ ποιμήν, ἐπῆει δέ οἱ καὶ καθεύδοντι ἔπη ᾄδειν τοῦ Ὀρφέως καὶ μέγα καὶ ἡδὺ φωνεῖν. Οἱ οὖν ἐγγύτατα νέμοντες ἢ καὶ ἀροῦντες, ἕκαστος τὰ ἔργα ἀπολείποντες, ἠθροίζοντο ἐπὶ τοῦ ποιμένος τὴν ἐν τῷ ὕπνῳ ᾠδήν· καί ποτε ὠθοῦντες ἀλλήλους καὶ ἐρίζοντες ὅστις ἐγγύτατα ἔσται τῷ ποιμένι ἀνατρέπουσι τὸν κίονα, καὶ κατεάγη τε ἀπ' αὐτοῦ πεσοῦσα ἡ θήκη καὶ εἶδεν ἥλιος ὅ τι ἦν τῶν ὀστῶν τοῦ Ὀρφέως λοιπόν. Αὐτίκα δὲ ἐν τῇ ἐπερχομένῃ νυκτὶ ὅ τε θεὸς κατέχει πολὺ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸ ὕδωρ, καὶ ὁ ποταμὸς ὁ Σῦς . . . κατέβαλε μὲν τὰ τείχη Λειβηθρίοις, θεῶν δὲ ἱερὰ καὶ οἴκους ἀνέτρεψεν ἀνθρώπων, ἀπέπνιξε δὲ τούς τε ἀνθρώπους καὶ τὰ ἐν τῇ πόλει ζῷα ὁμοίως τὰ πάντα» κτλ.

Ἀλλ' ὁ Παυσανίας ἐν τούτοις οὐδὲν ἀπίθανον λέγει. Ὅταν τις διαβαίνῃ τὸν πόρον τῶν ἀσθενῶν ῥευμάτων τῶν ἐκ τοῦ Ὀλύμπου κατερχομένων, οὐδόλως φαντάζεται ὅτι ἔχουσι ταύτην τὴν σφοδρότητα· ἀλλὰ μία καταιγὶς καθιστᾷ αὐτὰ φοβερά. Τοιαύτη εἶναι καὶ ἡ Ζιλιάνα· καὶ ἐπειδὴ αἱ ὄχθαι αὐτῆς δὲν εἶναι ἰσοϋψεῖς, ἐκχειλίζει μανιωδῶς ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης, ἡ ὁποία εἶναι χαμηλοτέρα. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ὀφείλομεν νὰ τοποθετήσωμεν τὰ Λείβηθρα ἐπὶ ταύτης μᾶλλον ἢ πρὸς τὸ μέρος τῆς Λεφτοκαρυᾶς, ἥτις κεῖται ἐπὶ τῆς ὑψηλοτέρας (ἀριστερᾶς) ὄχθης καὶ ἐκτὸς παντὸς κινδύνου. Ἄλλως δὲ οὔτε ἐν Λεφτοκαρυᾷ οὔτε ἐπὶ τῆς ἀντιθέτου ὄχθης οὐδὲν ἴχνος ἀρχαίας πόλεως εὑρέθη· εὐνόητον ὅτι ἠφανίσθησαν πάντα ἐπὶ ὄχθης σαρουμένης οὕτω ὑπὸ τῶν χειμάρρων κατὰ τὸ φθινόπωρον.

2. Η ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΑΓ. ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΚΑΙ ΑΙ ΚΟΡΥΦΑΙ ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ

Ἓξ περίπου χιλιόμετρα πρὸς β. τῆς Λεφτοκαρυᾶς κεῖται τὸ Λιτόχωρον ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἐνιπέως, ὃν νῦν καλοῦσι Βύθον· διότι ἔχει βαθεῖαν καὶ εὐρεῖαν κοίτην, αἱ δὲ ὄχθαι αὐτῆς εἶναι ἀπόκρημνοι. Τὸ στενόν, ὅθεν κρημνίζεται καὶ τὸ ὁποῖον ἀνοίγεται ὄπισθεν τοῦ Λιτοχώρου, εἶναι ἐκπάγλου καλλονῆς. Ὁ Ὄλυμπος ἐνταῦθα σχίζεται βαθέως καὶ καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸ ὕψος. Δυνάμεθα ἄνευ ὑπερβολῆς νὰ εἴπωμεν ὅτι οἱ ὀφθαλμοὶ εἰσδύνουσι μέχρι αὐτῶν τῶν σπλάγχνων τοῦ ὄρους. Βλέπομεν τοὺς ζοφεροὺς δρυμοὺς μετεωριζομένους ἑκατέρωθεν τοῦ τερασίου τούτου ῥήγματος, οἵτινες ἀνερχόμενοι ἀπὸ βράχου εἰς βράχον καὶ ἀπὸ κρημνοῦ εἰς κρημνὸν ὀρθοῦνται μέχρι τῶν τελευταίων κορυφῶν, αἵτινες κλείουσι τὸ βάθος τῆς φάραγγος. Τὸ στενὸν τοῦτο, ἐν ᾧ κεῖται εἰς ὕψος μέγα τὸ περίφημον μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Διονυσίου, εἶναι μία ἐκ τῶν ὁδῶν δι' ὧν γίνεται ἡ ἀνάβασις εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Ὀλύμπου.

Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς Σκάλας, τοῦ μετοχίου τῆς μονῆς, δύναταί τις ν' ἀναχωρήσῃ καὶ νὰ φθάσῃ τὴν φάραγγα ταύτην πολὺ ὑψηλότερον,

πρὸς τὸ μοναστήριον τοῦ Ἁγ. Διονυσίου· ἡ ὁδὸς γίνεται οὕτως εὐκολωτέρα. Ὁδὸς καλῶς κεχαραγμένη καὶ καλῶς συντηρουμένη, ἀναβαίνουσα ἑλικοειδῶς διὰ μέσου πευκῶν καὶ καστανεῶν ἄγει ἀπὸ Σκάλας ἐν τρισὶν ὥραις εἰς τὸν Ἅγιον Διονύσιον. Ἡ θέσις τῆς μονῆς ταύτης εἶναι μοναδικὴ ἐν τῷ κόσμῳ. Χάνεται εἰς τὸ βάθος τεραστίας φάραγγος μεταξὺ δύο τοίχων, οἵτινες ὀρθοῦνται μέχρι τοῦ ἀρανοῦς, φέροντες τὰς πεύκας αἰωρουμένας εἰς στοίχους μακροὺς κατὰ πάσας τὰς ἄκρας τοῦ κρημνοῦ. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀγρίας ταύτης φύσεως διακρίνεται ὁ φαιὸς ὄγκος τοῦ μοναστηρίου. Εἶναι δὲ τοῦτο οἰκοδομὴ τετράγωνος ἔχουσα ἔσωθεν στοάν. Ἡ ἐκκλησία κειμένη ἐν τῷ κέντρῳ εἶναι ῥυθμοῦ βυζαντιακοῦ μὲ πέντε θόλους. Ὁ ναὸς οὗτος ἦτο ἄλλοτε πολυτελῶς διακεκοσμημένος, ἔχων ὡραίας τοιχογραφίας, ὡρολόγιον καὶ στέγην ἐκ μολύβδου. Πάντα ταῦτα ἠφανίσθησαν τῷ 1828. Οἱ Τοῦρκοι κατηγόρησαν τοὺς μοναχοὺς ὡς παρέχοντας ἄσυλον εἰς τοὺς κλέφτας καὶ ἐπυρπόλησαν τὸ μοναστήριον. Ἐκόμισαν βαρέλια πυρίτιδος, ὅπως ἀνατινάξωσι τὸν ναόν· ἀλλὰ τὸ οἰκοδόμημα ἀντέσχεν εἰς τὴν ἔκρηξιν, ἥτις ἔβλαψε μόνον τὴν στέγην καὶ κατέστρεψεν ὅλον τὸν ἐσωτερικὸν διάκοσμον. Αἱ ζημίαι ἐπηνωρθώθησαν δέκα ἔτη ὕστερον· ἀλλ' ἀκόμη πολλὰ μέρη τῶν οἰκοδομῶν μένουσι κατεστραμμένα καὶ πανταχοῦ τοῦ πυρὸς τὰ ἴχνη παρατηροῦνται. Τὸ ἀληθὲς ὄνομα τοῦ μοναστηρίου εἶναι τὸ τῆς Ἁγίας Τριάδος, ὥσπερ καὶ ἐν Σπαρμῷ (ἐπὶ τῆς δ. πλευρᾶς τοῦ Ὀλύμπου) θὰ ἔλεγέ τις ὅτι ἐν τῷ ὄρει τούτῳ τῷ ἀφιερωμένῳ εἰς τὸν μέγαν θεὸν τῶν Ἑλλήνων οἱ χριστιανοὶ ἐπίτηδες καθιέρωσαν τοὺς ἑαυτῶν ναοὺς εἰς τὸν ἐν τρισὶ προσώποις προσκυνούμενον ἀληθινὸν Θεόν.

Ἡ ὁδὸς ἀπὸ τοῦ Ἁγ. Διονυσίου ἀκολουθεῖ τὴν κοίτην τῆς φάραγγος, ἥτις ἀναβαίνει μεταξὺ δύο μετεώρων δρυμῶν. Τὰ ἀποτελοῦντα τούτους μεγάλα δένδρα εἶναι σχεδὸν μόναι αἱ ὀξύαι ἐν τῷ βάθει τῶν στενῶν, ὑψηλότερα δὲ αἱ πεῦκαι, ἰδίως αἱ εὐθυτενεῖς, ἃς οἱ κάτοικοι καλοῦσι ῥόμπολα. Τὰ δάση ταῦτα τοῦ ὑψηλοῦ Ὀλύμπου εἶναι πλήρη θηρίων παντὸς εἴδους· ἔλαφοι, δορκάδες πλανῶνται ἐκεῖ παμπληθεῖς. Ἐν ταῖς ὑψηλοτέραις ζώναις διαιτῶνται

αἱ ἄγαγροι. Φαίνεται ὅτι ἡ ἄρκτος εἶναι ἄγνωστος ἐν τῷ Ὀλύμπῳ, οὗ αἴτιος ὁ Ἅγιος Διονύσιος, ὡς αὐτοὶ οἱ μοναχοὶ ἰσχυρίζονται. Ὁ Ἅγιος πορευόμενος ἡμέραν τινὰ εἰς τὸ μοναστήριον εὗρεν ἄρκτον, ἥτις ἦτο ἕτοιμος νὰ ἐπιτεθῇ καὶ καταβροχθίσῃ αὐτόν. Ὁ Ἅγιος μετέφερεν εὐθὺς τὸ σῖγμα τοῦ ἵππου του ἐπὶ τῆς ῥάχεως τοῦ ἀγρίου θηρίου καὶ ἐξηκολούθησεν ἡσύχως τὸν δρόμον ἐπὶ τοῦ παραδόξου τούτου ὑποζυγίου. Οὐδεμία ἄρκτος ἔκτοτε ἐφάνη ἐπὶ τοῦ ὄρους.

Μετὰ τρεῖς ὥρας φθάνει τις εἰς Χριστομύλον, ὅστις εἶνε ὁ ὑψηλότατα κείμενος ὑδροπρίων τοῦ ὄρους. Ἐνταῦθα ὁ χείμαρρος, ὃν ἡ ὁδὸς μέχρις ἐδῶ ἠκολούθει, σχίζεται εἰς πολλὰς ἀδιαβάτους χαράδρας. Αἱ ἡμίονοι δὲν προχωροῦσιν ἀνωτέρω· ὅθεν ἀνάγκη νὰ ἀνέλθῃ τις ἀναρριχώμενος ἐπὶ τέσσαρας ὥρας ἕνα ἀπέραντον ἀνήφορον, ὅστις καλεῖται Μαυρόλογγος ἕνεκα τῶν μεγάλων πευκῶν, αἵτινες καλύπτουσιν αὐτὸν κάτωθεν ἕως ἄνω. Δὲν δύναταί τις νὰ φαντασθῇ ἀνάβασιν μεγαλοπρεπεστέραν, ἅμα δὲ καὶ ἐπιπονωτέραν. Εὐκόλως κατανοοῦμεν διατί οἱ Τοῦρκοι οὐδέποτε κατεδίωξαν τοὺς κλέφτας ὑψηλότερα τῆς ἀρχῆς τοῦ Μαυρολόγγου.

Ἐξερχόμενοι τῶν δρυμῶν τούτων ἐγγίζομεν εἰς τὸ ἔσχατον ὅριον τῆς βλαστήσεως ἐν Ὀλύμπῳ· ὕπερθεν τούτου πάντα εἶναι γυμνά. Εὑρισκόμεθα εἰς τὴν εἴσοδον εὐρέως ἀμφιθεάτρου μεγάλων βράχων κατὰ κορυφὴν τετμημένων, ὅπερ ἀνοίγεται εἰς τὸ μέρος τοῦτο τοῦ ὄρους καὶ τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖται ἐκ τῶν ἀποτόμων κλιτύων τῶν ὑψηλοτάτων αὐτοῦ κορυφῶν. Ἅπασα αὕτη ἡ ζώνη τῶν κορυφῶν εἶναι ἐκ φαιοῦ μαρμάρου διατεθειμένου κατὰ στρώματα ὁριζόντια. Πανταχοῦ δὲ ἀνοίγονται βαθέα κοιλώματα, ὅπου ἡ χιὼν οὐδέποτε τήκεται. Τὴν χιόνα ταύτην μετέφερον καὶ ἐπώλουν οἱ κάτοικοι τῆς Πιερίας ἐν τῇ ἀρχαιότητι.

Ὁ Ἀθήναιος (3,125) διέσωσεν ἡμῖν τὸ ἑξῆς ἀνέκδοτον. «Καλλίστρατος ἐν ἑβδόμῳ Συμμίκτων φησὶν ὡς ἑστιώμενος παρά τισι Σιμωνίδης ὁ ποιητὴς κραταιοῦ καύματος ὥρᾳ καὶ τῶν οἰνοχόων τοῖς ἄλλοις μισγόντων εἰς τὸ ποτὸν χιόνος, αὐτῷ δὲ οὔ, ἀπεσχεδίασε τόδε τὸ ἐπίγραμμα :

τῇ ῥά ποτ' Οὐλύμποιο περὶ πλευρὰς ἐκάλυψεν
ὀξὺς ἀπὸ Θρῄκης ὀρνύμενος βορέης,
ἀνδρῶν δ' ἀχλαινων ἔδακε φρένας, αὐτὰρ ἐθάφθη
ζωὴ Πιερίην γῆν ἐπιεσσαμένη,
ἔν τις ἐμοὶ καὶ τῆς χεέτω μέρος, οὐ γὰρ ἔοικεν
θερμὴν βαστάζειν ἀνδρὶ φίλῳ πρόποσιν.

Ὁ Γάλλος συγγραφεὺς εὗρεν ἐκεῖ χωρικὰν ἀποκόπτοντα ὄγκους χιόνος, ἵνα μεταφέρῃ αὐτοὺς εἰς Λάρισαν.

Εἰς τὸ βάθος τοῦ τεραστίου τούτου κύκλου ὀρθοῦται βράχος ἀξιοσημείωτος τὴν ὄψιν, εὐρύς, διερρωγὼς ἄνωθεν, τετμημένος ἐν σχήματι κόγχης. Αὕτη εἶναι ἡ δευτέρα τῶν κορυφῶν τοῦ Ὀλύμπου, ἡ ὑψηλοτάτη τῶν πρὸς μεσημβρίαν κειμένων. Καλεῖται δὲ Καλόγηρος, διότι κατὰ τὴν παράδοσιν χρησιμεύει ὡς τάφος τοῦ Ἁγίου Διονυσίου. Ὀλίγον πορρωτέρω πρὸς μεσημβρίαν φαίνονται πολλαὶ κορυφαὶ ἀπεστρογγυλωμέναι, τεταγμέναι ὡς οἱ πολυαρίθμοι θόλοι βυζαντιακοῦ ναοῦ. Αἱ κορυφαὶ αὗται δεσπόζουσι τῆς Καρυᾶς, τοῦ Σπαρμοῦ καὶ πάντων τῶν περιξ ὀροπεδίων. Ἡ ὑψίτη αὐτῶν εἶναι ἡ τρίτη κορυφὴ τοῦ Ὀλύμπου· οἱ κάτοικοι τῆς Καρυᾶς καλοῦσιν αὐτὴν Τσιούμαν Ἰσχυρίζονται δὲ ὅτι ἐπ' αὐτῆς ὑπάρχει πλὰξ μαρμάρου φέρουσα γράμματα· ἀλλ' οὐδὲν τοιοῦτον εὑρέθη· λείψανά τινα κεράμων δεικνύουσιν ὅτι ὑπῆρχεν ἄλλοτε ἐκεῖ μικρὸς ναΐσκος.

Ἡ ὑψηλοτάτη τῶν κορυφῶν τοῦ Ὀλύμπου, ὁ Ἁγ. Ἠλίας, ὀρθοῦται ἐντελῶς πρὸς ἄρκτον. Χρειάζονται τρεῖς ὧραι ἀκόμη, ὅπως φθάσωμεν ἐκεῖ. Εἶναι δὲ κυρίως δύο κορυφαὶ ἡνωμέναι δι' αὐχένος· ἐπὶ τῆς ὑψηλοτέρας ἐκτίσθη πενιχρὸν ναΐδριον τοῦ προφήτου Ἠλία, πληττόμενον ὑπὸ τῶν ἀνέμων, τοσοῦτον δὲ μικρόν, ὥστε μετὰ δυσκολίας δύναταί τις νὰ σταθῇ ὀρθός, εἶναι δ' ἐξ ἀκατεργάστων λίθων ἐπὶ τόπου συλλεχθέντων· ἔχει δ' ὕψος ἡ κορυφὴ κατὰ τοὺς τριγωνισμοὺς τῶν θαλασσίων ἀγγλικῶν χαρτῶν 9754 ποδῶν, ἤτοι 2972 μέτρων. Ἀρχαῖος γεωμέτρης ὀνομαζόμενος Ξεναγόρας εἶχεν ἤδη ὑπολογίσει τὸ ὕψος τοῦτο· ἀλλ' ὁρμώμενος ἀπὸ τοῦ ὑψηλοῦ πεδίου τῆς Περραιβίας ἀριθμεῖ 10 στάδια καὶ 1 πλέθρον παρὰ 4 πόδας

ἤτοι 1877 μέτρα. Ἔκαμε δὲ τὴν μέτρησιν ὁ Ξεναγόρας «οὐ παρέργως, ἀλλὰ μεθόδῳ καὶ δι' ὀργάνων», ὡς λέγει ὁ Πλούταρχος, ὅστις διέσωσε καὶ τὸ ἐπίγραμμα τὸ ἀνατεθὲν ὑπὸ τοῦ μετρήσαντος ἐν τῷ ναῷ τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος τῆς Τριπολίτιδος (Πλούτ. Αἰμ. Π. 15), ἔχον ὧδε:

Οὐλύμπου κορυφῆς ἕως Πυθίου Ἀπόλλωνος
ἱερὸν ὕψος ἔχει (πρὸς τὴν κάθετον δ' ἐμετρήθη)
πλήρη μὲν δεκάδα σταδίων μίαν, αὐτὰρ ἐπ' αὐτῇ
πλέθρον τετρ απέδῳ λειπόμενον μεγέθει.
Εὐμήλου δέ μιν υἱὸς ἐθήκατο μέτρα κελεύθου
Ξειναγόρης, σὺ δ' ἄναξ, χαῖρε καὶ ἐσθλὰ δίδου.

Ἡ ἀπὸ τῶν διαφόρων τούτων κορυφῶν τοῦ Ὀλύμπου θέα εἶναι ἀπέραντος. Ἀπὸ τοῦ ἑνὸς μέρους βλέπομεν ὅλην τὴν Μακεδονίαν, ἀπὸ δὲ τοῦ ἑτέρου ὅλην τὴν Θεσσαλίαν, ἧς αἱ λίμναι καὶ οἱ ποταμοὶ φαίνονται ὡς ἐπὶ τοῦ χάρτου κεχαραγμένα· ὁ Παρνασσὸς φράττει πρὸς νότον τὴν θέαν. Πρὸς ἀν. ἡ θάλασσα σχηματίζει εὐρὺν κύκλον ἀπὸ τοῦ ὄρους Ἄθω ἕως ἐπέκεινα τῆς νήσου Σκύρου· πρὸς δ. δὲ ἡ σειρὰ τῆς Πίνδου κλείει τὸν ὁρίζοντα διὰ τοῦ μακροῦ ὀδοντωτοῦ τοίχου αὐτῆς.

Ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ τούτου ὀροπεδίου τοῦ Ὀλύμπου, πέριξ τῶν πολυαρίθμων κορυφῶν, αἵτινες περιστέφουσιν αὐτό, ἡ φαντασία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἐτοποθέτησε τὴν κατοικίαν τῶν μακάρων Θεῶν. Ἐγγὺς τῆς τελευταίας κορυφῆς ὑψοῦτο τὸ χαλκοβατὲς δῶμα τοῦ Διὸς «θαλερῇ ἐν ἀλωῇ» (Ἀπολλ. Ῥ. 3,113), κατωτέρω δ' αἱ τῶν ἄλλων ἀθανάτων κατοικίαι. Φυσική τις ὁρμὴ ἠνάγκασε πάντοτε τοὺς πρώτους λαοὺς νὰ θεωρῶσι τὴν κορυφὴν τῶν μεγάλων ὀρέων ὡς κατοικίαν τῆς θεότητος. Θεωροῦντες οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τοῦ βάθους τῶν κοιλάδων τὰς ἐναερίους ταύτας χώρας, αἵτινες ἐφαίνοντο ἀπρόσιτοι, εὐκόλως τὰς ἐφαντάσθησαν ὡς κόσμον ἰδιαίτερον διάφορον τοῦ ἐν ᾧ αὐτοὶ κάτω κόσμου καὶ οἰκούμενον ὑπὸ ὄντων ἀνωτέρων. Οὕτως ἔπραξαν οἱ Πελασγοί, οἵτινες πρῶτοι πιθανῶς καθιέ-

ρωσαν τὸν Ὄλυμπον εἰς τὸν μέγαν αὐτῶν θεὸν Δία· βραδύτερον μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἦλθον ἄλλοι θεοί, οἵτινες κατέλαβον θέσιν ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ ὄρους. Τὰ πρωτόγονα ἐκεῖνα φῦλα ἱδρύουσι τοὺς θεοὺς αὐτῶν ἐν τῇ γειτονίᾳ των καὶ δὲν τοποθετοῦσιν αὐτοὺς ἔξω τοῦ ὁρίζοντος, ὃν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν δύνανται νὰ περιλάβωσιν. Οἱ Ἕλληνες τῶν ἀρχαιοτάτων ἐκείνων χρόνων κατῴκουν ἐν ταῖς πεδιάσι τῆς Θεσσαλίας, ὅθεν ἔβλεπον κατὰ πᾶσαν ὥραν τῆς ἡμέρας ὀρθούμενον ἐνώπιον αὐτῶν τὸν ἐπιβάλλοντα ὄγκον τοῦ Ὀλύμπου. Ἐκεῖ πρὸ τῶν ἱερῶν κορυφῶν ἐξετυλίχθη ὁ πρῶτος βίος τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς· ἐκεῖ δι' ἐργασίας, ἥτις ἴσως διήρκεσε πολλοὺς αἰῶνας, ἐξεκαθαρίσθη ἐκ πληθύος συγκεχυμένων θρησκευτικῶν δοξασιῶν ἡ θρησκεία τῶν Ἑλλήνων.

Ὁ Ὄλυμπος ὑπῆρξε τὸ θέατρον τρόπον τινά, ἐπὶ τοῦ ὁποίου οἱ θεοὶ τῶν Ἑλλήνων ἤρξαντο ν' ἀπεκδύωνται τὰ παλαιὰ σύμβολα, ὅπως ἐνδυθῶσι μορφὴν μᾶλλον αἰσθητήν, μᾶλλον ἀνθρωπίνην, ἅμα δὲ καὶ μᾶλλον ποιητικήν. Διὰ τοῦτο τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἔμενε πάντοτε συνδεδεμένον μετὰ τῆς λαμπρᾶς ἐκείνης μεταμορφώσεως τῆς ἑλληνικῆς θρησκείας. Τοὺς νέους τούτους θεοὺς ἀπεκάλεσαν Ὀλυμπίους, πεπλασμένους διὰ τὴν ποίησιν καὶ διὰ τὰς τέχνας· ὁ ἀρχαῖος θεὸς τῶν Πελασγῶν, ὅστις ἐκαλεῖτο Πέλωρ, ἀπέβη ὁ Ὀλύμπιος Ζεύς, ἐκεῖνος, ὃν ἔμελλε νὰ ὑμνήσῃ ὁ Ὅμηρος καὶ νὰ πλάσῃ ὁ Φειδίας. Ὅτε οἱ Ἕλληνες, καὶ μάλιστα τὰ Αἰολικὰ καὶ Δωρικὰ φῦλα, ἐγκατέλιπον τέλος τὰς χώρας ταύτας, ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν τὴν λατρείαν τῶν Ὀλυμπίων θεῶν, τὸ δὲ ὄνομα τοῦ Ὀλύμπου διεδόθη πανταχοῦ ὅθεν διῆλθον. Ὁ Ὄλυμπος οὕτως εἰπεῖν ἐπολλαπλασιάσθη. Εὑρίσκομεν ὄρη φέροντα τὸ ὄνομα τοῦτο ἐν τῇ Αἰολικῇ νήσῳ Λέσβῳ, ἐγγὺς τῆς Σμύρνης, ἥτις ἦτο κατ' ἀρχὰς Αἰολικὴ πόλις· ἐπὶ τῆς σειρᾶς τῆς Ἴδης, τοῦ Ταύρου καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Κύπρῳ. Ἡ Μυσία καὶ ἡ Βιθυνία ἔχουσιν ἑκατέρα ἴδιον Ὄλυμπον, ὧν οἱ ἀπομεμακρυσμένοι ὄγκοι, ὁρώμενοι ἐκ τῆς θαλάσσης, φαίνονται ὡς ἀποτελοῦντες τὸ βάθος ἐν τῇ εἰκόνι τῆς Αἰολικῆς ἀκτῆς. Ἐν δὲ τῇ Ἑλλάδι μία τῶν κορυφῶν τοῦ Λυκαίου καλεῖται Ὄλυμπος· οἱ Δωριεῖς τῆς Λακωνικῆς εἶχον ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν πλησίον ἄλσους καθιερω-

μένου εἰς τὸν Δία ὄρος, ὅπερ ὠνόμαζον Ὄλυμπον. Καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἀττικῇ ὑπάρχει βουνόν, ὅπερ μέχρι τοῦ νῦν καλεῖται Ὄλυμπος. Ἂς ἀναμνησθῶμεν πρὸ πάντων τὸ μέγα ἱερὸν τῆς Ὀλυμπίας τὸ ὑπὸ τὰ κράτος τῶν Δωριέων ἱδρυθέν, ὅπερ ἀπέβη τοῖς Ἕλλησιν ἐν ταῖς νέαις αὐτῶν κατοικίαις τὸ κέντρον τῆς λατρείας τοῦ Ὀλυμπίου Διός.

Ἀλλ' ὁ Ὄλυμπος τῆς Θεσσαλίας οὐχ ἧττον διετέλεσεν ὁ ὑπὸ τῆς παραδόσεως καθιερωμένος τόπος τῆς ἑλληνικῆς θρησκείας καὶ τὸ ὄρος τοῦ Διός. Ἐπὶ τῆς τραχυτάτης καὶ μάλιστα ἀνάντους κορυφῆς αὐτοῦ, ὅπου εὑρίσκομεν σήμερον τὸν ναΐσκον τοῦ Ἁγ. Ἠλία, ἀνήγειραν βαραδύτερον βωμὸν τοῦ Διός. Ἱερεῖς ἐρχόμενοι ἀναμφιβόλως ἐκ τοῦ ἐν Δίῳ ναοῦ ἐτέλουν ἐκεῖ δὶς τοῦ ἔτους θυσίαν πάνδημον. Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν ἔτι οἱ μοναχοὶ τοῦ Ἁγ. Διονυσίου *συνηθίζουσι κατ' ἔτος* (τὴν ἡμέραν τοῦ προφήτου Ἠλία, νὰ ἀναβαίνωσιν εἰς τὴν κορυφὴν ταύτην Ὅπως κερδίσωσι χρόνον, ἀναχωροῦσι τὴν νύκτα βαστάζοντες δᾷδας ἀνημμένας καὶ τελοῦσι τὴν λειτουργίαν ἐν τῷ ναϊδρίῳ τοῦ προφήτου Ἠλία. Οἱ ἀρχαῖοι διηγοῦντο πολλὰ θαυμάσια περὶ τῶν κορυφῶν τοῦ ὄρους καὶ περὶ τοῦ βωμοῦ τοῦ Διός· αἱ θυσίαι, ἃς ἐκεῖ ἐξέθετον, ἔμενον καθ' ὅλον τὸ ἔτος, μὴ ἁρπαζόμεναι ὑπὸ τῶν ἀνέμων, μηδὲ διαφθειρόμεναι ὑπὸ τῶν βροχῶν· ὁ ἀὴρ ἦτο τοσοῦτον ἥσυχος ἐπ' αὐτῶν, ὥστε τὰ γράμματα τὰ χαρασσόμενα ἐπὶ τῆς τέφρας τοῦ βωμοῦ οὐδόλως ἐξηλείφοντο.

Καὶ σήμερον ἀκόμη οἱ κάτοικοι τῶν πέριξ χωρίων δὲν δύνανται νὰ φαντασθῶσιν, ὅτι ὁ Ὄλυμπος ὁ ἐν τοῖς ἄσμασιν αὐτῶν τοσοῦτον κλεϊζόμενος εἶναι ὄρος κοινόν. Ἄλλοι μὲν περιγράφουσιν ἀνάκτορα μυστηριώδη, κεκοσμημένα ὑπὸ λευκῶν κιόνων, προσθέτοντες ὅτι ποιμήν τις εἶδέ ποτε ταῦτα, ἀλλ' ὅτι οὐδεὶς οὐδέποτε πλέον θὰ τὰ ἴδῃ· ἕτεροι δὲ ὁμιλοῦσι περὶ εὐρέως ἀμφιθεάτρου, ὅπου οἱ ἀρχαῖοι ἐτέλουν ἀγῶνας. Οἱ δὲ κλέφται ἀπέδιδον καὶ αὐτοὶ πάντοτε εἰς τὸν ζωηρὸν ἀέρα τοῦ Ὀλύμπου, εἰς τὰς χιόνας του, εἰς τὰς ψυχροτάτας πηγὰς αὐτοῦ ἀρετὰς θαυμασίας. Ἐν τοῖς ἄσμασιν αὐτῶν εἰκονίζεται ὡς παράδεισος, ὅπου ἔρχονται νὰ ἀναπαυθῶσιν ἐκ τῶν ἀγώνων τῆς πεδιάδος· ἐκεῖ τὸ σῶμα γίνεται εὐρωστότερον, αἱ πληγαὶ ἰατρεύονται αὐτομάτως καὶ τὰ μέλη καθίστανται εὔκαμπτα πρὸς νέους ἀγῶνας.

Η ΚΑΤΑΡΑ ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ[1]

Ἀντάριασε! κ' ἐπλάκωσε τὸν Ὄλυμπο σκοτάδι.
Μήνα βροχαῖς μᾶς ἔρχονται, μήνα καὶ θεομήνια;
οὐδὲ βροχαῖς μᾶς ἔρχονται, οὐδὲ καὶ θεομήνια.
Ὁ Ὄλυμπος τὰ ἔβαλε καὶ πάλι μὲ τὴν Ὄσσα.
Δὲν τὸν ἐσκότισ' ἡ σκλαβιά, δέν τὸν βαροῦν τὰ χιόνια,
ὅσφ πολὺ τὸν ἐπείραξεν ὁ λόγος τοῦ Κισσάβου:

❁

» Τώρα ποῦ ἦλθ' ἡ ἄνοιξις, ποῦ λυόνουνε τὰ χιόνια,
» θὰ ψάλω, εἶπ' ὁ Κίσσαβος, μαζῆ μὲ τὰ ἀηδόνια
» τραγοῦδι τῆς ἐλευθεριᾶς νὰ ξακουσθῶ στὸν κόσμο,
» πῶς θᾶμ' ἀφέντης τοῦ πασσᾶ, ἀφέντης τῶν Κονιάρων!
» Δὲν θὰ τολμᾶς σὰν ἄλλοτε νὰ μὲ ὑβρίζῃς τόσο,
» πῶς εἶμαι ἄνανδρος ἐγώ, Κονιαροπατημένος!
» Θὰ μὲ τιμᾶς εἰς τὸ ἑξῆς καὶ Σὺ ὁ δοξασμένος!
» Θὰ μὲ τιμᾶς, θὰ μ' ἀγαπᾶς! γιατ' εἶσαι σκλαβωμένος!
» Ὡσοῦ νὰ ἔλθῃ ὁ καιρὸς ν' ἀνταμωθοῦμε πάλι,
» Τὸ ἕ ν α νἄμαστε οἱ δυό, καὶ σὰν ἡμᾶς ὄχι ἄλλοι!

❁

Ἄναψε κ' ἐκάηκε ἀπ' τὸ θυμὸ ποῦ εἶχε,
σὰν τ' ἄκουσ' ὁ Παποῦς αὐτά, ὁ Ἔλυμπος, ὁ Γέρος.
Μπουμπούνισε καὶ ἄστραψε, ἀστροπελέκι πέφτει,
θαρροῦσες πῶς ἐσχίσθηκεν ὁ Οὐρανὸς νὰ πέσῃ!
Καὶ μέσα στὸ μπουμπούνισμα καὶ βρόντο τὸ μεγάλο
φαρμακερὰ παράπονα ἔρριχνε τοῦ Κισσάβου,
γιατὶ πολὺ τὸν πείραξε καὶ σὲ β α ρ ὺ τὸ πῆρε!

1) Ἐγράφη κατὰ τὴν προσάρτησιν τοῦ τμήματος τῆς Ἠπειρουθεσσαλίας εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅτε ὁ Ὄλυμπος ἔμεινε πάλιν ὑπὸ τὴν δουλείαν.

» Ἐγὼ θὰ εἶμαι πάντοτε στὸν Κόσμο ξακουσμένος!
» καὶ Σὺ θὰ μένῃς Κίσσαβος, ἂν καὶ λευθερωμένος!
» Ἐγῶμαι ὁ Γέρο Ὄλυμπος, στὸν Οὐρανὸ βγαλμένος!
» Στὴ λεβεντιὰ καὶ στὴ δροσιὰ, ἐκεῖ 'μαι θρονισμένος!
» Οἱ Σταυραετοί μου κι' ἂν γυρνοῦν καὶ στέκουν λυπημένοι,
» δὲν θὰ θελήσουν νᾶνε πειὰ μὲ ἄλυσσο δεμένοι!
» Ἐγὼ καὶ πρὶν βασίλευα, κ' εἶχα Ῥωμαίϊκο πάντα,
» καὶ τώρα πάλ' ἐλεύθερος θὰ εἶμαι καὶ θὰ ζήσω!
» Θὰ στήσω τὴν σημαία μου ψηλά, στὸν Ἅγιο Ἠλία,
» ἐκεῖ ποῦ Τοῦρκος δὲν πατεῖ, καὶ ξένος δὲν πηγαίνει,
» μόνον τ' Ὀλύμπου τὰ παιδιά, σὰν τὰ πουλιὰ 'νεβαίνουν!
» Π' ἐκεῖ θὰ βλέπω τὴν Φραγκιά, θὰ καρτερῶ τοὺς Σλαύους,
» ποῦ θέλουν δικαιώματα καὶ στῶν θεῶν τὸν τόπο!
» Π' ἐκεῖ στὸ συμπαθήτη μου θὰ συντυχαίνω Πίνδο,
» τὸ νοῦ μας γιὰ νὰ ἔχωμε στ' ἁρπαχτικὰ τὰ ὄρνεα!
» Τὰ σύγνεφα θἄχω ρτερά, τὰ χιόνια δάκρυά μου,
» Ὡσοῦ νὰ ἰδῶ ἐλεύθερα τὰ δόλια τὰ παιδιά μου!
» Καὶ πάλι θ' ἀνασκουμπωθῶ γιὰ τὴ Μακεδονία!
» Δὲν θέλω τέτοια λευθεριά!! Μισή μόν' Θεσσαλία!!
» Ἀνάθεμα εἰς τὸν Καιρό!! Καὶ, ὅποιος εἶν' αἰτία
» νὰ εἶμαι πάλι στὴ σκλαβιὰ, στὴ μαύρη τυραννία,
» ἡμέρας φῶς νὰ μὴν ἰδῇ, ἡ Γῆ νὰ μὴν τὸν φάῃ!
» ποῦ ψέν' ὁ Ἥλιος τὸ ψωμί, ἐκεῖ, ἐκεῖ...νὰ πάῃ!
» Καί, σὰν πέσουνε τὰ σύννεφα, καὶ σὰν παρθῇ ἡ ἀ ν τ ά ρ α,
» Τότε ἂς λείψῃ κι' ἀπ' αὐτὸν αὐτή μου ἡ κατάρα.

❁

Εἶπε.....
Καὶ σήκωσ' ἀπ' τὸν Κίσσαβο ψηλὰ τὸ πρόσωπό του
Καὶ κύτταξε τὰ σύγνεφα, ποῦ ἔχει στὸ πλευρό του.

Ἐξ Ἀλεξανδρείας

ΑΘ. ΛΑΣΠΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ ΚΑΙ ΓΝΩΜΙΚΑ

('Εκ τῆς ὑπὸ τῆς «Γλωσσικῆς Ἑταιρείας» βραβευθείσης συλλογῆς τοῦ Μακεδόνος καθηγητοῦ κ. Ἀθ. Ἰωαννίδου).

Νά 'καμναν ὅλαις ἡ μέλισσαις μέλι θὰ τό 'ιρωγε κι' ὁ γύφτος μὲ τὸ χουλιάρι.

Ἡ κόττα πίνει τὸ νερὸ καὶ κυττάει καὶ τὸ Θεό.

Καλὴ μέρα, Γιάννη.— Φασούλια σπέρνω.

Ὁ λύκος γιατ' ἔχει τὸ λαιμὸ χοντρό;—Γιατὶ κυττάει τὴ δουλειά του μοναχός.

Ὁ λύκος τὸ μαλλὶ ἀλλάζει, ἀλλὰ τὸ κεφάλι δὲν τὸ ἀλλάζει.

Ὁ λύκος κι' ἂν ἐγέρασε κι' ἄλλαξε τὸ μαλλί του, οὔτε τὸ νοῦ του ἄλλαξε οὔτε τὴν κεφαλή του.

Μὲ τὸν ἥλιο τὰ βγάζαμε, μὲ τὸν ἥλιο τὰ 'μπάζαμε· τί εἶχαν τὰ ἔρημα καὶ ψοφοῦσαν;

Ἂν δὲν 'παινέσῃς τὸ σπῆτί σου, πέφτει καὶ σὲ πλακώνει.

Ὅσα ξέρ' ὁ νοικοκύρης δὲν τὰ ξέρ' ὁ μουσαφίρης.

Τὸ μῆλο 'ποκάτ' ἀπ' τὴ μηλιὰ θὰ πέσῃ.

Λάδι βρέχει, κάστανα χιονίζει.

Ὁ λύκος ἀντάρα γυρεύει.

Ἄλλοῦ τὰ καρκαλίσματα, κι' ἄλλοῦ γενοῦν ἡ κόττες.

Κάθε πέτεινος 'στὴν κοπρηά του λαλάει.

Ἄϊντε, ἄϊντε, βώδια μου, ἀκόμα ἔντεκα μῆνες καὶ εἴκοσι γιὰ 'μέραις σᾶς ἔχω. (Αὐτὰ εἶπέ ποτε ποιμήν τις τὴν ἐσπέραν τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς μισθώσεώς του.)

Ταχιὰ τὸν κλαῖν'. ('Επὶ μυστικῶν διαδοθησομένων ἢ συμφορᾶς ἐπερχομένης).

Ἀγαπάει ὁ Θεὸς τὸν κλέφτη, ἀμμὰ ἀγαπάει καὶ τὸν νοικοκύρη.

Ἄλλα 'ν'τὰ 'μάτια τοῦ λαγοῦ, κι' ἄλλα τῆς κουκουβάγιας.

Ἄλλοι τρῶν' τὰ ξυνὰ κι' ἄλλ' μουδιάζουν τὰ δόντια τους.

Ὅποιος ἔχ' τὰ γένεια, ἔχ' καὶ τὰ χτένια.

Τύποις Ἀποστολοπούλου

ΣΤΟΥΣ ΑΘΑΝΑΤΟΥΣ ΝΕΚΡΟΥΣ ΜΑΣ

Ποῖα λόγια θαῦρουν τὰ πικρὰ καὶ πονεμένα χείλη;
Ν' ἀφίσουνε παράπονα νὰ εἰποῦνε μοιρολόγια,
Ποῦ πέσανε τριγύρω μας τὰ λούλουδα τ' Ἀπρίλη
Κι' ἀπόμειναν τὰ στόματα κλειστὰ καὶ δίχως λόγια;

Ὦ! ποιὰ λαχτάρα τῆς καρδιᾶς καὶ τῆς ψυχῆς ποιὰ λύπη,
Τὸ χῶμα ποῦ ποτίσατε μ' αἷμα, ἀπὸ μᾶς νὰ λείπῃ!
Ποῦστε κορμιὰ λεβέντικα καὶ νειάτα ζηλεμένα;
Ποῦ κείτεσθε ἀσυντρόφιαστα χωρὶς Σταυρὸ καὶ μνῆμα;
Ὅπου κι' ἂν ἤστε, πέσατε τὴ Δόξα ἀγκαλιασμένα,
Τὴ Δόξα, ποῦ μοιρολογάει γιὰ τὸ μεγάλο κρῖμα.
Στὰ μνήματα τ' ἀγνώριστα, ποῦ ἀξύπνητοι κοιμᾶσθε,
Εὐλογημένοι τρεῖς φορές, σᾶς λέει ἡ Δόξα, νᾶστε!

Εἶνε μεγάλ' ἡ συμφορά, ποῦ κλεῖ τὴν καταφρόνια
Καὶ φέρνει μαῦρα δάκρυα στὰ ντροπιασμένα μάτια.
Φύγανε ἡ ἀνοιξιάτικες ἡμέραις μέσ στὰ χιόνια
Καὶ πέσανε τὰ ὀνείρατα συντρίμματα, κομμάτια.

Μὰ ποιὸ ψηλὰ ἀπ᾽ τὰ ὄνειρα κι᾽ ἀπὸ τὴν καταφρόνια
Ἐσεῖς θὰ ζῆτε ὀνειρευτοὶ καὶ δοξασμένοι αἰώνια.
Ἐσεῖς, ποῦ μέσ᾽ στὸ θάνατο γιὰ τὴ γλυκειὰ πατρίδα
Βρήκατε ἕνα χαμόγελο γιὰ μόνη συντροφιά σας,
Ἐσεῖς, ποῦ μέσ᾽ στὸ θάνατο μὲ τὴ γλυκειὰ ἐλπίδα
Τρέξατε καὶ χαρίσατε ψυχὴ ᾽στὰ ὄνειρά σας,
Ἐσεῖς, ποῦ δὲν ψηφίσατε οὔτε σπαθὶ οὔτε βόλι
Κ᾽ ἦτον γιὰ σᾶς τὰ ἄγρια βουνὰ οὐράνιο περιβόλι,

Ὦ τέκνα τῆς ἐλευθεριᾶς, ψυχὲς τρισαγιασμένες,
Ποῦ τώρ᾽ ἀθώρητες κρυφὰ πλανᾶσθ᾽ ὁλόγυρά μας,
Ἡ δάφνες δὲ σκορπίζονται γιὰ σᾶς ἢ δοξασμέναις,
Καὶ μόνο χύνονται πικρὰ τὰ μαῦρα δάκρυά μας.

Ὦ τέκνα τῆς ἐλευθεριᾶς, ψυχὲς τρισαγιασμένες,
Ὅλοι ἂς τὸ ποῦν μὲ μιὰ φωνὴ, ἂς εἶστε εὐλογημένες!
Εὐλογημένες τρεῖς φορές, εὐλογημένες νᾶστε,
Ψυχές, ποῦ γύρω μας ἐδῶ ἀθώρητες πλανᾶσθε.

Μέσα στὸ μοσχολίβανο τ᾽ ἁγνὸ σὰν τὴν ψυχή σας
Κάθε ψυχόβγαλτη εὐχὴ θὰ πάρετε μαζύ σας
Καὶ μεσ᾽ στὰ μαῦρα μνήματα, ποῦ θὰ πικροκοιμᾶσθε,
Τὴν ἄτυχη πατρίδα μας καὶ ἐκεῖ νὰ τὴν θυμᾶσθε!

ΣΠΥΡΟΣ ΜΑΤΣΟΥΚΑΣ

Ο ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΩΣ ΡΗΤΩΡ

Περὶ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου γινώσκομεν ὅτι εἶχεν ἔξοχα χαρίσματα καὶ σωματικὰ καὶ πνευματικά. Ἡ φύσις προώρισεν αὐτὸν εἰς μεγάλα ἔργα. Εἰς τὴν ἀγαθὴν ὅμως φύσιν ἦλθε γενναία ἐπίκουρος ἡ τελεία αὐτῆς καλλιέργεια ὑπὸ τοῦ μεγίστου τῶν παιδαγωγῶν τοῦ αἰῶνος, τοῦ Ἀριστοτέλους, καὶ οὕτω παρήχθη τὸ ἀριστοτέχνημα τῆς φύσεως καὶ τῆς τέχνης, ὅπερ ἐλάτρευσαν καὶ λατρεύουσιν οἱ αἰῶνες. Ἐνταῦθα δὲν θὰ πραγματευθῶμεν οὔτε περὶ σωματικῆς ῥώμης, ἀντοχῆς, εὐστροφίας, ὠκυποδίας, ὀξυδερκείας, οὔτε περὶ τῶν φιλολογικῶν αὐτοῦ γνώσεων, τῶν μελετῶν του ἐπὶ τῶν ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν, τῆς ἀγάπης του πρὸς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας, τῆς εὐσεβείας του πρὸς τὸ θεῖον, τῆς ἀγάπης του πρὸς τὴν μουσικὴν καὶ τὰς καλὰς τέχνας. Θὰ περιορισθῶμεν εἰς τὸ ζήτημα περὶ τῆς δεινότητος αὐτοῦ εἰς τὸ λέγειν.

Γνωστὸν εἶναι ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἐνομίσθη «ὁ ἐν ὅπλοις φιλόσοφος» καὶ ὅτι εἶναι ὁ ἐκτελεστὴς τῆς φιλοσοφίας τοῦ Ἀριστοτέλους. Ὅ,τι ὁ Ἀριστοτέλης εἴτε ἠθικὸν εἴτε πολιτικὸν εἴτε ἐπιστημονικὸν ἐπραγματεύθη πρὸς εὕρεσιν τῆς ἀληθείας, τοῦτο ἀνευρίσκομεν εἰς τοὺς λόγους καὶ εἰς τὰ ἔργα τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὴν ῥητορικήν, ὁ Ἀριστοτέλης ἐδίδαξεν ὅτι πᾶς ἄνθρωπος ἔχει καθῆκον ὅ,τι σκεπτόμενος εὕρισκεν ὀρθὸν ἢ συμφέρον νὰ δύναται σαφῶς καὶ πιστῶς νὰ μεταδίδῃ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους. Συνέδεε δὲ τὴν ῥητορικὴν πρὸς τὴν διαλεκτικὴν καὶ τὴν λογικὴν καὶ τὴν ψυχολογίαν, ἦτο δὲ ἐχθρὸς πάσης κενολογίας σοφιστικῆς καὶ κομπορρημοσύνης. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Ἰσοκράτην καὶ τοὺς σοφιστάς, οἵτινες ἔδιδον πολλὴν προσοχὴν εἰς τὰς λέξεις καὶ εἰς τοὺς τύπους, ὁ Ἀριστοτέλης ἔδιδε πολλὴν σημασίαν εἰς τὴν οὐσίαν, εἰς τὰς ἐννοίας, τὴν δὲ γλῶσσαν ἐθεώρει ὡς τι δευτερεῦον, ὡς τὸν τύπον τῶν ἐννοιῶν. Ἀπὸ τὸν ῥήτορα ἀπῄτει ὡς τὸ κυριώτατον ἐπιχειρήματα, ἀποδείξεις, ἔπειτα δὲ καὶ τὴν κατάλ-

ληλον ἔκφρασιν καὶ διάταξιν. Ὅτι δὲ καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ἠγάπα τὴν τέχνην ταύτην τοῦ λέγειν, μάλιστα δὲ τὴν ἐτοιμότητα τοῦ πνεύματος, φαίνεται ἐκ πολλῶν περιστατικῶν. Τρώγων μετὰ φίλων διεσκέδαζεν ἐπὶ πολὺν χρόνον μετὰ τὸ φαγητὸν διὰ συζητήσεων, δι' εὐφυολογιῶν, διὰ λόγων. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν του εἰς Ἀσίαν εἶχε παραλάβῃ μεθ' ἑαυτοῦ φιλοσόφους, ποιητάς, ῥήτορας. Ὁ Πλούταρχος ἀναφέρει ὅτι ἔν τινι συμποσίῳ προσεκλήθη ὁ ἐξ Ὀλύνθου Καλλισθένης, ὁ μαθητὴς καὶ ἀνεψιὸς τοῦ Ἀριστοτέλους, νὰ κάμῃ αὐτοσχεδίως ἐγκώμιον τῶν Μακεδόνων. Οὕτω δὲ θαυμάσιος ὑπῆρξεν ὁ λόγος οὗτος τοῦ Καλλισθένους, ὥστε πάντες οἱ παρευρεθέντες ἐπεκρότησαν καὶ ἐστεφάνωσαν τὸν ῥήτορα. Τότε ὁ Ἀλέξανδρος παρεμβὰς εἶπε: Τὸ νὰ παραστήσῃ τις τὸ καλὸν ὡς τοιοῦτον δὲν εἶναι δύσκολον· δύσκολον εἶναι νὰ παραστήσῃ τὸ κακὸν ὡς κακόν. Καὶ ἰδοὺ στάδιον δόξης τώρα διὰ τὸν Καλλισθένην νὰ ἐμφανισθῇ δεινὸς κατήγορος τῶν Μακεδόνων. Ὁ Καλλισθένης ἐδέχθη τὴν πρότασιν καὶ τοσοῦτον δεινῶς κατηγόρησε τοὺς Μακεδόνας, ὥστε πάντες ἠγανάκτησαν, μηδὲ αὐτοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐξαιρουμένου, ὅστις μετὰ πικρίας εἶπεν ὅτι ἐδόθη εἰς τὸν Ὀλύνθιον ἀφορμὴ νὰ δείξῃ ὄχι τὴν δεινότητά του, ἀλλὰ τὸ μῖσός του πρὸς τοὺς Μακεδόνας. Ἐν τῷ μέσῳ τοιούτων ἀνδρῶν ζῶν ὁ Ἀλεξανδρος, οἵτινες τὸ ἰδιαίτερον τῆς φυλῆς των ἔβλεπον εἰς τὸ εὖ εἶναι «ῥητῆρες μύθων καὶ πρακτῆρες ἔργων», ἐπόμενον ἦτο νὰ μὴ ἀφήσῃ καὶ ταύτην τὴν ἰδιότητα ἀκαλλιέργητον. Συνήθως ἀπέφευγε τοὺς μακροὺς λόγους καὶ ὡμίλει ὅπου ἦτο ἀνάγκη καὶ ὅπου ἡ ἀνάγκη ἀπήτει. Κατὰ τὴν πρώτην μάχην ἐν Γρανικῷ εἶπε τοσαῦτα μόνον.

«Ἐμπρός, γενναῖοι στρατιῶται, δείχθητε κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἄνδρες ἀγαθοί, ἄξιοι τοῦ βασιλέως καὶ τῆς Ἑλλάδος».

ΠΡΟ ΤΗΣ ΙΣΣΟΥ

Πρὸ τῆς μάχης ὅμως τῆς Ἰσσοῦ, ὅτε ἦλθεν ἡ εἴδησις ὅτι ὁ Δαρεῖος κατέλαβε τὰ στενὰ καὶ διέκοψε πᾶσαν συγκοινωνίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου πρὸς τὰς κατακτηθείσας χώρας, καὶ λύπη καὶ ἀθυμία κατέλαβε τοὺς στρατιώτας, οἵτινες ἐνόμιζον ὅτι τὸ πᾶν ἀπωλέσθη, ὁ Ἀλέ-

ξανδρος εὑρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ὁμιλήσῃ καὶ νὰ μεταβάλῃ τὴν γνώμην τοῦ στρατοῦ. Πρὸς τοῦτο συνεκάλεσε τοὺς στρατηγοὺς καὶ τοὺς ἰλάρχους καὶ τοὺς ἡγεμόνας τῶν συμμάχων καὶ εἶπε τὰ ἑξῆς:

«Ἡ παροῦσα θέσις, ἣν ἐξέλεξεν ὁ ἐχθρός, ἵνα πολεμήσῃ, παρέχει ἡμῖν ἀσφαλεστάτην τὴν νίκην. Ἡ γνώμη ὅτι περιεκυκλώθημεν εἶναι ἐσφαλμένη. Εἰς ἄνδρας, οἷοι ἐδείχθητε ὑμεῖς πάντες καθ' ὅλην τὴν νικηφόρον ἡμῶν πορείαν, πολεμήσαντες κατὰ τοὺς μεγίστους κινδύνους μετὰ θάρρους καὶ τόλμης ἀνυπερβλήτου, τίς δύναται νὰ φράξῃ

Ἡ ἐν Γαυγαμήλοις τῷ 331 π. Χ. μάχη

τὴν ὁδόν; Μὴ λησμονεῖτε, ὅτι εἴσθε ἀείποτε νικηταὶ καὶ ὅτι ἐπέρχεσθε κατὰ ἀείποτε ἡττημένων. Ἔπειτα ἡμεῖς ἔχομεν σύμμαχον καὶ τὸν θεόν, ὅστις, ὡς βλέπετε, τυφλώσας τὸν Δαρεῖον ἐξήγαγεν αὐτὸν ἐκ τῆς πεδιάδος τῶν Σώχων καὶ ἔρριψεν εἰς τὰς κοιλάδας καὶ τὰς φάραγγας τῆς Κιλικίας, ἵνα εὐκολώτερον αὐτὸν νικήσωμεν. Ἔχετε πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι πολεμοῦσιν Ἕλληνες κατὰ Περσῶν καὶ Μήδων, μαχηταὶ γηράσαντες εἰς τοὺς πολέμους κατὰ τρυφηλῶν ἀνθρώπων τῆς Ἀσίας, ἐλεύθεροι ἄνδρες κατὰ δούλων, φιλοπόλιδες ἀμυνόμενοι ὑπὲρ τῆς πατρίδος κατὰ ἐξηχρειωμένων Ἑλλήνων, οἵτινες ἕνεκα εὐτελοῦς μισθοῦ προδίδουσι τὴν πατρίδα καὶ τὴν δόξαν τῶν

προγόνων αὐτῶν, οἱ εὐρωστότατοι καὶ μαχιμώτατοι τελος τῶν ἀνδρῶν τῆς Εὐρώπης κατ' ἀνάνδρων καὶ θηλυπρεπῶν ὄχλων τῆς Ἀσίας. Ἐπὶ πᾶσι δὲ μὴ λησμονεῖτε, ὅτι τὴν μάχην παρ' ἡμῖν διευθύνει ἡ στρατιωτικὴ ἐπιστήμη, ἥτις γινώσκει νὰ ἐκλέγῃ τὰ πλεονεκτήματα τῶν τόπων καὶ νὰ κάμνῃ ὀρθὴν χρῆσιν τῶν μέσων, ἃ ἔχει, ἵνα πάντοτε νικᾷ τὰς ὀρδὰς ταύτας, ὅσον πολυάριθμοι καὶ ἂν ὦσιν. Ὑπὸ τοιούτους ὅρους εἶναι δυνατὸν νὰ ἀμφιβάλλῃ τις περὶ τοῦ ἀποτελέσματος τῆς μάχης; Ἔπειτα ἀναλογίσθητε, ὅτι ἐνταῦθα δὲν πρόκειται περὶ μιᾶς ἢ δύο σατραπειῶν, ἀλλὰ περὶ ὅλου τοῦ ἀπεράντου Περσικοῦ Κράτους, ὅπερ θὰ περιέλθῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν ἡμῶν εὐθὺς μετὰ τὴν νίκην καὶ θὰ ἀποζημιωθῶμεν ἀφθόνως διὰ πάσας τὰς ταλαιπωρίας, ἃς κοινῇ πάντες ὑποφέρομεν. Πρὸς τοὺς γεννικίους στρατηγούς μου καὶ τοὺς γεννικίους στρατιώτας μου θὰ εἶμαι πάντοτε εὐγνώμων. Εὐχαριστῶ τὸν γέροντα Ἱκρμενίωνα διὰ τὴν πίστιν αὐτοῦ, τὸν γενναῖον Φιλώταν διὰ τὰς ὑπηρεσίας του ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Γρανικοῦ, τὸν ἀνδρεῖον Περδίκκαν διὰ τὴν πρώτην ἔφοδον κατὰ τῆς Ἁλικαρνασσοῦ, τὸν Ἄτταλον διὰ τὰ ἀνδραγαθήματα αὐτοῦ κατὰ τὴν Σαγγλασσόν· εὔχομαι ὁ Ἀντίοχος καὶ οἱ τοξόται αὐτοῦ νὰ δειχθῶσι καὶ ἐνταῦθα ἀνδρεῖοι, ὡς ἐδείχθησαν πάντοτε, καὶ ὧν τὴν τόλμην μαρτυρεῖ ὁ θάνατος ἐν ἑνὶ ἔτει δύο ἀρχηγῶν τοῦ τάγματος. Ἐγὼ οὐδὲν ἄλλο ὑπὲρ ἐμαυτοῦ θερμότερον εὔχομαι ἢ νὰ δειχθῶ ἄξιος τῶν στρατηγῶν μου καὶ τῶν στρατιωτῶν μου. Σᾶς διαβεβαιῶ δὲ ὅτι μᾶλλον εἶμαι ὑπερήφανος διὰ τὰς πληγάς μου ἢ διὰ τὸ βασιλικόν μου διάδημα».

ΠΡΟ ΤΗΣ ΣΟΓΔΙΑΝΗΣ ΠΕΤΡΑΣ

Ὁ ἑπόμενος βράχυς, ἀλλὰ συμπεπυκνωμένος καὶ πειστικὸς λόγος ἀποτείνεται πρὸς τοὺς 300 στρατιώτας, οἵτινες ἐξελέχθησαν ἐξ ὅλου τοῦ στρατεύματός του ὡς ἐξησκημένοι εἰς τὴν ἀνάβασιν ἀποτόμων ὀρέων, ἵνα ἀνακριχηθῶσιν εἰς τὴν Σογδιανὴν πέτραν, ὅπου εἶχον καταφύγει πολὺ μεγιστᾶνες Πέρσαι. Ἦτο δὲ ἡ Σογδιανὴ πέτρα εὐρυχωρότατον σπήλαιον εἰς τὸ μέσον ἀποτόμου βράχου, εἰς τὸ ὁποῖον ἠδύνατό τις νὰ φθάσῃ μόνον διὰ μιᾶς στενοτάτης ἀτραποῦ ἐπὶ μιᾶς μόνον πλευρᾶς, αἱ δὲ ἄλλαι πλευραὶ τοῦ ὄρους εἶναι ἀπότομοι, σχη-

ματίζουσαι βαθυτάτας χαράδρας. Ὡς δὲ ἦλθον οἱ ἐκλεκτοὶ οὗτοι νέοι, εἶπεν ὁ Ἀλέξανδρος πρὸς αὐτοὺς τὰ ἑξῆς:

«Μεθ' ἡμῶν, νέοι συστρατιῶται, ἐβίασα ἀπόρθητα φρούρια, μεθ' ἡμῶν διῆλθον ὄρη ὑπὸ αἰωνίας χιόνος κεκαλυμμένα, μεθ' ἡμῶν εἰσῆλθον εἰς τὰς ἐπικινδύνους παρόδους τῆς Κιλικίας. Πανταχοῦ καὶ πάντοτε καὶ σεῖς καὶ ἐγὼ ἐδώσαμεν δείγματα ἀνδρείας καὶ δεξιότητος. Ὁ βράχος οὗτος, ὃν βλέπετε ἔμπροσθεν ὑμῶν ὑψούμενον, ἐξ ἑνὸς μόνου μέρους εἶναι προσιτός, καὶ μόνον τὸ μέρος τοῦτο, ὡς βλέπετε, φρουροῦσιν οἱ βάρβαροι, τὰ δὲ ἄλλα μέρη πάντα ἀφίνουσιν ἀφρούρητα, διότι πιστεύουσιν ὅτι δὲν δύναται δι' αὐτῶν νὰ ἀναβῇ ἄνθρωπος. Ἀλλὰ σεῖς, πιστεύω, θὰ εὕρητε τρόπον νὰ ἀναβῆτε εἰς τὴν κορυφήν. Ἡ σοφία καὶ ἡ τόλμη τοῦ ἀνθρώπου κατορθοῖ νὰ ὑπερνικᾷ πάσας τὰς δυσκολίας. Τί ἄλλο κατέστησεν ἡμᾶς κυρίους ἁπάσης τῆς Ἀσίας ἢ αἱ ἄπαυστοι ἡμῶν ἀπόπειραι, καταπονήσασαι καὶ ἀπελπίσασαι τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν; Προσπαθήσατε, ὦ γενναῖοί μου στρατιῶται, νὰ ἀναβῆτε εἰς τὴν κορυφήν. Ὅταν δὲ φθάσητε ἐκεῖ, δείξατε ἡμῖν τοῦτο διὰ λευκῶν σημαιῶν. Τότε ἐγὼ θὰ διατάξω νὰ κινηθῇ ὁ στρατός, ἵνα μὴ ἐννοήσῃ ἡμᾶς ὁ ἐχθρός. Δίδω δὲ ἀμοιβὴν δέκα μὲν τάλαντα εἰς τὸν πρῶτον ἀναβάντα, ἐννέα δὲ εἰς τὸν δεύτερον, ὀκτὼ δὲ εἰς τὸν τρίτον καὶ οὕτως ἐφεξῆς μέχρι τοῦ δεκάτου. Ἀλλὰ πιστεύω σεῖς προσέχετε μᾶλλον νὰ εὐχαριστήσητε ἐμὲ ἢ εἰς τὴν ἀμοιβήν, τὴν ὁποίαν θὰ σᾶς δώσω.»

Οἱ στρατιῶται μετὰ χαρᾶς ἀπεφάσισαν πάντες νὰ ἐκτελέσωσι τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ βασιλέως· διὸ παραλαβόντες ἕκαστος σκάλοπα σιδηροῦν καὶ ὅσα ἄλλα ἐνόμιζον ἀναγκαῖα εἰς τὸν σκοπόν των ἀνέμενον νὰ ἔλθῃ ἡ νύξ, ἵνα ἀναβῶσιν εἰς τὸ ὄρος. Καὶ ὄντως καθ' ὅλην τὴν νύκτα μετὰ μεγάλης φιλοτιμίας κατώρθωσαν διακόσιοι ἑβδομήκοντα ἐκ τῶν ἀτρομήτων τούτων στρατιωτῶν νὰ ἀναρριχηθῶσιν εἰς τὸ ὄρος, χωρὶς νὰ ἐννοήσωσί τι οἱ ἐν τῷ σπηλαίῳ, οἱ δὲ λοιποὶ τριάκοντα κατεκρημνίσθησαν οἱ δυστυχεῖς εἰς τὰς φάραγγας τοῦ ὄρους καὶ ἀπέθανον, χωρὶς νὰ εὑρεθῶσι μηδὲ τὰ σώματα αὐτῶν πρὸς ταφήν. Ὅτε δὲ ὑπέφωσκεν ἡ ἡμέρα, ὁ Ἀλέξανδρος διέκρινεν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους ἄνδρας, οἵτινες ἐκίνουν σινδόνα, καθὼς εἶχε δια-

τάξῃ αὐτοὺς τὴν προτεραίαν. Τοῦτο ἰδὼν ὁ Ἀλέξανδρος ἐχάρη πολύ, διότι οἱ στρατιῶται κατώρθωσαν νὰ ἀναβῶσι, καὶ εὐθὺς ἔστειλε πρὸς τοὺς ἐν τῷ σπηλαίῳ καὶ δεύτερον ἀπεσταλμένον λέγων νὰ παραδοθῶσιν, ἀφ' οὗ τὸ ὄρος κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Τοῦτο ἐφάνη ἀπίστευτον εἰς τοὺς βαρβάρους. Ὡς δὲ ὁ ἡγεμὼν αὐτῶν τοῦ σπηλαίου παρετήρησεν Ἕλληνας στρατιώτας ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους, χωρὶς νὰ ἐξετάσῃ πόσοι οὗτοι ἦσαν, παρέδωκε τὸ σπήλαιον καὶ πάντας τοὺς εἰς αὐτὸ καταφυγόντας καὶ ἄνδρας καὶ γυναῖκας ὡς καὶ πάντας τοὺς θησαυρούς, τοὺς ὁποίους εἶχον ἐκεῖ συσσωρεύσῃ πρὸς ἀσφάλειαν.

Μεταξὺ δὲ τῶν γυναικῶν ἦτο καὶ ἡ θυγάτηρ τοῦ ἡγεμόνος Ὀξυάρτου Ῥωξάνη τὸ ὄνομα, γυνὴ θαυμασίου κάλλους, καλουμένη ὁ μαργαρίτης τῆς Ἀνατολῆς. Ταύτην ἰδὼν ὁ Ἀλέξανδρος, ἐθαύμασε διὰ τὸ ἐξαίσιον κάλλος καὶ ἀπεφάσισε νὰ λάβῃ αὐτὴν σύζυγον. Ὡς δὲ τοῦτο ἐγνώσθη, προσῆλθε καὶ ὁ ἀποστάτης πατὴρ τῆς Ῥωξάνης καὶ προσέπεσεν εἰς τοὺς πόδας τοῦ Ἀλεξάνδρου ζητῶν αὐτοῦ τὴν χάριν, ἣν δὲν ἠρνήθη πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλεύς.

ΣΚΙΑΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΟΥ

Ὁ Ἀλέξανδρος εἶχεν ὑποταξει τὰς ἀπεράντους χώρας τῆς Ἀσιας τὴν μίαν μετὰ τὴν ἄλλην καὶ εἶχε φθάσει εἰς τὸν Ὕφασιν ποταμὸν τῆς Ἰνδίας. Ἐνταῦθα διατρίβων ἔμαθεν ὅτι πέραν τοῦ ποταμοῦ πρὸς ἀνατολὰς εἶναι χώρα μεγάλη καὶ εὐδαίμων, ὅτι αὐτὴν κατοικοῦσι λαοὶ πολεμικοί, ὅτι ἐκεῖ εἶναι ἐλέφαντες πολλοὶ μεγαλείτεροι καὶ ἀγριώτεροι τῶν ἄλλων. Αἱ εἰδήσεις αὗται πολὺ ηὐχαρίστησαν αὐτόν, διότι νέον στάδιον ἐνεφανίζετο πολεμικῆς δόξης, καὶ ἀπεφάσισε νὰ διαβῇ τὸν ποταμὸν καὶ νὰ προχωρήσῃ προσωτέρω. Ἀλλ' οἱ στρατιῶται ἐπὶ δύο ἔτη ἀδιαλείπτως πολεμοῦντες ἀπέκαμον, πόθος δὲ τῶν γονέων, τῶν τέκνων, τῶν συζύγων, τῶν συγγενῶν, τῆς πατρίδος κατέλαβε τὴν ψυχὴν αὐτῶν καὶ ἐπεθύμησαν νὰ ἐπανέλθωσι πλέον εἰς τοὺς οἰκείους. Διὸ σφόδρα ἐλυπήθησαν, ὡς ἔμαθον ὅτι ὁ βασιλεὺς διανοεῖται νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ πολεμικὸν αὐτοῦ ἔργον. Καὶ ἄλλοι μὲν τούτων συνήρχοντο ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ ἔκλαιον τὴν τύχην των,

ἄλλοι δὲ τολμηρότεροι ἔλεγον ὅτι δὲν θὰ ἀκολουθήσωσι τὸν βασιλέα τοῦ λοιποῦ εἰς νέας ἐκστρατείας. Τοῦτο ἔμαθεν ὁ Ἀλέξανδρος, ὥστε πρὶν γίνῃ ἡ ταραχὴ καὶ ἡ ἀθυμία τῶν στρατιωτῶν μεγαλειτέρα, ἐκάλεσε τοὺς στρατηγοὺς πάντας εἰς συνέλευσιν καὶ εἶπε τὰ ἑξῆς:

«Βλέπων ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες καὶ σύμμαχοι, ὅτι νῦν δὲν μὲ ἀκολουθεῖτε πλέον εἰς τοὺς κινδύνους μὲ τὴν αὐτὴν προθυμίαν, ἐκάλεσα πάντας ὑμᾶς ἐνταῦθα, ὅπως, ἐὰν μὲν πείσω ὑμᾶς ὅτι πρέπει νὰ ἐξακολουθήσωμεν τὸν πόλεμον, χωρήσωμεν προσωτέρω· ἐὰν ὅμως

Ἐρείπια Ἀνακτόρων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἐν τῇ πόλει *Φιλίππων* τῆς Μακεδονίας κειμένη μεταξὺ Δράμας καὶ Καβάλλας

πεισθῶ ὅτι δὲν πρέπει νὰ γίνῃ τοῦτο, νὰ στραπτήσωμεν ἕως ἐδῶ καὶ νὰ ἐπιστρέψωμεν ὀπίσω. Καὶ ἂν μὲν κατωρθώσαμέν τι διὰ τῶν κοινῶν ἡμῶν ἀγώνων, δὲν προσήκει εἰς ἐμὲ νὰ εἴπω. Ἀλλ' ἂν ὁ καρπὸς τῶν ἀγώνων τούτων εἶναι ἡ κατοχὴ τῆς Ἰωνίας, τοῦ Ἑλλησπόντου, τῆς Φρυγίας καὶ τῆς μεγάλης καὶ τῆς μικρᾶς, τῆς Καππαδοκίας, τῆς Παφλαγονίας, τῆς Λυδίας, τῆς Καρίας, τῆς Λυκίας, τῆς Παμφυλίας, τῆς Φοινίκης, τῆς Αἰγύπτου ὁμοῦ μετὰ τῆς Λιβύης τῆς Ἑλληνικῆς, τινῶν μερῶν τῆς Ἀραβίας, τῆς Συρίας, τῆς Βαβυλωνίας, τῆς Σουσιανῆς, τῆς Περσίας, τῶν χωρῶν πασῶν μέχρι τοῦ Ταναΐδος ποταμοῦ καὶ ἐκεῖθεν τοῦ Ἰνδικοῦ Καυκάσου· ἂν ὁ Ἰνδὸς ποταμὸς ῥέῃ διὰ τῆς ἡμετέρας χώρας, καὶ ὁ Ὑδάσπης καὶ ὁ Ἀκεσίνης

καὶ ὁ Ὑδρκώτης, διὰ τί ὀκνεῖτε νὰ προσθέστητε καὶ τὸν Ὕφασιν καὶ τὰ ἔθνη τὰ ἐπέκεινα τοῦ Ὑφάσιος εἰς τὸ ἡμέτερον κράτος; Ἢ φοβεῖσθε μὴ ἀντισταθῶσι πρὸς ἡμᾶς οἱ βάρβαροι, ἀφ' οὗ βλέπετε ὅτι ἄλλοι μὲν ἔρχονται καὶ ὑποτάσσονται ἑκουσίως, ἄλλοι δὲ συλλαμβάνονται αἰχμάλωτοι, ἄλλοι δὲ φεύγοντες ἀφίνουσιν ἡμῖν τὴν χώραν αὐτῶν ἔρημον, ἣν δίδομεν εἰς τοὺς συμμάχους ἢ εἰς ὅσους ἑκουσίως παραδίδονται εἰς ἡμᾶς; Οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες, νομίζω, τοὺς κόπους πάντοτε ἔχουσιν ὡς σκοπὸν τοῦ βίου των, δι' ὧν κατορθοῦνται καλὰ ἔργα. Ἐὰν δέ τις ἐξ ὑμῶν θέλῃ νὰ γινώσκῃ πότε τέλος πάντων θὰ παύσωσιν αὐτοὶ οἱ πόλεμοι, ἂς μάθῃ, ὅτι ὀλίγη ἀκόμη ὑπολείπεται χώρα μέχρι τοῦ ποταμοῦ Γάγγου καὶ τῆς ἀνατολικῆς θαλάσσης. Ἐκεῖ θὰ ἴδητε πῶς ὁ Ἰνδικὸς κόλπος συνέχεται μὲ τὸν Περσικὸν καὶ πῶς ἡ Ὑρκανία θάλασσα ἑνοῦται μὲ τὴν μεγάλην θάλασσαν. Ἀπὸ δὲ τοῦ Περσικοῦ κόλπου θὰ περιπλεύσῃ στόλος ἡμέτερος ὅλην τὴν Λιβύην μέχρι τῶν Ἡρακλείων στηλῶν. Καὶ οὕτω πᾶσα ἡ Λιβύη γίνεται ἡμετέρα ὡς καὶ πᾶσα ἡ Ἀσία, καὶ ὅρια τοῦ κράτους ἡμῶν θὰ εἶναι τὰ ὅρια τῆς γῆς, τὰ ὁποῖα ἐποίησεν ὁ Θεός. Ἐὰν ὅμως ἀποτραπῶμεν τώρα τοῦ ἔργου, τότε θὰ ὑπολειφθῶσι πέραν τοῦ Ὑφάσιος καὶ μέχρι τῆς ἀνατολικῆς θαλάσσης ἀκόμη πολλοὶ λαοὶ μάχιμοι. Ὡσαύτως θὰ μείνωσι λαοὶ πρὸς βορρᾶν τῆς Ὑρκανίας καὶ πολλοὶ Σκύθαι ἀδούλωτοι. Καὶ φοβοῦμαι μήπως μετὰ τὴν ἀναχώρησιν ἡμῶν οἱ ἐλεύθεροι οὗτοι παρακινήσωσιν εἰς ἀποστασίαν τοὺς ὑποτεταγμένους, καὶ τότε πάντες οἱ ἀγῶνες ἡμῶν θὰ ματαιωθῶσιν ἢ θὰ γίνῃ ἀνάγκη πάλιν ἐξ ἀρχῆς νὰ ἐπιχειρήσωμεν νέας ἐκστρατείας πρὸς ὑποταγὴν αὐτῶν καὶ θὰ ὑποβληθῶμεν πάλιν εἰς νέους ἀγῶνας καὶ νέους κινδύνους. Διὰ τοῦτο καρτερήσατε ὀλίγον, ἄνδρες Ἕλληνες καὶ σύμμαχοι. Τὰ καλὰ ἔργα εἶναι τῶν κοπιαζόντων καὶ κινδυνευόντων. Οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες, καὶ ὅταν ζῶσιν, εὐχαριστοῦνται νὰ κοπιάζωσι, καὶ ὅταν ἀποθάνωσιν ἀφίνουσιν, ὄπισθεν αὐτῶν δόξαν ἀθάνατον. Ἢ δὲν ἐνθυμεῖσθε ὅτι ὁ Ἡρακλῆς, ὁ πρόγονος ἡμῶν, οὐχὶ μένων ἐν Τίρυνθι ἢ ἐν Ἄργει ἢ ἐν Πελοποννήσῳ ἢ ἐν Θήβαις ἔφθασεν εἰς τοιαύτην δόξαν, ὥστε νὰ γίνῃ ἢ νὰ νομίζηται θεός; Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ θεὸς Διόνυσος δὲν ὑπερβλήθη εἰς μικροτέρους κόπους τοῦ Ἡρακλέους.

Ἡμεῖς δὲ ἐφθάσαμεν καὶ ἐπέκεινα τῆς Νύσης καὶ ἡ Ἄορνος ἄκρα, ἣν δὲν ἠδυνήθη νὰ κυριεύσῃ ὁ Ἡρακλῆς, ἐκυριεύθη ὑφ' ἡμῶν. Καὶ σεῖς τώρα προσθέσατε εἰς τὰ πολλά, τὰ ὁποῖα μέχρι τοῦδε κατελάβετε, καὶ τὰ ὀλίγα ὑπολειπόμενα ἔτι τῆς Ἀσίας μέρη. Ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς τί μέγα καὶ καλὸν θὰ ἠδυνάμεθα νὰ κατορθώσωμεν, ἐὰν ἐκαθήμεθα ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἠρκούμεθα νὰ φυλάττωμεν τὰς οἰκίας ἡμῶν ἀποκρούοντες τοὺς Θρᾷκας ἢ τοὺς Ἰλλυριούς, ὅσοι ἤθελον νὰ ἁρπάσωσι τὰ ἡμέτερα; Καὶ ἐὰν μὲν σεῖς μόνον ἐκοπιάζετε καὶ ἐκινδυνεύετε, ἐγὼ δὲ ὁ ἀρχηγός σας ἀπέφευγον πάντα κόπον καὶ πάντα κίνδυνον, τότε θὰ εἴχετε δίκαιον νὰ ἀποκάμητε καὶ νὰ παρακρονῆσθε· διότι, ἐν ᾧ σεῖς μόνον κοπιάζετε, ὅμως τοὺς καρποὺς τῶν κόπων σας ἀπολαμβάνουσιν ἄλλοι. Ἀλλὰ τώρα βλέπετε, ὅτι πάντες ἐξ ἴσου ὑποβαλλόμεθα εἰς τοὺς αὐτοὺς κόπους καὶ εἰς τοὺς αὐτοὺς κινδύνους, τὰ δὲ βραβεῖα κεῖνται ἐν τῷ μέσῳ πάντων τῶν ἀγωνιζομένων. Καὶ ἡ χώρα, ἣν κατελάβομεν, εἶναι ὑμετέρα καὶ σεῖς σατραπεύετε αὐτῆς, καὶ ἐκ τῶν χρημάτων τὰ περισσότερα δίδονται εἰς ὑμᾶς. Καὶ ὅταν θὰ κυριεύσωμεν ὅλην τὴν Ἀσίαν, τότε σᾶς ὁρκίζομαι ὅτι θὰ σᾶς φορτώσω μὲ ἀγαθὰ τόσα, ὅσα δὲν φαντάζεται οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν. Καὶ τοὺς μὲν θέλοντας νὰ μεταβῶσιν εἰς τὴν πατρίδα των θὰ φροντίσω νὰ ἀποστείλω ἢ καὶ θὰ ὁδηγήσω ἐκεῖ ἐγὼ αὐτός, τοὺς δὲ θέλοντας νὰ μένωσιν ἐνταῦθα θὰ καταστήσω ζηλωτοὺς εἰς τοὺς ἐπερχομένους.»

Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

Ὁ τελευταῖος λόγος τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου εἶνε ὁ ἐκφωνηθεὶς ἐν Ὠπιδι τῆς Ἀσσυρίας.

Ἦτο μὴν Ἰούλιος, ὅτε καὶ ὁ στρατὸς καὶ ὁ στόλος ἔφθασεν εἰς Ὠπιν, πέριξ τῆς ὁποίας ἐστρατοπέδευσαν. Ἡ δυσαρέσκεια τοῦ Μακεδονικοῦ στρατοῦ δὲν ἠλαττώθη τὸ παράπαν· τοὐναντίον μάλιστα αἱ ὀχληραὶ πορεῖαι, αἵτινες ἐφαίνοντο αὐτοῖς περιττάι, καὶ αἱ ἐπίπονοι ἐργασίαι διὰ τὴν καταστροφὴν τῶν καταρρακτῶν, ἃς ἐθεώρουν ἀνάξιας τοῦ στρατιώτου, ηὔξησαν τὴν δυσαρέσκειαν αὐτῶν τοσοῦτον, ὥστε ἐπίστευον ἀδιστάκτως ὅ,τι καὶ ἂν ἔλεγέ τις πρὸς αὐτοὺς περὶ τῶν κακῶν πρὸς αὐτοὺς προθέσεων τοῦ βασιλέως. Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα,

ὅτε αἴφνης προσεκλήθη ὁ στρατὸς εἰς συνέλευσιν ἐν τῇ πεδιάδι τῆς Ὠπιδος, ἔνθα ὁ βασιλεὺς ἀναβὰς εἰς τὸ βῆμα εἶπε :

«Πολλοὶ ἐκ τῶν περὶ ἐμὲ ἐνθάδε συνηγμένων στρατιωτῶν, ἀποκαμόντες πλέον ἐκ τῆς πολυετοῦς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας, ἐκ τῶν τραυμάτων καὶ τῶν παντοίων κακουχιῶν, δικαίως δύνανται νὰ ἀπαιτήσωσιν, ἵνα ἀνταλλάξωσι νῦν τὰ ὅπλα, ἃ τοσοῦτον χρόνον ἐνδόξως ἔφερον, πρὸς τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἀνάπαυσιν. Δὲν ἐπιθυμῶ νὰ κατοικίσω αὐτοὺς εἴς τινα ἀποικίαν, ὡς τοὺς προτέρους ἀπομάχους· διότι γινώσκω ὅτι ποθοῦσι νὰ ἐπανίδωσι τὴν πατρίδα. Καὶ διὰ τοῦτο θέλω τοὺς καταστα θέντας ἀχρήστους εἰς τὸν πόλεμον νὰ ἀποστείλω ἐντίμως εἰς τὴν πατρίδα. Ὅσοι δὲ ἐξ ὑμῶν θέλουσι νὰ μένωσι παρ' ἐμοί, εἰς τούτους θὰ χαρίσω τόσα, ὅσα καὶ αὐτοὺς μέλλουσι νὰ καταστήσωσι μᾶλλον ζηλωτοὺς τῶν νοστούντων καὶ ἄλλους νὰ παρακινήσωσιν εὐχαρίστως καὶ προθύμως νὰ μετάσχωσι τῶν αὐτῶν κινδύνων καὶ πόνων».

Ταῦτα εἶπεν ὁ βασιλεὺς νομίζων ὅτι περιποιεῖται τοὺς Μακεδόνας. Οὗτοι ὅμως ἐνόμισαν ὅτι ὁ βασιλεὺς καταφρονεῖ αὐτούς, ἀφ' οὗ τοῦ λοιποῦ θεωρεῖ αὐτοὺς ἀχρήστους εἰς πόλεμον, καὶ σφόδρα ὀργισθέντες ἐφώναζον πάντες μιᾷ φωνῇ :

«Ἀπόλυσον πάντας ἡμᾶς : τώρα πλέον ἔχεις τοὺς βαρβάρους, δι' ὧν θὰ κάμῃς νέας ἐκστρατείας καὶ θὰ καταγάγῃς νέας νίκας καὶ θὰ καταλάβῃς νέας χώρας !»

Ὡς εἶδε τὴν ἀνταρσίαν ταύτην τοῦ στρατοῦ ὁ Ἀλέξανδρος, εἰς ἄκρον ἐξοργισθεὶς καταβαίνει ἐκ τοῦ βήματος καὶ ὁρμᾷ ἄοπλος ἐντὸς τοῦ πλήθους τῶν ἀφηνιασάντων στρατιωτῶν καὶ ἰδίᾳ χειρὶ συλλαμβάνει ἐκ τοῦ μέσου αὐτῶν τοὺς πρώτους τυχόντας ἀρχηγοὺς τῆς στάσεως ταύτης, δεκατρεῖς τὸν ἀριθμόν, οὓς παραδίδει εἰς τοὺς ἀκολουθοῦντας αὐτὸν σωματοφύλακας καὶ διατάσσει νὰ θανατωθῶσιν. Οἱ στρατιῶται ἐκπλαγέντες ἐκ τῆς τόλμης ταύτης τοῦ βασιλέως ἐσιώπησαν αἴφνης πάντες. Τότε πάλιν ἀναβὰς ἐπὶ τὸ βῆμα εἶπε :

«Δὲν θὰ ὁμιλήσω τώρα, ὦ Μακεδόνες, ἵνα πραΰνω τὴν ἐπιθυμίαν, ἣν ἔχετε νὰ μεταβῆτε εἰς τὴν πατρίδα σας. Περὶ τούτου ἐγὼ ποσῶς δὲν φροντίζω πλέον, ἀλλ' ἵνα γνωρίσητε, πρὶν ἀπέλθητε, ποῖοι εἴμεθα ἡμεῖς καὶ ποῖοι εἶσθε σεῖς. Ὁ πατήρ μου Φίλιππος εὗρεν ὑμᾶς νομάδας καὶ πτωχούς, ἐνδεδυμένους μὲ διφθέρας τοὺς πολλοὺς καὶ βόσκοντας ὀλίγα πρόβατα εἰς τὰ ὄρη, τὰ ὁποῖα μάλιστα δὲν ἠδύνασθε νὰ ὑπερασπίσητε οὔτε κατὰ τῶν Ἰλλυριῶν οὔτε κατὰ τῶν Τριβαλλῶν καὶ τῶν γειτόνων Θρᾳκῶν. Καὶ σᾶς ἔδωκεν ἀντὶ διφθερῶν νὰ φορῆτε χλαμύδας, σᾶς κατεβίβασεν ἐκ τῶν ὀρέων εἰς τὰς πεδιάδας, σᾶς κατέστησε πολεμικοὺς καὶ ἀξιομάχους, ὥστε νὰ μὴ ἔχητε ἀνάγκην φρουρίων, ἵνα σωθῆτε, ἀλλὰ νὰ μεταχειρίζησθε τὴν ἀνδρείαν σας καὶ τὴν πολεμικὴν τέχνην καὶ νὰ νικᾶτε τοὺς ἐχθρούς σας· σᾶς κατέστησε κατοίκους πόλεων καὶ σᾶς ἐδίδαξε νὰ διοικῆσθε διὰ νόμων καὶ δι' ἠθῶν καλῶν· καὶ τοὺς βαρβάρους ἐκείνους, ὑπὸ τῶν ὁποίων πρότερον ἐπάσχετε πολλά, κατέστησεν ὑμῖν δούλους καὶ ὑπηκόους· καὶ πολλὰ τῆς Θρᾴκης μέρη προσέθηκεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, καὶ τὴν συγκοινωνίαν κατὰ θάλασσαν ἠσφάλισε, καὶ πλοῦτον διὰ μεταλλείων πολὺν εἰς τὴν χώραν διέδωκε, καὶ μετὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἡμᾶς συνέδεσεν, ὥστε πᾶσα ἡ Ἑλλὰς νὰ ἐκλέξῃ αὐτὸν ἀρχιστράτηγον τῆς ἐκστρατείας κατὰ τοῦ Πέρσου. Τοιαῦτα μὲν ἐποίησε πρὸς τὴν Μακεδονίαν ὁ πατήρ μου. Ἐγὼ δέ, ἐν ᾧ οὐδὲ ἑξήκοντα τάλαντα εὑρίσκοντο εἰς τὰ ταμεῖα, μάλιστα δὲ ὑπῆρχον καὶ χρέη τοῦ πατρὸς περὶ τὰ πεντακόσια τάλαντα, εἰς ἃ πρέπει νὰ προστεθῶσι καὶ ἄλλα ὀκτακόσια, ὅσα ἐγὼ ἐδανείσθην, διὰ νὰ κάμω τὴν μεγάλην ταύτην ἐκστρατείαν, ἐπέρασα εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ προσέθηκα εἰς τὸ Κράτος ἡμῶν τὴν Αἰολίαν, τὴν Φρυγίαν, τὴν Λυδίαν καὶ πᾶσαν τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἣν ἔδωκα νὰ καρποῦσθε ὑμεῖς. Καὶ τὰ ἀγαθὰ τῆς Αἰγύπτου εἰς σᾶς ἔρχονται. Καὶ ἡ Συρία, καὶ ἡ Παλαιστίνη, καὶ ἡ Μεσοποταμία εἶναι ἰδικόν σας κτῆμα· καὶ ἡ Βαβυλὼν καὶ τὰ Βάκτρα καὶ τὰ Σοῦσα εἶναι ἰδικά σας. Καὶ ὁ πλοῦτος τῶν Λυδῶν καὶ οἱ θησαυροὶ τῶν Περσῶν καὶ τὰ ἀγαθὰ τῶν Ἰνδῶν καὶ ἡ ἔξω θάλασσα, πάντα εἶναι ἰδικά σας. Σεῖς εἶσθε σατράπαι, σεῖς στρατηγοί, σεῖς ταξίαρχοι. Τί ἔχω ἐγὼ περισσότερον ἐκ τοιούτων ἀγώνων ἢ τὴν πορφύραν καὶ τὸ διάδημα. Οὐδὲ ἔχω ἰδιαιτέραν περιουσίαν, οὐδὲ θησαυροὺς ἐμούς· πάντα εἶναι ἰδικά σας, ἃ φυλάττω χάριν ὑμῶν. Οὐδὲ χρειάζομαι αὐτοὺς νὰ φυλάττω χάριν ἐμοῦ, ἀφ' οὗ τρώγω τὰ αὐτὰ μὲ σᾶς φαγητὰ καὶ τὸν αὐτὸν κοιμῶμαι ὕπνον. Μάλιστα δὲ νομίζω ὅτι ἐγὼ

δὲν τρώγω οὐδὲ τοιαῦτα φαγητά, ὅσα τρώγουσι πολλοὶ ἐξ ὑμῶν ἀγαπῶντες τὴν τρυφήν. Καὶ ἠξεύρω ὅτι πολλάκις ἐγὼ ἠγρύπνησα, ἵνα δυνηθῆτε νὰ κοιμηθῆτε σεῖς.

«Ἀλλ' ἴσως τις εἴπῃ ὅτι πάντα ταῦτα ἐκτησάμην διὰ τῶν ἀγώνων καὶ τῶν παλαιπωριῶν τῶν ὑμετέρων, ἐνῷ ἐγὼ εἶχον ἁπλῶς τὴν ἀρχηγίαν, χωρὶς νὰ ἀγωνίζωμαι καὶ χωρὶς νὰ κινδυνεύω. Ἀλλ' ἂς εἴπῃ τις τίνα εἶδεν ἐμοῦ μᾶλλον νὰ ἀγωνίζηται ἢ νὰ κινδυνεύῃ ὑπὲρ ἐμοῦ μᾶλλον ἢ ἐγὼ ὑπὲρ ἐκείνου. Ἂς δείξῃ τις ἐξ ὑμῶν ὁ λαβὼν τραύματα, διὰ νὰ δείξω καὶ ἐγὼ τὰ ἰδικά μου, ἵνα ἴδητε τίς ἔχει περισσότερα. Δὲν ὑπάρχει μέρος τοῦ σώματός μου ἔμπροσθεν, ὅπερ νὰ ἔμεινε ἄτρωτον, οὐδὲ ὅπλον οἱονδήποτε, τοῦ ὁποίου δὲν φέρω ἐν τῷ σώματί μου τὰ ἴχνη. Καὶ μὲ ξίφος ἐτραυματίσθην καὶ μὲ τόξον καὶ μὲ μηχανὰς καὶ μὲ λίθους πολλαχοῦ καὶ μὲ ξύλα· τὰ πάντα ὑπέστην χάριν τῆς ὑμετέρας δόξης καὶ τοῦ πλούτου καὶ φέρω ὑμᾶς νικητὰς πανταχοῦ διὰ πάσης γῆς καὶ θαλάσσης, διὰ παντὸς ποταμοῦ, διὰ παντὸς ὄρους, διὰ πάσης πεδιάδος. Καὶ συγγενεῖς μου γυναῖκας ἔδωκα ὑμῖν πρὸς γάμον, καὶ τὰ τέκνα τὰ ἰδικά σας θὰ γίνωσι συγγενῆ πρὸς τὰ τέκνα ἐμοῦ. Καὶ τὰ χρέη ἐκείνων, οἵτινες εἶχον κάμῃ τοιαῦτα, ἐπλήρωσα ὅλα, χωρὶς νὰ πολυπραγμονήσω διατί ἔγιναν, ἀφ' οὗ καὶ μισθὸς μέγας δίδεται καὶ ἐκ τῶν πολιορκιῶν ἁρπαγαὶ γίνονται. Καὶ οἱ στέφανοι οἱ χρυσοῖ, οὓς ἔδωκα εἰς τοὺς πλείστους ἐξ ὑμῶν, εἶναι μνημεῖα ἀθάνατα καὶ τῆς ἀνδρείας τῆς ὑμετέρας καὶ τῆς ἐξ ἐμοῦ τιμῆς. Ἀλλὰ καὶ ὅστις ἀπέθανεν, ὁ θάνατος αὐτοῦ ὑπῆρξεν εὐκλεής, ὁ τάφος του περιφανής, χαλκοῖ δὲ ἀνδριάντες τῶν πλείστων ἐστήθησαν ἐν τῇ πατρίδι, οἱ δὲ γονεῖς αὐτῶν ἀνεκηρύχθησαν ἔντιμοι, ἀπαλλαγέντες πάσης λειτουργίας καὶ εἰσφορᾶς, διότι οὐδεὶς ὑμῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν ἐμοῦ ἀπέθανε φεύγων.

«Καὶ τώρα εἶχον σκοπὸν νὰ στείλω τοὺς ἀπομάχους ἐξ ὑμῶν εἰς τὴν πατρίδα, ἀλλ' ἐπειδή, ὡς βλέπω, θέλετε νὰ ἀπέλθητε πάντες, ἀπελθετε πάντες, καὶ ὅταν φθάσητε εἰς τὴν πατρίδα, ἀγγείλατε εἰς τοὺς συμπολίτας ὑμῶν ὅτι τὸν βασιλέα ὑμῶν Ἀλέξανδρον ὑποτάξαντα τὴν Ἀσίαν, ἀφ' οὗ σᾶς ἐπανέφερεν εἰς τὰ Σοῦσα, ἐγκατελίπετε

αὐτὸν ἐκεῖ καὶ ἀπήλθετε, παραδόντες αὐτὸν νὰ φυλάττωσιν οἱ νενικημένοι βάρβαροι. Καὶ οἱ ἄνθρωποι, ὅταν ἀκούσωσι τοῦτο, θὰ σᾶς τιμήσωσι, καὶ οἱ θεοὶ θὰ σᾶς εὐλογήσωσιν. Ἀπέλθετε.»

Ο ΛΟΓΟΣ ΘΑΥΜΑΤΟΥΡΓΩΝ

Ταῦτα εἰπὼν κατεπήδησεν ἀπὸ τοῦ βήματος καὶ ἔφυγεν εὐθὺς εἰς τὰ ἀνάκτορα, ὅπου καὶ ἐκλείσθη μόνος ἐπὶ ἡμέρας. Οἱ Μακεδόνες ἔμειναν ἔκπληκτοι ἐκ τῶν λόγων τοῦ βασιλέως καὶ ἐσιώπων. Κατόπιν ἤρχισαν νὰ ἐρωτῶσιν ἀλλήλους τί μέλλει γενέσθαι. Καὶ ἄλλοι μὲν ἔλεγον νὰ μείνωσιν, ἄλλοι δὲ νὰ ἀναχωρήσωσιν. Οὕτως ηὔξανε πάλιν ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ὁ θόρυβος καὶ ἡ ταραχή. Ἀπόγνωσις δὲ κατελαβε πάντας καὶ οὐδεὶς ἦτο ὁ βοηθήσων αὐτούς. Ηὐξήθη δὲ ἡ ταραχὴ αὐτῶν καὶ ἡ ἀπόγνωσις, ὅτε ἔμαθον ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος διωργάνου τὰ στρατεύματα τῆς Ἀσίας καὶ ὅτι ἐξ αὐτῶν ἔκαμεν ἄλλους μὲν στρατηγούς, ἄλλους δὲ ὑπασπιστὰς καὶ σωματοφύλακας. Τότε ἐνόησαν ὅτι οὐδεὶς πλέον δεσμὸς συνέδεεν αὐτοὺς πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, καὶ μετανοήσαντες διὰ τὴν προτέραν αὐτῶν διαγωγὴν ἔδραμον πάντες πρὸς τὰ ἀνάκτορα καὶ ἔρριψαν τὰ ὅπλα αὐτῶν πρὸ τῶν θυρῶν, ὡς σημεῖον μετανοίας, καὶ ἱστάμενοι ἐφώναζον νὰ ἐπιτραπῇ αὐτοῖς νὰ εἰσέλθωσιν ἐντός, λέγοντες ὅτι εἶναι πρόθυμοι νὰ παραδώσωσι τοὺς αἰτίους τῆς πρώην ταραχῆς καὶ βοῆς. Ἔλεγον δὲ ὅτι δὲν θὰ ἀπομακρυνθῶσιν ἐκ τῶν θυρῶν οὔτε τὴν ἡμέραν οὔτε τὴν νύκτα, ἐὰν δὲν λάβῃ πρὸς αὐτοὺς οἶκτον ὁ βασιλεύς.

Ὡς ἔμαθε ταῦτα ὁ βασιλεύς, ἐξέρχεται ταχέως ἐκ τῶν ἀνακτόρων καὶ ἰδὼν τοὺς στρατιώτας του ἱστκμένους πρὸ τῶν θυρῶν ταπεινοὺς καὶ κλαίοντας καὶ ἀκούων τὰς παρακλήσεις αὐτῶν συνεκινήθη καὶ ἐδάκρυσεν. Ἔπειτα ἀνῆλθεν εἰς ὑψηλόν τι μέρος διὰ νὰ ὁμιλήσῃ. Ἀλλ' οἱ στρατιῶται συνεθλίβοντο περὶ αὐτὸν καὶ ἱκέτευον, διότι ἐφοβοῦντο μήπως ὁ βασιλεὺς δὲν ἐξιλεώθη ἀκόμη. Τότε ὁ γέρων Καλλίνης, διάσημος μαχητής, εἶπε :

«Τὰ λυποῦντα τοὺς Μακεδόνας, βασιλεῦ, καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας εἶναι ὅτι ἔκαμες Πέρσας συγγενεῖς τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ἐπιτρέπεις νὰ σὲ χαιρετίζωσιν ἀσπαζόμενοι, ἐν ᾧ ἐκ τῶν Μακεδόνων καὶ ἐκ τῶν

ἄλλων Ἑλλήνων οὐδεὶς μέχρι τοῦδε ἀπήλαυσεν αὐτῆς τῆς τιμῆς».

Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίθη ὁ βασιλεύς:

«Ἀλλ' ἐγὼ κηρύττω ὑμᾶς πάντας συγγενεῖς μου καὶ ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης οὕτω θὰ καλῶ ὑμᾶς καὶ θὰ φέρωμαι πρὸς ὑμᾶς ὡς πρὸς συγγενεῖς».

Ὡς ἤκουσε ταῦτα ὁ στρατός, ηὐχαριστήθη πολύ. Καὶ πρῶτος προσῆλθεν εἰς τὸν βασιλέα ὁ Κελλίνης καὶ ἠσπάσθη αὐτόν, κατόπιν δὲ καὶ ἄλλοι, ὅσοι ἤθελον. Τότε οἱ στρατιῶται ἔλαβον τὰ ὅπλα των καὶ βοῶντες καὶ παιανίζοντες ἐπανῆλθον εἰς τὸ στρατόπεδον. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἐποίησε κατόπιν θυσίαν εἰς τοὺς θεούς, καὶ τράπεζαν παρέθηκεν εἰς τοὺς στρατιώτας, ὅπου καὶ αὐτὸς ἐκάθισεν ἐν τῷ μέσῳ, ἔχων περὶ αὐτὸν πρῶτον μὲν τοὺς Ἕλληνας, ἔπειτα δὲ τοὺς Πέρσας καὶ τοὺς ἄλλους λαούς. Πρὸ δὲ τοῦ φαγητοῦ ἔκαμε σπονδὴν εἰς τοὺς θεοὺς εὐχηθεὶς καὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ εἰς τοὺς Πέρσας καὶ τὰ ἄλλα ἀγαθὰ ὡς καὶ ὁμόνοιαν καὶ κοινωνίαν τῆς ἀρχῆς, καὶ τὴν αὐτὴν σπονδὴν ἔκαμον πάντες, ὅτε ἐπαιάνισε καὶ ἡ μουσικὴ διὰ τοῦτο.

Κατόπιν ἐδήλωσαν πρὸς αὐτὸν ἐκ τῶν Μακεδόνων οἱ μὴ δυνάμενοι πλέον διὰ γῆρας ἢ διὰ πάθημά τι ἐν τῷ πολέμῳ νὰ ὦσι στρατιῶται, ὅτι ἐπιθυμοῦσι νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν πατρίδα του ἕκαστος. Ἦσαν δὲ περὶ τοὺς μυρίους. Εὐθὺς τότε ὁ βασιλεὺς διέταξε νὰ πληρωθῶσιν εἰς αὐτοὺς ὅλοι οἱ μισθοὶ μέχρι τῆς ἐπανόδου εἰς τὴν πατρίδα των, ἔδωκε δὲ καὶ ἓν τάλαντον εἰς ἕκαστον περιπλέον. Καὶ διέταξε, πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἐκτιμήσεως καὶ τῆς ἀγάπης του πρὸς αὐτούς, νὰ ὁδηγήσῃ αὐτοὺς ἀσφαλῶς εἰς τὴν πατρίδα των ὁ πιστότατος αὐτοῦ στρατηγὸς Κράτερος, ὃν ἠγάπα ὡς ἑαυτόν. Ὅταν δὲ φθάσωσιν ἐν τῇ πατρίδι, εἶπε, νὰ ἀπολαύωσι πασῶν τῶν τιμῶν, αἵτινες δίδονται εἰς τοὺς ἀρίστους, ἐν πάσῃ ἑορτῇ καὶ πανηγύρει καὶ ἐν τῷ θεάτρῳ νὰ ἔχωσι τὴν προεδρίαν καὶ νὰ κάθηνται ἐστεφανωμένοι. Μετὰ ταῦτα ηὐχαρίστησεν αὐτοὺς διὰ τὴν πίστιν αὐτῶν καὶ τὴν ἀνδρείαν, ἣν ἐπὶ δέκα ἔτη ἔδειξαν, μετέχοντες τῶν κοινῶν ἀγώνων καὶ κόπων καὶ ταλαιπωριῶν καὶ ἠσπάσθη δακρύων πάντας, δακρύοντας καὶ αὐτούς, καὶ ἔπειτα ἀπῆλθεν.

Π. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ

ΑΠΟ ΤΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΝ ΗΡΩΙΟΝ

ΔΥΟ ΜΑΡΤΥΡΕΣ

ΠΑΠΑ - ΣΤΑΥΡΟΣ — ΠΑΠΑ - ΙΩΑΝΝΗΣ

Ὁ πρῶτος ἐφημέριος ἐν Πισοδερίῳ τῆς ἐπαρχίας Φλωρίνης, κώμη τρεφούσῃ δισχιλίους Ἑλληνικωτάτους Κουτσο-

Ὁ Ἐθνομάρτυς Παπᾶ - Σταῦρος

βλάχους καὶ κοσμουμένη ὑπὸ τοῦ μεγαλοπρεποῦς ἱδρύματος, ὅπερ ἱδρυθὲν ὑπὸ τοῦ Ἀρχιμανδρίτου τοῦ Ἱεροσολυμιτικοῦ

Θρόνου Μοδέστου, περιλαμβάνει Ἀρρεναγωγεῖον καὶ Παρθεναγωγεῖον.

Ὁ δεύτερος ἐφημέριος ἐν Νερετίῳ τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας, χωρίῳ ἔχοντι δισχιλίους καὶ αὐτὸ χριστιανοὺς κατοίκους, ὧν τὸ ἥμισυ ἡ βουλγαρικὴ βία καὶ τρομοκρατία ἐκράτει προσήλυτον πρὸς τὸ Σχίσμα.

Ἀμφότεροι θύματα τῆς δολοφόνου θηριωδίας τοῦ Βουλγαρικοῦ Κομιτάτου· ὁ πρῶτος θῦμα καὶ τῆς Ῥουμανικῆς Προπαγάνδας, τῆς συμμάχου τοῦ Κομιτάτου καὶ βοηθούσης εἰς τὸ ἀπαίσιον αὐτοῦ ἔργον διὰ συμβουλῶν, ὁδηγιῶν, κατασκοπείας καὶ παντοίας κακοτεχνίας.

Καὶ ποῖον ὑπῆρξε τὸ πτῶσμα τῶν δύο τούτων ἱερῶν θυμάτων;

*
* *

Ὁ Αἰδέσιμος Ἰωάννης, ἐξ οἰκογενείας Ἠπειρωτικῆς καταγόμενος, ἐκήρυττε τὸ Ὀρθόδοξον Εὐαγγέλιον, ἐνουθέτει καὶ συνεκράτει τὸ ποίμνιον αὐτοῦ ἐν τῇ πατριαρχικῇ Ἑλληνικῇ πίστει, ἐνισχύων τὴν θέλησιν αὐτοῦ ἐναντίον τῶν τεχνασμάτων καὶ τῆς βίας τῶν Βουλγαρικῶν Κομιτάτων, ἐνεψύχου καὶ ἐπανῆγεν εἰς τὴν μάνδραν τοὺς βίᾳ ἐξαναγκασθέντας εἰς προσκύνησιν τοῦ Ἐξάρχου.

Ὁ Παπᾶ-Ἰωάννης δὲν ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἐν Νερετίῳ δολοφονηθεὶς ἱερεύς. Προηγήθη αὐτοῦ ἐν ἔτει 1900 ὁ ἐνάρετος καὶ εὐπαίδευτος Παπᾶ-Κωνσταντῖνος, ὃν μεταβαίνοντα εἰς Φλώριναν διὰ τὴν ἑβδομαδιαίαν πανήγυριν, ἀγρίως κατεκρεούργησαν ἐνεδρεύοντες Κομῖται, λυσσῶντες, διότι ἀπὸ διετίας τὰ πάντα κινήσαντες δὲν κατώρθωσαν νὰ ἀποσπάσωσιν αὐτὸν ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ὀρθοδόξου πίστεως. Ἐν ἔτει 1903 ἄλλος ἱερεύς, ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος τούτου, ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα Παπᾶ-Κωνσταντῖνος, μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ πατρός χειροτονηθείς,

μόλις προέλαβε νύκτα τινά, φυγὼν εἰς Φλώριναν, τὴν εἰς τὸ χωρίον εἰσβολὴν μεγάλης κομιτατικῆς συμμορίας, ἥτις αὐτοῦ μὲν τὴν κατοικίαν ἐλεηλάτησε, πέντε δ' ἀθώους κατοίκους τοῦ χωρίου μετὰ δεινὰ μαρτύρια κατέσφαξεν.

*
* *

Ἐν Πισοδερίῳ ὁ Παπᾶ-Σταῦρος, ἀνὴρ φύσει γενναῖος, οὔτε ὑπὸ τῶν ἀπειλῶν, οὔτε ὑπὸ τῶν γενομένων κατ' αὐτοῦ

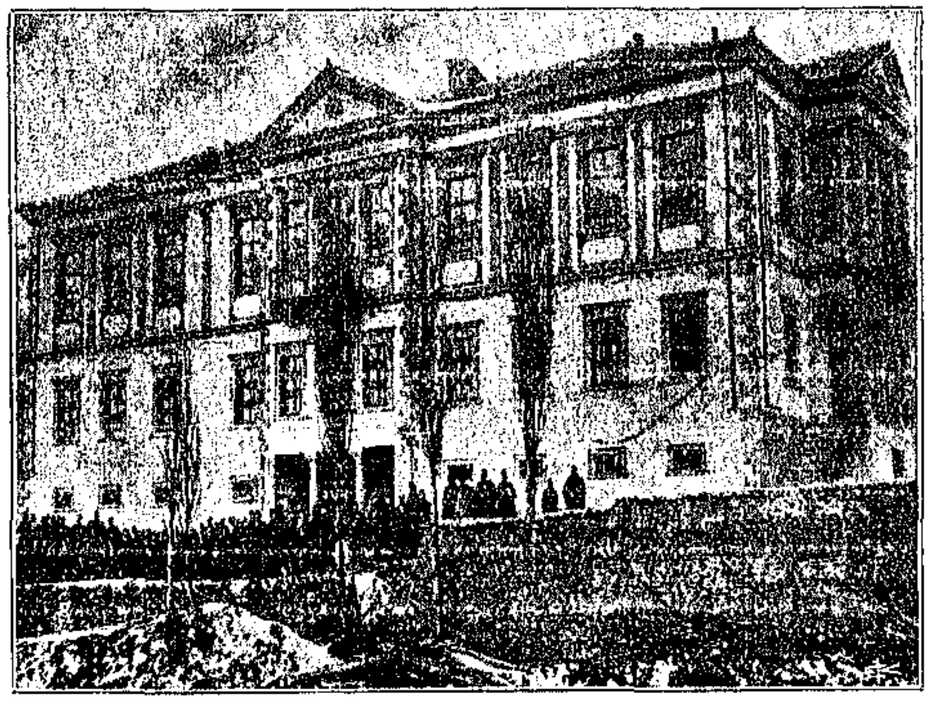

Μοδέστειος Ἑλληνικὴ ἀρρένων σχολὴ ἐν Πισοδερίῳ τῆς Μακεδονίας.

ἀποπειρῶν τῶν βουλγάρων συμμοριτῶν ἐταράσσετο, περιφρονητικῶς δ' ἀπέκρουε τὸ ἀφειδῶς προσφερόμενον αὐτῷ ἀργύριον ὑπὸ τῆς Ῥουμανικῆς Προπαγάνδας, ἵνα ζητήσῃ δι' αὐτοῦ νὰ προσοικειωθῇ ἀγνοὺς Ἕλληνας τοῦ Πισοδερίου.

«Ποσάκις τὸ προεδρεῖον τοῦ Κομιτάτου ἔγραψε νὰ μὲ δολοφονήσουν! — ἐπέστελλεν ὁ ἀνδρεῖος ὑπηρέτης τῆς Ἐκκλη-

σίας καὶ τοῦ Ἔθνους τῇ 27 Φεβρουαρίου 1904 πρὸς τὸν ἀείμνηστον Παῦλον Μελᾶν — καὶ τί μοῦ εἶπεν ὁ Πετρώφ, ὅταν μὲ συνέλαβε, καὶ πῶς μὲ ἐφοβέριζε καὶ τί τοῦ ἀπήντησα μάρτυς ἦτον ὁ...καὶ ὁ... Ἀλλὰ οὔτε ἡ μάχαιρα τοῦ Κομιτάτου μὲ ἐνέπνευσε φόβον καὶ μὲ ἐδειλίασεν, οὔτε τὸ χρῆμα τῶν Προπαγανδῶν θὰ μὲ καταπείσῃ, ὅπως ἀποσκιρτήσω τῆς Μητρὸς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Ἀλλὰ ὅλα ταῦτα πέρασαν· ἴδωμεν ἀπὸ τώρα καὶ εἰς τὸ ἑξῆς: Τὸ Κομιτᾶτον πάλιν ἤρχισε τὰς δολοφονίας καὶ δολοφονοῦνται ἱερεῖς καὶ διδάσκαλοι, προΰχοντες βιάζονται καὶ ὁλόκληροι κοινότητες, ὅπως ἀποσκιρτήσωσι. Τοῦτο δὲ γίνεται ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μογλενῶν καὶ Πελαγονίας».

Ἰδοὺ τὸ ἔγκλημα τοῦ Ἕλληνος ἱερέως. Διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς καὶ ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ ἀμειλίκτως νύκτα καὶ ἡμέραν κατεδιώκοντο.

Κατ' Αὔγουστον 1903 ἐν τῷ χωρίῳ Νακολέτσι τῆς περιφερείας Φλωρίνης καταστρέφεται ὑπὸ τῶν Βουλγάρων πᾶσα ἡ περιουσία τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. «Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ, — γράφει — εἰργάζετο καὶ ὁ πατήρ μου Κοσμᾶς Τσάμης ἔχων παντοπωλεῖον καὶ Χάνιον. Μετέβην λοιπὸν νὰ ἴδω τὸ κατάστημα τοῦ πατρός μου. Πλὴν τί νὰ ἴδω; Τὰ πάντα εἶχον γίνει παρανάλωμα τοῦ πυρὸς καὶ μεταβληθῇ εἰς τέφραν καὶ σωρὸν λίθων. Ἤρχισα νὰ δακρύω χύνων πικρὰ δάκρυα, καὶ ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τοῦ Πασσᾶ (τοῦ Λιβᾶ Ἰσμαὴλ πασσᾶ) τίς ἡ αἰτία τῶν δακρύων μου, εἶπον αὐτῷ ὅτι δακρύω διότι ἀνεμνήσθην τὴν εὐτυχίαν τοῦ πατρός μου, ὅστις ἐπὶ 50 ὅλα ἔτη εἰργάσθη ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ, ὅπως διαθρέψῃ ἐντίμως τὴν οἰκογένειάν του καὶ ἤδη ἐν μιᾷ μόνῃ ἡμέρᾳ μένει στερημένος περιουσίας».

Τὸ Πισοδέριον, χωρίον ἐν ἰσχυρᾷ καὶ ἐπικαίρῳ θέσει δεσπόζον τῶν πέριξ, κεῖται ἐπὶ τῆς ἀπὸ Καστορίας εἰς Φλώ-

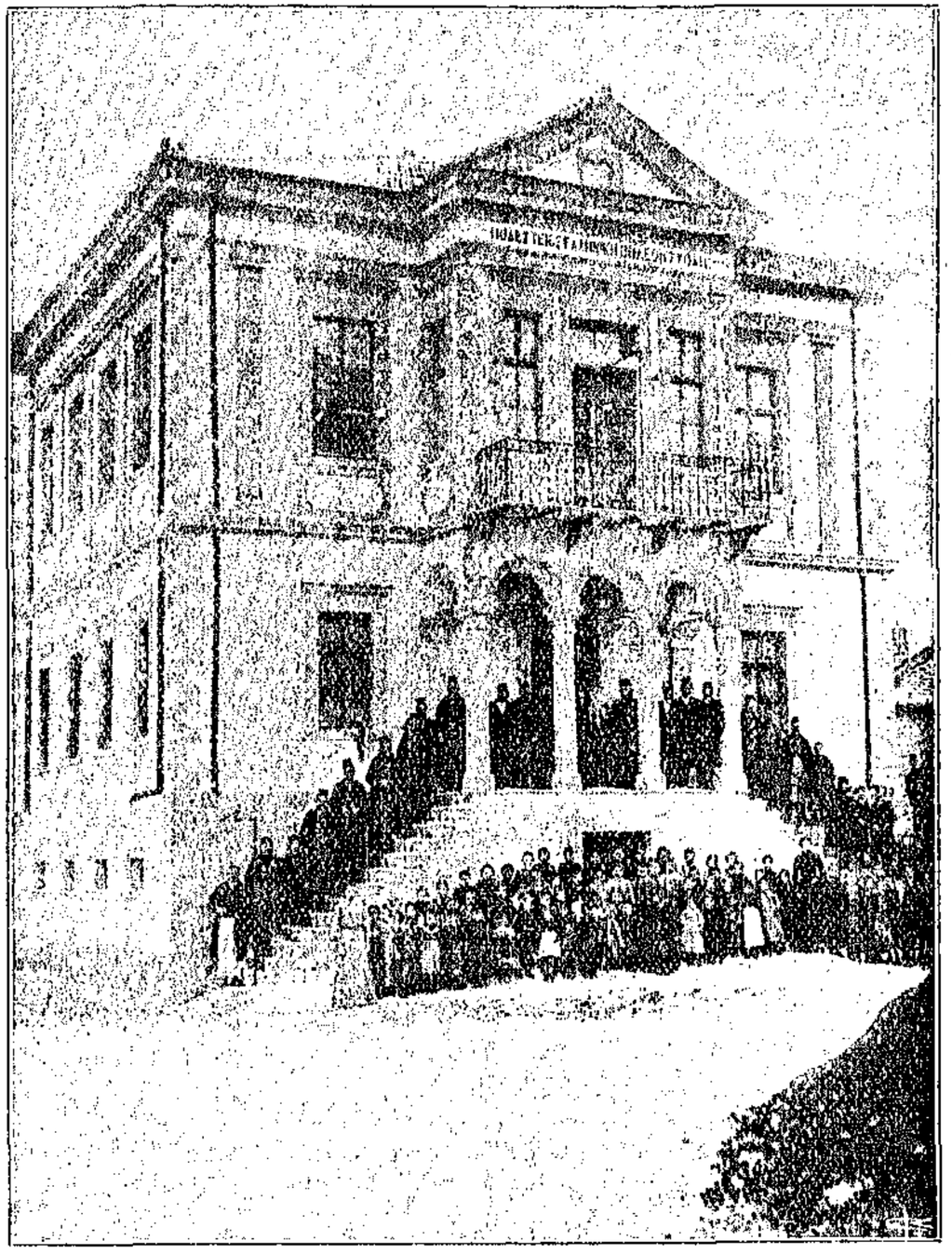

Μοδέστειος Ἑλληνικὴ θηλέων σχολὴ ἐν Πισοδερίῳ τῆς Μακεδονίας.

ρναν ἀγούσης ὁδοῦ καὶ ἔχον κατοίκους ὑπερηφάνους καὶ καθαρωτάτους εἰς τὰ Ἑλληνικὰ αἰσθήματα, ἀποτελεῖ κάρφος εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ Βουλγάρων καὶ Ῥουμάνων. Ὁ ἀγνοῶν διὰ τίνων κινδύνων ἀπὸ ἐτῶν διήρχοντο μετὰ τοῦ ἀγαθοῦ αὐτῶν ποιμένος οἱ Πισοδερῖται θέλει καλῶς ἀντιληφθῇ τὸ μέγεθος τοῦ ψυχικοῦ αὐτῶν σθένους, ὅταν μετὰ προσοχῆς παρακολουθήσῃ τοὺς ὀλίγους τούτους στίχους ἄλλης ἐπιστολῆς τοῦ ἐμπεπνευσμένου ἱερέως.

5 Σεπτεμβρίου 1903

«Ἀγαπητέ μοι ἐν Χριστῷ ἀδελφὲ κύριε Παῦλε Μελᾶ, εἰς Ἀθήνας.

«Σᾶς εἶχον γράψῃ, ὅτι οἱ κομῖται εἶχον συλλάβει τὸν Ἀρχιμανδρίτην Μόδεστον καὶ τοῦ εἶχον εἰπεῖ, ὅτι νὰ παύσουν οἱ Πισοδερῖται καταδιώκοντες τοὺς κομίτας. Οἱ κομῖται δύο φορὰς ἐπολέμησαν εἰς τὰ βουνὰ Πισοδερίου μὲ τὸν στρατὸν (πρὸς Ἀνατολὰς) καὶ οἱ Πισοδερῖται δὲν τοὺς ἐβοήθησαν. Πρὸ 15 ἡμερῶν οἱ κομῖται συλλαβόντες 4 πατριώτας, παιδία ἀνήλικα, ἐνῷ ἐπήγαινον διὰ Γέρμανι, ἀφ' οὗ τοὺς συνέλαβον, τοὺς ἔσφαξαν καὶ μέχρι σήμερον δὲν ηὕραμεν τὰ πτώματά των. Ὕστερον ἐπῆγαν αἱ μητέρες των καὶ τοὺς ζητοῦσαν, ἀφοῦ δὲ παρουσιάσθησαν εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ κομιτάτου εἰς τὰ βουνὰ Γέρμανι, παρεκάλουν μετὰ δακρύων, ἵνα τοὺς δώσουν τὰ σώματα τῶν δολοφονηθέντων· ἀλλ' οἱ κομῖται δὲν τοὺς εἶπαν τίποτε, μόνον ἀπειλάς, ὅτι δηλαδὴ θὰ καταστρέψουν τὸ Πισοδέριον. Πρὸ δέκα ἡμερῶν ὁ Τσακαλάρωφ, ὁ Λάζαρος Παπᾶ-Τράϊκου καὶ ὁ Πόπωφ ἐζήτησαν ἀπὸ τὸ Πισοδέριον 1200 ὀκ. ψωμί, 10 μοσχάρια, 40 κριάρια, 10 ὀκ. πέταλα ἡμιόνων καὶ 2 ὀκ. σαποῦνι μοσχᾶτο. Οἱ Πισοδερῖται ἀπήντησαν «ἐλθὼν λαβέτω». Ὁ Τσακαλάρωφ πάσχων ἐκ πείνης ἀνεχώρησεν ἀπὸ Γέρμανι διὰ τὰ Κορέστια καὶ μετὰ

τρεῖς ἡμέρας ἐπῆγεν εἰς Πρέσνιτσα, χωρίον 130 οἰκιῶν, 80 ὀρθοδόξων καὶ 50 σχισματικῶν, μετὰ 400 ὁπαδῶν, καὶ ἀφοῦ περιεκύκλωσε τὸ χωρίον, εἰσῆλθεν αὐτὸς μετὰ 100 ὁπαδῶν. Πρῶτον συνέλαβε τὸν Γ. Καρασλάν, μουχτάρην ὀρθόδοξον, τὸν ἀνεβίβασεν εἰς τὸ ζῷόν του καὶ τὸν ἔδεσε μὲ σχοινία καὶ ἀφ' οὗ τὸν ἔφερεν εἰς τὸ μεσοχῶρι, ὑποκάτω μιᾶς ἀπιδέας, ἐκεῖ τὸν ἐκρέμασε καὶ μὲ τὰς λόγχας τὸν τρυποῦσε. Δεύτερον περιεκύκλωσε καὶ τὴν οἰκίαν τοῦ Τζάϊκου· οὗτος ἀντέστη φονεύσας τὸν Νάστον, πρωτοπαλλήκαρον τοῦ Τσακαλάρωφ, ἐνῷ ἔσπανε τὴν πόρταν μὲ τὸν πέλεκυν, ἕτερον δὲ ἐπλήγωσε θανατηφόρως. Ὁ Τσακαλάρωφ ἰδὼν δύο συντρόφους πεσόντας διέταξε μὲ πετρέλαιον νὰ καύσουν τὴν οἰκίαν του, ὁ δὲ Λάμπρος Τζάϊκου ἔβγαλε τὰ παιδία του ἔξω, αὐτὸς δὲ μὲ τὸν ἑβδομηκοντούτη πατέρα του ἔκαμε ἔφοδον καὶ ἐπληγώθησαν καὶ οἱ δύο. Ὁ Τσακαλάρωφ, ἀφοῦ τὸν συνέλαβε πληγωμένον, τὸν ἔφερε ξεψυχῶντα ἕως τὸ μεσοχῶρι καὶ ῥίψας χόρτα καὶ ἄχυρα ἐπάνω του τὸν ἔκαυσε· τὸν δὲ πατέρα του τὸν ἄφησε πληγωμένον. Τρίτον· συνέλαβε τὸν Ἀντώνιον Τζάϊκον, συγγενῆ τοῦ Τζάϊκου, καί, ἀφοῦ πρῶτον τοῦ ἔκοψε τὰ χέρια, ὕστερον τοῦ ἔβγαλε καὶ τὰ μάτια καὶ ἀπέθανεν. Αὐτὰ ἔγιναν εἰς Πρέσνιτσαν τῆς ἐπαρχίας Καστορίας, διότι οὗτοι ἐπὶ δύο μῆνας ἦσαν μὲ τὸν Κώτα, ἐχθρὸν τοῦ Τσακαλάρωφ καὶ πρὸ δύο ἑβδομάδων εἶχον ὑπάγει εἰς τὸ χωρίον των, διότι ὁ Κώτας δὲν ἠμποροῦσε νὰ τοὺς κρατήσῃ, ἀλλὰ τοὺς εἶχε στείλει, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς ὀρθοδόξους νὰ μὴ ἐπαναστατήσουν. Ἀπὸ Πρέσνιτσαν ὁ Τσακαλάρωφ ἔστειλε γράμμα καὶ ἀπειλὰς εἰς Πισοδέριον. Εὔχομαι τῷ Θεῷ περὶ τῆς καλῆς διαφυλάξεώς σας καὶ σᾶς ἀσπάζομαι.

Ὁ ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς
ΠΑΠΑ-ΣΤΑΥΡΟΣ

*
* *

Τὰ εἰς τὴν ἀμυντικὴν ὀργάνωσιν ὑπηρετοῦντα Ἑλληνικὰ σώματα καθαρίσαντα τὸ πλεῖστον τοῦ ἐδάφους τοῦ βιλαετίου Μοναστηρίου ἀπὸ τῶν βουλγαρικῶν τεράτων ἐφαίνετο, ὅτι ἐξησφάλισαν τὴν τάξιν καὶ εἰς τὰ περίχωρα τοῦ Πισοδερίου, ὅτε περὶ τὸ τέλος τῆς ἐφετεινῆς ἀνοίξεως, καθ' ὃν χρόνον πᾶσαι αἱ φροντίδες τῆς ὀθωμανικῆς ἀρχῆς καὶ τῶν ξένων αὐτῆς συμβούλων κατηναλίσκοντο εἰς ἀμείλικτον καταδίωξιν τῆς ἑλληνικῆς ἀμύνης, συμμορία Βουλγάρων κομιτῶν ἐφώρμησε κατὰ τῆς ὑπερκειμένης τοῦ Πισοδερίου ἱερᾶς μονῆς τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ μετὰ λεηλασίαν καὶ τελείαν ἀπογύμνωσιν ἐπυρπόλησεν αὐτήν, οὐδόλως ἐνοχληθεῖσα ὑπὸ τῆς ἐκεῖ πλησίον σταθμευούσης στρατιωτικῆς δυνάμεως.

Ὑπὲρ ἀνακαινίσεως καὶ ἀνορθώσεως τῆς μονῆς ταύτης ἐκινεῖτο καὶ ἐκοπία μετὰ τῶν ἐφόρων αὐτῆς καὶ τῶν ἄλλων προκρίτων τῆς κοινότητος Πισοδερίου ὁ ἱερεὺς Παπᾶ-Σταῦρος, ὅτε κακοῦργος συμμορία ἔξω τοῦ χωρίου ἐνεδρεύσασα κατώρθωσεν ἐπὶ τέλους νὰ ἐκτελέσῃ κατὰ τῆς τιμίας κεφαλῆς τοῦ ἐνθέου ζηλωτοῦ τὰ βδελυρὰ βουλεύματα τῆς Βουλγαρικῆς ὀργανώσεως.

Δύο ἀληθεῖς στῦλοι τῆς Ὀρθοδοξίας ἐν τῇ περιφερείᾳ Φλωρίνης κατερρίφθησαν. Νέοι μάρτυρες «καλῶς ἤθλησαν καὶ ἐστεφανώθησαν». Τὸ ὄνομα αὐτῶν θέλει ζήσει ἐν τῇ μνήμῃ καὶ τῇ καρδίᾳ παντὸς Ἕλληνος Ὀρθοδόξου.

Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀρκεῖ. Τὴν ἱερὰν αὐτῶν ἐντολὴν ἄλλοι θαρραλέοι λευῖται θέλουσιν ἀναδεχθῇ. Ἐκ μέσης δὲ τῆς Μακεδονίας καὶ ἀπὸ περάτων τῆς Ἑλληνικῆς γῆς ἀναμένονται θερμουργοὶ οἱ ἐκδικηταὶ τῶν πεσόντων καὶ φύλακες τῆς πολυτίμου ζωῆς τῶν διαδόχων αὐτῶν.

1906.

ΓΝΑΣΙΟΣ ΜΑΚΕΔΝΟΣ

ΜΙΑ ΠΤΥΧΗ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗΣ ΓΗΣ[1]

Α'. Η ΠΑΡΑΘΕΟΣ ΠΟΛΙΣ ΜΕΛΕΝΙΚΟΝ

Ἐκ Θεσσαλονίκης διὰ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, τῆς λεγομένης *ἑνωτικῆς Θεσσαλονίκης-Κωνσταντινουπόλεως*, μετὰ τριῶν ὡρῶν πορείαν φθάνομεν εἰς τὴν μεγάλην γέφυραν τοῦ Στρυμόνος, ἣν μόλις διέλθωμεν ἱστάμεθα εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν *Δεμίρ-Ἰσσάρ*. Ἐκ τοῦ σταθμοῦ τούτου ἔφιπποι ἐκκινοῦμεν βαίνοντες ἐπὶ τρίωρον ἐπὶ τῆς μεγάλης ἁμαξιτῆς ὁδοῦ, τῆς ἀγούσης ἐκ Δεμίρ-Ἰσσὰρ εἰς Ἄνω Τζουμαγιὰν καὶ ἔχοντες ἐξ ἀριστερῶν τὸν ῥοῦν τοῦ ποταμοῦ Στρυμόνος. Μετ' ὀλίγων λεπτῶν πορείαν εἰσερχόμεθα εἰς στενὴν καὶ ἐπιμήκη κοιλάδα, δι' ἧς ῥέει ὁ ποταμός, ἔχουσαν ἐκ δεξιῶν ὑψηλὰς καὶ ἀποκρήμνους ὀρέων τομάς. Ἀριστερόθεν τὰ ὄρη χαμηλοῦνται πρὸς τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ ἀποτελοῦντα χαριέστατα καὶ γραφικώτατα τοπία. Ἐν γένει ἡ κοιλὰς ἐκείνη ἀποτελεῖ ἀπαραμίλλου κάλλους τοποθεσίαν. Ἀλλ' ἡ ἀγριότης, ἣν διαχέει ἡ τῶν Βουλγαρικῶν συμμοριῶν θηριωδία, δὲν ἀφίνει τὴν ψυχὴν νὰ αἰσθανθῇ τὴν τερπνότητα αὐτῆς καὶ μεταρσιωθῇ εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τῶν αἰθερίων τῆς φύσεως καλλονῶν.

Καταλείπομεν μετὰ τρίωρον τὴν ἁμαξιτὴν ὁδὸν καὶ τρεπόμεθα τὴν ἐπὶ τῶν λόφων, ἵνα, ὑπερβάντες τούτους, κατέλ-

[1] Ἰδὲ καὶ τὸ περισπούδαστον σύγγραμμα τοῦ πρώην ἐπιθεωρητοῦ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ Ἑλληνικῶν ἐκπαιδευτηρίων κ. Γεωργίου Χατζηκυριακοῦ «Σκέψεις καὶ ἐντυπώσεις ἐκ περιοδείας ἀνὰ τὴν Μακεδονίαν μετὰ τοπογραφικῶν, ἱστορικῶν καὶ ἀρχαιολογικῶν σημειώσεων, ἐν Ἀθήναις 1906».

θωμεν ἐκ τοῦ ἀντιθέτου μέρους ἐπὶ τῆς κοίτης τοῦ ἐκ Μελενίκου καταρρέοντος ποταμοῦ, εἰσρέοντος καὶ τούτου, ὡς παραποτάμου, εἰς τὸν Στρυμόνα. Διερχόμεθα διὰ μέσου τῆς Ὀθωμανικῆς κώμης «*Κρομμυδᾶς*» καὶ ἐξ αὐτῆς βαίνομεν ἐπὶ τῆς κοίτης τοῦ Μελινικείου ποταμοῦ, ἐπὶ τῆς ὁποίας διὰ πετρῶν καὶ ἄμμου καὶ τοῦ ῥεύματος αὐτοῦ βαίνει ἡ ὁδὸς μέχρι Μελενίκου. Μετὰ ὥρας καὶ ἡμισείας τοιαύτην ὁδοιπορίαν καταλήγομεν εἰς τὴν περιώνυμον φάραγγα, εἰς τὸ τέρμα τῆς ὁποίας κεῖται ἡ ἀξιοθαύμαστος πόλις τὸ *Μελένικον*, ἐγκαθειργμένη, οὕτως εἰπεῖν, εἰς τὸ βάθος αὐτῆς. Φοβεῖταί τις νὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτὴν νομίζων ὅτι δὲν θὰ ἐξέλθῃ πλέον. Ἔχει ὑψηλὰς καὶ ἀποκρήμνους τὰς ἔνθεν καὶ ἔνθεν πλευράς. Τὰ τοιχώματα αὐτῆς ἐκ προσχώσεων ὑδατογενῶν (ἄμμου, ἰλύος) παρέχουσι διδακτικώτατον παράδειγμα τῆς διαβρωτικῆς τοῦ ὕδατος ἐνεργείας. Προχωροῦμεν εἰσερχόμενοι ἑλικοειδῶς καὶ μετὰ ἡμίσειαν ὥραν ἐμφανίζονται αἱ οἰκίαι τῆς ἱστορικῆς καὶ παραδόξου πόλεως. Εἰς τὸ τέρμα σχεδὸν τῆς φάραγγος ἐπὶ τῶν συγκλινόντων πρὸς τὸ ἔδαφος τοιχωμάτων αὐτῆς εἶναι ἐκτισμένη ἡ πόλις, τῶν οἰκιῶν ὑπερκειμένων ἀλλήλων κλιμακηδόν, ἄνευ ὁδῶν, πολλῷ δὲ μᾶλλον πλατειῶν, καὶ μόνον ὑπὸ τῆς κοίτης τοῦ διαρρέοντος αὐτὴν χειμάρρου διχαζομένη. Ὁ χείμαρρος οὗτος μετὰ ῥαγδαίαν βροχὴν καταφέρει ὁρμητικῶς ἄφθονον ὑλικόν, ἄμμον καὶ κροκάλας, ἐκ τῶν τοιχωμάτων τῆς χαράδρας καὶ οὐχὶ σπανίως πληροῖ τὴν κοίτην αὐτοῦ ὕδατος μέχρι τῶν εἰς ὕψος αὐτῆς κειμένων ἐργαστηρίων καὶ καταστημάτων τῆς ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἀγορᾶς τῆς πόλεως, ἐφ' ὧν ἀνέρχεταί τις διὰ κλιμάκων. Ὁ τὸ πρῶτον ἐπισκεπτόμενος τὴν πόλιν ἐκπλήσσεται πρὸ τῆς τοιαύτης ὄψεως αὐτῆς. Ἴσως οὐδαμοῦ τῆς ὑφηλίου ὑπάρχει ἐπὶ τοιαύτης τοποθεσίας ἐκτισμένη πόλις.

Στερεῖται παντελῶς ὁρίζοντος καὶ βλέπει τόσον μόνον τὸν οὐρανόν, ὅσον ἐπιτρέπει τὸ εὖρος τῆς χαράδρας.

Ἡ τοιαύτη αὐτῆς τοποθεσία δικαιολογεῖ ἑρμηνείαν τῆς ὀνομασίας τῆς πόλεως *Μελένοικος* ἐκ τοῦ *Μελάνοικος*, ἤτοι *μέλας οἶκος*, ἢ τόπος ἐξορίας καὶ τιμωρίας. Ἀποτελοῦσα δηλαδὴ φυσικὴν φυλακὴν ἐχρησίμευεν ὡς φυλακὴ τῶν εἰς ἐξορίαν ἀποστελλομένων πολιτικῶν καταδίκων τοῦ Βυζαντίου, ἰδίᾳ αὐλικῶν καὶ μεγιστάνων, τῶν ὑποπιπτόντων εἰς τὴν δυσμένειαν τῶν αὐτοκρατόρων.

Οὕτως ἡ πόλις φέρει εὐδιάκριτον τὸν χαρακτῆρα Βυζαντινῆς πόλεως. Πολλὰ μαρτύρια διασῴζονται τῆς τοιαύτης καταγωγῆς της. Πολλαὶ ἐκκλησίαι καὶ παρεκκλήσια Βυζαντινῶν χρόνων. Αἱ ἀρχαιότεραι, ἡ τῆς *Παντανάσσης* καὶ τῶν *Ταξιαρχῶν* ἀριθμοῦσι βίον πλέον τῶν 1000 ἐτῶν· ἡμιερειπωμέναι δὲ οὖσαι διατηροῦσι παλαιὰς ἁγιογραφίας καὶ τοιχογραφίας Βυζαντινῆς τέχνης. Πολλαὶ ἄλλαι μικρότεραι σῴζονται, πενιχραὶ ὅμως καὶ ἄνευ καλοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ σχεδίου. Πολλαὶ τούτων ἀνεκαινίσθησαν, νέαι ἐκτίσθησαν καὶ σήμερον ἀριθμεῖ ἡ πόλις ὑπὲρ τὰς 70, συμπεριλαμβανομένων τῶν ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ τῶν ἐπὶ τῶν πέριξ ἐξεχόντων λόφων, αἵτινες ὡς σκοπιαὶ ἐφορῶσι καὶ φρουροῦσι διὰ τῆς ἁγιότητος αὐτῶν τὴν πόλιν.

Ἐπὶ τῆς δεξιᾶς τῷ εἰσιόντι κλιτύος ὀρθοῦται μέγα παλαιὸν οἰκοδόμημα, ὑψηλὸν καὶ ὀγκώδες, κυβικοῦ σχήματος, ἰδιόρρυθμον τὴν κατασκευήν, σκοτεινόν, μετὰ μικρῶν παραθύρων ἀτάκτως καὶ ἐν ἀσυμμετρίᾳ ἀνοιγομένων. Ὁμοιάζει ὡς στρατὼν ἡ φυλακή.

Ἕτερα μαρτύρια τῆς τοιαύτης Βυζαντινῆς καταγωγῆς της εἶναι τὰ διασωθέντα ὀνόματα οἰκογενειῶν, ὧν πρὸ ὀλίγων ἔτι ἐτῶν ἔζων γόνοι, τινῶν δὲ καὶ νῦν ζῶσι. Τοιαῦτα εἶναι τὰ ἑξῆς: *Φλάμπουρας, Μούρτζουφλος, Δούκας, Καραμά-*

νος, Κόπανος, Κουρουπαλάτης, Βούδημος, Σπανδωνῆς, Τσελεμπῆς, κ. ἄλ. Ἐπίσης καὶ τὸ ὄνομα τῆς συνοικίας *Ἀρμενιὰ* ἐκ τοῦ Λέοντος τοῦ Ἀρμενίου. Καὶ προσώπων τοιαῦτα ὀνόματα σήμερον εἶναι ἐν χρήσει, οἷον *Λάσκαρις, Κομνηνή, Ἀναστάσιος, Θεοφάνης*, κτλ.

Τὸ Μελένικον ἢ ὁ Μελένοικος ἀπετέλει κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους τῆς ἱστορίας τοῦ ὑποδούλου Γένους ἐν Μακεδονίᾳ σημαίνουσαν Ἑλληνικὴν κοινότητα, περιλαμβάνουσαν ὑπὲρ τὰς 1000 οἰκογενείας, διακρινομένας ἐπὶ προοδευτικῷ πνεύματι, φιλομουσίᾳ καὶ πολιτισμῷ. Καὶ μέχρι σήμερον οἱ Μελενίκειοι, οἱονεὶ συναισθανόμενοι τὴν *ἄμεσον* οὕτως εἰπεῖν *καὶ ἀπ' εὐθείας* Βυζαντινὴν καταγωγήν των, ἐναβρύνονται ἐπὶ τούτῳ καὶ *προσπαθοῦσι* νὰ δικαιολογῶσιν αὐτὴν εἴς τε τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα καὶ τὴν ὅλην κοινωνικὴν καὶ οἰκογενειακὴν ἀγωγήν, ὡς καὶ εἰς αὐτὸ ἔτι τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα.

Μεθ' ὅλον τὸ στενὸν τοῦ ὁρίζοντος αὐτῆς *ἀνέδειξεν* ἄνδρας διαπρέψαντας ἐπὶ ἐμπορίᾳ *καὶ* ἐν ταῖς ἐπιστήμαις, οἵτινες ζητήσαντες εὗρον εὐρεῖς ὁρίζοντας εἰς *ἄλλα κέντρα*, οἷον τῆς Αὐστρίας, Ἀγγλίας, Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος. Μεταξὺ τούτων ἀξιομνημόνευτος εἶναι ὁ ἐν Βιέννῃ διαπρέψας Ἀναστάσιος Παλατίδης, ἰατρὸς καὶ *μέλος τῆς ἐν Βιέννῃ αὐτοκρατορικῆς ἰατρικῆς συνδιδακτορίας*, ὡς ὁ ἴδιος τιτλοφορεῖται ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ συγγραφέντι μικρῷ πονήματι, ὅπερ ἐπιγράφει «*ὑπόμνημα ἱστορικὸν περὶ ἀρχῆς καὶ προόδου καὶ τῆς σημερινῆς ἀκμῆς τοῦ ἐν Βιέννῃ Ἑλληνικοῦ συνοικισμοῦ αὐτοσχεδιασθὲν ἀφορμῇ τῆς νεωστὶ γενομένης μεταρρυθμίσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς εἰς τὸ τετράφωνον*».

Ἐν τῷ μικρῷ τούτῳ συγγράμματί του διαλάμπει ὅλη ἡ θερμὴ φιλοπατρία, ἡ φιλογένεια καὶ ἡ γενναιοφροσύνη τοῦ ἀνδρός. Ἐκληροδότησεν ὑπὲρ τῆς γενεθλίου του περὶ

τὰς 3000 λίρας Τουρκικὰς πρὸς συντήρησιν τῶν σχολείων καὶ βοήθειαν τῶν πτωχῶν. Διὰ τοῦτο καὶ σήμερον ἔτι τὸ ὄνομά του ὡς μεγάλου εὐεργέτου τῆς κοινότητος κυριαρχεῖ, εὐφημεῖται καὶ εὐλογεῖται ἐν Μελενίκῳ.

Καὶ ὁ πρὸ τριῶν σχεδὸν ἐτῶν ἀποθανὼν *Ἀναστάσιος Χρηστομάνος*, διακριθεὶς ὡς καθηγητὴς τῆς χημείας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, ἦτο τέκνον τοῦ Μελενίκου.

Ἄξιον σημειώσεως ἐπίσης εἶναι, ἐμφαῖνον τὴν εἰς τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ἐπίδοσιν τοῦ Μελενίκου, καὶ τὸ ὅτι τῷ 1840 ὑπῆρχεν αὐτόθι μικρὸν τυπογραφεῖον, ἀνῆκον εἰς τὸν λόγιον σχολάρχην *Δημήτριον Καλαβακίδην*, ὅστις δι' αὐτοῦ καὶ ἴδια συγγράμματα ἐξετύπωσεν. Ἔχω ἓν τοιοῦτον ὑπ' ὄψιν εἰς μικρὸν σχῆμα καὶ τυπογραφικὰ στοιχεῖα τῶν 11 στιγμῶν καὶ ἐκ σελίδων 30, ἐπιγραφόμενον «*Στοιχειώδης ἱερὰ κατήχησις ὑπὸ Δ. Καλαβακίδου Μελενικίου, ἐκδοθὲν ἐν Μελενίκῳ τῷ 1840.*»

Πλὴν τῆς ἄλλης παραδοξίας, ὡς ἐκ τῆς ὡς ἀνωτέρω περιγραφείσης τοποθεσίας της, καὶ αἱ οἰκίαι τῆς πόλεως ταύτης ἐνέχουσί τι τὸ ἰδιόρρυθμον καὶ περίεργον.

Αἱ πλεῖσται, ὡς ἐκ τῆς ἀνωφεροῦς καὶ κλιμακοειδοῦς τοῦ ἐδάφους θέσεως, ὑπέρκεινται ἀλλήλων, πολλαὶ δὲ συνέχονται ἡ μία ἐντὸς τῆς ἄλλης. Πολλαὶ εἶναι μεγάλαι καὶ ἀριθμοῦσιν ἑκατοντάδων ἐτῶν βίον. Ἐπὶ παραδείγματι ἡ οἰκία τοῦ ἰατροῦ κ. Πανάγου διακρίνεται διὰ τὴν εὐρύτητα καὶ ἰδιορρυθμίαν της. Ἔχει ὄψιν ἐσωτερικῶς μεγάλης καὶ ἀρχοντικῆς οἰκίας. Μία ἰδίᾳ αἴθουσα, ἡ τῆς ὑποδοχῆς, διὰ ζωηρῶν βαφῶν καὶ τοιχογραφιῶν, εἶναι πεποικιλμένη, ὧν πολλαὶ παραστάσεις ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς μυθολογίας. Ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου τῆς ἐσωτερικῆς εἰσόδου, ἔχει δὲ δύο εἰσόδους τὴν μίαν μετὰ τὴν ἄλλην, γράφεται ἐπι-

γραφὴ ἔμμετρος μετὰ τῆς χρονολογίας, τῆς ὁποίας κατα-χωρίζομεν χάριν συντομίας τὸ ἕτερον ἥμισυ, ἔχον ὧδε :

ΔΟΜΟΣ ΔΕ ΩΡΑΙΟΣ ΣΦΟΔΡΑ ΠΕΛΩ ΤΕΧΝΗ
ΠΛΕΙΣΤΑΣ ΟΣΑΣ ΧΑΡΙΤΑΣ ΔΗ ΑΝΑΠΕΜΠΩ
ΠΟΙΚΙΛΟΝ ΔΗΠΟΥ ΕΡΓΟΝ ΤΥΓΧΑΝΩΝ ΕΟΥ
ΤΟΙΑΥΤΑ ΠΟΙΑ ΚΑΙ ΠΟΣΑ Τ' ΕΝ ΟΥΡΑΝΩ

Ἐν τῷ σωτηρίῳ ἔτει

χιλιοστῷ ἑπτακοσιοστῷ ἐννενηκοστῷ ἐννάτῳ (1799)

Β'. Η ΜΟΝΗ ΤΗΣ ΡΟΖΙΝΟΥ

Διαπερῶμεν τὴν πόλιν ἐκ τοῦ ἀντιθέτου ἄκρου αὐτῆς καὶ μετὰ μικρὰν ἐντὸς τῆς φάραγγος πορείαν ἐξικνούμεθα εἰς τὸ τέρμα αὐτῆς καὶ ἀρχόμεθα ἀναβαίνοντες ἐπὶ τοῦ περικλείοντος αὐτὴν ἐδάφους ἐπιχαρίτου κοιλάδος. Εἰς ἀπόστασιν δὲ μόλις τετάρτου τῆς ὥρας κεῖται ἡ μονή, ἡ ἐπικαλουμένη Σλαυονιστὶ τῆς *Ῥοζινοῦ*, ἤτοι τῆς *Γεννήσεως τῆς Θεοτόκου*.

Αὕτη κεῖται, ὡς συνήθως πᾶσαι αἱ μοναί, ἐπὶ ὡραίας καὶ τερπνῆς τοποθεσίας. Περιβάλλεται ὑπὸ διπλοῦ περι-βόλου ἀσφαλῶς κλεισμένου καὶ φυλάττοντος αὐτὴν ἐκ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Βουλγαρικῶν συμμοριῶν. Ἐν τῷ μέσῳ ὁ ναός, εὐρύχωρος, Βυζαντινός, ἀλλ' ἄνευ θόλου. Ἀνιστο-ρημένος ἔξωθεν καὶ ἔσωθεν δι' εἰκόνων ἁγίων καὶ παρα-στάσεων τῆς Γραφῆς. Ἐπὶ τῶν μικρῶν παραθύρων πλαί-σια σύνθετα καὶ πολυγωνικὰ μεθ' ὑάλων μικρῶν καὶ ποι-κιλοχρόων. Ἐπὶ ἑνὸς ἐξ αὐτῶν γράφεται ἡ χρονολογία 1715, καίτοι ὁ ναὸς φαίνεται ἀρχαιότερος.

Ἔσωθεν καὶ ἄνωθεν τῆς εἰσόδου τοῦ ναοῦ ἡ ἑξῆς διὰ Βυζαντινῶν χαρακτήρων ἐπιγραφή :

Σὺν τῷ τέμπλῳ καὶ τῷ ἄλλῳ στολισμῷ ἀρχιερατεύοντος τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Κυρίου Ἀνθίμου, προε-στεύοντος καὶ ἡγουμενεύοντος τοῦ αἰδεσιμωτάτου καὶ εὐλα-βεστάτου ἐν ἱερεῦσι Σακελλαρίου Κου Ἀναστασίου, ἐπιτρο-πεύοντος τοῦ ἐντιμοτάτου ἄρχοντος καὶ σκευοφύλακος Κου Δούκα διὰ συνδρομῆς καὶ δαπάνης αὐτοῦ τε καὶ τῶν λοιπῶν Χριστιανῶν. 1732 Ἰουλίου 5.

Εἰς τὸ προσκυνητάριον εἶναι ἐστημένη μεγάλη εἰκὼν ἀντίτυπος τῆς ἐν τῇ μονῇ τῶν Ἰβήρων θαυματουργοῦ, τῆς λεγομένης *Πορταϊτίσσης*.

Πέριξ τοῦ ναοῦ δωμάτια τῶν μοναχῶν καὶ ξένων.

Μονάζουσιν ἢ μᾶλλον καρποῦνται τῶν προσόδων τῆς μονῆς, ἐχούσης ἐκτεταμένας γαίας, ἀμπελῶνα καὶ δάσος, εἷς ἡγούμενος, ὅστις ἔχει καταβάλῃ τὸ μίσθωμα αὐτῆς εἰς τὴν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονὴν τῶν Ἰβήρων, ἧς εἶναι κτῆσις, καὶ εἷς βοηθὸς αὐτοῦ ἱερομόναχος.

Ἡ μονὴ αὕτη εἶναι πολλῷ ἀρχαιοτέρα τοῦ ἀνωτέρω ἔτους 1715, ὡς ἐν τῷ ἑξῆς ἀφιερωτηρίῳ ἐγγράφῳ φαίνε-ται, καὶ ἐτιμᾶτο πρότερον ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

Τὸ ἀφιερωτήριον, ὅπερ φυλάττει ἡ μονὴ τῶν Ἰβήρων, καὶ οὗτινος ἀντίγραφον ἔχει ὁ ἐπιτροπεύων ἐν Μελενίκῳ διδάσκαλος κ. Δημοκίδης, ἔχει ὡς ἑξῆς :

Ὁ ἀφιερώσας Γεώργιος Κοντοστέφανος ὁ Καλαμέας καὶ Εἰρήνη Κοντοστεφάνου ἡ Καπαντρίτισσα, τῇ μονῇ τῆς μεγά-λης Λαύρας τῶν Ἰβήρων, τῆς Πορταϊτίσσης καὶ τούτου σύνεγγυς τοῦ Κάστρου Μελενίκου, τὸν ἐν τῇ τοποθεσίᾳ τῆς Ἐμάλεστας τὸν ἐξ ἀγορασίας μου τόπον ἀπὸ τοῦ Καρβου-νάρη ἐκείνου ἐγγονικόθεν παρ' αὐτοῦ κατεχόμενον. Σὺν αὐτῷ ἀμπελῶνος καὶ τῶν χωραφίων τῆς αὐλῆς τοῦ μύλου, ὅνπερ αὐτὸς ἀνήγειρα, ὡσαύτως καὶ ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ ἀνή-

γειρα ἐκ βάθρων καὶ ἐξ οἰκείου κόπου καὶ ἀναλωμάτων θεῖον καὶ πάνσεπτον ναὸν εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ Ἁγίου καὶ πανενδόξου μεγαλομάρτυρος καὶ τροπαιοφόρου Γεωργίου. Καθιερώσας αὐτὸν εἰς σύστασιν καὶ οἰκοδομὴν καὶ εὐφημίαν τῶν Θεοφυλάκτων ἡμῶν βασιλέων ὑπὲρ τοῦ Ὀρθοδόξου λαοῦ.

Τὸ ἀντίγραφον φέρει τὴν ἑξῆς χρονολογίαν: Ἐν μηνὶ Δεκεμβρίου 6 τοῦ ἔτους ,ᾠις΄ (1816) καὶ ὑπογραφήν: *Ὁ μέγας ἡμῶν καὶ τῆς Μητροπόλεως Μελενίκου Μερκούριος ἱερεύς.* Κατωτέρω δὲ σημειοῦται ἡ ἑξῆς σημείωσις: *Ἀπὸ τὸν καιρὸν τοῦ ἀφιερώσαντος μέχρι τῆς σήμερον ἔτη 554.* Ἑπομένως ὡς χρονολογία τῆς ἱδρύσεως τῆς μονῆς ἐξάγεται τὸ ἔτος 1816 — 554 = 1262 μ. Χ.

Ἔπονται δὲ καὶ αἱ ἑξῆς ὑπογραφαί: «*Ὁ δοῦλος τοῦ κραταιοῦ ἐμοῦ τοῦ καὶ βασιλέως Ἰωάννης Κομνηνός.*» «*Ὁ Λάσκαρις καὶ αὐτὸς ὑπέγραψα*».

Ἔξωθεν τοῦ περιβόλου τῆς μονῆς ὑπάρχει καὶ ἕτερος Βυζαντινὸς ναΐσκος ἡμιηρειπωμένος. Ἀριστερόθεν τῆς εἰσόδου αὐτοῦ εἶναι γεγραμμένα τὰ ἑξῆς:

«*Ἀνηγέρθη καὶ ἀνιστορήθη ὁ θεῖος οὗτος καὶ πάνσεπτος ναὸς τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου προφήτου προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου δι' ἐξόδου τοῦ πανοσιωτάτου καὶ εὐλαβεστάτου ἐν ἱερομονάχοις Κου Κου Θεοδοσίου καὶ πρωτοσυγγέλου, ἀρχιερατεύοντος τοῦ πανιερωτάτου καὶ μουσικωτάτου μητροπολίτου Μελενίκου Κου Κον Σιλβέστρου. Ἔτη ἀπὸ Χριστοῦ 1662. Ἐν μηνὶ Ἰουλίου 10*».

Τοιαύτη ἐν σκιαγραφίᾳ ἡ παράδοξος πόλις Μελένικον μετὰ τῆς ἔξωθεν αὐτῆς μικρᾶς μονῆς τῆς Ῥοζινοῦ.

Ὁποίαν καὶ ὁπόσην ἱστορικὴν σημασίαν διὰ τὸ ἡμέτερον Γένος ἐγκλείει ἡ ἀναπτυχθεῖσα αὕτη πτυχὴ τοῦ βορειανατολικοῦ ἐκείνου τμήματος τῆς Μακεδονικῆς γῆς ἕκαστος τῶν ἀναγνωστῶν κατανοεῖ. Πλείστας δὲ τοιαύτας, ὡς γνωστόν, λαμπρὰς καὶ ἀφθίτου δόξης ἱστορικὰς τοῦ Ἑλληνισμοῦ σελίδας πάσης ἐποχῆς περικλείει ἡ μεγαλότιμος τοῦ Ἀλεξάνδρου χώρα. Διὰ τοῦτο σήμερον μάλιστα ἐπιβάλλεται νὰ στραφῇ πᾶσα ἡ προσοχὴ τοῦ Ἔθνους πρὸς αὐτήν, πρὸς μελέτην καὶ γνῶσιν αὐτῆς ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις, διότι ἐν αὐτῇ διαφυλάσσεται ἡ τύχη καὶ τὸ μέλλον αὐτοῦ.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Μακεδονία, ὄνομα γλυκύ, ὄνομα τρυφερόν, ὄνομα ὑπερήφανον, ὄνομα ἔνδοξον, ὄνομα ἰσχυρόν, ὄνομα μέγα, ὄνομα καὶ πρᾶγμα πολυπόθητον. Μακεδονία, δύναμις ἠθικὴ καὶ ὑλική. Μακεδονία, γλυκυτάτη εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Μακεδονία - Ἑλλάς, ὁλόκληρος ὁ ἀρχαῖος κόσμος. Μακεδονία, ὁ κολοσσὸς τῆς ἰσχύος καὶ τοῦ πνεύματος. Μακεδονία, αὐτὸς ὁ παγκόσμιος πολιτισμός. Αὐτὴ εἶναι ἡ Μακεδονία.

❁

Μακεδονία, φιλτάτη πατρίς μου, νὰ σὲ ζητῇ ὁ Ῥῶσσος, ὁ Αὐστριακὸς εἶναι κἄπως ἀνεκτόν, ἀλλὰ νὰ σὲ διεκδικῇ ὁ Βούλγαρος, ἡ ἐσχάτη βαθμὶς τῆς τάξεως τῶν ἀνθρώπων, ὤ, τί ἐντροπὴ δι' ἐμέ, τὸ τέκνον σου· τὸ θεωρῶ κάτι μέγα, φοβερόν, τρομερόν, ἀναίσχυντον, ἀναιδές, ἐπιθυμίαν κτηνώδη, τὴν ὁποίαν ἔσο Μακεδονία βεβαία, ὡς ἦσο καὶ εἶσαι ὑπερήφανος, ὅτι τὰ τέκνα σου, οἱ Μακεδόνες, θὰ τιμωρήσωσιν αὐτὸν πρεπόντως. Διότι τὰ τέκνα σου, Μακεδονία μου, ἔνδοξός μου Πατρίς, δὲν ἔχασαν τὴν ἀνδρείαν των. Οἱ χρόνοι μόνον ἤλλαξαν. Αἱ Μακεδονικαὶ φάλλαγες ἀνέζησαν ἐν ὅλῃ των τῇ δόξῃ. Πρὸ αὐτῶν πᾶς ἐχθρὸς ἐτράπη καὶ τρέπεται εἰς φυγήν.

❁

Μακεδονία, ὅπως εἰς τοὺς χρόνους τῆς παγκοσμίου δόξης σου εἶχες ἐμπιστοσύνην εἰς τὰ τέκνα σου, ἔχε καὶ τώρα· πᾶς ἀναίσχυντος καὶ ἀναιδὴς θὰ παταχθῇ πρεπόντως ὑπὸ τῶν Μακεδόνων σου, τῶν ὑπερηφάνων σου τέκνων.

Τέκνον τῆς Μακεδονίας
Θ. Α. Β.

ΔΕΝ ΘΑ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΝ![1]

ΔΕΝ ΘΑ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΝ! ὤ, ποτέ! τὴν γῆν τῶν Μακεδόνων,
τὴν γῆν αὐτὴν τὴν ἱεράν, τὸ χάρμα τῶν αἰώνων,
τὴν γῆν, ἣν ἐπεφώτισε διὰ λαμπρῶν ἀκτίνων
ἡ δόξα τῶν προγόνων μας, ἡ δόξα τῶν Ἑλλήνων,
καὶ πρὸς τὰς χώρας τὰς γνωστάς, πρὸς πάσας τὰς ἐκτάσεις,
πτερόπους διεσκόρπισε χρυσᾶς ἀντανακλάσεις·
τὴν γῆν, πρὸς ἣν ἡ τότε γῆ τὸ γόνυ εἶχε κλίνη....
Δὲν θὰ τὴν πάρουν Βούλγαροι! Δὲν θὰ τὴν πάρουν κτήνη!

ΔΕΝ ΘΑ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΝ! ὤ, ποτέ! τὴν γῆν τοῦ Ἀλεξάνδρου,
τοῦ γόνου τοῦ περικλεοῦς τῆς χώρας τῆς εὐάνδρου·
τὴν γῆν τοῦ φιλοσόφου μας, τοῦ πνεύματος κοιτίδα,
τὴν τοῦ Ἀριστοτέλους μας πανένδοξον πατρίδα·
τὴν Πέλλαν καὶ τὰ Στάγειρα, τὰ φαεινὰ σημεῖα,
πρὸς ἃ σκιρτῶσα ἔσπευσε τοῦ κόσμου ἡ σοφία·
τὴν γῆν, ἣν προσεκύνησεν ἡ οἰκουμένη ὅλη....
Δὲν θὰ τὴν πάρουν Βούλγαροι, ἐπιδρομεῖς Μογγόλοι!

ΔΕΝ ΘΑ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΝ! ὤ, ποτέ! τὴν γῆν τὴν Ἑλληνίδα!
Τρέφ' εἰς τὰ στήθη της αὐτὴ ἀθάνατον ἐλπίδα,
ὅτι θὰ μείν' Ἑλληνικὴ εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας,
κ' εἶν' ἕτοιμος ν' ἀποδυθῇ ἐκ νέου εἰς ἀγῶνας!
Δὲν τὴν πτοοῦσιν οἱ κρωγμοὶ ἁρπακτικῶν κοράκων·
δὲν τὴν γελοῦν θωπεύματα ὑποκριτῶν κολάκων....
Τὴν γῆν μας δὲν θ' ἁρπάσωσιν ἄρκτου ἀδηφάγου σκλάβοι!
Δὲν θὰ τὴν πάρουν Βούλγαροι! Δὲν θὰ τὴν πάρουν Σλάβοι!

ΟΧΙ! ΠΟΤΕ! Εἶνε αὐτῶν ἀπείρως ὑπερτέρα!
Δὲν εἶνε ξένη, ὀρφανή! Κλεινὴν ἔχει μητέρα!
Εἶνε ἡ γῆ Ἑλληνική! τὸ μαρτυροῦν οἱ λίθοι!
Νὰ τὴν καλύψῃ παντελῶς δὲν ἴσχυσεν ἡ λήθη!
Ἕκαστον βῆμά μας πατεῖ Ἑλληνικὰ μνημεῖα
καὶ γαῦρος, μυριόστομος βοᾷ ἡ ἱστορία....
Εἶνε ἡ γῆ Ἑλληνική! Πιστὴ θυγάτηρ μένει!
Δὲν θὰ τὴν πάρουν Βούλγαροι! Δὲν θὰ τὴν πάρουν ξένοι!

[1] Ἐμελοποιήθη εἰς Μακεδονικὸν ἐμβατήριον διὰ κλειδοκύμβαλον καὶ ᾄσμα ὑπὸ Κερκυραίου μουσικοδιδασκάλου καὶ πωλεῖται ὑπὸ τοῦ Μακεδονικοῦ Συλλόγου «ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος» ἀντὶ δραχμῆς (ὁδὸς Σταδίου 54).

ΔΕΝ ΘΑ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΝ! ὤ, ποτέ! τὴν νύμφην τοῦ Αἰγαίου!
Εἶνε ἀξία ἁρμονικοῦ ἑτέρου ὑμεναίου!
Προσατενίζει εὐέλπις πρὸς ἕτερον Σωτῆρα!...
Τὴν γῆν, εἰς ἣν ἐδώρησαν μὲ δαψιλῆ τὴν χεῖρα
ὁ Ἄθως καὶ ὁ Ὄλυμπος τὴν θείαν εὐλογίαν
καὶ οἱ ἀθάνατοι θεοὶ λαμπρὰν ἀθανασίαν,
τὴν χώραν, ἣν ὁ Ἀξιὸς μὲ νάματα ἀρδεύει....
Δὲν θὰ τὴν πάρουν Βούλγαροι, τῆς φύσεως ἡ χλεύη!

ΟΧΙ! ΠΟΤΕ! Ἀνάξιοι τῆς χώρας ταύτης εἶνε
οἱ θῶες οἱ αἱμοχαρεῖς, αἱ Ἅρπυιαι ἐκεῖναι!
Ἐκ ταύτης ἀφοῦ ἔλαβον τὸ φῶς καὶ τὴν θρησκείαν
αὐτοὶ θηρία ἔλαβον ὡς ἄνθρωποι παιδείαν,
ἰανῦν οἱ ἀρνησίθρησκοι ὄζος, χολὴν ποτίζουν,
ἀγνώμονες, ἀναίσχυντοι πᾶν ἱερὸν ὑβρίζουν!
Δὲν εἶνε ἄξιοι αὐτῆς οἱ βάρβαροι, οἱ Οὖννοι!
Δὲν θὰ τὴν πάρουν Βούλγαροι! Δὲν θὰ τὴν πάρουν Κροῦμοι!

ΔΕΝ ΘΑ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΝ! ὤ, ποτέ! Ἀδύνατον ἡ γῆ μας
λύκων βορὰ νὰ καταστῇ! Οὐχί! Τὴν προφιλῆ μας
πατρίδα, ἣν ἐπότισε τὸ αἷμα τῶν ἀνδρείων,
πιστῶν Ἑλλήνων μαχητῶν, 'ς τῆς μάχης τὸ πεδίον
πεσόντων ὑπὲρ τῆς σεπτῆς τῆς τοῦ Χριστοῦ θρησκείας,
ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος, ὑπὲρ ἐλευθερίας....
δὲν θὰ ἁρπάσουν μοχθηροί, κακοῦργοι μιαιφόνοι!
Δὲν θὰ τὴν πάρουν Βούλγαροι, ἀχρεῖοι δολοφόνοι!

ΔΕΝ ΘΑ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΝ! ὤ, ποτέ! Ἐν ὅσῳ ἐν ἑνώσει
οἱ Μακεδόνες Ἕλληνες πρὸς τὰ ἐμπρὸς χωρῶσι!
Ἐν ὅσῳ τὰς καρδίας μας Ἑλλήνων αἷμα ῥάπτει,
πῦρ θεῖον ἐνθουσιασμοῦ τὰ στήθη μας ἀνάπτει....
Θαρσεῖτε, Μακεδόνες μου! ἡ γῆ ἡ πατρική μας,
ἡ χώρα ἡ περικαλλής, θὰ μείνῃ ἰδική μας!
Ὤ! Δὲν θὰ γείνῃ λάφυρον φανατικῶν βαρβάρων!
Δὲν θὰ τὴν πάρουν Βούλγαροι, καθάρματα Τατάρων!...

Ἐν Μακεδονίᾳ καιὰ Ἰούλιον 1903.

ΜΑΚΕΔΩΝ

ΜΑΚΕΔΟΝΕΣ ΠΡΟΜΑΧΟΙ

ΕΥΑΓΓΕΛΗΣ ΚΑΙ ΚΩΤΑΣ [1]

Παγάνα—μοναδικὴν *ἐν ὅλῃ τῇ χειμαζομένῃ Μακεδονίᾳ*—*ἀπετέλει τὸ ὑπὸ τὸν Εὐαγγέλην Νικολάου ὀλιγάριθμον σῶμα, τὸ λαβὸν ὅπλα ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῆς τῆς ἀρχῆς, ἔστω καὶ ἐπὶ μεσολαβήσει τοῦ ἀκαταβλήτου μένους σεμνοῦ Ἱεράρχου προκινδυνεύοντος ὑπὲρ τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ, τοῦ Καστορίας Γ'ερμανοῦ. Τοῦτο αὐτὴ ἡ δύναμις τῆς ἀληθείας τῶν πραγμάτων ἐπίστωσε μετὰ μικρόν, καὶ ὑφ' ὁποίας συνθήκας!*

Ἦν οὐδ' ἕνα Βούλγαρον περιλαμβάνουσαν Ἑλληνοβλαχικὴν κωμόπολιν Κλεισοῦραν κακῶς ἐφύλαττε πολυάριθμος στρατιωτικὴ φρουρὰ ἐναντίον βουλγαρικῶν ἐπαναστατικῶν σωμάτων θελόντων νὰ καταλάβωσιν αὐτήν.

— «*Ὁ Εὐαγγέλης—καθ' ἃ ἱστορεῖ ἐπίσημος βρεττανικὴ ἔκθεσις*[2],—*ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἑλληνικῆς «παγάνας», ἢ «ἀντισυμμορίας,» οὗ τινος οἱ ἄνδρες διεσκορπίσθησαν ἐν συγκρούσει πρὸς συμμορίαν ἐπαναστατῶν, καταφυγὼν εἰς τὴν κωμόπολιν ἐκρύβη ὑπὸ τῶν ἐγκατοίκων· τὴν δὲ πρωΐαν τῆς ἐπαύριον κατώρθωσε νὰ δραπετεύσῃ,*» *μόλις προλαβὼν τὴν ἐντὸς τῆς αὐτῆς ἡμέρας, 23 Ἰουλίου (5 Αὐγούστου) 1903, ἐπακολουθήσασαν εἴσοδον τῶν* διακοσίων *ἐν ὅλῳ ἐπαναστατῶν, οἵτινες, αἰσχρῶς φυγούσης εἰς Καϊλάριον τῆς ἐξ ἰσαρίθμων (διακοσίων δηλονότι) στρατιωτῶν τουρκικῆς φρουρᾶς, ἐγένοντο ἀναμφιστεὶ κύριοι τῆς οὕτως ἀνάνδρως καὶ προδοτικῶς ἐγκατα-*

[1] *Ἐκ τοῦ ὑπὸ τύπωσιν δ' Μέρους τῆς «Μακεδονικῆς Κρίσεως».*

[2] *Κυανῆς Βίβλου 1—1904—ἀρ. 388 incl. 5 καὶ 6.*

ΕΥΑΓΓΕΛΗΣ

λειφθείσης κωμοπόλεως. Μετὰ δέκα δὲ περίπου μῆνας, ἐπανερχόμενος εἰς τὸ χωρίον αὐτοῦ ἐκ Μοναστηρίου, ὅπου μετὰ τοῦ ὀρθοδόξου ἐν Ζελενίῳ ἱερέως καὶ ἄλλων ἦτο κεκλημένος ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου πρὸς μαρτυρίαν, συνέπεσε μετ' αὐτῶν εἰς δολοφονικὴν βουλγάρων συμμοριτῶν ἐνέδραν (12/25 Μαΐου 1904) θῦμα γενόμενος τοῦ ἀγρίου αὐτῶν μίσους.[2]

«Τὴν μοῖραν τοῦ διασήμου (notorious) Εὐαγγέλη, τοῦ ἐκ Στρεβένου, τοῦ ἀκολούθου σωματοφύλακος (henchman) τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Καστορίας, ὅστις πρό τινων ἡμερῶν ἐφονεύθη παρὰ τὸ Σόροβιτς, θέλει πιθανῶς συμμερισθῆ καὶ ὁ Κῶτε, ὁ ἐπὶ κεφαλῆς ὀλίγων ἀνδρῶν ὑπερασπιστὴς τοῦ ἑλληνικοῦ συμφέροντος.»[1]

Ἐν τοιαύτῃ παροδικῇ φράσει, κοσμούσῃ μακρὰν περίοδον εἰδήσεων περὶ τρόμου δ.ασπειρομένου εἰς τὰ πατριαρχικὰ χωρία ὑπὸ Βουλγάρων κακοποιῶν καὶ περὶ τοῦ περιφήμου Μήτρου Βλάχου, ἰχνηλατοῦντος τὸν Κῶτε καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, μνημονεύεται τὸ πρῶτον ὁ ἐκ Ρούλιας ἢ Χρούλιας τῶν Κορεστίων γενναῖος βουλγαρόφωνος Πατριαρχικός, — ὁ παραπλανηθεὶς ὑπὸ τοῦ πρώτου περὶ ἀποσείσεως τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ κηρύγματος τῶν βουλγαρικῶν κομιτάτων καὶ κατὰ τῶν Τούρκων τὰ ὅπλα λαβών,—οὗ τινος τὴν μνήμην ὀφείλομεν ἡμεῖς ν' ἀποπλύνωμεν τῶν συκοφαντιῶν, δι' ὧν ἐπέτυχε νὰ κατακαλύψῃ αὐτὴν ἡ βουλγαρικὴ πανουργία, ἡ σχεδὸν πάντοτε κατορθοῦσα νὰ ἕλκῃ πρὸς τὰς διαβολὰς τὴν κρίσιν τῶν εἰς τὰ δίκτυα αὐτῆς περιπλακέντων Εὐρωπαίων.

«Ὁ Κῶτε,—ἐξακολουθῶν λέγει ἐν τῇ ἐκθέσει αὐτοῦ ὁ κ. Μάκγρεγορ,—περιορίζει τὴν δρᾶσιν αὐτοῦ κυρίως εἰς χρη-

[1] Αὐτόθι, 4—1904—ἀρ.2 09.
[2] Αὐτόθι, ἀρ. 229 incl.

ματολογικὰς ἐκβιάσεις, καθ' ὃν χρόνον ποικίλα ἐγκλήματα βίας ἀναφέρεται ὅτι ἐτελέσθησαν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων· ἀλλὰ τὸ μόνον, περὶ οὗ προέκυψαν θετικαὶ ἀποδείξεις, εἶναι ἡ ὑπὸ Βουλγάρου διδασκάλου θανάτωσις Ἕλληνος ἱερέως, ἀρνηθέντος νὰ προσαγάγῃ τὸ ποίμνιον αὐτοῦ ὑπὸ τὴν Ἔξαρχίαν.»

Παρατηρήσατε τὴν ἀντίθεσιν. Ὁ μὲν Κώτας, ὁ βουλγαρόφωνος πατριαρχικός, ὁ ἐπαγγελλόμενος τὸν φύλακα τῶν Ἑλληνικῶν συμφερόντων, οὐδὲν ἄλλο λέγεται ἢ κοινὸς ἀργυρολόγος ἐκβιαστής· τὰ δὲ ποικίλα ἐγκλήματα τῶν Βουλγάρων, τὰ κορυφούμενα εἰς τὴν ἀποδεδειγμένην δολοφόνον θανάτωσιν Ἕλληνος ἱερέως ὑπὸ Βουλγάρου διδασκάλου, ταῦτα γίνονται ὑπὲρ ὑψηλοῦ σκοποῦ, τῆς ὑπὸ τὴν ἐξαρχίαν συγχωνεύσεως πάντων ἐκείνων τῶν πατριαρχικῶν, οὓς οἱ Βούλγαροι διεκδικοῦσιν ὑπὲρ ἑαυτῶν πρὸς κατάρτισιν Βουλγαρικῆς Μακεδονίας ὑπὸ τὸ εὐμενὲς βλέμμα Εὐρωπαίων παραστατῶν.

Ἀλλ' ὁ Κῶτε ἢ Κώτας, καθ' ὃν χρόνον ἐσυκοφαντεῖτο ὡς εὐτελὴς ἐκβιαστὴς χρήματος, προεκινδύνευεν ἀληθῶς ἀπὸ ἐτους καὶ πλέον ἤδη ὡς προστάτης ὅλου τοῦ ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ περιφερείᾳ Καστορίας χριστιανικοῦ πληρώματος, ἄνευ διακρίσεως πατριαρχικῶν καὶ ἐξαρχικῶν, κῆρυξ ἀδελφοσύνης καὶ ἀμοιβαίας ἀνοχῆς, σκέπων τοὺς κινδυνεύοντας πατριαρχικοὺς ἐναντίον τῶν ἀπειλούντων αὐτοὺς κινδύνων καὶ φοβερὸς μόνον πρὸς ὅσους παραβλέποντες τὴν προκηρυχθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ προστασίαν,—ὡς οἱ ἀντίποδες ἀληθῶς τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ Τσακαλάρωφ καὶ Μῆτρος Βλάχος ἔπραττον,—ἐτρέποντο εἰς κακοποίησιν καὶ φόνον τῶν πατριαρχικῶν. Κατὰ τὰ ἄλλα μισητὴς τῆς Τουρκικῆς ἐξουσίας καὶ διώκτης μέχρις αἵματος τῶν κακουργούντων Τούρκων, ὧν ἡ βδελυρὰ βία ἀτιμώσασα ἀδελφὴν εἶχε τετραυματισμένην βαθύτατα τὴν καρδίαν αὐτοῦ.

Καὶ ἐνταῦθα ἐπίκαιρος ἔρχεται ἡ ὑπόμνησις γεγονότος

μνημονευθέντος ἤδη ἐν τῷ πρώτῳ μέρει τῆς πραγματείας ταύτης,[1] *μεταγραφομένου νῦν αὐτοῦ τοῦ κειμένου τῆς ἐκ Μοναστηρίου ἀναφορᾶς τῆς συνημμένης εἰς τὴν ὑπὸ χρονολογίαν 3|20 Σεπτεμβρίου 1902 ἔκθεσιν τοῦ τότε ἐν Θεσσαλονίκῃ Γενικοῦ Προξένου κ. Α. Βιλιώτη. «Τὴν 1ην ἱσταμένου (19 Αὐγούστου κατὰ τὸ Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον) συνέβη ἐπὶ τοῦ ὄρους Τυρνόβου, εἰς τριῶν ὡρῶν ἀπόστασιν ἀπὸ Φλωρίνης, μεταξὺ τῶν χωρίων Πισοδερίου καὶ Σμαρδεσίου, σύγκρουσις δύο βουλγαρικῶν συμμοριῶν, τῆς τοῦ Τσακαλάρωφ, ἀποτελουμένης ἐκ 30 ἀνδρῶν, καὶ τῆς τοῦ Κῶτε, ἐξ 22. Ἡ ἄφιξις τουρκικοῦ στρατιωτικοῦ ἀποσπάσματος ἠνάγκασεν εἰς φυγὴν τοὺς συμπλακέντας μετὰ δύο ὡρῶν μάχην, ἧς τὸ ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ὅτι πέντε ἐκ τῆς συμμορίας τῶν 30 καὶ τρεῖς ἐκ τῆς συμμορίας τῶν 22 ἐφονεύθησαν. Ἡ σύγκρουσις αὕτη ἐματαίωσε σχέδιον (rendered abortive a plan), ὅπερ, ὡς φαίνεται, ἐσκευωρήθη ὑπὸ τοῦ Τσακαλάρωφ (διαδόχου τοῦ Πετρὼφ), ὅπως κατὰ τὴν νύκτα τῆς ἑορτῆς τοῦ Σουλτάνου, ὅτε αἱ ὁδοὶ τῆς Καστορίας ἀνεμένοντο ἐξαιρετικῶς πλήθουσαι, δολοφονηθῶσιν ὁ Καϊμακάμης, ὁ Ἕλλην Ἀρχιεπίσκοπος, ὁ Ἀρχιαστυνόμος, ὁ προϊστάμενος τῆς Χωροφυλακῆς, ὁ Ἀνακριτὴς καὶ εἷς ἢ δύο Ἕλληνες διδάσκαλοι τῆς πόλεως ταύτης.»—Ἕπεται ἀφήγησις τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἀπεκαλύφθη εἰς φῶς ἡ ἀλήθεια τοῦ πράγματος.—* «Ἡ μεγάλη αἰτία τῆς διχονοίας μεταξὺ τῶν δύο Βουλγάρων ἀρχηγῶν ὑπῆρξε διαφορὰ γνώμης περὶ τῆς πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους χριστιανούς, ἤτοι τοὺς Πατριαρχικούς, συμπεριφορᾶς. Ὁ Κῶτε κατηγόρει τῆς ἑτέρας μερίδος ἀδικίαν καὶ σκληρότητα ἐναντίον Χριστιανῶν Πατριαρχικῶν ἢ Ἐξαρχικῶν, ἀλλὰ καὶ προσέτι ὅτι ἡπάτων τὸν λαὸν καὶ

[1] *Μακεδονικῆς Κρίσεως, Α' σ. 19 ἐν ὑποσημειώσει 1.*

τὸ εἰσπραττόμενον ἀλ' αὐτοῦ χρῆμα ἔκλεπτον πρὸς πολιτικοὺς σκοπούς. Ἐπὶ πλέον ἐπέμενεν, ὅπως αἱ συμμορίαι περιορίσωσι μὲν τὰς προσβολὰς αὐτῶν μόνον κατὰ τῶν κακῶν Τούρκων καὶ τῶν Ὀθωμανικῶν ἀρχῶν, μὴ ἀναγκάζωσι δὲ διὰ βίας καὶ ἀπειλῶν τοὺς Ἕλληνας εἰς ἐγκα-

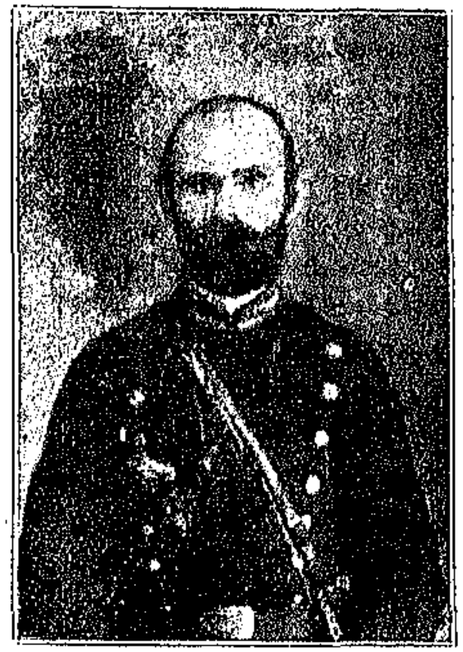

ΚΩΤΑΣ

τάλειψιν τῶν σχολείων καὶ τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν, ἱδρυμάτων, ἅτινα ὁ Τσακαλάρωφ ὡς διάδοχος τοῦ Πετρώφ ἤθελε νὰ καταλύσῃ ἐν ἅπασι τοῖς χωρίοις τοῦ Βιλαετίου.[1] »

Ἰδοὺ νῦν καὶ ἐξ ἐπιστολῆς Ἀθηναίου συνεργάτου τοῦ Παύλου Μελᾶ, συναπελθόντος εἰς Μακεδονίαν κατὰ Μάρτιον 1904 πρὸς μελέτην τῆς ἐκεῖ καταστάσεως, ἡ γνησία τοῦ Κώτα

1. *Κυανῆς, 1—1903,—ἀρ. 268 incl.*

εἰκών· « Ἐν Ῥούλιᾳ, τῇ 17 Μαρτίου 1904. Ἰδοὺ ἡ πρώτη ἐπιστολή μου . . . . . Παρὰ τὰς προσδοκίας τῶν αὐτοῦ διστακτικῶν, εὑρισκόμεθα ἀνὰ τὰς ἐπαρχίας Καστορίας καὶ Πρέσπας, ἐντελῶς ἀσφαλεῖς, ἐνθουσιασμένοι δὲ ἐκ τῆς ὑποδοχῆς τῶν χωρικῶν Μακεδόνων, οἵτινες ἐκπέμπουσι φωνὴν ἀνακουφίσεως καὶ χαρᾶς ἐπὶ τῇ ἀφίξει ἡμῶν, καλῶς ἐννοοῦντες τὸν σκοπὸν τῆς περιοδείας μας. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι εὑρισκόμεθα εἰς τὰ βασίλεια τοῦ Κώτα, ὅστις ἐξασκεῖ ἐπιρροὴν ἀληθῶς ἡγεμονικὴν εἰς τοὺς πληθυσμοὺς τῆς περιφερείας του· πιστεύω ὅμως ὅτι καὶ εἰς τὰς ἄλλας περιφερείας δὲν θὰ εἶναι τὸ ἔργον ἡμῶν λίαν δυσχερές. Ὁ Κώτας, περὶ οὗ, ὡς ἐνθυμεῖσθε, εἴχόν τινες ἡμῶν δισταγμούς, εἰσῆλθεν εἰς πραγματικὴν πατριωτικὴν πορείαν, ὁμιλεῖ δὲ μετὰ ῥητορικῆς δεινότητος, ἥτις τὸν διακρίνει ὁσάκις ὁμιλεῖ τὴν Μακεδονικὴν (οὐχὶ Βουλγαρικὴν) πρὸς τοὺς ἐκ τῶν χειλέων του ἀνηρτημένους χωρικούς, οἵτινες καὶ τὸν θαυμάζουσιν. Ὁποία θὰ ἦτο ἡ θέσις τῶν πραγμάτων ἂν ἀπὸ δύο ἐτῶν ἐγίνετο ὅ,τι σήμερον! »

Τοιοῦτος ἦτο ὁ Κώτας Χρήστου. Καθ' ὃν χρόνον ἀταλαίπωρος, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀποδείξεως, υἱοθέτησις ἢ βουλγαρικῶν ἢ τουρκικῶν ψευδολογημάτων εἰκόνιζεν αὐτὸν εὐτελῆ ἐκβιαστὴν χρήματος, ὁ ἐν πενίᾳ ὑπερήφανος βουλγαρόφωνος πατριαρχικός, τρεῖς μόνον ἔχων ἀκολούθους καὶ αὐτὸς τέταρτος, ἡσύχαζε καὶ ἐφυλάττετο ἀναμένων τὴν ὑποφώσκουσαν τότε ἀνατολὴν κρεισσόνων ἡμερῶν εὐρυτέρας ἀμύνης.

Ἀλλά, κακῇ τύχῃ αὐτῆς τῆς εὐγενοῦς ἀμύνης, ἡ τουρκικὴ δίωξις προλαβοῦσα ἔθηκε χεῖρα ἐπ' αὐτοῦ. Συλληφθεὶς δὲ ἐν αὐτῇ τῇ γενετείρᾳ κώμῃ καὶ μετενεχθεὶς εἰς Κορυτσὰν καὶ ἔπειτα εἰς Μοναστήριον, ὑπέστη ἐκεῖ ἐπ' αὐστηρᾷ καταδίκῃ τὴν ἐσχάτην δι' ἀγχόνης ποινήν, μὴ περισσευσάσης δι' αὐτὸν φιλανθρώπου ἀπὸ τῶν Εὐρωπαίων διαθέσεως, διότι ἀμυνόμενος ὑπὲρ σωτηρίας τῶν Ἑλλήνων Πατριαρχικῶν ἐγέ-

νετο ὑπαίτιος χύσεως αἵματος Τούρκων μόνον καὶ Βουλγάρων κακοποιῶν.

Καὶ οὕτω, κατὰ τὸ θέρος (9|22 Ἰουνίου) τοῦ ἔτους 1904, ἐξέλιπεν ἀπὸ προσώπου τῆς Μακεδονίας καὶ τὸ ἕτερον τῶν δύο μόνων ἐνεργῶν προσκομμάτων, εἰς ἃ ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ μέρους ἀπὸ τοῦ θέρους 1902 προσέκρουσεν ἡ πολυχρόνιος βουλγαρικὴ τρομοκρατία[1].

Τῇ 30 Σεπτεμβρίου 1907

ΓΝΑΣΙΟΣ ΜΑΚΕΔΝΟΣ

ΔΗΜΩΔΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ

ΜΥΡΟΛΟΓΙΑ

Στόλισέτε τ' ἄλογό μου ὅλο πράσινα λουλούδια
πράσινα καὶ λυπημένα.
Ὅτ' αὔριο θέλω νὰ κινήσω στὴν ἀλησμονιὰ νὰ πάνω
Κ' εἶ π' ἀλησμονοῦν τὸν κόσμο.
Νὰ μ' ἀλησμονήσ' κ' ἡ μάννα μ'.
Ἔβγα μάννα μ' κι' ἀγνάντιψε τὸν Ἥλιο.
Μαννά μ' κι' ἂν εἶν' ὀγλήγορα νὰ κάτσ' ἀκόμα λίγο.
Μαννά μ' καὶ ἂν ἐνύκτωσε νὰ σηκωθῶ νὰ φύγω.

---

1. *Κυριῆς, 4—1904—ἀριθ. 252 incl.*

ΣΥΝΑΘΡΟΙΣΙΣ ΠΡΟΥΧΟΝΤΩΝ ΕΝ ΤΙΝΙ ΧΩΡΙΩ

ΜΕΤΑΞΥ ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΕΣΠΑΣ ΚΑΙ ΟΜΙΛΙΑ ΠΡΟΣ ΑΥΤΟΥΣ

ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΜΕΛΑ

('Εξ ἐπιστολῆς αὐτοῦ τῆς 16ης Μαρτίου)

. . . Τὸ ἀπόγευμα περὶ τὰς 5 κατόπιν προσκλήσεως τοῦ Κώτα συνεκεντρώθησαν εἰς τὸ δωμάτιόν μας δώδεκα προύχοντες. Εἰς αὐτοὺς ζωηρότατα, εὐγλωττότατα καὶ πειστικώτατα ὡμίλησεν εἰς τὴν Μακεδονικὴν ὁ Κώτας. Τοὺς εἶπε πολλὰ καὶ τοὺς ἐνεθουσίασεν. 'Εγωϊστικῶς φερόμενος θὰ σοῦ κάμω μικρὰν περίληψιν τοῦ λόγου, ὃν ἐξεφώνησα ἐγὼ πρὸ τῆς Μακεδονικῆς αὐτῆς ὁμηγύρεως, ὅπως γνωρίζῃς ὑπὸ ποῖον πνεῦμα ὁμιλῶ εἰς τοὺς ἀδελφούς μας. «'Αδελφοί, ἡμεῖς ποῦ ἤλθαμεν ἀπὸ τὴν 'Ελλάδα διὰ νὰ σᾶς βοηθήσωμεν, ἐφέραμεν μαζύ μας μόνον ἀγάπην, πατριωτισμὸν καὶ παλληκαριά. Μὲ αὐτὰ μόνον καὶ μὲ τὰ ὅπλα ποῦ θὰ σᾶς φέρωμεν, ἂν τὰ θελήσετε, θὰ σᾶς βοηθήσωμεν νὰ ὑπερασπισθῆτε κατὰ τῶν ἀτιμιῶν τῶν Βουλγάρων καὶ, ἂν εἶναι ἀνάγκη, καὶ κατὰ τῶν ἀτιμιῶν τῶν Τούρκων. 'Ημεῖς δὲν θὰ σᾶς βιάσωμεν νὰ μᾶς ἀκολουθήσητε, ὅπως σᾶς ἔκαμαν οἱ Βούλγαροι. Αὐτοὶ σᾶς ἀναγκάζουν νὰ πωλῆτε καὶ τὰ βώδια σας, διὰ νὰ τοὺς δώσετε χρήματα δι' ὅπλα. 'Αλλ' ἀφ' οὗ ἔπερναν τὰ χρήματά σας, ὄχι μόνον ὅπλα δὲν σᾶς ἔδιδαν, ἀλλὰ τὸ καλοκαίρι διὰ τῆς βίας σᾶς ἐσήκωσαν, μόνον διὰ νὰ δείξουν εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅτι ἡ Μακεδονία εἶναι δῆθεν βουλγαρικὴ καὶ ὁλόκληρος ἐπανεστάτησε' καὶ ἀφοῦ ἔκαμαν ἔτσι τὸ κέφι τους, ἄφησαν τοὺς Τούρκους καὶ ἔκαυσαν τὰ χωριά σας. 'Ημεῖς ὅπλα θὰ δώσωμεν δωρεὰν εἰς ὅσους μᾶς ζητήσουν. 'Αλλὰ καὶ ἐκείνους ποῦ δὲν θὰ μᾶς ζητήσουν, θὰ τοὺς ἀγαπῶμεν καὶ θὰ τοὺς προστατεύωμεν. 'Ημεῖς δὲν θὰ βγάλωμεν μάτια οὔτε αὐτιὰ θὰ κόψωμεν, οὔτε θὰ κρεμάσωμεν κανένα χωρὶς λόγον. 'Αλλά,

ἕνας ἰδικός μας ἅμα φονεύεται, ἀμέσως θὰ σκοτώνωμεν ἕνα ἔνοχον ἐχθρόν. Δὲν θὰ κρυπτώμεθα, ὅπως οἱ ἄτιμοι Σαράφωφ, Τσακαλάρωφ

ΠΑΥΛΟΣ Μ. ΜΕΛΑΣ

Πεσὼν ἐν Στατίστῃ τῆς Μακεδονίας τὴν νύκτα τῆς 13 'Οκτωβρίου 1904

'Αναλαμβάνω αὐτὸν τὸν ἀγῶνα μὲ ὅλην μου τὴν ψυχήν, καὶ μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ τὸν ἀναλάβω εἶχον καὶ ἔχω τὴν ἀκράδαντον πεποίθησιν ὅτι δυνάμεθα νὰ ἐργασθῶμεν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ νὰ σώσωμεν πολλὰ πράγματα' ἔχων δὲ τὴν πεποίθησιν ταύτην, ἔχω καὶ ὑπέρτατον καθῆκον νὰ θυσιάσω τὸ πᾶν, ὅπως πείσω καὶ Κυβέρνησιν καὶ κοινὴν γνώμην περὶ τούτου.

'Απόσπασμα ἐξ ἐπιστολῆς πρὸς τὴν χήραν αὐτοῦ.

κλπ., ἀλλὰ θὰ πολεμῶμεν στῆθος μὲ στῆθος καὶ πρῶτα θὰ πέφτωμεν ἡμεῖς καὶ ἔπειτα σεῖς. Ἡ ἐργασία μας ἐφέτος θὰ εἶναι ἡ ἑξῆς:

πρέπει νὰ ἐμποδίσωμεν τοὺς Βουλγάρους νὰ κάμουν πάλιν κακουργήματα καὶ τὴν ἰδίαν περυσινὴν ψευτοεπανάστασιν, διότι ὁ κόσμος ὅλος κοντεύει νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἐδῶ μέσα μόνον Βούλγαροι εἶναι. Λυτὰ πρέπει νὰ γίνῃ ἐφέτος καὶ τοῦ χρόνου ἐργαζόμεθα διὰ τὴν ἐλευθερίαν». κτλ. κτλ.

Ἡ συνάθροισις διελύθη καὶ ἀπεκομίσαμεν ἀμφοτέρωθεν λαμπρὰς ἐντυπώσεις. Σὲ βεβαιῶ ὅτι ἐπεθύμουν νὰ παρευρίσκεσο εἰς τὴν συνάθροισιν κυτήν. Δὲν ἔχεις ἰδέαν ποίαν ἐντύπωσιν μοῦ ἔκαμεν. Ὅλοι οἱ προϋχοντες ἐκάθηντο κάτω στκυροπόδι πρὸς τὸ ἓν μέρος τοῦ δωματίου· πρὸς τὸ ἄλλο ἡμεῖς ἐπίσης στκυροπόδι. Ὁ Κώτας μὲ τὴν φαντασταστικὴν στολήν του γογκτιστὸς ἐνώπιόν των τοὺς ὡμίλει μὲ ἐνθουσιασμὸν καὶ μὲ πολλὴν διπλωματίαν περὶ τῶν δικφόρων ζητημάτων. Ὅταν δὲ ἔφθασεν εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἐλευθερίας, τοὺς ἔκαμε τὴν ἑξῆς εὐφυεστάτην παραβολήν: «Ἡμεῖς οἱ Μακεδόνες διὰ ν' ἀποκτήσωμεν ἐλευθερίαν, ἔχομεν δύο δρόμους ν' ἀκολουθήσωμεν. Ἐκλέξατε σεῖς ποῖον θέλετε. Ὁ ἕνας πηγαίνει εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Εἶναι δρόμος ποῦ βαστᾷ τριάντα ἡμέρας καὶ εἶναι γεμᾶτος ἀγκάθια, ποῦ θὰ μᾶς γδάρουν ἕως ὅτου φθάσωμεν ἐκεῖ. Ὁ ἄλλος πηγαίνει εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τρεῖς ἡμέρας καὶ εἶναι ὡραῖος καὶ καθαρός».

ΕΚ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗΣ ΖΩΗΣ

(Ἐξ ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου Μελᾶ πρὸς τὴν γυναῖκά του 1904)

22 Μαρτίου 1904 Ἐν . . . , χωρίῳ τῆς Πρέσπας.

. . . Εἰς τὰς 9 π. μ. ἔρχονται ὁ βοσκὸς καὶ ὁ ἀγροφύλαξ τοῦ ... Ὁ ἀγροφύλαξ οὗτος ἔπαθε τὸ ἑξῆς: Πέρυσι μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ταξεως οἱ Τοῦρκοι ἦλθαν εἰς τὸ χωρίον του, ὅπως κατάσχωσι τὰ ὅπλα τῶν χωρικῶν. Κατώρθωσαν τοῦτο μόνον ἀφ' οὗ ἔδειραν καὶ ἐβασάνισκν φοβερὰ τοὺς δυστυχεῖς τούτους. Τὸν περὶ οὗ πρόκειται ἀγροφύλακα τὸν ἐγύμνωσαν ἐντελῶς καὶ ἐνῷ τέσσαρες στρατιῶται τὸν ἐκράτουν πρηνῆ ἐπί τινος τραπέζης, ἄλλοι δύο τὸν ἔδειρον διὰ ξύλων, ὅπως τὸν ὑποχρεώσωσι νὰ μαρτυρήσῃ ποῦ ἦτο κρυμμένον τὸ ὅπλον του. Ἐπὶ τέλους μὴ δυνάμενος ν' ἀνθέξῃ πλέον παρέδωκε τὸ ὅπλον. Ἀλλ'

ὁ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἀποσπάσματος, ὁ ὁποῖος ἦτο ἐντελῶς μεθυσμένος, τὸν εἶχε σημειώσει κατὰ λάθος ἢ κατόπιν προδοσίας ὡς ἔχοντα δύο ὅπλα. Εἷς μάτην ὁ δυστυχὴς ἐβεβαίωνε καὶ ὡρκίζετο ὅτι δὲν εἶχεν ἄλλο ὅπλον· ὁ ἀποσπασματάρχης ἐπέμενε· διέταξε νὰ τὸν δέσωσι καὶ πάλιν ἐπὶ τῆς τραπέζης. Νέον ἀπελπιστικὸν μαρτύριον ἤρχισεν· ὁ δυστυχὴς μετ' ὀλίγον ἐλιποθύμησεν, ἀλλ' οἱ δήμιοί του τὸν ἐπανέφερον εἰς τὰς αἰσθήσεις του καὶ τὸ κτῆνος ἐκεῖνο ὁ ἀποσπασματάρχης, ὁ ὁποῖος διαρκῶς ἔπινεν εἰς ὑγείαν τοῦ θύματος, διέταξε νὰ τὸν δείρουν καὶ πάλιν. Τρὶς ἐλιποθύμησε καὶ τρὶς ἐπανελήφθη τὸ μαρτύριον τοῦ δυστυχοῦς αὐτοῦ, μέχρις οὗ πεισθέντες ἐπὶ τέλους ὅτι δὲν εἶχε καὶ δεύτερον ὅπλον, τὸν ἀφῆκαν ἡμιθανῆ. Ἐπὶ δύο μῆνας ἔμεινε πρηνὴς μὴ δυνάμενος νὰ κινηθῇ, καὶ τώρα ἀκόμη μετὰ παρέλευσιν 6 μηνῶν ἔχει γενικὴν δυσκαμψίαν εἰς ὅλον σχεδὸν τὸ σῶμα. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον μετεχειρίσθησαν καὶ ἄλλους 12 ἐν τῷ χωρίῳ του.

Μετὰ μεσημβρίαν ἦλθον πλεῖστοι χωρικοὶ τοῦ χωρίου τούτου ὡς καὶ τοῦ . . . καὶ ἄλλων χωρίων . . . . Ὁ γέρων Μουχτάρης τοῦ . . . σηκώνεται καὶ μᾶς φιλεῖ καὶ μᾶς λέγει: «Νὰ ζήσῃ ὁ βασιληᾶς μας! Τώρα, ποῦ βλέπομεν καὶ πρόσωπα καὶ βοήθειαν, δώσατέ μας ὅπλα καὶ ἔννοια σας!» Τότε τοὺς ὑπενθύμισα τὰ βασανιστήρια, τὰ ὁποῖα ὑπέστησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων χάριν τῶν ὅπλων των. Ἀλλ' αὐτοὶ μοῦ ἀπήντησαν: «Μωρὲ δός μας τουφέκια καὶ διὰ τὰς γυναῖκας ἀκόμη!»

Ἦλθε περὶ τὸ ἑσπέρας καὶ ὁ παπᾶς. Εἶναι καλὸς καὶ ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένος. Τὸν ἐρωτῶ περὶ τῆς Ἐκκλησίας του καὶ τοῦ σχολείου. «Ἡ Ἐκκλησία εἶναι καλή. Τὸ σχολεῖον δυστυχῶς ἔχει 20 παιδιὰ μόνον, ἐνῷ ἔπρεπε νὰ ἔχῃ 60 τουλάχιστον, καὶ τοῦτο διότι οἱ ἄνθρωποι χρησιμοποιοῦν ἀνοήτως καὶ ἀπασχολοῦν τὰ παιδιά τους εἰς μηδαμινὰς ἐργασίας: αἴφνης ἕνα παιδὶ πηγαίνει νὰ βοσκήσῃ ἓν ἄλογον, ἄλλο ἕνα βῶδι, καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς.» Τὸν συμβουλεύω νὰ πρισπαθήσῃ νὰ ὀργανώσῃ καὶ τὸ ζήτημα τῆς βοσκῆς οὕτως, ὥστε ἕνα παιδὶ νὰ παραλαμβάνῃ καὶ τὰ ζῶα τῶν γειτόνων του, διὰ νὰ δύνανται τὰ ἄλλα παιδιὰ νὰ πηγαίνουν εἰς τὸ σχολεῖον. Τοῦ προσέθεσα ὅτι, ἂν τὰ κατορθώσῃ, ὅταν μετ' ὀλίγας ἑβδομάδας ἐπιστρέψω εἰς τὸ χωρίον του, θὰ τοῦ δώσω χρήματα δι' ἕνα καινούργιο ράσον. Ἐνθουσιάσθη ὁ πα-

πᾶς καὶ ὑπεσχέθη νὰ τὸ κατορθώσῃ. Ἀλλ' αἴφνης τὸν βλέπω καὶ μὲ παρατηρεῖ μὲ προσοχήν. Ἔρχεται ἀπὸ τὸ μέρος, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐφωτιζόμην καλλίτερα, καὶ τότε σκύπτει καὶ μοῦ λέγει: «Σὲ ξεύρω.» Ἠπόρησα καὶ ὑπέθεσα ὅτι θὰ ἦτο ἐκ τῶν ἐπισκεφθέντων τὰς Ἀθήνας. «Σὲ[1] εἶδα εἰς τοῦ Παπᾶ-Σταύρου, ὁ ὁποῖος μοῦ εἶπεν ὅτι, ὅταν ἔλθῃ αὐτός, τότε θὰ γείνουν μεγάλα πράγματα. Ὁ Θεὸς νὰ σὲ βοηθήσῃ, παιδί μου.»

Ἦτο τόση ἡ χαρά του διὰ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ Σωτῆρος τῆς Μακεδονίας, ὥστε ἐλυπούμην φοβερά, ὅταν τὸν διέψευδον· ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθην νὰ τὸν γελάσω καὶ μοῦ ἔκαμε νόημα, ὅτι θὰ κρατήσῃ τὸ μυστικόν.

. . . . . *Δευτέρα, 30 Αὐγούστου 1904.*

. . . . . Πολλοὶ ὑποφέρουν ἀπὸ πυρετόν: τοὺς δίδω ἰσχυρὰν δόσιν κινίνης. Καὶ ἐγώ, ἂν καὶ εἶμαι καλά, λαμβάνω τακτικὰ κινίνην, ὅπως ἐνδυναμώνω τὸ σῶμά μου, τὸ ὁποῖον ἀντέχει καλὰ μέχρις ὥρας, ἂν καὶ οἱ κόποι πολλάκις εἶναι ὑπέρτεροι τῶν περυσινῶν. Εἰς τὰς 4 μ. μ. οἱ φίλοι μας ποιμένες μᾶς φέρουν ἓν ἀρνί, 10 ὀκάδες ψωμὶ καὶ 2-3 ὀκάδες τυρί . . . . .

Μετὰ τὴν διανομὴν τοῦ φαγητοῦ ἐκκινοῦμεν μὲ τοὺς δύο ποιμένας ὡς ὁδηγούς . . . . Ὥρα τῆς ἐκκινήσεως εἶναι ἡ 6 $^1/_2$ μ. μ. Ὁ καιρὸς εἶναι ὡραιότατος. Φέγγει πολὺ ἀκόμη, ἀλλ' εἰς τὰ φοβερὰ ἀπότομα ὄρη, ἀπὸ τὰ ὁποῖα θὰ διέλθωμεν, δὲν εἶναι ψυχὴ ζῶσα. Τὴν στιγμὴν τῆς ἀναχωρήσεως ἀντιλαμβανόμεθα, ὅτι ὁ μόνος ψευδοοδηγός, τὸν ὁποῖον ἔχομεν, ὁ Θανάσης Βάγιας ἐκ Σπηλαίου, ἐλιποτάκτησε συνεπιφέρων τὸν ὁπλισμόν του καὶ τὸ δεύτερον φυσεκλίκι πλῆρες φυσεγγίων μάουζερ, τὸ ὁποῖον εἶχα πάρει διὰ τὸν. . .

Εὐτυχῶς συμπαρέλαβον 300 ἄλλα φυσίγγια, τὰ ὁποῖα θὰ εὕρω εἰς τὴν περιφέρειαν, ὅπου πηγαίνω. Εἰς τὸν ἀχρεῖον αὐτὸν εἶχα δώσει καὶ 2 λίρας μισθόν. Ἐάν ποτε τὸν ἀπαντήσω, θὰ μοῦ πληρώσῃ τὴν ἄτιμον αὐτὴν προδοσίαν, διότι ναὶ μὲν δὲν εἶξευρε πολλὰ πράγματα, ἀλλὰ τὸ μέρος, εἰς τὸ ὁποῖον τώρα ἀκριβῶς εὑρισκόμεθα, τὸ ἐγνώριζε

[1] Σ. (Ἐννοῶν τὴν εἰκόνα του).

καλὰ ὁ ἄθλιος καὶ δὲν ἔχομεν ἄλλον νὰ μᾶς δείξῃ τὸν δρόμον . . . Οὕτω ἀναγκαζόμεθα διὰ κάθε πορείαν ν' ἀποτεινώμεθα πρὸς τοὺς τσοπάνους· ἕως σήμερον περὶ τοὺς 20 ἄνθρωποι γνωρίζουν τὴν ὕπαρξίν μας. Παρῆλθον 4 ἡμέραι καὶ εὑρισκόμεθα ἀκόμη πολὺ μακρὰν ἀπό. . . Ὑπὸ τοιούτους ὅρους δὲν εἶναι ἀπίθανον, ὅτι θὰ μᾶς συμβῇ κάτι δυσάρεστον. Καταλαμβάνω ὅτι οἱ ἄνδρες μου ἀρχίζουν καὶ ἀπογοητεύονται καὶ χάνουν τὸ ἠθικόν των· ἔχουν δίκαιον· il y a de quoi! Οὔτε ἐπὶ μίαν ὥραν ἐβαδίσαμεν ἐπὶ οἱασδήποτε ὁδοῦ· διαρκῶς ἀνεβοκατεβαίνομεν ὄρη, φάραγγας κλπ. Οἱ πόδες μας, οἱ δάκτυλοι ἰδίως καὶ τὰ γόνατα ὑποφέρουν φρικτά.

Τέλος πάντων ἐκκινοῦμεν εἰς τὰς 6 $^1/_2$ μ. μ. Πρὸ τῆς ἐκκινήσεώς μας εἰς τοὺς ἀνθρώπους μου κάμνω μικρὸν λογίδριον, διὰ νὰ τοὺς ἐνθαρρύνω. Οἱ καϋμένοι εὐχαριστοῦνται μὲ τὰ λόγια μου καὶ μοῦ λέγουν, ὅτι τὰ βάσανά τους δὲν τοὺς πειράζουν, ἀλλὰ προπάντων συλλογίζονται ἐμέ. Ὁ γέρω-Ἀνδρουλῆς προσθέτει: «Ὁ Καπετάνιος μας, βρὲ παιδιά, μπορεῖ νὰ μὴ ἔχῃ τὰς δυνάμεις μας, μὰ ἔχει ψυχὴ πειὸ δυνατὴ ἀπὸ μας. Αὐτὴ τὸν βαστᾷ!» Καὶ πραγματικῶς ὁ πόθος τοῦ νὰ φθάσω μίαν ὥραν ἐνωρίτεραν ἐκεῖ μοῦ δίδει τὸ θάρρος νὰ ὑπομείνω τοὺς κόπους τοὺς φοβερούς, τοὺς ὁποίους ὑφιστάεμθα.—Ὁ καιρὸς εἶναι λαμπρὸς εὐτυχῶς, ἂν καὶ ἀρκετὰ ψυχρὸς αὐτὴν τὴν ὥραν.—Κατ' ἀρχὰς ἀκολουθοῦμεν τὴν πορείαν τοῦ ὑψηλοῦ ὄρους, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐλημεριάσαμεν· δὲν ἔχομεν μὲν ἀνήφορον, ἀλλὰ οἱ λίθοι καὶ αἱ ῥωγμαὶ μᾶς κουράζουν φοβερά. Εἰς τὰς 8 καὶ 10' φθάνομεν εἰς τὸ χεῖλος κρημνοῦ φοβεροῦ, ὁ ὁποῖος μᾶς ἀναγκάζει νὰ βαδίσωμεν 2 $^1/_2$ ὥρας ἐκτὸς τῆς διευθύνσεώς μας καὶ σχεδὸν ἀντιθέτως αὐτῆς. Καὶ τί δρόμος, Θεέ μου! δὲν θὰ τὸν λησμονήσω. Μετ' ὀλίγον ἀρχίζει ἄλλο βασανιστήριον. Κατερχόμεθα εἰς τὸ βάθος μιᾶς χαράδρας ἐπὶ κλίσεως $^2/_1$ μὲ κίνδυνον νὰ κατακρημνισθῶμεν ἕως κάτω (300—400 μέτρα) ἢ νὰ φονευθῶμεν ἀπὸ τοὺς λίθους, τοὺς ὁποίους ἀκουσίως οἱ ἀνωθεν ἡμῶν κυλίουσι κάτω. Τὸ σκότος εἶναι τοσοῦτον ἐκεῖ μέσα, ὥστε πολλάκις ἐκλαμβάνομεν τοὺς πρὸ ἡμῶν ὡς κορμοὺς δένδρων, ἐπὶ τῶν ὁποίων στηριζόμεθα, ὅταν ἡ ἀπώλεια τῆς ἰσορροπίας μᾶς κάμνῃ νὰ κατακυλῶμεν, καὶ τότε παρασύρομεν καὶ αὐτούς

καὶ τοὺς πρὸ αὐτῶν καὶ γίνεται μία γενικὴ ἀστεία καὶ ἐπικίνδυνος κατρακύλα. Τὰ δάκτυλα τῶν ποδῶν, τὰ γόνατα, ἡ μέση ὑποφέρουν φοβερά.

Εἰς τὸ βάθος τῆς χαράδρας εὐτυχῶς ῥέει χείμαρρος μὲ ἄφονον καὶ ψυχρότατον νερό. Ἀναπαυόμεθα ἐπ' ὀλίγον καὶ κατόπιν ὁ... καὶ τρεῖς ἄλλοι ἔνοπλοι ἀρχίζουν τὴν ἀνιχνεύσησιν τῆς ἄλλης παρειᾶς, ὅπως μεταβῶσιν εἰς μίαν στάνην ἐκεῖ πλησίον πρὸς σύλληψιν ὁδηγοῦ, διότι οἱ τέως τοιοῦτοι δὲν γνωρίζουσι περισσότερον τόπον. Μὲ ὅλην τὴν κούρασίν μου ἀκολουθῶ καὶ ἐγώ, διὰ νὰ ἰδῶ πῶς θὰ κάμῃ ὁ ... καὶ διὰ νὰ μὴ γίνῃ τίποτε ἄτοπον....

31 Αὐγούστου, Τρίτη πρωΐ παρὰ τὸ Περιβόλι.

..... Τὸ ἀπόγευμα ἐξεκινήσαμεν εἰς τὰς 5 $^1/_2$ διὰ μέσου ἐκτάκτων δασῶν ἐλάτων, πευκῶν καὶ ὀξυῶν. Νερὰ καὶ πηγὰς παγωμένας ἀπαντῶμεν ἀνὰ πᾶν βῆμα· ἡ ἡμέρα εἶναι ὡραιοτάτη, ὡς ὅλαι αἱ μέχρι τοῦδε, ἀλλὰ ψυχροτάτη. Μέχρι τῆς 7 $^3/_4$ ἡ ὁδός, ἢ μᾶλλον ὁ δρόμος, τὸν ὁποῖον διανύομεν διὰ μέσου τῶν παρθένων δασῶν, εἶναι ἀρκετὰ καλός· δηλαδὴ δὲν ἔχει ἀποτόμους ἀνηφόρους καὶ κατηφόρους καὶ λίθους. Εἰς τὰς 8 μ. μ. ὅμως εἰσερχόμεθα εἰς μίαν χαράδραν βαθυτάτην καὶ ἀποτομωτάτην. Τὸ σκότος εἶναι βαθύ, ἂν καὶ ὁ πρῶτος μηνίσκος τῆς δυούσης σελήνης φωτίζει ἀκόμη ὀλίγον τὸν δρόμον μας. Οὗτος εἶναι μονοπάτι μιᾶς πιθαμῆς πλάτους, τὸ ὁποῖον εἶναι στρωμένον μὲ ὀγκολίθους καὶ ἀκολουθεῖ τὸ μέσον τοῦ ὕψους τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς τῆς χαράδρας. Ὅπως βαίνομεν ἀριστερά, ἔχομεν ἀποτομωτάτην κλίσιν, ἡ ὁποία εἶναι σκεπασμένη μὲ ξηρὰ φύλλα πεύκων καὶ φθάνει οὕτω μέχρι τοῦ χειμάρρου, τὸν ὁποῖον ἀκούομεν κάτω εἰς βάθος 250—300 μέτρων θορυβωδῶς ῥέοντα. Δεξιά μας τὸ ὄρος ἐξακολουθεῖ τὴν πρὸς τὰ ἄνω ἀποτομωτάτην κλίσιν. Ὥστε ὁ Θεὸς νὰ φυλάξῃ ἐάν τις σκοντάψῃ ἢ ὀλισθήσῃ! Τὸ ὅλον δὲ τοῦ ὄρους εἶναι σκεπασμένον ἀραιῶς μὲ πεύκας, αἱ ὁποῖαι ἐδῶ καὶ ἐκεῖ πυκνοῦνται εἰς δάσος. Κάθε βῆμά μας εἶναι κίνδυνος καὶ ἀγωνία. Εἰς τὸ φοβερὸν αὐτὸ

σκότος δὲν προχωροῦμεν παρὰ βῆμα πρὸς βῆμα. Βαδίζομεν οὕτω ἐπὶ 2 $^1/_2$ ὥρας καὶ ἀμφιβάλλω ἂν ἐπροχωρήσαμεν πλέον τῶν 2 χιλιομέτρων. Ἐπὶ τέλους περὶ τὰς 10 μ. μ. οἱ ὁδηγοί μας στρατοῦν καὶ μᾶς δηλοῦσιν ὅτι δὲν γνωρίζουσιν ἐπὶ πλέον τὸν δρόμον..... Μᾶς προτείνουν νὰ ἐξυπνίσωμεν τοὺς ἐργαζομένους εἰς τὸ ὑδροκίνητον πριόνι, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀκριβῶς κάτωθεν ἡμῶν εἰς τὸ ῥεῦμα. Στρατῶμεν λοιπὸν καὶ ἀκουμβῶμεν ἐπὶ τῆς πλευρᾶς τοῦ ὄρους ἕως ὅτου τρία ἐξηντλημένα ἀλλὰ πρόθυμα παιδιὰ κατέλθωσι μὲ χιλίους δύο κινδύνους εἰς τὸ ῥεῦμα καὶ αἰχμαλωτίσωσιν ἕνα τῶν ἐργατῶν. Περιμένομεν ἐκεῖ σχεδὸν ὀρθοὶ ἐπὶ 1 $^1/_2$ περίπου ὥραν, ὅταν ἐπὶ τέλος ἀκούομεν τοὺς ἀνθρώπους μας ἀνερχομένους ἀσθμαίνοντας τὴν φοβερὰν κλίσιν. Μᾶς φέρουσιν ἕνα πριονιστήν... τὸ ὄνομα. Εἶναι προθυμότατος ὁ δυστυχής· μᾶς ἔδωσε δὲ καὶ 4 μεγάλα σιταρένια ψωμιά, ὧν μεγάλην ἀνάγκην εἴχομεν. Ἀναλαμβάνομεν ἀμέσως τὴν πορείαν μας. Οἱ ὀφθαλμοί μας διαρκῶς καὶ φοβερὰ διεσταλμένοι μᾶς πονοῦν. Τὸ σκότος εἶναι τέλειον, ἡ βραδύτης τῆς πορείας ἀκόμη μεγαλειτέρα. Μετὰ ἄλλας δύο ὥρας φθάνομεν εἰς ἕνα μέρος, ὅπου ἔκοψαν δαδί. Ὁ ὁδηγός μας μᾶς λέγει νὰ πάρωμεν ὅλοι δαδὶ καὶ ἀνὰ τέσσαρες νὰ τὸ ἀνάψωμεν..... Ἀνάπτομεν λοιπὸν τὸ δαδὶ καὶ ἡ πορεία μας οὕτω ἐξακολουθεῖ ταχυτέρα, καθόσον καὶ τὸ μονοπάτι τώρα εἶναι πλατύτερον καὶ κατωφερές. Μετ' ὀλίγον διερχόμεθα καὶ τὸ ποταμάκι καὶ ἀρχίζει ἀνήφορος ἀπότομος ἀνὰ μέσον πυκνοῦ δάσους... Ἀκούομεν, μακρόθεν πολύ, γκυγίσματα· σβύνομεν τὰ δαδιὰ καὶ ἐξακολουθοῦμεν τὸν δρόμον μας. Ἐπὶ τέλους εἰς τὰς 3 $^1/_2$ τὸ πρωὶ φθάνομεν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους. Ἀνακτυόμεθα ἐπὶ ἓν τέταρτον καὶ κατόπιν ἀνερχόμεθα εἰς μικρὸν δασώδη λόφον, ὁ ὁποῖος εἶναι ἐκεῖ πλησίον. Πίπτομεν ὅλοι ἐξηντλημένοι καὶ ἀποκοιμώμεθα μὲ ψῦχος φοβερόν.

2 Σεπτεμβρίου, Πέμπτη. Παρὰ τὴν Σαμαρίναν.

Ἐξυπνήσαμεν εἰς τὰς 8 π. μ. Ἀνῆλθον εἰς τὴν κορυφογραμμήν. Ὢ χαρά! πέραν, μακράν, ἀλλὰ καθαρώτατα ἐφαίνετο ἡ λίμνη τῆς *ἀγαπητῆς Καστορίας*, τὸ Βίτσι καὶ ὅλαι αἱ παλαιαὶ γνωριμίαι μου!

Ἔθεσα διπλᾶ καραούλια, διότι δὲν εἶναι ἀπίθανον σήμερον νὰ ὑποστῶμεν ἐπίθεσιν ἐκ μέρους τῶν Τούρκων . . . . . .

Εἰς τὰς 5 μ. μ. ἐπιστρέφει ἐκ . . . ὁ ποιμήν, τὸν ὁποῖον ἐστείλαμεν πρὸς εὕρεσιν ὁδηγοῦ, ἀλλ' ἄπρακτος. Δὲν τὸν εὗρε, λέγει, ἀλλὰ πιστεύω ὅτι ἦτο ἐκεῖ, ἀλλ' ἐφοβήθη, καθόσον τὰ περὶ ἡμῶν *χαμπέρια* κατὰ τὸν ποιμένα ἦσαν γνωστὰ εἰς ὅλην τὴν περιφέρειαν. Νέα ἀπογοήτευσις καταλαμβάνει ὅλους. Οὐδεὶς γνωρίζει τὸν δρόμον. Ὁ Ὁ φίλος μας ποιμὴν οὐδ' αὐτὸς δύναται νὰ μᾶς βοηθήσῃ, ἀλλὰ μᾶς λέγει, ὅτι εἰς ἀπόστασιν 2 ὡρῶν εἶναι ἕνας φίλος του . . ., ὁ ὁποῖος δύναται, ἐὰν τὸν περιποιηθῶμεν, νὰ μᾶς ὑπάγῃ ἕως τὴν Καστορίαν.

Ἑτοιμαζόμεθα λοιπὸν καὶ φεύγομεν . . . Μᾶς ὁδηγοῦν δύο ποιμένες τοῦ φίλου μας πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ νέου ὁδηγοῦ, ἀλλ' ἀφ' οὗ ἐγυρίσαμεν περὶ τὰς 2 ὥρας, δὲν τὸν εὕρομεν. Οἱ δύο ποιμένες διατείνονται ὅτι δὲν γνωρίζουσι τὸ ἔδαφος καθόλου. Τί νὰ κάμωμεν; Νὰ εὕρωμεν ἄλλον ποιμένα. Ἀλλὰ πῶς νὰ ἀκούσωμεν τὰ κουδούνια τῶν κριῶν μὲ τὸν ἄνεμον αὐτόν; δοκιμάζομεν τέλος πάντων, διότι δὲν ὑπάρχει καὶ ἄλλος τρόπος, καὶ ἐπὶ τέλους μετὰ μίαν ὥραν βλέπομεν μίαν φωτιάν. Ἀμέσως καθήμεθα καὶ ὁ. . ., ἐγὼ καὶ δύο ἄλλοι προχωροῦμεν. Εὑρίσκομεν δύο ἀδελφοὺς ποιμένας· ζητοῦμεν τὸν ἕνα, διὰ νὰ μᾶς βγάλῃ παρὰ ἔξω.

Φοβοῦνται· λέγουν ὅτι δὲν εἰξεύρουν . . Ἐπὶ τέλους ἀποφασίζει ὁ εἷς καὶ ἔρχεται . . . Τίθεται ἐπὶ κεφαλῆς μας καὶ φεύγομεν. Περιπατοῦμεν ὁλοταχῶς, διότι ὀλίγαι ὧραι μέχρι τῆς ἡμέρας ὑπολείπονται. Εἰς τὰς 3 τὸ πρωὶ φθάνομεν εἰς τὴν κορυφὴν ἑνὸς ὄρους κεκαλυμμένου μὲ ὀξυάς. Πίπτομεν ἐπὶ παχυτάτου στρώματος ὑγρῶν φύλλων καὶ κοιμώμεθα. . . . . .

. . . . . .

3ῃ Σεπτεμβρίου, Παρασκευὴ 1904 παρὰ τὴν Σαμαρίναν.

Ἐξυπνῶ εἰς τὰς 8 1/2. Ὅπως πάντοτε αἱ πρῶταί μου σκέψεις εἶναι διὰ τοὺς ἀγγέλους μου. Τί νὰ γίνεσθε; Ἂν εἴξευρες πῶς καὶ πόσον διαρκῶς σᾶς συλλογίζομαι ὅλους ἀνεξαιρέτως. . . . . .

. . . . . .

Τὸ λημέρι μας εἶναι τέλειον καὶ ἔχει θέαν τελείαν. Ὁ σκοπὸς ἔρχεται καὶ μοῦ ἀναγγέλλει, ὅτι εἰς χωρίον τι, ἀπέχον ἡμίσειαν ὥραν ἀφ' ἡμῶν, εἰσῆλθον 40 Τοῦρκοι στρατιῶται καὶ ἐκάθησαν ὄπισθεν τῆς Ἐκκλησίας· ὅτε μετ' ὀλίγον εἷς στρατιώτης ἐξῆλθε τοῦ χωρίου ἐπὶ ἡμιόνου, ὁδηγουμένου ὑπὸ ἀγωγέως, καὶ διηυθύνθη πρὸς Σαμαρίναν διερχόμενος ὄπισθεν τοῦ ὄρους, ἐφ' οὗ εὑρισκόμεθα, ὅτι ἄλλος ἐπίσης διηυθύνθη πρὸς Γρεβενά.

Ταῦτα πάντα δηλοῦσι κίνησιν τῶν ἀποσπασμάτων, ἴσως κατόπιν τῶν περὶ ἡμῶν πληροφοριῶν, ἃς ἔλαβον. Εὐτυχῶς ὁ καιρὸς εἶναι ψυχρότατος καὶ ἤρχισε καὶ βραχή· ὥστε, ὅταν νυκτώσῃ, θὰ τοὺς διαφύγωμεν. Ἐν τῷ μεταξὺ μένομεν ἀκίνητοι καὶ σιωπηλοὶ εἰς τὰς θέσεις μας, περιμένοντες τὸν χθεσινὸν ἀγωγιάτην μὲ τὸν ἡμιόνόν του.

Ἡ παρουσία στρατοῦ τουρκικοῦ εἰς τὴν γειτονιάν μας, ἡ ἔλλειψις ὁδηγοῦ ὡς καὶ τῆς γνώσεως τοῦ ἐδάφους δὲν εἶναι εὐχάριστοι· ἡ ὥρα 5ἡ μ. μ., ἣν ὡς τελευταῖον ὅρον ἀνακμονῆς μᾶς ὥρισεν ὁ ὁδηγός μας, παρῆλθεν ἤδη πρὸ πολλοῦ. Εἶναι 6 1/2 μ. μ. Οἱ ἄνδρες μου εἶναι μελαγχολικοί, ἐγὼ δὲ ἐνδομύχως πλέον ἢ λυπημένος· βλέπω μέχρις ὥρας μόνον δυσκολίας· δὲν ἠμπορῶ νὰ ξελασπώσω ἀπὸ αὐτὴν τὴν εὐλογημένην περιφέρειαν, ἂν καὶ εἶμαι ἐν πορείᾳ πρὸ 7 ἡμερῶν! Οἱ Τοῦρκοι εἶναι εἰδοποιημένοι· ὁδηγὸν δὲν ἔχομεν· τὸ ἔδαφος δὲν τὸ γνωρίζομεν! Θὰ φθάσωμεν ποτὲ ἐκεῖ ἢ μήπως οἱ Τοῦρκοι θὰ μᾶς ἀρχίσουν τὸ κυνηγητὸ καὶ οὕτω ναυαγήσουν ὅλοι οἱ κόποι μου καὶ ὅλοι οἱ πόθοι τοῦ νὰ βοηθήσωμεν τοὺς ἐκεῖ ἀδελφούς; Θεέ μου, Θεέ μου! Καὶ ἐν ᾧ εὑρίσκομαι εἰς τοιαύτην ἀπόγνωσιν ἐνδομύχως, προσπαθῶ νὰ ἐνθουσιῶ διὰ παροτρύνσεων, νὰ ἐνθαρρύνω τοὺς ἄνδρας μου. Ὁ γέρω-Ἀνδρουλῆς τὸ ἐννοεῖ, ἔρχεται κοντά μου καὶ ἀρχίζει μερικὰ ἀστεῖα, τὰ ὁποῖα πραγματικῶς διασκεδάζουν τὴν ἀνησυχίαν καὶ ἀνυπομονησίαν των. Πρέπει νὰ ὁμολογήσω ὅμως ὅτι οὐδὲ μίαν φορὰν οἱ δυστυχεῖς ἔδειξαν πρὸς ἐμὲ τουλάχιστον, ὅτι ἀνησυχοῦν. Ἀπεναντίας μὲ ἀγαποῦν φοβερὰ καὶ μὲ σέβονται. Μὲ σέβονται πρὸ πάντων, διότι ὑφίσταμαι ἐξ ἴσου μὲ αὐτοὺς καὶ ἀγογγύστως τὰ αὐτὰ καὶ περισσότερα ἴσως βάσανα.

Εἰς ἐπίμετρον τῶν δυσκολιῶν μας πυκνὴ ὁμίχλη καλύπτει τὰ

πάντα καὶ ἐπομένως καθιστᾷ ἀδύνατον τὴν προχώρησίν μας. Μετὰ μίαν ὥραν ὅμως διαλύεται καὶ ἐπὶ τέλους ἐκκινοῦμεν ἔχοντες ὡς ὁδηγὸν τὸν ὁμηρόν μας, ὁ ὁποῖος μᾶς ἐπληροφόρησεν ὅτι παρὰ κάτω εἶναι ἕνας φίλος του μὲ ζῶα καὶ τσοπάνους. Πηγαίνομεν πρὸς τὰ ἐκεῖ, ἀλλὰ δὲν τὸν εὑρίσκομεν· ψωμὶ δὲν ἔχομεν, πεινῶμεν. Εὑρίσκομεν καθ' ὁδὸν δύο ἀγριαπιδιὲς μὲ ἔκτακτα μικρὰ, ἀχλάδια μοσχάτα· τρώγομεν ἀπ' αὐτὰ οὐκ ὀλίγα καὶ ξεγελῶμεν τὴν πεῖνάν μας. Ἐκεθεν ἀκολουθοῦμεν μίαν μεγάλην ῥευμκτιάν, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπάρχει πρίων ὑδροκίνητος. Ἐκεῖ βεβαίως θὰ εὕρωμεν ψωμί, διότι ἐργάζονται πάντοτε περισσότεροι τῶν 4 ἀνδρῶν εἰς τοὺς πρίονας αὐτούς· θὰ εὕρωμεν δὲ καὶ ὁδηγόν. Πραγματικῶς εὑρίσκομεν τὸν πρίονα, ὁ . . . καὶ τρεῖς ἄλλοι εἰσέρχονται. Ἡμεῖς εἴμεθα κρυμμένοι, διότι κλέπται μόνον 3—4 πηγαίνουν μαζί (καὶ ὡς τοιοῦτοι πρέπει νὰ ἐκλαμβκνώμεθα· οἱ περισσότεροι χαρακτηρίζονται ἀντάρται). Μετὰ ἡμίσειαν ὥραν ἐπιστρέφει φέρων δύο ὁδηγοὺς καὶ πέντε ψωμιὰ ζεστὰ τῶν 3 ὀκάδων. Ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ πρίονος τοῦ εἶπεν ὅτι τὸ πρωί, μόλις ἔβγαλε 6 ψωμιὰ ἀπὸ τὸν φοῦρνον, ἦλθε μία περίπολος ἀπὸ 40 στρατιώτκς (οἱ ἴδιοι, τοὺς ὁποίους εἴδομεν) καὶ τοῦ ἐπῆρε τὸ ψωμί, ἀφ' οὗ προηγουμένως τοῦ ἐζήτησε πληροφορίας περὶ κλεπτῶν ἢ ἀντκρτῶν. Τοῦτο μᾶς πείθει ἔτι περισσότερον ὅτι εἴμεθα προδεδομένοι. Ἀπὸ ἐκεῖ λκμβάνομεν ἕνα γέροντα ὡς ὁδηγὸν καὶ διαβαίνομεν δύο ὄρη ὑψηλότερα μὲ φοβερὸν σκότος καὶ ψῦχος καὶ κόπον καὶ πεῖναν, διότι μόνον ἐλάχιστον κρέας καὶ ψωμὶ ἔχομεν καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν. Ψθάνομεν εἰς τὰς 2 1/2 τὸ πρωὶ πλησίον τοῦ λημεριοῦ ἐντὰς ρευμκταριᾶς. Ἐκεῖ κατακλινόμεθα προσωρινῶς μέχρις οὗ φέξῃ ὀλίγον, ὅπως ἐκλέξωμεν τὸ ὁριστικὸν λημέρι. Τὸ ἔδαφος εἶναι κάθυγρον ἕνεκα τῆς πεσούσης βροχῆς, τὸ ψῦχος φοβερόν. Τὰ πόδια μου βρεγμένα ἀπὸ τὰ ρυάκια, τὰ ὁποῖα διέβημεν αὐτὴν τὴν νύκτα, εἶναι παγωμένα. Ἐν τούτοις κατορθώνω νὰ κουκουλωθῶ καλὰ μέσα εἰς τὴν κάππαν μου καὶ νὰ κοιμηθῶ.

4 Σεπτεμβρίου 1904 Σάββατον.

Εἰς τὰς 5 1/2 ἐγειρόμεθα καὶ μεταβαίνομεν κκκοὶ κκκῶς εἰς τὸ ὁριστικὸν λημέρι. Ἐκεῖ ξανακοιμώμεθα μέχρι τῆς 8 1/2 π. μ. Ὡς

πρόγευμκ ἔχω ἕνα μικρὸν τεμάχιον ἄρτου, τὸ ὁποῖον μᾶλλον μοῦ ἀνοίγει τὴν ὄρεξιν. Ὁ Ἀνδρουλῆς μὲ ἐρωτᾷ μήπως θέλει ἀκόμη ὀλίγον ἄλας τὸ φαγητόν μου. Ἡ πεῖνα ὅλων εἶναι μεγάλη. Τὴν λησμονῶ ὀλίγον συζητῶν τὴν τρόπον ἢ μᾶλλον τὸ δρομολόγιον, τὸ ὁποῖον θ' ἀκολουθήσωμεν, ὅπως εἰσέλθωμεν εἰς τὴν ζώνην τῆς ἐπιχειρήσεώς μας μὲ τὸν . . . καὶ δύο τῶν συντρόφων μας, οἱ ὁποῖοι γνωρίζουν καλὰ τὰ μέρη. . . . . .

. . . . . .

Παραδέχομαι τὴν δευτέραν ὁδὸν μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ διαφύγωμεν τὴν ἐπίβλεψιν τῶν Τούρκων. Κατόπιν ἀναγινώσκω τὸν ὕμνον τοῦ Σολωμοῦ καὶ κοιμοῦμαι ἐπ' ὀλίγον. Ὅταν ἐξύπνησα, εἶδα ἐπὶ τοῦ δένδρου, κάτωθεν τοῦ ὁποίου εἶμαι, ἕνα χαριέστατον σκίουρον μὲ τόσον βαθὺ καστανὶ χρῶμα, ὥστε ἐφαίνετο σχεδὸν μαῦρος. Πηδᾷ ἀπὸ κλώνου εἰς κλῶνον καὶ ἀπὸ δένδρου εἰς δένδρον μὲ τόσην ἐπιτηδειότητα καὶ εὐχέρειαν, ὥστε νομίζει τις ὅτι πετᾷ. — Εἰς τὰς 2 μ. μ. πηγαίνει ὁ . . . πάλιν μὲ δύο ἀνθρώπους μας πρὸς ἐξεύρεσιν ὁδηγοῦ, ἄρτου καὶ κρέατος. Τὰ δύο πρῶτα δυστυχῶς δὲν εὑρέθησαν. Εὑρέθη ὅμως μία σκληρὰ προβατίνα, τὴν ὁποίαν τρώγομεν σχεδὸν ὠμήν, ἀνάλατον καὶ χωρὶς ψωμί.

Εἰς τὰς 7 μ. μ. ἐκκινοῦμεν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ ἐντοπίου συντρόφου μας, ὁ ὁποῖος ἀμυδρῶς μόνον ἐνθυμεῖται τὸν τόπον του, ὃν ἀφῆκε πρὸ 15 ἐτῶν εἰς ἡλικίαν 13.—Ἐνῷ βαδίζομεν, ἔχομεν τὸν νοῦν μας ν' ἀκούσωμεν κανένα κώδωνα ἐμφαίνοντα τὴν παρουσίαν φορτηγῶν ζώων βοσκούντων, ὅπως τὰ συλλάβωμεν, διὰ νὰ ἱππεύσωσι 2—3 πυρέσσοντες. Εἰς τὰς 9 μ. μ., ἐνῷ ἐβαδίζομεν εἰς τὰς ὑπωρείας ἑνὸς λόφου, ἀκούομεν τοὺς ποθητοὺς κώδωνας ἐπὶ τῆς κορυφῆς του. Ἀμέσως ὁ . . . καὶ δύο ἄλλοι ἐπιλαμβάνονται τῆς συλλήψεως ἡμιόνων καὶ ἀγωγέως, ἐνῷ ἡμεῖς καθήμεθα κάτω καὶ περιμένομεν. Ἐπειδὴ ὅμως παρήρχετο πολλὴ ὥρα, ἡτοιμαζόμην καὶ ἐγὼ ν' ἀνέλθω εἰς τὸν λόφον, ὅταν εἷς τῶν τριῶν ἀνδρῶν, ἔρχεται καὶ μὲ λέγει ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπάγω ἐπάνω. Τρέχω γρήγορα καὶ κατ' ἀρχὰς βλέπω κατηυλισμένους ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου ἀρκετοὺς πανηγυριστὰς ἐπανερχομένους ἐκ .'.. εἰς . . . . Ὁ ἀπεσταλμένος μὲ ὁδηγεῖ εἰς μίαν

χαμηλὴν ὀπήν, ὅπου εὑρίσκω τοὺς δύο μας συντρόφους καὶ 4—5 ἄλλους ἀνθρώπους. Ἦσαν καλοὶ ἄνθρωποι. Μόνον ποῦ δὲν ἔκλαυσαν, ὅταν ἔμαθαν ποῖοι εἴμεθα, διότι εἴμεθα ἤδη προδεδομένοι καὶ οἱ Τοῦρκοι μὲ πολυάριθμα ἀποσπάσματα εἶχον καταλάβει ἀπάσας τὰς διαβάσεις, ὅπως μᾶς κτυπήσωσι. Φαντάσου ὅτι αὐτὸς ὁ ἀχρεῖος, ὁ ἄτιμος ὁ Θανασὴς ὁ Βάγιας, πρῶτος ὁδηγός μας, ὁ ὁποῖος μᾶς εἶχε λαθραίως ἐγκαταλείψει παρὰ τὸ . . . μόλις μᾶς ἀφῆκεν, ἐπῆγεν εἰς Γρεβενὰ καὶ μᾶς ἐπρόδωκεν εἰς τὰς ἀρχὰς εἰπὼν ποῖοι, πόσοι εἴμεθα, ποῦ πηγαίνομεν, ποῦ ἐλημεριάσαμεν καὶ ὅλας ἐν γένει τὰς λεπτομερείας, ὅτι πληρώνομεν τὰ πάντα καὶ καλῶς κτλ. κτλ. Φαντάσου τί σύμπτωσις! ἔχει τὸ ἴδιον ὄνομα μὲ τὸν προδώσαντα τοὺς Γαρδικιώτας εἰς τὸν Ἀλῆν. (Ἐνθυμεῖσαι τὸ ποίημα τοῦ Βαλαωρίτου).—Δὲν γνωρίζομεν τί νὰ κάμωμεν· διότι καὶ μὲν ἡ νὺξ μᾶς βοηθεῖ πολύ, ἀλλ' ὅταν οἱ Τοῦρκοι εἶναι θετικὰ πληροφορημένοι, δὲν εἶναι ἀπίθανον καὶ τὴν νύκτα ἀκόμη νὰ μᾶς καταδιώξωσι καὶ νὰ φυλάξωσι τὰς διαβάσεις τὰς πιθανάς. Ὁ . . . προτείνει νὰ ὑπάγωμεν πρὸς τὰ ὀπίσω προσωρινῶς μέχρις οὗ παύσῃ ἡ καταδίωξις, ἀλλὰ τὸ ἀποκρούω, διότι θεωρῶ ὅτι εἶναι ἐπικινδυνωδέστερον τοῦτο παρὰ νὰ προχωρήσωμεν μὲ προσοχὴν καὶ ταχύτητα πρὸς τὰ ἐμπρός. Σὺν τοῖς ἄλλοις μᾶς λέγουσιν ὅτι οἱ Τοῦρκοι 40 τὸν ἀριθμὸν κατέχουσι μίαν ὀρεινὴν διάβασιν ἡμίσειαν ὥραν ἀπὸ ἐκεῖ, ὅπου ἱστάμεθα. Ἀπὸ τὸ μέρος ἐκεῖνο πρὸ μιᾶς ὥρας ἐπρόκειτο νὰ διαβῶμεν τῇ ἐπιμονῇ τοῦ ὁδηγοῦ, λέγοντος ὅτι εἶναι συντομωτέρα ἐκείνη ἡ ὁδός. Ἀλλ' ἐγὼ ἐπροτίμησα τὴν περιβάλλουσαν τὸ ὄρος, ὅπως μὴ καταπονηθῶσιν οἱ ἄνδρες. Καὶ οὕτω ὁ Θεὸς ὄχι μόνον μᾶς ἔσωσεν ἀπὸ τὴν ἐνέδραν αὐτήν, πρὸς τὴν ὁποίαν ὅλως ἀνύποπτοι ἐβαίνομεν, ἀλλὰ καὶ μᾶς ἔφερε πρὸς τοὺς καλοὺς αὐτοὺς ἀνθρώπους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐλάβομεν τόσας πληροφορίας πολυτίμους. Ἀπεφάσισα λοιπὸν νὰ φύγω ἀμέσως. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, ἀφ' οὗ μᾶς ἔδωσαν ψωμὶ καὶ τυρί, μᾶς ἀπεχαιρέτισαν κατασυγκεκινημένοι καὶ μὲ χιλίας ὁλοψύχους εὐχάς. Ἐφύγαμεν λοιπὸν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν δύο γυναικῶν, μιᾶς νέας καὶ μιᾶς γραίας, αἱ ὁποῖαι ἀνέλαβον μ' ὅλην τὴν νύκτα καὶ τὸ ψῦχος νὰ μᾶς δείξωσιν ἕνα σύντομον δρόμον, ὃν αὗται ἐγνώριζον διὰ . . . Σύντομος μέν, ἀλλὰ φοβερὰ ἐπικίνδυνος καί, ἐὰν δὲν εἴχομεν τὴν σελήνην, οἱ πλεῖστοι θὰ ἐπίπτομεν εἰς τὴν βαθυτάτην καὶ κρημνώδη χαράδραν, ἧς τὸ χεῖλος ἠκολουθοῦμεν. Μετὰ μίαν ὥραν μᾶς ἀφίνουν. Ταῖς δίδω ἕνα μετζίτι καὶ φεύγουν μὲ χιλίας εὐλογίας. Ἡμεῖς συλλαμβάνομεν ἕνα ἡμίονον, ἕνα ἀγροφύλακα καὶ ἕνα τσοπάνον καὶ ἐξακολουθοῦμεν. Δυστυχῶς ἡ πεῖνα μᾶς ἔκοψε τὰ πόδια μας καὶ δὲν ἠμποροῦμεν νὰ προχωρήσωμεν. Εἶναι κρῦμα, διότι ἀπὸ . . . αὔριον θὰ ἐφθάνομεν ἐντὸς 7 ὡρῶν εἰς τὸν πρὸς ὃν ὅρον μας. Σταματῶμεν λοιπὸν καί, ἐπειδὴ πλησιάζει ἡ ἡμέρα, λημεριάζομεν περὶ τὰς 4 $^1/_2$ τῆς πρωΐας εἰς μίαν χαράδραν κάτωθεν τῆς ὁδοῦ.

5 Σεπτεμβρίου, Κυριακὴ 1904 παρὰ τὸ Κλεπίστι.

Σήμερον ἠγέρθην εἰς τὰς 9 π. μ. Ἀπὸ τὸ πρωὶ ψυχαλίζει καὶ μετὰ δυσκολίας σοῦ γράφω συσπειρωμένος ὑπὸ τὴν κάπαν μου, ἡ ὁποία καὶ αὐτὴ εἶναι διάβροχος. Ἡ χειροτέρα ἡμέρα εἶναι νομίζω ἡ σημερινή. Πρῶτον διότι βρέχει δυνατὰ καὶ ἀκατάπαυστα, ἐγὼ δέ, καὶ ὅταν ἀκόμη εἶμαι μὲ σᾶς καὶ βρέχει, μελαγχολῶ. Καὶ δεύτερον ἀπὸ χθὲς τὸ πρωὶ ἐκτὸς μιᾶς παληοπροβατίνας, τὴν ὁποίαν ἐμοιράσαμεν 27 ἄνδρες, χωρὶς ψωμί, εἴμεθα ἐντελῶς νήστεις. Πεινῶμεν φοβερά. Οὐδεὶς δὲ ποιμὴν ὑπάρχει εἰς τὰ περίχωρα. Πρέπει νὰ περιμείνωμεν ἕως εἰς τὸ βράδυ, διὰ νὰ εὕρωμεν τροφήν. Εἴμεθα ὅλοι ὑγροὶ ἕως εἰς τὰ κόκκαλα· οἱ πλεῖστοι ἔχουν πυρετὸν ἢ κρυολόγημα. Ἐγώ, δόξα τῷ Θεῷ, δὲν ἔχω τίποτε ἀπὸ αὐτὰ εἰμὴ μόνον ἐπίτασιν τοῦ πόνου τοῦ ρευματικοῦ. Εἰς τὰς 4 μ. μ. τὸ καραούλι ἀναγγέλλει τὴν ἔλευσιν παγάνας (περιπολίας) τουρκικῆς πρὸς τὸ μέρος μας. Πηγαίνω ὀλίγον ἐμπρὸς καὶ πράγματι βλέπω 10 Τούρκους στρατιώτας χωρὶς κάπαν (δι' αὐτὸ δὲν φυλάττουν τὴν νύκτα), οἱ ὁποῖοι ἐκύτταζον καλὰ πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις. Κατόπιν ἠκολούθησαν τὴν ὁδόν, τὴν ὁποίαν καὶ ἡμεῖς ἠκολουθοῦμεν χθές. Ἦλθαν, ἐστάθησαν ὀλίγον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἀκριβῶς ἀπέναντί μας εἰς ἀπόστασιν 50 μέτρων μόνον ἀφ' ἡμῶν καί, ἀφ' οὗ συνεζήτησαν ὀλίγα λεπτὰ μεταξύ των, ὡσεὶ ἐζήτουν ἀτραπόν τινα, ἤρχισαν ἀνερχόμενοι ἐπὶ τοῦ ὄρους τοῦ ὑπερ-

κειμένου τῆς ὁδοῦ. Ἐπειδὴ δὲ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ βροχὴ ἔπιπτε ραγδαιοτέρα, ἐκάθησαν ὑπὸ ἓν δένδρον 150 μέτρων ἀφ' ἡμῶν. Ὅλα αὐτὰ τὰ παρηκολουθοῦμεν ἀκίνητοι, κρυμμένοι ὄπισθεν τῶν δένδρων τῆς χαράδρας μας. Ἕνα πταίρνισμα, ἕνας βήχας ἐπρόδιδε τὴν παρουσίαν μας. Μετ' ὀλίγον ἔφυγον καὶ ἐχάθησαν ὄπισθεν τοῦ ὄρους. Εἰς τὰς 7 μ. μ. θεοπήστικοι καὶ ὑπὸ ραγδαιοτάτην βροχὴν ἐκκινοῦμεν διὰ τὸ .... Ὁμίχλη φοβερὰ διαδεχθεῖσα μετ' ὀλίγον τὴν βροχὴν ἐπιβραδύνει οὐκ ὀλίγον τὴν πορείαν μας.

Ὅλος ὁ τόπος εἶναι κατάφυτος ἀπὸ ἀγριαπιδιές, μηλιὲς καὶ κορομηλιές. Μὲ αὐτὰ τὰ ἔκτακτα ὁπωρικά, τὰ ὁποῖα εἶναι μὲν ἐλαφρῶς ὑπόξυνα ἀλλὰ εἶναι καὶ ἐλαφρῶς μοσχάτα, χορταίνομεν ὀλίγον οἱ δυστυχεῖς. Μετὰ μίαν ὥραν κατερχόμεθα τὴν κλιτὺν τοῦ βουνοῦ, εἰς τοὺς πόδας τοῦ ὁποίου εἶναι τὸ σπίτι ἑνὸς συντρόφου μας. Ὁλόκληρος ἡ κλιτὺς αὕτη εἶναι κατάφυτος ἀπὸ ὡραιοτάτας καστανέας μὲ πλῆθος ἀώρων καστάνων, καὶ μὲ πυκνοτάτας μικρὰς δρῦς. Ἡ ἀπότομος καὶ ὀλισθηρὰ κλίσις τοῦ βουνοῦ, τὰ πυκνότατα καὶ δύσκαμπτα δενδρύλλια αὐτά, τὰ ὁποῖα εἶναι κάθυγρα ἐκ τῆς βροχῆς, μᾶς παιδεύουν φοβερά. Ἡμεῖς, μὲ τὰ ὅπλα μας, τὰς κάπας μας τὰς βεβαρυμένας ἀπὸ τὴν βροχήν, πίπτομεν, ὀλισθαίνομεν, σκοντάπτομεν διαρκῶς. Μετὰ $^1/_2$ ὥραν σταματῶμεν. Εἴμεθα κατάκοποι καὶ βρεγμένοι κυριολεκτικῶς ἕως εἰς τὸ πετσί μας. Δύο σύντροφοι προχωροῦν μόνοι, ὅπως συνεννοηθῶσι μὲ τὸν ... διὰ τροφὴν καὶ ζῶα, ἀλλὰ προπάντων διὰ τροφήν, διότι πεινῶμεν αὐτὴν τὴν στιγμὴν φοβερά. Μένομεν λοιπὸν ἐκεῖ κατακεκλιμέναι εἰς τὴν λάσπην ὀλισθαίνοντες ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ διαρκῶς βρεχόμενοι ὑπὸ ραγδαίας βροχῆς ἐπὶ 4 ὁλοκλήρους ὥρας, χωρὶς φυσικὰ νὰ δυνάμεθα νὰ κοιμηθῶμεν ὡς ἐκ τῶν συνεχῶν βροντῶν καὶ τῆς βροχῆς. Μεγαλειτέραν misère δὲν ὑπέστην παρὰ μόνον εἰς τὸν Δομοκὸν κατὰ τὸν πόλεμον, ἀλλ' ἐκεῖ τουλάχιστον δὲν ἐπεινοῦσα. Ἐπὶ τέλους κατὰ τὰς 3 τὸ πρωὶ ἀκούομεν κάτωθεν ἡμῶν μίαν σιγανὴν φωνήν: «Ἐλᾶτε!» Κατερχόμεθα πάλιν ἐπὶ 10 λεπτὰ βασανιζόμενοι ὡς πρὶν ἄλλα 100 μέτρα καὶ εὑρίσκομεν ἕνα ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ἐρωτᾷ. «Ποῖος εἶναι ὁ Καπετάνιος;»

Παρουσιάζομαι. «Εἶμαι ὁ ...· σοῦ ἔφερα οὔζο διὰ τὰ παιδιά, μῆλα, καρύδια καὶ 20 ψωμιά. Ἐὰν θέλῃς, ἔλα εἰς τὸ σπίτι νὰ ζεσταθῇς, νὰ φᾷς καὶ νὰ κοιμηθῇς.» Τὸν εὐχαριστῶ, ἀλλὰ δὲν δέχομαι τὴν πρόσκλησιν, διότι δὲν ἠμποροῦσε νὰ τὸ κάμῃ δι" ὅλους. Ἀφ' οὗ ἐφάγαμεν καὶ ἐπίομεν, κατεκλίθημεν. Ἡ βροχὴ εἶχε παύσει καὶ οὕτω ἠδυνήθημεν νὰ κοιμηθῶμεν ὀλίγον .....

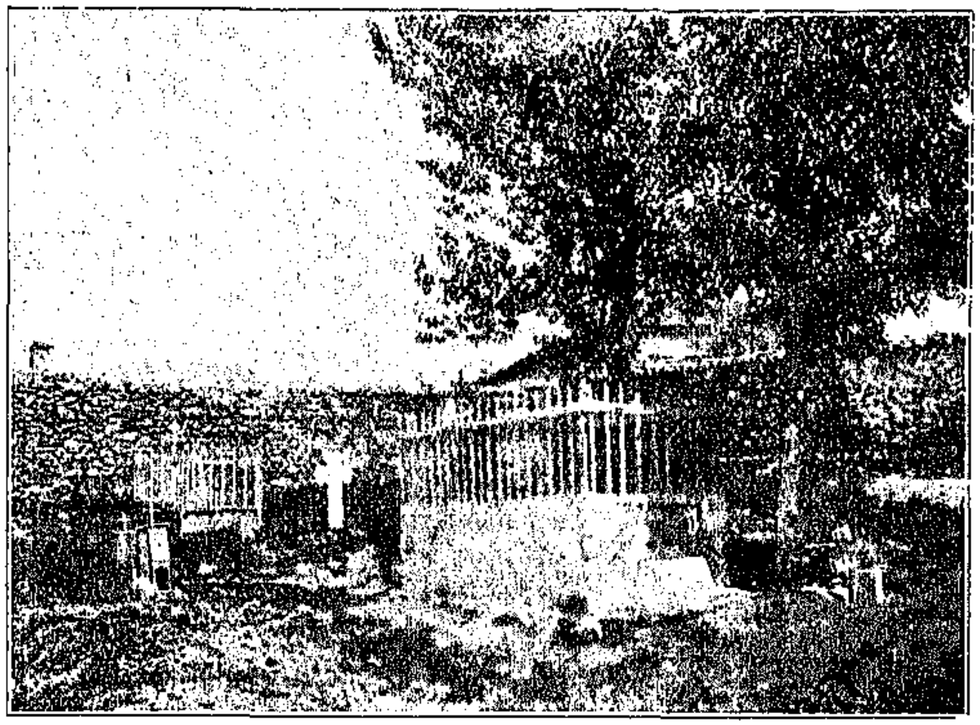

Ο ΤΑΦΟΣ ΤΟΥ ΕΘΝΟΜΑΡΤΥΡΟΣ Π. ΜΕΛΑ

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΥΜΝΟΣ

Λεβεντιὰ καμαρωτὴ
μέσα 'ς τὰ βουνὰ καὶ δάση
ποῦ προβάλλει μὲ σπαθὶ
τὴν πατρίδα νὰ δοξάσῃ.

Φεύγουν οἱ ἐχθροί μας, πᾶν·
κάθε βούλγαρος ἀντάρτης
φεύγουν, 'πίσω δὲν κυττᾶν·
ποιὸς θὲ νὰ σταθῇ προστά της.

Γειά σου, Βέργα ξακουστέ,
ὥμορφέ μου καβαλλάρη·
Γειά σου Βάρδα ἀϊτέ·
γειά σας κάθε παλληκάρι.

Γειά σου Μάλιε ζηλευτέ,
'Ρέμπελε, χρυσὲ λεβέντη,
μὲ τουφέκι μὲ σπαθὶ
ποιὸς τὸ εἶδε τέτοιο γλέντι;

Μέσ' 'ς τῆς ρεματιὲς σιμά σας
κάθε κρότος τουφεκιοῦ
μᾶς θυμίζει τ' ὄνομά σας.

Στῆς κορφοῦλες τοῦ βουνοῦ
μέσα στὴ δροσιὰ στὴ πάχνη
ἀναστήσατε χρόνια παληά.
σ' ὅλους σας ἀξίζει δάφνη.

Α. Α. ΝΙΚΟΛΑΡΑΣ

ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΝ

Τὸ Μοναστήριον, μετὰ τὴν Θεσσαλονίκην, εἶνε ἡ ἐπισημοτέρα πόλις τῆς Μακεδονίας. Ἐκτίσθη κατὰ τὸν δέκατον μ. Χ. αἰῶνα εἰς ἣν θέσιν εὑρίσκετο πρότερον μοναστήριον. Εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν ἐπιδρομέων Βουλγάρων τὸ μοναστήριον καλεῖται *μπιτόλι*, ἐξ οὗ καὶ τὸ Μοναστήριον *Βιτώλια* ἐκλήθη. Τὴν ὀνομασίαν ὅμως ταύτην οὐδεὶς ἀπεδέχθη ἐπισήμως· καὶ οἱ κατακτηταὶ Τοῦρκοι τὴν πόλιν ταύτην *Μοναστήριον* καλοῦσι, καὶ παρὰ τοῖς ξένοις καὶ Εὐρωπαίοις ἐν γένει ὡς Monastir εἶνε γνωστή. Μόνον ἐν τῇ ἐπισήμῳ Ἑλλάδι καὶ εἰς τοὺς Ἑλληνικοὺς χάρτας φέρεται ἀκόμη ἡ ξενόγλωσσος ὀνομασία.

Ἡ ἀρχαία ὅμως ὀνομασία τοῦ τμήματος τούτου τῆς Μακεδονίας εἶνε *Πελαγονία*, ἣν διετήρησεν ἡ Ἐκκλησία καὶ διὰ τοῦτο ὁ ὀρθόδοξος Ἀρχιεπίσκοπος φέρει τὸν τίτλον τοῦ Μητροπολίτου Πελαγονίας. Τὴν Πελαγονίαν κατῴκησαν, κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους, οἱ Πελασγοὶ Πελαγόνες, κληθέντες οὕτω ἐκ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀξιοῦ Πελαγόνος, τὸν ὁποῖον καὶ ὁ Ὅμηρος ἀναφέρει. Τὰ εὑρεθέντα παρὰ τοὺς ἀμπελῶνας, πλησίον τοῦ χωρίου Μπουκόβου καὶ νοτιοδυτικῶς τοῦ Μοναστηρίου, ἐρείπια καὶ ἐνεπίγραφοι πλάκες ἀνήκουσιν εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Φιλίππου κτισθεῖσαν Ἡράκλειαν.

Κατ' ἀκολουθίαν τὸ Μοναστήριον εἶνε πόλις νεωτέρα καὶ ἄσχετος πρὸς τὴν παλαιὰν Ἡράκλειαν. Εἶνε πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ (βιλαετίου) Μοναστηρίου, ἔχοντος ἔκτασιν 27,300² χιλιομέτρων καὶ 851,300 κατοίκων, καὶ περιλαμβάνοντος τὸ δυτικὸν μέρος τῆς Μακεδονίας καὶ μέρος τῆς ἀνατολικῆς Ἀλβανίας.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως Μοναστηρίου ὑπολογίζεται εἰς 50,000 κατοίκων, ἐξ ὧν πλέον τοῦ ἡμίσεος εἰσὶν Ἕλληνες. Ἀκριβὴς στατιστικὴ περὶ τοῦ πληθυσμοῦ δὲν ὑπάρχει, διότι ἡ ἐπιτόπιος ἀρχή, προ-

κειμένου περὶ ἀπαριθμήσεως τῶν κατοίκων, ὑπολογίζει μόνον τὸν ἄρρενα πληθυσμόν, ἐκεῖνον, περὶ τοῦ ὁποίου ἀκριβῶς ἐνδιαφέρεται, ἵνα καταλογίσῃ τὸν κεφαλικὸν ἢ στρατιωτικὸν φόρον. Τὴν πόλιν διασχίζει ὁ Ἐριγὼν (Δραγόρης), παραποτάμιον τοῦ Ἀξιοῦ, καὶ διαιρεῖ εἰς δύο μέρη. Αἱ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ ξύλιναι γέφυραι ἐξυπηρετοῦσι καλῶς τὴν συγκοινωνίαν τῶν δύο παροχθίων τμημάτων τῆς πόλεως.

Ἡ πόλις κεῖται ἐπὶ κοιλάδος τῶν ὑπωρειῶν τοῦ Βκρνοῦντος (Περιστερίου), διαρρεομένης ὑπὸ τοῦ Ἐριγῶνος· κατ' ἀκολουθίαν δὲν εἶνε ὁρατὴ μακρόθεν καὶ μόνον ὅταν πλησιάσῃ τις διακρίνει κατ' ἀρχὰς τὴν ἐπὶ ὑψώματος κειμένην δεξιόθεν συνοικίαν τοῦ Μπαϊρίου, καθὼς καὶ τοὺς ὀβελίσκους τῶν ὀθωμανικῶν τζαμίων. Ἡ κοιλὰς αὕτη καθὼς καὶ τὰ πέριξ ὄρη εἶνε κατάφυτα ἐξ ἰτεῶν, φιλυρῶν, πευκῶν, ἀμυγδαλῶν καὶ δαμασκηνῶν. Πυκνοτάτη χλόη καλύπτει τὸ θέρος τὰ ὄρη καὶ τὰς πεδιάδας. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς θαλλούσης ταύτης βλαστήσεως ῥέουσιν ἡσύχως τὰ διάφορα ῥυάκια, ἅτινα πανταχόθεν ἀναβλύζουσι.

Τὰ ὄρη οὐδέποτε ἀποβάλλουσι τὴν πρασίνην αὐτῶν περιβολήν, οὐδ' ἐν τῷ μέσῳ τῶν κυνικῶν κυμάτων. Μόνον ἐν ὥρᾳ χειμῶνος ἡ χιὼν ἐπισκέπει τὰ ὄρη καὶ πεδιάδας καὶ τὴν πρασίνην διαδέχεται ἡ λευκὴ περιβολή. Τὸ στρῶμα ὅμως τῆς χιόνος προφυλάσσει τὰ σπαρτὰ ἀπὸ τοῦ ψύχους, συγχρόνως δὲ διὰ τῆς βραδείας τήξεως ποτίζει ταῦτα· διὰ τοῦτο τόσον πολὺ προάγεται τὸ αὐτόφυτον χόρτον, ὥστε θερίζουσι τοῦτο ἐν Μακεδονίᾳ δίς, καὶ εἰς τινα μέρη τρὶς τοῦ ἔτους. Διὰ τοῦ χόρτου τούτου ξηραινομένου, σχηματίζουσι σωροὺς κωνοειδεῖς ἐπὶ τῶν πεδιάδων πρὸς διατροφὴν τῶν ζώων ἐν καιρῷ χειμῶνος. Τὰ δένδρα, τοὺς θάμνους, τὴν φύσιν ὅλην στολίζουσι τὰ ποικιλόχρωα ἄγρια πτηνὰ καὶ ζῷα, ἅτινα πάμπολλα ὑπάρχουσιν ἐκεῖ. Ἐπὶ τῶν ῥυάκων καὶ τελμάτων ἅπαντᾷ τις πληθὺν ἀγριονησσῶν, ἃς δι' ἄλλων νησσῶν ἡμέρων (ἐξ ὧν ἀγριοννησῶν) παγιδεύουσιν οἱ ἐγχώριοι καὶ εἰς δίκτυα ἐγκλείουσιν. Εἰς τὰ ὄρη ἀπαντᾷ πέρδικας ὁδηγούσας ἐν τῷ δάσει τοὺς νεοσσοὺς αὐτῶν, λαγωοὺς ἀπείρους, ἀκανθοχοίρους, ἀγριοχοίρους λύκους καὶ μελαίνας ἄρκτους. Ἐντὸς τῆς πόλεως ἀπαντᾷ τις ἐπὶ τῶν στεγῶν κοσσύφους καὶ ἠμέρους τρυγόνας. Ἰδοὺ στάδιον διὰ τοὺς

Ἀθηναίους κυνηγούς, ἀλλὰ πρὸ τοῦ νὰ σκεφθῶσι τοῦτο δέον νὰ γίνῃ εὐρυτέρα ἴσως σκέψις περὶ προηγουμένης ἐκκαθαρίσεως τοῦ ἐδάφους ἐκ τῶν διπόδων ἐκείνων λύκων, οὓς ἡ κυβέρνησις τῆς Σόφιας κατ' ἀγέλας ἐξαποστέλλει ἐπὶ τῆς εὐδαίμονος ἀλλ' ἀτυχοῦς ταύτης χώρας.

ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΝ (Σλαωιστὶ ΒΙΤΩΛΙΑ)

Ἡ καλλιτέρα ἐποχὴ εἶνε τὸ ἔαρ καὶ τὸ φθινόπωρον. Ὁ χειμὼν ὅμως εἶνε βαρύτατος καὶ διαρκεῖ περὶ τοὺς 7 μῆνας. Ἡ θερμοκρασία, ἰδίως τὰς πρωϊνὰς ὥρας καὶ τὰς νύκτας, ποικίλλει ἀπὸ 3 βαθμῶν Κελσίου ἄνωθεν τοῦ μηδενός, μέχρι 10 ὑπὸ τὸ μηδέν. Ὅταν ὅμως ὁ οὐρανὸς εἶνε ἀνέφελος, περὶ τὰ ἐξημερώματα ἰδίως, τὸ θερμόμετρον κατέρχεται μέχρι 14 καὶ σπανίως μέχρι 25 βαθμῶν ὑπὸ τὸ μηδέν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ χιὼν καλύπτει τοὺς δρόμους, τὰς στέγας τῶν οἰκιῶν καὶ καταστημάτων, τὰς πλατείας, τὸν ποταμὸν καὶ τὰ πέριξ ὄρη καὶ πεδιάδας. Πανταχοῦ τὸ λευκὸν χρῶμα, τὸ τόσον κουραστικὸν διὰ τοὺς ὀφθαλμούς. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ ἥλιος προβάλλει δειλά, δειλά, ἀλλὰ ποῦ δύναμις νὰ θερμάνῃ τὸ κατεψυγμένον τοῦτο τμῆμα τῆς γῆς. Εὐτυχῶς ἄνεμος δὲν πνέει ποσῶς κατὰ τὴν παγερὰν ταύτην ἐποχήν, ὅστις, ἐὰν ὑπῆρχεν, ἤθελε δεκαπλασιάσει τὴν

δύναμιν τοῦ ψύχους, ἀλλὰ τότε καὶ κάτοικοι δὲν ἤθελον ὑπάρχει.

Ποσάκις, ἐνθυμοῦμαι, ἐξηρχόμην λίαν πρωΐ πρὸς ἐπείγουσαν ἐπίσκεψιν ἀρρώστου περιβεβλημένος ποδήρη χιτῶνα καὶ ἔχων κεκαλυμμένην τὴν κεφαλὴν καὶ αὐχένα διὰ σαλίου χνουδωτοῦ. Ἐκ τῆς θερμοκρασίας τῶν + 20 βαθμῶν Κελσίου μετέβαινον εἰς θερμοκρασίαν— 20 βαθμῶν τοῦ ὑπαίθρου· διαφορὰ 40 βαθμῶν.

Οἱ τῆς ἀναπνοῆς ὑδρατμοὶ πηγνύμενοι προσεκόλλων τὸν μύστακα ἐπὶ τοῦ χνοὸς τοῦ σαλίου· ὅθεν ἔδει εἰσερχόμενος παρὰ τῷ ἀρρώστῳ νὰ ἀναμείνω λεπτά τινα, ἵνα ἐπέλθῃ ἐκ τῆς θερμότητος ἡ τῆξις τοῦ ἐπικαθημένου πάγου καὶ ἀποβάλω τὸ σαλιον ἐλευθέρως.

Οἱ ἵπποι τῶν φορτηγῶν ἁμαξῶν, εἰσερχόμενοι εἰς τὴν πόλιν, φέρουσι τὰς τρίχας τῆς χαίτης καὶ τῶν ποδῶν περιβεβλημένας ὑπὸ πάγου καὶ βαδίζοντες κροταλίζουσιν. Οἱ ἐντὸς τῶν διαφόρων ὀχημάτων ταξειδεύοντες χωρικοὶ ἐνίοτε καταλαμβάνονται ὑπὸ τοῦ ὕπνου καὶ θνήσκουσι ὑπὸ τῆς ψύξεως ἀνεφέλου νυκτός. Διὰ τοῦτο οἱ χωρικοὶ ἀφιππεύουσιν ἢ κατέρχονται τῶν ὀχημάτων καὶ βαδίζουσιν ἐπὶ ὥρας, ὅπερ σῴζει αὐτούς. Ἡ ἐντύπωσις ὅμως τοῦ ψύχους εἶνε σχετική· πολλάκις αἰσθανόμεθα μέγιστον ψῦχος ἢ θερμαινόμεθα ὑπὸ τὴν αὐτὴν θερμοκρασίαν, ἀλλὰ ὑπὸ ἄλλους ὅρους.

Εἰς θερμοκρασίαν π. χ. + 2 ἄνωθεν τοῦ μηδενός, ἐὰν πρότερον προηγήθη θερμοκρασία 10 ἢ 12 βαθμῶν ἄνωθεν τοῦ μηδενὸς καὶ αἰφνιδίως κατέλθῃ εἰς—2 ἕως—6 βαθμούς, τότε αἰσθανόμεθα ψῦχος ἰσχυρόν· ἐὰν τοὐναντίον τῆς θερμοκρασίας τῶν +2 βαθμῶν προηγήθη θερμοκρασία —2 ἕως—6 βαθμοὺς ὑπὸ τὸ μηδέν, τότε εἰς τοὺς +2 βαθμοὺς θερμαινόμεθα πολὺ εἰς τρόπον ὥστε ἀποβάλλομεν τὸ μεγαλήτερον φορτίον τῶν ἐνδυμάτων.

Τὴν ἡμέραν ὁ ἥλιος, ἀνίσχυρος πάντοτε νὰ θερμάνῃ τοὺς ἀνθρώπους, προκαλεῖ μερικὴν τῆξιν τῆς χιόνος· αἱ κέραμοι τότε τῶν οἰκιῶν σταζουσιν, ἰδίως μεταξὺ τῆς 10 π.μ. καὶ 3 μ.μ. ὥρας καὶ αἱ ὁδοὶ πλημμυροῦσι. Τὴν νύκτα ὅμως ἐπέρχεται πῆξις τῶν ὑδάτων τούτων καὶ τὴν πρωΐαν βλέπει τις τὰς ὁδοὺς κεκαλυμμένας ὑπὸ στρώματος πάγου δίκην μεγάλου ὑελοπίνακος, καὶ εἰς τοὺς γείσους τῶν στεγῶν κρέμανται πάγοι ὡς· ὑπερμεγέθεις ῥάβδοι, ἀπειλοῦσαι τοὺς

διαβάτας. Αἱ ὁδοὶ τότε καθίστανται λίαν ὀλισθηροὶ καὶ ἐπικίνδυνοι.

Πολλοὶ ὀλισθήσαντες ἔπαθον κατάγματα τῆς κνήμης, καὶ διὰ τοῦτο παρατηρεῖ τις πολλοὺς χωλοὺς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. Οἱ κάτοικοι φέρουσι σανδάλια ἐξ ἐλαστικοῦ κόμμεως καὶ μετὰ πολλῆς προσοχῆς ἐξέρχονται εἰς τὰς ἐργασίας αὐτῶν.

Αἱ πολλαὶ χιόνες, τὰ πολλὰ ὕδατα καὶ αἱ βροχαὶ καθιστῶσι τὸ ἔδαφος γόνιμον καὶ λίαν προσοδοφόρον. Ἐν τῷ διαμερίσματι τούτῳ τῆς Μακεδονίας εὐδοκιμοῦσιν οἱ δημητριακοὶ καρποί, σῖτος, κριθή, βρώμη, ἀραβόσιτος, ἐπίσης κάνναβις καὶ λίνον, ὧν γίνεται σπουδαία

ΟΔΟΣ ΧΑΜΙΔΙΕ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ

ἐξαγωγή. Ζῶα ὑπάρχουσι πολλά, ἰδίως βόες, βούβαλοι, ἵπποι, πρόβατα πολλά, αἶγες καὶ χοῖροι. Τὰ πρόβατα καὶ αἱ αἶγες εἰσάγονται καὶ ἐν Ἑλλάδι, τὰ δὲ δέρματα ἀποτελοῦσι σπουδαῖον εἶδος ἐξαγωγῆς. Ὡς ἐκ τοῦ ψυχροῦ κλίματος καὶ τοῦ ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης ὕψους τοῦ ἐδάφους, 610 μέτρων, ἐν Μοναστηρίῳ καὶ τοῖς πέριξ δὲν εὐδοκιμοῦσι τὰ ἐσπεριδοειδῆ, ἡ ἐλαία καὶ ἡ κυπάρισσος. Ἡ ἄμπελος εὐδοκιμεῖ ἐν μέρει, ἀλλ' ἡ ποιότης τῶν σταφυλῶν εἶνε χειρίστη. Ἐὰν πρωΐμως τὸν Αὔγουστον βρέξῃ, ὁ καιρὸς μεταβάλλεται ἐπὶ τὸ ψυχρότερον, αἱ σταφυλαὶ δὲν ὡριμάζουσι καὶ μένουσιν ὄξυναι.

Μάνον εἰς κατασκευὴν οἴνου εἰσὶ κατάλληλοι αἱ σταφυλαί, οὐχὶ δὲ καὶ πρὸς βρῶσιν. Ὑπὸ ὑγιεινὴν ἔποψιν ἐξεταζόμενον τὸ Μοναστήριον δὲν παρουσιάζει τι τὸ ἐξαιρετικὸν ἐν σχέσει πρὸς τὰ λοιπὰ τῆς Μακεδονίας μέρη.

Ἐκτὸς τῶν πυρετῶν καὶ τῶν ἄλλων συνήθων νοσημάτων τοῦ πνεύμονος καὶ βρόγχων παρατηροῦνται ρευματισμοὶ καὶ ρευματαλγίαι συνηθέστατα, καθὼς καὶ λιθιάσεις τῆς κύστεως καὶ ψαμμιάσεις.

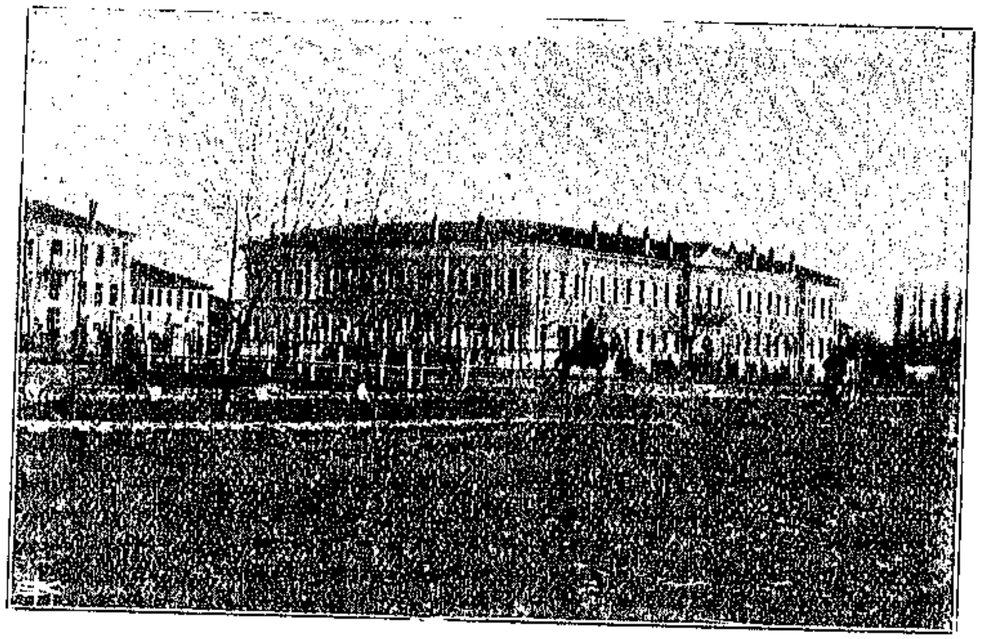

ΔΙΟΙΚΗΤΗΡΙΟΝ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ

Ἡ πόλις. ὡς ἀνωτέρω ἀνεφέραμεν, διαιρεῖται εἰς δύο ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Ἐριγῶνος.

Πλὴν τὰς ὄχθας τούτου ἑκατέρωθεν ὑπάρχουσιν ὁπωσοῦν καλαὶ ὁδοί· καὶ αἱ ἄλλαι ὁδοὶ ἐντὸς τῆς πόλεως εἰσὶν εὐθεῖαι, ἡ δὲ καλλιτέρα ὅλων εἶνε ἡ ὁδὸς Χαμιδιὲ ἡ ἄγουσα ἀπὸ τῆς μητροπόλεως εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμόν. Ἑκατέρωθεν τῆς μεγάλης ταύτης ὁδοῦ ὑπάρχουσιν εὐπρεπέστατα κτίρια, ἀνήκοντα τὸ πλεῖστον εἰς Ἕλληνας. Ἐν τῇ ἀριστερᾷ ὄχθῃ τοῦ ποταμοῦ ὑπάρχει τὸ Διοικητήριον, κτίριον μεγαλοπρεπέστατον. Ἐν τῷ κτιρίῳ τούτῳ συγκεντροῦνται ἅπασαι αἱ ἀρχαὶ τοῦ τόπου, ὧν πασῶν προΐσταται ὁ Γενικὸς Διοικητὴς ἢ Βαλῆς. Ἐν κύτῳ συνεδριάζουσι τὰ δικαστήρια, τὸ ἐφετεῖον καὶ

κακουργιοδικεῖον, τὸ ἐμποροδικεῖον καὶ τὸ τῶν πολιτικῶν ὑποθέσεων. Ἡ δικαιοσύνη στεγάζεται καλῶς καὶ ἡ πρώτη ὄψις τῶν δικαστῶν, σοβαρῶς παρακαθημένων εἰς συνεδρίασιν, εἶνε ἀρκετὰ ἐπιβλητική. Ὁ τρόπος ὅμως τῆς ἀπονομῆς τῆς δικαιοσύνης εἶνε ὅλως τουρκικὸς καὶ σύμφωνος πρὸς τὰς τουρκικὰς ἰδέας. Ὁ κατηγορούμενος ἀντὶ νὰ ἀσπαλίσῃ καλὴν ὑπεράσπισιν δι' ἐκλογῆς καλοῦ συνηγόρου, ἀντὶ νὰ προσκαλέσῃ μάρτυρας ὑπερασπίσεως, φροντίζει πρωτίστως νὰ ἔχῃ τὴν εὔνοιαν τῶν δικαστῶν. Τοῦτο εἶνε τὸ πρακτικώτερον καὶ τὸ μόνον συντελεστικὸν εἰς τὴν ἀθώωσιν αὐτοῦ.

Ἡ εὔνοια ὅμως τῶν δικαστῶν μόνον διὰ τοῦ χρήματος ἀποκτᾶται. Ἐν ἐνὶ λόγῳ ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης παρὰ τοῖς τουρκικοῖς δικαστηρίοις εἶνε πλῆρφδία. Δυνατὸν εἷς νὰ ἐγκληματήσῃ διὰ ποῦ μᾶλλον τρομακτικοῦ τρόπου· ἐὰν ἔχῃ χρήματα, σώζεται, ἐὰν δὲ μή, ἐγκλείεται εἰς τὰς εἱρκτάς. Αἱ εἱρκταὶ τῶν Τούρκων εἶνε κάτι τι φοβερὸν καὶ ἀπαίσιον· τρῶγλαι ὑγραὶ καὶ σκοτειναί, ἐν αἷς ἐγκλείονται οἱ καταδικοι ἁλυσσόδετοι, πολλοὶ τῶν ὁποίων εἰσὶν ἐντελῶς ἀθῶοι. Οἱ τοῦρκοι ἔχουσι καὶ ἄλλον τρόπον συνοπτικῆς διαδικασίας, ἣν ἐφαρμόζουσι κατὰ τῶν χριστιανῶν καὶ ἰδιαιτέρως κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Ἐντὸς τῆς εἱρκτῆς ὑπάρχει προκύλιον, εἰς ὃ περιφέρονται οἱ σκοποὶ χωροφύλακες. Εἰς τὸ προκύλιον τοῦτο ἄγεται ὁ ὑπόδικος, περὶ οὗ ἐδόθη ἀνωτέρω διαταγή, καὶ ἐν καιρῷ νυκτὸς φωνεύεται παραχρῆμα καὶ θάπτεται ἐπίσης παραχρῆμα ἐντὸς τοῦ περιβόλου τούτου· ἀμέσως μετὰ ταῦτα οἱ σκοποὶ πυροβολοῦσιν εἰς τὸν ἀέρα καὶ τὴν πρωΐαν ἀναγγέλλουσιν εἰς τὸ κοινὸν ὅτι εἷς κακοῦργος ἐδραπέτευσε τῶν φυλακῶν καὶ δὲν κατωρθώθη ἡ σύλληψίς του. Προκειμένου περὶ πυροβολισμῶν ἐν ὥρᾳ νυκτός, οὗτοι εἶνε κάτι τι σύνηθες εἰς τὸν τόπον ταῦτον. Ὁ διὰ πρώτην φορὰν ἐγκαθιστάμενος εἰς τὸ Μοναστήριον ἀληθῶς ἀνησυχεῖ διὰ τοὺς ἐν ὥρᾳ νυκτὸς πυροβολισμοὺς τούτους. Ἐν τούτοις σὺν τῷ χρόνῳ δὲν λαμβάνει πλέον τόσον ἐνδιαφέρον νὰ ἐρωτᾷ τὴν πρωΐαν τί συνέβη τὴν νύκτα· εἶνε κάτι τι σύνηθες εἰς τὸν τόπον ταῦτον. Πάντοτε πρόκειται ἢ περὶ δολοφονίας ἢ, τὸ συχνότερον, περὶ λαθρεμπορίου καπνοῦ. Οἱ λαθρέμποροι εἰσὶ κυρίως τουρκαλβανοί· οὗτοι μεταβαίνουσιν εἰς τὰ ἑλληνικὰ σύνορα καὶ ἀγοράζουσιν ὑπὸ δικμετακό-

μισιν ἑλληνικὸν καπνόν, κεκομμένον καὶ συνεσκευασμένον εἰς σακκίδια ναστοχάρτου ἡμισείας ὀκᾶς. Τὸν καπνὸν φορτόνουσιν ἐπὶ ἡμιόνων καὶ φθάνουσι μέχρι τοῦ Μοναστηρίου. Πρὸ τῆς εἰσόδου ὅμως αὐτῶν συνεννοοῦνται μετὰ τῶν καπνοφυλάκων, ἐπίσης τουρκαλβανῶν πρώην ληστῶν, καὶ, ἐὰν μὲν ἡ συνεννόησις ἐπελθῇ δι' ἀμοιβαίας διανομῆς τῶν κερδῶν, ὁ καπνὸς εἰσάγεται ἐλευθέρως, ἐὰν δὲ τοὐναντίον, οἱ λκθρέμποροι συνεννοοῦνται μετὰ τῶν στρατιωτῶν καὶ ὑπαξιωματικῶν ἐν γνώσει τῶν ἀξιωματικῶν· καὶ οὗτοι ἀναλαμβάνουσι τὴν εἰσαγωγὴν καὶ περαιτέρω πώλησιν τοῦ καπνοῦ. Οἱ καπνοφύλακες ὅμως ἀνθίστανται εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ καπνοῦ, ἐπέρχεται συμπλοκή, καὶ πολλάκις φόνοι καὶ τραυματισμοὶ συμβαίνουσιν· ἐντεῦθεν οἱ συχνότατα ἀκουόμενοι ἀνὰ τὰς νύκτας πυροβολισμοί. Οἱ στρατιῶται τοῦρκοι ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ πωλοῦσι τὸν καπνὸν εἰς τοὺς βουλομένους, τὰς δὲ νύκτας ἐξέρχονται ἀνὰ τὰς ὁδοὺς καὶ ἀνέτως ληστεύουσι τοὺς διαβάτας.

Ἐν τῷ περικαλλεστάτῳ Διοικητηρίῳ, ὡς ἀνωτέρω ἀνεφέραμεν, ἐγκλείονται ἅπασαι αἱ ἀρχαί. Ἡ ἐφορία, τὸ ταμεῖον, τὸ στρατολογικὸν γραφεῖον, παράρτημα τοῦ Ἐπιτελείου τοῦ στρατοῦ, ἡ διοίκησις τῶν ζαπτιέδων κτλ. Παντοῦ εἰς τὰ διάφορα δωμάτια ὑπάρχουσιν ὀντάδες, ἤτοι καναπέδες μακρότατοι, ἔνθα οἱ Τοῦρκοι ὑπάλληλοι κάθηνται σταυροποδιτεί. Ἐνώπιον αὐτῶν κεῖται μικρὰ τραπέζα βραχύπους, εἰς ἣν ἐγκαθέτουσι τὸ μελανοδοχεῖον καὶ τὸν κάλαμον (ἐξ ἰνδικοῦ καλάμου) διὰ μαχαιρίου ἐξυσμένον. Κατ' ἀκολουθίαν τούτου παρακάθηνται κατὰ σειρὰν ἐπὶ τοῦ καναπέ, ἄνευ τραπεζίου ὅμως, οἱ νεώτεροι ὑπάλληλοι, ἐπίσης σταυροποδιτεί, καὶ κρατοῦσιν ἀνὰ χεῖρας χάρτην, ἐφ' οὗ γράφουσιν. Ἡ γραφὴ παρὰ τοῖς Τούρκοις γίνεται, ὡς γνωστόν, ἀντιστρόφως, δηλονότι ἐκ δεξιῶν πρὸς ἀριστερά· τὸν χάρτην στηρίζουσιν ἐπὶ τοῦ γόνατος ἡ τῆς παλάμης καὶ τοιουτοτρόπως γράφουσιν· ἐὰν συμβῇ μία λέξις νὰ γραφῇ κακῶς, ὁ γράφων διὰ τοῦ σιέλου ἀπαλείφει ταύτην καὶ διορθοῖ τὸ λάθος. Οἱ νεώτεροι ὑπάλληλοι, ἀπουτελοῦντες λεγεῶνα ὁλόκληρον, εἰσὶν ἀπόφοιτοι τῶν ὀθωμανικῶν σχολείων, καὶ οἱ περισσότεροι τούτων εἰσὶν ἄμισθοι, ζῶντες μόνον ἐκ τῶν ἀμοιβῶν, ἃς λαμβάνουσιν ἐκ τῶν διαφόρων πολιτῶν. Ἐννοεῖται ὅτι ὁ ἔχων ὑπόθεσιν εἰς τὸ Διοικητήριον λεηλατεῖται κυριολεκτικῶς ὑπὸ τῶν ἁρπάγων τούτων, νεωτέρων καὶ πρεσβυτέρων. Ὁ ἔχων ὑπόθεσιν εἰς τὸ Διοικητήριον δέον νὰ ὁπλισθῇ μετὰ μεγάλης ὑπομονῆς, διότι ἡ ἀναφορά του δέον νὰ διέλθῃ διὰ διαφόρων γραφείων. Παρουσιάζεταί τις αἴφνης πρὸ τοῦ ἀνωτέρου ὑπαλλήλου· οὗτος ὅμως ἔχει ὁμιλίαν περὶ ἀνέμων καὶ ὑδάτων καὶ δέον νὰ ἀναμείνῃ τις σιωπῶν. Ἐνῷ δὲ περιμένει τὸν ὑπάλληλον νὰ ἴδῃ τὴν ἀναφοράν, οὗτος ἐξάγει ἐκ τοῦ συρταρίου του τεμάχιον ἄρτου καὶ χαλβᾶν καὶ προγευματίζει· ὁ ἐνδιαφερόμενος περιμένει ἐπ' ἐλπίδι ὅτι μετὰ τὸ πρόγευμα θέλει ἀποφασίσει ὁ Τοῦρκος νὰ θεωρήσῃ τὴν ἀναφοράν του· ἀλλ' οὗτος διατάσσει τότε καφέν· ὁ ἄνθρωπος περιμένει πιστεύων ὅτι ἴσως μετὰ τὸν καφὲν θεωρηθῇ ἡ ἀναφορά του. Τίποτε· ὁ Τοῦρκος πίνει τὸ σιγάρον του καὶ συνομιλεῖ. Τέλος ἀποφασίζει καὶ θεωρεῖ τὴν ἀναφοράν· ὁ ἐνδιαφερόμενος λαμβάνει ταύτην καὶ μεταβαίνει εἰς ἄλλο γραφεῖον· καὶ ἐκεῖ συμβαίνει νὰ ἐπαναληφθῇ ἡ ἄνω σκηνή, ὁμιλία, πρόγευμα, καφὲς καὶ σιγάρον. Πρόκειται περὶ ὑπερβολικοῦ φόρου ἐπιτηδεύματος καὶ ὁ ἐνδιαφερόμενος ἐπαγγελματίας εἶνε Χριστιανὸς καὶ ποιεῖ αἴτησιν θεραπείας· ἐὰν ἔχῃ τὴν ἀρετὴν τῆς σιωπῆς, τότε εἰς τὸ τέλος τῆς διαδικασίας ὅλης θέλει ἔχει ὡς ἀπάντησιν ὅτι ὁ φόρος νομίμως ἐπεβλήθη καὶ δὲν εἶνε ὑπερβολικός. Ἐὰν ὅμως τυχὸν διαμαρτυρηθῇ, τότε τὸν παραπέμπουσιν εἰς ἄλλο γραφεῖον καὶ ἀπὸ τούτου εἰς ἄλλο· εἰς ἑκάστην δὲ κλίμακα γραφειοκρατικὴν ὁ φόρος διπλασιάζεται, τριπλασιάζεται, καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἐν ἐνὶ λόγῳ ἐν τῷ Διοικητηρίῳ τοῦ Μοναστηρίου, καθὼς καὶ εἰς ὅλα τὰ παρόμοια τῶν ἐπαρχιῶν ἁπάσης γῆς τουρκικῆς, ἐγκλείεται ἅπασα ἡ τουρκικὴ πονηρία καὶ κακοήθεια· διὰ τοῦτο ἴσως μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐργασίας ἅπαντες οἱ ὑπάλληλοι τοῦ Διοικητηρίου τάσσονται εἰς γραμμὴν καὶ ἐπὶ τῶν γονάτων ἐντὸς τῆς μεγάλης αἰθούσης καὶ προσεύχονται. τοῦ ἰμάμη ἀπαγγέλλοντος τὴν νενομισμένην προσευχήν. Ἐξιλαστήριος προσευχὴ τόσων ἀνομημάτων τελεσθέντων ἐντὸς τῆς ἡμέρας!

Δέον ὅμως νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι οἱ ἐκτὸς τοῦ Διοικητηρίου ὀθωμανοί, πλὴν ἐξαιρέσεων τινῶν, εἰσὶ φιλήσυχοι καὶ τίμιοι εἰς τὰς συναλλαγὰς αὐτῶν. Ἀπαντᾷ τις ἀληθῶς μεταξὺ αὐτῶν ἀγαθωτάτους οἰκογενειάρχας καὶ καλοὺς φίλους.

Οἱ Τοῦρκοι ἔχουσι καὶ ἄλλα μεγαλοπρεπῆ κτίρια, οἷον τὴν στρατιωτικὴν σχολήν, τὰ στρατιωτικὰ νοσοκομεῖα, τὴν πρακτικὴν σχολὴν καὶ τοὺς ὑπερμεγέθεις τριωρόφους στρατῶνας. Ἐν Μοναστηρίῳ, ὡς γνωστόν, ἑδρεύει τὸ τρίτον στρατιωτικὸν σῶμα, ἡ δικαιοδοσία τοῦ ὁποίου φθάνει μέχρι τῶν Ἑλληνικῶν συνόρων. Ὑπάρχει ὅθεν στρατωνισμὸς καὶ ἀποθῆκαι διὰ πολλοὺς στρατιώτας.

Ἡ συνήθης φρουρὰ ἀνέρχεται εἰς 7000 ἀνδρῶν, πεζῶν, ἱππέων καὶ πυροβολητῶν. Εἰς τοὺς στρατιώτας παρέχεται μόνον ἡ τροφή, οὐδεμία δὲ χρηματικὴ ἀμοιβή. Μόνον, ὅταν ἀφεθῶσι τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ, δίδεται αὐτοῖς εἶδος χρεωστικοῦ ἐγγράφου, δι' οὗ συμψηφίζουσιν εἰς τὴν πατρίδα των τοὺς ὀφειλομένους φόρους, μετὰ προηγουμένην ὅμως ἔγκρισιν τοῦ ἐπιτοπίου ἐπάρχου. Καθ' ἑκάστην μακρὰ σειρὰ ὑποζυγίων ὁδηγεῖται ὑπὸ Τούρκων στρατιωτῶν εἰς τὴν ἀγοράν, πρὸς τῷ χορηγητῇ, πρὸς παραλαβὴν τοῦ ἀπαιτουμένου κρέατος, ὀρύζης, καὶ βουτύρου. Ποικίλαι καταχρήσεις συμβαίνουσιν εἰς τὴν προμήθειαν τῶν εἰδῶν τούτων· συμβαίνει δὲ νὰ παρασκευάζηται τὸ συσσίτιον τῶν στρατιωτῶν διὰ κρέατος ζώων πασχόντων ἀνθρακα. Ὁ ἐπὶ κεφαλῆς ἀξιωματικὸς λαμβάνει τὴν μερίδα τοῦ λέοντος. Ἡ βασιλεία του ὅμως λήγει μετὰ μίαν δεκαπενθημερίαν, καὶ ἄλλος ἔρχεται κατὰ σειράν, ἵνα φάγῃ καὶ αὐτός, ὅπως μεταξύ των λέγουσιν οἱ ἀξιωματικοί. Οἱ Τοῦρκοι ἀξιωματικοὶ ἀπὸ τοῦ ταγματάρχου καὶ κάτω λαμβάνουσι μόνον τριῶν ἢ τεσσάρων μηνῶν μισθοδοσίαν κατ' ἔτος, ἐνῷ οἱ ἀνώτεροι ἀξιωματικοὶ λαμβάνουσι σχεδὸν ὁλόκληρον τὴν μισθοδοσίαν αὐτῶν.

Ἐκτὸς τῆς μισθοδοσίας ἅπαντες οἱ ἀξιωματικοί, ἀπὸ τοῦ ἀνωτέρου μέχρι τοῦ κατωτέρου, λαμβάνουσι τακτικῶς καὶ τὴν τροφὴν αὐτῶν εἰς εἶδος, τὸ λεγόμενον ταΐνι.

Τὸ Μοναστήριον συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τῆς Θεσσαλονίκης. Ἡ σιδηροδρομικὴ αὕτη γραμμὴ συνδέει ἐπίσης τὴν Φλώριναν, Ἔδεσσαν (Βοδενά), Αὐγούστην καὶ Βέρροιαν. Ἁμαξοστοιχίαι διὰ Θεσσαλονίκην ἀναχωροῦσι δὶς τῆς ἡμέρας.

Ἡ ἑβδομαδιαία ἀγορά, ἡ κατὰ πᾶσαν Τετάρτην τελουμένη, συγκεντροῖ πολλοὺς πωλητὰς χωρικοὺς καὶ ἀγοραστὰς ἀστούς. Τὰ εἰσκομιζόμενα ἐκεῖ εἰσὶν ὠά, ὄρνιθες, τυρὸς καὶ ὀπωρικά. Ἐνίοτε εὑρίσκει

τις καὶ παλαιὰ κεντήματα ἐπὶ χειρίδων πρὸς στολισμὸν παραπετασμάτων ἐπιτηδείων. Τὰ πωλούμενα τρόφιμα εἰσὶ πρασιτὰ εἰς πᾶν βαλάντιον. Ἡ εὐθηνία ἐπικρατεῖ εὐτυχῶς πανταχοῦ τοῦ Μοναστηρίου. Πάντα τὰ ἐδώδιμα, κρέατα, ἰχθῦς τοῦ ποταμοῦ, τυρὸς καὶ τὰ τοῦ παντοπωλείου ἐν γένει εἴδη, εἰσὶν εὐθηνότατα. Οἱ κάτοικοι ζῶσι μετὰ μεγάλης οἰκονομίας, εἰσὶ λίαν λιτοδίαιτοι.

Ἡ πεπεροφαγία εἶνε εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν· πάντες πεπεροφαγοῦσι. Τὸ καλήτερον δὲ πέπερι παράγεται ἐν τῷ χωρίῳ Μπουκόβῳ, οὐ μακρὰν τῆς πόλεως κειμένῳ.

Τὸν χειμῶνα ἡ κυριωτέρα τροφὴ τῶν κατοίκων εἶνε κρέας ἡλατισμένον καὶ καπνιστὸν (παστουρμᾶς).

Τὰ καλήτερα ἐμπορικὰ καταστήματα ἀνδρικῶν καὶ γυναικείων εἰδῶν, τὰ παντοπωλεῖα, ὑποδηματοποιεῖα, ραφεῖα ἀνήκουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς Ἕλληνας. Οἱ Βούλγαροι, ἀνήκοντες εἰς κατωτέραν κοινωνικὴν τάξιν, εἰσὶ ἀγωγεῖς, πανδοχεῖς, κατάσκοποι, καί... δολοφόνοι. Οἱ ἑβραῖοι εἰσὶν ἀρκετοὶ ἐν Μοναστηρίῳ, καταγινόμενοι κυρίως εἰς τὸ μικροεμπόριον. Οὗτοι ἔχουσι πολλὰς μεθόδους εἰς τὸ νὰ ἐξαπατῶσι τοὺς χωρικοὺς καὶ ἀστοὺς κατὰ τὰς μετ' αὐτῶν συναλλαγάς. Ὁ ἑβραῖος π. χ. ἀγοράζει 100 ὀκάδας σίτου πρὸς 70 παράδες τὴν ὀκᾶν· τὸν ἴδιον σῖτον μεταπωλεῖ πρὸς 60 παράδες τὴν ὀκᾶν· ἡ ζημία εἶνε πρόδηλος· ἐν τούτοις ὁ ἑβραῖος πάλιν κερδίζει. Διὰ τοῦ ἐξῆς ὅμως τρόπου· ἐπὶ τοῦ σίτου διὰ κοσκίνου ῥίπτει ἄμμον καὶ τοιουτοτρόπως ἐκ τοῦ αὐξηνομένου βάρους κερδίζει ὅ,τι χάνει ἐκ τῆς διαφορᾶς τῆς τιμῆς. Οἱ ἑβραῖοι, τόσον τοῦ Μοναστηρίου ὅσον καὶ τῆς Θεσσαλονίκης, εἶνε τοῦ χειροτέρου εἴδους καὶ οἱ ἀπεχθέστεροι τῶν ἀνθρώπων· οἱ σπουδάσαντες μάλιστα εἰς τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα εἶνε οἱ χειρότεροι ὅλων. Οὗτοι ὑπεράνω παντὸς αἰσθήματος καὶ ἱεροῦ θέτουσι τὸ συμφέρον.

Ἐκτὸς τοῦ ἐλαττώματος τούτου, ὅπερ εἶνε γενικὸν τῆς φυλῆς ταύτης, ἔχουσι καὶ ἄλλο χειρότερον, τὸ τῆς προδοσίας· οὗτοι εἰσὶν οἱ τακτικοὶ τῶν τούρκων κατάσκοποι καὶ προδόται. Αἱ δύο αὗται φυλαὶ πολὺ συνεννοοῦνται καὶ πολὺ συμφωνοῦσιν. Ὁ Τοῦρκος εἶνε τὸ ψωραλέον σκυλί, ὁ δὲ ἑβραῖος τὸ τσιμποῦρι. Ἀπαι-

τεῖται πυγμὴ ἰσχυρά, ἵνα συντρίψῃ τοὺς ἀνακιδεστέρους τούτων, ἔτι δὲ ἰσχυροτέρα, ἵνα συντρίψῃ καὶ ἀφανίσῃ τοὺς δίποδας λύκους τοῦ Μπούφι, Ἐξίσου καὶ Ἐμπορίου. Ἡ δύναμις ὑπάρχει, ἀλλὰ λείπει ἡ διεύθυνσις.

Οἱ τοῦρκοι κύριον ἐπάγγελμα ἔχουσι τὴν ὑπαλληλίαν, εἰς ἣν πάντες ἀτενίζουσιν· εἶνε οἱ δεινότεροι θεσιθῆναι. Ἐκτὸς τούτων οἱ καλήτεροι εἰσὶ κτηματίαι, γεωργοί, παντοπῶλαι, ζαχαροπλάσται, βυρσοδέψαι καὶ κουρεῖς. Ὑπῆρξεν ἐποχή, καθ' ἣν κουρεῖς ἐν Μοναστηρίῳ ἦσαν μόνον ὀθωμανοί· ὅταν δὲ ἐλάμβανέ τις ἀνάγκην κουρέως, προσεκάλει τοῦτον οἶκοι. Ὁ τοῦρκος κουρεὺς ἐλάμβανε τότε ὑπὸ μαλλὶς τὴν λεκάνην, ψαλίδα καὶ ξυράφιον, καὶ διὰ τῆς ἄλλης χειρὸς ἐκράτει μακρότατον τσιμποῦκι καὶ, τοιουτοτρόπως καπνίζων, μετέβαινε παρὰ τῷ πελάτῃ. Πρὸ πάσης ἐργασίας ἔδει ὁ κουρεύς, καθ' ὃ ἀγάς, νὰ πίῃ τὸν καφέν του καὶ νὰ καπνίσῃ τὸ τσιμποῦκι του, μεθ' ὃ ἐπελαμβάνετο τοῦ ἔργου κείρων καὶ ξυρίζων· ἐὰν τυχὸν συνέβαινε νὰ κοπῇ τις διὰ τοῦ ξυραφίου, ὁ κουρεὺς ἐλάμβανεν ἀπὸ τὸ βάθος τοῦ φεσίου του βάμβακα, ὃν προσεκόλλα ἐπὶ τῆς αἱμορραγούσης τομῆς.

Συνέβαινε δὲ πολλάκις εἰς τὸ τέλος ὁ πελάτης νὰ ἔχῃ τὸ πρόσωπον ἐσπαρμένον ἐκ τεμαχίων βάμβακος. Ἡ βασιλεία ὅμως αὕτη τῶν τούρκων κουρέων παρῆλθεν ἀνεπιστρεπτεί, διότι νέοι προσετέθησαν εἰς τὸ ἐπάγγελμα, καὶ μάλιστα οἱ τελευταῖον εἰς Μοναστήριον μεταναστεύσαντες ἐκ Βουλγαρίας ὀθωμανοὶ ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν πολλοὺς κουρεῖς, οἵτινες συνετέλεσαν εἰς τὸν ἐξευτελισμὸν τοῦ ἐπαγγέλματος.

Τὸ Μοναστήριον κυρίως κοσμεῖται διὰ τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου Ἑλληνικοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου καὶ διὰ τῶν Ἑλληνικῶν ἐν γένει ἐκπαιδευτηρίων. Ἡ ἐξωτερικὴ ὄψις τοῦ ναοῦ εἶνε ἁπλουστάτη, ὁ ἐσωτερικὸς ὅμως διάκοσμος εἶνε ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν καλλιτεχνικὸς καὶ πλούσιος.

Οἱ τοῦρκοι, προκειμένου περὶ τῶν ναῶν, παρεμβάλλουσι πολλὰς δυσκολίας. Κατὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, ἐδόθη τότε ἡ προσήκουσα ἄδεια παρὰ τοῦ τότε Διοικητοῦ, ὑπῆρχεν ὅμως φόβος μήπως ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἔλθῃ ἐναντία διαταγή· διὰ τοῦτο ὁ ναὸς οὗτος συνετελέσθη ἐντὸς τεσσαράκοντα ἡμερῶν καὶ ἰσαρίθμων νυκτῶν, ἐργαζομένων νυχθημερὸν ἀπείρων ἐργατῶν. Ἡ διοίκησις τοῦ ναοῦ τούτου εἶνε ἐμπεπιστευμένη εἰς ἐπιτρόπους, ἐκλεγομένους ὑπὸ τῆς Ἀντιπροσωπείας τῆς κοινότητος, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Μητροπολίτου Πελαγονίας. Ὁ ναὸς ἦτο ἄλλοτε χρεωμένος ἀρκετά, διὰ τῆς καλῆς ὅμως διευθύνσεως ὑπὸ τῶν ἑκάστοτε ἐπιτρόπων ἐξεχρεώθη. Οἱ διάφοροι χριστιανοί, γέροντες καὶ γρηΐαι, καταθέτουσιν εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ ναοῦ τὰς οἰκονομίας αὐτῶν καὶ λαμβάνουσι τόκον· μετὰ

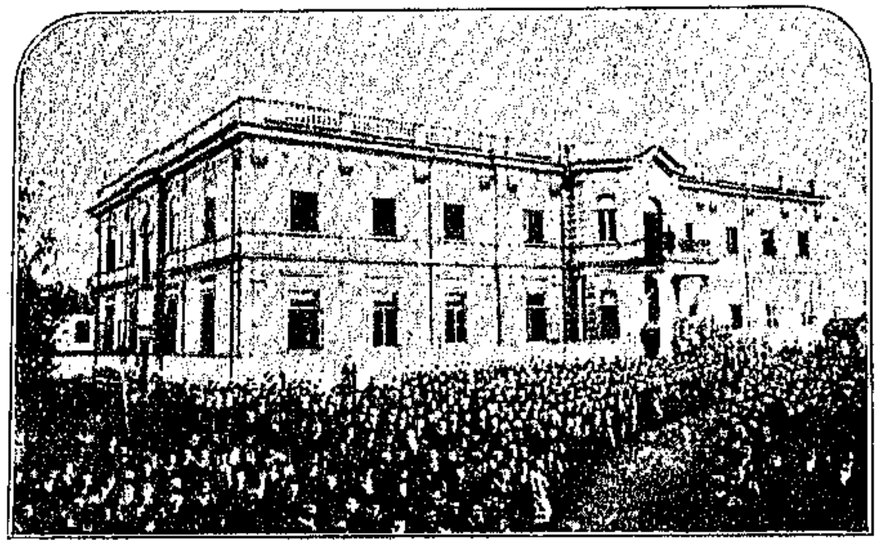

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΝ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ

θάνατον πολλοὶ τούτων κληροδοτοῦσι τὸ κεφάλαιον εἰς τὸν ναὸν καὶ τοιουτοτρόπως μικρὸν κατὰ μικρὸν τὰ χρέη ἐπληρώθησαν καὶ ἐνεργητικὸν ἀξιόλογον ἐσχηματίσθη.

Ἡ διοίκησις τοῦ ναοῦ χρησιμεύει καὶ ὡς τράπεζα καταθέσεως καὶ πιστώσεως. Πέριξ τοῦ ναοῦ καὶ ἐντὸς τοῦ μεγάλου περιβόλου αὐτοῦ ὑπάρχει ἡ κατοικία τοῦ Μητροπολίτου, τὰ γραφεῖα τῆς κοινότητος καὶ ἡ αἴθουσα τῶν συνελεύσεων. Ἐπίσης ὑπάρχουσι μαγαζεῖα καινουργῆ, ἐνοικιαζόμενα ὑπὸ τῆς κοινότητος, καθὼς καὶ τὸ συνεχόμενον μέγαρον τοῦ Ἑλληνικοῦ προξενείου, ἀνῆκον ἐπίσης εἰς τὴν Ἑλληνικὴν κοινότητα.

Ἡ Ἑλληνικὴ κοινότης κατέχει λαμπρότατον νοσοκομεῖον κτισθὲν νεωστί. Τὸ εὐεργετικὸν τοῦτο ἵδρυμα ἀνηγέρθη δαπάναις τοῦ φιλογενεστάτου μακαρίτου Δημητρίου, ὅστις οὐ μόνον τὰς δαπάνας τῆς οἰκοδομῆς κατέβαλεν, ἀλλὰ καὶ γενναῖον ποσὸν ἀφῆκεν, ὅπως διὰ τῶν τόκων συντηρῆται τὸ νοσοκομεῖον.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
ΜΕΓΑΣ ΕΘΝΙΚΟΣ ΕΥΕΡΓΕΤΗΣ
(Ὁ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Θεοχάρους κληροδοτήσας ὑπὲρ τῆς κοινότητος Μοναστηρίου τὴν ὑπὲρ τὸ ἑκατομμύριον δραχμῶν περιουσίαν του).

Τὸ ἵδρυμα τοῦτο εἶνε ἀληθὲς κόσμημα τῆς Ἑλληνικῆς κοινότητος, καὶ πολλὰς εὐεργεσίας παρέσχε τοῖς πάσχουσι. Τὰ συνεχόμενα ἐν τῷ μεγάλῳ τετραγώνῳ τοῦ νοσοκομείου οἰκήματα ἀνήκουσιν ἐπίσης εἰς τὴν Ἑλληνικὴν κοινότητα.

Τὸ Ἑλληνικὸν Γυμνάσιον, τὸ οἰκοτροφεῖον καὶ ἡ ἀστικὴ σχολή, λειτουργοῦντα ἐπὶ θαυμασίων καὶ μεγαλοπρεπῶν κτιρίων, ἐξαιρετικὴν ἔχουσι θέσιν καὶ εἶνε καλήτερα ἐξ

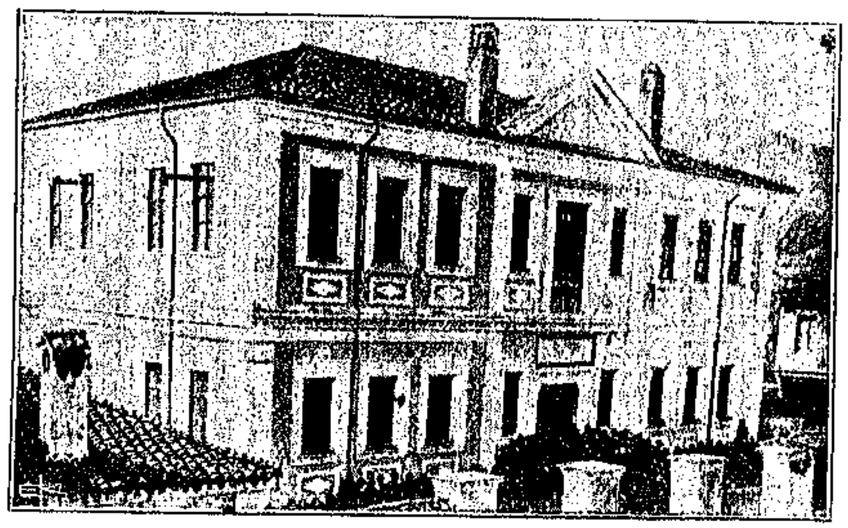

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΟΝ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ

ὅλων τῶν ἱδρυμάτων τῆς Ἑλληνικῆς κοινότητος, ἥτις δικαίως καυχᾶται ἐπὶ τούτοις.

Τὸ ἑλληνικὸν Παρθεναγωγεῖον καὶ νηπιαγωγεῖον, ἱδρυθέντα δα-

πάναις τῶν μεγάλων εὐεργετῶν τῆς κοινότητος ἀδελφῶν Δημητρίου προσελκύουσι τὴν προσοχὴν καὶ θαυμάζονται δικαίως παρὰ πάντων. Οἱ ἀείμνηστοι ἀδελφοὶ Δημητρίου, ἐν Αἰγύπτῳ τιμίως ἐργασθέντες καὶ πλουτήσαντες, δὲν ἐλησμόνησαν τὴν ἰδιαιτέραν αὐτῶν πατρίδα. Καὶ οἱ δύο ὁμοῦ ζῶντες ἵδρυσαν τὸ παρθεναγωγεῖον καὶ νηπιαγωγεῖον τοῦ Μοναστηρίου, ἄτινα διὰ τῶν τόκων κεφαλαίου παρ' αὐτῶν κατατεθέντος συντηροῦνται καὶ καρποὺς ἀποδίδουσι. Κατ' ἔτος δὲ, κατὰ ῥητὴν διάταξιν τῆς διαθήκης, διὰ κλήρου εἰς δύο πτωχὰ κοράσια τοῦ παρθεναγωγείου παρέχεται προῖξ ἐξ 100 τουρκικῶν λιρῶν. Ὁ ἕτερος τῶν δύο ἀειμνήστων ἀδελφῶν Δημητρίου ἵδρυσε τὸ Νοσοκομεῖον τῆς κοινότητος.

Ἡ ἑλληνικὴ παιδεία ἐν Μοναστηρίῳ ἐπετέλεσε μεγάλας προόδους, πολλοὺς ἐμόρφωσε καὶ κατέστησεν ἀρίστους πολίτας.

Τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον τοῦ Μοναστηρίου, καθὼς καὶ τοῦ Μεγαρόβου καὶ Τυρνόβου, ἀείποτε διεκρίθη διὰ τὰ φιλογενῆ καὶ πατριωτικὰ αὐτοῦ αἰσθήματα. Πάντοτε ἠγωνίσθη ὑπὲρ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς πατροπαραδότου ἑλληνικῆς ἰδέας καὶ ἀντέταξεν εἰς πᾶσαν περίστασιν ἀκατάβλητον ἀνδρείαν καὶ ἀπαράμιλλον σθένος. Μόνοι αὐτοί, ἄνευ ἐπικουρίας τινός, ἠγωνίσθησαν καὶ ἀγωνίζονται τὸν περὶ τῶν ὅλων ἀγῶνα· καὶ οὗτοι πράγματι εἰσὶν οἱ πρόμαχοι τοῦ ἑλληνισμοῦ. Οὗτοι ἀντιτάσσουσι τὰ στήθη αὐτῶν κατὰ τῆς καθόδου τοῦ σλαυισμοῦ.

Διὰ τοῦτο τὴν γενναιότητα καὶ πατριωτικὴν δρᾶσιν τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου τοῦ Μοναστηρίου δικαίως ἐκτιμᾷ καὶ θαυμάζει ἅπας ὁ ἑλληνισμὸς καὶ μετ' αὐτοῦ ὁ πεπολιτισμένος κόσμος.

Πρὶν κλείσω τὴν σελίδα ταύτην καὶ περατώσω τὸν περὶ Μοναστηρίου λόγον, ἔχω κάτι τι νὰ προσθέσω· εἶνε μέσα εἰς τὴν ψυχήν μου καὶ δὲν δύναμαι πλέον νὰ τὸ συγκρατήσω. Πρόκειται περὶ τῆς διαγωγῆς τῶν προξένων τῶν ξένων Δυνάμεων. Οὗτοι ἐν Μοναστηρίῳ διαμένουσι πρὸ ἐτῶν, γνωρίζουσι καλῶς τὰς ἐπαισχύντους πράξεις τῶν ὀθωμανῶν ὑπαλλήλων, τὰς συνωμοσίας καὶ δαλοφονίας τῶν Βουλγάρων κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Καθ' ἑκάστην κατάσχονται ἔγγραφα τοῦ βουλγαρικοῦ κομιτάτου, ἐξ ὧν ἐμφαίνεται καταδήλως ὅτι ἐκ Σόφιας ἐξαποστέλλονται τὰ ὅπλα, ἡ δυναμῖτις, οἱ κομιτατζῆδες καὶ τὰ τῆς προγραφῆς

τῶν Ἑλλήνων ἔγγραφα. Οἱ κύριοι πρόξενοι ὅμως οὐδόλως ταράσσονται· οὐδέποτε ἀνέγνωσα εἰς δημοσιεύσεις τῆς κυκνῆς ἢ ἄλλου χρώματος βίβλου νὰ ἐξιστορῶσι κανὲν ἐκ τῶν γεγονότων τούτων. Ποῦ εἶνε ἡ ἀγγλικὴ ἀκεραιότης καὶ ὑπερηφάνεια, ἢ ἡ αὐστριακὴ εἰλικρίνεια ἢ ἡ ρωσικὴ μεγαλοψυχία ; Ἀλλὰ τί λέγω ; αἱ ἐρωτήσεις εἶνε περιτταί· τὰ πράγματα λαλοῦσιν ἀφ' ἑαυτῶν. Εἶνε γνωστὸν ὅτι ὁ ρῶσος πρόξενος ἐν Μοναστηρίῳ καθ' ἑκάστην σχεδὸν συνεδριάζει μετὰ τοῦ ἀρχικομιτατζῆ σχισματικοῦ ἀρχιερέως τῶν Βουλγάρων. Ἐκεῖ ὁμοῦ καταστρώνουσι τὰ σχέδια τῆς καταστροφῆς τῶν Ἑλλήνων. Ἐργάζονται ἀναφανδόν· τοῦτο πάντες γνωρίζουσιν ἐν Μοναστηρίῳ. Οἱ Τοῦρκοι ἐπίσης γνωρίζουσι ταῦτα, ἀλλ' οὗτοι διαβλέπουσι κέρδος πολιτικὸν εἰς τὸν ὑποδουλισμὸν τῶν πλθῶν μεταξὺ τῶν χριστιανῶν, διότι τοιουτοτρόπως νομίζουσιν ὅτι ἐμπεδοῦσιν οἱ τυφλοὶ τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν. Ἄλλως τε ὑπάρχει καὶ τὸ ὑλικὸν συμφέρον, ὑπὲρ οὗ κυρίως ἐνδιαφέρονται, διότι εἰς πᾶσαν ἐπίθεσιν ἢ πρᾶξιν τῶν Βουλγάρων οἱ Τοῦρκοι ἐπεμβαίνουσι καὶ πρὸς ἐξουδετέρωσιν αὐτῶν δέον νὰ κατακληθῶσι χρήματα, ἅτινα πάντοτε ἔχουσιν εἰς διάθεσιν αὐτῶν οἱ Βούλγαροι, πρὸς συγκάλυψιν τῶν ἐγκλημάτων των.

Ἐσχάτως ἡ ἐπίσημος Εὐρώπη ἐπενόησε τὰς μεταρρυθμίσεις, ἃς ἐπὶ τόσον καιρὸν προσπαθεῖ, κατὰ τὸ φαινόμενον, νὰ εἰσάξῃ ἐν Μακεδονίᾳ. Τὸ ἔργον, λέγουσι, προσκρούει, διότι οἱ Ἕλληνες ταράττουσι τὸν τόπον ! Τοὺς Ἕλληνας πάντοτε εὑρίσκουσιν ἐμπρός των οἱ Εὐρωπαῖοι. Δὲν εἶνε οἱ Ἕλληνες οἱ αἴτιοι· τὸ γνωρίζετε κάλλιστα, ἀλλὰ ἡ Εὐρωπαϊκὴ πολιτικὴ ἡ μὴ ὁμονοοῦσα, ἡ συντρέχουσα τοὺς Βουλγάρους καὶ μόνον εἰς τὸν κατὰ τῶν Ἑλλήνων διωγμὸν συμφωνοῦσα. Ἐφ' ὅσον αἱ εὐρωπαϊκαὶ δυνάμεις ἔχουσιν ἰδίας βλέψεις, οὐδέποτε θέλουσιν ὁμονοήσει, ἐκτὸς ἐὰν πρόκειται περὶ ἀμοιβαίων παραχωρήσεων, πρὸς διανομὴν τῶν ἱματίων τῆς Τουρκίας· εἰς τοῦτο δὲ φαίνεται ὅτι τείνει ἡ εὐρωπαϊκὴ πολιτικὴ σήμερον.

Ὁ ἑλληνισμὸς δυστυχῶς διέρχεται πονηρὰς ἡμέρας· πανταχόθεν περικυκλούμεθα ὑπὸ ἐχθρῶν. Ἔχομεν πολλοὺς ἐχθροὺς καὶ ἐλαχίστους φίλους. Δέον νὰ συνέλθωμεν καὶ συγκεντρώσωμεν τὰς δυνάμεις ἡμῶν, ὅπως ἐρρωμένως ἀντιπεξέλθωμεν κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Οἱ

Ἕλληνες εἰς τὸν ἱερὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα, πανταχόθεν στενοχωρηθέντες, ἀνέπτυξαν τοιαύτην δύναμιν καὶ καρτερίαν ὥστε ἀπετίναξαν τὸν ζυγόν.

Μιμηθῶμεν τοὺς προγόνους ἡμῶν καὶ ἀντλήσωμεν θάρρος ἐκ τῶν ἰδίων ἡμῶν δυνάμεων, αἵτινες οὐ μικραὶ εἰσίν.

ΑΝΔΡΕΑΣ Ι. ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

Ἰατρὸς καὶ ἀντιπρόεδρος τοῦ Μακεδονικοῦ Συλλόγου «Μέγας Ἀλέξανδρος».

ΑΣ ΤΑΧΥΝΩΜΕΝ ΤΟ ΒΗΜΑ

ΕΜΒΑΤΗΡΙΟΝ

Ποίησις Θ. Ν. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ — Μουσικὴ ΛΑΕΞ. ΓΡΕΚ

Ἠπειρῶται, Μακεδόνες
μὲ τουφέκια μὲ σπαθιὰ
ὁπλισθῆτε, σᾶς φωνάζει
ἡ θεὰ Ἐλευθεριά.

Τὸ κανόνι θὰ βροντήσῃ
καὶ θὰ φέρωμεν παντοῦ
μὲ τὴν Νίκην ἐστεμμένην
τὴν σημαίαν τοῦ Σταυροῦ.

Νὰ ἡ Κρήτη ἡ ἀνδρειωμένη
μᾶς κυττάζει ἀπὸ μακρυά,
καὶ γλυκὸ φιλὶ προσφέρει
στῆς Στεριᾶς τὴν λεβεντιά.

Τὰ δικά της παλληκάρια
σᾶν ξευτέρια πολεμοῦν
καὶ τὰ στίφη τῶν βαρβάρων
πρὸς τὴν Σόφιαν κυνηγοῦν.

Ἀπ' τὸν Ὄλυμπον στὸν Λίμο
μιὰ ἀκούεται κραυγή,
«Στῆς πατρίδος μας τὸ χῶμα
Βούλγαρος νὰ μὴ σταθῇ».

Ἂς ταχύνωμεν τὸ βῆμα·
ἰδοὺ ἔφθασ' ἡ στιγμὴ
νὰ ξεπλύνωμεν στὸ αἷμα
τῆς σκλαβιᾶς τὴν ἐντροπή.

ΟΛΙΓΑΙ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΙ ΕΚ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ

....Ἵνα μὴ τὸ Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον παρέλθῃ ὅλως ἐν σιγῇ τὴν ἡμετέραν πόλιν, γράφω ὀλίγους ἀριθμούς, οἵτινες εὐγλωττότερον, νομίζω, παντὸς λογογραφήματος θὰ παραστήσωσι πρὸ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ

ΓΥΜΝΑΣΙΟΝ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ

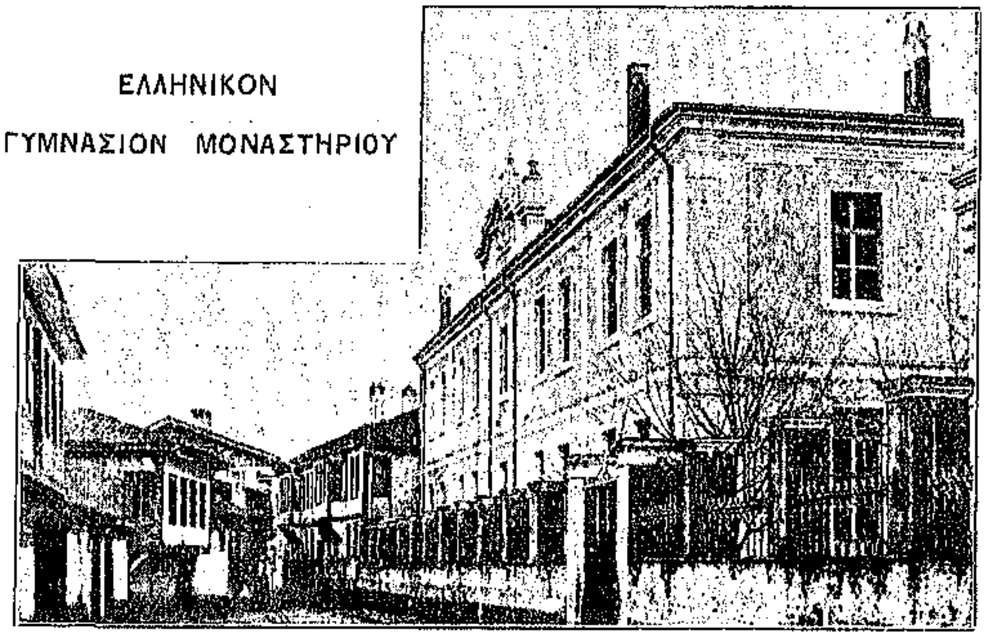

τοῦ Πανελληνίου τὰς ἀκμαίας ἡμῶν ἐθνικὰς δυνάμεις ἐν τῇ περιμαχήτῳ ταύτῃ χώρᾳ καὶ ἐμπνέοντες ἀγαθὰς περὶ τοῦ μέλλοντος ἐλπίδας θὰ κινήσωσιν αὐτὸ εἰς γενναίας θυσίας μάλιστα ὑπὲρ τῆς ἐνισχύσεως καὶ προαγωγῆς τῆς ἐν αὐτῇ Ἑλληνικῆς Παιδείας, ἧς ἄνευ πᾶσα ἄλλη ἐνέργεια προώριται νὰ ναυαγήσῃ.

Ἡ ἡμετέρα Κοινότης διατηρεῖ 17 ἐν ὅλῳ Ἑλληνικὰ σχολεῖα ἀρρένων καὶ θηλέων, εἰς ἃ φοιτῶσι 2 $^1/_2$ περίπου χιλιάδες μαθητῶν, διδάσκουσι δὲ 55 καθηγηταὶ καὶ διδάσκαλοι ἀμφοτέρων τῶν φύλων, ἤτοι: τὸ Γυμνάσιον μετὰ 190 μαθητῶν καὶ 11 καθηγητῶν. Τὸ

Κεντρικὸν Παρθεναγωγεῖον μετὰ 581 μαθητριῶν καὶ 10 καθηγητῶν καὶ διδασκάλων, τὴν Κεντρικὴν Ἀστικὴν Σχολὴν μετὰ 461 μαθητῶν καὶ 9 διδασκάλων, καὶ ἄλλα 4 δημοτικὰ σχολεῖα καὶ 10 Νηπιαγωγεῖα μετὰ 1240 περίπου μαθητῶν καὶ νηπίων καὶ 25 διδασκάλων. Τὰ πλεῖστα τῶν διδακτηρίων εἶνε καλλιπρεπῆ οἰκοδομήματα, ὧν ἐξέχουσι τὸ Παρθεναγωγεῖον ἀνεγερθὲν δαπάνῃ τῶν ἀδελφῶν Δημητρίου, ὑφ' ὧν καὶ ἐπροικοδοτήθη, ἡ Ἀστικὴ Σχολὴ κτισθεῖσα δαπάνῃ τοῦ Μουσίκου καὶ τὸ Γυμνάσιον κοινῇ τῶν πολιτῶν εἰσφορᾷ. Ἐσχάτως δ' ἀνηγέρθησαν ἔκ τε εἰσφορῶν πολιτῶν καὶ ἐκ διαφόρων κληροδο-

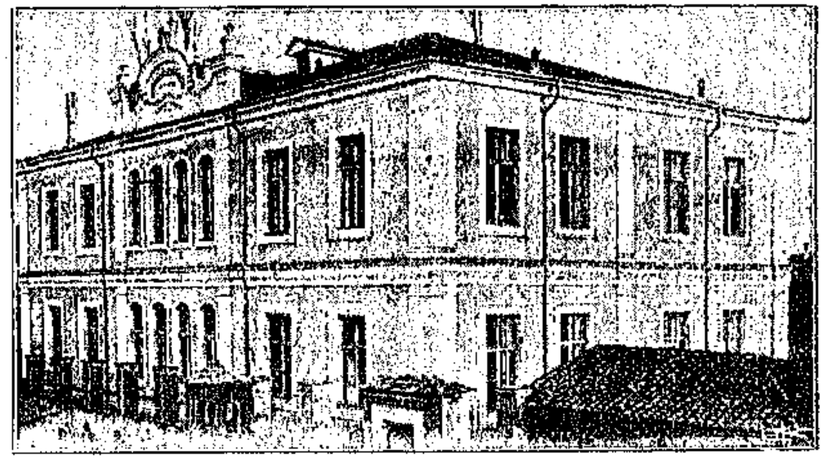

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΣΤΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ

τημάτων δμογενῶν συσσίτια ἀρρένων καὶ θηλέων, ἐν οἷς 300 μαθηταὶ καὶ μαθήτριαι ἐκ τῆς ὑπαίθρου χώρας, τέκνα κατὰ τὸ πλεῖστον μαρτύρων τῆς ἑλληνικῆς ἰδέας καὶ πίστεως, τρέφονται καὶ ἐκπαιδεύονται δωρεάν. Ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τῶν σχολείων καὶ συσσιτίων δαπανῶνται κατ' ἔτος ὑπὲρ τὰς (5) πέντε χιλιάδας λιρῶν. Τὸ ποσὸν δὲ τοῦτο δὲν καλύπτουσι δυστυχῶς οἱ τόκοι τῶν διαφόρων κληροδοτημάτων, αἱ πρόσοδοι τῶν κτημάτων, αἱ ἐτήσιαι εἰσφοραὶ τῶν πολιτῶν καὶ τῶν ἔξωθεν φιλογενῶν αἱ ἐπιχορηγήσεις· δι' ὃ ἐλλείμματα βαρύνουσι τὸ Ἐκπαιδευτικὸν Ταμεῖον, ὅπερ ἀδυνατεῖ νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς δσημέραι αὐξανομένας ἀνάγκας.

Πλὴν τῶν ἐκπαιδευτηρίων λειτουργεῖ καὶ ἄριστον Φιλανθρωπικὸν Ἵδρυμα, τὸ Ἑλληνικὸν Νοσοκομεῖον, ὅπερ ἀνεγερθὲν καὶ προικοδο-

τηθὲν ὑπὸ τοῦ ἑτέρου τῶν Μεγάλων τῆς πόλεως εὐεργετῶν (ἀδελφῶν Δημητρίου) τοῦ Ἰωάννου Δημητρίου, νοσηλεύει ἑκατοντάδας ἀσθενῶν ἔκ τε τῆς πόλεως καὶ τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας, ἀπό τινος δὲ χρησιμεύει καὶ ὡς ἄσυλον πολλῶν οἰκογενειῶν τῆς ὑπαίθρου χώρας, ὧν τὰ χωρία ἐπυρπολήθησαν ὑπὸ τῶν βουλγαρικῶν συμμοριῶν· αἱ δαπάναι αὐτοῦ προϋπολογίζονται εἰς 2—2 $^1/_2$ χιλιάδας λιρῶν κατ' ἔτος· ἀλλὰ καὶ τούτου τὰ ἐλλείμματα εἶνα: πολλὰ ἕνεκα τῶν καθ' ἑκάστην πολλαπλασιαζομένων ἀναγκῶν.

Ὑπάρχουσι καὶ δύο σωματεῖα ἐν τῇ πόλει Μοναστηρίου, ἡ Φιλόπτωχος ἀδελφότης τῶν Κυριῶν, συντηροῦσα ἐργαστήριον ἀπόρων κορασίδων καὶ ἐνδύουσα πλεῖστα πτωχὰ καὶ ὀρφανὰ παιδία τῶν σχολείων, καὶ ὁ Μουσικὸς Σύλλογος ἀποτελούμενος μὲν ἐκ φιλοτίμων καὶ σφριγώντων νέων ἀλλὰ παλαίων δυστυχῶς καὶ οὔτιος κατὰ οἰκονομικῶν δυσχερειῶν, ὧν ἕνεκα δὲν ἠδυνήθη ἐφέτος νὰ εὕρῃ Μουσικοδιδάσκαλον.

Ὑπὲρ πάντων τούτων τῶν ἑλληνικῶν ἱδρυμάτων τῆς πόλεως Μοναστηρίου θεραπευόντων ὑψίστας ἐθνικὰς ἀνάγκας δυσαναλόγους πρὸς τοὺς πόρους τῆς Κοινότητος ἀνάγκη ὁ Μακεδονικὸς Σύλλογος, οὗ προΐστανται ἄνδρες συνετοὶ καὶ σώφρονες, ἄνδρες τῶν ἔργων καὶ οὐχὶ τῶν κενῶν λόγων καὶ θορύβων, νὰ καλέσῃ τὸ Πανελλήνιον εἰς βοήθειαν, διότι «οἱ καιροὶ οὐ μενετοί.»

Λ. Π. Π.

Ἐν Μοναστηρίῳ τῇ 10ῃ Νοεμβρίου 1907

Μὰ τοῦ Φεραίου τὸ νειρο καὶ μὰ τὰ παλληκάρια,
Ποῦ χθὲς ἀκόμη ἐπέασαν ἀγνώριστα λιοντάρια,
Μὰ τὰ φαρμάκια ποὖπιαμε καὶ πίνομεν ὡς τώρα
Σκυθία δὲν θὲ νὰ γενῇ ἡ μυρωμένη χώρα.

(Π. Συνοδινὸς)

Ο ΒΟΥΛΓΑΡΟΣ ΑΥΤΟΨΥΧΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΣ

ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ*

Ὑπάρχουν ἄτομα ζῶντα μὲ τὸ ψεῦδος καὶ ὑπάρχουν λαοὶ ζῶντες ἐν αὐτῷ.

Νὰ ἀποκαλύψῃ τὸ ψεῦδος, τὸ ψεῦδος τὸ Βουλγαρικόν, αὐτὸν τὸν σκοπὸν ἔχει ἡ ἐργασία μου.

Καὶ ὄχι μόνον τοῦτο.

Οἱ συναγωνιζόμενοι λαοὶ πρέπει νὰ γνωρίζουν καλῶς τοὺς ἀντιπάλους των καὶ νὰ γνωρίζουν ἑαυτούς.

Ἀκόμη καὶ τοῦτο: Οἱ Ἕλληνες πρέπει νὰ ἐρευνῶμεν τὴν εὐγένειάν μας καὶ νὰ δεικνύωμεν τὴν εὐτέλειαν τῶν ἀντιπάλων μας εἰς τοὺς ὑπερασπιστάς των.

Διότι δὲν εἶνε ἀλήθεια, — ὄχι, δὲν εἶνε, — ὅτι ἡ ἀντίληψις τῆς εὐγενείας τῆς καταγωγῆς ἔφθειρε καὶ φθείρει, ἀφοῦ ὁ ἀπόγονος εὐγενοῦς αἰσχύνεται νὰ ὀλισθήσῃ πρὸς τὸ ποταπόν, ὅπως ὁ ἀπόγονος τοῦ Κρούμου τοῦ πίνοντος ἐκ κρανίου, δὲν δύναται νὰ ἀρθῇ ὑπὲρ τὴν θηριωδίαν.

Εἶπον ψεύδη οἱ Βούλγαροι.

Τίς δὲν γνωρίζει ὅτι ἰσχυρίσθησαν Βούλγαρον τὸν Ἀλέξανδρον καὶ τὸν Ἀριστοτέλη;

Τίς ἀγνοεῖ ὅτι ἀντεποιήθησαν τὴν τιμήν, ὅτι αὐτοὶ δίδε ν εἰς τὸν κόσμον τὴν μουσικήν;

Τίνα διαφεύγει ὅτι τὸ Παλλάδιον τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὴν Κ... σταντινούπολιν, ἠθέλησαν ἵδρυμα Βουλγάρων, Τσάριγραδ;

---

* *Ἀπόσπασμα ἐξ ἀνεκδότου μελέτης τοῦ Δημοσιογράφου καὶ Διδ. τῆς Νομικῆς κ. Δημητρίου Δῆμερ (Δημ. Δῆμ.), τῆς ὁποίας μέρη ὑπῆρξαν θέματα διαλέξεων ἐν Ἀθήναις (διάλεξις «Συνδέσμου Συντακτῶν Ἑλληνικῶν Ἐφημερίδων») καὶ ἐν Βόλῳ (Αἴθουσα Μεγάλης Λέσχης).*

Καὶ ποῖον γεγονὸς ἱστορικὸν καὶ ποίαν χρονολογίαν καὶ ποίαν ἀλήθειαν δὲν ἐνόθευσαν;

Κατὰ τῶν ψευδῶν αὐτῶν, τὰ ὁποῖα δημιουργοῦν προστάτας τῶν ἐχθρῶν μας, ἔχομεν καθῆκον ν' ἀντεπεξέλθωμεν.

Οἱ Βούλγαροι ψεύδονται, διὰ νὰ φανατίσουν, ἡμεῖς ἂς φανατισθῶμεν μὲ τὴν ἀλήθειαν, διότι μὲ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ ὡραῖον ἐφανατίσθη πάντοτε ὁ Ἕλλην, εἴτε κοσμοκρατῶν, εἴτε δοῦλος, ὅταν ὑπὸ τὰς κανδύλας τῆς Ἐκκλησίας ἐδιδάσκετο ἀπὸ τὸν παπᾶ τοῦ χωριοῦ τὴν λησμονημένην δόξαν τῶν προγόνων του κρυφά.

. . . . . .

Τὸ δημοτικὸν ᾆσμα, τὸ τραγοῦδι, εἶνε τὸ κάτοπτρον τῆς ψυχῆς ἑνὸς λαοῦ.

Εἰς αὐτὸ ὑμνεῖ οὗτος ὅ,τι εὑρίσκει εὐγενὲς καὶ ὡραῖον, ὅ,τι αἰσθάνεται, ὅ,τι τὸν συγκινεῖ, ὅ,τι ἔχει ὡς ἰδεῶδες, μὲ τὴν γλῶσσαν τὴν πηγάζουσαν ἀπὸ τὴν ζωήν του.

Τὸ τραγοῦδι εἶνε ἡ πιστὴ εἰκὼν ἠθῶν καὶ ἐθίμων, ἰδεῶν καὶ αἰσθημάτων.

Τὸ τραγοῦδι τοῦ λαοῦ δὲν ψεύδεται.

Διὰ τοῦτο οἱ σοφοὶ τῆς Εὐρώπης, τόσον τὰ Ἑλληνικὰ τραγούδια ὅσον καὶ τὰ ἄλλα πανταχόθεν, τὰ συνέλεξαν, τὰ ἐμελέτησαν, τὰ ἐξέδωκαν, ἠρύσθησαν ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἀσφαλέστερα συμπεράσματα διὰ τὴν ψυχολογίαν τῶν λαῶν.

Ἀφ' ὅτου ἡ Κωνσταντινούπολις ἔγινε τάφος τοῦ Αὐτοκράτορός της καὶ τῶν γύρω του ἡρώων ἀμέσως ἠκούσθη τὸ ἑλληνικὸν τραγοῦδι νὰ θρηνῇ:

Νὰχεν ἀστράψει ὁ οὐρανός, νὰχε καγῇ ἡ ὥρα,
ἥλιος, σελήνη μηδαμοῦ νὰ μὴ εἶχαν ἀνατείλει,
καὶ τέτοια μέρα μελανὴ νὰ μή 'χε ξημερώσῃ.

Καὶ ὅταν συνῆλθεν ἡ ἑλληνικὴ ψυχὴ ἀπὸ τὴν ὀδύνην, τὸ τραγοῦδι πάλιν διέδωσε τὴν ἐλπίδα λέγον πρὸς τὴν δακρύουσαν εἰκόνα τῆς Παρθένου:

«Σώπασε, κυρὰ Δέσποινα, καὶ σεῖς 'κόνες μὴ κλαῖτε·
Πάλε μὲ χρόνους, μὲ καιρούς, πάλε δικά σας εἶνε».

Ἔκτοτε ἀρχίζει σειρὰ ᾀσμάτων ἑλληνικῶν, ὑμνητικῶν τοῦ γενναίου, τοῦ καλοῦ καὶ τῆς ἰδέας τῆς Πατρίδος.

Ἀισμάτων, τὰ ὁποῖα ὑμνοῦν μεγάλους κλέφτας, γυναῖκας πολεμιστρίας, τὴν οἰκογένειαν, τὸν ἔρωτα, ὅ,τι εὐγενές.

Καὶ παρὰ μίαν ψυχήν, ἡ ὁποία ἐξυψοῦται εἰς εὐγένειαν καὶ ἔχει τί νὰ ψάλῃ, ἡ βουλγαρικὴ ψυχή, ἡ τώρα ὡς μεγαλόφρων ἐμφανιζομένη, σιγᾷ πρὸ τοῦ εὐγενοῦς καὶ ψάλλει θηριωδίας.

Ἐδῶ εἶνε ἀνάγκη νὰ γίνῃ μία παρένθεσις.

Οἱ Σλαῦοι ἀπεπειράθησαν νὰ δείξουν εἰς τὸν κόσμον ὅτι ἔχουν ἐθνικὴν ποίησιν καὶ ν' ἀποδείξουν δι' αὐτῆς Σλαύους τὸν Ὀρφέα καὶ τὸν Ἀλέξανδρον, ἀφοῦ ζοῦν εἰς τὴν σλαυϊκὴν μοῦσαν.

Τὸ ἐπιχείρημα θὰ ἦτο παραπειστικόν, ἂν δὲν ἀπεδεικνύοντο πλαστὰ τὰ σλαυϊκὰ ᾄσματα, ἐφ' ὧν ἐστηρίζετο, αὐτὴ δηλαδὴ ἡ βάσις του.

Ὁ Βέρκοβιτζ κατὰ τὸ 1874 ἐξέδωκεν ἐν Βελιγραδίῳ καὶ Παρισίοις τὴν «Veda Slovena.... Le Véda Slave» (Ἡ Σλαυϊκὴ Βέδα), συλλογὴν ᾀσμάτων, δι' ὧν ἀπεδεικνύοντο οἱ Σλαῦοι καὶ δὴ οἱ Βούλγαροι ὡς πρῶτοι οἰκισταὶ τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου.

Εἰς τὰ ᾄσματα αὐτὰ ὁ ἑλληνικὸς Ὀρφεὺς ἀναζῇ ὁλόκληρος, ἀγαπῶν τὴν Ὀρφέιζαν, διδάσκων τοὺς ἀνθρώπους τὴν μουσικήν, τιθασεύων ἔμψυχα καὶ ἄψυχα διὰ τῆς «σβίρκας» του, αὐλοῦ μαγικοῦ.

Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ζῇ καὶ αὐτὸς εἰς τὸ σλαυϊκὸν ᾆσμα.

Ἠλλάλαξεν ὁ σλαυϊκὸς κόσμος διὰ τὴν ἀνακάλυψιν καὶ Ἀκαδημίαι τὴν ἐτίμησαν.

Ἀλλ' ἔρχεται ἡ ἐπιστημονικὴ ἀντίληψις καὶ φέρει τὸ πρῶτον τραῦμα κατὰ τῆς ἐργασίας τοῦ Σλαύου.

Εἶνε γνωστὸν ὅτι οἱ παλαιοὶ ἥρωες, οἱ μεγάλοι ὑμνοῦνται ἀπὸ τοὺς λαοὺς ὅλους σχεδόν, μεταβιβαζομένων τῶν θρύλων ἀπὸ λαοῦ εἰς λαόν, ἀπὸ ἐποχῆς εἰς ἐποχὴν καὶ ἀπὸ ἀντιλήψεως εἰς ἀντίληψιν.

Δὲν ἦτο λοιπὸν ἀπόδειξις σλαυϊσμοῦ τῶν Ἑλληνικῶν ἡρώων τὸ ὅτι ὑμνήθησαν ἀπὸ σλαυϊκοὺς στίχους.

Ἔπειτα ὅμως τὸ τελευταῖον κτύπημα ἐδόθη ἀπὸ τὴν ἀποκάλυψιν ὅτι τὰ ᾄσματα ἦσαν πλαστά. Ὁ κ. Καζάζης ἀναφέρει ὅτι ὁ Σλαῦος Ὀφεϊκωφ ὡμολόγησεν εἰς ἄλλον πρόμαχον τοῦ παμβουλγαρι-

σμοῦ, τὸν Γίρετζεκ, ὅτι ἂν καὶ προσεπάθησε περιοδεύσας, δὲν κατώρθωσε ν' ἀνακαλύψῃ ἴχνη τῆς Βέδας καὶ ὅτι τὰ ᾄσματα ἐπλαστουργήθησαν ἀπὸ Βουλγαροδιδασκάλους τῶν Σερρῶν καὶ τοῦ Μελενίκου.

Εἷς ἐκ τούτων, ὁ Χαριζάνωφ, πρώην διδάσκαλος ἐν Μελενίκῳ καὶ ἔπειτα δικαστὴς ἐν Βουλγαρίᾳ, ὡμολόγησεν ὅτι συμμετέσχεν εἰς τὴν πλαστουργίαν ᾀσμάτων, ἀφοῦ αὕτη ἔμελλε νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἐθνικὴν εὔκλειαν. [1]

Ὅ,τι μένει ἄρα ἀπὸ τὴν βουλγαρικὴν μοῦσαν εἶνε ἄλλα μεταγενέστερα ᾄσματα, τὰ ὁποῖα συνέλεξεν ὁ Dozon, *ὧν τινα ἐξέδωκεν Ἑλληνιστὶ ὁ κ. Πολίτης.*

. . . . . .

Ἐβεβήλωσαν πᾶσαν ἰδέαν οἱ Βούλγαροι καὶ ἐβεβήλωσαν καὶ τὴν ἰδέαν τῶν ἐλευθερωτῶν.

Εἴδον ὅτι εἰς τὴν ἱστορίαν μας ἔχομεν τὸν κλέφτην, τὸν γενναῖον καὶ ὑπερήφανον.

Καὶ εὗρον τοὺς Χαϊδούτ, τοὺς κλέφτας των.

Τοὺς ἔψαλον καὶ αὐτοί, ὅπως τοὺς ἐψάλαμεν καὶ ἡμεῖς τοὺς ἰδικούς μας· καὶ ἐλθετε τώρα μὲ τὰ ἐθνικά της ᾄσματα νὰ ἀνατάμωμεν τὴν βουλγαρικὴν ψυχήν.

Ἂς ἴδωμεν τὰ ἰδεώδη τοῦ Βουλγάρου, ὅταν εἶνε Χαϊδούτ, κλέφτης, ἥρως ἐλευθερωτής, καὶ ἂς τὸν συγκρίνωμεν πρὸς τὸν Ἕλληνα τοιοῦτον. Ἂς ἴδωμεν ποία εἶνε ἡ Βουλγάρα καὶ ἂς τὴν συγκρίνωμεν μὲ τὴν Ἑλληνίδα. Ἂς ἴδωμεν τί μαῦρα αἰσθήματα φωλεύουν εἰς τὴν ψυχὴν τῆς πρώτης καὶ τί εὐγενῆ εἰς τὴν ψυχὴν τῆς δευτέρας. Ἂς ψυχομετρήσωμεν τοὺς δύο λαούς.

Ὁ Βούλγαρος κλέφτης, ὁ Χαϊδούτ, δὲν ἔχει ἰδέαν ἐλευθερίας. Εἶνε κλέφτης, διὰ νὰ ληστεύῃ τὸν Τοῦρκον, διὰ νὰ χρηματίζηται. Διὰ τὴν ὕλην καὶ ὄχι διὰ τὴν ἰδέαν.

Ὁ Ἕλλην κλέφτης ἀντιλαμβάνεται τὴν ἐλευθερίαν.

---

[1] Ν. *Καζάζη τὸ «Μακεδονικὸν Πρόβλημα».—L. Leger, Nouvelles Études Slaves.—Un Essai de mystification litteraire.—Le Véda Slave.*

Λέγει :

Μάνα σοῦ λέω δὲν μπορῶ τοὺς Τούρκους νὰ δουλεύω.
Δὲν εἰμπορῶ, δὲν δύναμαι· ἐμάλλιασε ἡ καρδιά μου.
Θὰ πάρω τὸ ντουφέκι μου νὰ πάω νὰ γίνω κλέφτης.

Γίνεται κλέφτης ὁ Ἕλλην, πολεμᾷ, θέλει νὰ πολεμᾷ καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του—τί ὕψος ἐνθουσιασμοῦ!—καὶ διατάσσει :

Κάμετε τὸ κιβοῦρι μου πλατύ, ψηλὸ νὰ γένῃ,
Νὰ στέκ' ὀρθὸς νὰ πολεμῶ καὶ δίπλα νὰ γεμίζω.

Γίνεται καὶ ὁ Βούλγαρος κλέφτης. Καὶ γίνεται ἅρπαξ καὶ γίνεται δολοφόνος, δολοφόνος γυναικῶν μάλιστα.

Ὁ Dozon *παραθέτει εἰς τὴν συλλογήν του τὸ ἑξῆς δημῶδες ᾆσμα τῶν Βουλγάρων :*

Ὁ Λάλτσος τοὺς συντρόφους του μαζεύει καὶ τοὺς λέει.
— «Συντρόφοι μου περήφανοι καὶ πρῶτα παλληκάρια,
κρυφὸ μαντᾶτο μοῦστειλαν, κρυφὴ παραγγελία,
πῶς ἡ Κερίμα θὰ διαβῇ, ἡ ἄσπρη Τουρκοπούλα,
μὲ πεντακόσιους Γκέγκηδες, μὲ χίλιους Ἀραπάδες.
Ποιὸς εἶνε ἄξιος καὶ καλός, ποιὸς εἶνε παλληκάρι
νὰ τὴν γελάσῃ τεχνικὰ τὴν ὄμμορφη Κερίμα,
πῶχει τὰ γρόσια τὰ πολλά, καὶ τὰ χρυσᾶ γιορντάνια ;
νὰ τῆς φιλήσῃ τὸ λαιμό, νὰ πάρῃ τὰ γιορντάνια;»
Ὅλοι τους ἐφοβήθηκαν, κανεὶς δὲν ἀποκρίθη,
μόν' ὁ λεβέντης Δημητάρ, ἐκεῖνος δὲν φοβήθη.
— «Γιὰ κάτσε χάμω, Δημητάρ· στὸ νοῦ σου μὴν τὸ βάνῃς·
τ' εἶνε ἡ Κερίμα ἔξυπνη, καὶ δὲν θὰ τὴν γελάσῃς
καὶ θὰ σὲ κάμῃ νὰ χαθῇς· κρῖμα στὴ λεβεντειά σου!»
Ὁ Δημητὰρ δὲ μίλησε, δὲν ἄνοιξε τὸ στόμα.
Ντύνεται καὶ στολίζεται καὶ πάει νὰ τὴν εὕρῃ.
Ἀπὸ μακρυὰ τὴν χαιρετᾷ κι' ἀπὸ κοντὰ τῆς λέει :
— «Κερίμα μου περήφανη, ὄμμορφη Τουρκοπούλα,
ἐγὼ γιὰ σένα χάνομαι· τὸ νοῦ μου τὸν ἐπῆρες·
γιὰ διῶξε τοὺς ἀνθρώπους σου, διὰ νὰ σοῦ πῶ δυὸ λόγια.»

Κ' ἐκείνη ἐγελάστηκε, διώχνει τοὺς Ἀρβανίτας,
καὶ ἄφησε τὸν Δημητὰρ νὰ μπῇ στὸν ἀραμπᾶ τῆς.
— «Κερίμα μου, ἀγάπη μου, γιὰ σήκω τὸ κεφάλι,
νὰ σὲ φιλήσω στὸ λαιμὸ καὶ στὰ χρυσᾶ γιορντάνια».
Κ' ἐκείνη ἡ ἀσυλλόγιστη σηκώνει τὸ κεφάλι,
κι' ὁ Δημητὰρ τῆς τό 'κοψε καὶ παίρνει τὰ γιορντάνια,
παίρνει τὰ ροῦχα τὰ χρυσᾶ καὶ πάει στὸν καπετάνιο,
καὶ τοῦ 'ριξε στὰ πόδια του τῆς Τούρκας τὸ κεφάλι.
Τὰ παλληκάρια κύτταξαν, κι' ὁ νοῦς των δὲν τὸ χώρει
πῶς γέλασεν ὁ Δημητὰρ τὴν ἄθωρη Τουρκοπούλα. [1]

Ὁ Ἕλλην ἐλευθερωτὴς καὶ εὐγενής.

Ὁ Βούλγαρος ληστὴς καὶ δόλιος καὶ χρηματιζόμενος.

Χρηματίζεται μὲ τὸ ὅπλον του ὁ Χαϊδοὺτ καὶ εἰς τὴν ἀτιμίαν αὐτὴν προσθέτει ἄλλην.

Ληστὴς ὢν δὲν σέβεται οὔτε τὰ ληστρικὰ ἔθιμα.

Αἰχμαλωτίζει καὶ ζητεῖ λύτρα καὶ ὅταν τοῦ δοθοῦν τὰ λύτρα, φονεύει τὸν αἰχμάλωτον.

Ἀκούσατε τὸν ὕμνον τῆς γενναίας αὐτῆς πράξεως ἀπὸ τὰ βουλγαρικὰ χείλη.

Ἀφόντας στάθη τὸ χωριό, κλέφτες δὲν τὸ πατῆσαν,
καὶ τώρα ἔβαλαν βουλὴ νὰ 'μποῦν νὰ τὸ πατήσουν.
Στὴ μέση στένουν φλάμπουρο καὶ τὸ χορὸ ἀρχίζουν
καὶ γύριζαν καὶ κύτταζαν κάθε χωριατοπούλα,
νὰ βροῦν τὴν κόρη τοῦ παπᾶ, τὴν ὄμμορφη Νεδέλια.
Κανένας δὲν τὴν γνώρισε, κανένας δὲν τὴν ηὗρε,
μόν' ὁ Στογιὰν τὴ γνώρισε, τὸ ἄξιο παλληκάρι.
Τὴν ἅρπαξε, τὴν ἔσυρε ψηλὰ 'στὰ κορφοβούνια,
ποῦ εἶχαν οἱ κλέφτες μάζωξι, ποῦ εἶχαν κρυφὸ λιμέρι,
ποῦ εἶχαν ἀρνιὰ καὶ ψήνανε, κριάρια σουβλισμένα,
ὁποῦ εἶχαν καὶ γλυκὸ κρασὶ ἀπὸ τὸ μοναστῆρι,
ὁποῦ εἶχαν καὶ τὴν Νεδελιὰ νὰ τοὺς κερνᾷ νὰ πίνουν.

[1] *Dozon ἀρ. 20.*

Ὅλους κερνάει τὸ κρασὶ ξέχειλο τὸ ποτῆρι,
καὶ τὸ ποτῆρι τοῦ Στογιὰν δὲν τοῦ τ' ἀπογιομίζει,
μόν' ἀπ' τὰ δάκρυα τὰ πολλὰ γεμίζει τὸ ποτῆρι.
Γυρίζει τότε ὁ Στογιὰν καὶ λέει τῆς Νεδέλιας:
— « Πές μου, θυμᾶσαι, Νεδελιώ, ποῦ ἤμουν ψυχογυιός σας,
ὁποῦ ἀρρώστησα βαρειά, βαρειὰ γιὰ νὰ πεθάνω·
Λίγο νερὸ σοῦ ζήτησα καὶ σὺ δὲν κατεδέχθης,
μόν' μοῦ 'δωκες γαλάκτωμα ἀπὸ τὸ ζύμωμά σου·
λίγο ψωμὶ σοῦ ζήτησα καὶ σὺ σὰν νὰ μὴν εἶχες,
ἀπ' τὸ καρβέλι ἔξυσες καὶ μοῦ 'δωσες λιγάκι;
Νὰ κόψω τὸ κεφάλι σου, τὸν ἄσπρο τὸ λαιμό σου
σὰν τὸ ἀρνὶ τοῦ Ἁϊ-Γιωργιοῦ, 'σὰν κόττα τοῦ Γεννάρη;»
Καὶ λέει ἡ κύρη τοῦ παπᾶ, ἡ ὄμμορφη Νεδέλια:
— «Ἂν σοὔφτεξα, ἀδελφούλη μου, καὶ σὺ συμπάθησέ με.»
Καὶ ὁ Στογιὰν 'σὰν τἄκουσε, βαρειὰ τοῦ κακοφάνη
καὶ τὸ σπαθί του τράβηξε, τῆς κόβει τὸ κεφάλι.
Καὶ 'κεῖ ὅπου τῆς τὄκοβε, ἐφώναξε ἡ Νεδέλια·
Ψιλὴν φωνίτσα ἔσυρε, ὅσω κι' ἂν εἰμποροῦσε.
Ἀκοῦν τὰ δάση καὶ θρηνοῦν, κι' οἱ κάμποι ἀναστενάζουν.
Καὶ νά σου καὶ κατέφθασεν ἡ ξαγορὰ τῆς κόρης.
Ξεφόρτωσε τὴν ξαγορά, φορτώνει τὸ κεφάλι
καὶ στέλνει στὸν πατέρα της τῆς κόρης τὸ κεφάλι. [1]

Ἂς εἰσέλθωμεν βαθύτερα εἰς τὴν βουλγαρικὴν ψυχήν.

Ἂς ἴδωμεν τὸν Ἕλληνα, τὸν ἀγαπῶντα τὴν γυναῖκά του καὶ τὰ παιδιά του, καὶ ἂς ἴδωμεν τὸν Βούλγαρον, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει τὸ αἴσθημα τῆς πατρότητος, ὅπως δὲν τὸ ἔχουν τὰ ταπεινότερα ὄντα τῆς ξενολογικῆς κλίμακος.

Ἀποθνήσκει πληγωμένος ὁ Ἕλλην κλέφτης.

Καὶ αἱ τελευταῖαί του σκέψεις καὶ αἱ ὕσταταί του θελήσεις στρέφονται πρὸς ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ἠγάπησε, τὴν σύζυγόν του, καὶ πρὸς τὰ τέκνα του.

[1] *Dozon ἀριθ. 21.*

Παρακαλῶ τὴ συντροφιὰ κι᾽ ὅλα τὰ παλληκάρια
Νὰ μοῦ γνοιαστοῦν τὸ σπῆτί μου, τὴ δόλια μου γυναῖκα
Νὰ μοῦ κυττάξουν τὸ παιδί, τὸ μαῦρο τὸ Δημήτρη,
Ποῦνε μικρὸ κι᾽ ἀνήλικο κι᾽ ἀπὸ κλεφτιὰ δὲν ξέρει.

Τοῦ κλέφτη τοῦ Χρόνη τοῦ ἔσφαξαν τὰ παιδιὰ καὶ τοῦ ἐπῆγαν τὰ κεφάλια.

Καὶ λέγει τὸ τραγοῦδι :

Ὁ νοῦς του σκοτεινιάστηκε, τὰ χείλη του παγώνουν
Πέφτει στραβὸς μὲ τὸ σπαθὶ στὸ Τούρκικο τ᾽ ἀσκέρι,
Βαρεῖ δεξιά, βαρεῖ ζερβιά, βαρεῖ μπροστὰ καὶ πίσω.

Αὐτὰ ὁ Ἕλλην.

Ὁ Βούλγαρος ;

Ἀκούσατε τὸ ἦσμα τοῦ Τοδὼρ καὶ τοῦ ἀλόγου του :

«Μητέρα, ἔπιασε φωτιὰ 'ς τοῦ Σλίβνου τὸ παζάρι
καὶ καίγουνται τὰ μαγαζειὰ καὶ τοῦ Τοδὼρ τὸ σπίτι.»
Τὸ σπίτι του ἐκαίγονταν καὶ ὁ Τοδὼρ τὸ βλέπει.
Τὸ βλέπει, συφοριάζεται, δὲν ἤξερε τί νὰ κάμῃ·
ἂν ἔμπῃ μέσα στὴ φωτιά, σὰν τί νὰ πρωτοβγάλῃ ;
νὰ βγάλῃ τὴ γυναῖκά του μὲ τὰ μικρὰ παιδιά του ;
μὰ νὰ καῇ ὁ μαῦρός του μὲ τὴ χρυσῆ τὴ σέλλα ;
Κ᾽ ἡ μάνα του τοῦ ἔλεγε, κρυφὰ τοῦ κουβεντιάζει.
— Σῦρε καὶ βγάλε τ᾽ ἄλογο μὲ τὴ χρυσῆ τὴ σέλλα,
γιατ᾽ ἕνα τέτοιο ἄλογο δύσκολα θὰ ξαναύρῃς.
μὰ ἂν καῇ ἡ γυναῖκά σου μὲ τὰ μικρὰ παιδιά σου,
θὰ πάρῃς ὀμμορφότερη, κι᾽ ἄλλα παιδιὰ θὰ κάμῃς.
Τὰ ἄλογα εἶν᾽ ἀκριβά, πῶς ν᾽ ἀγοράσῃς ἄλλο ;»
Ἐχύθηκε μέσ᾽ τὴ φωτιὰ καὶ βγάνει τ᾽ ἄλογό του.
Ζῶσαν οἱ φλόγες τὰ παιδιά, ζῶσαν τὴ μαύρη μάνα,
κ᾽ ἐκλαίγανε τὰ ἄμοιρα, κι᾽ αὐτὴ τὰ παρηγόρα·
κ᾽ ἔχυνε δάκρυα καυτερὰ μήπως καὶ τὰ δροσίσῃ.
Σίδερο βάνει 'ς τὴν καρδιὰ καὶ θλιβερὰ τοὺς λέει.
— «Καῆτε, φυλλοκάρδια μου, γενῆτε ἄσπρη στάχτη

κ᾽ ἐγὼ ἡ δόλια μάνα σας καμίνι ἀναμμένο,
γιὰ νὰ μὲ βλέπ᾽ ἡ μάμμη σας νὰ χαίρεται ἡ καρδιά της». [1]

Ποία καρδία ἀνθρωπίνη δὲν θὰ αφιχθῇ καὶ ποῖος νοῦς δὲν θὰ φρίξῃ πρὸ τῆς ἰδέας ὅτι πατὴρ ἀφίνει νὰ καοῦν τὰ παιδιά του καὶ ἡ σύζυγός του, διὰ νὰ σώσῃ ἕνα ἵππον ;

Καὶ πότε, ἂς μοῦ ἀπαντήσῃ ὁ συκοφαντικώτερος ἐχθρὸς τῆς φυλῆς μας, πότε ὁ Ἕλλην θὰ διέπραττε τοιοῦτον ἀνοσιούργημα, τοιαύτην ἀπαισιότητα; Πότε ὁ Ἕλλην θὰ ἔπνιγε τὸ φίλτρον τὸ ἀνθρώπινον καὶ θὰ κατήντα κτῆνος ;

Πότε δὲ Ἑλληνὶς θὰ εἶχε τὴν ψυχὴν τῆς Βουλγάρας νὰ συμβουλεύῃ ἀτιμίαν, ὡσὰν αὐτήν. τὴν ὁποίαν ψάλλουν οἱ Βούλγαροι ;

Ποῦ ἡ ἀγάπη καὶ τὸ φίλτρον τῆς Ἑλληνικῆς οἰκογενείας, ποῦ ἡ ἱερότης της ;

Ἡ Βουλγάρα περιγράφει τὴν ἰδικήν της λέγουσα ὡς ἑξῆς διὰ τὸν σύζυγόν της :

Ὅταν ξυπνήσῃ τὸ πρωῒ καὶ πάει 'στὸ χωράφι,
δὲν παίρνει 'στὸ ταγάρι του ψωμὶ νὰ φάῃ τὸ γιόμα,
μόν᾽ παραγγέλνει ἕτοιμο μαγέρεμμα νὰ τοῦ 'χω,
νὰ παίρνω τὸ μαγέρεμμα καὶ νὰ τοῦ τὸ πηγαίνω.
Καὶ ὅταν τὸ μαγέρεμμα τοῦ πάω στὸ χωράφι,
'ξεζεύγει ἕνα βόϊδι του καὶ στὸ ζυγὸ μὲ βάνει,
μὲ τὴ βουκέντρα μὲ κεντᾷ, κι᾽ ὀργώνω τὸ χωράφι.
Ἀπὸ τὸ γιόμα ὡς τὸ κιντὶ [2] μὲ ἔχει στὸ ζευγάρι.
καὶ ὕστερ᾽ ἀπὸ τὸ κιντὶ μὲ στέλνει 'πίσω σπίτι,
νὰ μαγερέψω τὸ φαΐ, ὁποῦ θὰ φάῃ τὸ βράδυ. [3]

Ἀκούσατε πῶς χρωματίζει τὸν πόνον τῆς οἰκογενείας ὁ Ἕλλην.

Χωρίζει ἡ μάνα τὸ παιδὶ καὶ τὸ παιδὶ τὴ μάνα.
Χωρίζονται τ᾽ ἀνδράγυνα τὰ πολυαγαπημένα.
Κι᾽ ἐκεῖ ποῦ ξεχωρίζονται, χορτάρι δὲν φυτρώνει.

---

1 *Dozon ἀρ. 55.*

2 *Κιντὶ σημαίνει τὴν προσευχὴν τῶν Τούρκων γινομένην πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου καὶ τὴν ὥραν, καθ᾽ ἣν αὕτη γίνεται.*

3 *Dozon ἀρ. 63.*

«Χορτάρι δὲν φυτρώνει», λέγει ὁ ἰοικός μας κλέπτης.
Ὁ Βούλγαρος ἔχει γυναῖκα στείραν καὶ ἰδοὺ τί κάμνει:

Στὸ μακελλάρι πάει τὸ φίλο του Νικόλα,
καὶ ὁ Τοδὼρ τοῦ λέει — «Κουμπάρε μου Νικόλα,
ἔλα γιὰ νὰ μοῦ σφάξῃς μιὰ στέρφη ἀγελάδα.»
Καὶ τοῦ Τοδὼρ τοῦ λέει ὁ φίλος του Νικόλας:
«Τράβα ἔμπρός, κουμπάρε, καὶ ἔρχομαι κατόπι».
Κάθεται κι' ἀκονίζει τὴν κοφτερὴ μαχαίρα
καὶ ὕστερα πηγαίνει εἰς τοῦ Τοδὼρ τὸ σπίτι.
Μὰ ὁ Τοδὼρ δὲ βγάνει τὴ στέρφη ἀγελάδα,
μόν' βγάνει τὴν Τοδώρκα, τὴν ἄκληρη γυναῖκα.
Τὴν σφάζει ὁ μακελλάρης, τῆς κόβει τὸ κεφάλι. [1]

Τὸ τραγοῦδι, τὸ ὁποῖον ἔπεται, θὰ σᾶς παρουσιάσῃ τὸν σκοπὸν τῆς βουλγαρικῆς κλεφτουριᾶς, τὴν ἀπλησταίαν τοῦ Βουλγάρου καὶ τῆς Βουλγάρας καὶ τὴν λησμοσύνην καὶ τοῦ νίϊκοῦ φίλτρου ἀκόμη ἀπὸ τὸν Βούλγαρον.

Εἴδατε ὅτι ὁ Ἕλλην γίνεται κλέφτης, διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν πατρίδα του. Ἡ μάννα του αὐτὸ τὸν συμβουλεύει, ἡ μάννα του, ἡ ὁποία πολλάκις πολεμᾷ εἰς τὸ πλευρό του.

Καὶ ἐκεῖνος τὴν σέβεται καὶ τὴν τιμᾷ.

Περιττὸν νὰ παραθέσω ἑλληνικὰ δημοτικὰ ᾄσματα, τὰ ὁποῖα ἐπικυροῦν αὐτά.

Παραθέτω τὸ Βουλγαρικὸ τραγοῦδι:

Ἐφούντωσαν τὰ δέντρα, ἀνοῖξαν τὰ κλαδιά,
καὶ βούρκωσε τῆς μάννας τῆς δόλιας ἡ καρδιά.
Δὲν κάνει σὰν τὴς ἄλλες ἡ μάννα τοῦ Στογιάν,
μὰ λέει στὸν ὑγιό της καὶ τὸν παρακαλεῖ:
— «Τὸ καλοκαῖρι, τοῦτο δὲν βγῆκες γιὰ κλεφτιά.
Πραγματευτάδες ἤλθαν ἀπὸ τὸ Κότελ χθές·
γιὰ σένα μ' ἐρωτοῦσαν καὶ μοῦλεγαν γιὰ σέ:

1. *Dozon ἀριθ. 88.*

Κουμπάρα, ποῦ νὰ εἶνε, ποῦ βρίσκετ' ὁ Στογιάν,
ποῦ 'νε τὸ παλληκάρι, τὸ πρῶτο τοῦ χωριοῦ,
νἄρθῃ κι' αὐτὸ μαζύ μας νὰ πᾶμε γιὰ κλεφτιά,
νὰ πᾶμε εἰς τὴν Ρίλα, εἰς τὸ 'ψηλὸ βουνό»;
Τῆς μάννας του ἀπεκρίθη καὶ λέει ὁ Στογιάν:
— «Μητέρα, δὲν σὲ φθάνουν, δὲν σοῦ εἶνε ἀρκετὰ
ἐννηὰ ἁμάξια πλούτη καὶ ἄλλο μὲ φλωριά;
Γρηὰ μάννα, δὲν βαρέθης νὰ κρύβῃς τὰ κορμιὰ
ἐκείνων ποῦ σκοτώνω σὰν ἔβγω γιὰ κλεφτιά;
Νὰ πλένῃς ματωμένα σκουτιὰ δὲν βαργεστᾶς;»
Κι' ἡ μάννα του τοῦ λέει καὶ τὸν παρακαλεῖ:
— «Γιὰ ἄκουσε καὶ μένα, λεβέντη μου Στογιάν·
τὸ καλοκαῖρι τοῦτο νὰ ἔβγῃς γιὰ κλεφτιὰ
κ' ὕστερα ὅταν γυρίσῃς νὰ μὴ ξανάβγῃς πλιό».
Τῆς μάννας του ἀπεκρίθη καὶ λέει ὁ Στογιάν:
— «Μάννα, γλυκειά μου μάννα, τί φρόνιμα 'μιλεῖς!
βγάλε νὰ τὴν φιλήσω τὴν γλῶσσα τὴ χρυσῆ,
ποῦ δίνει τέτοια γνώμη καὶ τέτοια συμβουλή.»
Βγαίνει τὴν γλῶσσα ἔξω ἡ μάννα ἡ κουτή,
καὶ ὁ Στογιὰν τὴν κύβει μὲ μιὰ δαγκωματιά.
Φορτώνει ἐννιὰ μουλάρια, φορτώματα φλωριά,
τὰ πάει στ' Ἅγιο Ὄρος, τὰ πάει στὸ Χίλενδάρ,
κι' αὐτὸς καλογερεύτη, ν' ἁγιάσῃ τὴν ψυχήν. [1]

Ὄχι ἐγώ. Οἱ ἴδιοι οἱ Βούλγαροι μᾶς διηγήθησαν ὅτι Πατρίδα δὲν γνωρίζουν, μητέρα δὲν ἀγαποῦν, γυναῖκα δὲν προτιμοῦν ἑνὸς ἵππου, παιδιὰ δὲν ὑπολογίζουν, παλληκαριὰ δὲν ἐννοοῦν.

Μᾶς εἶπον δηλαδὴ ὅτι κάθε τι, τὸ ὁποῖον διακρίνει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τοῦ ποταπωτέρου κτήνους, ποτὲ δὲν ἠννόησαν, δὲν ἠθάνθησαν, δὲν ὕμνησαν.

ΔΗΜ. ΔΗΜΕΡ

1 *Dozon ἀρ. 25.*

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑΙ ΑΡΕΤΑΙ

ΗΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ—ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΛΥΤΟΧΩΡΟΥ—Η ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑ

Ἡ χελιδὼν ἐγκαταλείπει τὴν ἐαρινὴν αὐτῆς κατοικίαν, καταβαίνουσα εἰς θερμότερα κλίματα, ἵνα στήσῃ ἐκεῖ τὴν φωλεάν της καὶ διαχειμάσῃ· τοῦ ναύτου τὸ σφριγοῦν καὶ ρωμαλέον σῶμα περιβάλλεται τὴν παχεῖαν καὶ ἐκ »σκουτίου» χειμερινὴν περιβολήν, ὅπως θερμότερον ἀντιπαλαίῃ κατὰ τῶν μαινομένων κυμάτων.

Ἡ καλὴ οἰκοδέσποινα, ἀπὸ πολλοῦ στερουμένη τοῦ προστάτου καὶ συμβίου αὐτῆς, σπεύδει νὰ μάθῃ τι παρὰ τοῦ καταφθάντος «καραβοκύρη» περὶ τοῦ καλοῦ δεσπότου της καὶ τῶν ὑπολοίπων ἐλπίδων της, τῶν τέκνων καὶ ἀδελφῶν, τοὺς ὁποίους ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ἐναγωνίως περιμένει· ὥστε «θαμπώνουν τὰ μάτια της»· ἀτενίζει πρὸς τὴν οὐχὶ μακρὰν καὶ ἀπέναντι θάλασσαν· «μαύρισαν τὰ πατάκια της» κατὰ τὴν ἰδιαιτέραν ἐπιχωριάζουσαν ἔκφρασιν καὶ εἰσέτι σημεῖον οὐδὲν εὐοίωνον !

Ὁ χειμὼν διὰ τοὺς ναύτας εἶνε ὅ,τι ἡ πεζοπορία διὰ τοὺς «στεργιώτας» ἐν μέσῳ πολλῆς καὶ παχείας χιόνος· ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου αἱ σεμναὶ δέσποιναι «αἱ καραβοκύρισσαι» ἀριθμοῦσι τὰς ἡμέρας τῶν στενοχωριῶν καὶ φόβων των, διότι ἔκτοτε ἄρχεται ἡ θάλασσα νὰ ἀγριοῦται καὶ ἡ καρδία τῶν ναυτιλλομένων πάλλουσα φόβῳ τρικυμίας. «Παρδάλισε τοῦ σταυλιοῦ ἡ ρώγα, μαύρισε τοῦ ναύτου μας (τοῦ γιμιντζῆ) ἡ καρδούλα» ! εἶνε ἡ συνήθης φράσις, ἡ εἰκονίζουσα τὴν ψυχικὴν ταραχὴν καὶ τὸν ἑκατέρωθεν φόβον· διὰ τοῦτο οἱ μὲν τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον καὶ τὸ Αἰγαῖον διαπλέοντες προνοοῦσιν, ὥστε νὰ καταφθάνωσιν εἰς τὰς ἑστίας αὐτῶν καθ' ἃς ἡμέρας αἱ δουλόχριστοι καὶ εὐσεβεῖς στολίζουσι τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἐπιλαμπρύνουσι διὰ τῆς ἄλλης διαγωγῆς των τὸν τόπον, ἔχουσαι δικαίως τὴν ἐπωνυμίαν ὑπὸ τῶν δικαίων ἐκεῖ ἐκτιμητῶν γερόντων «τὸ καμάρι καὶ στολίδι τῆς πατρίδος», οἱ δὲ ἀπώτερον ταξειδεύοντες ὡσεὶ λεοντιδεῖς τῆς θαλάσσης περιφρονοῦντες τὰς θυελλώδεις τοῦ Αἰόλου ὁρμὰς κρατοῦσιν ἐναλλὰξ τὸ πηδάλιον καὶ «κυβερνῶσι» τὸ πλοῖον, ᾄδοντες ὁμοῦ πάντες, ἢ καὶ ἰδίᾳ πολλάκις ἕκαστος, κατάλληλα ᾄσματα, οἷον καὶ τὸ ἀκόλουθον :

(Ἰδίᾳ)

Φύσα, ἀέρα μ', φύσησε, νὰ πᾶμε τὰ καϋμένα !
γιατ' ἔχομε πολὺν καιρὸν στὴ θάλασσα, στὰ ξένα !

(Ὁμοῦ πάντες)

Κοράσιον ἐτραγῴδησεν ἀπὸ γυαλένιον Πύργο·
Σὰν πῆρ' ἡ ἀέρας τὴ φωνὴ, τὴν πάησε στὰ καράβια·
Κι' ὅσα καράβια τ' ἄκουσαν, ὅλα λιμνίζωνα πιάνουν.
Ἕνα καράβι Λιτζωρνὸ ἰσάρει, δὲν μαενάρει·
Μὲ τὸν ἀέρα μάλλωνε καὶ στὸν ἀέρα λέγει :
Δέν σε φοβοῦμαι, Κὺρ Βορειᾶ ! φυσήσῃς, δὲν φυσήσῃς !
Ἔχω κιράβι ἀπὸ «σκαρὶ» κατάρει ἀπὸ πυξάρι,
Ἔχω καὶ καραβόσχοινα ἀπὸ « ξανθομαλλοῦσα »·
Ἀναίβα, μωρὲ μουτσόϊπουλε, στὸ μεσιανὸ κατάρτι,
Νὰ ἰδῇς στὶ ἀέραν εἴμαστε, στὶ ἀέραν περπατοῦμε !
« Στὸν Γρέον ἀρμενίζομε, στὴν Ὄστρεα περπατοῦμε !
Γλέπετ' ἐκεῖνο τὸ Βουνό, ποῦ ἄναψε καὶ καίει ;
Ἐκεῖ θὰ πᾶ ν' ἀράξωμε, ἐκεῖ θὰ πᾶ σταθοῦμε·
Ρίξτε δεξιᾷ τὴν ἄγκουρα, ζερβᾷ τὴ σιγουράντσα,
νὰ βγοῦν οἱ ναύταις γιὰ νερὸ κι' οἱ μάγειροι γιὰ ξύλα,
νὰ βγοῦν καὶ τὰ μουτσόϊπουλα νὰ λαφοκυνηγήσουν.

Ἀλλ' οἱ καταφθάντες καὶ ἡσυχάζοντες ἤδη εἰς τὰς ἑστίας των περὶ ἄλλα τυρβάζουσι καὶ μετὰ πολλῆς τῆς μερίμνης καταγίνονται. Εἰσὶ πάντως ἀμέριμνοι ὡς πρὸς τὰ λοιπά· τὰ πλοῖά των ἔχουσιν ἐξασφαλίσει οἱ μὲν *δέσαντες* (=ἀροπλίσαντες παντὸς ἐξαρτίου χρησίμου καὶ ἀράξαντες διπλαῖς ἀγκύραις ἐν δεσμῷ ἐχομέναις) ἐν τῷ λιμένι Θεσσαλονίκης, οἱ δὲ ἀνελκύσαντες αὐτὰ κατὰ τὴν παραλίαν παρὰ τὸ Ἀρ-

χμῖον Ἡράκλειον ἢ καὶ εἰσαγαγόντες εἰς τὸν ἀπὸ τοῦ Δίου (νῦν Μαλαθριᾶς) καταβαίνοντος ποταμοῦ Γύϑου ἢ Ἐνιπέως· καὶ τοὺς μὲν λογαριασμούς των καϑορίζουσιν ἀπονέμοντες ἑκάστῳ τῶν «συντρόφων» (ναυτῶν) τὸ ἀναλογοῦν αὐτῷ «μερτικὸν», οἱ δὲ φροντίζουσι περὶ νέων, ἵνα ἐκ τῶν προτέρων ἔχωσι συμπεπληρωμένον τὸ ἀναγκαιοῦν αὐτοῖς «τσιρῦρμιο» (=πλήρωμα) καὶ ὦσιν ἕτοιμοι μετὰ τὰς χαρμοσύνους ἑορτὰς (μετὰ τὰς Ἀπόκρεως πολλάκις) πρὸς ἐπανάληψιν τοῦ ἔργου των, ἐν ᾧ «κοινοβιακῶς» ἐργάζονται καὶ ζῶσι.

Τὰς πρώτας τῶν Χριστουγέννων ἡμέρας ἀντεπισκέπτονται ἀλλήλους καὶ ἀπονέμουσιν ἑκάστῳ τὴν προσήκουσαν τιμήν. Γάμου τελετὴ οὐδεμία ἐπιτρέπεται μέχρι τῶν Θεοφανείων, ὅτε καὶ τὰ ὕδατα ἁγιάζονται καὶ τὰ πάντα ἐξαγνίζονται.

Τὸ νέον ἔτος ὅμως, τὸ φέρον λήϑην εἰς τὸ παρελθὸν καὶ εὐχάριστον καὶ εὔδαιμον προοιωνιζόμενον τὸ μέλλον, ἐπιϑυμοῦσι πάντες νὰ πανηγυρίσωσι λαμπρῶς καὶ χαρμοσύνως, ὅπως μὴ παρέλϑῃ λυπηρὰ καὶ κακοφόρος (σὺρσούζικη) ἡ χρονιάρικη καὶ πρώτη τῶν Χριστιανῶν ἡμέρα.

Ἡ Πρωτοχρονιά, ἡ βασίλισσα τοῦ ἔτους!

Ἀφ' ἑσπέρας προμηϑεύονται οἱ πάντες τὰ διὰ τὴν ἐπιοῦσαν ἀπαιτούμενα· καὶ πάντες μὲν προσέρχονται εἰς τὸν οἶκον τοῦ Κυρίου καὶ ἁγιάζονται ἐκκλησιαζόμενοι, μετὰ τὴν Ἀπολυτήριον δ' εὐχὴν οἱ μὲν ἄνδρες τελοῦσι τὰ ἀπαράβατα τῶν ἐπισκέψεων καϑήκοντα, ὅπου τις τῶν οἰκείων βούληται, ἢ ἑορτάζοντα Βασίλειον ζητῇ, ἢ ἔχῃ· αἱ δὲ γυναῖκες καὶ ἅπαν τὸ τῆς οἰκογενείας χρήσιμον προσωπικὸν ἀσχολοῦνται καϑαρώτατα καὶ δροσεραί, ὡσεὶ λευκαὶ περιστεραὶ καὶ μυροβόλοι κρίνοι περὶ τὴν τῆς ἡμέρας βρῶσιν, τὴν αὐτὴν εἰς πάντας καὶ διὰ τῆς αὐτῆς κατασκευαζομένης τέχνης, *τὴν Βασιλόπηττταν*.

Λίπασμα ὀρνιϑείου κρέατος καὶ κνίσσα καϑαροῦ βουτύρου, ἀδόλου καὶ ἀκράτου, προαγγέλλει τὸ ἐπίσημον καὶ λαμπρὸν καὶ *βασιλικὸν* γεῦμα, προχορδίζει καὶ ὀδοποιεῖ τὴν ὄρεξιν· ἡ πηττοποιὸς παρϑένος καταβάλλει πᾶσαν αὐτῆς τὴν τέχνην καὶ μετὰ προσοχῆς καὶ ἐπιμελείας, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ μετὰ πολλῆς φιλαρεσκείας κρατοῦσα

καὶ φέρουσα «τὸν Πλάστην», σχηματίζουσα καὶ ἐπιϑέτουσα «τὰ πέτρα», ὁ δὲ ἀρτοποιὸς ἢ κλιβανοῦχος ἐκτάκτως διπλοῦν ζητεῖ δικαίωμα διὰ τὴν ἐξαιρετικὴν περὶ τῆς Πήττας μέριμναν.

Ὁ πρῶτος ἐπισκέπτης συγγενὴς ἢ φίλος μετὰ τὴν Ἐκκλησίαν ἔχει κα ἐξαιρετικὸν καὶ προνομιακὸν δικαίωμα ὡς καὶ καϑῆκον: νὰ γειάσῃ τὸ ἀρχοντικό, γιατί εἶνε πρώτη ἡμέρα: Τὸ ἄλας τῆς οἰ-

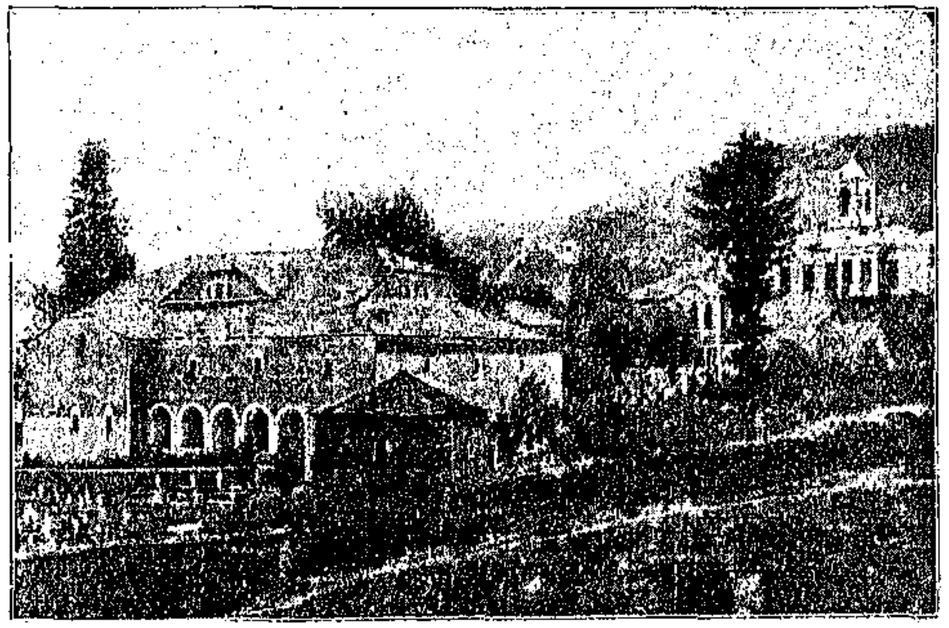

ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΕΝ ΜΕΓΑΡΟΒΩι

κίας πληροῖ τῆς δεξιᾶς χειρός του τὴν παλάμην· ἐπιβάλλων καὶ σεμνὸς ἐγείρεται καὶ λέγων «καὶ τοῦ χρόνου» κάϑηται πρὸ τῆς πυρᾶς ἐν τῇ ἑστίᾳ εὐχόμενος καὶ λέγων (ῥίπτων δὲ συγχρόνως καὶ ἐκ τοῦ ἅλατος ποσότητα μέχρις ὅτου λήξῃ) : «γειὰ στὸν κύρη σας ! γειὰ καὶ στὴν κυρά σας ! γειὰ στὰ τέκνα σας, γειὰ καὶ εἰς τὰ ζᾶ σας ! γειὰ στὰ ἀμπέλια σας, γειὰ καὶ στὰ χωράφια· σ' ὅλον τὸν Κόσμον γειά, χαρά, γειὰ καὶ στὴν πατρίδα, γειὰ καὶ στὰ ἀγιόπαιδα ποῦ λευθεριὰ ϑὰ φέρουν!».

Οἱ κωδωνᾶτοι καὶ σταϑᾶτοι περιφέρονται εἰς τὰς οἰκίας ἀρκετὸν λαμβάνοντες τοῦ κόπου των τὸ τίμημα· οἱ δὲ οἰκεῖοι πάντες περὶ τὴν τράπεζαν κυκλοῦνται· ὁ ἄρχων τῆς οἰκίας διαχωρίζει τὴν

κνισσόεσσαν καὶ ζηλεμένην Πήτταν εἰς μέρη ἴσα καὶ ἀνάλογα καὶ τόσα, ὅσος εἶνε ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν· εἰς ταῦτα συμπεριλαμβάνονται κατὰ κεφαλὰς καὶ τάξεις τά τε κτήνη καὶ τὰ κτήματα αὐτῶν.

Ἡ μήτηρ θέλει νὰ εὐχαριστήσῃ τὴν μικράν της κόρην, ἢ τὸ ἀγοράκι της καὶ ρίπτει νόμισμά τι εἰς τὴν μερίδα του, νὰ τὸ χαροποιήσῃ· ἡ ὑπερβάλλουσα χαρά του ὅμως μετριάζεται· καὶ τὰ ἄλλα τὰ μικρὰ τὸ αὐτὸ εὑρίσκουσι καὶ χαίρουσιν, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἡ χαρά του παύει καὶ διέρχεται εἰς ὅλους· τὸ νόμισμα τῆς Πήττας, *τῆς Τύχης ὁ Παρᾶς*, κρατεῖται ὑπὸ τοῦ πατρός, εἰς οὗ τὸ μέρος ἦτο καὶ εὑρέθη· οἰωνὸς ἄριστος προμηνύει τὰ ἀγαθὰ τοῦ ἔτους· κρατῶν διὰ τῆς χειρὸς αὐτὸν προσδένει καὶ ἐξαρτᾷ εἰς τὸ βαλάντιον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀναγκάζεται καὶ περιχαρὴς ἐξάγει κερμάτια καὶ ρίπτει εἰς τοὺς Κωδωνάτους, τοὺς ψάλλοντας τὰ Κάλλαντα, καὶ ὑπὸ τὴν στέγην τῆς οἰκίας παρὰ τὸν οὐδὸν εὐχομένους καὶ βοῶντας :

» *Ἅγιος Βασίλης ἔρχεται, Γηννάρης ξημερώνει*
» *Βασίλη μ' πόθεν ἔρχεσαι, καὶ πόθεν καταβαίνεις ;*
» *Ἀπὸ τοῦ Δάσκαλ' ἔρχομαι, στὴ μάννα μου πααίνω.*
» *Ἂν ἔρχεσαι 'πὸ Δάσκαλο, πέ μας τὴν Ἄλφα, Βήττα,*
» *Ἡ Ἄλφα Βήττα ἦταν χλωρὴ κι' ἀπόλυκε κλωνάρι,*
» *Κλωνάρι, χρυσοκλώναρο, χρυσὸ, μαλαματένιο,*
» *Καὶ τώρα καὶ τοῦ χρόνου, καὶ τώρα καὶ τοῦ χρόνου.*

Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κατὰ Νοέμβριον 1907

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΛΑΣΠΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ ΑΠΗΧΗΜΑΤΑ

1

Ἐκοιμήθη καὶ ὕπνωσε! *Τὴν βαρυθυμίαν καὶ τὴν σιγὴν ἀκολουθεῖ ἡ μικρολόγος ἐνέργεια. Σπατάλη χρόνου πρὸς μὴ παρασκευήν. Τὰ ἀτομικὰ εἰς τὸ σκότος, τὰ γενικὰ εἰς τὴν τύχην των. Καὶ ἔμειναν ἀνεπίγνωστοι αἱ δυνάμεις μας καὶ αἱ συμφοραί. Ἐκοιμήθη καὶ ὕπνωσεν ἡ ἐπίσημος πατρὶς καὶ ὁ λαός της . . . Ποῦ εἶναι ὁ λεπτομερὴς χάρτης τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ αἰσθήματος ; Ἕως ποῦ λαλοῦνται οἱ φθόγγοι, οὓς ἐπρόφερεν ὁ Πλάτων ; Καὶ ποῦ ἡ ἑλληνικὴ καρδία μὲ ὀθνείας λέξεις ἐκφράζει τὴν ταυτότητά ης ;*

Τί χώρα εἶναι ἡ Μακεδονία μας ;

2

Χίλια ἀπηχήματα καὶ ἓν σάλπισμα. *Αὐτὴ ἦτο ἡ ἀπάντησις, ἡ ὁποία ἐκάλυψε τὸ τελευταῖόν μου ἐρώτημα. Ὢ ἡ ἐκ τῶν ἀπηχημάτων ἁγία συγκίνησις !*

Ὁ ἠλεκτρισμὸς τῶν νεύρων καὶ τὸ φῶς τοῦ νοῦ ! Ὦ ἱερότης, ποῦ περιβάλλεις τὴν μακεδονικὴν παράδοσιν καὶ τὴν ἐθνικήν της ἱστορίαν!

Χίλιοι κοιμισμένοι ἀντίλαλοι, ἀπὸ τὰ βουνὰ καὶ τὰς κοιλάδας, ἀπὸ τὰ ἱερὰ καὶ τὰς πόλεις της. Ὅλοι ἐξύπνησαν καὶ φωνάζουν μὲ μίαν μαγευτικὴν γλῶσσαν, καὶ συγκεντρώνονται, καὶ ἀκολουθοῦν τὰς ἀρτηρίας τοῦ καμπυλογράμμου Ἀλιάκμονος καὶ τοῦ γονιμοποιοῦ Ἀξιοῦ καὶ τοῦ Στρυμόνος καὶ ἐκπορεύουν εἰς τὸ Αἰγαῖον καὶ ἀναμιγνύονται μὲ τὸν φλοῖσβον τῶν κυμάτων του καὶ φωνάζουν καὶ φωνάζουν πρὸς κάποια ἀδέλφια, σκορπισμένα ἐδῶ κ' ἐκεῖ. Ἀλλὰ πλέον ἠχηρὸν ἀκούεται ἓν σάλπισμα:

Εἶναι ὁ σπαραγμὸς τοῦ Κρουσόβου !

3

Μακεδονία, *ποῦ ἡ Φύσις σὲ ἐπροίκισε πλούσια καὶ ἡ Κακὴ Μοῖρα σὲ ἐκλήρωσε νὰ σὲ νέμεται ἡ αἰωνία ἐπιδρομή. Καὶ σήμερον ἀκόμα βλέπεις τὴν βίαν τῶν ἀνθρώπων καὶ τοῦ δικαιώματος τὴν ἄμυναν ν' ἀλληλοσπαράσσωνται ἐντὸς τῆς γῆς σου. Ἀλλ' ὅσον σὲ διελαύνει ὁ μαῦρος φόνος, τόσον ἐξαγιάζεται ἡ πολυπαθής σου φυλὴ ἐκ τοῦ ἀγῶνος.*

Πόσας φορὰς δὲν ἀντήχησεν εἰς τὰς φωνὰς τῆς θυσίας σου καὶ τοῦ μαρτυρίου ὁ ἀρχοντικὸς Ὄλυμπος, τὸ εὐρύ σου τοῦτο καὶ θεῖον βάθρον; Καὶ ἀριστερὰ ὁ ποιμενικός σου Γράμμος καὶ τὸ ὑψηλό σου Περιστέρι;

Καὶ πέρα πρὸς τὴν ἀνατολὴν ἡ λυγερὴ Ῥοδόπη, τῆς ὁποίας, κατὰ τὸν ποιητήν,

Ῥόδα καὶ ῥόδα, ὁ ξανθὸς ὁ ἥλιος θὰ τῆς φέρῃ;

4

Μακράν της. *Χωρὶς νὰ δύναμαι νὰ ἀκούσω οὐδὲ ἓν μακεδονικὸν νέον. Ἤμην παρὰ τὴν Λυκίαν. Μίαν νύκτα, σκλαβιᾶς ἀνάμνησις! ἦλθε πλοῖον μὲ ἑλληνικὴν σημαίαν. Οἱ Τοῦρκοι τοῦ ἀπέκλεισαν πᾶσαν ἐπικοινωνίαν· αἱ λέμβοι μας ἐπέστρεφον, ὅτε ἄγνωστος μᾶς ἔρριψεν ἐκ τοῦ πλοίου κρυφίως δύο τρία φύλλα « Πατρίων ». Ὁποία συγκίνησις καὶ πόσοι πάλμοι!*

Τὸ ὄνομα καὶ ἡ εἰκὼν τῆς Αἰκατερίνης Χατζηγεωργίου ἐγέμιζεν ἤδη τὸν νοῦν μας καὶ τὴν καρδίαν, τῆς ξανθῆς κόρης τῆς Γευγελῆς, μὲ τοὺς εἰκοσιδύο της Μαΐους, τὸ ἀσθενικόν της κορμὶ καὶ τὴν ἡρωϊκήν της ψυχήν . . .

Τὴν ἔκαυσαν οἱ Βούλγαροι εἰς Γραϊτσισταν μέσα εἰς τὸ σχολεῖον, διδάσκουσαν, καὶ μὲ τὸ περίστροφον εἰς τὴν χεῖρα ὑπερασπιζομένην τὰς μαθητρίας της καὶ τὴν ἑλληνικὴν ἰδέαν!

Τότε ἔγραψα εἰς φίλον μου δραματογράφον νὰ μὴ ζητῇ ἄλλα ἐθνικὰ θέματα, ἀφ' οὗ ἔχει ἐμπρός του τὴν ἄνω τραγῳδίαν τῆς διδασκαλίσσης.

Ἀρκεῖ νὰ δυνηθῇ νὰ αἰσθανθῇ τὸ ὕψος της . . .

5

Ἐκδίκησις! *Σύννεφο βαρὺ εἶχε σκεπάσει τὴν ψυχήν μου· ἔκλαιον τὴν ἀπώλειαν τῆς κόρης. Ἐὰν ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ ἀπέθνῃσκεν ὁ θησαυρὸς οὗτος τῆς γυναικείας ἀρετῆς· ἐὰν ἦτο δυνατὸν εἰς τὴν*

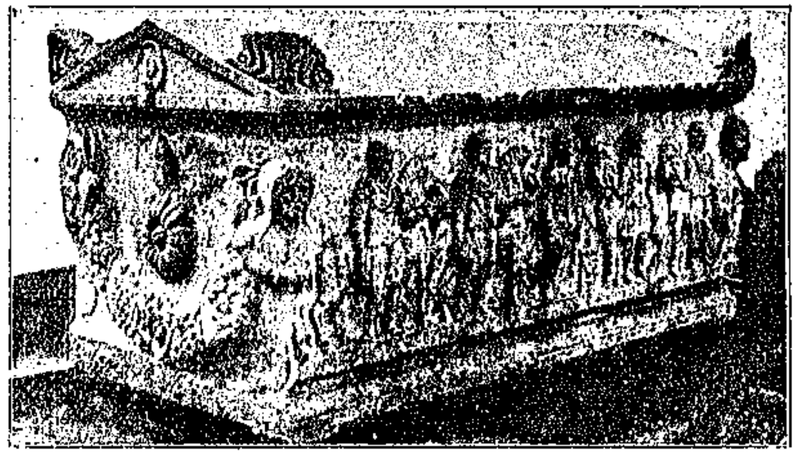

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΣΑΡΚΟΦΑΓΟΣ. ΤΑΦΟΣ ΑΡΧΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ
(εὑρεθεὶς παρὰ τὴν πύλην τοῦ Ἀξιοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ).

τελευταίαν στιγμὴν τῆς θυσίας της, ὅπως τὴν παναρχαίαν Ἰφιγένειαν, εἷς θεὸς νὰ τὴν ἥρπαζεν.

Δράματα ἀδυσώπητα, ἀποδώσατε τουλάχιστον ἀμείλικτον τὴν κάθαρσιν κατόπιν τόσων αἱμάτων, φέρατε ταχεῖαν τὴν ἐκδίκησιν!

Αἴφνης ἠγέρθην καὶ εἰσῆλθα εἰς τὸ πλησίον μου ἑλληνικὸν σχολεῖον, εἶπα εἰς τοὺς μικροὺς μαθητὰς νὰ κλείσωσι τὰ βιβλία καὶ διηγήθην μὲ πυρίνους λόγους εἰς τὴν παιδικήν των καρδίαν τὸ γεγονός. Καὶ τότε ἀνεχώρησα, ὅταν εἶδα τὸν θρῆνον εἰς τὰ πρόσωπά των καὶ τὴν λάμψιν τῆς ὀργῆς εἰς τὰ μάτια των καὶ τὸ ῥῖγος τῆς ἐκδικήσεως νὰ σφίγγῃ τὰς πυγμάς των καὶ νὰ τὰς κτυπᾷ ἐπὶ τῶν θρανίων.

6

Μακεδονίδες. *Ἀλλὰ μήπως ἡ Μακεδονία δὲν ἔχει τὸν ἰδικόν της Χορὸν τοῦ Ζαλόγγου, τὸν ὁποῖον δὲν περιγράφουν αἱ ἱστορίαι*

τῶν σχολείων μας ; Αἱ παρθένοι τῆς Νιαούστης καὶ αἱ γυναῖκες μετὰ τῶν νηπίων των ἐκρημνίζοντο εἰς τὸ Μαυρονέρι, τὸν παταμόν, τὸ 1822, ὅτε ἐξεπολιορκήθη ἡ πόλις των καὶ ἑξακισχίλιαι ψυχαὶ ἐθυσιάζοντο. Εἰς τὴν Κασσάνδραν, ἥτις μετὰ ἑξάμηνον πολιορκίαν κατεστράφη, πνίγεται μόνη της εἰς τὴν θάλασσαν ἡ Ἀνθίτσα, ἡ γυνὴ τοῦ προεστοῦ Χ. Χριστοδούλου, ἵνα μὴ τὴν συλλάβωσιν οἱ διῶκταί της . . . Καὶ δὲν εἶναι μόνον αὐτὰ τὰ παραδείγματα τοῦ γυναικείου μακεδονικοῦ ἡρωϊσμοῦ.

7

Τὸ Μέγα Ὄνομα. *Ἀνεχώρουν πλέον ἐκ Λυκίας. Ὁ Ἀντίφελλος, τὰ Πάταρα μὲ τὰ ἐρείπιά των καὶ τὰς νεκροπόλεις ἐδείκνυον τὴν περασμένην ἀκμὴν Ἑλληνικῆς ὁμοσπονδίας. Ἀλλ' ἰδοὺ εἰς μίαν κοιλάδα βουνῶν ὁ Ξάνθος, ὁ ποταμός, ὅστις ῥέει παρὰ τὴν ὁμώνυμον Λυκιακὴν πόλιν, ὁπόθεν διῆλθεν ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ! Ἐσκίρτησα μόλις ἐπρόφερα τὸ ὄνομά του. Πανταχοῦ τὰ πάντα ὁμιλοῦν περὶ τοῦ μεγάλου τούτου Μακεδόνος.*

Εἰς τὸν ἀνοικτὸν ἐμπρός μου χάρτην τῆς Ἀσίας ἐδιάβαζα, εἰς τὴν Συρίαν, Πέλλαν καὶ Πέρινθον, ἔβλεπα παρὰ τὸ Χαλέπιον, ἐντὸς παρενθέσεως, τὴν λέξιν Ἔδεσσαν, συνήντων τὴν Ἀλεξανδρέτταν καὶ τὴν Ἑλλάδα τὴν εἰς τὸν Καύκασον, καί, χωρὶς νὰ θέλω, ἐπλανώμην ἕως εἰς τὸ Τουρκεστάν, ὅπου ζῇ εἰς τὰς παραδόσεις ἀκόμη τὸ Μέγα του Ὄνομα, εἰς τὸ Καφιριστάν, ὅπου οἱ εἰδωλολάτραι οὗτοι καὶ ὡραῖοι ὀρεινοὶ λέγουν ὅτι κατάγονται ἀπὸ ἀποικίαν τοῦ Ἰσκενδέρ, εἰς τὰς Ἰνδίας, ὅπου ἀνευρίσκονται ἔτι καὶ σήμερον τὰ νομίσματά του.

Καὶ ἦτο δίκαιον νὰ τὸν ἐνθυμῶνται οἱ βάρβαροι οὗτοι, διότι ἔμαθε τοὺς προγόνους των νὰ θάπτωσι τοὺς νεκροὺς καὶ νὰ μὴ τοὺς τρώγωσι. Τοὺς Γὼγ καὶ Μαγώγ, ἔθνος ἀνθρωποφάγον, ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος τοὺς ἀπέκλεισεν εἰς τὰ πέρατα τοῦ κόσμου, λέγει ἡ παράδοσις.

8

Ἡ ψυχή του. *Τὸ πλοῖόν μας ἐπλάνα ἀνὰ τὰς τουρκοκρατουμένας ἀκτὰς γλυκὺ ὄνομα καὶ παρήγορον κυανόλευκον σημαίαν.*

Ἐξήλθομεν ἀπὸ τὸν Γλαῦκον, τὸν ἀσφαλῆ τῆς Μάκρης λιμένα, βαδίζοντες πρὸς τὴν Ῥόδον. Ἦτο ἑσπέρα· ἐπληοίασα τοὺς ἀναπαυομένους ναύτας εἰς τὴν πρῴραν. Εἷς τούτων λαμβάνων ἀφορμὴν ἀπὸ τὰς γοργόνας, τὰς ὁποίας εἶχε χαράξει εἰς τοὺς βραχίονας ὁ σύντροφός του, ὡμίλει ἐκείνην τὴν στιγμήν: «Τέτοια ὥρα βγαίνει, ἔρχεται ἀπὸ τὴς Ἀνατολές, εἶναι ἀδελφή του». Τότε ἐγερθεὶς ὡς ἠλεκτρισμένος εἷς ἄλλος ναύτης προσέθηκε: «Τὴν εἶδα ἐγὼ τὴν γοργόνα αὐτὴ μέσα 'στὴν τρικυμία· φυσομανοῦσε ἡ γαρμπινάτσα, ἐποδίζαμε χωρὶς νὰ θέλουμε, ὅταν μᾶς σταματᾷ, σὰν νὰ μᾶς κάρφωσε· ἐχαθήκαμε, εἶπα μέσα μου. Αὐτὴ ῥωτᾷ τὸν καπετάνιο, 'ς τὸ τιμόνι δεμένον, ἂν ζῇ, καὶ τῆς λέγει, τὸ θυμοῦμαι καλά, τρεῖς φορὰς δυνατά : ὁ Μέγ' Ἀλέξανδρος ζῇ, ζῇ, ζῇ καὶ βασιλεύει. Δὲν τὴν εἶδα πιά. Τὸ καράβι μας εἶχε καβαντζάρει τὴν Πούντα κι᾽ράξαμε 'ς τὸ Λιμενάρι».

Εἰς τὸν γλαυκὸν οὐρανὸν τῶν παραδόσεών μας, εἰς τὰ κυανόλευκα πελάγη, ὅπου ἀνατρέφονται οἱ θαλασσινοί μας, πλανᾶται ἀκόμη ἡ ψυχή Του ὑπὸ μορφὴν τρομερᾶς, ἀλλ' ἀκάκου γοργόνας.

9

Ἡ παράδοσις. *Καὶ ἐνίοτε μέσα εἰς τὴν ἁπλότητά της ἡ παράδοσις πόσον εἶναι συγκινητική ! Ὁ ἰσαπόστολος Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλός, τὸν ὁποῖον ἐκρέμασεν ὁ Ἀλῆς, ὅτε ἠγωνίζετο νὰ συγκρατήσῃ τοὺς τουρκεύοντας πληθυσμοὺς τῆς Ἠπείρου, εὗρεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ χωρίου Βουνιωτῶν, μέσα εἰς τοὺς ἁγίους, ἐζωγραφισμένον ὡς ἅγιον καὶ τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον ἔχοντα παρὰ τὸ πλευρόν του τὸν Δαρεῖον καὶ τὸν Πῶρον !*

10

Ὀνόματα καὶ θρῦλοι. *Οἱ ἀρχαῖοι Ἀλεξανδρῶδες ἐκάλουν τὸ γιγάντιον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ δημώδη μας ἄσματα ὑπάρχει παρομοία λέξις Ἀλεξανδρειωμένος. Κάπου ἀνέγνωσα, ὅτι οἱ Τοῦρκοι τὴν Μακεδονίαν ἐκάλεσαν Φίλιβα βιλαετὶ ἐκ τοῦ Φιλίππου, καὶ ὅτι μεταξὺ Δράμας καὶ Καβάλλας ὑπάρχει χωρίον Φιλιππεζίκι, ἐνθυμίζον τοὺς ἀρχαίους Φιλίππους, ὅπου ἐδίδαξεν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος. Καὶ μάλι-*

στα τὸ χωριδάκι αὐτὸ ἔχει ἐκκλησίαν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου. Εἰς τὸ Ἀλακλίζι ἢ Ἀλακλήσα τῶν Γενιτσῶν δεικνύουσιν οἱ χωρικοὶ τὰ Λουτρὰ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, τὰ Παλάτια καὶ τὰς Σκοπιὰς τῆς πρωτευούσης του καὶ τῆς γενετείρας Πέλλας. Εἰς τὴν Θεσσαλίαν τὸ χάλκινον ἢ χρυσοῦν ἔλασμα, τὸ ὁποῖον φοροῦν αἱ γυναῖκες ὑπὲρ τὸ μέτωπον, λέγουν, ὅτι ἐδόθη εἰς αὐτὰς ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὁ ὁποῖος τὰς ἐθαύμασε διὰ τὸ θάρρος των.

11

Ὀλιγόπιστοι! Εἰς Ῥόδον ἐξήλθομεν τὴν πρωΐαν, διότι τὸ πλοῖόν μας εἶχε πάθει μικρὰν ζημίαν. Διερχόμενος ὑπὸ τὰς οἰκίας, αἵτινες φέρουσιν ἀκόμη τὰ οἰκόσημα τῶν τουρκομάχων ἱπποτῶν, συνήντησα φίλον νεανικόν, ὅστις μὲ συνέστησεν εἰς πολλοὺς ἐκεῖ ὁμογενεῖς. Μόλις ἐγνώσθη ὅτι ἤμην ἐκ τῆς ἐλευθέρας πατρίδος, ὁ λόγος ἐστράφη πρὸς τὰ ἐθνικά μας εἰς ἀπόκεντρον καφφενεῖον.

Ἀπαισιοδόξουν οἱ διδάσκαλοι, ἐλεεινολόγουν οἱ ἔμποροι, ἄλλοι ἐκάλουν τοὺς ἐλευθέρους μουφλούζηδες καὶ καλαμαράδες. Ἀντὶ ἐμοῦ ὡμίλησε τότε εἷς λεπτὸς διοπτροφόρος τιναχθεὶς ἐκ τοῦ καθίσματός του: «Ὀλιγόπιστοι!» εἶπεν. «Ἂς ἀφήσωμεν καὶ ἡμεῖς τὰς διενέξεις μας, ἂς καθαρίσωμεν τὰς ἐφορίας μὰς καὶ τὰς δημογεροντίας ἀπὸ τοὺς ἀνικάνους καὶ τοὺς ἰδιοτελεῖς. Ἂς σχηματίσωμεν σχολεῖα. Ἰδέτε! Τὸ Καστελλόρριζον ἔχει λαμπρὰ σχολικὰ οἰκήματα ἐκ τῆς γενναιοδωρίας ἑνὸς Ξαντραπέ, ἀλλὰ θέλει καὶ διδασκάλους ἐκ τῆς φωτεινῆς ἐκλογῆς τῶν προκρίτων. Ἰδέτε ἀλλαχοῦ, ὅπου δὲν πληρώνουν τοὺς διδασκάλους, ἰδέτε εἰς τὴν Χάλκην, ἰδέτε, ἰδέτε» ἐξηκολούθει ἀπαριθμῶν. «Ὅλοι εἴμεθα Ἕλληνες, ὅλοι μιὰ πάστα. Καὶ οἱ ἄλλοι ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς ἐμπρὸς πρὸς τὴν ἀνόρθωσιν. Ὀλιγόπιστοι! Ἐὰν ὁ Παῦλος Μελᾶς δὲν ἦτο αἰσιόδοξος καὶ δὲν ἔλεγεν ἐμπρός! ἔπρεπε νὰ νικήσωμεν λοιπὸν ἡμεῖς οἱ ἱερεμίαι;»

12

Συναγερμός! «Λοιπόν!» προσέθηκεν ὁ ἄγνωστός μου αὐτὸς διοπτροφόρος.» Ὅλοι μαζὶ καὶ μὲ ὅλα τὰ μέσα. Μὲ λόγια καὶ μὲ

ἔργα! Ἕνα νέον 21 θὰ ἀστράψῃ, ὅταν θὰ φθάσῃ τὸ μαχαίρι 'στὸ κόκκαλο, τότε δηλαδή, ὅτε θὰ κρίνεται ἡ Μακεδονία μας. Τὸ βλέμμα μας πρὸς τὰ ἐκεῖ πρέπει νὰ εἶναι ἐστραμμένον, ὅπου θὰ ἐπιπέσῃ τὸ κύριον σῶμα, ὁ προαιώνιος ἐχθρός! Τὴν τιμή της ἡ κόρη τὴν ἔχει διὰ τὴν ἀποκατάστασί της καὶ τὴν ζωή της. Τὴν Μακεδονίαν τὴν ἔχει ἡ Ἑλλὰς διὰ τὴν ἐθνικήν της ἀποκατάστασι καὶ τὴν ζωή της. Συναγερμὸς ἠθικὸς καὶ ὑλικὸς τοῦ ἑλληνισμοῦ! Ἕνωσις τῶν πανελληνίων δυνάμεων! Νῦν ὑπὲρ πάντων ἀγών. Ἡ Μακεδονία εἶναι ὁ Τάφος ἢ ἡ Αἰώνιος Ζωὴ τῆς Ἑλλάδος».

13

Ἡ Φάλαγξ καὶ ὁ Λεγεών. Ἐντὸς τοῦ ἀναχωρήσαντος πλοίου ἀνεπόλουν τοὺς λόγους, οὓς ἤκουσα ἐν τῇ νήσῳ. Καὶ τότε ἀνεπαισθήτως μοῦ ἤρχοντο εἰς τὸν νοῦν ὅλαι αἱ κρίσιμοι περιστάσεις τοῦ ἑλληνισμοῦ. Οἱ Μαραθωνομάχοι καὶ ὁ Περσομάχος Ἡράκλειος, οἱ Ἀραβομάχοι Φωκάδες καὶ ὁ Ῥωσσομάχος Τσιμισκῆς, οἱ Νορμαννομάχοι Κομνηνοὶ καὶ ὁ Βουλγαροκτόνος, οἱ Τουρκομάχοι τοῦ Σουλίου καὶ ὁ κατὰ τῶν Αἰγυπτίων παλαιῶν Κολοκοτρώνης. Καὶ οἱονεὶ συνεκρούοντο ἐντός μου ἡ κρίσις καὶ ἡ ἀγωνία μὲ τὴν ἀκατάβλητον δύναμιν τοῦ ἑλληνικοῦ δαιμονίου. Καὶ ἔβλεπον ἐμπρός μου τὴν ἄρρηκτον φάλαγγα, τὴν μακεδονικήν, μὲ τὰς μακρὰς σαρίσσας, τῆς ὁποίας οὐδὲν φοβερώτερον συνήντησεν ὁ ῥωμαϊκὸς λεγεών. Μέχρις ἑνὸς τριαχιλίους φαλαγγίτας εἶδε νὰ πέσωσι πρὸ αὐτοῦ ὁ Αἰμύλιος Παῦλος. Καὶ ἐνικήθη εἰς τὴν μονομαχίαν αὐτὴν ἡ φάλαγξ ἀπὸ τὸν Λεγεῶνα· διότι τότε πλέον ἐμάχετο ἡ πολιτικὴ ἑνότης καὶ ἡ σύνεσις τῶν Ῥωμαίων πρὸς τὴν διχόνοιαν τοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ τὴν φιλαργυρίαν τοῦ Περσέως· διότι τότε δὲν ὑπῆρχεν ἡ χεὶρ τοῦ Ἀλεξάνδρου, πρὸ τῆς εἰκόνος τοῦ ὁποίου ἐχρεμέτιζεν ὁ Βουκεφάλας καὶ ἔτρεμεν ἐκ φόβου ὁ συγγενής του Κάσσανδρος.

14

Ὁ Μακεδόνας. Ἐνεθυμήθην τότε τὰς παρασάσεις τῶν ἀνδρειοκέλων, τὰς ὁποίας, παῖς ὢν ἔβλεπον. Ἓν πρόσωπον, ἀντικατασ-

θὲν ἤδη, παρίστα τὸν στρατιώτην καὶ τὸν ἀνδρεῖον· ἐλέγετο Μακεδόνας. Εἰς τὴν φαντασίαν τοῦ λαοῦ μας ὑπάρχει ἀκόμη ἡ ἔννοια αὕτη. Εἰς τὰς ἀπόκρεως οἱ πολεμισταὶ Μακεδόνας συμβολίζουσιν, εἰς τὰς χεῖράς των καὶ τὰ στήθη οἱ φυλακισμένοι Γοργόνας καὶ Μακεδόνας χαράζουσι. Βασιλέα τῶν Ἑλλήνων καὶ σπάθην Μακεδόνων ἐκάλει ὁ σουλτάνος τῆς Αἰγύπτου τὸν αὐτοκράτορα Καντακουζηνόν. Στῖχος δέ τις μεσαιωνικοῦ ποιήματος λέγει:

Γιώργη στρατιώτη λέσιν με ἀπ' τὴν Μακεδονίαν,

ὡσὰν νὰ πρόκειται περί τινος ἐκ τῶν Παλαιμάχων ἐκείνων, οἵτινες ἔφθασαν μέχρις Ἰνδικῆς.

15

Δεινῶς Μακεδονικά. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἀρχαιότητα, μετὰ τὴν παρακμὴν τῆς Σπάρτης, ὁ στρατιωτικισμὸς ἀντεπροσωπεύετο ὑπὸ τῆς Μακεδονίας πλέον. Ὁ νέος ἱππεύς, ὅστις δὲν ἐφόνευσεν ἀγριόχοιρον, δὲν κατεκλίνετο εἰς τὰ δεῖπνα· ὁ μηδένα πολέμιον φονεύσας Μακεδὼν ἔφερε διακριτικὸν σημεῖον. Δεινῶς μακεδονικὴν λέγει γραμματικός τις τὴν λέξιν «ἐμβολήν». Καὶ τὰ ὀνόματά των αὐτὰ ἦσαν ὅλα μένος καὶ πόλεμος. Ἀμύντας καὶ Μενίδας, Ἀλκέτας καὶ Κράτερος, Πτολεμαῖος καὶ Ἡφαιστίων καὶ Πευκέστας.

Ἀλλὰ μήπως καὶ σήμερον, ὡς τινος ἡμιθέου πολέμου, δὲν προβάλλει ἀπὸ τὴν ἄκραν τῶν Σερρῶν ἡ εἰκὼν τοῦ Γκογκάλα Μητρούση;

16

Ὁ ἀσκητὴς καὶ τὸ παιδάκι. Εἰς τὴν Σύμην, τὸ προοδευτικὸν αὐτὸ καὶ ὡραῖον νησάκι, δὲν ἐξῆλθον. Ἐπιβάται τινὲς παρελήφθησαν, οἱ πλεῖστοι προσκυνηταὶ τοῦ Πανερημιώτου, δηλαδὴ τῆς μονῆς τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ, ὁ ὁποῖος ἀπολαύει μεγάλης τιμῆς εἰς τὰ μέρη ταῦτα. Ὑπὸ τὸ ὑπόστρωμα διέκρινα ἕνα ἐκ τῶν ἐπιβατῶν τούτων, ξακένδυτον καὶ γέροντα πολύ. Ἦτο ἐπαίτης ἢ ἐξόριστος ἢ ἀτυχήσας ἔμπορος ἢ προσκυνητὴς ἢ ἀσκητής;

Ἀλλὰ πόσον ἡ ἔκφρασις τοῦ προσώπου ἦτο εὐγενὴς καὶ ἡ καθαρότης τοῦ βλέμματός του ἀπερίγραπτος! Μικρὸ καὶ ἀσθενικὸ παιδάκι τὸν συνώδευεν. Ἥπλωσε τοῦτο ἐπὶ βαρελίου κοχλιάρια, μαχαιρίδια ξύλινα, κορνίζας σκαλιστάς, βιβλιάρια ὀλιγοσέλιδα προσευχῶν, κομβολόγια, εἰκόνας μικρὰς καὶ σταυροὺς ποικίλων ζυθμῶν. Τὰ ἐπώλουν. Πολλοὶ ἠγόραζον. Ἀναιδής τις ἐπείραξε τὸν γέροντα ἐπανειλημμένως: «Θησαύριζε, Θησαύριζε», τοῦ ἔλεγεν εἰρωνικῶς. Κατόπιν ἐσωτερικῆς πάλης ἀπήντησεν ὁ γέρων· «Ἐὰν δὲν ἐργασθῶ, ἐὰν δὲν κερδίσω, τί ὕπαρξιν θὰ ἔχουν πλέον τὰ ὀγδοηντά μου χρόνια; Τί θέσιν θὰ ἔχω ἐγὼ ἐκεῖ ἐπάνω; Ἡ ἀχρηστία εἶναι ἐμπόδιον εἰς τοὺς ὁμογενεῖς. Ἡ ἐργασία τοῦ ἀτόμου εἶναι εἷς ἀριθμὸς θετικός, μία θέσις ἡμετέρου ἀποκρούουσα ξένον, ἕνα δράμι περισσότερον εἰς τὴν ἑλληνικὴν πλάστιγγα. Δὲν ἐννοοῦμεν τὴν σιδηρᾶν ἀνάγκην τῆς ἐργασίας! Θεὲ τῆς Ἑλλάδος, ἄφες αὐτούς....ἔπειτα τοῦτο τὸ παιδάκι τί θὰ τὸ κάμω;». Προσέβλεψε τὸ ἀσθενικὸν παιδίον καὶ ἕνα δάκρυ χονδρὸ ἐκύλισεν ἀπὸ τὰ μάτια του.

17

Ὁ ἄνθρωπός μου. Ὅσην χαρὰν θὰ ἐλάμβανέ τις βλέπων πρὸ αὐτοῦ δημιουργούμενα ἰδικά του τὰ παλάτια τοῦ παραμυθιοῦ, ἄλλην τόσην ἠσθάνθην, ὅταν ἐπλησίασα τὸν γέροντα τοῦτον καὶ ἔμκυθα ποῖος ἦτο.

Ἦτο, ὁ ἄνθρωπός μου. Ἐκεῖνον ποῦ ἐζήτουν ἕνα χρόνον εἰς τὴν ξενητειάν, τόσα χρόνια εἰς τὴν πατρίδα μου. Ἦτο μοναχός, ἁγιορείτης, ἄνθρωπος παιδείας ὅσης καὶ πενίας. Ὡμίλει σχεδὸν ὅλας τὰς ἀνατολικὰς γλώσσας, λείψανον ἀγῶνος μακροῦ ἐθνικοῦ, τὸν ὁποῖον ἀκόμη ἐξηκολούθει. Εἶχεν ἴδει καὶ εἶχε μελετήσει ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἤθελον ἐγὼ νὰ μάθω, ἐγνώριζε τὴν Μακεδονίαν σπιθαμὴν πρὸς σπιθαμήν. Ἦτο Μακεδών. Διδάσκαλος καὶ ἱερεὺς ἐπὶ ἥμισυν αἰῶνα. Καὶ ἀφ' ὅτου ἠρημώθη τὸ Κρούσοβον, ἀφῆκε τὴν σκήτην του καὶ σύρων τὰ ὀγδοηντά του χρόνια ἐπώλει ἀπὸ νῆσον εἰς νῆσον ξυλίνους σταυροὺς καὶ ὀστέϊνα κομβολόγια, διὰ νὰ ζήσῃ ἕνα ὀρφανὸ Κρουσοβιτάκι, ποῦ εὑρῆκε μιὰ μέρα πλανώμενον εἰς τὴν Θεσσαλονίκην. Εἶχον εὑρῆ τὸν ἄνθρωπόν μου. Δὲν τὸν ἄφηνα πλέον.

18

Ἀντιγόνη καὶ Ἰσμήνη. *Εἰς δέσμας χονδρῶν σχοινίων ἀποκειμένων εἰς τὴν πρύμνην ἐκάθησα μετὰ τοῦ γέροντος, ἔχων ἑτοίμους μυρίας ἐρωτήσεις. Ἀλλὰ σεβασμὸς πρὸς αὐτὸν μὲ συνεκράτει,*

Τὸ Κρούσοβον πρὸ τῆς καταστροφῆς.

ὥστε τὸν ἀφῆκα μόνον ν' ἀρχίσῃ ἐκτυλίσσων τὸν πολυκύμαντον αἰῶνα τῆς ζωῆς του.

Μοῦ εἶπεν ὅτι ἐγεννήθη εἰς Βοσκόπολιν, ἡ ὁποία, μετὰ τὴν καταστροφήν της ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ, ἠρίθμει μόλις ὀλίγας οἰκίας ποιμέ-

νων. Ὡς ἱερεμίας μετὰ θλίψεως διηγεῖτο τὰ τῆς ἀνθούσης ἄλλοτε πόλεως. Ἡ βιβλιοθήκη της σωθεῖσα ἀπὸ τὸν Ἀλῆν καὶ μεταφερθεῖσα εἰς Κρούσοβον ἐκάη τὸ 1903 ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν Τούρκων, οἵτινες συνεπλήρωσαν τὴν καταστροφὴν τοῦ χωρίου. Ὡς ποιητὴς ὡμίλει περὶ τῶν παραδόσεών της καὶ τῆς θέσεώς της. Ἐκεῖ, ὅπου ἐναγκαλίζεται ἡ Μακεδονία τὴν Ἤπειρον, εἰς μέρος κεντρικὸν ἱδρύθη ἡ πόλις ἀπὸ Κουτσοβλάχους ποιμένας, ἑρασιὰς τῆς ἑλληνικῆς παιδείας. Ἐκεῖ ἐστήθη ἓν ἀπὸ τὰ πρῶτα νεοελληνικὰ τυπογραφεῖα, ἐκεῖθεν ὡρμᾶτο ὁ θεμελιωτὴς τῆς Ἀκαδημίας καὶ τοῦ Ἀστεροσκοπείου τῶν Νέων Ἀθηνῶν, ὁ Σίνας.

Ὡσὰν δύο ἀδελφαί, ὧν ὁποίων τὸν φυσικὸν δεσμὸν συνέσφιξαν αἱ καταστροφαὶ τοῦ ἐνδόξου οἴκου των, ἡ Ἤπειρος καὶ ἡ Μακεδονία, βαδίζουσι τὸν αὐτὸν δρόμον τῆς δουλείας, μετὰ θάρρους ἀμφότεραι καὶ μετὰ πόνου, παρόμοιαι πρὸς τὴν Ἰσμήνην καὶ τὴν Ἀντιγόνην ὅταν συνώδευον τὸν τυφλὸν πατέρα των εἰς τὸν Κολωνόν. «Ὦ δεσμοί, φυσικοὶ καὶ ἐπίκτητοι!» ἐμονολόγει ὁ γέρων. «Μήπως ἡ μήτηρ τοῦ Ἀλεξάνδρου δὲν ἦτο Ἠπειρῶτις; ἢ μήπως ὁ πρωτομάρτυς τῆς Μακεδονικῆς Ἀμύνης ὁ Μ. Ζέζας;»

19

Ὁ υἱὸς τοῦ Γεροστάθη. *«Ἡ δύναμις τῶν γραμμάτων,» ἐξηκολούθησε, «γεννᾷ τὴν εὐγενῆ Ἰδέαν. Ἡ ἰδέα θερμαίνει τὸν θυμὸν καὶ ὁπλίζει τὴν χεῖρα. Οἱ Λόγοι φέρουν τὰ ἔργα. Ὄχι Λόγοι Κλεώνων καὶ Ὑπερβόλων, ἀλλὰ Λόγοι ὑπὲρ Ἰδεῶν Δικαίου, Ἀληθείας, Ἐλευθερίας. Αὐτοὶ ἐπιφέρουν ἔργα τιτάνων. Ποτὲ τὰ ἔθνη τῆς κτηνώδους βίας δὲν εὐδοκιμοῦν ἐπὶ πολύ. Ἰδέτε καὶ αὐτοὺς τοὺς κοσμοκράτορας Ῥωμαίους...»*

«Ἡμεῖς ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τῶν μεγάλων ἰδεῶν τῆς ζωῆς, θὰ κατισχύσωμεν μίαν ἡμέραν. Ποτὲ δὲν ἀμφέβαλον περὶ τούτου. Τὰ γράμματα καὶ αἱ ἰδέαι, τὰ νεῦρα τῶν ὡραίων ἔργων...ποῖος εἶπεν ὅτι δὲν φέρουν πρακτικὰ ἀποτελέσματα; Οἱ ἰδικοί μου μαθηταὶ εἶναι οἱ πρῶτοι ἐκδικηταὶ ἐκεῖ ἐπάνω. Ὁ Μίκης Ζέζας εἶναι υἱὸς τοῦ Γεροστάθη!»

20

Αἱ ἕδραι των. «Ὦ, ἐὰν ἦτο δυνατὸν πρὶν ἐκπνεύσω, νὰ ἔβλεπα ἀνασκαφείσας ἀπὸ πλημμύραν τοῦ Στρυμόνος, ἐκεῖ παρὰ τὴν Μίεζαν τὰς ἕδρας των τὰς λιθίνας, τὰς ὁποίας ἐδείκνυον οἱ μεταγενέστεροι.»

Ἐκεῖ παρὰ τὸ ῥεῦμα τοῦ ποταμοῦ ὑπὸ τοὺς κατασκίους περιπάτους ἐδίδασκε τὸν νεανίαν νὰ μεγαλουργήσῃ ἐν τῷ πολιτισμῷ, ὁ ἐπιστήμων ἐκεῖνος τῆς ἠθικῆς νοῦς, τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον, ὁ ὑπέροχος Ἀριστοτέλης κρατῶν εἰς τὰς χεῖράς του τὸν θεῖον Ὅμηρον.

21

Βλάχοι. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἀναφορᾶς τῆς πατρίδος του τὸν ἠρώτησα περὶ τῶν Κουτσοβλάχων. Ἐγνώριζε πάντα τὰ περὶ αὐτῶν λεχθέντα ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ Βείγγαν μέχρις αὐτῶν τῶν καθηγητῶν τῆς Ῥωμουνίας. Ἡ γνώμη του δὲν ἦτο σύμφωνος μὲ τὴν τοῦ ἡμετέρου Ἀραβαντινοῦ. Εὗρισκε τοὺς ἀρχαίους Θρᾷκας διῃρημένους εἰς Δακοὺς καὶ Μοισούς. Ἐκ τούτων οἱ Δακοὶ ὑποστάντες τὴν ἐπίδρασιν τῶν Ῥωμαίων καὶ εἶτα τῶν Σλάβων εἶναι οἱ σημερινοὶ Ῥωμοῦνοι, οἱ δὲ Μοισοὶ ἑλληνικώτεροι ἐκείνων, μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν ἑπτὰ σλαβικῶν φυλῶν εἰς τὴν πατρίδα των, τὴν Μοισίαν, ἐτράπησαν πρὸς δυσμὰς καὶ πρὸς νότον. Τὰ ἑλληνικὰ καὶ ῥωμαϊκὰ στοιχεῖα τῆς γλώσσης των δεικνύουσι ποίαν τὴν ἐπίδρασιν εἶχον ὑποστῆ. Ὑπὸ τῶν περιοίκων ἐκλήθησαν Βλάχοι, ἀλλ' ἡ ὁμωνυμία αὕτη δὲν δεικνύει ὅτι εἶχον ὁμοίαν καταγωγὴν μὲ τοὺς Ῥωμούνους, ὡς εἰκάζει ὁ Παπαρρηγόπουλος. Εἰς τὴν γλῶσσάν των λέγονται Ἀρούμ ἤτοι Ῥωμιοὶ καὶ ὄχι Ἀρρωμοῦνοι.

Ὅπως ἀνεμίχθησαν τὰ ἀρχαῖα δακικὰ στοιχεῖα μετὰ τῶν λατινικῶν εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν νῦν Ῥωμούνων, ὅπως οἱ Ἀλβανοὶ ἀνέμιξαν τῆς ἀρχαίας Ἰλλυρικῆς γλώσσης των τὰ στοιχεῖα, οὕτω καὶ οὗτοι νότιοι Θρᾷκες, Μοισοὶ ἢ Γέται, γείτονες καὶ συγγενεῖς τῶν Ἑλλήνων, ὑποστάντες τὴν ἐπίδρασιν τῶν Ῥωμαίων ἐν Μοισίᾳ, ἔπειτα, μετὰ τὸν σλαβικὸν κατακλυσμόν, διωχθέντες ἢ φυγόντες ἠσπάσθησαν

τὸν ποιμενικὸν βίον καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰ ὄρη τῆς Μακεδονίας, Ἠπείρου, Θεσσαλίας, διετήρησαν δὲ τὴν ἰδιότροπον γλῶσσάν των, ἥτις, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν ἄνω, πόρρω ἀπέχει τῆς τῶν Βλάχων τῆς Ῥωμουνίας.

22

Ἡ συνείδησις. «Ἀλλὰ τὸ πᾶν εἶναι ἡ ἐθνικὴ συνείδησις,» ἐξηκολούθησε. «Διατί νὰ συζητοῦμεν περὶ περγαμηνῶν. Καταγωγὴ καὶ γλῶσσα ἐνίοτε ὁμιλοῦν ἀντιθέτως πρὸς τὴν καρδίαν.

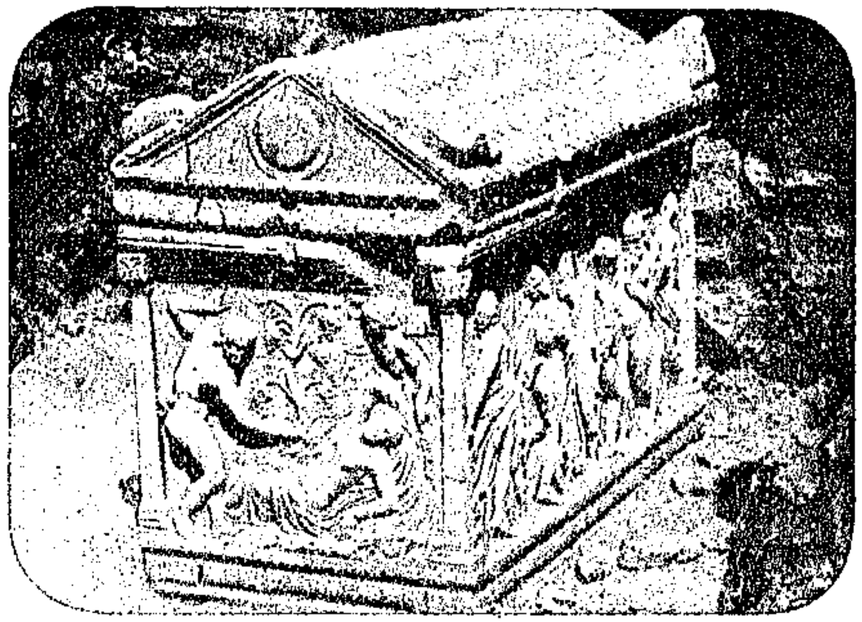

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΣΑΡΚΟΦΑΓΟΣ. ΤΑΦΟΣ ΑΡΧΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ
(εὑρεθεὶς ἐν Καλαμαριᾷ τῆς Θεσσαλονίκης).

Μακαρία βεβαίως θὰ εἶναι ἡ ὥρα, ὅτε ὁ Τουρκόφωνος, ὁ Ἀλβανόφωνος, ὁ Βουλγαρόφωνος, ὁ Βλαχόφωνος, ὁ Ἀρμενόφωνος, ὁ Ἀραβόφωνος Ἕλλην θὰ ὁμιλῇ τὴν γλῶσσαν, εἰς ἣν εἶναι γραμμένα τὰ βιβλία τὰ πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων γνώσεων τῆς ἐν Ἀθήναις ἑταιρίας. Ἀλλ' ἀφοῦ δὲν μᾶς ἑνώνει ἡ γλῶσσα, ἂς μᾶς ἑνώσῃ πρῶτα σφικτὰ ἡ ἐθνικὴ συνείδησις.»

23

Ἀπὸ τὸν Καύκασον. *Τότε ἐνεθυμήθην τοὺς Καυκασίους τοῦ Δημαρᾶ. Τὸ 1897. Δὲν ἐγνώριζον ὅλοι νὰ ὁμιλήσουν τὴν κοινήν μας γλῶσσαν· ψηλὰ ἀπὸ τὸν Καύκασον ἔζων γεωργοὶ ἢ ναυτικοὶ παρὰ τὸν Πόντον. Ἔτρεξαν ὅλοι ἀπὸ ἐκεῖ ἐπάνω εἰς τὴν φωνὴν τῆς πατρίδος. Τοὺς εἶχον ἰδεῖ εἰς τὴν σκοποβολὴν τῶν Ἀθηνῶν ἀσκουμένους. Δὲν ἠννόουν τῶν περισσοτέρων τὴν διάλεκτον, ἀλλ' ἀνεγνώριζον ὅλην τὴν ἀδελφικὴν καρδίαν. Ἀπετέλεσαν οὗτοι ἓν σῶμα, ὑπὸ τὸν Δημαρᾶν. Ἀπεβιβάσθησαν διὰ πλοίου εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ ἐκεῖ ὅλοι ἁγίασαν μὲ τὸ αἷμά των, τίμιον ἑλληνικὸν φόρον ἀπὸ τὸν Καύκασον μακράν, τὴν πολυπόθητον γῆν.*

24

Ἓν ῥητὸν τοῦ Εὐριπίδου. *«Εἶναι τραγική,» ἐξηκολούθησεν, «ἐνίοτε ἡ θέσις τῶν μὴ γνωριζόντων ἑλληνικὰ Μακεδόνων. Οἱ βουλγαρόφωνοι οὗτοι Ἕλληνες εἶναι κατ' ἐξοχὴν τὰ θύματα τῶν Βουλγάρων κομιτατζήδων. Ἀφοῦ ὁμιλεῖτε βουλγαρικά, τοὺς λέγουν, πῶς δὲν εἶσθε Βούλγαροι; Ἔκλαιεν εἰς τὰ Βοδενὰ πρόκριτος φίλος μου παρὰ τὴν ἑστίαν. Πλησίον μας ἐκάθητο ὁ υἱός του, ὁ ὁποῖος διήρχετο τὰς διακοπὰς παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ του, διότι ἦτο μαθητὴς τοῦ γυμνασίου Κοζάνης. Ἡ σχολὴ τῆς Κοζάνης, ὅπου ἐδίδαξε τρία ἔτη ὁ Εὐγένιος Βούλγαρης, συνεκρίνετο ἄλλοτε μὲ τὴν Ἀθωνιάδα. Ἐνθυμοῦμαι ὅτι συνίστων εἰς τὸν υἱόν του τὸ ἔργον τοῦ Ἰωάννου Στοβαίου, ὅστις γεννηθεὶς τὸ 460 μ. Χ. εἰς τὸ Ἰστὶπ (Στόβους) τῆς Μακεδονίας, συνέλεξε τὰς γνώμας τῶν ἀρχαίων εἰς πολύτιμον συλλογήν. Κρατοῦντες κατόπιν ἀνὰ χεῖρας τὸν Εὐριπίδην ἐλέγομεν περὶ τῆς διαμονῆς αὐτοῦ ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ φίλου τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν Ἀρχελάου τοῦ Βου, ὅπου καὶ ἀπέθανεν ὁ ποιητὴς τὸ 406 π. Χ. Ὁ γέρων πατὴρ ἔκλαιε, διότι δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ τὴν γλῶσσάν μας καὶ ἐκάκιζε τὸν ἑαυτόν του, διότι χωρὶς νὰ θέλῃ ὡμίλει γλῶσσαν ἐχθρῶν ἀσπόνδων. Τότε ὁ υἱός, ὅστις εἶχε σταθῇ εἴς τινα*

σελίδα τοῦ Εὐριπίδου, στραφεὶς πρὸς τὸν πατέρα, τοῦ εἶπε βουλγαριστί: «Πατέρα, μὴ στενοχωρῆσαι. Τοῦτον τὸν στῖχον νὰ μάθῃς νὰ λέγῃς καὶ φθάνει: Ἕλληνες ἓν τοῦτο οἶδα κ' οὐ περαιτέρω.»

25

Μὲ τὰ νοήματα. *Καὶ ὅμως ἡ ἀνωτέρω ἱστορία μοῦ ἐνεθύμισεν ἄλλην τραγικωτέραν. Φιλέλλην δημοσιογράφος τὴν περιέγραψεν. Εἰς μίαν οἰκογένειαν ὁμογενοῦς μας συνεννοοῦντο μὲ νοήματα, διὰ νὰ μὴ ζητήσουν τὸ ψωμί των καὶ τὸ νερὸ εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν δολοφόνων, ποῦ τοὺς εἶχαν δώσει ἀνεπαισθήτως τὴν γλῶσσάν των καὶ ἐζήτουν τώρα νὰ τοὺς ἀφαιρέσουν τὴν πατρίδα καὶ τὴν πίστιν τῶν προγόνων των, οἵτινες ἦσαν Ἕλληνες καὶ ἐλάλουν ἑλληνιστί.*

26

Αὐτὴ ἡ ψώρα. *Τότε ἠρώτησα τὸν σοφὸν γέροντα νὰ μοῦ εἰπῇ πῶς μᾶς ἐκόλλησεν ἡ ψώρα αὐτὴ τῆς ξένης γλώσσης εἰς τὰ μέρη τῆς Μακεδονίας; «Πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως,» ἀπεκρίθη, «οὐδεμία σημασία ἐδίδετο εἰς τὸν Βούλγαρον, ὅστις καὶ ὁ ἴδιος ἐθεώρει προσβολὴν νὰ εἴπῃ τὴν ταυτότητά του. Πατέρα καὶ ὑπεράσπιστὴν εἶχε τὸν Ἕλληνα Πατριάρχην, ὅστις ὅμως οὐδέποτε ἐφαντάσθη νὰ τὸν ἐξελληνίσῃ. Κατήρχετο εἰς τὰς ἑλληνικὰς ἀγορὰς τῆς Τζουμαγιᾶς καὶ τῶν Σερρῶν, εἰργάζετο εἰς Ἕλληνας, ἰατρεύετο δι' Ἑλλήνων, εἶχε σκάλαν του τὰς ἑλληνικὰς παραλίους πόλεις. Τότε ὁ εὐάτροφος Ἕλλην ἐμάνθανε τὴν γλῶσσαν τοῦ βραδέως βουλγάρου, ἵνα ἐμπορευθῇ μετ' αὐτοῦ, καίτοι ὁ βούλγαρος ἐνησμενίζετο νὰ λέγεται Ἕλλην, ἤτοι πολιτισμένος. Τὴν ἐπιμιξίαν αὐτὴν τὴν παρατηρεῖ ὁ Δάρβαρης εἰς τὴν γραμματικήν του (1806). Ὥστε τὸ κακὸν εἶναι ἀρχαῖον. Καὶ πράγματι οἱ Ἕλληνες, ἵνα μὴ ἁρπάζωσι τὰ τέκνα των ὡς γενιτσάρους, ἔκρυπτον τὴν ταυτότητά των ὁμιλοῦντες ξένην γλῶσσαν. Ἔπειτα ἦλθε τὸ 1821. Οἱ Ἕλληνες ἱερεῖς καὶ διδάσκαλοι κατεδιώχθησαν· ἐσυνήθιζεν ἤδη ὁ κόσμος εἰς τὸ ἰδίωμα τῶν ἀπὸ τοῦ βορρᾶ γειτόνων των, ὅπερ εἶναι*

μᾶλλον Σερβικὸν ἢ Βουλγαρικόν. Ἐν τούτοις ὁ παρατηρητής, ὅπως καὶ εἰς τὰς ταυτωνυμίας, οὕτω καὶ εἰς τὰς λέξεις, οὐχὶ σπανίως θ' ἀνακαλύψῃ ἀρχαίας ῥίζας ἑλληνικὰς μέσα εἰς ξενικὰς καταλήξεις.»

27

Ἐθνωφελὴ βιβλία. «Δὲν εἶναι μόνον ὁ Φαλμεράϋερ· ἐπειδὴ οὗτος ἦτο ὁ πρῶτος, ἔκαμε τόσον θόρυβον,» ἐξηκολούθησεν ὁ σοφὸς γέρων.

«Ἦλθον καὶ ἄλλοι, οἵτινες ἀμφισβητοῦσι τὸν ἑλληνισμόν, ὄχι τῆς σημερινῆς, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς ἀρχαίας Ἠπείρου καὶ Μακεδονίας.

Ὁ Καραπάνος ἀποδεικνύει τὸν ἑλληνισμὸν τῆς ἀρχαίας Ἠπείρου δι' ἔργου του, ὅπερ ἐπηκολούθησε τὰς ἀνασκαφάς του. Ὁ Χατζιδάκης διὰ τῆς ἱστορίας καὶ τῆς γλωσσολογίας ἀποδεικνύει εἰς ἔργον ἐθνωφελὲς τὸν ἑλληνισμὸν τῆς ἀρχαίας Μακεδονίας. Ὁ δὲ Δήμιτσας συλλέγει κατὰ ἑκατοντάδας τὰς ἑλληνικὰς ἐπιγραφὰς τῆς τελευταίας χώρας μας. Ἡ μεγαλαύχητος Μακεδονία ἦτο χώρα Ἑλληνική. Παρὰ τὸ Ἄργος τὸ Πελοποννησιακόν, τὸ Ἄργος τὸ Θεσσαλικόν, τὸ Ἄργος τὸ Ἀμφιλοχικὸν ἔχομεν καὶ Ἄργος Ὀρεστικόν. Οἱ Μακεδόνες ἦσαν Ἀργεάδαι, δωρικὸν ἔθνος μακεδνὸν καλούμενον κατὰ τὸν Ἡρόδοτον.»

28

Ἡ θέσις τῆς σήμερον. «Εἴκοσιν ἔτη πρὸ τοῦ Κριμαϊκοῦ,» ἐξηκολούθησε, «Βούλγαρός τις Μιχαηλόφσκη, ἐν Ῥωσσίᾳ ἐκπαιδευθείς, ἤρχισε νὰ διδάσκῃ ἀπὸ τοῦ Τυρνάβου μέχρι τοῦ Παζαρτζὴκ κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὁ Πανσλαβισμὸς εἶναι ἀρχαῖος. Τὸ Ξανθὸν Γένος, τὸ ἀπόγονον τοῦ Σβιατοσλάβου, τοῦ ἐκστρατεύσαντος κατὰ τῆς Πόλεως, ἔλεγον ἀπὸ αἰώνων οἱ προφῆται τῶν Ῥώσσων, ὅτι θὰ καθήσῃ ἐπὶ τοῦ Θρόνου τῶν Κωνσταντίνων. Ὁ μέγας Ἀλβανός, ὁ Καστριώτης, δημιουργεῖται Σλάβος ἀπὸ Δαλματὸν ἱερέα. Ἡ Βουλγαρία ἀνίσταται ὑπὸ τῶν Σλάβων. Ὁ Βούλγαρος τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ὁρμᾷ κατὰ τοῦ Πατριαρχείου, ὅπως ὁ ἀρχαῖος βασιλεύς του, ὁ

Συμεών, ὁ λεγόμενος ἡμιέλλην καὶ ἀνευφημούμενος ἑλληνιστὶ ὑπὸ τοῦ στρατοῦ του, ὥρμησε κατὰ τῆς πόλεως, ὅπου ἐξεπαιδεύθη.

Ἔπειτα μὲ τὴν συνεργασίαν τῶν Σλάβων οἱ Βούλγαροι στρέφονται πρὸς τὴν Μακεδονίαν. Ἐγώ, διδάσκαλος καὶ ἱερεὺς ἐκεῖ ἐπάνω, γνωρίζω καλὰ τὰς ἀτιμίας καὶ τὰ κακουργήματα, ποῦ διέπραξαν εἴκοσι πέντε χρόνια τώρα κατὰ τῶν δυστυχῶν μας ὁμογενῶν.

Καὶ ἐν τούτοις ἰδοὺ ἡ θέσις μας τὴν σήμερον!

Ὁ Ἑλληνισμὸς κατέχει ὅλην τὴν νότιον Μακεδονίαν.

Ὑπερέχει ἀριθμητικῶς εἰς τὴν κεντρικήν. Κατέχει τὰς πόλεις εἰς τὴν βόρειον. Ἐξέχει διὰ τῶν σχολείων του καὶ τοῦ πολιτισμοῦ παντοχοῦ. Ἡ Μακεδονία εἶναι καὶ θὰ εἶναι Ἑλληνική. Ὁ Θεὸς τὸ θέλει!»

29

Γέροντας καὶ Κάβο Φονιᾶς. Ὁ γέρων καταβληθεὶς ἀπὸ τὴν πολύωρον ὁμιλίαν καὶ τὴν συγκίνησιν ἐσιώπησε. Παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ προσῆλθε καὶ ἐκάθησεν ὁ ὀρφανὸς προστατευόμενός του. Ἦτο συγκινητικὸν τὸ σύμπλεγμα. Διήλθομεν τὸ στενὸν τῆς Κῶ. Ἐδῶ ἄλλοτε ἐμάχετο ὁ Ἑλληνικὸς στόλος κατὰ τῶν τριῶν ἡνωμένων μωαμεθανικῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς Τύνιδος, τῆς Αἰγύπτου. Ἰδοὺ τὸ ἀκρωτήριον τοῦ Γέροντα! Ἡ μεγαλειτέρα δόξα τοῦ ναυτικοῦ μας. Ἔπρεπεν, ἔπρεπεν ἓν πλοῖόν μας νὰ ἐνθυμίζῃ τὸ ὄνομά του. Διατί τάχα Μυκάλη καὶ ὄχι Γέροντας; Διὰ νὰ κεντήσωμεν τὸν ζῆλον τῆς νέας γενεᾶς δὲν πρέπει νὰ περιφρονῶμεν τὰς σημερινὰς δόξας.

Ποῦ εἶναι ἡ Κουτσούφλιανη, ἡ Κασσάνδρα, ὁ Νικοτσάρας, ὁ Σταθᾶς, ὁ Κατσώνης; Ποῦ εἶναι ἡ Ἔρεσὸς καὶ ἡ Μεθώνη; Πῶς ἐχάθη τὸ ὄνομα τοῦ πυρπολητοῦ Ματρόζου; Ἰδοὺ ὀνόματα διὰ τὰ ἀντιτορπιλλικά μας. Ποῖος εἶναι ὁ φόρος τῆς εὐγνωμοσύνης λοιπὸν διὰ τοὺς ἡρωικοὺς ἐργάτας; Ποία ἡ τιμὴ διὰ τὴν ἀληθῆ δόξαν;

Ὁ Ἥλιος ἔδυεν, ὅτε διερχόμεθα τὸ στενὸν τῆς Σάμου. Ἀριστερά μας εἴχομεν τὸν Κάβο-Φονιᾶν, ὅπου ἀποβιβαζόμενος ὁ τουρκικὸς στρατὸς κατὰ τὸν Ἱερὸν Ἀγῶνα ὑπέστη παναλεθρίαν ὑπὸ τῶν Σαμίων.

30

Ἡ Χίος μὲ τὰ καράβια. *Εἰς Χίον ἐξήλθομεν· ὁ γέρων ἐπώλησε τὴν ἑπομένην τοὺς σκαλιστοὺς σταυροὺς καὶ τὰ ὀστέϊνα κομβολόγιά του. Ἦτο εὐχαριστημένος, ἰδίως, διότι ἔβλεπε πλῆθος ἀτμοπλοίων νὰ εἰσέρχωνται καὶ νὰ ἐξέρχωνται εἰς τὸν ἀσφαλῆ λιμένα τῆς νήσου. Ἐνεθυμεῖτο τὸν δημώδη στίχον, ὅστις ἔλεγε· «κ' ἡ Χιὸς μὲ τὰ Καράβια». Εἰς τὰ πλεῖστα ἐκυμάτιζεν ἡ ἑλληνικὴ σημαία. Πολλὰ ἐκ τούτων ἦσαν Ἄνδρια. «Τὰ πλοῖα αὐτά,» μοῦ εἶπεν, «εἶναι ἔμμεσος βοήθεια τῆς Μακεδονίας μας. Ἡ γενικὴ πρόοδος τοῦ ἔθνους ἀντανακλᾷ εἰς ὅλα τὰ μέρη. Καὶ ἡ Ἄνδρος ἔχει περὶ τὰ τεσσαράκοντα ἀτμόπλοια σήμερον . . . Βεβαίως θὰ γνωρίζῃς ὅτι τὰ Στάγειρά μας ἦσαν ἀποικία Ἀνδρίων».*

31

Ὁ Ταὼς. *Δὲν ἄφηνεν εὐκαιρίαν, νὰ μὴ ὁμιλήσῃ περὶ τοῦ μεγάλου Σταγειρίτου καὶ τοῦ μαθητοῦ του· ἐνόμιζες ὅτι ἦτο εἷς ἀπὸ τοὺς φανατικοὺς ἐκείνους ἀριστοτελικοὺς τοῦ μεσαίωνος, ἢ κανεὶς ἀπὸ τοὺς παλαιμάχους ὀπαδοὺς τοῦ υἱοῦ τοῦ Φιλίππου.*

«Ἡ ἀναγέννησις τῶν γραμμάτων,» ἐξηκολούθησε, «δὲν ἔλαβε μικρὰν ἄνθησιν ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ Ἀριστοτέλους· μήπως ἡ μεταρρύθμισις τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ Δύσει; Καὶ αὐτὸς ὁ Δυρβινισμὸς εἶναι ἀνακάλυψις τοῦ Σταγειρίτου... Ἀλλὰ μὴ πηγαίνῃς μακράν,» διέκοψε σταματῶν με διὰ τῆς χειρὸς εἰς τὴν θέαν ἑνὸς Παγωνίου. «Ὁ Ταὼς μήπως δὲν ἦχθη ἐξ Ἰνδιῶν εἰς Εὐρώπην τὸ πρῶτον ἀπὸ τὸν Ἀλέξανδρον, διὰ νὰ πλουτίσῃ τὴν ἱστορίαν τῶν Ζῴων τοῦ διδασκάλου του;».

32

Αἱ τέσσαρες ἐποχαί. *Διενυκτερεύσαμεν ἐν Χίῳ. Εἰς τὴν οἰκίαν γνωστοῦ μας ὁμογενοῦς ἐδειπνήσαμεν καὶ ἐμάθομεν νεώτερα μακεδονικά. Κρῆτες ὁπλαρχηγοὶ εἶχον πέσει ἐνδόξως ἐκεῖ ἐπάνω. Ὁ ἐνθουσιασμὸς τοῦ γέροντος ἦτο ἀκράτητος. «Καὶ ἄλλη μεγάλη ἐποχὴ θὰ προβάλῃ,» ἔλεγε. «Χρεωστοῦμεν δύο εἰς τὴν Μακεδονίαν. Διότι τέσσαρες εἶναι αἱ μεγάλαι ἐποχαὶ τοῦ ἑλληνισμοῦ. Ἡ ἐποχὴ τῶν Μηδικῶν, ἡ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἡ τοῦ Βουλγαροκτόνου καὶ ἡ τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος.*

Διαβλέπω νέον ἀγῶνα μεγάλον ὅσον ἐκεῖνοι καὶ νέους ὡραίους ἡρωϊσμούς. Ἡ Μακεδονία θὰ εἶναι τὸ θέατρον τῆς νέας ἐθνικῆς τραγῳδίας».

33

Καὶ τὸ μῖσος μεγάλο! *«Ἡ Τραγῳδία ἤρχισεν,» ἐξηκολούθησεν. «Εἶδες πῶς καὶ ποῦ ἔπεσαν ἐκεῖνοι οἱ γίγαντες Κρῆτες; Ἀπὸ τὴν Κρήτην εἰς τὸ Μουρίχοβον ψηλὰ μὲ σκοπὸν νὰ ἀποθάνωσιν... Ὁ φανατισμὸς ἤρχισε, καὶ τὸ μῖσος μεγάλο γεννᾶται ἐκεῖ ἐπάνω. Ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους χρόνους. Διάβασε Ἡρόδοτον ὄγδοον ἑκατὸν δεκαέξ. Εἰς τὴν Ῥοδόπην κατέφυγεν ὁ βασιλεὺς τῶν Βισαλτέων, ὅταν ἐπέρνα ὁ Ξέρξης. Οὗτος ἀπηγόρευσεν εἰς τὰ ἓξ τέκνα του νὰ ὑπάγουν μαζὶ μὲ τὸν ἐχθρὸν τῆς πατρίδος του. Ἐκεῖνα ἀλογήσαντα ἢ θέας χάριν συνώδευσαν τὸν Ξέρξην. Τότε, ἐπιστρέψαντα, ὁ πατὴρ τὰ τιμωρεῖ ὑπερφυῶς, ὡς λέγει ὁ Ἡρόδοτος. Ἐτύφλωσεν αὐτά, διότι ἐπορεύθησαν κατὰ τῆς Ἑλλάδος!».*

34

Τὸ δρομολόγιόν μας. *Ἐπρόκειτο ἤδη ν' ἀναχωρήσω διὰ Πειραιᾶ, ἀλλ' ᾐσθανόμην ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ χωρισθῶ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπόν μου. Τὸ ἐφανταζόμην ὡς συμφοράν. Ἔπειτα, ὡς ἕνα σκοπὸν τοῦ βίου μου, δὲν εἶχον ἐγὼ τὸ νὰ ἐπισκεφθῶ τὴν Μακεδονίαν; Ἀφ' οὗ δὲν ἠδυνήθην, διατί τάχα νὰ μὴ μείνω ἀκόμη ν' ἀκούσω τὰ ὡραῖα αὐτὰ μακεδονικὰ ἀπηχήματα ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ πολιοῦ γέροντος, ὁ ὁποῖος συνεκέντρωνε τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς χώρας ὁλόκληρον;*

Εἶχον μάθει πλέον τὸ ὄνομά του. Ἐλέγετο Ἰωαννίκιος· ὁ μικρὸς Κρουσοβίτης, ὁ Λάμπης, τὸν ἐκάλει πατέρα Γιαννίκο. Τὴν ἑπομένην θ' ἀνεχώρει διὰ Σμύρνην· ἐπήγαινεσ εἰς Λῆμνον, ἐκεῖθεν θὰ ἐπέρνα διὰ λέμβου εἰς Ἅγιον Ὄρος, ἐκεῖθεν θὰ ἐπήγαινεν εἰς Θεσσαλονίκην. Ὅταν τέλος διέκρινα εἰς τὸ βάθος τῶν ὀφθαλμῶν του τὴν λύπην του διὰ τὸν χωρισμόν μας καὶ τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι ἔχει νὰ μοῦ εἴπῃ πολλά, πολλὰ ἀκόμη ὡραιότερα καὶ γενναιότερα, μυστικώτερα καὶ συγκινητικώτερα, τότε τὸ ἀπεφάσισα... Θὰ τὸν συνώδευα μέχρι Λήμνου! Ἵνα

ἴδω ἐκ τοῦ μακρόθεν τοὐλάχιστον τὴν ἱερὰν γῆν τῆς Μακεδονίας, καὶ ἀκούσω ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ γέροντος φίλου μου τὰ γοητευτικὰ ἀπηχήματα τῆς μάρτυρος χώρας.

Κ. Σ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ

ΔΗΜΩΔΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ

ΓΑΜΗΛΙΑ ΑΣΜΑΤΑ[1]

Α΄) *Φέγγε, φεγγάρι μ', φέγγε ὅλην τὴν ἑβδομάδα,*
Χαρὰ θέλω νὰ κάμω, τὸν γυιόν μου νὰ παντρέψω,
Τὸν ἥλιο νὰ καλέσω. κι' ὁ ἥλιος δὲν ἀδειάζει
καὶ στέλνει τὸ φεγγάρι.
Σύρε, φεγγάρι μ', σύρε σύρε ν' ἀρραβωνιάσῃς,
σύρε νὰ στεφανώσῃς.

Β΄) *Τὰ δρὸ στεφανωμένα. τὰ δρὸ ζευγαρωμένα.*
Γιὰ στάξε, βρύσι, μιὰ φορά,
γιὰ στάξε τρεῖς καὶ πέντε,
νὰ πάρῃ ὁ νιόγαμβρος νερὸ
νὰ λούσῃ τὰ μαλλιά του.

Γ΄) *Λούζεται τ' ἀρχοντόπουλο σ' ἕνα χρυσὸ λιγένι·*
ἡ πάπια φέρνει τὸ νερὸ κ' ἡ χήνα τὸ σαπούνι
κ' ἡ ἀδελφὴ ἡ ἀγλήγορη φέρνει χρυσὸ μαντήλι.
Κράτα, ἀδερφή μου, τὸ μαντήλ' νὰ μάσῃς τὰ μαλλιά μου,
νὰ μὴ τὰ μάσουν οἱ οὐχτροί μ' καὶ μοὶ τὰ κάμουν μάγια.

Δ΄) *Σπέρνει ἡ νοῦνα τὸ κριθάρι*
νὰ φυτράσῃ φοῦντες, φοῦντες,
σὰν τοῦ νιόγαμβρου τὴν κάπα
σὰν τῆς νύφης τὰ στολίδια.

---

[1] *Ἀπὸ τὴν βραβευθεῖσαν ὑπὸ τῆς «Γλωσσικῆς Ἑταιρείας» συλλογὴν τοῦ καθηγητοῦ κ. Ἀθ. Ἰωαννίδου.*

ΕΔΕΣΣΑ (ΤΕΩΣ ΒΟΔΕΝΑ)

Ἔδεσσα! Εἶναι τὸ ὄνομα τῆς ἀρχαιοτάτης ἴσως Μακεδονικῆς πόλεως ἥτις εἰς προϊστορικοὺς σχεδὸν χρόνους ἐγένετο ἡ ἀρχικὴ ἑστία καὶ ἡ πρώτη κοιτὶς τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους, τοῦ μέλλοντος μεγαλείου αὐτοῦ καὶ σύμπαντος τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Τὸ ἔνδοξον, γλυκὺ καὶ προσφιλὲς ὄνομα τῆς Ἐδέσσης πρέπει ὁριστικῶς πλέον καὶ ἀνεξαλείπτως νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰ χείλη, τὴν καρδίαν καὶ τὴν γραφίδα τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων, ἀντὶ τοῦ βαρβαροφώνου «Βοδενά». Ἤδη ἡ κοινότης Ἐδέσσης, τὰ ἐκπαιδευτήρια αὐτῆς, αἱ ἐκεῖ Ἀδελφότητες καὶ πάντες σχεδὸν οἱ κάτοικοι καθιέρωσαν τὴν ἀρχαίαν καὶ δεδοξασμένην ταύτην ὀνομασίαν· ἡ ἐθνικὴ φιλοτιμία ἀπαιτεῖ καὶ τὸ καθῆκον ἐπιβάλλει νὰ διαδοθῇ καὶ γενικευθῇ αὕτη. Ἡ Ἔδεσσα ἀπὸ τῶν μυθικῶν καὶ προϊστορικῶν χρόνων τῆς Μακεδονίας διετέλεσεν ἐπὶ αἰῶνας ἕδρα τῶν βασιλέων αὐτῆς μέχρι τοῦ Ἀρχελάου, ὅστις μετέφερε ταύτην εἰς τὴν *Πέλλαν*, τοὺς σημερινοὺς Ἀποστόλους. Ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀναφέρονται ὡς ἐνδιαίτημα τῶν μοναρχῶν τῆς Μακεδονίας καὶ αἱ *Αἰγαί*, οὗπερ μνεία γίνεται καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου ῥήτορος Δημοσθένους. Μέχρι σήμερον, καθόσον γινώσκω, δὲν ἔχει ὁρισθῇ ἐπακριβῶς ἡ θέσις τῶν Αἰγῶν. Ἐκ τῆς τοπικῆς ὅμως ἐξετάσεως καὶ ἐξ ἄλλων πείθομαι, ὅτι *Αἰγαὶ* ἐκαλεῖτο τὸ ὑψηλότερον μέρος τῆς Ἐδέσσης, τὸ ὀχυρὸν αὐτῆς, ἡ ἀκρόπολις, ἔνθα διέμενον οἱ βασιλεῖς, οἱ αὐλικοὶ καὶ ἐν γένει οἱ ἐξέχοντες τῶν πολιτῶν, ἀκριβῶς ὅπου κεῖται σήμερον ἡ πόλις, ἡ νεωτέρα Ἔδεσσα, τοῦ πολλοῦ λαοῦ ἔχοντος τὰς κατοικίας του κάτω τῆς πόλεως, πρὸς ἀνατολάς, εἰς ἣν θέσιν εὑρίσκονται ἤδη οἱ θαυμάσιοι, οἱ σύνδενδροι καὶ ὑδατοβριθεῖς ἀπειροπληθεῖς κῆποι τῆς πόλεως. Οὐχὶ σπανίως,

πάντοτε δὲ τυχαίως, ἐκθάπτονται πολλαὶ ἀρχαιότητες καὶ ἐντὸς τῆς Ἐδέσσης καὶ κάτω αὐτῆς, ἀλλ' ἀείποτε ἐν ταύταις, ὡς καὶ ἐν τοῖς νομίσμασιν, ἀναφέρεται ὁ «δῆμος Ἐδεσσαίων» οὐδέποτε δὲ ὁ «δῆμος Αἰγῶν»· καὶ νομίσματα εὑρέθησαν μὲ σύμβολον τὴν αἶγα, τὰ ὁποῖα ὅμως πάλιν ιέρουσι τὸν «δῆμον Ἐδεσσαίων». Καὶ τοῦτο κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην, διότι αἱ Αἰγαὶ ἦσαν μέρος, συνοικία οὕτως εἰπεῖν, τῆς Ἐδέσσης, οὐχὶ δὲ καὶ ἰδία πόλις.

Ἡ σπουδαιότης τῆς σημερινῆς πόλεως Ἐδέσσης ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν εἶναι καταφανεστάτη· τοῦτο δὲ ἐκ τῆς ἱστορίας καταδεικνύεται, ἐκ τῆς γεωγραφικῆς θέσεώς της καὶ ἐξ ἁπλῆς ὄψεως. Ἐπὶ τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας διαρκῶς διετέλεσε μία τῶν κραταιοτέρων καὶ μᾶλλον ὀχυρῶν θέσεων τοῦ κράτους, ἐπιτυχῶς ἀντιστᾶσα κατὰ τῶν πολλῶν ληστρικῶν ἐπιδρομῶν τῶν διαφόρων βαρβάρων, ἰδίως τῶν Βουλγάρων. Καὶ κατὰ τῶν Τούρκων ἡρωϊκῶς ἐπὶ πολὺ ἠγωνίσθη καὶ ἀνθεῖξε, καὶ περὶ αὐτὴν σφοδραὶ καὶ πεισματώδεις μάχαι συνήφθησαν, ἰδίως πλησίον τοῦ Χριστιανικοῦ νεκροταφείου, ἔνθα ἀκόμη οἱ Τοῦρκοι δεικνύουσι τὴν θέσιν τῶν πεσόντων μαρτύρων των. Κατὰ τὴν διασωζομένην δὲ παράδοσιν ἡ Ἔδεσσα ἡλώθη διὰ προδοσίας Χριστιανοῦ, Κὲλ Πέτρου καλουμένου, ἐξισλαμισθέντος κατόπιν, οὗ ἀπόγονοι φέρονται μέχρι σήμερον. Τὰ ἄφθονα ὕδατα τὰ κατακλύζοντα τὴν πόλιν καὶ τοὺς περὶ αὐτὴν καταφύτους καὶ ἐξόχου ὡραιότητος κήπους, οἱ πολλοὶ καὶ μεγαλοπρεπεῖς καταρράκται καὶ αἱ πέριξ αὐτῆς γραφικώταται τοποθεσίαι προορίζουσι τὴν καλὴν καὶ ὑπερήφανον Ἔδεσσαν δι' ἐξοχὴν σπανίαν καὶ εὐαρεστοτάτην καὶ διὰ βιομηχανικὸν κέντρον μέγα καὶ σπουδαιότατον. Ἤδη λειτουργεῖ ἐν αὐτῇ ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν εὐδοκίμως καὶ ἐπικερδῶς μεγαλοπρεπὲς νηματουργεῖον μετὰ 300 καὶ πλέον ἐργατῶν, καὶ ἕτερον ἐργοστάσιον ἀνεγείρεται μετὰ πυρετώδους δραστηριότητος ὑπὸ στιβαρὰν διεύθυνσιν τοῦ εὐφυοῦς καὶ φιλογενοῦς κ. Ἡρακλέους Χατζῆ Δημούλα· εὑρίσκεται δ' ἐν σχεδίῳ καὶ τρίτον τοιοῦτον· καὶ ταῦτα πάντα ἐκτελοῦνται ὑπὸ ὁμογενῶν καὶ μόνων. Ὅθεν ἐπίκειται μεγάλη βιομηχανικὴ πρόοδος τῆς πόλεως, ὡς εἴπομεν, ἀλλὰ πρέπει νὰ προηγηθῇ καὶ ἐπέλθῃ ἡ δέουσα ἡσυχία καὶ ἀσφάλεια.

Ταχύτερον καὶ ἐγκαιρότερον ἡμῶν οἱ Σλάβοι κατενόησαν τὴν μεγάλην σπουδαιότητα τῆς Ἐδέσσης, πρὸς κατάκτησιν τῆς ὁποίας καταβάλλουσι δραστηρίους καὶ ἀκαταπαύστους ἐνεργείας, ἀρξάμενοι τοῦ ἔργου ἀπὸ τοῦ 1860, καὶ προτήτερα μάλιστα, ὡς πολὺ καλῶς ἐνθυμούμεθα. Συχνὰ τότε ἐπεσκέπτοντο αὐτὴν Ρῶσσοι πρόξενοι, ποικίλοι ἀπόστολοι Σλάβοι, ὁ Μλαδενώφ, ἀποθανὼν μετὰ ταῦτα ἐν ταῖς φυλακαῖς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ ἐντόπιος τυχοδιώκτης Γῶγος, ἐγκατασταθεὶς ἐπὶ τέλους ἐν Ἐδέσσῃ, πρῶτος αὐτὸς ὑψώσας τὴν σημαίαν τοῦ Βουλγαρισμοῦ καὶ ἀνοίξας ἐν τῇ οἰκίᾳ του τὸ πρῶτον Βουλγαρικὸν σχολεῖον, καὶ ἄλλοι, κηρύττοντες τὴν νέαν ἐθνικότητα καὶ θανάσιμον μῖσος κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ κατὰ τῆς ἡμετέρας ἁγίας Ἐκκλησίας. Ἔκτοτε δὲ οὐδὲ μίαν ἡμέραν ἔλειψεν ἡ καθ' ἡμῶν καταδίωξις, καθισταμένη βαθμηδὸν δραστηριωτέρα καὶ ἀγριωτέρα. Πρέπει νὰ ἐπαναληφθῇ καὶ ἐδῶ, τὸ ἄλλως πολὺ γνωστόν, ὅτι ἀείποτε αἱ διοικητικαὶ ἀρχαὶ τοῦ τόπου ἢ ἐβοήθουν τοὺς Βουλγάρους κατὰ τὰς ἁρπαγὰς τῶν Ἐκκλησιῶν ἡμῶν καὶ σχολείων ἢ καὶ ὅλως ἠδιαφόρουν εἰς τὰς ποικίλας βιαιοπραγίας αὐτῶν. Κατὰ τὴν ἀπὸ ὀκταετίας καὶ πλέον διεγερθεῖσαν κακοῦργον καὶ ληστρικὴν κίνησιν ἐν Μακεδονίᾳ, τὴν μόνον σκοπὸν ἔχουσαν τὴν καταστροφὴν καὶ ἐξόντωσιν παντὸς Ἑλληνικοῦ ἐν αὐτῇ, εἰς τὰ περίχωρα τῆς Ἐδέσσης ἀπέστειλαν τοὺς τολμηροτέρους καὶ ἱκανωτέρους βοεβόδας, τὸν Λοΐκαν, Καρατάσον καὶ ἄλλους, μετεχειρίσθησαν τὰ πάντα πρὸς ἐκβουλγαρισμὸν τῆς Ἐδέσσης καὶ τῶν περὶ αὐτὴν χωρίων, καὶ ἐτρομοκράτησαν ἀπηνῶς καὶ σκληρῶς ἐπὶ πολὺν χρόνον τὸν τόπον, ἔχοντες βοηθοὺς καὶ συνενόχους εἰς τοῦτο καὶ ὑπαλλήλους τῆς διοικήσεως· ἡ θρασύτης των ὑπερέβη τὰ ὅρια τοῦ πιστευτοῦ· ὁ ἴδιος ὁ Λοΐκας, ὁ βοεβόδας καὶ ἄλλοι κομῖται εἰσήρχοντο εἰς τὴν Ἔδεσσαν σχεδὸν ἐν μέσῃ μεσημβρίᾳ καὶ κατέλυον ἐπὶ ἡμέρας ἐν ταῖς οἰκίαις καὶ τῶν Ἑλλήνων αὐτῶν, οὓς βαρέως ἐφορολόγουν· ἦλθε δὲ στιγμή, καθ' ἣν ἐκινδύνευσεν ὁ Ἑλληνισμὸς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑστίᾳ τοῦ Μακεδονισμοῦ. Πρὸ τριῶν καὶ πλέον ἐτῶν ὁ Σ. Δ., ὁ ἔξοχος πολιτευτὴς καὶ διπλωμάτης τῆς Ἑλλάδος, ὁ μέγας φίλος τῆς Μακεδονίας καὶ ὁ ὑπὲρ πάντας τοὺς πολιτευομένους ἐξετά-

ζων καὶ παρακολουθῶν τὰ ἐν τῇ χώρᾳ ἡμῶν ἐκτυλισσόμενα γεγονότα μοὶ ἔλεγεν, ὅτι οἱ Βούλγαροι ἐν Ἐδέσσῃ καὶ τοῖς περιχώροις θὰ ἐργασθῶσι δραστηριώτατα πρὸς ἐκπόρθησιν αὐτῆς, ὅπερ ἦτο ἀληθέστατον. Εἶναι ἀδύνατον νὰ φαντασθῇ τις τὴν ἀτιμίαν καὶ προστυχιὰν τῶν Βουλγάρων συνηνωμένας μετὰ τῆς βδελυρωτέρας κακουργίας. Ὅπως ἐκθέσωμεν πάντα τὰ γινόμενα λεπτομερῶς, πρέπει νὰ ὑπερβῶμεν τὰ ὅρια καὶ τὸν σκοπὸν τῆς παρούσης διατριβῆς· ἀλλ' οὐχ' ἧττον θεωροῦμεν παράλειψιν καθήκοντος καὶ ἐντελῶς ν' ἀποσιωπηθῶσι ταῦτα.

Λοιπὸν αὐτοὶ οἱ ἄθλιοι πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ μιαροῦ σκοποῦ των οὐδενὸς μέσου ἠμέλησαν καὶ τοῦ μιαρωτέρου καὶ τοῦ γελοιωδεστέρου καὶ τοῦ ἀτιμωτέρου, πᾶσαν βίαν καὶ κακουργίαν μετελθόντες καὶ οὐδὲν οὔτε θεῖον οὔτε ἀνθρώπινον φοβηθέντες ἢ σεβασθέντες. Καθ' ἑκάστην διέδιδον τὰς τρομακτικωτέρας εἰδήσεις πρὸς καταπτόησιν, ἐφοβέριζον, ὕβριζον καὶ ἠπείλουν τοὺς πάντας δημοσίᾳ, ἐζήτουν χρήματα, ἀπειλοῦντες διὰ θανάτου τοὺς ἀρνουμένους νὰ πληρώνωσιν, ἀπηγόρευον εἰς τοὺς χωρικοὺς νὰ φέρωσι τὰ πρὸς τροφὴν καὶ καύσιμον ὕλην εἰς τὴν πόλιν, φονεύοντες τὰ ἄλογα ζῷα τῶν παρακουσάντων, ἠμπόδιζον τοὺς πολίτας νὰ μεταβαίνωσιν εἰς τὰ κτήματά των, ἀπέτρεπον τοὺς χωρικοὺς νὰ ὑπηρετῶσι τοὺς Ἕλληνας, κατὰ τὰς νύκτας ἐθορύβουν εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ ἐκτύπουν τὰς ἐξωθύρας τῶν οἰκιῶν πρὸς ἐμποίησιν τρόμου καὶ ἐφόνευσαν μέχρι σήμερον ἄνω τῶν ἑκατὸν Ἑλλήνων ἐξ Ἐδέσσης καὶ τῶν πέριξ χωρίων, τῶν πλείστων ἁπλῶν ἀνθρώπων καὶ ἐργατικῶν, διὰ μόνον τὸν λόγον ὅτι ἦσαν Ἕλληνες καὶ ὅπως διὰ τρόμου ἐπιβληθῶσι τοῖς κατοίκοις. Ἀλλ' οἱ δείλαιοι ἔπραξαν πάντα ταῦτα καὶ ἐξακολουθοῦσι πράττοντες χωρὶς νὰ ἐννοήσωσι καὶ λάβωσιν ὑπ' ὄψει τὴν ἀκατάβλητον ψυχικὴν ἰσχὺν ἡμῶν καὶ τὴν ἀκράδαντον πίστιν εἰς τὸν ἱερὸν καὶ ὑψηλὸν σκοπόν, ὑπὲρ οὗ ἀγωνιζόμεθα δι' ὅλου τοῦ χρόνου. Ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες δὲν ἐργαζόμεθα, δὲν κοπιῶμεν καὶ δὲν θυσιαζόμεθα ὑπὲρ δόξης, ὑπὲρ μεγαλείου, ὑπὲρ κατακτήσεων, ὑπὲρ μεγάλου Κράτους καὶ ὑπὲρ ὑλικῶν ἐν γένει πραγμάτων· ὁ ἀγὼν ἡμῶν, τὸ ἐναντίον, εἶναι πάντοτε ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας, ὑπὲρ τοῦ καλοῦ, ὑπὲρ τῆς

προόδου, ὑπὲρ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ ὑπὲρ παντὸς ὅ,τι ἰδεῶδες ἔχει ὁ ἄνθρωπος· ἐν ἡμῖν ὑφίσταται καὶ ἐνυπάρχει τι αἰώνιον, ἀείζωον, ἀθάνατον, καὶ ὑπάρχομεν ἐν τῷ κόσμῳ ἀφ' οὗ χρόνου ὑπάρχει ἄνθρωπος καὶ ἱστορία, διατηρήσαντες μόνοι ἡμεῖς ἐξ ὅλων τῶν ἐθνῶν ἕως σήμερον τὴν αὐτὴν γλῶσσαν καὶ τὰ αὐτὰ ἰδεώδη. Πιστεύομεν, ὅτι εἴμεθα ὄργανα τῆς θείας Προνοίας, Ἣν ὑπηρετοῦμεν καὶ Ἥτις ἀμείβουσα ἡμᾶς σώζει καὶ διατηρεῖ. Βεβαίως θαῦμα θεωρεῖται πῶς μετὰ τόσα παθήματα, μετὰ τόσας ἀδικίας καὶ καταδρομὰς τῆς Εὐρώπης, μετὰ τοιαύτην ἀπομόνωσιν ἡμῶν καὶ περιορισμὸν εἰς μόνας τὰς ἡμετέρας δυνάμεις, πῶς, λέγω, ἀκόμη ὑπάρχομεν ἐν Μακεδονίᾳ. Αἴτια τούτου εἶναι, ὅτι θεωροῦμεν τιμὴν ἡμῶν νὰ ἤμεθα Ἕλληνες καὶ Ἕλληνες νὰ μένωμεν μέχρι θανάτου. Δὲν θὰ καταβληθῶμεν, δὲν θὰ ὑποκύψωμεν, δὲν θὰ πέσωμεν μὴ φοβούμενοι καὶ πτοούμενοι οὔτε ἀπὸ τῶν Τούρκων, οὔτε ἀπὸ τῶν Βουλγάρων, οὔτε ἀπὸ τῶν Εὐρωπαίων διπλωματῶν. Μήπως οἱ πατέρες ἡμῶν ἐφοβήθησαν αὐτούς; Ἔχομεν τὸ μέγα καὶ ἐξαιρετικὸν εὐτύχημα, ὅτι ἐμπνεόμεθα καὶ ἐγκαρδιούμεθα ὑπὸ δύο θρησκειῶν, τῆς θρησκείας τῆς μεγάλης καὶ ἐνδόξου τοῦ Ἔθνους ἡμῶν, ἥτις καλεῖται *Ἑλληνισμός*, καὶ τῆς θείας καὶ ἱερᾶς τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, τὰς ὁποίας καὶ τὰς δύο διαφυλάττομεν βαθέως ἐν τῇ ψυχῇ καὶ τῇ καρδίᾳ ἡμῶν, οὐδέποτε ἀποχωρίζοντες τὴν μίαν τῆς ἄλλης καὶ διατηροῦντες αὐτὰς ἀείποτε καθαρὰς καὶ ἀμολύντους. Ἡμεῖς οἱ Μακεδόνες ὑπερτάτην τιμὴν θεωροῦμεν νὰ ἤμεθα Ἕλληνες, νὰ ὑπηρετῶμεν τὸν Ἑλληνισμὸν καὶ ν' ἀγωνιζώμεθα ὑπὲρ αὐτοῦ, ἀφ' οὗ οὐδὲν ἀπολύτως δύναται νὰ χωρίσῃ ἡμᾶς.

Ἐπαναλαμβάνοντες λοιπόν, λέγομεν, ὅτι οἱ Βούλγαροι πᾶν ἄκρον καὶ ἔσχατον μέσον μετεχειρίσθησαν, ὅπως ἐκβαρβαρώσωσι τὴν ὡραίαν Ἔδεσσαν, τὸ ἄνθος τῆς Μακεδονίας, τὴν πρώτην κοιτίδα αὐτῆς· ἀλλὰ πρὸς κέντρα λακτίζουσι· διότι ὁ ἀνίερος αὐτῶν καὶ βδελυρὸς πόλεμος καθ' ἡμῶν μᾶλλον ἰσχυροποίησε καὶ ἐστερέωσε τὸν ἐν Ἐδέσσῃ Ἑλληνισμόν, ὃν ὁ Θεὸς φυλάττει. Ἀλλ' ἡ ἡμετέρα αὕτη πεποίθησις καὶ πίστις περὶ τοῦ δυσπολεμήτου καὶ τῆς ἰσχύος τοῦ Ἑλληνισμοῦ δὲν ὀφείλει νὰ ναρκώσῃ καὶ ἀποκοιμίσῃ ἡμᾶς· τοὐναν-

τίον οὐδὲ στιγμὴν πρέπει νὰ σταματήσωμεν καὶ νὰ παύσωμεν ἐνεργοῦντες, ἀγωνιζόμενοι καὶ πράττοντες τὸ ἡμέτερον καθῆκον. Ὡς εἴπομεν, ἡ Ἔδεσσα εἶναι σπουδαιότατον κέντρον καὶ θέσις λίαν σημαντικὴ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν, καὶ ὀφείλομεν ταύτην τὴν πόλιν ἐκ παντὸς τρόπου νὰ διατηρήσωμεν εἰς τὴν μεγάλην πατρίδα· ὅθεν πρέπει νὰ ἐνθαρρύνωμεν καὶ ὑποστηρίζωμεν τοὺς Ἐδεσσαίους εἰς τὸν ἱερὸν ἀγῶνα αὐτῶν, ὃν τόσον τιμίως καὶ θαρραλέως μάχονται. Εἶναι γνωστόν, ὅτι ὑπάρχουσιν ἐκεῖ καλὰ σχολεῖα μετὰ 650 μαθητῶν, ἀλλ' εἶναι ἀνάγκη νὰ κατιστῶσι ταῦτα καλλίτερα, νὰ διορθωθῶσι τὰ ὑπάρχοντα κτίρια, νὰ κτισθῶσι καὶ νέα· ἀφεύκτως νὰ ἱδρυθῇ καὶ συσσίτιον, ἐν ᾧ νὰ περισυλλεγῶσι τὰ ἄπορα ὀρφανὰ τῆς σλαβικῆς θηριωδίας, καὶ νὰ διατηρηθῶσιν ὅσον τὸ δυνατὸν πλειότεροι ὑπότροφοι ἐν τοῖς σχολείοις ἐκ τῶν μεγάλων περιχώρων τῆς Ἐδέσσης. Πιστεύομεν καὶ πεποίθαμεν, ὅτι θὰ εἰσακουσθῶμεν, καὶ ὅτι θὰ εὑρεθῇ φιλότιμος καὶ γενναιόφρων Ἕλλην ἐκτιμῶν τὴν ὡραίαν Ἔδεσσαν, τὸ παρελθὸν καὶ τὸ μέλλον αὐτῆς, κηδόμενος τῆς ἐθνικῆς τιμῆς καὶ ζηλωτὴς τῆς πατρίου δόξης, ὅστις θὰ ἀναγνώσῃ τὴν παροῦσαν ἐπίκλησιν ἡμῶν καὶ θὰ θελήσῃ τιμῶν ἑαυτὸν καὶ τὸ Ἔθνος ἡμῶν νὰ διαπράξῃ μέγα τι καὶ γενναῖον ὑπὲρ τῆς κοιτίδος τῆς πολυδόξου καὶ ἀτυχοῦς Μακεδονίας.

Περὶ σχολείου Ἐδέσσης γίνεται λόγος κατὰ πρῶτον ἐν κώδικι κοινοτικῷ τοῦ 1773, ἔνθα γράφεται, ὅτι δι' αὐτὸ τὸ ἔτος συνεφωνήθη διδάσκαλος ἀντὶ 300 γροσίων ἐτησίως, ὑπερόγκου ποσοῦ διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, καθ' ἣν τὸ γρύσιον ἰσοδυνάμει μὲ μίαν σημερινὴν λίραν καὶ πλέον! Ἐκ τοῦ σπουδαίου τούτου μισθοῦ καὶ ἐκ τῶν καλῶς συντεταγμένων καὶ ὀρθογεγραμμένων ἐγγράφων τοῦ κώδικος τούτου καὶ ἄλλων μεταγενεστέρων κωδίκων δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν σχεδὸν μετὰ θετικότητος ὅτι καὶ πρὸ τοῦ 1773 καὶ μετὰ ταῦτα ὑφίσταντο καλὰ σχολεῖα ἐν Ἐδέσσῃ ἀναλόγως τῶν χρόνων ἐκείνων· πρὸς δὲ ἀποδεικνύεται τοῦτο καὶ ἐκ τῶν οὐκ ὀλίγων εὐπαιδεύτων τῶν ὑπαρξάντων ἐν αὐτῇ πρὸ 60—70 ἐτῶν· τοιοῦτοι δὲ ἦσαν ὁ Μηνᾶς Μινωΐδης, ὁ ἀρχαιόφιλος καὶ παράδοξος ἐκεῖνος φιλόλογος, ὁ Νικολούσκας, σπουδάσας τὴν ἰατρικὴν ἐν Βιέννῃ, ὁ Ἀνδρέας Οἰ-

κονόμου, ὁ πατὴρ τῶν Ἀδελφῶν Οἰκονόμου ἐν Τεργέστῃ, ὁ ἰατρὸς Στογιάντσες, ὁ Χατζῆ Τρίπκος, ὁ Πρώϊος Φράγκος, τελευταῖος λογοθέτης τῆς πόλεως, ὁ διδάσκαλος Μπουσέλας, ὁ Ι. Γουγούσης καὶ ἄλλοι πάντες Ἐδεσσαῖοι, ποιήσαντες τὰς πρώτας σπουδάς των ἢ καὶ πάσας ἐν τῇ πατρίδι των. Ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι τοῦ 1852 δὲν ἐλειτούργησαν, φαίνεται, ἐν Ἐδέσσῃ ἄλλα σχολεῖα ἐκτὸς τῶν γραμματοδιδασκαλείων· τοιαῦτα δὲ ὑπῆρχον τέσσαρα, ὧν τὸ ἓν μόνον διετηρεῖτο ὑπὸ τῆς κοινότητος, τῶν ἄλλων ἰδιωτικῶν ὄντων. Τὸ 1852 συνεστήθη διαρκέσαν διετίαν τὸ πρῶτον ἀλληλοδιδακτικὸν σχολεῖον ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν Ἰωάννου τινὸς ἐκ Πολυγύρου, ἀποφοίτου τοῦ ἐν Ἀθήναις διδασκαλείου. Οὗτος ἦν καλὸς διδάσκαλος, αὐστηρὸς εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων του καὶ πλήρης θάρρους καὶ ἐνθουσιασμοῦ. Κατόπιν ἐπί τινα ἔτη ἐκ νέου ἐλειτούργησε τὸ γραμματοδιδασκαλεῖον, μέχρις οὗ τὸ 1857 ὁ τότε ὡς ἔξαρχος ἀποσταλεὶς εἰς Ἔδεσσαν Εὐγένειος ὁ Κοζάνης μετέφερεν ἐκεῖθεν ὡς διευθυντὴν τῆς κατὰ πρῶτον συσταθείσης Ἑλληνικῆς σχολῆς τὸν Ἀναστάσιον Μαργαρίτην, Ἠπειρώτην· οὗτος, ἀρκετὰ ἐγγράμματος ὤν, εὐφυής, φιλόπονος καὶ σπουδάσας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν, διὰ τοῦ καλοῦ καὶ εὐπροσηγόρου χαρακτῆρός του καὶ διὰ τῆς εὐμεθόδου διδασκαλίας του, διαρκούσης συνήθως δεκάωρον καθ' ἑκάστην, ἔθεσε στερεὰς βάσεις τοῦ λαμπροῦ μέλλοντος τῶν σχολείων Ἐδέσσης καὶ τοῦ ἐν αὐτῇ Ἑλληνισμοῦ. Ἡ διδασκαλία του ὑπῆρξε γόνιμος καὶ καρποφόρος, διότι μαθηταὶ αὐτοῦ οὐκ ὀλίγοι μετέβησαν εἰς Ἀθήνας δι' ἀνωτέρας σπουδὰς καὶ διετέλεσαν κατόπιν ἐν Ἐδέσσῃ καὶ ἀλλαχοῦ ἔνθερμοι ὑποστηρικταὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῶν ἐθνικῶν παραδόσεων. Τούτου τοῦ διδασκάλου τοῦ Γένους ἱερὰν καὶ προσφιλῆ τὴν μνήμην διατηροῦσι μέχρι σήμερον εὐγνωμόνως οἱ Ἐδεσσαῖοι. Ἔκτοτε μέχρι σήμερον τακτικῶς λειτουργοῦσι τὰ ἐν Ἐδέσσῃ ἑκπαιδευτήρια πάντοτε ποιοῦντα προόδους καὶ ἀποφέροντα καλοὺς πνευματικοὺς καρπούς. δυστυχῶς ὅμως δὲν δύναται τὸ αὐτὸ νὰ λεχθῇ καὶ περὶ τῶν σχολείων τῶν θηλέων· ταῦτα λειτουργοῦσι μὲν ἀπαύστως ἀπὸ τοῦ 1863, ἀλλὰ δὲν ἀνταπεκρίθησαν εἰς τὸν προορισμόν των, οὐδὲ ἀπέφεραν τὰ προσδοκώμενα ἀποτελέσματα· τοῦτο δὲ ὄχι τόσον ἐξ ἐλλείψεως ζή-

λου καὶ προθυμίας, ὅσον διότι οἱ διδάσκαλοι δὲν ηὐτύχησαν νὰ διδαχθῶσι τὸν τρόπον τοῦ ἐργάζεσθαι. Οἱ ἁρμόδιοι εἶνε πλέον καιρὸς νὰ σκεφθῶσι καὶ νὰ φροντίσωσιν εἰλικρινῶς, ὅπως ἐν τοῖς κεντρικοῖς Παρθεναγωγείοις τῆς Μακεδονίας καλλίτερον καὶ σκοπιμώτερον παρασκευάζωνται αἱ μέλλουσαι διδάσκαλοι, πρὸ πάντων ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἔνθα καὶ ἐφέτος παρατηρεῖται ἀδιαφορία τις διὰ τὴν διδασκαλίαν ἐν τῷ Κεντρικῷ Παρθεναγωγείῳ. Τό γε νῦν ἐν τῷ Παρθεναγωγείῳ Ἐδέσσης καταφαίνεται ἐπαισθητὴ πρόοδος, ἥτις πιστεύομεν, ὅτι θέλει ἐξακολουθήσει.

Ἱερὸν καὶ ἀπαραίτητον καθῆκον θεωροῦμεν ν' ἀναφέρωμεν, ὅτι ὑπὲρ πάντας εἰργάσθη ἐπὶ πενταετίαν καὶ πλέον ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ πρὸς διάδοσιν τῆς παιδείας ἐν Ἐδέσσῃ καὶ καθ' ὅλην τὴν ἐπαρχίαν μέχρι Γιβγιλίου μετ' ἐπιμονῆς, θάρρους, ἐνθουσιασμοῦ, ἐθελοθυσίας καὶ αὐταπαρνήσεως, δυσκόλως κατανοουμένων καὶ πιστευτῶν, ὁ εὐφυέστατος ἐκεῖνος καὶ πλήρης ζωῆς καὶ σθένους Ἐπαμεινώνδας ὁ Σακελλαρόπουλος, οὗ τὴν μνήμην ἐσαεὶ διατηροῦσιν ἀγήρω, προσφιλεστάτην καὶ ζωηροτάτην οἱ εὐγνώμονες κάτοικοι· κατῆλθεν εἰς Ἔδεσσαν οὗτος ὡς ἰατρὸς τὸ 1868. Κατήγετο ἐκ Βονίτσης, ἧς ὑπῆρξε δήμαρχος καὶ βουλευτής, γενόμενος καὶ νομάρχης Ἀθηνῶν· ἀπεβίωσε δὲ τὸν Μάρτιον τοῦ 1896 ἐν Ἀθήναις.

Κτίρια σχολειακὰ ὑπάρχουσι δύο· τὸ Παρθεναγωγεῖον, ἔνθα λειτουργεῖ καὶ τὸ ἕτερον τῶν δύο Νηπιαγωγείων, κείμενον ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ ἀρχαίου καὶ μοναδικοῦ σχολείου τῆς πόλεως, καὶ τὸ μεγαλοπρεπὲς καὶ ἐπιβλητικὸν σχολεῖον τῶν ἀρρένων, ἀνεγερθὲν τὸ 1862. Ἔχει ἀποφασίσει ἡ κοινότης νὰ κτίσῃ Νηπιαγωγεῖον καὶ ἐν νέᾳ συνοικίᾳ, ἔνθα λειτουργεῖ ἤδη ἐν ἰδιωτικῇ οἰκίᾳ! Ἐκτὸς τούτου ὑπάρχει μεγάλη ἀνάγκη, ὅπως γίνῃ καὶ τρίτον τοιοῦτον ὑψηλότερα πρὸς τὴν γέφυραν (Κιοπρί)· ἀλλὰ πόθεν νὰ εὑρεθῶσι τὰ πρὸς τοῦτο χρήματα; Περιττὸν ὅλως θεωροῦμεν νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἡ ἀξιέπαινος κοινότης ἀποροῦσα ἐπαρκῶν ἐσόδων μετὰ δυσκολίας ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν διατήρησιν καὶ τῶν νῦν σχολείων.

Δυστυχῶς ἡ Ἔδεσσα δὲν ηὐτύχησε πολὺ εἰς εὐεργέτας τῶν ἐκπαιδευτηρίων αὐτῆς ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς πλείστας Μακεδονικὰς πόλεις. Μικραὶ συνδρομαὶ καὶ βοήθειαι παρὰ τῶν κατοίκων οὐδέποτε λείπουσιν, ἰδίως κατὰ τὴν σύνταξιν διαθηκῶν, ἀλλ' ἕνα μόνον κυρίως εἰπεῖν εὐεργέτην ἔσχε, τὸν Ἀνδρέαν Οἰκονόμου καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ. Οὗτος καταγόμενος ἐξ ἀρχαίας καὶ εὐγενοῦς οἰκογενείας, ἧς οἰκιακὴ γλῶσσα ἀείποτε ὑπῆρξεν ἡ Ἑλληνική, ἐγεννήθη ἐν Ἐδέσσῃ περὶ τὸ 1785. Ἀργότερον ἐν ἀνδρικῇ καὶ ὡρίμῳ ἡλικίᾳ ἕνεκα τῶν τότε ἀνωμαλιῶν μετῴκησεν εἰς Θεσσαλονίκην, ἔνθα εὐφήμως καὶ λίαν ἐπικερδῶς μετῆλθε τὸ ἐμπόριον καὶ τὸν τραπεζίτην· ἀπεβίωσε κατὰ τὸ 1856—57. Διὰ τῆς διαθήκης του ἀφῆκεν ὑπὲρ τῶν Ἐκπαιδευτηρίων Ἐδέσσης σπουδαῖον ποσόν, οὗ οἱ τόκοι μόνον νὰ δίδωνται· οἱ γενναιόφρονες υἱοί του αὐξήσαντες τὴν πατρικὴν δωρεὰν πέμπουσι κατ' ἔτος ἀπὸ πλείστων ἐτῶν διὰ τὰ σχολεῖα Ἐδέσσης ἑξήκοντα καὶ δύο εἰκοσόφραγκα. Οὗτοι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός των μετέβησαν καὶ ἀποκατεστάθησαν εἰς Τεργέστην, ἔνθα διὰ τῆς ἐργασίας των, τῆς δραστηριότητος καὶ τιμιότητος προύδευσαν καὶ ὑψώθησαν εἰς δόξαν καὶ πλούτη, ἐξόχως τιμηθέντες καὶ ὑπὸ τῆς Αὐστριακῆς Κυβερνήσεως· τελευταῖον δὲ ὁ πατρώζων καὶ φιλογενέστατος Ἰωάννης Ἀνδρέου Οἰκονόμου, μόνος ἐπιζῶν υἱός, ἔλαβε καὶ τὸν τίτλον βαρώνου παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος Φραγκίσκου Ἰωσήφ. Ἀπὸ τὴν εὐγένειαν τῆς καρδίας τοῦ ἀξίου γόνου τοῦ Ἀνδρέου Οἰκονόμου, ἀπὸ τὴν φιλομουσίαν του καὶ γενναιοφροσύνην ἡ πατρίς του Ἔδεσσα πολλὰ ἐλπίζει ἄτε διψῶσα μεγάλου εὐεργέτου. Τούτου τὸ χρυσοῦν ὄνομα διακαῶς ἐπιθυμεῖ νὰ βλέπῃ μεθ' ὑπερηφανείας ὑψηλὰ ἐγγεγλυμμένον καὶ λάμπον εἰς ὡραῖον σχολεῖον ἢ εἰς εὐρὺ συσσίτιον.

Τὸ 1861 συνεστήθη ἐν Ἐδέσσῃ ἡ πρώτη Ἀδελφότης τῶν νέων, σκοποῦσα τὴν ἵδρυσιν Νοσοκομείου καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν μελῶν αὐτῆς· ἕνεκα ὅμως ἀπειρίας καὶ ἐλλείψεως καταλλήλου διευθύνσεως ἐπ' ὀλίγον αὕτη διήρκεσεν, ἀλλὰ τὸ δι' αὐτῆς λαβὸν ἀρχὴν στοιχειῶδες Νοσοκομεῖον εἰσέτι ὑφίσταται, χωρὶς δυστυχῶς ποτε νὰ ληφθῇ ἡ δέουσα περὶ αὐτοῦ φροντίς· ἐλπίζομεν, ὅτι θὰ παύσῃ ἡ ἀδιαφορία αὕτη περὶ τόσον ἱεροῦ καὶ φιλανθρωπικοῦ ἱδρύματος.

Κατὰ τὸ 1872 κατηρτίσθη σημαίνων Φιλεκπαιδευτικὸς Σύλλογος μετὰ τοῦ κανονισμοῦ κτλ. τῇ δραστηρίᾳ ἐνεργείᾳ τοῦ ῥέκτου καὶ ἀειμνήστου Χατζῆ Ἰωάννου Σακαλλέρου· ὁ Σύλλογος οὗτος διαρκέσας ὑπὲρ τὰ πέντε ἔτη εἰργάσθη λίαν ἐπωφελῶς ὑπὲρ τῶν σχολείων καὶ ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἐπ' αἰσίοις οἰωνοῖς καὶ ἐπὶ στερεῶν βάσεων ὑφίστανται ἤδη καὶ σκοπιμώτατα ἐργάζονται δύο Ἀδελφότητες, ἡ Φιλόπτωχος Ἀδελφότης Ἐδέσσης καὶ ἡ Ἀγαθοεργὸς τῶν Δεσποινῶν Ἐδέσσης. Ἡ πρώτη συνεπήχθη πρὸ πενταετίας ὑπὸ φιλοπροόδων καὶ εὐελπίδων νέων, ὀργώντων πρὸς πᾶν μέγα καὶ ἰδεῶδες· σκοπὸς αὐτῆς εἶναι ἡ φιλανθρωπία καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῶν μελῶν αὐτῆς. Δαπράττει αὕτη πολλὰ τὰ ἀγαθά, χορηγοῦσα παντοίας βοηθείας τοῖς ἐνδεέσι, φροντίζουσα περὶ τῶν ἀπόρων ἀσθενῶν, πρὸς οὓς δίδει καὶ φάρμακα δωρεάν, οἱ δὲ εὐπαίδευτοι ἐκ τῶν μελῶν καὶ ἄλλοι ποιοῦσι συχνὰς διαλέξεις ἐν τῷ οἰκήματι τῆς Ἀδελφότητος· ἀπὸ ἐξαμηνίας κατήρτισε καὶ μουσικὸν ὅμιλον ἀγοράσασα λαμπρὰ μετάλλινα ὄργανα ἐξ Εὐρώπης καὶ προσεκάλεσε διδάσκαλον τῆς μουσικῆς, ὅστις, σχηματίσας δύο τάξεις, ἐργάζεται τακτικῶς. Καὶ ἄλλα πολλὰ καλὰ δικαίως ἀναμένομεν παρὰ τῶν νέων τῆς Ἀδελφότητος ταύτης, πρὸς οὓς οἱονδήποτε ἔπαινον καὶ ἂν ἀποτείνωμεν θὰ ἦναι μικρότερος τοῦ πρέποντος. Ἡμέραν τινὰ ἡ ἱστορία τῆς Μακεδονίας θὰ ὁμιλήσῃ περὶ τῆς Ἀδελφότητος αὐτῶν. Ἀπαρτίζεται δὲ ἐξ ἑξήκοντα περίπου μελῶν, συσταθεῖσα (εἶναι δίκαιον νὰ γείνῃ ἡ μνεία αὕτη) κατὰ τὴν ἀπειλητικωτέραν ἐποχὴν τῆς βουλγαρικῆς τρομοκρατίας. Πρὸ δύο καὶ ἡμίσεως ἐτῶν κατηρτίσθη καὶ ἡ ἑτέρα Ἀδελφότης, ἡ Ἀγαθοεργὸς τῶν Δεσποινῶν Ἐδέσσης, σκοποῦσα τὴν ὑποστήριξιν καὶ συνδρομὴν τῶν ἀπόρων μαθητῶν καὶ μαθητριῶν ἰδίως τῶν ἐκπαιδευτηρίων Ἐδέσσης καὶ τῶν περιχώρων.

Ἡ σύστασις αὐτῆς ὀφείλεται κατ' ἐξοχὴν εἰς τὰ ἐγνωσμένα φιλάνθρωπα αἰσθήματα, τὸν ἀκάματον ζῆλον καὶ τὴν ἀκατάβλητον ἐπιμονὴν τῆς ἀειμνήστου καὶ πολυκλαύστου Ἑλένης Δ. Ρίζου, ἣν ἐκ τῆς τιμῆς καὶ ἀγάπης πάντων τῶν γνωρισάντων αὐτὴν τόσον σκληρῶς καὶ ἀπηνῶς ἁρπάσεν ὁ θάνατος. Καὶ αὕτη ἡ Ἀδελφότης οὐκ ὀλίγα τὰ καλὰ διαπράττει, ἐκπληροῦσα τὸν θεάρεστον καὶ φιλογενῆ προορισμὸν αὐτῆς. Μέλη περιλαμβάνει αὕτη περὶ τὰ τεσσαράκοντα καὶ ἐργάζεται χωροῦσα πάντοτε πρὸς τὰ ἔμπροσθεν μετ' ἐπαινετοῦ ζήλου καὶ ἐπιμελείας· καὶ παρ' αὐτῆς ἐλπίζομεν πολλὰ μ' ὅλας τὰς δυσκολίας, ἃς ἀπαντᾷ, καὶ τοὺς μικροὺς πόρους, οὓς ἔχει. Τίς ἠξεύρει ὅμως, ἐὰν ἡ θεία Πρόνοια δὲν φωτίσῃ τινὰ φιλάνθρωπον καὶ φιλογενῆ, ὅπως συνδράμῃ αὐτὴν διὰ γενναίας τινὸς δωρεᾶς, πρὸς τελειοτέραν ἐκπλήρωσιν τοῦ ἱεροῦ σκοποῦ αὐτῆς καὶ πρὸ πάντων πρὸς αὔξησιν καὶ σκοπιμωτέραν κατάρτισιν τοῦ μετὰ τοσούτων δυσκολιῶν συσταθέντος ὑπ' αὐτῆς μικροῦ ἐργαστηρίου τῶν ἀμαθῶν καὶ ἀπόρων γυναικῶν τῆς Ἐδέσσης!

ΕΔΕΣΣΑΙΟΣ

Η ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΗ

— Παπᾶ μου, ἐκαταλάλησα
Μιὰ κόρη ἁγνὴ ποῦ λάτρευα, μὰ π' ἀγαποῦσεν ἄλλο.
— Παιδί μου, εἶνε ἀσυχώρετο τὸ κρίμα σου, μεγάλο!

— Πατέρα μου, ὅρκο ψεύτικο
Ἐπῆρα, γιατὶ κόντεψα τῆς πείνας ν' ἀποθάνω.
— Αἰώνιες φλόγες θὰ σὲ καῖν στὸν κόσμο τὸν ἐπάνω!

— Παπᾶ μου, ἐσκότωσα ἄνθρωπο,
Μὰ μέσπρωξε στὸ φονικὸ τῆς ἔχτρας ἡ λαχτάρα.
— Αἰώνια θὰ σὲ κυνηγάει τοῦ Πλάσιη σου ἡ κατάρα...

— Πατέρα μου, ἦταν Βούλγαρος·
Τὸν εἶδα ποῦ βασάνιζε μιὰ κόρη καὶ γυναῖκα.
Παιδί μου, συχωρέθηκες, καὶ σκότωσε ἄλλους δέκα!

Γ. ΣΤΡΑΤΗΓΗΣ

ΤΥΡΝΟΒΟΝ – ΜΕΓΑΡΟΒΟΝ

Α'. ΤΥΡΝΟΒΟΝ

Ἡ κωμόπολις αὕτη ἀπέχουσα μίαν περίπου ὥραν ἐν τακτικῷ βαδίσματι ἀπὸ τοῦ Μοναστηρίου, κεῖται ἐν τῇ ὀροσειρᾷ τοῦ Περιστερίου ἐπὶ λόφου ἔχοντος νοτίως μὲν δάσος ἐκτενὲς καὶ πυκνόν, βορείως δὲ στενὴν κοιλάδα καὶ δημοσίαν ὁδὸν ἄγουσαν πρὸς τὰ δυτικὰ τῆς Μακεδονίας. Ἀριθμοῦσα νῦν 315 οἰκίας, ἁπάσας λιθοκτίστους, φαίνεται, ὅτι ἐκτίσθη πρὸ 200 ἐτῶν, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ πολλῶν μὲν ἄλλων ἀποδείξεων, ἀλλὰ πρωτίστως ἐξ εἰκόνος τινός, ἥτις χρονολογουμένη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1735 ἐν Τυρνόβῳ, ἀφιερώθη τὸν μετέπειτα χρόνον εἰς τὸν ναὸν τῆς παρὰ τὴν Κορυτσὰν Μοσχοπόλεως, τῆς ὡραίας ταύτης καὶ πρωτοστατούσης ἐμπορικῶς τότε πόλεως, ὅπου καὶ μέχρι τῆς σήμερον σώζεται. Ἀλλὰ καὶ οἱ πρῶτοι καὶ παλαιοὶ κώδικες τῆς κοινότητος ταύτης, οἱ ὑφιστάμενοι καὶ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς ἐποχῇ, μαρτυροῦσι γεγωνυίᾳ τῇ φωνῇ ὀνομαστικῶς τοὺς κατὰ διαφόρους καιροὺς μοχθήσαντας καὶ πάσῃ δυνάμει καὶ εὐσυνειδησίᾳ μεριμνήσαντας περὶ τῶν κοινοτικῶν ζητημάτων καὶ τῆς προαγωγῆς ταύτης εἰς ὃ θαλερὸν σημεῖον νῦν διατελεῖ.

Τεκμήρια περιτράνως δηλοῦντα τὴν φιλομουσίαν τῶν κατοίκων ταύτης παρίστανται πρὸ τῶν ὀμμάτων παντὸς ξένου θεατοῦ· τρία Ἐκπαιδευτήρια, ἐν οἷς τὰ τέκνα αὐτῶν, γνήσια Ἑλληνόπαιδα, λαμβάνουσι τὰ πρῶτα νάματα τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας καὶ ἐγκολποῦνται τὰ ζωηφόρα αἰσθήματα τῆς πρὸς τὸν Θεὸν πίστεως καὶ τῆς ἀκραδάντου πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ἀφοσιώσεως. Ἐν αὐτοῖς τὰ τέκνα αὐτῶν ἡλίου ἀνατέλλοντος σπεύδουσιν, ἵνα ἀρύωνται σωτηρίας διδασκα-

ΤΥΡΝΟΒΟΝ (ΜΟΝ ΣΤΗΡΙΟΥ)

λίας καὶ μορφῶνται δι' ὧν ἐμπρέπουσι παντὶ Ἑλληνόπαιδι καὶ κατασιῶσιν οὕτω ἀντάξια τῶν προσδοκιῶν τῶν ἑαυτῶν γονέων, ἄνδρες εὐσεβεῖς καὶ ἐνάρετοι, πολῖται δὲ χρηστοὶ καὶ τίμιοι. Τὰ Ἐκπαιδευτήρια ταῦτα, ἀνεγερθέντα δαπάνῃ αὐτῆς ταύτης τῆς κοινότητος, εἰσὶ τὰ ἑξῆς :

1ον. Ἡ Δημοτικὴ σχολὴ κτισθεῖσα ἐν ἔτει 1892 καὶ ἀριθμοῦσα 70 μαθητὰς διῃρημένους εἰς 5 τάξεις καὶ διδασκομένους ὑπὸ 4 διδασκάλων.

2ον. Τὸ Παρθεναγωγεῖον κτισθὲν ἐν ἔτει 1876 καὶ ἀριθμοῦν 100 μαθητρίας διῃρημένας εἰς 5 τάξεις καὶ διδασκομένας ὑπὸ 5 διδασκαλισσῶν.

3ον Τὸ νηπιαγωγεῖον κτισθὲν ἐπίσης ἐν ἔτει 1876 καὶ ἀριθμοῦν 150 νήπια διδασκόμενα ὑπὸ 2 διδασκαλισσῶν.

Ἀλλ' ὅ,τι τὰ μάλα σημαίνουσαν καὶ ὀνομαστὴν τὴν κοινότητα ταύτην ποιεῖ, εἶνε ἡ μόνη ἐκκλησία αὐτῆς ἡ κτισθεῖσα ἐν ἔτει 1815 καὶ ἀειμνυομένη ἐν ὀνόματι τῆς Παναγίας, ἥτις τιτλοφορουμένη μεγαλονύμως καὶ «Μοναστήριον τῆς Παναγίας» ἐπιδρᾷ ἀρκούντως ἐπὶ τῆς εὐλαβείας πάντων ἐν γένει τῶν περιξ Ὀρθοδόξων, μηδ' αὐτῶν τῶν ξένων ἐθνικοτήτων ἐξαιρουμένων, διὰ τὴν θαυματουργὸν αὐτῆς δύναμιν, ἥτις πολλοὺς μὲν ἐντελῶς ἐθεράπευσε, πολλοὺς δὲ ἐκ πονηρῶν καὶ ἀκαθάρτων πνευμάτων ὁπωσδήποτε ἀνεκούφισε. Κατὰ τὰς τρὶς τοῦ ἔτους γιγνομένας πανηγύρεις, τὴν Παρασκευὴν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, τὴν 8ην Σεπτεμβρίου καὶ τὴν 15ην Αὐγούστου, καὶ δὴ κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην, πανταχόθεν τῶν τριῶν δήμων ἐπαρχιῶν Πελαγωνείας, Πρεσπῶν καὶ Μογλενῶν, ἀθρόοι προσέρχονται οἱ προσκυνηταί, ἵνα ἀσπασθῶσι τὴν εἰκόνα τῆς Θεομήτορος καὶ ταύτην συνδράμωσι δι' οὗτινος ἕκασος δύναται καὶ προαιρεῖται. Τὰ ἐν τῷ εὐρεῖ ταύτης περιβόλῳ ὑπερεκατὸν λιθόκτιστα δωμάτια, τὰ ἕνεκα τοῦ εὐαέρου κλίματος καὶ πρὸς θερινὴν διαμονὴν καταλληλότατα, βρίθουσιν ἀπείρου κόσμου καὶ πλῆθος λαοῦ ὀρθοδόξου, συμποσουμένου εἰς δύο σχεδὸν χιλιάδας. κατακλύζει κυριολεκτικῶς μέχρι συνωστισμοῦ ταῦτα, ὅπερ πλῆθος δι' ὅλης τῆς ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐκείνης, ἐν τυμπάνοις,

χοροῖς, ᾄσμασι, μουσικαῖς καὶ τοῖς τούτοις παραπλησίοις ἐκδηλοῖ τὴν χαρὰν καὶ εὐθυμίαν αὐτοῦ.

Τὰ τῆς Ἐκκλησίας ταύτης ὡς καὶ τῶν ἐκπαιδευτηρίων διέπει διὰ κανονισμοῦ ἡ Ἐφοροεπιτροπή, ἥτις τὰ ἐκ κινητῶν καὶ ἀκινήτων εἰσοδήματα χρησιμοποιεῖ πρὸς εὐπρεπῆ διατήρησιν τούτων, πάντων τῶν ἐξόδων ἀνερχομένων εἰς λίρας ὀθωμ. 250.

Β' ΜΕΓΑΡΟΒΟΝ

Συνέχειαν τοῦ Τυρνόβου διὰ μιᾶς γεφύρας ποταμίσκου χωριζόμενον ἀποτελεῖ τὸ Μεγάροβον. Ἡ εὔανδρος καὶ ἀκμαία αὕτη κωμόπολις, ἔχουσα ταὐτὰ μετὰ τῆς προηγουμένης ὅρια καὶ περιλαμβάνουσα ἐν ὅλῳ 320 οἰκίας καθαρῶς Ἑλληνικὰς καὶ 18 Ὀθωμανικὰς φαίνεται ὅτι ἔχει τὴν κτίσιν αὐτῆς μεταγενεστέραν τῆς τοῦ Τυρνόβου, τὴν ἀκμὴν ὅμως ἰσχυροτέραν καὶ πρωϊμωτέραν ἴσως ἕνεκα τῆς φιλεργίας τῶν κατοίκων αὐτῆς. Διότι τὴν ἐργασίαν πρωτίστως εὐτυχίαν τοῦ ἀνθρώπου θεωροῦντες, ἐγκαίρως ἐπεδόθησαν τῷ κερδῴῳ Ἑρμῇ καὶ διαφόροις ἄλλοις ἐπιτηδεύμασι καὶ ἐγκαίρως διεσπάρησαν πανταχοῦ τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ δὴ ἐν μεγαλοπόλεσιν, οἷον Κων)πόλει, Σμύρνῃ, Θεσσαλονίκῃ καὶ ἑτέραις πόλεσι ξένων κρατῶν, πανταχοῦ διακρινόμενοι ζήλῳ καὶ φιλογενείᾳ καὶ οὕτως ὀνομαστοὶ καταστάντες ἐν τῷ ἐμπορικῷ κόσμῳ. Ἀλλὰ καὶ τῆς παιδείας δὲν ὑστεροῦσι, διότι κατενόησαν οἵαν αὕτη κέκτηται σημασίαν. Ἐκτὸς ἐπιστημόνων τινῶν ἡ κωμόπολις αὕτη ἀριθμεῖ περὶ τοὺς 30 σκαπανεῖς τῶν γραμμάτων, πτυχιούχους Παρθεναγωγείων καὶ Γυμνασίων, μεταλαμπαδεύοντας ταῦτα τοῖς πλησιοχώροις, καὶ ἄλλους τόσους πεπαιδευμένους οἰκογενειάρχας καὶ δεσποίνας καλλίστων οἰκογενειῶν. Πολλαὶ τῶν οἰκιῶν ταύτης, αὐτόχρημα καλλιπρεπῆ κτίρια, προσδίδουσιν εἰς τὴν φυσικὴν αὐτῆς καλλονὴν καὶ ὄψιν ὄντως πολίχνης καλλιτεχνικῆς, διότι οἱ ἰδιοκτῆται αὐτῶν πλούτῳ εὐημερήσαντες ἐν τῶν οὐσιωδεστέρων μελημάτων εἶχον οὐχὶ μόνον τὸν ἑαυτῶν βίον ἄνετον, ἀλλὰ καὶ τὴν πατρίδα αὐτῶν περίβλεπτον νὰ καταστήσωσι. Τρία

ἐπίσης φυτώρια ἐκπαιδευτικὰ καλλύνουσι τὴν πολίχνην καὶ κοσμοῦσι τὰ φιλόμουσα αἰσθήματα τῶν κατοίκων.

1. Ἡ ἐπιτάξιος Ἀστικὴ σχολή, ἀνεγερθεῖσα τὸ 1884 δαπάνῃ τῆς κοινότητος καὶ περιλαμβάνουσα 130 μαθητὰς καὶ 5 διδασκάλους·

2. Τὸ ἑξατάξιον Στυλίδειον Παρθεναγωγεῖον ἀνεγερθὲν τὸ 1864 καὶ περιλαμβάνον 110 μαθητρίας καὶ 5 διδασκαλίσσας·

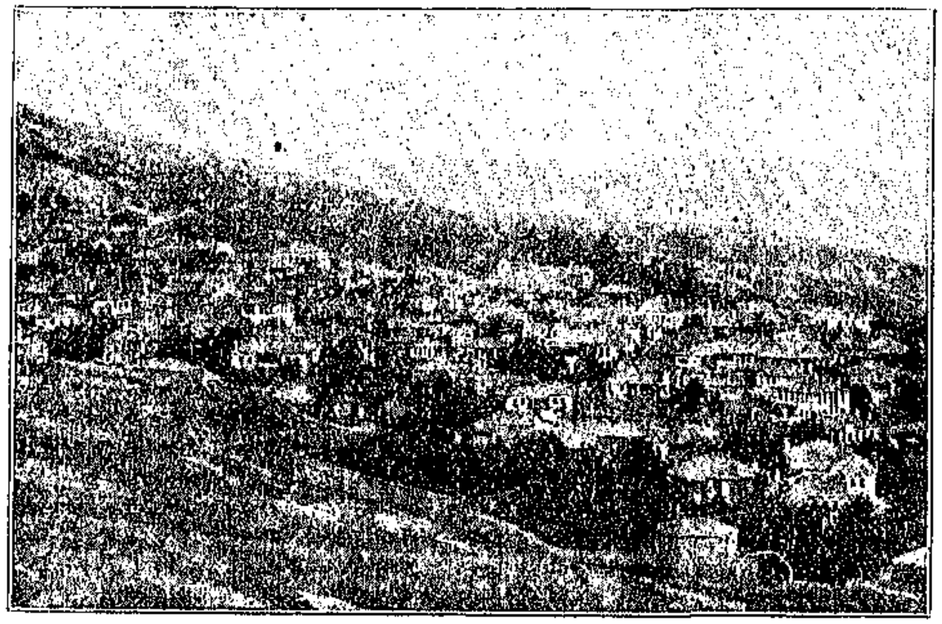

ΜΕΓΑΡΟΒΟΝ

3. Τὸ Στυλίδειον Νηπιαγωγεῖον περιλαμβάνον 200 νήπια καὶ 3 διδασκαλίσσας.

Ταῦτα λειτουργοῦσι κατὰ τὸ πρόγραμμα τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων Μοναστηρίου, εἰς ἃ οἱ ἀποφοιτῶντες εἰσάγονται καὶ προβιβάζονται εἰς τὰς ἀμέσως ἀνωτέρας τάξεις, τοῦθ' ὅπερ ἀποδεικνύει τὴν τελεσφόρον λειτουργίαν αὐτῶν.

Τὰ δύο τῶν θηλέων Ἐκπαιδευτήρια λέγονται Στυλίδεια ὡς ἱδρυθέντα καὶ διατηρούμενα ἐκ τοῦ κληροδοτήματος τοῦ ἀειμνήστου Στεργίου Στυλίδου, τοῦ μόνου μεγάλου Εὐεργέτου τῆς κοινότητος ταύτης. Οὗτος γέννημα καὶ θρέμμα τοῦ Μεγαρόβου τυγχάνων, ἐν ἡλικίᾳ 30 ἐτῶν ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς πατρίδος του, ἀποδημήσας εἰς Βουκουρέστιον

τῆς Ῥωμανίας πρὸς ἄγραν τύχης καὶ βελτίωσιν τοῦ μέλλοντος αὐτοῦ. Ἐκεῖ δὲ ἀόκνως καὶ ἀδιαλείπτως ἐργαζόμενος κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ καὶ τῆς μόνης ἐπιθυμίας του, ν' ἀποκτήσῃ δηλαδὴ πλοῦτον, ὃν ὅμως οὐχὶ ἐν ἀσωτείᾳ καὶ σπατάλῃ βιῶν, εἰς πράξεις ἀγαθοεργοὺς ἔγνω νὰ διαθέσῃ. Διὸ οὐδαμῶς ἐπελάθετο τῆς φιλτάτης αὐτοῦ γενετείρας γῆς, ἀλλ' ἐν τῇ κοσμούσῃ αὐτὸν περινοίᾳ ἵδρυσε τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα ἐκπαιδευτήρια καὶ ἐξησφάλισε διὰ ποσοῦ κατατεθειμένου παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ ἀρκούντως σεβαστοῦ, τοὺς τόκους τοῦ ὁποίου καρποῦται ἡ κοινότης πρὸς ἀπρόσκοπτον διατήρησιν τῶν σχολείων. Ἀτεκνος δὲ ὢν τὸν βίον αὐτοῦ ἐτελεύτησεν ἐν Ἀθήναις εἰς ἡλικίαν 95 ἐτῶν, ὅπου καὶ γνωστὸς πολλοῖς τυγχάνει.

Τὴν μνήμην τοῦ εὐεργέτου τούτου τιμῶσιν οἱ Μεγαροβῖται δι' ἰδιαιτέρας ἐπετείου τελετῆς τὴν 26ην Δεκεμβρίου ἑκάστου ἔτους ἐν τῷ ὁμωνύμῳ Παρθεναγωγείῳ, ἐν τῷ ὁποίῳ, μετὰ τὴν ἐπιμνημόσυνον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ λειτουργίαν ἐν συρροῇ πλήθους ἱκανοῦ ἀμφοτέρων τῶν φύλων, μνημονεύεται διὰ καταλλήλου πανηγυρικοῦ ὑπὸ τοῦ ῥήτορος τῆς ἡμέρας τὸ ὄνομα, μεθ' ὃ ψάλλονται ἅσματα καὶ ἀπαγγέλλονται ποιήματα πρὸς τερψίθυμον διεξαγωγὴν τῆς τελετῆς.

Ἐκτὸς τοῦ εὐεργέτου τούτου ὑπάρχει καὶ ἕτερος, Κούρτης τοὔνομα, ἔμπορος Μεγαροβίτης, ἀποθανὼν ἐν Βιέννῃ καὶ καταθέσας παρὰ τῷ ἐκεῖ Μοναστηρίῳ τῆς Ἁγίας Τριάδος κεφάλαιόν τι, οὗτινος ὁ τόκος τῶν 8 λιρῶν ἐτησίως ἐξαποστέλλεται τακτικῶς τῇ κοινότητι. Σημειωτέον ὅμως ὅτι καὶ ἄλλοι συνήθως ἀναφαίνονται συνδρομηταὶ ἐφ' ἅπαξ, ὧν τὰ ὀνόματα μνημονεύονται ἐπίσης κατὰ τὴν Κυριακὴν τοῦ Θωμᾶ, ἡμέραν τελετῆς τῶν σχολείων. Πρὸς διατήρησιν τούτων ἡ Ἐφοροεπιτροπὴ δαπανᾷ κατ' ἔτος 300 λίρας, εἰσπραττομένας, ὡς εἴρηται, ἐκ τόκων, ἐνοικίων τινῶν καὶ τὸ πλεῖστον ἐκ τοῦ παγκαρίου τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, ὧν ἡ μὲν μία, σεμνυνομένη ἐπ' ὀνόματι τοῦ Μεγαλομάρτυρος Ἁγίου Δημητρίου, ἐκτίσθη τὸ ἔτος 1832, ἡ δὲ ἑτέρα, ἡ καὶ Ἱερὰ Μονὴ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἐπιλεγομένη, εἶνε ἐκτισμένη τὸ ἔτος 1872 ἐκτὸς τῆς κωμοπόλεως εἰς ἀπόστασιν τετάρτου τῆς ὥρας, ἐν ᾗ καὶ πανήγυρις τοπικὴ κατ' ἔτος τὴν 23ην Ἀπριλίου τελεῖται. Τῆς Ἱερᾶς ταύτης Μονῆς ὑπάρχει ἰδιαιτέρα Ὑποεπιτροπή,

ἥτις ἐργάζεται δι' ἐγκεκριμένου κανονισμοῦ ἀποβλέποντος α'. εἰς τὴν αὔξησιν τῶν πόρων καὶ καθωραϊσμὸν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς, β'. τὴν προσπόρισιν εἰς ἀπόρους Ὀρθοδόξους συνδρομῆς οὐχὶ ἀνωτέρας τῶν 10 % ἐπὶ τῶν ἐτησίων ἐσόδων, γ'. τὴν ἐπιδιόρθωσιν τῶν ὁδῶν τῆς κωμοπόλεως Μεγαρόβου καὶ τὴν μέριμναν ὑπὲρ αὐτοῦ ὑπὸ ἔποψιν ὑγιείας, καθαριότητος καὶ καλλωπισμοῦ καὶ δ'. τὴν προσφορὰν τῇ Κεντρικῇ Ἐπιτροπῇ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου ὑπὲρ τῶν Ἐκπαιδευτηρίων ἐπιὸόματος οὐχὶ ἀνωτέρου τῶν 5 % ἐπὶ τῶν ἐσόδων.

Ἤδη μετὰ τὴν περιγραφὴν ταύτην τῶν δύο κωμοπόλεων, οὐχὶ ἄσκοπον θεωρῶ προσθέσαι καί τινα τῷ χαρακτῆρι ὡς καὶ τοῖς ἤθεσι τῶν κατοίκων αὐτῶν προσιδιάζοντα. Θαυμάζω τῇ ἀληθείᾳ τοὺς ἄνδρας τούτους διὰ τὴν ὁλοψύχως οἰκογενειακὴν αὐτῶν ἀφοσίωσιν, ὑπὲρ ἧς νυχθημερὸν ἐπιπονοῦσιν, ἵνα τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἐντίμως προσπορίζωνται καὶ εὐπρόσωποι ἐν ταῖς ἐθιμοτυπίαις πρὸ τῶν ξένων ὦσιν. Οἱ πλεῖστοι τούτων ἐπαγγελλόμενοι διαφόρους τέχνας ἐν Μοναστηρίῳ, ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος, τὴν ἑσπέραν τοῦ Σαββάτου, καὶ πρὸ τῶν ἑορτῶν ἁθρόοι ἀναβαίνουσιν εἰς τὰς ἑστίας αὐτῶν, ἵνα κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας ἀναπαύωνται καὶ ἐν οἰκογενειακῇ φαιδρότητι διέρχωνται. Κατὰ ταύτας τὴν μὲν πρωΐαν ἐπισκεπτόμενοι ἀλλήλους διερωτῶνται τὰ κατ' αὐτούς, μετὰ δὲ μεσημβρίαν καὶ δὴ τὰς θερινὰς καὶ ἡλιολούστους ἡμέρας, οἱ εὐσταλεῖς νέοι αὐτῶν διασκορπιζόμενοι ἀνὰ τοὺς πρόποδας τῶν δασῶν καὶ ἕτερα ἐξοχικὰ μέρη καὶ ἀναμιμνησκόμενοι τῶν Σπαρτιατικῶν ἡμερῶν τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος διαχύνονται διὰ πλήρους θυμηδίας εἰς ἅσματα, χορούς, ἅλμα, δρόμον, πάλην, δίσκον καὶ ἄλλας διαφόρους γυμναστικὰς παιδιάς. Στερρῶς δὲ τῶν πατρίων ἐχόμενοι καὶ ἕκαστος τῷ πλησίον ὠφέλιμος γιγνόμενος προθυμοποιεῖται, ἵνα κατηχήσῃ αὐτὸν περὶ τῶν πατροπαραδότων καθηκόντων, πρὸς δόξαν ἑαυτοῦ μέν, ἀλλὰ πρὸ πάντων πρὸς δόξαν τῆς πατρίδος, τοῦ γένους καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Πᾶσαν δὲ ξένην καὶ ὕπουλον παρείσφρησιν καὶ δὴ παριστρίου προελεύσεως καὶ πᾶσαν καινοτυπίαν ἀπᾴδουσαν τοῖς τιμίοις αὐτῶν ἤθεσι περιφρονοῦντες καὶ λακτίζοντες μισοῦσι καὶ ἀποστρέφονται μέχρις ἀπεχθείας καὶ οὐ παύονται ἀμειλίκτως καταδιώκοντες ταύτην. Ὅτε δὲ πρό τινων ἐτῶν ἐν ἡμέραις χαλεπαῖς καὶ δεινῶς χειμα-

ζομέναις σάλους ἐχθρῶν πολυειδὴς καὶ μίσθαρνα ὄργανα Ῥωμανικῆς προπαγάνδας ἠπείλουν τὴν διατάραξιν τῆς ἑλληνικῆς ἁρμονίας ὡς καὶ τὴν διαφθορὰν τῆς συνειδήσεως αὐτῶν, οὗτοι οὐδαμῶς ἐδειλίασαν, οὐδὲ ὠπισθοδρόμησαν ἀπέναντι τῶν εἰδεχθῶν καὶ ἀποτροπαίων τούτων μορφῶν, ἀλλὰ προβάλλοντες ἐν μεγαλαυχίᾳ τὰ στέρνα αὐτῶν καὶ ἀκμαιότερον εἴπερ ποτὲ ἢ ἄλλοτε τὸ ἐθνικὸν αὐτῶν φρόνημα περιβληθέντες διεκήρυξαν στεντορείως διὰ πολλῶν ἐφημερίδων, ἰδίᾳ δὲ

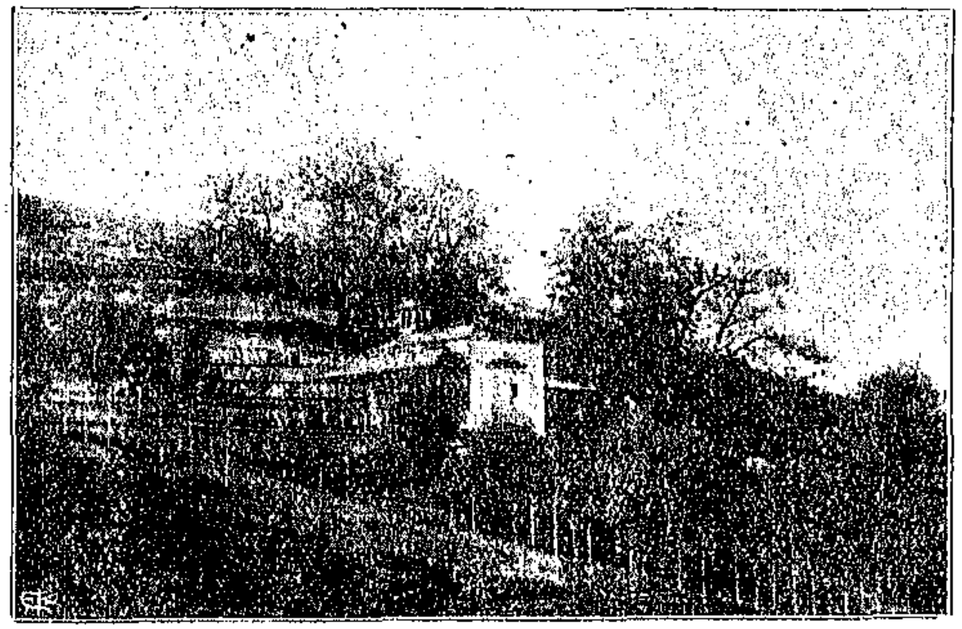

ΜΟΝΗ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΕΝ ΝΕΓΑΡΟΒΩι

διὰ τῆς «Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας» ἐν διαμαρτυρίᾳ πρὸς τὴν Α. Θ. Παναγιότητα, τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, ἐχούσῃ ἐπὶ λέξει ὧδε:

«Εἴμεθα Ἕ λ λ η ν ε ς ἔχοντες καὶ ἄλλας ἀρετὰς χαρακτηριστικάς, τὰς Ἑλληνικὰς ἀρετάς, διὰ τῶν ὁποίων διακρινόμεθα ἀπὸ τῶν Ῥωμάνων τοῦ Δουνάβεως, ὡς οἱ ἀδάμαντες ἀπὸ τὰ κοινὰ λιθάρια, καὶ οὔτε καταδεχόμεθα κἂν νὰ παραβληθῶμεν μὲ αὐτούς. Ἔχομεν τὴν φιλοπατρίαν ζωηρῶς ἐγκεχαραγμένην εἰς τὰς καρδίας μας, ὡς γνήσιοι Ἕλληνες, αἱ δὲ πρὸς τὸ γένος ἡμῶν θυσίαι ὑλικαί τε καὶ ἠθικαί

διαλάμπουσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Εἴμεθα λαὸς ὑπερήφανος διὰ τὴν καταγωγήν του, μὲ ἀνεξαρτησίαν φρονήματος, ἀσχολούμενοι εἰς σοβαρὰ καὶ ἐλεύθερα ἐπαγγέλματα, καὶ οὐχὶ δουλοπάροικοι καὶ εἵλωτες, ὡς οἱ Ῥωμοῦνοι χωρικοί. Τὰ ἤθη μας εἶνε τίμια καὶ αὐστηρὰ καὶ οὐχὶ διεφθαρμένα καὶ ἐκλελυμένα ὡς ἐν Ῥωμανίᾳ, ἡ δὲ οἰκογενειακὴ τιμὴ φυλάσσεται ὡς ἁπανταχοῦ ἐν τῷ Ἑλληνικῷ κόσμῳ. Τὰ ἔθιμα τῶν γάμων, τῶν πανηγύρεων, τῶν ἑορτῶν, οἱ χοροὶ καὶ τὰ δημώδη ᾄσματά μας, τὰ παιγνίδια εἶνε πάντα γνησίως Ἑλληνικά.»

Ἐν Μοναστηρίῳ τῇ 10ῃ Νοεμβρίου 1907.

Α. Κ. Γ.

ΜΑΚΕΔΟΝΕΣ ΦΙΛΟΣΟΦΟΙ, ΠΟΙΗΤΑΙ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΑΙ

1), Ἀριστοτέλης, *ἐκ Σταγείρων τῆς Χαλκιδικῆς, φιλόσοφον 384—322 π. Χ.*

2), Δημήτριος, *ἐξ Ἀβδήρων, φιλόσοφος, ἀκμάσας τὴν 4ην ἑκατονταετηρίδα π. Χ.*

3), Πρωταγόρας, *ἐξ Ἀβδήρων, ὁ περίφημος σοφιστής, 480 — 410 π. Χ.*

4), Πολύγνωτος, *Θάσιος, ὁ ζωγράφος, 470 - 440 π. Χ.*

5), Κλεισθένης, *ἐξ Ὀλύνθου, ἱστορικὸς συγγραφεύς, 360 — 333 π. Χ.*

6), Ποσίδιππος, *ἐκ Κασσάνδρας, ἄριστος κωμικὸς ποιητής, ἀκμάσας περὶ τὸ 280 π. Χ.*

7), Ζωΐλος, *ἐξ Ἀμφιπόλεως, ῥήτωρ, 285—247 π. Χ.*

ΜΕΤΑΛΛΙΚΑ ΥΔΑΤΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Ἡ ἀνεκμετάλλευτος κατὰ πολλὰ Μακεδονία ἔχει οὐκ ὀλίγας μεταλλικὰς πηγὰς ὑδάτων θερμῶν τε καὶ ψυχρῶν, ὧν πολλαὶ εἶνε καὶ εἰς ἰαματικὴν χρῆσιν.

Α'. ΨΥΧΡΑΙ ΜΕΤΑΛΛΙΚΑΙ ΠΗΓΑΙ

Τὰ ψυχρὰ μεταλλικὰ ὕδατα τῆς Μακεδονίας εἶνε ὀξυανθρακοῦχα, ἀλκαλικὰ καὶ σιδηροῦχα· ταῦτα ἐπιτοπίως πινόμενα ἔχουσι καὶ τὴν φυσικὴν εὐγευστότητα καὶ τὴν ἰαματικὴν δύναμιν καλητέραν, διότι μεταφερόμενα ὡς σήμερον ἔχουσι πλημμελῶς καὶ μᾶλλον ζημίας πρόξενα καὶ νοσογόνα γίνονται.

Ὡς τοιαῦτα μεταλλικὰ ὕδατα σήμερον φημίζονται :

1) Τὰ τοῦ Γιάνες εἰς ὥρας ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ Κιλκισίου, ἐν τῷ Τσιφλικίῳ τῶν ὁμογενῶν μας Ἀδελφῶν Χατζῆ-Σταύρου[1]· ταῦτα εἶνε ὀξυανθρακικὰ καὶ εὔγευστα, διαυγέστατα καὶ χωνευτικώτατα· ὡς τοιούτων δὲ οἱ περιοικοῦντες ποιοῦνται χρῆσιν αὐτῶν.

Οἱ δὲ Τοῦρκοι τοῦ Κιλκισίου καθ' ὅλον τὸ ραμαζάνιον καὶ τὸ θέρος διὰ τὸ χωνευτικόν των καὶ εὔγευστον τὰ φέρουσιν εἰς βυτία εἰς τὰς οἰκίας των καὶ τὰ πίνουσι κατὰ τὰς νηστησίμους των ἡμέρας μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν.

Τὸ ὕδωρ τοῦτο ὠφελεῖ κατὰ πολλῶν στομαχικῶν νοσημάτων, δυσπεψίας, τῆς καθ' ἕξιν δυσκοιλιότητος καὶ τῆς ψαμμιάσεως.

2) Ἐπίσης ὡραῖα μεταλλικὰ πόσιμα ὕδατα εἶνε καὶ τὰ τῆς Ἁγίας

[1] Τὰ ὕδατα ὅλα ἐν Τουρκίᾳ ὡς ἱερὰ βακούφια θεωρούμενα δὲν ἐπιτρέπεται ἐμπορικῶς εἰς οὐδένα νὰ ἐκμεταλλεύηται αὐτὰ καὶ διὰ τοῦτο μένουσιν ἄχρηστα.

Παρασκευῆς ἐν Χαλκιδικῇ παρὰ τὰ Βασιλικά. Τὸ ὕδωρ τοῦτο εἶνε ὅμοιον τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἀσθενέστερον αὐτοῦ· τούτου ποιοῦνται πολλοὶ χρῆσιν ἐν Θεσσαλονίκῃ διὰ τὸ εὐμετακόμιστον καὶ πρόσφατον.

3) Σιδηροῦχον ὕδωρ μεταλλικὸν εὑρηται παρὰ τὸ Κλέπε τῆς ἐπαρχίας Λαγκαδᾶ, ὅπερ οἱ χωρικοὶ ἐκεῖ πίνοντες κατ' ὀλίγον μετὰ τὸ φαγητόν των αἰσθάνονται τόνωσιν.

Ἐπίσης εἰς πολλὰ μέρη τῆς Μακεδονίας εὑρίσκονται πολλὰ μεταλλικὰ ὕδατα μὲ καθαρτικὰς ἰδιότητας, ὡς παρὰ τὰ Βεσίκια, Γερμίτς, ἐπαρχίας Λαγκαδᾶ, καὶ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Στρωμνίτσης.

Ἐκτὸς τῶν ψυχρῶν τούτων μεταλλικῶν ὑδάτων ἡ Μακεδονία ἔχει λαμπρὰ ὑγιεινά, διαυγέστατα καὶ εὔγευστα πόσιμα ὕδατα καὶ πολλά, συγκρινόμενα μὲ τὰ πρῶτα τῆς Κων)πόλεως τοιαῦτα Σουλτανικὰ ὕδατα, ὡς π. χ. ὡρισμένας τινὰς πηγάς, τῆς Γευγελῆς καὶ τῶν Γενιτσῶν, ὅθεν πολλὰ πρὸς διαφόρους μπέϊδας ἀποστέλλονται πρὸς πόσιν.

Β'. ΘΕΡΜΑΙ ΜΕΤΑΛΛΙΚΑΙ ΠΗΓΑΙ

Πάντα τὰ θερμὰ μεταλλικὰ ἰαματικὰ ὕδατα τῆς Μακεδονίας ἐνέχουσιν ἑνώσεις θείου μετ' ἀσβεστίου, νατρίου, λιθίου καὶ σιδήρου συνήθως.

Εἰς τινας πηγὰς εὑρηνται καὶ ἴχνη ἄλλων μετάλλων, ὧν ἡ ποσοτικὴ ἀνάλυσις δὲν ἔχει προσδιορισθῆ οὔτε ἡ ἰαματικὴ δύναμις διὰ στατιστικῆς· ὅλων δὲ τῶν θερμῶν τούτων πηγῶν ἡ ἀξία ἔχει ἐκτιμηθῆ καὶ εἰς ἀρχαιοτέρας ἐποχάς, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν σωζομένων κτιρίων λουτρῶν περὶ τὰς τοιαύτας.

Ἐξ ἀρχῆς δὲ ἔχει συστηματοποιηθῆ κατ' ἔθος τοπικὸν ἡ εἰς τὰ λουτρὰ μετάβασις ἀπὸ Μαΐου—15 7)βρίου, ὅπερ συμπίπτει καὶ μὲ τοὺς σημερινοὺς κανόνας ὑγιεινῆς περὶ τοιούτων λουτρῶν· εἶνε δὲ τοιαῦτα:

1) Ἐν Βάνσκῳ τῆς Στρωμνίτσης, ἅτινα ἔχουσιν ἀρχαῖον λουτρὸν ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, μὲ δεξαμενήν, μὲ λουτρῶνας ἰδιαιτέρους, μὲ ψυγεῖον καὶ ἀπογυμνωτήριον ἰδιαίτερον καὶ μὲ κρουνὸν ἐπὶ ὕψους 3—3 $^1/_2$ μέτρων, ἐξ οὗ πίπτει τὸ ὕδωρ ὡς καταιονιστικὸν λουτρόν, καὶ μὲ ὅλως ἴδιον κτίριον θερμοτάτου ὕδατος, ὅπερ Σιλιντζᾶ τουρκιστὶ ἐπιτοπίως καλεῖται.

Τὸ ὅλον κτίριον παράκειται εἰς ὑπωρείας τερπνοῦ δασώδους ὄρους τῆς ΝΑ πλευρᾶς τῆς Κερκίνης (Μπέλες) ὄρους ἀπὸ ἀρκετοῦ ὕψους, τοῦ ὁποίου ἀναβρύουσιν αἱ θερμοπηγαὶ αὗται.

Εἶνε δὲ θειοῦχοι αὗται μὲ ἄρθονον ὕδωρ καὶ μὲ θερμοκρασίαν παρὰ τὴν πηγὴν 78^0 Ε [1].

Διὰ τὸ θειοῦχον περιεχόμενόν των αὗται ἀπόζουσιν ὑδροθείου καὶ μελανοῦσι πάντα τὰ μεταλλικὰ ἀντικείμενα.

2) Τὰ τοῦ Μαρικώστινο θερμὰ λουτρὰ [2] παρὰ τὸ Μελένικον μὲ μετριωτέραν θερμοκρασίαν τῶν προηγηθέντων καὶ μὲ ὀλιγώτερον ὕδωρ πηγῆς· δὲν εἶνε τόσον περιποιημένα καὶ εἶνε ἐκτεθειμένα εἰς τὸ ὕπαιθρον.

3) Τὰ τοῦ Καπλὰν παρὰ τὰ Σκόπια, ὡραῖα λουτρὰ πλὴν εἰς ὑπαίθριον χώραν εὑρισκόμενα· εἶνε ὅμοια τῶν προηγουμένων μὲ μικροὺς λουτῆρας.

4) Τὰ παρὰ τὴν Γευγελῆν θερμὰ ἀλλ' ἀνεπαρκῆ, ὅλως ἀκατάλληλα· ἐν ὑπαίθρῳ δὲ κείμενα εἶνε δυσπρόσιτα εἰς τοὺς πολλοὺς καὶ ἰδίως εἰς εὐπαθεῖς πάσχοντας.

5) Τὰ παρὰ τὴν Νιγρίταν λουτρὰ μικρᾶς θερμοκρασιας καὶ ἐλαχίστης ποσότητος ὕδατος· κεῖνται δὲ ἐπίσης ἐν ὑπαίθρῳ καὶ εἶνε ὅλως ἀκατάλληλα διὰ θεραπευτικοὺς σκοπούς, ὡς ἔχουσι σήμερον.

6) Τὰ τοῦ Ἐριβουζὰκ παρὰ τὴν νοτίαν ἄκραν τῆς λίμνης Βεσικίων, ἄρθονα καὶ θερμά, ὧν σώζονται καὶ λουτρῶνες ἀνατολικώτερον αὐτῶν καὶ ἐρείπια νῦν παρὰ τὰς πηγὰς ταύτας. Τὸ ὕδωρ αὐτῶν εἶνε 80 ^{0} Ε· παρὰ τὴν λίμνην εἰσβάλλοντα τὰ ὕδατα ἀπόζουσι θειώδους ὀξέος καὶ λευκαίνουσι τὸ ὕδωρ τῆς λίμνης. Οἱ λουόμενοι ἐνταῦθα ἐκ τῶν περιοικούντων ἐκτίθενται εἰς τὸ ὕπαιθρον καὶ δυσα-

---

[1] Ὅλων τῶν θερμοπηγῶν ἡ θερμοκρασία διαφέρει βαθμούς τινας κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχάς.

[2] Ἐν Τουρκίᾳ πάντα τὰ θερμὰ ἰαματικὰ ὕδατα καλοῦνται λίτζια τουρκιστὶ ἢ γενικῶς μπάνια.

νασχετοῦσιν ἐπὶ τούτῳ μὲ ὅλην τὴν τερπνὴν καὶ ὑγιεινὴν θέσιν των.

7) Αἱ τοῦ Σέδες (ματζιάριδων) θειοπηγαὶ ἐν Χαλκιδικῇ κείμεναι εἰς τρίωρον ἀνατολικὴν ἀπόστασιν ἀπὸ Θεσσαλονίκης διὰ τακτικῆς ἁμαξιτῆς· αὗται ἀπό τινων ἐτῶν περιελθοῦσαι εἰς τὴν δημαρχίαν Θεσσαλονίκης εἶνε κάπως περιποιημέναι μὲ λουτρῶνας εὐπρεπεστέρους, κατοικίας καὶ ξενοδοχεῖα καὶ καφενεῖα σχετικῶς ἀνθρωπινώτερα.

Ἔχουσι θερμοκρασίαν 34 ^{0} — 36^0 καὶ εἶνε πολλαὶ συνεχεῖς καὶ εἰς ἴδια κτίρια νέα· ἔχουσι τὸ ἐλάττωμα τῆς ἐλλειποῦς διατροφῆς τῶν ξενιζομένων καὶ κλίμα πεδινὸν ἑλῶδες.

Ἂν δασωθῇ τὸ μέρος τοῦτο καὶ γίνωσιν αἱ δέουσαι μέριμναι περὶ ὅλων καλλίτερον, δύνανται νὰ χρησιμοποιηθῶσιν ἐπωφελέστερον εἰς περισσοτέρους. Καὶ

8) τὰ τοῦ Λαγκαδᾶ λουτρά.

Ἐπειδὴ τὰς τοῦ Λαγκαδᾶ θερμοπηγὰς ἢ θειοπηγὰς (λίτζια), ἃς ἐκ τῶν περιστάσεων διὰ τὸ ἀσφαλὲς αὐτῶν, ἅτε κειμένων παρὰ τὴν Θεσσαλονίκην καὶ τὴν κωμόπολιν Λαγκαδᾶ, μὲ ἄφθονον ὕδωρ καὶ ἁρμόζουσαν θερμοκρασίαν, περισσότεροι ἐπισκέπτονται κατ' ἔτος, διὰ τοῦτο καὶ περιγραφικώτερον θὰ ἐκθέσωμεν τὰ κατ' αὐτάς.

Αἱ τοῦ Λαγκαδᾶ θειοπηγαὶ κεῖνται βορείως περίπου τῆς Θεσσαλονίκης εἰς ἀπόστασιν εἴκοσι ἑνὸς κοιλομέτρων ἀπὸ ταύτης καὶ συνδέονται διὰ τακτικῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ.

Ἡ ἀπὸ Θεσσαλονίκης—Λαγκαδᾶ ἀπόστασις εἶνε 19 περίπου κοιλόμετρα καὶ δύο ἡ ἀπὸ ταύτης μέχρι τῶν ὁμωνύμων λουτρῶν.

Ταῦτα κεῖνται ἐν τῇ πεδιάδι παρὰ τὴν λίμνην Ἁγίου Βασιλείου (Λαγκαδᾶ) βορείως ταύτης, καὶ εἰς ὕψος ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης 85 μέτρων.

Ἔχουσιν ἴδια κτίρια λουτρῶν ρωμαϊκῆς ἐποχῆς κτισθέντα ἐπὶ στρατιωτικοῦ τινος Ἰουστινιανοῦ περὶ τὸ 900 μ.Χ.· φέρουσιν ἴδιον ψυγεῖον, ἀπογυμνωτήριον καὶ ἀναπαυτήριον μὲ κρήνην ψυχροῦ ὕδατος ποσίμου. Τὸ θερμὸν ὕδωρ ἐξέρχεται διὰ δύο κρουνῶν φανερῶν, ἑνὸς μεγάλου ὁρμητικῶς ἐκτινάσσοντος τὸ ὕδωρ καὶ ἑτέρου δεξιᾷ τῷ εἰσιόντι μικροτέρου καὶ ἀπάζοντος ὑδροθείου. Ἐπίσης εἶνε καὶ ἕτερος κρουνὸς παρὰ τὰς βαθμίδας τῆς δεξαμενῆς μὲ θερμότερον ὕδωρ. Ἐκτὸς δὲ τούτων καὶ ἐξ ὅλου τοῦ πυθμένος τῆς δεξαμενῆς ἀναβρύει ὕδωρ. Ὅλον τὸ ὕδωρ συνάζεται εἰς τὸ μέσον ἐντὸς δεξαμενῆς, ἐν ᾗ εἰσέρχονται πάντες οἱ λουόμενοι διὰ μιᾶς, ὅπερ ἐπιβλαβὲς διὰ τὴν μόλυνσιν.

Τὸ ὅλον κτίριον ἔχει σχῆμα πολυγώνου κυκλικοῦ, τὸ δὲ ἄνω σκέπασμα εἶνε θολωτὸν μὲ φεγγίτας ὑελίνους[1], φέρον εἰς τὸ μέσον ἀπεξυσμένην τὴν εἰκόνα τῶν ἰσαποστόλων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης, εἰς μνήμην τῶν ὁποίων ἦτο ἄλλοτε ἁγίασμα ἰαματικόν[2]. Ἐντὸς εὑρίσκονται καμάραι διὰ κάθισμα καὶ ἐναπόθεσιν τῶν λουτρικῶν ὑφασμάτων. Τὸ ὅλον ὕδωρ τῶν λουτρῶν τούτων εἶνε ἀφθονώτατον, ἐπαρκοῦν πρὸς μέγα ὑδροθεραπευτικὸν ἵδρυμα· ἔχει θερμοκρασίαν ἀπὸ 36 ^{0} — 41^0 κυμαινομένην εἰς τινας κρουνούς.

---

[1] Παρὰ τὸ ρωμαϊκὸν τοῦτο κτίριον εὕρηται ἕτερον ἐρείπιον, ὅπερ σημαίνει τὴν διὰ σεισμικὰς αἰτίας κατάχωσιν· ὅλος ὁ τόπος οὗτος εἶνε ὑποκείμενος εἰς σεισμικὰς δονήσεις καὶ φαίνεται ὅτι πολλάκις ἔπαθεν ὡς καὶ κατὰ τὸ 1902 κατὰ Ἰούνιον, ὅτε ἐπὶ ὥρας τὸ ὕδωρ τῶν θερμοκρουνῶν ἐπολλαπλασιάσθη, ἐλαττωθὲν κατόπιν, ὁπότε, ἕτεραι πηγαὶ ἀνεφάνησαν, ὧν πολλαὶ εἰσέτι παραμένουσι καὶ αἵτινες ὡς κείμεναι ἐκτὸς τοῦ κυρίου κτιρίου τῶν λουτρῶν, χάνουσιν ἀδίκως τὸ χρησιμώτατον καὶ ὠφελιμώτατον ἄλλως ἄχρηστον ὕδωρ των.

Ἐπίσης τότε οἰκίαι τινὲς κατέρρευσαν καὶ ἀπὸ τοῦ πυθμένος τῶν λουτρῶν δοκοὶ ἀπηνθρακωμέναι ἀνεξήλθον ἐπιπλέουσαι, ἐξ ὧν ἀπεδείχθη ὅτι καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἐγνώριζον· τὸ σεισμικὸν τοῦ ἐδάφους· διὸ λαβόντες ὑπ' ὄψιν τὸ ἐπισφαλὲς τοῦ ἐδάφους ἐπασσάλωσαν διὰ δοκῶν τὸν τόπον πρὸς ἀσφάλειαν.

Ὁ δὲ καταστραφεὶς πυθμὴν τῆς δεξαμενῆς ἀνεκτίσθη ὑπὸ τοῦ ὁμογενοῦς ἀρχιτέκτονος κ. Ξ. Παιονίδου δι' ἐσχάρας σιδηρᾶς, προσδεθείσης εἰς τὰ ἄκρα τῆς γῆς καὶ τῶν θεμελίων τῶν λουτρῶν διὰ τὴν ἀσφάλειαν.

[2] Διὰ τοῦτο κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Ἁγίου Κωσταντίνου ἔρχονται πολλοὶ εἰσέτι ἐκ διαφόρων μερῶν τῆς Μακεδονίας, ὅπως λουσθῶσιν. Ἄλλοτε ἐγίνετο πανηγυρικὴ καὶ θρησκευτικὴ ἡ ὑποδοχὴ καὶ προπομπὴ τῶν τοιούτων προσερχομένων καὶ θυσίαι ἀμνῶν καὶ εὐωχίαι ἀδελφικῆς συνδέσεως καὶ ἀγάπης ἐγίνοντο· σήμερον διά τε τὰς δυσχερεῖς οἰκονομικὰς περιστάσεις τῶν κοινοτήτων καὶ διὰ τὸ κρίσιμον ἔπαυσαν τοιοῦτοι ἀδελφικοὶ σύνδεσμοι καὶ ἀπεξενώθησαν ὅλοι!

Ἐπειδὴ δὲ ἡ χημικὴ ἀνάλυσις ἀπέδειξε καὶ ἴχνη λιθίου, διὰ τοῦτο ἀπό τινος ἤρξατο καὶ ἡ δι' αὐτοῦ θεραπευτική.

Εἰς ταῦτα ὠφελοῦνται οἱ ρευματιῶντες ἐν γένει, οἱ πάσχοντες χρονίαν δηλητηρίασιν ὑδραργύρου, ἐκζέματα, κωλικοὺς ἥπατος, νεφρῶν καὶ κοιλίας ἐν γένει.

Αἱ δύστοκοι γυναῖκες πάσχουσαι στενώσεις, δυσμηνόρροιαν, στείρωσιν κ. τ. λ. ὠφελοῦνται ἐπίσης.

Ὠφελήθησαν ραχιτικοὶ καὶ ἡμιπληγικοὶ καὶ ἐν γένει παθόντες παραλυσίας τινάς.

Οἱ παθόντες ἀγκυλώσεις οἵας δήποτε καὶ σκληρίας τὸ μὲν διὰ τοῦ ὕδατος, τὸ δὲ διὰ τῆς ἁρμοδίας θερμότητος ὠφελήθησαν.

Ἐπίσης καὶ πολλοὶ ἐκ διαφόρων νοσημάτων ἰάθησαν εἰς τὰ θαυμάσια ἰαματικὰ ταῦτα θερμὰ λουτρὰ τοῦ Λαγκαδᾶ, ὡς ἡ τῆς δημαρχίας τοῦ τόπου στατιστικὴ ἐμφαίνει, γενομένη διὰ τοῦ ἰατροῦ Ι. Κ. Βλάχου. Ὅσον ὅμως ὠφέλιμα καὶ σπουδαῖα εἶνε τὰ λουτρὰ ταῦτα συχναζόμενα κατ' ἔτος ὑπὸ πλέον τῶν 17 χιλιάδων ἀτόμων, τόσην καὶ τὴν δυσκολίαν παρέχουσι διά τε τὴν ἀβελτηρίαν τῶν κατοίκων καὶ τῆς δημαρχίας ἐν γένει. Διότι πρῶτον ἐν τοῖς δωματίοις τῶν λουτρῶν εἶνε ἀδύνατος ἡ διαμονὴ ὡς ἐκ τῶν ἐλειογενῶν πυρετῶν καὶ τῆς ἐλλείψεως τῶν ἀναγκαιούντων τροφίμων, δεύτερον δὲ οἱ κάτοικοι Λαγκαδᾶ ἐκμεταλλευόμενοι τὰς περιστάσεις τῶν λουτρῶν συμφεροντολογικώτατα προσφέρονται πρὸς τοὺς προσερχομένους, ζητοῦντες ὑπερόγκους τιμὰς ἐνοικίων δωματίων καὶ ἁμαξῶν μεταβάσεως εἰς τὰ λουτρά!

Ἐπίσης δὲν φροντίζουσι νὰ ἔχωσιν ἀγορὰν σταθερῶν καὶ εὐπροσδέκτων τιμῶν τῶν πρὸς διατροφὴν ἀναγκαιούντων.

Ἐνῷ δὲ ὅλα ταῦτα δύνανται, δὲν τὰ κάμνουσι καὶ οὕτω δυσαρεστοῦντες τοὺς πολλοὺς ἤρχισαν νὰ τοὺς ἀποξενώνωσι καὶ ἀφίνωσι νὰ

[1] Παρὰ τὴν κλίμακα τῆς δεξαμενῆς δεξιᾷ τῷ εἰσερχομένῳ καὶ παρὰ τὸν μικρὸν κρουνὸν κεῖται μία πλάξ ἐπείσακτος μὲ λατινικὰ στοιχεῖα ἡμιτελῆ, καθόσον εἶνε τεθραυσμένη κατὰ τὸ ἥμισυ.

μεταβαίνωσιν εἰς τὰ τῆς Βράνιας (Σερβίας), ὅπου μὲ περισσότερα βεβαίως ἔξοδα διατηροῦνται, ἀλλὰ τοὐλάχιστον ἀνετώτερον.

Ἡ δὲ δημαρχία, ἐνῷ ἔχει τοιαῦτα λουτρὰ ἐξόχου ἰαματικῆς ἀξίας ἐκτιμώμενα οὕτω παρὰ πολλῶν, δὲν φροντίζει νὰ τὰ καλητερεύσῃ μὲ εὐκολίας ποικίλας καὶ ὑδροθεραπευτήρια καὶ ἀναπαυτήρια καὶ κοιτῶνας καταλλήλους.

Ἐνῷ δὲ ἀπὸ 10 ἐτῶν καὶ ἐπέκεινα ὁ ἐκεῖ ὁμογενὴς ἰατρὸς κ. Ἰω. Κ. Βλάχος, ἐξασκῶν τὴν ἐπιστήμην του ὡς δημαρχιακὸς ἰατρός, περί τε βελτιώσεως τοῦ κλίματος διὰ φυτεύσεως δένδρων καὶ τοῦ σχηματισμοῦ πέριξ δασῶν σπουδαίων διττῶς ὠφελίμων ὑγιεινῶς καὶ ὑλικῶς διὰ τὴν ἐξ αὐτῶν καύσιμον ὕλην πολλὰ ἐφρόντισε καὶ ἐσύστησεν, ὡς καὶ περὶ ἀποξηράνσεως τῶν πέριξ ἑλῶν καὶ διορθώσεως τῶν λουτρῶν καταλλήλως κατὰ τοὺς σήμερον ὑγιεινοὺς κανόνας προέτεινεν, οὐδὲν ἐγένετο τῶν τοιούτων.

Οὕτω δὲ τοιαῦτα σπουδαῖα λουτρὰ μὲ τὴν ἀβελτηρίαν καὶ ἀμεριμνησίαν τῶν τε κατοίκων καὶ τῆς δημαρχίας καταστρέφονται, ἐνῷ ἠδύναντο νὰ καταστῶσι σπουδαιότερα καὶ ἐπωφελέστερα διὰ τὸν τόπον· πρέπει δὲ νὰ τὰ καταστήσωσι τοιαῦτα, διότι αἱ ἐξ αὐτῶν πρόσοδοι εἶνε ἡ ζωή των. Καλὸν δὲ ἀπὸ τοῦδε νὰ γίνῃ μέριμνα κυρία ὅλων τῶν Λαγκαδινῶν, ὅπως τὰ λουτρά των διορθούμενα γίνωσιν ἐφάμιλλα, ὅπερ εἶνε δυνατόν, μὲ πολλὰ ὅμοια ἐν τῇ λοιπῇ Εὐρώπῃ εὑρισκόμενα, ἅτινα καὶ τὴν τοπικὴν ὠφέλειαν θὰ παρέχωσι καὶ τὴν ἀνθρωπότητα σπουδαίως θὰ ὠφελήσωσι.

Ἐκτὸς τῶν κυρίως λουτρῶν παράκεινται καὶ ἰλυόλουτρα, ἅτινα εὐτρεπιζόμενα καὶ διορθούμενα ὡς πρέπει θὰ εἶνε ἀντάξια τοῦ ὀνόματός των.

Ἂν λοιπὸν δασωθῇ ἡ περιφέρεια τῶν λουτρῶν καὶ γίνῃ καὶ ἁμαξιτὴ πρὸς τὴν λίμνην, τότε θὰ ὠφελήσωσι καὶ διὰ γυμναστικῶν ὑπαιθρίων ἀσκήσεων τὰ λουτρὰ ταῦτα ποικιλοτρόπως.

Ἐπὶ πᾶσι τούτοις εἶνε ἀνάγκη νὰ γίνῃ καὶ ἓν τέλειον ξενοδοχεῖον καὶ καφενεῖον ἐξοχικὸν ἁρμόδιον μὲ μουσικὴν τερπνὴν καὶ θέατρα ἐπίσης χάριν τῶν ἐκεῖ διαμενόντων ξένων. Οὕτω μεταρρυθμιζόμενα τὰ λουτρὰ τοῦ Λαγκαδᾶ θὰ ἐπισκέπτωνται περισσότεροι καὶ θὰ

ἔχωσι, οἵ τε κάτοικοι καὶ οἱ μεταβαίνοντες ἐκεῖ εὐχάριστον θέσιν·

9) Τὰ παρὰ τὸ Δερὲ-μαλὲ (Σερρῶν) θερμὰ λουτρά, ἅτινα εἶνε ἐντελῶς ἀπεριποίητα· ὡς κείμενα δὲ εἰς ὕπαιθρον χώραν εἶνε ἐπισφαλῆ τὴν σήμερον καὶ διὰ τοῦτο παρημελήθησαν ἀπό τινος ἐντελῶς.

Πάντα ταῦτα τὰ ὕδατα μελετηθέντα δεόντως δύνανται νὰ ὠφελήσωσι καὶ τὸν τόπον καὶ τοὺς ἐπιχειρηματίας καὶ νὰ γίνωσιν ἀφετηρία πολλῶν ἐκμεταλλεύσεων ἐπωφελῶν καὶ ἐθνικῶς.

Ι. ΣΙΩΡΗΣ

Η ΠΑΛΑ ΤΟΥ ΝΤΑΒΕΛΗ

Κλάψτε, λημέρια ἀντάρτικα
Κι' ὀξαΐς ζωγραφισμέναις,
Πλατάνια, πεῦκα καὶ σπηληαῖς,
Βρυσούλαις λαγαραῖς.

Πουτούρια σᾶς μουρντάρεψαν,
Ῥαχούλαις δοξασμέναις,
Σᾶς, ποῦ Ντιαβέλη τράνταξαν
Τραγούδια καὶ χαραῖς.

Ὡρὲ νταβέλη, γέρασεν
Μ' ἐσένα κ' ἡ καρδιά σου;
Μέσ' 'ς τὸ Βαμπέλι, τὸ χωριό,
Ντιαβελ-'Αρχιληστή,

Ἐσύ 'σουν ποὺ λημέριαζες
Ὡς χθὲς μὲ τὰ παιδιά σου;
Σὲ μιὰ σπηλιὰ πῶς ξέχασες
Τὴν πάλα κρεμαστή;

Τὴν στομωμένη ἀκόνησε,
Ντιαβέλη μας, λεπίδα
Καὶ βάψ 'την 'ς τὴν ἐκδίκησι
Νὰ κοσμοξακουσθῇ,

Ψηλὰ 'ς τὸν Παρθενῶνά μας
Νὰ κρεμασθῇ· μ' ἀχτίδα
Τῆς Δόξας, τῆς Παλληκαριᾶς
Τὸ Πνεῦμα νἀσπασθῇ.

Θ. Κ. ΠΑΠΑΘΩΜΑΣ
Μακεδών

Τύποις 'Αποστολοπούλου

Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΔΙΑ ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ

«Καὶ ὅραμα διὰ νυκτὸς ὤφθη τῷ Παύλῳ· ἀνήρ τις ἦν *Μακεδὼν* ἑστώς, παρακαλῶν αὐτὸν καὶ λέγων: Διαβὰς εἰς Μακεδονίαν βοήθησον ἡμῖν.

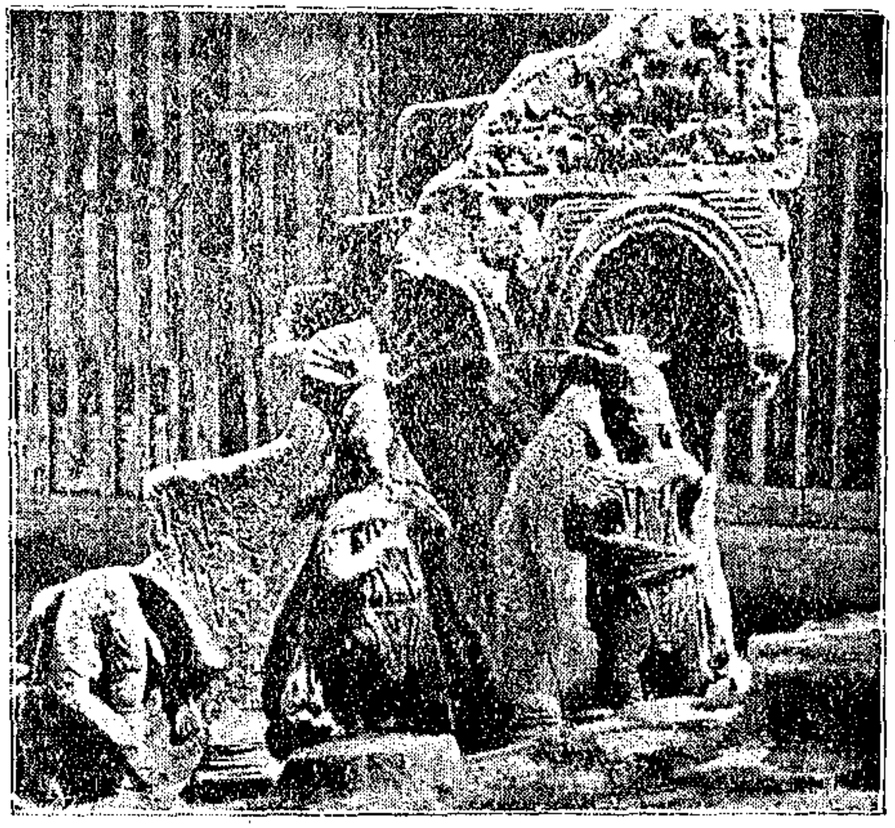

Λιθίνη ἀναβάθρα μὲ ἀνάγλυφα πέριξ, ἀφ' ἧς ὁ 'Απόστολος Παῦλος ἐδίδασκε τὸν Χριστιανισμὸν ἐν Θεσσαλονίκῃ.
'Από τῆς ἁλώσεως τῆς πόλεως εὑρίσκετο εἰς τὸν ναὸν τοῦ 'Αγ. Γεωργίου, ὅστις σήμερον εἶνε τζαμὶον τουρκικόν· τελευταῖον ὅμως ἐζήτησε ταύτην ἀπὸ τὸν Σουλτάνον ὁ Κάϊζερ, ὅστις λιθίων αὐτὴν δῶρον ἐτοποθέτησεν εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Βερολίνου.

»Ὡς δὲ τὸ ὅραμα εἶδεν, εὐθέως ἐζητήσαμεν ἐξελθεῖν εἰς τὴν Μακεδονίαν, συμβιβάζοντες ὅτι προσκέκληται ἡμᾶς ὁ Κύριος εὐαγγελίσασθαι αὐτούς» (Πρ. 'Απ. Ιϛ', 9).

Ὁ Κύριος ἀληθῶς ἐκάλει τὸν Παῦλον εἰς τὴν Μακεδονίαν.

Ὁ Κύριος, ὅστις κατεῖδε τοὺς Μακεδόνας ὡς τοὺς μεγάλους τοῦ Χριστιανισμοῦ σκαπανεῖς.

Βεβαίως. Ὁ Χριστιανισμὸς ἐπεβλήθη διὰ τῆς θειότητός του. Ἡ παλαιὰ θρησκεία εἶχε καταπέσῃ. Οἱ θεοὶ ἐξεραύλιζον ἀντὶ νὰ ἠθικοποιοῦν. Ἡ θρησκεία ἦτο ὀργίων σύνολον. Οὐδεμία δὲ ἰδέα ἔμενεν ἀμυκτήριστος καὶ ἀνεξευτέλιστος.

Ὁ Χριστιανισμὸς ἀνεκαίνιζεν, ἔσωζε. Καὶ θὰ ἐγίνετο δεκτός, ὡς ἔγειγε.

Ἀλλ' οἱ Μακεδόνες μὲ τὸν Ἀλέξανδρον ἐπὶ κεφαλῆς εἶχον διαδῶσῃ παντοῦ τὴν γλῶσσαν τὴν Ἑλληνικὴν ὥστε «καὶ Σουσιανῶν καὶ Γεδρωσίων παῖδες τὰς Εὐριπίδου τραγῳδίας ᾖδον». Καὶ ὁ Χριστιανισμὸς εὗρε τὴν μεγάλην γέφυραν, δι' ἧς ἔφθασε μέχρι περάτων τῆς γῆς.

Δὲν ἦτο δὲ μόνον τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα διηυκόλυνε τὴν διάδοσιν τῆς νέας θρησκείας μὲ τὴν ἰδικήν της διάδοσιν.

Αἱ ὑψηλαὶ ἰδέαι δὲν ἠδύναντο νὰ εὕρωσι τελειότερον ὄργανον ὥστε νὰ ἐξαρθῶσι, νὰ νοηθῶσι καὶ ἐπακριβῶς νὰ ἑρμηνευθῶσιν ἀπὸ τὴν γλῶσσαν, ἥτις ἐπλάσθη ἐκφράζουσα τὰς λεπτοτέρας τῶν ἰδεῶν, μέχρι τῶν ὁποίων ἔφθασε νὰ ὑψωθῇ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα.

Αἱ εὐγενέστεραι καὶ ἐπιβλητικώτεραι κοινωνικῶς τάξεις τὴν Ἑλληνικὴν ὡμίλουν καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολὴν καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικήν, τὴν ὁποίαν διέδωσαν οἱ Μακεδόνες, ἀκούοντες τὰ νέα διδάγματα τὰ ἠσπάζοντο εὐκολώτερον.

Ἐκτὸς τούτων οἱ Μακεδόνες πολιτίσαντες τοὺς ἀπολιτίστους, λεπτύναντες τοὺς παχεῖς νόας, ἐθίσαντες τὰ πνεύματα, τὰ δοῦλα, εἰς τὸ σκέπτεσθαι, παρεσκεύασαν τὸ πεδίον εὔφορον διὰ τὸν νέον σπόρον.

Καὶ ἦτο ἐπόμενον ὁ Κύριος Μακεδόνα νὰ στείλῃ κατ' ὄναρ εἰς τὸν Παῦλον καὶ νὰ τὸν καλέσῃ νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν χώραν τῶν σκαπανέων τοῦ Χριστιανισμοῦ, διὰ νὰ μεταλάβουν καὶ οὗτοι τῶν μεγάλων διδαγμάτων.

Ὁ Παῦλος ἀποβιβάζεται εἰς τὴν ἀπέναντι τῆς Θάσου Νεάπολιν καὶ διὰ Φιλίππων ἔπειτα καὶ Ἀμφιπόλεως καὶ Ἀπολλωνίας, πόλεων

Μακεδονικῶν, διδάσκων πάντοτε φθάνει εἰς τὴν Θεσσαλονίκην καὶ κηρύττει τὸν θεῖον λόγον ἀπὸ τοῦ λίθου, τοῦ ὁποίου τὰ συντρίμματα βλέπετε.

Ὁ Σίλας, ὁ Σιλουανός, ὁ Τιμόθεος καὶ ὁ Ἀκύλλας, γνήσιοι Μακεδόνες, δέχονται τὸν Χριστιανισμὸν καὶ ἀναδεικνύονται πρόμαχοί του γενναῖοι.

Ἡ Μακεδονικὴ Δυναστεία βοηθεῖ καὶ ἄγει εἰς θρίαμβον ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως τὸν Χριστιανισμὸν ἔπειτα.

Ὁ Κύριλλος καὶ ὁ Μεθόδιος οἱ Μακεδόνες οἱ ἐκ Θεσσαλονίκης τὸν φέρουν ἕως καὶ εἰς τοὺς Σλαύους αὐτούς.

Καὶ τὸν κατὰ τῆς εἰδωλολατρείας ἀγῶνα τοῦ Χριστιανισμοῦ λαμπρύνουν Μάρτυρες Μακεδόνες πλεῖστοι.

Ὁ Ἅγιος Δημήτριος ὁ Μυροβλήτης (285—305)· Ὁ Ἅγιος Νέστωρ ὁ ἐπικληθεὶς Μυνομάχος (285—305)· Ὁ Ἅγιος Παῦλος ὁ Ὁμολογητὴς (306)· οἱ Ἅγιοι Θεόδουλος καὶ Ἀγαθόπους· ἡ Ἁγία Σεβαστιανὴ εἶνε Μακεδόνες Μάρτυρες τοῦ Χριστιανισμοῦ. Καὶ ἐπέπρωτο μετ' αἰῶνας νέοι χριστιανομάχοι, νέους Μάρτυρας νὰ ἀναδείξουν.

Ὁ νέος θρίαμβος δὲν θὰ εἶνε κατώτερος τοῦ παλαιοῦ.

ΔΗΜ. ΔΗΜ.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ ΚΑΙ ΓΝΩΜΙΚΑ

(Ἐκ τῆς ὑπὸ τῆς «Γλωσσικῆς Ἑταιρείας» βραβευθείσης συλλογῆς τοῦ Μακεδόνος καθηγητοῦ κ. Ἀθ. Ἰωαννίδου).

Ἀνεμομαζώματα, διαβολοσκορπίσματα.

Κοντὴ εἶν' ἡ νύφη μας, νὰ κῃ' ὁ μέτρος.

Γυναῖκα θέλω, τώρα τὴ θέλω.

Ἀπὸ τὸ στόμα σου καὶ 'στοῦ Θεοῦ τ' αὐτί.

Βασιλικὴ διαταγὴ καὶ τὰ σκυλιὰ δεμένα.

Τί εἶσαι μύξαρης, γαμβρέ μου;— Ἀπὸ τὸ χειμῶνα. — Σὲ ξέρω κῃ' ἀπὸ τὸ καλοκαίρι.

ΖΩΗ ΧΩΡΙΑΤΙΚΗ

Στὴν ἀρχὴ τοῦ καλοκαιριοῦ, μὲ βαρειὰ συννεφιά, ἀνέβαινα μὲ τὸ Βασίλη σ' ἕνα χωριὸ τοῦ Περιστεριοῦ. Πηγαίναμε νὰ δοῦμε τὴν κόρη τοῦ προεστοῦ ποῦ τώρα καὶ τρία χρόνια τὸν εἶχανε σφάξει οἱ Βούλγαροι. Καὶ αὐτή, ὀρφανή, τὴν πῆραν στὰ Βιτώλια οἱ δικοί μας νὰ τὴ σπουδάσουν. Τώρα γύρισε στὸ χωριὸ γιατὶ εἶχαν τελειώσει τὰ μαθήματα.

Ἤτανε πρῶτα κρυμμένο ἀπὸ τὰ χωματένια βουναλάκια τὸ χωριό. Ἔξαφνα φανερώθηκε ἀνάμεσα στοὺς ὄχτους τῆς ρεματιᾶς, ἄσπρο, σὰ μαργαριτάρι μέσ' ἀπὸ τὴ μαργαριταρόριζα, καὶ γύρω τριγύρω φούντωναν τὰ δέντρα, καστανιές, ὀξυὲς καὶ ἄλλα.

Περάσαμε ἀπὸ ἕνα καταπράσινο λειβάδι τριγυρισμένο κι' αὐτὸ ἀπὸ δέντρα καὶ χαμόκλαδα. Μιὰν ἀχτίδα ἥλιου ἄναψε μονομιᾶς τὸ λειβάδι κι' ἄστραψαν τὰ κάτασπρα πρόβατα ἑνὸς κοπαδιοῦ ποῦ ἔβοσκε. Τὸ βοσκόπουλο, μὲ ξεσκισμένα ροῦχα, φύλαγε ὁλόρθο, καὶ μᾶς κύτταξε ποῦ περνούσαμε. Ἔπειτα ἔσβυσε πάλι τὸ φῶς, σκοτείνιασε ὅλος ὁ οὐρανὸς καὶ μόλις ζυγώσαμε στὸ χωριό, ἄστραψε καὶ βρόντησε, κ' ἡ βροχὴ ἀπὸ τὸν κάμπο μᾶς ἔφτασε καὶ μᾶς ράντιζε τώρα μὲ ζεστὲς μεγάλες σταλαγματιές. Σὲ λίγο ἔπεφτε ποτάμι ἡ βροχὴ καὶ χωθήκαμε στὸ καπηλειό.

Στοὺς χοντροκαμωμένους ξυλένιους πάγκους ἤτανε καθισμένοι τέσσερεις χωριανοί. Πιάσαμε ὁμιλίες, καὶ ἀπὸ λόγο σὲ λόγο τοὺς εἴπαμε γιατὶ ἤρθαμε, καὶ ἔστειλαν τὸν κάπηλα καὶ φώναξε τὸ κοριτσάκι.

Χαμογέλασε ἅμα μᾶς εἶδε. Φοροῦσε πάλι τὰ χωριάτικά της ροῦχα καὶ μᾶς εἶπε :

— «Ξαναφόρεσα τὰ ροῦχα τοῦτα γιατὶ τὰ σκυλιὰ δὲ μὲ γνώριζαν μὲ τ' ἄλλα στὸ χωριὸ καὶ μὲ γαύγιζαν.»

— «Λοιπὸν τὰ σκυλιὰ σὲ ἀνάγκασαν καὶ ξανάγινες χωριάτισσα ;»

Ἡ Ἑλένη γελοῦσε, κ' ἔκρυβε ντροπαλὰ τὸ πρόσωπό της μὲ τὴν παλάμη.

Ἕνας χωριάτης, θεῖός της, εἶπε :

— «Στὸ χωριὸ δὲ θἄβρεις ἄλλη καμμιὰ ποῦ νὰ ξέρῃ τόσα γράμματα.»

Καὶ ἡ Ἑλένη, περήφανη, πρόσθεσε :

— «Τώρα ὅλες γυρεύουν νὰ τὰ μάθουν σὰν καὶ μένα.»

Μᾶς ἔφεραν ῥακί. Ἡ Ἑλένη βγῆκε ὄξω, ἔτρεξε καὶ σὲ λίγο ξαναγύρισε μ' ἕνα πανεράκι γεμᾶτο κεράσια δροσισμένα ἀπὸ τὴ βροχή. Οὔτε πολὺ μεγάλα οὔτε καλὰ γινωμένα οὔτε νόστιμα ἦταν τὰ κεράσια ἐκεῖνα, καὶ μᾶς εἶπε ἡ Ἑλένη:

— «Ἐγώ, τὰ καλὰ κεράσια δὲν τὰ πρόφτασα' ἤμουν στὸ σκολειό, στὰ Βιτώλια.»

Ἀποκρίθηκα:

— «Βλέπεις τί εἶχαν ἡ ἄλλες ποῦ οὐ δὲν τὸ εἶχες ; Τώρα τὶς ζηλεύεις ἐκείνες, ὅπως ἐκείνες σὲ ζηλεύουν ἐσένα γιὰ τὰ γράμματα ποῦ ξέρεις καὶ δὲν ξέρουν».

Ἡ Ἑλένη πάλι γέλασε σὰν πρῶτα.

Εἶχε πάψει ἡ βροχή, σηκωθήκαμε καὶ πήγαμε κατὰ τὸ σκολειό, στὸν αὐλόγυρο τῆς ἐκκλησιᾶς. Ὁ δάσκαλος ἔβγαινε ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ γιατὶ ἦτανε σάββατο καὶ εἶχε ψάλει τὸν ἑσπερινό. Ἡ Ἑλένη μᾶς ἔδειξε τὸ δρόμο, ἀνεβήκαμε μιὰ σκάλα ξυλένια καὶ μπήκαμε στὸ σκολειό. Ἦταν, ὅλο ὅλο, μιὰ κάμαρα, μεγάλη μακρουλὴ καὶ χαμηλοτάβανη, μὲ παλιωμένους χάρτες στοὺς τοίχους, καὶ λερωμένα θρανία.

Εἶδα πῶς δὲν εἶχε κεντήματα στὰ μανίκια της ἡ Ἑλένη, ὅπως ἔχουν ὅλες ἡ χωριάτισσες σὲ κεῖνα τὰ μέρη. Τὴ ρώτησα γιατί, καὶ ἀποκρίθηκε :

— «Ὁ θεῖος μοῦ εἶπε νὰ μὴ φορῶ κεντήματα». Ἔστρεψα πρὸς τὸ θεῖο καὶ τὸν κύτταξα. Κάτι ὑποψιάστικα. Τὸ κατάλαβε καὶ εἶπε :

— «Ἔτσι, βγῆκε μιὰν ἀπόφαση στὸ χωριὸ νὰ μὴ φοροῦνε πιὰ κεντίδια ἡ γυναῖκες».

— «Καὶ πῶς σᾶς κατέβηκε αὐτὴ ἡ γνώμη; Μήπως τὸ κομιτάτο, τίποτε;...»

— «Ὄχι δά, τὸ χωριό, τὸ χωριὸ τ' ἀποφάσισε μονάχο του».

Δὲν πίστεψα τὰ λόγια του, ὡς τόσο γύρισα καὶ ρώτησα τὸ δάσκαλο:

— «Πόσα παιδιὰ ἔρχονται, δάσκαλε, στὸ σκολειό;».

— «Τώρα εἶνε ἑξῆντα ὀχτὼ μὲ τὰ κορίτσια».

— «Καὶ ὅλα σὲ τούτη τὴν κάμαρη;»

— «Ναί, δὲν ἔχει παρμένη δασκάλα τὸ χωριό, καὶ τὰ κορίτσια μαζὺ μὲ τ' ἀγόρια τὰ μαθαίνω ἐγὼ γράμματα».

— «Καλὰ κάνεις».

— «Τώρα τελευταῖα μάλιστα ἔρχονται σωρὸς τὰ κορίτσια. Κοντεύουν νὰ περάσουν τ' ἀγόρια».

— «Πρῶτα δὲν ἤρχουνταν;»

— «Ὄχι, εἶνε δυὸ βδομάδες τώρα ποῦ ἔρχονται.»

— «Καὶ γιατί;»

— «Πρὶν εἶχαν τὰ κεντήματα στὸ σπίτι. Τώρα ποῦ δὲν κεντοῦν πιά, ὅλα μαζεύονται στὸ σκολειό.»

— «Ἐπειδὴ δὲν τοὺς ἀφίνει τὸ κομιτάτο νὰ φοροῦν κεντημένα ροῦχα;»

Ὁ δάσκαλος ἔριξε μιὰ ματιὰ στοὺς χωριανοὺς καὶ δὲν εἶπε τίποτε. Ὁ Βασίλης γύρισε καὶ μοῦ εἶπε:

— «Ὁ τελευταῖος νόμος ἐναντίο τῆς πολυτέλειας.»

Κατεβαίνοντας τὴν ξυλένια σκάλα (ἀπορῶ πῶς δὲν κατασκοτόνονται τὰ παιδιὰ ἀνεβοκατεβαίνοντάς την ὅλη μέρα) εἶπα σιγὰ τοῦ Βασίλη;

— «Τὸ βουλγάρικο κομιτάτο ὑποστηρίζει τὴν ἑλληνικὴ παιδεία. Πρόσεξε μὴν τὸ πῇς κανενὸς καὶ τὸ μάθουν οἱ Βούλγαροι. Ἀπαγορεύει τὰ κεντήματα, καὶ τὰ κορίτσια μὴν ἔχοντας τί νὰ κάμουν σπίτι τους ἔρχονται στὸ σκολειὸ καὶ μαθαίνουν τὰ ἑλληνικά. Μὴν τὸ πῇς σὲ κανένα.»

Καὶ εἶπα τῶν χωριανῶν ποῦ μᾶς ἀκολουθοῦσαν:

— «Γιατί δὲν ἀφίνετε τὰ κορίτσια σας νὰ κεντοῦν; Ἔχουν καὶ γιὰ τὸ σκολειὸ καιρὸ καὶ γιὰ τὸ κέντημα. Ἂς μὴ φοροῦν τὶς καθημερινὲς τὰ κεντημένα τους ροῦχα, μὰ γιατί νὰ ξεχάσουνε μιὰ τέχνη ποῦ τὴν ἔμαθαν; Μεῖς κυττάζουμε πῶς καὶ πῶς νὰ μάθουμε ὁ καθένας μας κάτι περισσότερο κάθε μέρα, καὶ σεῖς πασκίζετε νὰ ξεχάσετε καὶ κεῖνα ποῦ ξέρετε; Σὲ ἄλλα σκολειά, στὶς πολιτείες, φέρνουν ἐπίτηδες καὶ πληρώνουνε δασκάλες γιὰ νὰ μαθαίνουν τὰ κορίτσια κέντημα, καὶ σεῖς ξεμαθαίνετε τὶς θυγατέρες σας τὴν τέχνη αὐτὴ ποῦ ἀπὸ τὸ σπίτι τὴν ἔχουν μαθημένη κοντὰ στὶς μητέρες τους;»

Κανεὶς δὲν ἀποκρίθηκε.

Στὸ μεσοχῶρι τοὺς ἀποχαιρετήσαμε. Μονάχα ἕνας μᾶς ἔβγαλε ὡς ἔξω ἀπὸ τὸ χωριὸ γιὰ περιποίηση, καὶ κεῖ μᾶς ἄφησε κι' αὐτός.

Καθὼς κατεβαίναμε πρὸς τὴ χώρα, ἀνέβαιναν ἡ χωριανὲς ἀπὸ τὰ χωράφια.

— «Καλησπέρα. Πότε τελειώνει ὁ θέρος;»

Ἀποκρίθηκε μιά:

— «Τρεῖς μέρες πρὶν ἀπὸ τὸ θάνατο ἀκόμα θὰ δουλεύουμε.»

Ἡ γυναῖκα αὐτὴ φοροῦσε κατακουρελιασμένα ροῦχα.

Παρακάτω ἀπαντήσαμε νιὲς κοπέλλες, ξυπόλυτες, ἀσπροντυμένες, ποῦ ἀνέβαιναν γοργὰ γυρίζοντας κι' αὐτὲς ἀπὸ τὴ δουλειά. Δὲν εἴχανε μαζύ τους καμμιὰ γρηὰ γυναῖκα, ὅπως εἶνε τὸ συνήθιο, καὶ ἐπειδή, ἀνείξεροι, τίς εἴπαμε «Καλησπέρα», γελοῦσαν ἀφοῦ περάσαμε.

Τὸ χῶμα μύριζε κι' ὁ ἀέρας μοσκοβολοῦσε ἀπὸ τὴ βροχὴ ποῦ εἶχε πέσει.

ΙΔΑΣ

Η ΣΤΡΩΜΝΙΤΣΑ

Ἡ Μακεδονία, τὸ φλέγον νῦν ζήτημα καὶ τὸ μῆλον τῆς ἔριδος ἐν Εὐρώπῃ, ἐν τῇ ἀρχαιότητι πολλὰ προσήνεγκεν τῷ πολιτισμῷ, καὶ ἐν τῇ καθόλου οκηνῇ τοῦ κόσμου σπουδαῖον πρόσωπον διαδραματίσασα ὡς πρόσωπον τῆς Ῥώμης, κατὰ τὸν μεσαίωνα περιῆλθεν εἰς ἀφάνειαν, ἵνα ἀναζήσῃ σήμερον μὲ πλείονας ἐρωτάς. Περὶ αὐτῆς ὡς τοιαύτης πολλαὶ πραγματεῖαι ἐγένοντο ἐν τῇ ἀρχαιότητι, ἀλλ' ἐλάχισται διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων πολλοὶ νεώτεροι ἔγραψαν περὶ αὐτῆς ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν· πολλὰ ὅμως μένουσιν σκοτειναὶ εἰσέτι καὶ ἄγνωστα, ἴσως ἀναμένοντα τοὺς πραγματικοὺς κληρονόμους των, ἵνα διὰ τῆς ἀρχαιολογικῆς σκαπάνης καταμαρτυρήσωσι κατὰ τῶν παραποιούντων τὴν ἱστορίαν της.

Αὕτη τὸ πάλαι κατῳκεῖτο ὑπὸ πολλῶν φυλῶν συγγενῶν πρὸς ἀλλήλας, αἵτινες πᾶσαι ἐπὶ Φιλίππου Β'., πατρὸς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, συνηνώθησαν εἰς ἓν βασίλειον, τὸ Μακεδονικόν. Μία τῶν φυλῶν τούτων ἦσαν οἱ Παίονες, οἵτινες ἀπετέλουν καὶ ἰδίαν διοικητικὴν περιφέρειαν, τὴν Παιονίαν, καὶ ἥτις ἀπετέλει τὸ βορειότερον ὅριον τῆς καθ' αὐτὸ Μακεδονίας. Παρὰ τὰ νότια ὅρια παρὰ τὴν Σιντικὴν ἔκειτο ἡ ἀρχαιοτάτη πόλις Αἰστραῖον ἢ Ἀστραῖον ἢ Ἀστέριον, ἐπὶ τῶν προπόδων τῶν διακλαδώσεων τῆς Κερκίνης (Μπέλες ὄρους) δεσπόζουσα εὐφορωτάτης πεδιάδος· κατ' ἄλλους ἐκεῖ ἔκειτο ἡ ἀρχαία Καλλίπολις (222 Π. Χ.). Κατὰ τὸν μεσαίωνα ἀναφαίνεται ἐκεῖ ὑπὸ τὸ ὄνομα Τιβεριούπολις, μετονομασθεῖσα πιθανῶς ἔκ τινος τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων Τιβερίων, τοῦ μὲν βασιλεύσαντος κατὰ τὸ 576-582, τοῦ δὲ κατὰ τὸ 692-705 Μ. Χ., ὅτε καὶ ἀναφέρεται ὡς ἕδρα Μητροπολίτου Τιβεριουπόλεως ὑπερτίμου καὶ ἐξάρχου ἄνω Μακεδονίας μέχρι τῆς σήμερον. Πολιτικῶς σήμερον εἶναι γνωστὴ ὡς Στρώμνιτσα (ὡς ἀνευρέθη ἐν τοῖς χρυσοβούλοις ἐγγράφοις Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ καὶ ἐν τοῖς τίτλοις τοῦ Μοναστηρίου Ἐλεούσης (Παναγίας), τοῖς σωζομένοις ἐν τῇ μονῇ Ἰβήρων). Ἡ σημερινὴ Στρώμνιτσα ἐκτείνεται ἐπὶ κλιτύων 5 λόφων κατὰ μικρὸν κατερχομένων πρὸς τὴν πεδιάδα, ὅπου κατοικεῖ ὁ τουρκικὸς πληθυσμός, τῶν χριστιανῶν οἰκούντων τὰ ὑψηλότερα μέρη. Ὡς πεντάλοφος δὲ ἔχει τοὺς ἑξῆς λόφους: 1) τὸν τοῦ Ῥάπτη, ὅστις ὑποκρύπτει καὶ ὑποδηλοῖ ἴσως παρεφθαρμένως τὸ ἀρχαῖόν της ὄνομα· 2) τὸν λόφον τοῦ Τιβερίου κυρίως, ὅπου σώζεται μέχρι σήμερον φρούριον ἐνετικὸν ἐκ μικρῶν λίθων καὶ κεραμοκονίας στερεωτάτης· παρὰ τοῦτο βορειοδυτικῶς σώζονται ἕτερα δύο φρούρια πρισματοειδῆ ὕψους ἄνω τῶν 10 μέτρων καὶ πλάτους 2 1)2 μέτρων κανονικώτατα καὶ ἄνευ εἰσόδου· τοῦ ἑνὸς αὐτῶν τὸ ὑπὸ τὴν βάσιν ἔδαφος κατεκρημνίσθη εἰς τὸν χείμαρρον Σκάλα, καὶ ἴσως μετ' οὐ πολὺ καὶ τὸ ἕτερον τὴν αὐτὴν τύχην ἀκολουθήσῃ. 3) τὸν τοῦ Νεκροταφείου τῆς Ἑλλην. ὀρθοδόξου κοινότητος. 4) τὸν τοῦ Ἀλτζιβὲρι, καὶ 5) τὸν λόφον τῶν 15 Μαρτύρων. Μεταξὺ τούτων σχηματίζονται 4 χείμαρροι, ὁ τῆς Σκάλας, ὁ τῆς Ἀγορᾶς, ὁ Γύφτικος καὶ ὁ τῶν 15 Μαρτύρων, ἐπιφέροντες σημαντικὰς ζημίας, ὅταν βαγδαίως βρέχῃ. Ὁ πληθυσμός της συμπυκνούμενος εἰς 15—20 χιλ. ἐκτείνεται εἰς 12 συνοικίας, ὧν ὃ κατέχουσιν οἱ ὁμογενεῖς, μίαν οἱ Βούλγαροι, 5 οἱ Τοῦρκοι καὶ μίαν οἱ Ἑβραῖοι. Κυριώτερα τμήματα τῆς πόλεως ἐστραμμένης πρὸς ἀνατολὰς εἶνε 1) τὸ Τσιφλίκι πρὸς τὸ ΒΑ τῆς πόλεως· τούτου τὸ πλεῖστον κατοικεῖται ὑπὸ ἐπηλύδων βουλγαριζόντων ἀσχολουμένων εἰς τὴν γεωργίαν, κηπουρικήν, ἀμπελουργίαν καὶ ἄλλας βαναύσους τέχνας. 2) τὸ Βαρὸς (κακόσημος τουρκικὴ λέξις[1], τὸ κέντρον τῆς πόλεως, ἐπὶ τῶν λόφων Τιβερίου καὶ Νεκροταφείου, ὅπερ κατοικεῖται ὑπὸ μόνων ὁμογενῶν καὶ ὅπου εὑρηνται ἡ ἱερὰ Μητρόπολις, ὁ μόνος ναὸς τῆς πόλεως, ὁ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου εὐμεγέθης,

[1] *Τὴν λέξιν ταύτην μεταχειρίζονται εἰς πολλὰς μικτὰς πόλεις οἱ Τοῦρκοι σημαίνουσαν τόπον κατῳκημένον ὑπὸ ἀπίστων καὶ σκύλων· οἱ δὲ νεώτεροι Τοῦρκοι καλοῦσι μπαλιὰ μαχαλὰ τὰς τοιαύτας συνοικίας.*

Τύποις Ἀποστολοπούλου

νεόκτιστος καὶ ἀπέριττος, τὸ ἀρρεναγωγεῖον μὲ ἡμιγυμνάσιον, τὸ παρθεναγωγεῖον μὲ 6 τάξεις καὶ τὸ ἓν νηπιαγωγεῖον, τοῦ ἑτέρου εὑρισκομένου εἰς τὸ 3) Γύφτικον τμῆμα, ὅπερ ἀναμὶξ κατοικοῦσιν ὁμογενεῖς, βουλγαρίζοντες, Γύφτοι καὶ Τοῦρκοι· 4) τμῆμα εἶνε τὸ τουρκικὸν τὸ πρὸς τὴν πεδιάδα κατερχόμενον καὶ ὑπὸ Τούρκων ἀποκλειστικῶς κατοικούμενον. Διὰ τῶν σχολείων τούτων εὐδοκίμως λειτουργούντων ἀπὸ 60ετίας περίπου μὲ πρῶτον διδάσκαλον τὸν Βαρέλα ἀναφερόμενον καὶ εἶτα τὸν Χαρίσιον Παπαμάρκου, ἀμφοτέρους Μακεδόνας, πάντες ἐκμανθάνουσι τὴν ἑλληνικήν, ἐνῷ συνήθη οἰκογενειακὴν ἔχουσι σλαβικοῦ ἰδιώματος. Ἐν τῇ ἀγορᾷ γίνεται χρῆσις καὶ τῆς τουρκικῆς· ἡ δὲ ἐμπορικὴ ἀλληλογραφία καὶ κατασιχογραφία διεξάγεται Ἑλληνιστί.

Ἀνέκαθεν ἡ πόλις αὕτη ἔχει νὰ ἐπιδεικνύῃ ἀνθρώπους διακεκριμένους ἐπὶ μαθήσει, διότι πολλοὺς διδασκάλους, ἱερεῖς, ἰατρούς, δικηγόρους, κτλ. ἀνέδειξεν, ὧν πολλοὶ καὶ εἰς τὰ λοιπὰ μέρη τῆς Μακεδονίας ζῶσιν. Ἔχει 4 ἰατροὺς ὁμογενεῖς καὶ ἕνα δημαρχικόν. Φαρμακεῖα δὲ ὑπάρχουσι δύο ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, ἀνήκοντα εἷς ὁμογενεῖς καὶ ἕτερον τρίτον τοῦ δημαρχείου.

Πάντες οἱ ὁμογενεῖς ἀσχολοῦνται εἰς ἐμπορικὰ εἴδη· ὀλίγιστοι ἐπιδίδονται εἰς βαναύσους τέχνας· τῶν δὲ βουλγαριζόντων οἱ πλεῖστοι εἶνε γεωργοί, ἐργάται, ἀγωγιᾶται καὶ τὰ ὅμοια. Οἱ Ἑβραῖοι ἀσχολοῦνται εἰς τὸ χονδρικὸν ἐμπόριον. Τῶν δὲ Τούρκων οἱ πλεῖστοι εἶνε κτηματίαι, ὑπάλληλοι ἐν γένει καὶ ἐλάχιστοι κουρεῖς, χαντζῆδες καὶ πεταλωταὶ ζῴων. Οἱ δὲ Γύφτοι εἶνε οἱ κατ' ἐξοχὴν βιομήχανοι τῶν σιδήρων, ἱπποκόμοι, ἱπποδαμασταὶ καὶ μουσικοί. Οἱ Τοῦρκοι ἔχουν μίαν ἀνωτέραν σχολήν, ὅπου διδάσκονται τὰ τῆς θρησκείας των καὶ τὰς ἄλλας βιωτικὰς γνώσεις ἀτελέστατα, καὶ μίαν κατωτέραν πρὸς ἐκμάθησιν τοῦ ἄλφα-βῆτα (ἐλλφ-μπέ) καὶ εὐχῶν τινων, καὶ ταῦτα μετὰ τετραετῆ φοίτησιν διά τε τὸ δύσκολον τῆς γλώσσης καὶ διὰ τὸ ἀμέθοδον τῆς διδασκαλίας ὑπὸ ἱερῶν Σοφτάδων. Ἐσχάτως οἱ Τοῦρκοι τῆς πόλεως ταύτης ὡς καὶ ἀλλαχοῦ φιλοτιμηθέντες συνέστησαν καὶ παρθεναγωγεῖον, ὅπου ἀτελέστατα διδάσκονται αἱ κόραι (μικραὶ χανούμ) διάφορα ἐρχόχειρα.

Οἱ Βούλγαροι ἐπίσης ἔχουσιν ἀρρεναγωγεῖον καὶ παρθεναγωγεῖον, ἅτινα κατὰ τύπον μόνον ὑφίστανται, διότι μᾶλλον διδάσκονται ἐν αὐτοῖς τὴν ἐξ ἐνέδρας δολοφονίαν καὶ χειρισμὸν μαχαιρῶν παρὰ πᾶν ἄλλο· ὡς ἐκκλησίαν ἔχουσι παρεκλῆσι ξύλινον παράπηγμα καὶ νεκροταφεῖον ἴδιον ἀπό τινων ἐτῶν. Οἱ Ἑβραῖοι ἔχουσι μίαν συναγωγὴν καὶ ἓν ἀρρεναγωγεῖον, ὅπου διδάσκονται ἁπλῆν γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν ἐπιδιδόμενοι ἀμέσως εἰς τὸν κερδῷον Ἑρμῆν τοῦ γηΐνου πλανήτου· Ἐπίσης ἔχουσι νεκροταφεῖον ἴδιον νοτίως κείμενον. Ἔχει δὲ 7 τεμένη (τζαμία), ἅτινα ἦσαν ναοὶ βυζαντινοί, ὧν καὶ θόλοι καὶ ὀνομασίαι εἰσέτι διασώζονται. Ὑπάρχει μέγας στρατὼν πρὸς τὸ Β. μέρος τῆς πόλεως μὲ μεγάλην ἀποθήκην πολεμεφοδίων. Ὑπάρχει εἷς λουτρών, κτῆμα τῆς τουρκικῆς κοινότητος, μὲ ἴδιον ὕδωρ δέον ἀκαταπαύστως.

Τὸ διοικητήριον κείμενον εἰς τὸ κέντρον περίπου τῆς πόλεως εἶνε μέγα κτίριον ἀλλὰ παλαιὸν καὶ ἑτοιμόρροπον ἤδη. Ἔχει ὡρολόγιον δημοτικὸν μὲ κώδωνα μέγαν. Ἐπίσης εὑρηνται καὶ δύο ὁμογενῆ παρεκκλήσια, τὸ τῶν Ἁγ. Ἀναργύρων καὶ τὸ τῶν 15 Μαρτύρων, ὅπου πρὸ 15ετίας οἱ εὐσεβεῖς ὁμογενεῖς εἶχον συγκομίσει λίθους πρὸς ἀνοικοδόμησιν αὐτοῦ ὡς Μονῆς, ἀλλ' ἠμποδίσθησαν ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς ἀρχῆς, οἱ δὲ περιοικοῦντες Τοῦρκοι ἀνήρπασαν πᾶν ὑλικὸν καὶ ἐσφετερίσθησαν καὶ τὸν ἱερὸν τόπον τῶν 15 Μαρτύρων χωρὶς οὐδεμία διαμαρτυρία νὰ γίνῃ. Οἱ Μάρτυρες οὗτοι ἐμαρτύρησαν ἐκεῖ ἐπὶ τόπου ἐπὶ Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου.

Ἐκτὸς τούτων ὑπῆρχε καὶ ὁ τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου ἀρχαῖος ναός, ὅστις ἦτο μᾶλλον ὑπόγειος διὰ τὴν φανατικότητα τῶν τότε Τούρκων καὶ ὅστις κατὰ τὴν μεγάλην πυρκαϊὰν τῆς Στρωμνίτσης τὸ 1869, κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων συμβᾶσαν, ἀποτεφρωθεὶς ἐχρησιμοποιήθη εἰς ἀνοικοδόμησιν σχολείων καὶ εἶνε ἀκριβῶς τὸ νηπιαγωγεῖον τῆς σήμερον.

Ἐκτὸς τῶν ἄνω ἔχει καὶ τὸ μίαν ὥραν ἀπέχον παρεκκλήσιον τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ δυτικῶς πρὸς τὸ χωρίον Τσάμτσιφλικ, ὅπερ ἐναλλὰξ κατέχουν καὶ οἱ βούλγαροι ἐκκλησιαζόμενοι σκοπίμως ἐκεῖ ἀπό τινων ἐτῶν. Πρὸ τῆς πόλεως γραφικώτατα ἐκτείνεται ἡ ὁμώνυμος πεδιὰς μήκους 6 ὡρῶν ἀπὸ Β. πρὸς Ν. καὶ πλάτους 3 ὡρῶν κατασιόλιστος

ἀπὸ τὰ 72 χωρία της. Καταρδεύεται δὲ ὑπὸ τεσσάρων ῥυάκων: 1) Τοῦ Πόντου, ὅστις εἶνε ὁ πρῶτος τῆς Στρωμνίτσης ῥύαξ, 2) τοῦ Τούρια, 3) Τοῦ Βοδώτσα καὶ 4) τοῦ Τρακαΐνα, οἵτινες πάντες συνεκβάλλουσιν εἰς τὸν Πόντον.

Ὡς ἐκ τῆς εὐφορίας τῆς πεδιάδος της διεξάγει ἡ πόλις σπουδαῖον ἐμπόριον καὶ ἔχει τὴν πρώτην ἑβδομαδιαίαν ἀγορὰν (παζάρι) τῆς Μακεδονίας ἑκάστην δευτέραν· ἔχει χάνια ἀρκετὰ καὶ 2 ξενοδοχεῖα εὐπρεπῆ καὶ καφενεῖα πολλὰ κλπ. Ἔχει λαμπρὰς ἐξοχὰς (σοβουλὰρ μικρὸ καὶ μεγάλο), κήπους ὡραίους μὲ ἄφθονα νερὰ φυσικῶν ἀρτεσιανῶν ἀναβρυτηρίων· ἰδίως δὲ φημίζεται τὸ Μπεσδενίκ, πόσιμον ἄφθονον, διαυγές, δροσερὸν καὶ χωνευτικὸν ἀναβρυτήριον ὕδωρ, ὅπου καὶ αἱ γυναῖκες μεταβαίνουσιν εἰς τοὺς ἀφθόνους ῥύακας καὶ λευκαίνουσι τὰ ὑφάσματα διὰ κοπάνων (μπεζδεϊνὲκ), ἐξ οὗ καὶ τὸ ὅλον ἐκλήθη· ὅλη ἡ πόλις προμηθεύεται ἀπὸ τῆς ἡμίσειαν ὥραν ἀπεχούσης ταύτης πηγῆς δροσερὸν ὕδωρ, ἰδίᾳ τὸ θέρος.

Μεταξὺ τῶν βιομηχανιῶν τῆς πόλεως, δι' ὧν αὕτη ἀντεπεξέρχεται παλαίουσα, ἵδρυσέν ἐν ταύτῃ ὁ ἀείμνηστος ὁμογενὴς Δ. Σταμπουλῆς καὶ ἀτμόμυλον, ὅστις ἀνακουφίζει σημαντικῶς τὴν πόλιν. Ἐπίσης ἔχει καὶ ἄφθονα κεραμοποιεῖα καὶ ἀγγειοπλαστεῖα ὁμογενῶν. Τοιαύτην εὐκλειαν ὁμογενῶν ἔχουσα ἡ πόλις αὕτη ἐπέσυρε τὸν φθόνον τῶν κομιτατζήδων, οἵτινες σημαντικὰς καταστροφὰς τῶν ὁμογενῶν ἐπέφερον καὶ ἐπιφέρουσιν ὑποστηριζόμενοι καὶ ὑπὸ τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΣΤΡΩΜΝΙΤΣΗΣ

Κατὰ τὸ 1016 κατεστράφη παρὰ τὴν πόλιν ταύτην (χείμαρρον Τρακάϊνας) ὁ στρατηγὸς Θεοφύλακτος Βοτονιάτης, ἀποσταλεὶς παρὰ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου πρὸς καταδίωξιν τοῦ Βουλγάρου Σαμουήλ.

Κατὰ τὸ 1018 ἐπεσκέφθη τὴν πόλιν ταύτην ὁ ἴδιος αὐτοκράτωρ Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος, εἰς ὃν παρεδόθη μὲν ὁ φρούραρχος Δραγομοὺζ ἀναγνωρίσας καὶ τὴν κυριαρχίαν αὐτοῦ, ἀλλ' ἀντικατεστάθη διὰ τοῦ Ἀλβανοῦ στρατηγοῦ Διβὰν Ἀνιάτου.

Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ὡς καὶ ἐν Μελενίκῳ ἐπὶ τῆς Βυζαντινοκρα-

τίας ἐξωρίζοντο οἱ πολιτικοὶ κατάδικοι· ἐνισχύεται δὲ ἡ ἀλήθεια τούτου καὶ ἐκ τοῦ ὅτι Φίλιππος ὁ Γ'. (222—169 π.χ.) ἐξώρισεν ἐν ταύτῃ τὸν υἱὸν του Δημήτριον, ὃν καὶ ἐκράτει εἰς τὰς τῆς πόλεως ταύτης φυλακάς.

Ἀναφέρεται εἰς ἡμερολόγιον μικρὸν τοῦ 1806 ὅτι παρὰ τὸ Βάνσκο χωρίον (ὅπου σήμερον σώζονται καὶ ἐρείπια πόλεως ἀρχαίας) ἐγίνετο σπουδαία ἐμπορικὴ πανήγυρις τῶν δούλων, ὅπου παρεφθαρμένως σώζεται ἡ λέξις δόλιαν-παναϊρι σήμερον.

Παρὰ τὸ χωρίον Μπάνιτσα σώζονται τάφοι διάφοροι ἱστορικῆς

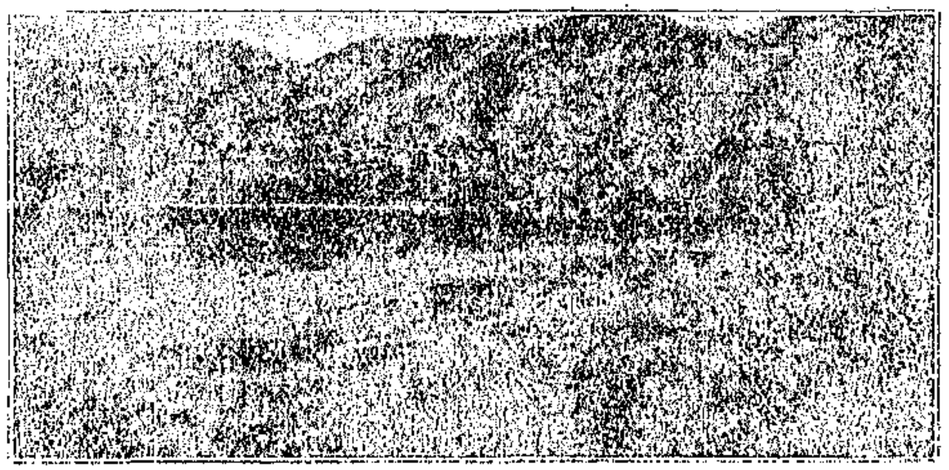

ΣΤΡΩΜΝΙΤΣΑ

ἀξίας διὰ τὸν Τιβέριον αὐτοκράτορα μὲ τέχνην λαμπράν, οἵτινες κατ' ἄλλους λέγεται ὅτι ἦσαν ἀρχαῖοι βωμοί.

Παρὰ τὸ χωρίον Βοδώτσα σώζονται εἰσέτι ἐρείπια καὶ ζωγραφίαι κατεδαφισθέντος ναοῦ τοῦ Ἁγ. Λεοντίου (Μοναστηρίου ἴσως), ὅπου σώζεται καὶ πλάξ τις μὲ ἀνάγλυφον δικεφάλου ἀετοῦ.

Παρὰ τὸ χωρίον Ἐλεοῦσα (Βελιοῦσα) εὕρηται μετόχιόν τῆς Ἁγ. Ἐλεούσης, ἀνῆκον εἰς τὴν μονὴν Ἰβήρων, κτισθὲν τὸ 1118 ὑπὸ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ κατὰ τὰ ἐπίσημά του χρυσόβουλα.

Ἐντὸς τῆς πόλεως εὕρηται μετόχιον τῆς Μονῆς Ῥύλου, ὅπερ διαφιλονεικούμενον ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, ἐνοικιάζει καὶ διαχειρίζεται ἡ ἑλληνικὴ κοινότης δι' ἐπισήμων τίτλων τῆς ἑλληνικῆς ὀρθοδόξου κοινότητος.

Παρὰ τὴν Ν. ἄκραν τῆς πόλεως εὕρηται πύργος τις, ὅστις μετεβλήθη εἰς ἀποθήκην πετρελαίου· ἐκαλεῖτο δὲ μέχρι πρό τινος ὁ πύργος οὗτος πύργος τῆς ὥρας, περὶ τοῦ ὁποίου πολλαὶ διαδόσεις σώζονται.

ΠΑΙΩΝ Ο ΤΙΒΕΡΙΟΥΠΟΛΙΤΗΣ

ΣΕΡΡΑΙ

Ἀρχαία πόλις αἱ Σέρραι ἦσαν ἐκ τῶν σημαντικωτέρων τῆς Ὀδο-

μαντικῆς, ἐπαρχίας ἐκτεινομένης ἀπὸ τῶν Σερρῶν ἕως τῆς Κερκινίτιδος λίμνης καὶ ἀπὸ Μελενίκου μέχρι Νευροκόπου καὶ Νέστου ποταμοῦ.

Ἀρχαῖα ὀνόματα τῆς πόλεως σώζονται πολλά. Σίρις καλεῖται

ἀπὸ τὸν Ἡρόδοτον καὶ Σίρρα ἀπὸ τὸν Θεόπομπον, ἀπὸ δὲ τὸν Λίβιον Σίρραι.

Ὁ Μεσαίων ἔδωκεν εἰς τὴν πόλιν τὸ σημερινόν της ὄνομα μὲ τὰ ἄλλα: Σέρρα, Σέρραι καὶ Φερμί. Ὁ Ἐπίσκοπος τῆς πόλεως ταύτης Μαξιμιλιανὸς ὑπογράφεται ἐν τῇ ἐν Χαλκιδόνι τῷ 451 μ. Χ. οἰκουμενικῇ Συνόδῳ ὡς «Ἐπίσκοπος Σερρῶν» ὑπάρχουν ὅμως βραδύτεραι μαρτυρίαι, καθ' ἃς, ἀλλὰ σπανίως, ἡ πόλις ὀνομάζεται Φεραὶ καὶ Σέρρα καὶ Φεραῖοι καὶ Σερραῖοι οἱ κάτοικοι.

Τὸν πέμπτον ἤδη μ. Χ. αἰῶνα αἱ Σέρραι θεωροῦνται ὡς σημαίνουσα πόλις, ἀδιαπτώτως δὲ ἔκτοτε μνημονεύεται ὡς τοιαύτη.

Ὁ Χριστιανισμὸς ἐνωρὶς εἰσήχθη εἰς τὰς Σέρρας τὸν Β'. ἢ Γ'. αἰῶνα καὶ ἀνήχθησαν αὗται εἰς ἕδραν ἀρχιεπισκοπῆς, εἰς ἣν ὑπέκειντό ποτε καὶ αἱ ἐπισκοπαὶ Μελενίκου καὶ Ζιχνῶν.

Σήμερον ἡ πόλις κατοικεῖται ἀπὸ 30 περίπου χιλιάδας κατοίκων, τὸ ἥμισυ Ἑλλήνων ἀκραιφνῶν καὶ τὸ ἥμισυ Ὀθωμανῶν σὺν 150—200 Ἰουδαϊκαῖς οἰκογενείαις.

Ὁ Ἑλληνισμὸς τῶν Σερρῶν μὲ τὸ ἀδιάπτωτόν των ἐθνικὸν φρόνημα ὑπῆρξε πάντοτε κάρφος εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν προπαγανδιστῶν. Εἶνε ἀκμαῖος ὑλικῶς· κατέχει δὲ καὶ τὰ πρῶτα σκῆπτρα τοῦ ἐμπορίου.

Ἀλλ' ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὸ παρηγορώτερον σημεῖον, εἶνε ἡ πνευματικὴ ἰσχὺς τῶν Ἑλλήνων τῶν Σερρῶν.

Συντηροῦν πλῆρες ἑξατάξιον γυμνάσιον καὶ βιβλιοθήκην πλουσιωτάτην, παρθεναγωγεῖον ἐννεατάξιον, κεντρικὴν ἀστικὴν σχολὴν ἑξατάξιον, κεντρικὸν νηπιαγωγεῖον καὶ τρεῖς δημοτικὰς σχολὰς ἀρρένων καὶ θηλέων μετὰ νηπιαγωγείου. Ἓν τέλειον γυμναστήριον συμπληροῖ τὸ ἀνωτέρω κάλλιστον σύστημα διαδόσεως παιδείας ἑλληνοπρεποῦς καὶ ὑγιοῦς.

Καὶ βοηθοῦν τὸ ἔργον τὸ φωτιστικὸν καὶ ἐθνικὸν τῶν σχολείων Σύλλογοι καὶ Σωματεῖα, γυμναστικὸς σύλλογος, μουσικὸς ὅμιλος, ὅμιλος ἐρασιτεχνῶν, ἡ ἀδελφότης «ἡ Πρόνοια», ἡ ἀδελφότης «Τὸ Θεῖον Κήρυγμα», ἡ ἀδελφότης τῶν Κυριῶν, δυνάμεις ὅλαι αὐταὶ πα-

ρηγοροῦσαι, βοηθοῦσαι, ἀναπτύσσουσαι, ἀποτελοῦσαι ὑπεηφάνειαν διὰ τὸν Σερραῖον.

Ναοὶ εἰκοσιτέσσαρες ἐν ὅλῳ κοσμοῦσι τὴν πόλιν, ὧν προεξάρχει ὁ Μητροπολιτικός, παρὰ τὸ σεμνὸν καὶ ἐπιβάλλον ἵδρυμα τῆς μητροπόλεως.

Εὐεργετῶν δὲν ἠμοίρησαν παντελῶς αἱ Σέρραι. Ὁ Γρηγόριος Τακιτζῆς ἀνήγειρε μέγα σχολεῖον θηλέων, τὴν «Γρηγοριάδα», ἐν ᾧ διδάσκονται 500 περίπου κοράσια, καὶ οἰκοδομεῖ ἤδη κεντρικὸν νηπιαγωγεῖον καὶ οἰκοτροφεῖον.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Μητροπολίτης Γρηγόριος ἐδώρησεν εἰς τὴν κοινότητα κτῆμα ἀξίας ὑπὲρ τὰς 1000 λίρας πρὸς ἀνέγερσιν νέου κτιρίου τοῦ Γυμνασίου.

Τιμὴ καὶ δόξα εἰς τοὺς εὐεργέτας, ἀλλὰ τιμὴ καὶ εἰς τοὺς Σερραίους, τοὺς ὡς ἀκλόνητον πύργον τοῦ Ἑλληνισμοῦ τηροῦντας τὴν πόλιν των.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ ΚΑΙ ΓΝΩΜΙΚΑ

(Ἐκ τῆς ὑπὸ τῆς «Ἱλωσσικῆς Ἑταιρείας» βραβευθείσης συλλογῆς τοῦ Μακεδόνος καθηγητοῦ κ. Ἀθ. Ἰωαννίδου).

Ἂν δὲν πιστεύεις, ῥώτα καὶ τὸν ἀδερφό μ' τὸν ψεύτη.
Βγάλε τὴ σκούφια σου καὶ κυνήγα με.
Βουνὸ μὲ βουνὸ δὲν ἀνταμώνονται, ἄνθρωπος μὲ ἄνθρωπο σμίγει.
Δυὸ γομάρια μάλωναν σὲ ξένη ἀχυρῶνα.
Γλυκάθηκεν ἡ γρηὰ 'στὰ σῦκα.
Τὸν ἄγγελό του νερὸ δὲν δίνει.
Θέλω ν' ἁγιάσω, ἀμμ' δὲν μ' ἀφήνουν οἱ διαόλοι.
Τό 'βαλε τὸ νερὸ 'στ' αὐλάκι.
Ἐκεῖ 'ποῦ δὲ σὲ σπέρνουν νὰ μὴ φυτρώνῃς.
Εἶπεν ὁ γάϊδαρος τὸν πετεινὸ κεφάλα.
Ἔχασεν ἡ Βενετιὰ ἕνα βελόνι.
Ἔχει ὁ Θεός, ἀλλὰ ἔχει καὶ πολλὰ παιδιά.

Η ΠΕΔΙΑΣ ΤΩΝ ΣΕΡΡΩΝ

ΚΑΙ Η ΠΟΛΙΣ ΒΑΡΑΚΛΗ-ΤΖΙΟΥΜΑΓΙΑ

Ὅταν ἡ ἁμαξοστοιχία τῆς ἑνωτικῆς σιδηροδρ. γραμμῆς Θεσσαλονίκης-Κωνσταντινουπόλεως ἐκκινοῦσα ἐκ τῆς πρώτης πόλεως καὶ πορευομένη πρὸς βορρᾶν μέχρι Δοϊράνης κάμπτῃ εἶτα μετὰ πορείαν τεσσάρων ὅλων ὡρῶν πρὸς ἀνατολάς, τότε εἰσέρχεται μετὰ ταχύτητος ὡς ἐκ τοῦ κατωφεροῦς τοῦ ἐδάφους ἅμα διελθοῦσα τὴν κωμόπολιν Πορρωΐων εἰς τὴν μεγάλην πεδιάδα τῶν Σερρῶν. Ἡ πεδιὰς αὕτη περιβάλλεται δίκην φρουρίων ἀπὸ Βορρᾶ μὲν ὑπὸ τῶν ὀρέων Βέλες καὶ Μενοικείου, ἀπὸ Δυσμῶν δὲ καὶ Μεσημβρίας ὑπὸ τοῦ Δυσώρου (δοβάτεπὲ) καὶ Βερτίσκου καὶ ἀπ' Ἀνατολῶν ὑπὸ τοῦ μεμονωμένου Παγγαίου, οὖσα ἐπιμήκης ἀπὸ τοῦ ΒΔ πρὸς τὸ ΝΑ, ἔχει μῆκος μὲν 20 ὡρῶν ἀπόστασιν ἐπὶ ἵππου, πλάτος δὲ 5 καὶ εἰς τινα μέρη 7 ὡρῶν.

Ἡ ἄποψις αὐτῆς ἀπὸ τῶν ὑψηλοτέρων μερῶν παρουσιάζει μαγευτικώτατον θέαμα. Οἱονεὶ παμμέγιστος τάπης χλωρὸς ἐκτυλίσσεται ἐπ' ὀφθαλμῶν κατάστικτος διὰ σημείων μελανοπρασίνων καὶ ἐρυθρολεύκων ἐκ τῶν τῇδε κἀκεῖσε διεσπαρμένων δασῶν καὶ χωρίων, τὴν ἑνότητα τοῦ ὁποίου, νομίζεις, διακόπτει λαμπρὰ ὀφιοειδὴς γραμμὴ ποῦ καί που ἀφανιζομένη καὶ διαγράφουσα τὴν κοίτην τῶν ἀργυρῶν ναμάτων τοῦ γαληνιέντος Στρυμῶνος ποταμοῦ. Τὰ δύο ἀντίθετα ἄκρα τοῦ ἐπιμήκους τάπητος κατέχουν, θαρρεῖς, δύο κυανόλευκοι καθρέπται διαγράφοντες τὰ κρυσταλλικὰ νερὰ δύο λιμνῶν, τῆς Πρασιάδος ἢ τοῦ Μπουτκόβου, κειμένης εἰς τὸ Δυτικὸν μέρος καὶ μικροτέρας, καὶ τῆς Κερκινίτιδος εἰς τὸ Ἀνατολικὸν μέρος παρὰ τὸ Πάγγαιον.

Ἡ πεδιὰς αὕτη, ἐπικαλουμένη τῶν Σερρῶν πεδιάς, ἀπὸ τῆς μεγαλειτέρας ἐν αὐτῇ πόλεως, εἶναι μία τῶν εὐφορωτάτων πεδιάδων τῆς Μακεδονίας, παράγουσα πάντα σχεδὸν τὰ ἤδη τῶν φυσικῶν

προϊόντων ἀπὸ τοῦ εὐτελεστέρου εἴδους τοῦ δημητριακοῦ μέχρι τοῦ ὀπίου, τοῦ λίνου καὶ τοῦ ἀρίστου καπνοῦ. Ἡ δὲ καλλιέργεια τοῦ βάμβακος καὶ τῆς συκομωρέας διὰ τὴν μεταξοσκωληκοτροφίαν ἀποτελεῖ πηγὴν πλούτου διὰ τὴν χώραν. Τὰ δὲ λαχανικὰ καὶ τὰ ὀπωρικὰ ὅλων τῶν εἰδῶν τὴν πεδιάδα ταύτην ἔχουσι ἰδίαν αὐτῶν κοιτίδα, ἀφ' οὗ εἰς τὰς παραστρυμωνίους ὄχθας αὐτῆς ἡ ἐπίδοσις αὐτῶν εἶναι τοιαύτη, ὥστε εὑρίσκονται, ἐπὶ παραδείγματι ὑδροπέπονες βαροῦς 40-50-90 χιλιογρ. Τοιαύτης ἕνεκα τῆς εὐφορίας ὀνομάζεται ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν καὶ *πεδιὰς τοῦ χρυσοῦ*.

Εἰς ταύτην κατὰ τὰς προσψαύσεις τῶν μνημονευθέντων ὀρέων φέρονται λεωφόροι, ὧν ἡ σπουδαιοτέρα ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν καὶ δὴ στρατιωτικὴν εἶναι ἡ ἀπὸ Βορρᾶ ἐκ τῶν Βουλγαρικῶν συνόρων καὶ διὰ τῶν στενῶν τῆς Κρέσνας κατ' εὐθεῖαν πρὸς νότον μεταξὺ Βέλες καὶ Ὀρβήλου παραλλήλως τῷ Στρυμῶνι εἰσελαύνουσα, ἥτις ὡς ἐκ τῆς στενότητος αὐτῆς φέρει τὸ ὄνομα «Δερβένια». Ἡ σημασία τῆς παρόδου ταύτης ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι ὁ κατέχων αὐτὴν εἴτε ἐθνολογικῶς εἴτε στρατιωτικῶς ἐν ὥρᾳ πολέμου κυριαρχεῖ ταυτοχρόνως καὶ ἀπαξαπάσης τῆς πρὸς νότον πεδιάδος. Τούτων ἕνεκα οἱ Τοῦρκοι ἔχουσιν ἱδρύσει ἀπὸ 5 ἐτῶν παρὰ τὰ Δερβένια στρατῶνα πρώτης τάξεως, δι' οὗ κατέχουσιν ἰσχυρῶς τὴν ἐν λόγῳ πάροδον. Πρὸς συγκράτησιν ὅμως τῆς παρόδου ταύτης ἀπαιτεῖται προλαβόντως ἡ κατοχὴ ὀροσειρῶν τοῦ Βέλες καὶ τοῦ Μενοικείου, αἵτινές εἰσιν ἐκ τῶν στρατηγικωτέρων σημείων τῆς Μακεδονίας, ἄνευ τῆς κατοχῆς τῶν ὁποίων ὁ Ἑλληνισμὸς μὴ δυνάμενος νὰ στηριχθῇ πρὸς νότον θέλει διατρέξει τὸν ἔσχατον τῶν κινδύνων, τὸν κίνδυνον τῆς διασπάσεως αὐτοῦ. Διότι (καὶ τοῦτο εἰρήσθω ἐν παρόδῳ), καίτοι οἱ Βούλγαροι φαίνονται ἐνεργοῦντες δραστηρίως πρὸς τὸ Μουρίχοβον, τοῦτο πράττουσιν ἰδίως πρὸς παραπλάνησιν ἡμῶν, καθότι ἡ βάσις τῆς κυριωτέρας ἐνεργείας των εὑρίσκεται ἐν τῇ ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ, προσπαθοῦντες ἐνταῦθα, ἐν ταῖς πεδιάσι τῶν Σερρῶν καὶ τῆς Δράμας, νὰ ἐπιτύχωσι τὴν διάσωσιν τῆς Ἑλληνικῆς γῆς διὰ τῆς καθόδου αὐτῶν πρὸς τὸ Αἰγαῖον.

Ἀπὸ νότου ἤτοι ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἄγει πρὸς τὴν πεδιάδα ταύτην ἡ ἀπὸ τοῦ Στρυμωνικοῦ κόλπου πρὸς Βορρᾶν παραλλήλως τῷ Στρυμῶνι διευθυνομένη λεωφόρος.

Ἡ πεδιὰς εἶναι κατάσπαρτος ὑπὸ πολλῶν χωρίων, ἅτινα συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν εἰς τοὺς πρόποδας τῶν ὀρέων κειμένων ἀριθμοῦνται ἐκ πλέον τῶν 120, ἁπάντων Ἑλληνικῶν πλὴν ὀλιγίστων κατὰ τὰ κράσπεδα τῶν πρὸς βορρᾶν ὀρέων κειμένων, ἀποσκιρτησάντων δὲ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη κατόπιν τῆς ὑπὸ τῶν βουλγαρικῶν ὁρδῶν ἀσκηθείσης μεγίστης βίας.

Ἐν τῷ μέσῳ τοσούτων χωρίων κατὰ τὸ κέντρον τῆς πεδιάδος καὶ ὀλίγον πρὸς τὸ ΒΔ. αὐτῆς ἱδρυται ἡ Ἑλληνικωτάτη πόλις *Βρακλῆ—Τζιουμαγιά*, κειμένη εἰς ἡμίωρον μὲν ἀνατολικῶς κοῦ Στρυμῶνος, εἰς τρίωρον δὲ δυτικῶς τῆς πόλεως Σερρῶν καὶ δίωρον νοτίως τῆς προμνημονευθείσης στενῆς παρόδου τῶν Δερβενίων. Μακρόθεν δὲν εἶναι ὁρατὴ ἡ πόλις, ἀποκλειομένης τῆς θέας ἕνεκα τῶν πυκνῶν καὶ παντοειδῶν δένδρων τῶν δίκην τοιχωμάτων περιβαλλόντων αὐτήν. Ἐκ τοῦ σύνεγγυς ὅμως ἡ ὅλη αὐτῆς ἄποψις εἶναι λίαν ἐπιβάλλουσα καὶ καλλιτεχνική. Οἰκίαι ὑψηλαὶ καὶ ὡραῖαι πλαισιούμεναι ὑπὸ παντοειδῶν δένδρων, κῆποι καλῶς ἠρτιωμένοι καὶ πλήρεις ὀπωροφόρων δένδρων, κανονικαὶ συστοιχίαι συκομωρεῶν, νάματα ἀργυρᾶ καὶ κρυσταλλικὰ τῶν περιρρεόντων αὐτὴν ὑδάτων τοῦ Στρυμῶνος, πάντα ταῦτα παρέχουσιν αὐτῇ ὄψιν φασμαγορικῆς πόλεως· ἀλλὰ καὶ ἡ ἐσωτερικὴ αὐτῆς ὄψις ἀμιλλᾶται ἐκ τοῦ ἴσου πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν ἕνεκα τῆς κανονικῆς ῥυμοτομίας καὶ τοῦ μεγάλου εὔρους τῶν ὁδῶν καὶ τῆς παραδειγματικῆς καθαριότητος καὶ καλαισθητικῆς κατασκευῆς τῶν οἰκιῶν.

Ἡ κεντρικὴ αὐτῆς θέσις, τὰ περιζ βουλγαρόφωνα Ἑλληνικὰ καὶ σχισματικὰ χωρία, τὰ ἄπειρα προϊόντα τῆς πεδιάδος καὶ ἡ ἐξ αὐτῶν ἐμπορικὴ κίνησις, ἡ γειτνίασις αὐτῆς πρὸς τὸν Στρυμῶνα, πρὸς τὰ στενὰ τῶν Δερβενίων καὶ τοὺς σιδηροδρομικοὺς σταθμοὺς Δεμίρ-ἰσσαρίου καὶ Προσωνίκης, ταῦτα πάντα ἐξαίρουσι τὴν σημασίαν τῆς πόλεως ταύτης ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν.

Καλουμένη Βρακλῆ-Τζιουμαγιὰ ἐκ τοῦ παρ' αὐτὴν χωρίου Βρακλῆ, ἀλλὰ καὶ Κάτω-Τζιουμαγιὰ πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῆς Ἄνω

Τζιουμαγιᾶς κειμένης πρὸς βορρᾶν ταύτης εἰς ἀπόστασιν δύο ἡμερῶν παρὰ τὰ Βουλγαρικὰ σύνορα, ἔχει πληθυσμὸν 10,000 κατοίκων κατανεμομένων κατ' ἐθνικότητας ὡς ἑξῆς: Ἕλληνες, λαλοῦντες κατ' οἶκον τὴν Ἑλληνικὴν διάλεκτον καὶ τινες τὸ Ἑλληνοβλαχικὸν ὡς καὶ τὸ Σλαυόφωνον γλωσσικὸν ἰδίωμα περὶ τοὺς 8,000· Τοῦρκοι 1,200· Ἀθίγγανοι (ὀρθόδοξοι καὶ Μωαμεθανοί) 800· καὶ τέλος Σχισματικοὶ περὶ τὰς 20 οἰκογενείας. Ὡς ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀριθμῶν διακρίνεται, οἱ Ἕλληνες κυριαρχοῦσι τῆς πόλεως, ἥτις φέρει χαρακτῆρα ἑλληνικώτατον. Ἡ γλῶσσα ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ τοῖς κέντροις εἶναι ἑλληνική.

Ἡ πρόοδος καὶ ἡ ἐπίδοσις τῶν Ἑλλήνων τῆς πόλεως ταύτης ἐν παντὶ προοδευτικῷ κλάδῳ εἶναι ἀξιοσημειώτος, ἀποδιδομένη εἰς τὴν ἔμφυτον ἐφεσιν τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, καὶ οὐχὶ εἰς ἄλλο τι, δεδομένου ὅτι αἱ ὑπάρχουσαι ἐν μικρᾷ πόλει τῆς Τουρκίας συνθῆκαι τοῦ βίου ἥκιστα συντείνουσιν εἰς τὴν δημιουργίαν δημιουργικοῦ καὶ φιλελευθέρου πνεύματος. Ἐξετάζοντες τὰς δύο ἐκφάνσεις ἑκάστης προόδου ἤτοι τὴν πνευματικὴν καὶ τὴν ἐμπορικὴν κίνησιν καὶ τῆς κοινότητος ταύτης θέλομεν ἔχει τὴν ἀληθῆ αὐτῆς εἰκόνα· καὶ δή :

Α.' ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ἡ κοινότης κατέχει μετὰ τὰς Σέρρας τὰ πρωτεῖα. Τὰ γράμματα καὶ ἡ παίδευσις ἀνέκαθεν ἐκαλλιεργήθησαν ὑπὸ τῶν φιλομούσων κατοίκων τῆς πόλεως ταύτης. Εἰς ἀρχαιοτέραν ἔτι ἐποχὴν αἱ δύο συνοικίαι τῆς πόλεως κεχωρισμέναι τότε, διετήρουν ἑκάστη σχολεῖα δημοτικὰ καὶ ἑλληνικὰ μετὰ πολλῶν διδασκάλων· ἀλλὰ πρὸ δεκαπενταετίας, ἐπελθούσης τῆς πολιτικῆς ἑνώσεως τῶν δύο συνοικιῶν ὑπὸ μίαν ἐφοροεπιτροπήν, ἡ κατάστασις αὐτῆς ἐβελτιώθη ἐπὶ τὸ ἀνέλπιστον σημεῖον· τὰ ταμεῖα τῶν δύο ἐκκλησιῶν ἡνώθησαν, τὰ σχολεῖα ἡνώθησαν, ὡσαύτως αἱ συντεχνίαι, καὶ οὕτως οἱ κάτοικοι τῶν ἀλληλοσυγκρουομένων δύο μεγάλων συνοικιῶν μιᾶς πόλεως παρουσιάζουσιν ἔκτοτε τὴν ὄψιν μιᾶς οἰκογενείας ὁμονοούσης καὶ συνεργαζομένης διὰ τὸ κοινὸν καλόν. Ὑπὸ τὴν ἀρω-

ματώδη πνοὴν τῆς ὁμονοίας πλεῖστα ἔργα συνετελέσθησαν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἄξια τῆς ἰδικωτέρας ἐκτιμήσεως τοῦ ἔθνους. Ἤδη ἡ πόλις κέκτηται νεότευκτα σχολεῖα ἀρρένων καὶ θηλέων κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ὑγιεινῆς ἐκτισμένα ἐν θέσει κεντρικῇ καὶ περιφανεῖ, ἀποτελοῦντα τὸ σέμνωμα μὲν τῆς Κοινότητος, τὸ κάρφος δὲ τοῖς ἐχθροῖς ἡμῶν (ἐν τῇ πκρατιθεμένῃ εἰκόνι παρίστανται ἐκ τῶν ἔμπροσθεν τὸ Παρθεναγωγεῖον τῆς Κοινότητος). Καὶ τὸ μὲν Ἀρρεναγωγεῖον περιλαμβάνει ἐννεάτακτον ἀστικὴν σχολὴν μετὰ 7 διδασκάλων καὶ 340 μα-

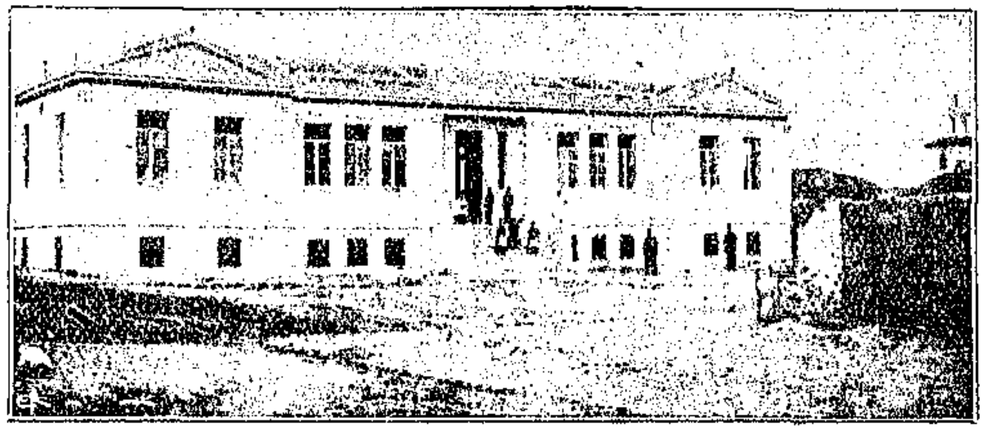

Ἐκπαιδευτήρια τῆς Ἑλληνικῆς Ὀρθοδόξου Κοινότητος Τζιουμαγιᾶς

θητῶν, τὸ δὲ Παρθεναγωγεῖον ἑξάτακτον ἀστικὴν σχολὴν μετὰ 5 διδασκαλισσῶν καὶ 250 μαθητριῶν· ἰδικώτερος δύο Νηπιαγωγεῖα, ὧν τὸ ἓν εἰς ἄκραν τινὰ τῆς πόλεως διὰ τοὺς παῖδας τῶν Ἀθιγγάνων, περιλαμβάνουσιν 100 περίπου νήπια μετὰ δύο διδασκόντων.

Οἱ ἀπόφοιτοι τῆς Κεντρικῆς ἀστικῆς σχολῆς, ὡς ἐκ τῶν ἰδικωτέρων πρακτικῶν μαθημάτων, ἅτινα διδάσκονται πρὸς τοῖς ἄλλοις, ὡς τῆς Κατατιχογραφίας, τῶν Τουρκικῶν καὶ Γαλλικῶν, κέκτηνται ἀδρὰ ἐφόδια τῆς διὰ τὸ ἐμπορικὸν καὶ βιοτεχνικὸν στάδιον δράσεως αὐτῶν. Ἀρκετοὶ ὅμως ἐξ αὐτῶν συνεχίζουσι τὰς σπουδάς των εἰς τὸ Γυμνάσιον Σερρῶν, ὁπόθεν ἐξερχόμενοι μετέρχονται οἱ πλεῖστοι τὸ διδασκαλικὸν ἐπαγγελμα· σήμερον δὲ εἰς πλείστας κοινότητας τῶν ἐπαρχιῶν Σερρῶν, Μελενίκου καὶ Δράμας διδάσκουσι διδάσκαλοι ἐκ Τζιουμαγιᾶς, ἐργαζόμενοι τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς ἑλληνικῆς ἡμερώ-

σεως. Παρὰ τὴν σχολὴν ἱδρυται ἀπὸ ἔτους καὶ τὸ Γυμναστήριον τῆς Κοινότητος, ἐν τῷ ὁποίῳ λίαν φιλοτίμως καταρτίζεται ἐν τῇ ῥώμῃ τῇ τε σωματικῇ καὶ τῇ πνευματικῇ ἡ ὀργῶσα καὶ ὑπερήφανος νεολαία τῆς Τζιουμαγιᾶς. Αἱ δὲ δαπάναι διὰ τὴν συντήρησιν τῶν τε σχολῶν καὶ τοῦ Γυμναστηρίου καλύπτονται ἀπὸ τὰ ἔσοδα τῶν δίσκων τῶν δύο ἐκκλησιῶν καὶ ἐξ ἄλλων πόρων ἀπὸ αὐτοπροαιρέτων φόρων ἐπὶ τῶν προϊόντων αὐτῶν προερχομένων.

Οἱ κάτοικοι εἶναι εὐρυεῖς καὶ ἐργατικοί· ἡ δὲ τιμιότης, τὸ ἀγέρωχον, τὸ φιλότιμον (ἄχ! πόσα δυστυχήματα ἔχουσι συμβῇ καὶ συμβαίνουσι κατ' ἔτος ἐξ αἰτίας τῆς προσβολῆς τοῦ φιλοτίμου) καὶ ἡ ἀνδρεία εἶναι τὰ ἐξέχοντα αὐτῶν γνωστότατα προτερήματα· ὁμονοοῦντες κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη συνεπήχθησαν εἰς πολλὰς συντεχνίας ἐπωφελῶς ἐργαζομένας ὑπὲρ τῶν μελῶν των. Ἀλλ' ἐκεῖνο, ὅπερ ἀποτελεῖ τὸ κορύφωμα τῆς ὑγιοῦς ἀντιλήψεως τῆς ἐνεστώσης καταστάσεως τῶν πραγμάτων, εἶναι ἡ ἀπὸ διετίας σύστασις Φιλοπτώχου Ἀδελφότητος ἀνταποκρινομένης λίαν ἐπαξίως καὶ ἐπικαίρως εἰς τὸν φιλογενῆ αὐτῆς σκοπόν. Διότι διὰ τῶν πόρων αὐτῆς Ἀναγνωστήριον συνέστη, νέοι ἐκπαιδεύονται, νεάνιδες προικίζονται καὶ ἐκπαιδεύονται ὡσαύτως, οἰκογενειάρχαι ὑποστηρίζονται, γέροντες περιθάλπονται, βιβλία ἀποστέλλονται εἰς τὰς πέριξ ἀπόρους κοινότητας καὶ ἐνὶ λόγῳ πλεῖστα ἀγαθὰ ἔργα συντελοῦνται.

Τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τῶν κατοίκων, ὡς καὶ τῶν πέριξ μικτογλώσσων, ἀλλὰ πάντως ἑλληνικῶν πληθυσμῶν, ἡ ἐνδυμασία, τὰ ᾄσματα, τὰ παραμύθια, τὰ μοιρολόγια, οἱ χοροί, αἱ παραδόσεις, πάντα ταῦτα εἰσὶν ἑλληνικώτατα, ἐμφαίνοντα διαρρήδην τὴν ἑλληνικωτάτην αὐτῶν καταγωγήν. Ἀλλ' ἡ γλῶσσα τῶν δῆθεν Βουλγαροφώνων ὀλίγων κατοίκων τῆς Τζιουμαγιᾶς, ὡς καὶ τῶν κατοίκων τῶν πέριξ χωρίων, τὸ Σλαυόφωνον τοῦτο ἰδίωμα, μὴ δὲν εἶναι ἡ τρανωτέρα ἀπόδειξις τῆς ἑλληνικῆς αὐτῶν καταγωγῆς; ὦ, ἡ γλῶσσα αὐτή! ἣν θεωροῦσιν ὡς μέγα ἐπιχείρημά των οἱ Βούλγαροι, ἵνα οἰκειοποιηθῶσι τοὺς πληθυσμοὺς τούτους! Δὲν δύναμαι νὰ ἀποφύγω τὸν πειρασμόν, ὅπως ἀνακρέρω ἐκ τῶν 5,000 λέξεων τέσσαρας μόνον τοῦ Σλαυοφώνου τούτου ἰδιώματος, ἵνα ἀποδειχθῇ ἡ ἑλληνικότης αὐτοῦ, παρὰ τὸν σλαυϊκὸν

πέπλον, ὃν φαίνεται ὅτι φέρει· λέξεις ἑλληνικωτάτας, ὁμηρικὰς δυνάμεθα εἰπεῖν, ἃς οὐδ' ἐν Ἑλλάδι, ὡς ἐμάθομεν, μεταχειρίζεται ὁ λαός, ἐνῷ τὰς εὑρίσκει τις ἐν τῇ οἰκογενειακῇ ἑστίᾳ τοῦ ἐσχάτου Σλαυοφώνου Μακεδονικοῦ χωρίου. Ἰδοὺ λέξεις τινές: dιλαβ=διλαβι=ὁ μασιᾶς, ἅτε ἔχων δύο λαβάς. Ζέγκλι=Ζεύγλη=τὰ παρὰ τὸν τράχηλον καὶ τοὺς ὤμους τῶν βοῶν τιθέμενα σιδηρᾶ ἐλάσματα, ὅταν οὗτοι ζεύγνυνται. Φύτρο=τὸ φύτρον ἤτοι τὸ ἀρχικὸν βλαστάριον ἰδίως τῶν δημητριακῶν, ὅπερ ἀναπτύσσεται ἡμέρας τινὰς μετὰ τὴν σποράν. Πυρουστία=πυρουστιὰ=ὁ τρίπους (ἐκ τοῦ πῦρ ἑστία) καὶ πλεῖσται ἄλλαι, ἃς δὲν εἶναι τοῦ παρόντος νὰ ἀνακρέρω!

Β'. ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

Καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι εἶναι, ἂν μὴ ἡ πρώτη, πάντως ὅμως ἡ δευτέρα ἐμπορικὴ πόλις τῆς ἐπαρχίας Σερρῶν. Ἐνταῦθα διενεργεῖται τὸ μεγαλείτερον ἐμπόριον τῶν προϊόντων τῆς πεδιάδος, συγκεντρουμένων εἰς τὴν ἀγορὰν αὐτῆς. Τὰ σιτηρά, ὁ βάμβαξ, ἡ μέταξα, τὸ ὄπιον, ὁ σήσαμος καὶ τόσα ἄλλα παράγουσιν ἀρκετὴν ἐμπορικὴν κίνησιν· ἡ ἀγορὰ τῶν προβάτων, αἰγῶν, βοῶν, ἵππων καὶ τῶν τοιούτων εἶναι ὀνομαστή, τροφοδοτουμένων ἐντεῦθεν πλείστων πόλεων τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ ἐν μέρει καὶ αὐτῆς τῆς Θεσσαλονίκης· αἱ δὲ προμήθειαι ἐντεῦθεν ὀρνίθων καὶ τῶν τοιούτων, ἰδίως δὲ ᾠῶν εἶναι σημαντικαί. Ἀλλὰ καὶ βιομηχανία ἤρχισεν ἀναπτυσσομένη ἐντεῦθα διὰ τῆς κατασκευῆς σκρώθρων, ψιαθῶν, τσιουραπίων, κελιμίων καὶ παρομοίων ἄλλων κατὰ χιλιάδας στελλομένων πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην, Σερβίαν καὶ Ἀδριανούπολιν. Ἡ ἐμπορικὴ αὕτη κίνησις εἰς προγενεστέρους χρόνους ἦτο πολὺ μεγαλειτέρα, σήμερον ὅμως ἕνεκα τῶν ἀντιξόων καιρικῶν περιστάσεων ἤρχισε σπουδαίως ἐλαττουμένη. Τούτου ἕνεκα λίαν ἐπίκαιρος ἤθελεν εἶσθαι ἡ δι' ὀλίγων χρηματικῶν κεφαλαίων ὑποστήριξις κατελλήλων τινῶν στοιχείων τοῦ τόπου, δι' ἧς ἤθελε προκύψῃ μείζων ἐπιρροὴ καὶ ἐπιβολὴ τῆς κοινότητος ἐπὶ ὁλοκλήρου τῆς ὑπαίθρου πέριξ χώρας.

Πρὶν ἢ περατώσωμεν τὴν σύντομον ταύτην περιγραφὴν ὀφειλο-

μεν νὰ περιλάβωμεν ἐν αὐτῇ καὶ τὴν μαύρην βίβλον τῆς Κοινότητος ταύτης. Μόλις ἐτέθησαν αἱ πρῶται βάσεις τῆς ἐνεργείας τῶν Βουλγάρων ἐν Μακεδονίᾳ ἐδολοφονήθησαν οἱ ἔξῆς ἐκ τῶν πρωκρίτων τῆς ἑλληνικῆς ταύτης πόλεως, ὧν τὰ ὀνόματα δέον τὰ καταλάβωσι τὴν πρέπουσαν αὐτῶν θέσιν ἐν τῷ Μακεδονικῷ ἡρῴῳ: 1) Γεώργιος Καπετᾶνος πρωεστὼς δολοφονηθεὶς ἐντὸς τῆς Κοινότητος εἰς προγενεστέραν ἐποχήν. 2) Βασίλειος Ἀρβανίτης δολοφονηθεὶς πρὸ τριετίας ὑπὸ τῶν σχισματικῶν τοῦ Σπατόβου ἔξω τῆς Τζιουμαγιᾶς. 3) Ἰωάννης Βουζίκης δολοφονηθεὶς ἐν τῇ λίμνῃ Ἀματόβου πρὸ διετίας. 4) Ἀναστάσιος Νούσης δολοφονηθεὶς ἔξω τῆς Τζιουμαγιᾶς πρὸ 8 μηνῶν. 5) Ἀθανάσιος Μήλιος δολοφονηθεὶς ἔξω τῆς Τζιουμαγιᾶς πρὸ 4 μηνῶν καὶ τέλος καὶ δύο ἕτεροι, ὧν τὰ ὀνόματα δυστυχῶς διαφεύγουσι τὴν μνήμην ἡμῶν τὴν στιγμὴν ταύτην.

Ἀλλ' ὡς ἦν ἐπόμενον, αἱ δολοφονίαι αὗται διήγειραν τὴν ἀγανάκτησιν καὶ τὴν ὀργὴν εἰς τὰ ἀνδρεῖα καὶ ἡρωϊκὰ στήθη τῆς νεολαίας τῆς Κοινότητος· ἐκ τῶν σπλάγχνων δ' αὐτῆς ἐξεπήδησαν ἐκδικηταὶ ἡρωϊκοὶ τιμωρήσαντες ἐπαξίως τοὺς ἠθικοὺς αὐτουργοὺς τῶν βουλγαρικῶν ἀτιμιῶν ὡς τὸν σχισματικὸν ἱερέα τῆς ἐν Τζιουμαγιᾷ Βουλγαρικῆς κοινότητος Δημήτριον, τὸν Βούλγαρον πρόκριτον Μιχαὴλ Μαργαρίτην καὶ τινας ἄλλους κακούργους καὶ λῃστάς, ἐπαναγαγόντες οὕτω τὴν πρώην ἡσυχίαν καὶ τάξιν ἐν τῷ τμήματι τούτῳ, τὴν διασαλευθεῖσαν δυστυχῶς ὑπὸ τῶν τρομερῶν δολοφόνων καὶ λῃστῶν τῶν ἀπὸ βορρᾶ ἐπιδραμόντων τὴν ὡραίαν ἑλληνικὴν πατρίδα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Κλείοντες τὴν παροῦσαν περιγραφὴν δυνάμεθα νὰ ἰσχυρισθῶμεν ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς πολλὰ τὰ καλὰ δύναται νὰ ἀναμένῃ ἀπὸ τοὺς φιλοπάτριδας κατοίκους τῆς πόλεως ταύτης.

ΜΑΚΕΔΝΟΣ ΑΜΥΝΤΩΡ

ΚΑΣΤΟΡΙΑ

Ἡ Καστορία (τουρκιστὶ Κεσριὲ καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι Κέλετρον) εἶνε πρωτεύουσα ὑποδιοικήσεως, ἀνηκούσης εἰς τὴν διοίκησιν Κορυ-

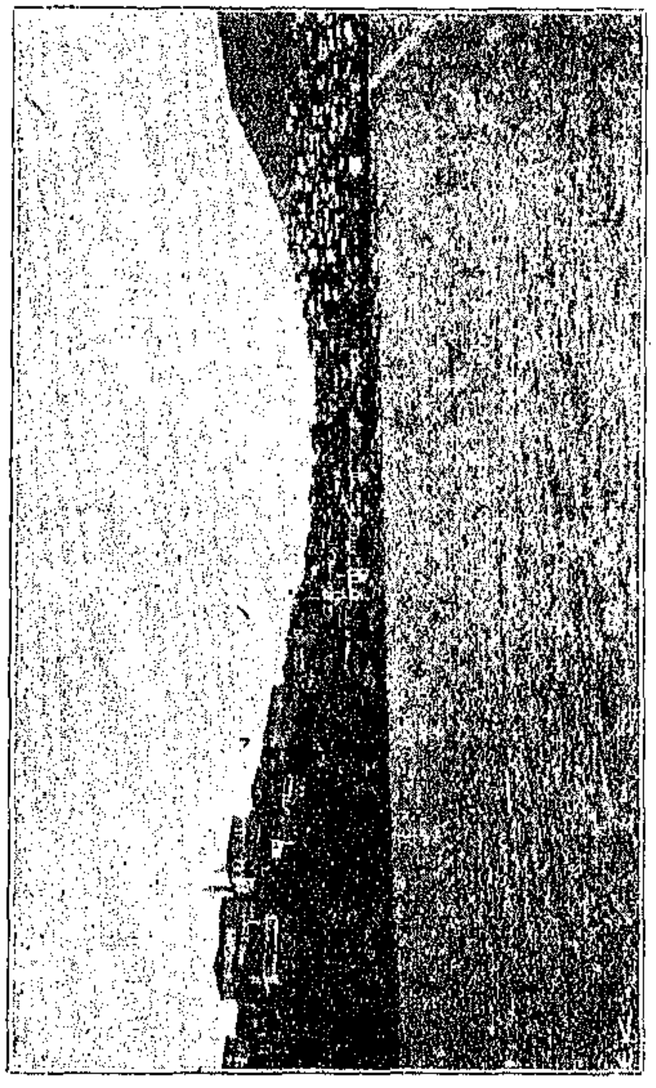

ΚΑΣΤΟΡΙΑ

τσᾶς τοῦ βιλαετίου Μοναστηρίου. Ἡ νῦν Καστορία εἶνε πόλις μεσαιωνικὴ ἐκτισμένη ἀμφιθεατρικῶς ἐπὶ χερσονησίδος, ἐφ' ἧς πύρ-

γοι καὶ μεσοπύργια ὑπάρχουσιν. Ἔχει ἕλλην. ἡμιγυμνάσιον, ἀστικὴν σχολήν, δύο νηπιαγωγεῖα καὶ κατοίκ. 14000, Μουσουλμάνους, Ἕλληνας καὶ Ἰσραηλίτας.. Εἶνε πατρὶς τοῦ λυρικοῦ ποιητοῦ Ἀθανασίου Χρηστοπούλου, τοῦ ἐπονομασθέντος Νέου Ἀνακρέοντος, τοῦ φιλοσόφου Θωμᾶ Μανδακάση καὶ πλείστων ἄλλων Ἑλλήνων λογίων.

Ἔσχον θέσιν ἔχουσα ἡ πόλις, τὸ μὲν πρῶτον αὐτῆς ὄνομα Κέλετρον (Θέλκτρον δηλαδὴ) ἔλαβεν ἐκ τῆς λαμπρότητος τῆς τοποθεσίας, τὸ δὲ δεύτερον Καστορία ἢ ἐκ τοῦ ἥρωος Κάστορος, ὃς παρ' αὐτῆς ἐλατρεύετο τὸ πάλαι, ἢ ἐκ τῶν ζώων Καστόρων, ὧν ἔβριθον τὰ περὶ τὴν Καστορίαν μέρη. Ἐκ τινος ὅμως χωρίου Ἄννης τῆς Κομνηνῆς φαίνεται ὅτι Καστορία ὠνομάσθη, διότι περιβάλλεται ὑπὸ κάστρου. Ἐν Καστορίᾳ ὑπάρχουσι πολλοὶ Βυζαντινοὶ Ναοὶ τῆς ΙΟ ἢ 11ης ἑκατονταετηρίδος, ἢ καὶ ἔτι παλαιότεροι, ἐν τισι τῶν ὁποίων εὑρηνται ἐπιγραφαὶ ἀμυδρῶς διατηρούμεναι.

Ἐν Καστορίᾳ θρησκεία καὶ γλῶσσα, ἤθη καὶ ἔθιμα, αἰσθήματα καὶ πάθοι μαρτυροῦσι τὴν Ἑλληνικὴν ἐθνικότητα τῶν κατοίκων.

Παρὰ τὴν Καστορίαν κεῖται ἡ μικρὰ πόλις Μαύροβον, ἥτις εἶνε τὸ ἐπίνειον οὕτως εἰπεῖν αὐτῆς. Μεταξὺ δὲ τούτων ὑπάρχει ἡ μεγάλη λίμνη Ὀρεστὶς ἢ Ὀρεστιάς, ἧς τὸ ὄνομα ἀποδίδεται εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Ἀγαμέμνονος Ὀρέστην καὶ ἥτις εἶνε πλήρης ἰχθύων εὐγεύστων καὶ ποικίλων, ἐκ τῶν ᾠῶν τῶν ὁποίων κατασκευάζεται τὸ περίφημον κόκκινον χαβιάρι τῆς Καστοριᾶς λεγόμενον.

Ἡ Καστορία διεξάγει ἀρίστην βιομηχανίαν διαφόρων γουναρικῶν, τῶν ὁποίων τὰ ἐκλεκτότερα εἶνε τὰ σαμούρια, χρησιμοποιούμενα εἰς κατασκευὴν πελλερινῶν διὰ τὰς Κυρίας καὶ μανδυῶν διὰ τοὺς Κυρίους. Καὶ μέχρι μέν τινος τὰ κατεργαζόμενα ἐν Καστορίᾳ γουναρικὰ ἐπωλοῦντο μόνον ἐν Τουρκίᾳ, ἀπὸ πολλῶν ὅμως ἤδη ἐτῶν διεξάγεται μέγα ἐμπόριον ἰδίως τῶν σαμουρίων ἐν Λειψίᾳ, δι' ἧς εἰσάγονται ταῦτα εἰς τοὺς Παρισίους καὶ τὸ Λονδῖνον.

Θ. Π.

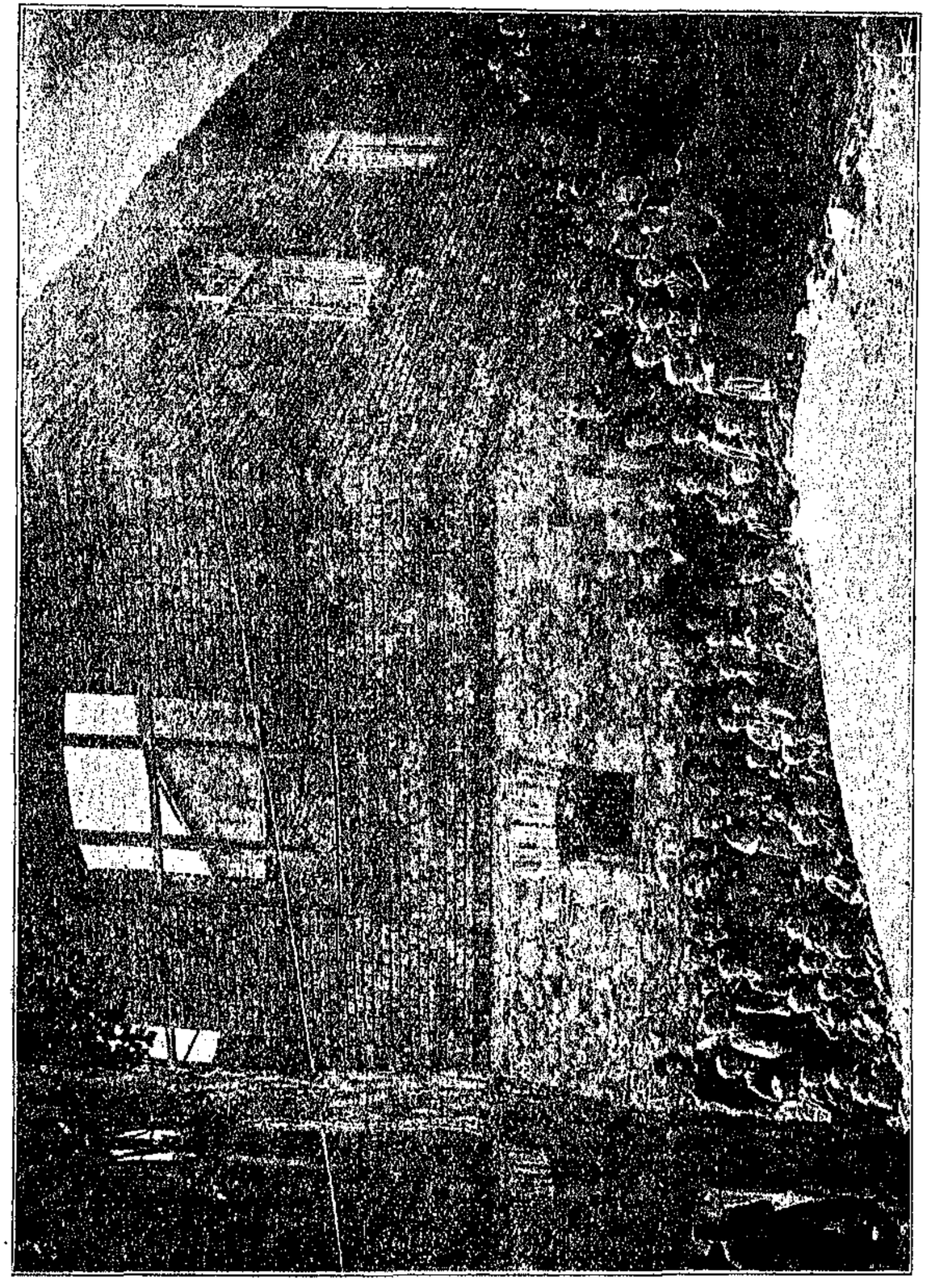

Τὸ καὶν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων Σχολεῖον τῆς Νεγοβάνης (Οἱ μαθηταὶ παρατεταγμένοι πρὸ τῶν ἐρειπίων)
(Ἐκ τοῦ φύλλου τῆς 11 Νοεμβρίου 1907 «Ἀληθείας»)

Η ΝΕΓΟΒΑΝΗ

Ἡ κωμόπολις Νεγοβάνη κατέχουσα μαγευτικωτάτην θέσιν μεταξὺ Νεβέσκης καὶ Φλωρίνης κατῳκεῖτο ὑπὸ 350 οἰκογενειῶν Ἀλβανοφώνων Ἑλλήνων, ὑπαγομένη ἐκκλησιαστικῶς εἰς τὴν Μητρόπολιν Καστορίας πολιτικῶς δὲ εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Φλωρίνης.

Οἱ κάτοικοι ἀνέκαθεν διεκρίθησαν διὰ τὰ πατριωτικά των αἰσθήματα καὶ τὴν φιλομουσίαν των, διατηροῦντες σχολεῖον μεγαλοπρεπές μὲ 210 μαθητευομένους, καὶ κατὰ τὴν ψευδεπανάστασιν τοῦ 1903 ὡς ἄλλοι Σπαρτιᾶται ἀπέρριψαν τὰς προτάσεις περὶ προσχωρήσεως εἰς τὸ Σχίσμα, λεοντόκαρδοι δὲ ὄντες διεκρίθησαν εἰς συμπλοκάς· διὸ καὶ οἱ Βούλγαροι ἐπεδίωκον τὴν καταστροφήν των, καὶ τὴν 19 Σεπτεμβρίου ἡμέραν τετάρτην, καθ' ἣν οἱ ἄνδρες ἔλειπον εἰς τὴν ἀγορὰν Φλωρίνης, περὶ τὸ ἑσπέρας ὥρμησαν εἰς τὴν κωμόπολιν περὶ τοὺς 200 λῃσταντάρτας ἐπὶ κεφαλῆς Βουλγάρων ἀξιωματικῶν καὶ ἀπετέφρωσαν 23 οἰκίας καὶ 32 ἀχυρῶνας. Ἐφόνευσαν δὲ 13 γυναῖκας καὶ 3 μικρὰ παιδία.

Ἡ ὁλικὴ ζημία ἀνέρχεται εἰς 1600 λίρας. Οἱ Βούλγαροι θὰ ἀπετέφρωνον ὁλόκληρον τὴν κωμόπολιν, ἐὰν αἱ γυναῖκες μετὰ τεσσάρων δεκαεξαετῶν νεανιῶν δὲν ἐπετίθεντο διὰ τῶν κυνηγετικῶν ὅπλων, φονεύσασαι 25 λῃσταντάρτας.

ΤΟ ΡΑΚΟΒΟΝ

Τὸ Ῥάκοβον, κωμόπολις ἀριθμοῦσα 140 οἰκίας καὶ 270 οἰκογενείας, ὑπήγετο ἐκκλησιαστικῶς μὲν εἰς τὴν Μητρόπολιν Πελαγο-

Ὁ ἐπίσκοπος Πέτρος Αἰμιλιανὸς παραμυθῶν τοὺς Ῥακοβίτας
(Ἐκ τοῦ φύλλου τῆς «Ἀληθείας» τῆς 11 Νοεμβρίου 1907)

νίας, πολιτικῶς δὲ εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Φλωρίνης, ἧς δύο ὥρας ἀπεῖχεν. Ἡ κωμόπολις αὕτη ἐμμένουσα ἀκραδάντως εἰς τὰ πάτρια προὐκάλει τὴν μῆνιν τῶν λυσσαλέων ἐπιδρομέων Βουλγάρων. Οὗτοι

ἀποφασίσαντες τὴν καταστροφήν, ἀφοῦ μάτην προσεπάθησαν νὰ δελεάσωσι τοὺς Ῥακοβίτας, συναθροισθέντες περὶ τοὺς 300 ἐπετέθησαν τὴν 9 Ὀκτωβρίου περιβεβλημένοι στρατιωτικὴν στολήν. Καθ' ὁδὸν ἐφόνευσαν διὰ λογχῶν τὸν Ν. Γεωργίου 40 ἐτῶν καὶ τὸν ἀγροφύλακα Ἰ. Δημητρίου ἐτῶν 30. Τοὺς φόνους τούτους ἰδὼν χωρικὸς ἔσπευσεν εἰς τὴν κωμόπολιν καὶ εἰδοποίησε τοὺς κατοίκους, οἵτινες ἐξῆλθον τῆς πατρίας γῆς, ἵνα διαφύγωσι κίνδυνον βεβαίου θανάτου.

Οἱ κομῖται μετ' ἀλαλαγμῶν εἰσῆλθον ἐντὸς τοῦ χωρίου καὶ ἐπὶ πέντε ὥρας ἐλεηλάτουν καὶ ἐπυρπόλουν, ἀφίσαντες μόνον 25 μικρὰς καλύβας ἐκ τῶν 140 οἰκιῶν· ἐφόνευσαν δὲ καὶ τὸν ἐκ Μοναστηρίου κτίστην Γεωρ. Γκέκαν ἐτῶν 68, κατελθόντα τῆς στέγης, ἐφ' ἧς εἰργάζετο, καὶ ἐτραυμάτισαν τὸν Σ. Χρήστου καὶ Α· Στοϊάνου καὶ ἔκαυσαν ζῶντας τὸν Ἠλίαν Νικολάου ἐτῶν 85 καὶ τὴν γυναῖκα τοῦ Τ. Δημητρίου.

Καὶ θὰ ἐφόνευον πολλούς, ἂν μὴ ἔσπευδεν ὁ Καπετὰν Παῦλος Ῥακοβίτης μὲ ὅ ἄνδρας, ὅστις κατώρθωσε νὰ τοὺς ἐκδιώξῃ φονεύσας τινάς, ὧν δύο πτώματα εὑρέθησαν ἐντὸς τοῦ χωρίου καὶ δύο παρὰ τὸν Γέρμαν.

Τὴν ἑπομένην μετέβη ἐπὶ τόπου ὁ ἐπίτροπος τοῦ Ἁγίου Πελαγονίας Ἐπίσκοπος Πέτρας Κος Κος Αἰμιλιανός, ὅστις ἔστη πρὸ σπαραξικαρδίου θεάματος, παραμυθῶν τοὺς χωρικοὺς πρὸ τῶν καπνιζόντων ἐρειπίων θρηνοῦντας τὴν καταστροφήν, ἣν ὑπέστησαν ὑπὸ τῶν αἱμοχαρῶν τίγρεων.

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Ἐπὶ τῆς πρὸς νότον ἐστραμμένης πλευρᾶς γηλόφου, ὅστις δύνα-

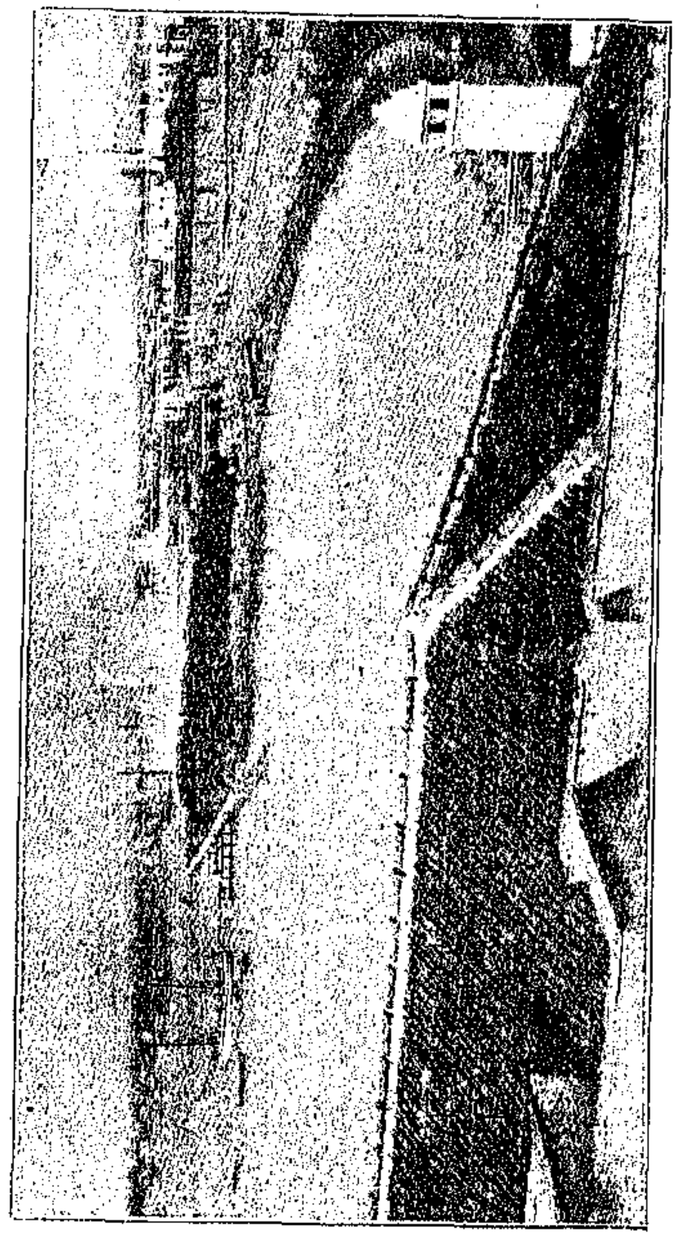

ΛΙΜΗΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ται νὰ θεωρηθῇ κλάδος τοῦ ὄρους Κίσσου, ἐκτίσθη τῷ 315 π. Χ. ἡ Θεσσαλονίκη ὑπὸ τοῦ Κασσάνδρου *πρεσβυτάτου* υἱοῦ τοῦ στρα-

τηγοῦ Ἀντιπάτρου. Ἡ νέα πόλις ἔλαβε τὸ ὄνομα ὄχι τοῦ θεμελιωτοῦ αὐτῆς, ὅπως συνήθως συμβαίνει, ἀλλ' ἀπὸ τῆς συζύγου αὐτοῦ Θεσσαλονίκης, θυγατρὸς τοῦ Φιλίππου καὶ ἀδελφῆς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, μολονότι ὑ πάρχουν καὶ οἱ λέγοντες, ὅτι ὁ Φίλιππος ἢ ἐξ ἀγάπης πρὸς τὴν θυγατέρα αὐτοῦ ἔκτισε τὴν πόλιν καὶ τὴν ἐκάλεσεν οὕτω ἢ νικήσας τοὺς Θεσσαλοὺς ἔδωκεν εἰς αὐτὴν πρὸς ἀνάμνησιν τῆς νίκης του τὸ ὄνομα τοῦτο.

Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐπὶ τῆς Μακεδονικῆς ἐποχῆς ἡ πόλις ἐπεσκιάζετο ἀπὸ τὴν Ἔδεσσαν καὶ τὴν Πέλλαν, ἀπὸ τῶν ῥωμαϊκῶν ὅμως χρόνων ἐδημιουργήθη δι' αὐτὴν ἱστορία ἔνδοξος.

Ἐκεῖ ἵδρευον οἱ Ῥωμαῖοι ἀνθύπατοι, ἐκεῖ ὁ πλοῦτος καὶ ἡ ἰσχύς, ἐκεῖ δὲ κατὰ περιόδους καὶ ἐλευθερίαι, ὡς ἅτε,ἕνεκα τῆς πρὸς τὸν Ἀντώνιον καὶ τὸν Ὀκτάβιον πίστεως, ἐκλήθη «ἐλευθέρα πόλις» καὶ βραδύτερον «Ῥωμαϊκὴ ἀποικία» ἀπηλλαγμένη φόρου διὰ τὴν κατὰ τῶν πολιορκησάντων αὐτὴν Γότθων γενναίαν ἀντίστασιν.

Ἤκμαζε δὲ ἔκτοτε ἡ Θεσσαλονίκη. Ἀνεδείχθη πρωτεύουσα τοῦ Β' τμήματος τῆς Μακεδονίας, Μητρόπολις τοῦ Ἰλλυρικοῦ καὶ πρωτεύουσα τοῦ ἰδιαιτέρου θέματος καὶ διετέλεσεν ὡς τοιαύτη καθ' ὅλον τὸν χρόνον τῆς Ῥωμαιοκρατίας καὶ Βυζαντινοκρατίας, μὲ ἄρχοντας, στρατηγούς, Πολιτάρχας, Βουλὴν καὶ Ταμίαν «ἱερώτατον» ἀποκαλούμενον, δηλαδὴ μὲ προνόμια καὶ ἐλευθερίας.

Τὰ γράμματα, ἡ βιομηχανία καὶ τὸ ἐμπόριον ἔσχον ἐν Θεσσαλονίκῃ χρυσῆν ἐποχήν, ἀλλ' ὅπως συμβαίνει πάντοτε, ἡ πόλις μετὰ τὴν ἀκμὴν ἔσχε καὶ παρακμήν, προσβληθεῖσα ὑπὸ παντοίων βαρβάρων, Σαρακηνῶν, Νορμαννῶν πειρατῶν, ὑπὸ λοιμοῦ προσβληθεῖσα (597), ὑπὸ λιμοῦ δὲ καταβληθεῖσα ἐπὶ Φωκᾶ (602—610) καὶ πολλὰς παθοῦσα συμφοράς.

Ἡ Ἑλληνικὴ συνείδησις καὶ ἡ θρησκευτικὴ ἡ ταυτιζομένη μὲ τὴν τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἀνέκαθεν καὶ ἀδιάσπαστοι ὑπάρχουν ἐν Θεσσαλονίκῃ. Ἀρχαιότατα ἐλάτρευον τοὺς αὐτοὺς θεούς, οὓς καὶ οἱ λοιποὶ Ἕλληνες, οἱ Θεσσαλονικεῖς, τὸν Δία καὶ τὸν Ἀπόλλωνα, τὸν Βάκχον, τὸν Ποσειδῶνα, καὶ ἀγῶνας δ' ἐτέλουν πρὸς τιμήν των,

ὡς ἐν τῇ ἄλλῃ Ἑλλάδι, τὰ Ὀλύμπια, τὰ Πύθια, τὰ Ἄκτια, τὰ Ἐπινίκια.

Βραδύτερον ἡ χριστιανικὴ θρησκεία ἱδρύει κέντρον της μέγα ἐν

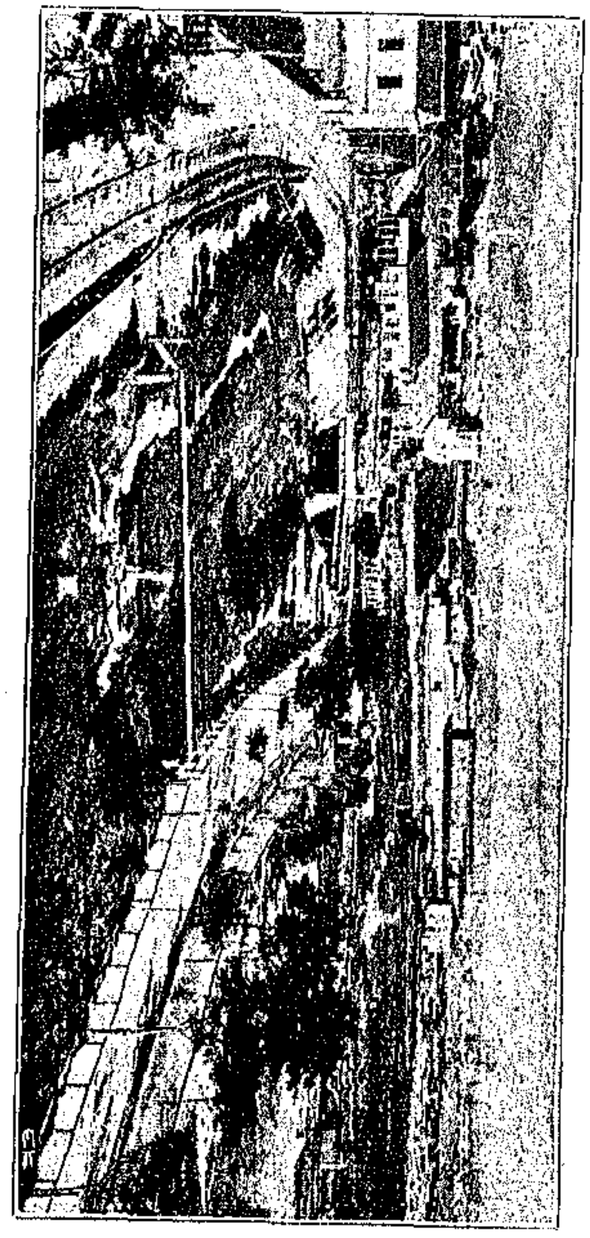

ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ—ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

Θεσσαλονίκῃ μὲ ἱδρυτὴν αὐτὸν τὸν Παῦλον, γράψαντα πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς καὶ τὰς δύο γνωστὰς ἐπιστολάς, ἐν αἷς ἐξαίρει τὴν εὐσέβειάν των, τὴν σταθερότητα καὶ τὴν πίστιν καὶ τοὺς προβάλλει

ὡς παράδειγμα μιμήσεως εἰς τοὺς λοιποὺς Μακεδόνας καὶ Ἕλληνας· εἶνε δὲ γνωστὸν τὸ ἐν Θεσσαλονίκῃ μαρτύριον τοῦ Ἁγίου Δημητρίου (ἰδὲ σελ. 25) καὶ ἄλλων πρωταθλητῶν τοῦ χριστιανισμοῦ.

Τὰ γράμματα, ὡς εἴπομεν, ἦκμασαν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην. Ἐκεῖθεν οἱ περίφημοι ἐπιγραμματοποιοί, ἐκεῖθεν ὁ Μεθόδιος καὶ ὁ Κύριλλος, οἱ διδάξαντες τοὺς Βουλγάρους ἀνθρωπισμόν, ἐκεῖθεν ὁ νομικὸς Ἀρμενόπουλος καὶ ὁ Γαζῆς καὶ Ἀνδρόνικος ὁ Κάλλιστος.

Δὲν εἶνε ἀμνήμονες δὲ τῆς παλαιᾶς δόξης οἱ Θεσσαλονικεῖς τῆς σήμερον καὶ τὰς προόδους των τὰς βλέπει ὁ ἀναγνώστης εἰς τὰς παρατιθεμένας στατιστικὰς σημειώσεις.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ ΚΑΙ ΓΝΩΜΙΚΑ

(Ἐκ τῆς ὑπὸ τῆς «Γλωσσικῆς Ἑταιρείας» βραβευθείσης συλλογῆς τοῦ Μακεδόνος καθηγητοῦ κ. Ἀθ. Ἰωαννίδου).

Ζῇ καὶ βασιλεύει.
Ζῆσε Μάη νὰ φᾶς τριφύλλι καὶ τὸν Λῦγουστο σταφύλι.
Κάλλιχα πέντε καὶ ’στὸ χέρι, παρὰ δέκα καὶ χαρτέρει.
Τώρα ’σιὰ γεράματα μάθε, γέρο, γράμματα.
Ἡ φτώχια θέλει καλοπέρασι.
Ἡ καλὴ ἡ ’μέρα ἀπ’ τὸ πουρνὸ φαίνεται.
Θέλει καὶ τὴν πήτα σωστὴ καὶ τὸ σκύλο χορτᾶτο.
Κάθε ’μπόδιο γιὰ καλό.
Κάλλια νὰ ’βγῇ τὸ ’μάτι σου παρὰ τὸ ὄνομά σου.
Ἅμα φύγ’ ἡ γάτα χορεύουν οἱ ποντικοί.
Μάθε τέχνη γιὰ νὰ ζήσῃς, καὶ ἐμπόριο νὰ κερδίσῃς.
Τὰ ’μάτια ποῦ δὲν φαίνονται, γλήγορα λησμονιοῦνται.
Ὅποιος ἀνακατεύεται μὲ τὰ πίτουρα τὰ γουρούνια θὰ τὸν φᾶν.
’Σιοῦ κωφοῦ τὴν πόρτα ὅσο θέλεις βρόντα.
Ὁ βρυκόλακας ἀπὸ τὸ σάϊ του ἀρχινάει.
’Λέρα κοπανίζει.

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΑΡΙΘΜΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ ΚΑΙ ΜΑΘΗΤΩΝ

ΣΧΟΛΙΚΟΝ ΕΤΟΣ 1907–8

ΣΧΟΛΕΙΑ	Διδάσκαλ.	Διδασκάλ.	Μαθηταί	Μαθήτρ.
1 Γυμνάσιον	13		245	
2 Κεντρικὸν Παρθεναγωγεῖον	1	14		687
3 » νηπιαγωγεῖον		1	73	109
4 » ἀστικῶν σχολείων	10		517	
5 Ἀστικὴ σχολὴ Ἁγίας Τριάδος	2	2	128	400
6 Νηπιαγωγεῖον » »		1	39	38
7 Ἀστικὴ σχολὴ Ἀναλήψεως	3	2	118	98
8 Νηπιαγωγεῖον »		1	39	35
9 Ἀστικὴ σχολὴ Βαρδάρη	3		145	
10 Νηπιαγωγεῖον Βαρδάρη		2	42	65
11 Νηπιαγωγεῖον Ἱπποδρομίου		2	111	99
12 Νηπιαγωγεῖον Μονῆς Βλατέων		1	26	31
13 Νηπιαγωγεῖον Ἁγίας Θεοδώρας		1	11	12
14 Νηπιαγωγεῖον Κήπων		1	20	17
15 Ὑποδιδασκαλεῖον ἀρρένων	8		85	
16 Πρότυπον δημοτ. ὑποδιδασκαλείου	1		32	
17 Ὑποδιδασκαλεῖον θηλέων		2		36
18 Ὀρφανοτροφεῖον Παπάφη	3		99	
19 Πρακτ. Λύκειον Στεφ. Νούκα	16		165	
20 Πρότυπον παρθεναγ. »	3	9	25	70
21 Πρακτ. Λύκ. Ἀθ. Κωνσταντινίδου	18		160	
22 Ἑσπερινὴ Σχολὴ Φιλεκπ. Συλλόγου	3		80	
Ἄθροισμα	84	29	2160	1397

Λειτουργοῦσι καὶ 2 Οἰκοτροφεῖα:

1. Οἰκοτροφεῖον ἀρρένων, περιλαμβάνον 125 οἰκοτρόφους, ὧν οἱ 85 φοιτῶσιν εἰς τὸ ὑποδιδασκαλεῖον, οἱ 20 εἰς τὸ πρότυπον αὐτοῦ, οἱ δὲ λοιποὶ εἰς τὸ γυμνάσιον καὶ τὸ κεντρικὸν ἀστικὸν σχολεῖον.

2. Οἰκοτροφεῖον θηλέων, περιλαμβάνον 61 οἰκοτρόφους, ὧν αἱ 27 φοιτῶσιν εἰς τὸ ὑποδιδασκαλεῖον τῶν θηλέων, αἱ δὲ λοιπαὶ εἰς τὸ Κεντρικὸν παρθεναγωγεῖον.

Τέλος εἰς τὰ ἀλλοεθνῆ σχολεῖα φοιτῶσιν οἱ ἑξῆς Ἕλληνες μαθηταί:

1 Τουρκικὸν γυμνάσιον	28
2 Γεωργικὴ σχολὴ (κυβερνητική)	20
3 Γερμανικὴ »	40
4 Ἀγγλικὴ » θηλέων	20
5 Σχολεῖα καθολικῶν ἱερέων	30
6 Mission laïque Française	56
7 Ἰταλικαὶ σχολαί	3
Ἐν ὅλῳ	197

Η ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΙΣΧΥΣ
ΚΑΙ ΥΠΕΡΟΧΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΤΟΙΧΕΙΟΥ
ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ.

Εἶναι γνωστὸν πόσον οἱ φυλετικοὶ ἀντίπαλοι τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατέγειναν συστηματικῶς καὶ ἀνενδότως εἰς τὸ νὰ μειώσωσι καὶ ὑποβιβάσωσι τὴν δύναμιν αὐτοῦ ἐν Μακεδονίᾳ διὰ ψευδῶν καὶ παραπεποιημένων πληροφοριῶν καὶ στατιστικῶν περὶ τῆς ἀριθμητικῆς αὐτοῦ δυνάμεως, ὡς καὶ περὶ τῆς ἐκπαιδευτικῆς καὶ ἐκπολιτιστικῆς αὐτοῦ θέσεως ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Περὶ ἀμφοτέρων ὅμως τούτων ἐξεδόθησαν ὑπὸ ἀμερολήπτων μελετητῶν τῆς χώρας μελέται καὶ παρατηρήσεις, δι' ὧν κατερρίφθησαν πᾶσαι αὐτῶν αἱ ψευδολογίαι καὶ κατεδείχθη ἡ πραγματικὴ αὐτοῦ σημασία καὶ ὑπεροχή.

Ἐκεῖνο ὅμως, διὰ τοῦ ὁποίου ἡ ὑπεροχὴ αὕτη τοῦ Ἕλλην. στοιχείου καθίσταται ἔτι ὑπερτέρα, εἶναι ἡ ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανικὴ αὐτοῦ ἰσχὺς καὶ εὐρωστία. Τὸ Ἑλλην. στοιχεῖον διὰ τοῦ ἐμπορικοῦ καὶ βιομηχανικοῦ αὐτοῦ πνεύματος μένει κυριολεκτικῶς κύριον τοῦ πεδίου ἐν τῷ ἐμπορικῷ καὶ βιομηχανικῷ τῆς χώρας σταδίῳ, τοῦθ' ὅπερ ἀποτελεῖ καὶ τὴν ἐκπολιτιστικὴν αὐτοῦ ἐπικράτησιν, ἐν ἀρρήκτῳ συνδυασμῷ μετὰ τῆς ἐκπαιδευτικῆς αὐτοῦ δυνάμεως καὶ ὑπεροχῆς.

Εἰς πάντα τὰ ἐμπορικὰ κέντρα καὶ τὰς ἀγορὰς τῆς χώρας καὶ ἰδίως τῆς κυρίως Μακεδονίας, ἤτοι τῶν δύο βιλαετίων Θεσσαλονίκης καὶ Μοναστηρίου, τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον κατέχει τὸ πλεῖστον τοῦ ἐμπορίου. Τοῦτο διέπει καὶ κανονίζει τὰς ἐμπορικὰς συναλλαγάς.

Γενικὴ τις ἐπισκόπησις τῶν κυριωτέρων ἐμπορικῶν κέντρων ἀποδεικνύει τοῦτο ἐναργῶς.

Καὶ πρῶτον ἐν Θεσσαλονίκῃ, τῇ πρωτευούσῃ τῆς χώρας, ἥτις, ὡς

γνωστόν, ἀποτελεῖ σπουδαιότατον ἐμπορικὸν κέντρον τῆς Ἀνατολικῆς τῆς Μεσογείου λεκάνης καὶ τῆς Εὐρώπης ἐν γένει, καὶ ἥτις κανονίζει καὶ κινεῖ τὸ ἐμπόριον τῆς ὅλης χώρας, τὸ Ἕλλην. στοιχεῖον ἔρχεται μετὰ τὸ Ἰουδαϊκὸν καὶ εἶναι ἐφάμιλλον αὐτῷ. Κατὰ τὰ τελευταῖα μάλιστα ἔτη, μετὰ τὴν καταπληκτικὴν ἐμπορικὴν ἀνάπτυξιν τῆς πόλεως, τὸ Ἕλλην. στοιχεῖον ἀνέπτυξεν ἔκτακτον ἐμπορικὴν δραστηριότητα. Λαβὸν δὲ γενναίαν ἐνίσχυσιν παρὰ τῶν ἱδρυθεισῶν Ἑλληνικῶν τραπεζῶν ἐκέρδισεν ἔδαφος, ὅπερ εἶχεν ἀπολέσῃ εἰς προηγούμενα ἔτη, καὶ κατέστη ἰσχυρὸς ἀνταγωνιστὴς τοῦ Ἰουδαϊκοῦ, προκαλέσαν ὡς ἐκ τούτου τὴν ἀνησυχίαν καὶ τὴν ἐμπορικὴν ἀντιζηλίαν αὐτοῦ, φοβουμένου ἐκτόπισιν τοσούτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον τὸ πλεῖστον τῆς παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως ἐν τῷ ἐσωτερικῷ εὑρίσκεται εἰς χεῖρας πάλιν τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ τοιαύτη τοῦ Ἕλλην. στοιχείου ὑπεροχὴ γίνεται πρὸς τὸ κυριώτερον φυλετικῶς ἀντίπαλον στοιχεῖον, τὸ Βουλγαρίζον ἢ Σχισματικόν. Πρὸς τὸ ἕτερον ἀντίπαλον, τὸ Ῥωμουνικόν, οὐδεμία ἐπιτρέπεται σύγκρισις.

Τὸ αὐτοκαλούμενον Ῥωμουνικὸν στοιχεῖον εἶναι ἐμπορικῶς ἀνύπαρκτον. Τοῦτο τεχνητῶς διὰ χρυσίου κατεσκευάσθη ἀπαρτιζόμενον ἐκ νομαδικῶν τινων ὁμάδων ἐν τῇ ὑπαίθρῳ χώρᾳ καὶ ἐκ τινων μικροπωλητῶν μισθοφόρων ἔν τισι μικροῖς ἐμπορικοῖς κέντροις.

Πίναξ ἐμφαίνων τὴν ἐμπορικὴν καὶ βιομηχανικὴν δύναμιν τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν τελείαν σχεδὸν ἐμπορικὴν ἀδυναμίαν καὶ ἀνυπαρξίαν τοῦ Βουλγαρικοῦ:

Α'. Τράπεζαι

1. Ἀνατολῆς. 2. Ἀθηνῶν.
3. Μιτυλήνης. 4. Δ. Ἀγγελάκης.

Β'. Ἔμποροι

Γεννημάτων	5.	Καυσοξύλων	2.
Ἀλεύρων	5.	Ξυλανθράκων	3.

Ὑφασμάτων	7.
Γαϊτανίων σαγιακίων	3.
Δερμάτων ἀκατεργάστων	5.
» κατειργασμένων	4.
Σιδήρου ἀκατεργάστου	1.
Σιδηρικῶν σκευῶν καὶ ἐργαλείων	3.
Ἐλαίου καὶ ἐλαιῶν	10.
Εἰδῶν τυροκομίας	4.
Ξυλείας οἰκοδομησίμου	2·
Μωσαϊκῶν πλακῶν καὶτσιμέντου	2.
Κλινῶν καὶ μαρμάρων	1.
Οἴνων καὶ οἰνοπνευμάτων	7.
Γουναρικῶν	4.
Νεωτερισμῶν	6.
Bon Marché	1.
Σχοινικῶν	2.
Εἰδῶν ναυτιλίας	2.
Φαρμακεμπορικῶν	3.
Χρωμάτων	3.
Βιβλίων καὶ χάρτου	4.
Κοσμημάτων	1.
Ὡρολογίων	4.

Γ'. Βιομηχανία καὶ βιοτεχνία

Ἀλευρόμυλοι	2.
Βυρσοδεψεῖα ἀτμοκίνητα	2.
Ὑφαντήριον σαγιακίων	1.
» προσοψίων καὶ λουτρικῶν	2.
Ἐργοστάσιον μωσαϊκῶν πλακῶν	1.
Μακαρονοποιεῖα ἀτμοκίνητα	2.
Σιδηρουργεῖα καὶ χυτήρια »	2.
Ζαχαροπλαστεῖα »	2.
Σιδηρουργεῖα	6.
Ἐργοστάσιον χρηματοκιβωτοποιείων	1.
» καταφραγμάτων καταστημάτων (ρολὰ)	1.
Ὀρειχαλκουργεῖα	3.
Χαλκουργεῖα	5.
Ἐργοστάσια ὑποδηματοποιΐας	4.
Ξυλουργεῖα ἀτμοκίνητα	2.
Οἰνοπνευματοποιεῖα ἀτμοκίνητα	3.
Σαπωνοποιεῖα »	3.
Ἀρτοποιεῖα μεγάλα	6.
Ἐργοστάσια ἀεριούχων λεμονάδων καὶ ποτῶν	3.
Ἐμπορορραφεῖα	2.

Ἐμπορορράπται	8.
Κοσμηματοποιεῖα καὶ ὡρολογοποιεῖα	6.
Τυπογραφεῖα	5.
Ἐφημερίδες	2.

Συντεχνίαι πολυπληθεῖς, ἀρτοποιῶν, ξυλουργῶν (λεπτουργῶν, τορνευτῶν, ξυλογλυπτῶν), ὑποδηματοποιῶν, ῥαπτῶν, ζαχαροπλασιῶν, οἰνοπνευματοκαφεπωλῶν, παντοπωλῶν, κουρέων, κηπουρῶν καὶ λαχανοπωλῶν, κρεοπωλῶν κτλ.

Δ'. Ἐμπορομεθῖται ἢ παραγγελιοδόχοι

Ἡ τάξις τῶν ἐμπορευομένων περιλαμβάνει ὑπὲρ τὰ τεσσαράκοντα (ἀριθ. 40) γραφεῖα Ἑλληνικά. Οὗτοι διενεργοῦσιν ὡς μεσάζοντες τὰς ἐμπορικὰς συναλλαγὰς μετὰ τῶν ἐμπόρων τοῦ ἐσωτερικοῦ οὐ μόνον τῶν τῆς Μακεδονίας, ἀλλ' ἐπεκτείνουσι τὴν τοιαύτην ἐμπορικὴν δρᾶσιν καὶ μέχρι Ἀδριανουπόλεως καὶ Δεδεαγὰτς ἀνατολικῶς, μέχρι δὲ Βερατίου καὶ Ἀλβανίας δυσμικῶς καὶ μέχρι Βοσνίας καὶ συνόρων Σερβίας βορείως. Οὗτοι συγχρόνως δίδουσιν εἰς τὸ ἐμπόριον γεννσίαν ὥθησιν παρέχοντες πιστώσεις καὶ ἐγγυήσεις, δι' ὧν εὐκολύνεται σημαντικῶς ἡ κίνησις αὐτοῦ, ἐγγυώμενοι εἰς τὰ ἐνταῦθα ἐμπορικὰ καταστήματα κατὰ τὰς ἀγορὰς ἐπὶ πιστώσει καὶ προθεσμίᾳ τῶν ἐμπόρων τοῦ ἐσωτερικοῦ.

Ε'. Πράκτορες

α'. Ἀσφαλιστικῶν ἑταιρειῶν

1. Ἑλλην. ἀσφαλ. Ἑταιρειῶν
Ἐθνικῆς, Ἀμοιβαίας, Ἀνατολῆς

2. Ξένων ἀσφαλιστ. Ἑταιρειῶν
Ἕλληνες πράκτορες 6.

β'. Ἀτμοπλοϊκῶν Ἑταιρειῶν

Γουδῆ, Τζὼν Μὰκ Δούαλ. Νεωρείου, Ἑρμουπόλεως, Διακάκη, Λεστούνη καὶ Γιαννουλάτου, Πανταλέοντος, Κουρτζῆ.

Ῥωσσικῆς ἀτμοπλοΐας πράκτωρ Ἕλλην

ΣΤ'. Ἀντιπρόσωποι ἐργοστασίων καὶ ἐμπορ.οἴκων 3.

Ζ'. Φορτωταὶ καὶ ἐκφορτωταὶ

Ἀτμοπλοίων 3. Σιδηροδρόμων 4.

Η'. Πάντα τὰ μεγάλα ξενοδοχεῖα, ἑστιατόρια, ζυθοπωλεῖα, καφενεῖα τῆς πόλεως καὶ τὰ πλεῖστα τῶν δευτερευόντων εἶναι Ἑλληνικά.

Ἀπέναντι τῆς τοιαύτης ἐμπορικῆς καὶ βιομηχανικῆς ἰσχύος τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ τὸ Βουλγαρίζον ἀντιτάσσει τὴν ἑξῆς ἀσήμαντον θέσιν :

Ἐμπόρους	*ὑφασμάτων*	*4.*
»	*καλεμκερίων*	*1.*
»	*δεμάτων ἀκατεργάστων*	*2.*
καὶ ἐμποροµεσίτας		*18,*

οἵτινες διενεργοῦσιν ὡς µεσάζοντες τὰς ἐµπορικὰς συναλλαγὰς µετὰ τῶν ἐµπόρων τῶν βορειοτέρων µερῶν καὶ ἰδίως τοῦ νοµοῦ Κοσυφοπεδίου.

Ὁ ἄλλος Βουλγαρίζων συνοικισµὸς ἐν τῇ πόλει ἀποτελεῖται ἐκ µικροπωλητῶν, παντοπωλῶν, οἰνοπωλῶν, γαλακτοπωλῶν καὶ κτιστῶν ὁρµηθέντων ἐκ διαφόρων µερῶν τῆς ὑπαίθρου χώρας καὶ ἰδίως ἐκ Κιλκισίου τῆς Δίβρης.

Εἰς τὰ ἑξῆς σπουδαῖα ἐµπορικὰ κέντρα τοῦ ἐσωτερικοῦ οἱ Ἕλληνες εἰσὶν οἱ µόνοι ἀντιπρόσωποι τῆς ἀγορᾶς, οὐδεὶς δὲ Βούλγαρος ὑπάρχει :

Βέρροιαν, Νιάουσαν, Κοζάνην, Σιάτιστα, Σέρβια, Καστορίαν, Γρεβενά, Κορυτσάν.

Κάτω Τζουµαγιάν, Σέρρας, Μελένικον, Δράµαν, Καβάλλαν.

Εἰς τὰ ἑξῆς ὑπερτεροῦσι σηµαντικῶς οἱ Ἕλληνες :

Ἐν Μοναστηρίῳ ἀπέναντι Ἑλλήνων ἐµπόρων 100 σηµαίνοντες µόνον 2—3 Βούλγαροι ὑπάρχουσιν.

Ἐν Γευγελῇ ἐπίσης καὶ ἐν Ἐδέσσῃ (Βοδενοῖς) ἀπέναντι δεκάδων Ἑλλήνων ἐµπόρων µονάδες τινὲς ἀσήµαντοι Βουλγάρων ἀντιτάσσονται.

Ὡσαύτως ἐν Δεµίρ-Ἰσσάρ, Ἄνω Τζιουµαγιᾷ, Νευροκόπῳ καὶ Στρωµνίτσῃ ἡ αὐτὴ ἀναλογία ὑπάρχει.

Μόνον ἐν Γευγελῇ παρατηρεῖται µικρά τις ὑπερτέρησις. Ἐν Κιλκισίῳ δὲ µόνον ἐντελῶς τὸ Βουλγαρικὸν στοιχεῖον ὑπερισχύει.

Βούλγαροι σηµαίνοντες ὑπάρχουσιν, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐρρήθη, ἐν τῷ νοµῷ Κοσσυφοπεδίου, ἤτοι ἐν Βελισσοῖς καὶ Σκοπείοις καὶ ἄλλοις βορειοτέροις κέντροις, ἐν οἷς ὅµως ἔχουσιν ἰσχυροὺς ἀνταγωνιστὰς τούς τε Σέρβους καὶ Ὀθωµανούς.

Τὸ Βουλγαρικὸν στοιχεῖον εἶναι, ὡς γνωστόν, διεσπαρµένον ἐν τῇ ὑπαίθρῳ χώρᾳ, εἰς ἀγροτικὰ κτήµατα καὶ χωρία εἰς ἀγρότας καὶ χειρώνακτας.

Πρὶν ἢ συµπληρώσωµεν τὴν τοιαύτην συνοπτικὴν ἐπισκόπησιν τῆς ἐµπορικῆς ὑπεροχῆς τοῦ Ἕλλην. στοιχείου τῆς Μακεδονίας δέον νὰ ἀφιερώσωµεν ὀλίγας γραµµὰς εἰς τὴν µεγάλην βιοµηχανικὴν δύναµιν, ἣν παρουσιάζει τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον εἰς τὴν βιοµηχανίαν τῆς νηµατουργίας ἐν Βερροίᾳ, Νιαούσῃ καὶ Ἐδέσσῃ.

Ἐν Βερροίᾳ λειτουργοῦσι δύο κλωστήρια, κινούµενα διὰ τῆς φυσικῆς τοῦ ὕδατος δυνάµεως.

Τὸ ἓν διαθέτει 800 ἵππων δύναµιν, ἔχον 3000 ἀτράκτων καὶ παράγον 200—250 πακέτα νήµατος ἡµερησίως. Τὸ ἕτερον εἶναι µικρότερον, ἔχον 1500 ἀτράκτους καὶ παράγον τὸ ἥµισυ σχεδὸν τῆς παραγωγῆς τοῦ πρώτου.

Ἐν Νιαούσῃ λειτουργοῦσι τρία νηµατουργεῖα. Τὸ ἓν εἶναι τὸ ἀρχαιότερον κλωστήριον, ἱδρυθὲν τῷ 1872 ὑπὸ Ἑλλήνων Νιαουσαίων. Σήµερον διαθέτει περὶ τὰς 4,000 ἀτράκτων, ἀπασχολοῦν ὑπερδιακοσίους ἐργάτας καὶ ἐργάτιδας καὶ κατεργαζόµενον 1200—1500 ὀκάδ. βάµβακος ἡµερησίως.

Τὸ δεύτερον ἱδρυθὲν τῷ 1888 κέκτηται περὶ τὰς 2,500 ἀτράκτων καὶ κατεργάζεται ἡµερησίως περὶ τὰς 800 ὀκ. βάµβακος.

Τὸ δὲ τρίτον ἱδρυθὲν πρὸ 4 ἐτῶν κέκτηται περὶ τὰς 2,500 ἀτράκτων, παράγον 200 πακέτα νήµατος ἡµερησίως.

Ἐν Ἐδέσσῃ λειτουργοῦσι δύο νηµατουργεῖα.

Τὸ ἕν, τὸ µεγαλείτερον, µεγαλείτερον δὲ καὶ ὅλων τῶν ἐν Τουρκίᾳ

Τύποις Ἀποστολοπούλου

καὶ Ἀναιολῇ, ἱδρυθὲν τῷ 1895 ὑπὸ Ἑλλήνων ἐκ Νιαούσης, διοθέτει δύναμιν ὑπὲρ τοὺς 500 ἵππους, κέκτηται 12,000 ἀτράκτων κα παράγει 300—350 ποκέτα λεπτοῦ νήματος καθ' ἑκάστην. Ἐν τῷ ἐργοστασίῳ [illegible] καὶ ὑφαντήριον βαμβακερῶν ὑφασμάτων μετὰ 50 ὑφαντικῶν μηχανῶν, ὡς καὶ βαφεῖον τελειοτάτου συστήματος.

Τὸ δ' ἕτερον μόλις πρὸ ἑνὸς ἔτους ἔθηκε τὸν θεμέλιον λίθον. Τοῦτο διαθέτει κολοσσιαίαν δύναμιν ὕδατος περὶ τοὺς 1000 ἵππους· διὰ τοῦτο ἔχει εὐρὺ μέλλον καὶ δύναται ν' ἀποβῇ ἓν τῶν μεγαλειτέρων νηματουργείων τῆς χώρας.

Ἐν τέλει μνημονεύομεν καὶ τὸ ἐργοστάσιον μαλλίνων ὑφασμάτων, σαγιακίων, φανελλῶν καὶ περικνημίδων ἐν τῷ ἔξωθεν τοῦ Μοναστηρίου χωρίῳ Τυχόβῳ, ὅπερ περιλαμβάνει βαφεῖον, κλωστήριον μαλλίου, ὑφαντήριον καὶ πλεκτήριον. Καὶ τοῦτο ἀνήκει εἰς Ἑλληνικὴν ἑταιρ[illegible].

Περιττὸν νὰ μνημονεύσωμεν ὅτι εἰς πλεῖστα ἄλλα κέντρα λειτουργοῦσι καὶ ἄλλα ἐργοστάσια Ἑλληνικὰ δευτερευούσης σημασίας, οἷον ἀλευρόμυλοι ἀτμοκίνητοι διὰ πετρελαίου, βυρσοδεψεῖα, ἐκκοκιστικαὶ τοῦ βάμβακος μηχαναί, ὑφαντήρια χειροκίνητα ταπήτων, ἀλατζάδων, προσοψίων κτλ.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ ΚΑΙ ΓΝΩΜΙΚΑ

(Ἐκ τῆς ὑπὸ τῆς «Ἱλωσσικῆς Ἑταιρείας» βραβευθείσης συλλογῆς τοῦ Μακεδόνος καθηγητοῦ κ. Ἀθ. Ἰωαννίδου).

Ὅπου λαλοῦν πολλὰ πετινάρεια ἀργάει νὰ ξημερώσῃ.
Ἄμα ἀκούσῃς πολλὰ κεράσια πάρε μικρὸ καλάθι.
Ὅσα φέρν' ἡ ὥρα δὲν τὰ φέρν' ὁ χρόνος.
Πάρ' τον 'στὸ γάμο σου νὰ σοῦ 'πῇ καὶ τοῦ χρόνου.
Πέσε πήττια νὰ σὲ φάω.
Ὅποιος κυνηγάει πολλοὺς λαγοὺς δὲν πιάνει κανέναν.
Ἄμα βρῇς φαγὶ φάγε, ἄμα ἰδῇς ξύλο φεύγα.

ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ[1]

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Ἀπὸ τοῦ 1846 καὶ ἐντεῦθεν εὐεργέται τῆς Ἑλ. κοινότητος Θεσσαλονίκης μνημονεύονται οἱ ἑξῆς :

1ον) Οἱ ἐν τῷ θησαυροφυλακείῳ τῆς Μόσχας καταθέσαντες τὰ κληροδοτήματα αὐτῶν, ἀνερχόμενα ἐν ὅλῳ εἰς Ῥούβλια ἀργυρᾶ **36,023**, ὧν ὁ τόκος πρὸς $4^0/_0$ εἰσπράττεται τακτικῶς καὶ διανέμεται κατὰ τὰ $^2/_3$ ὑπὲρ τοῦ νοσοκομείου καὶ κατὰ τὸ $^1/_3$ ὑπὲρ τῶν ἐκπαιδευτηρίων.

Τὰ κληροδοτήματα ταῦτα ἀφιέρωσαν οἱ ἑξῆς : Θ. Λασκάριος, Ἀντών. Σαλόνσκη, Ἀντών. Νινῆς, Ἄννα Παΐκου, Μαρία Ν. Ῥογκότη, Ν. Στεργίου καὶ Μαρία Στεργίου σύζυγός του, ἅπαντες Θεσσαλονικεῖς.

2ον) Οἱ μεταγενέστερον καταθέσαντες τὰ κληροδοτήματα αὐτῶν ἐν τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ τῆς Ἑλλάδος :

Δημ. Ῥογκότης	Δρχ.	106,647,50
Μιχ. Τοσίτσας	»	14,946,40
Χρῆστος Ἰακώβου	»	48,149,00
Ἰωάννης Σιμώττας	»	5,224.75
Βασίλ. Παπάζογλου	»	10,400,00

---

[1] Πρὸς λύπην καὶ τοῦ Δ. Συμβουλίου τοῦ Συλλόγου καὶ τῶν ἀναγνωστῶν τοῦ Ἡμερολογίου δὲν συμπεριελήφθησαν πολλῶν πόλεων τῆς Μακεδονίας στατιστικαὶ σχολικαί, ἐμπορικαὶ κτλ. οἵτινες οἱ εὐεργέται αὐτῶν, διότι ἐπέμφθησαν βραδέως. Θὰ καταλάβωσι δὲ πάντα ταῦτα μετ' ἄλλης πολυτιμοτέρας, δι' ἧς θέλει καταδειχθῇ τρανώτατα ἡ κατασπλητικὴ ὑπεροχὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Μακεδονίᾳ, ἐν τῷ Ἡμερολογίῳ τοῦ 1909.

Ὁ αὐτὸς 3 λαχειοφόρους ὁμολογίας τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης, ὧν ὁ τόκος πρὸς $4^0/_0$ εἰσπράττεται καὶ διανέμεται ὑπὲρ τῶν ἐκπαιδευτηρίων καὶ τοῦ Νοσοκομείου.

3ον) Τρίτον κληροδότημα τοῦ Νικολάου Κανέλλη ἐκ Φιορινίων 8,583, κατατεθειμένων εἰς τὴν ἐν Τεργέστῃ Ἑλληνικὴν Ὀρθόδοξον κοινότητα, ὧν ὁ τόκος διατίθεται ὑπὲρ τοῦ Νοσοκομείου.

4ον) Κληροδότημα Μασσαλίας τῆς Πουλχερίας Πρασακάκη ἐκ 50,000 φράγκων, κατατεθειμένων εἰς τὴν Γαλλικὴν Τράπεζαν, ὧν ὁ τόκος διανέμεται κατὰ τὰ $^2/_3$ ὑπὲρ τοῦ νοσοκομείου καὶ κατὰ τὸ $^1/_3$ ὑπὲρ τῶν πτωχῶν διὰ τοῦ ἑκάστοτε Μητροπολίτου. Ἡ εὐεργέτις αὕτη προσήνεγκε [καὶ τὴν μεγάλην αὐτῆς οἰκίαν, ἥτις ἐπί τινα ἔτη μέχρι τῆς μεγάλης πυρκαϊᾶς (τῷ 1890), ἀποτεφρωσάσης καὶ ταύτην, ἐχρησίμευεν ὡς Γυμνάσιον.

5ον) Κληροδότημα τοῦ Θεοδώρου Μ. Δούμπα ἐκ Δραχμῶν 40,000 εἰς Ἑλληνικὰ χρεώγραφα, κατατεθειμένα εἰς τὴν ἐν Βιέννῃ Ἑλλην. Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ὧν ὁ τόκος διατίθεται ὑπὲρ τῶν ἐκπαιδευτηρίων.

6ον) Μέγα κληροδότημα τῆς Ἐλισάβετ Καστρισίου, συγκείμενον ἐκ κτημάτων ἐν Βουκουρεστίῳ, ὧν τὰ ἐνοίκια εἰσεπράττοντο ὑπὸ τῆς ἡμετέρας κοινότητος καὶ τῆς τῶν Ἰωαννίνων ἀπὸ τοῦ 1863 μέχρι τοῦ 1883, ἐξ ὧν διετίθεντο ὑπὲρ τῆς κοινότητος Θεσσαλονίκης] περὶ τὰς 650 λίρ. Ὀθωμαν. ἐτησίως, ἀλλ' ἔκτοτε ἐδημεύθησαν τὰ κτήματα ταῦτα ὑπὸ τῆς Ῥουμουνικῆς κυβερνήσεως καὶ ἐξέλιπεν ἡ περαιτέρω ἐξ αὐτῶν πρόσοδος.

7ον) Κληροδότημα τοῦ Δημητρίου Χαρίση ἐκ Δραχ. 161,041 εἰς λαχειοφόρους ὁμολογίας τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης, ὧν ὁ τόκος διατίθεται ὑπὲρ τοῦ νοσοκομείου, ὅπερ ἀνεγερθὲν δαπάνῃ τοῦ ἰδίου ἐν τῇ πατρικῇ οἰκίᾳ τῶν Χαρίση, φέρει τὸ ὄνομά του Χαρίσειον Νοσοκομεῖον.

8ον) Μέγα κληροδότημα τοῦ Ἰωάννου Ν. Παππαφῆ, ἱδρυτοῦ τοῦ ὁμωνύμου Ὀρφανοτροφείου εἰς Rente Γαλλικὴν τῶν $3^0/_0$, φέρουσαν ἐτήσιον εἰσόδημα ἐκ φράγκ. 69,286, ὧν μέρος διατίθεται ὑπὲρ τῶν ἐκπαιδευτηρίων καὶ τοῦ νοσοκομείου, τὸ δὲ πλεῖστον πρὸς

διατήρησιν τοῦ Ὀρφανοτροφείου. Ὑπὲρ αὐτοῦ δὲ ὑπάρχει ἐν τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ τῆς Ἑλλάδος καὶ κληροδότημα ἐκ Δραχμ. 4,000 τοῦ Ἀντωνίου Κανέλλη.

9ον) Κληροδότημα τῆς Ἑλένης Ἀνδρέου Οἰκονόμου ἐκ λιρῶν Ὀθωμ. 361, κατατεθειμένων ἐν τῇ ἡμετέρᾳ κοινότητι, ὧν ὁ τόκος διατίθεται ὑπὲρ τῶν ἀπόρων μαθητῶν τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων.

Ὁ Ἀνδρέας Συγγρὸς ἀμέσως μετὰ τὴν μεγάλην πυρκαϊὰν τοῦ 1890, ἥτις πάντα σχεδὸν τὰ κοινοτικὰ ἱδρύματα κατέστρεψεν, ἔσπευσε καὶ διὰ τῆς γενναίας του δωρεᾶς ἐκ λιρ. Ὀθωμ. 8,600 συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνέγερσιν τῶν πυρποληθέντων κοινοτικῶν καταστημάτων.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω εὐεργετῶν πολλοὶ ἕτεροι φιλοπάτριδες Θεσσαλονικεῖς πολλαχῶς καὶ πολυτρόπως εὐηργέτησαν τὴν κοινότητα.

Ὁ οἶκος τῶν Ἀδελφῶν Χαρίση, Ἰωάννου, Θεαγένους καὶ Δημητρίου, εἰς πολλὰς περιστάσεις κατέβαλε διαφόρους γενναίας συνδρομὰς ὑπὲρ τῆς κοινότητος.

Οἱ σημαίνοντες ἐμπορικοὶ οἶκοι Ἰωάννου Δανασιάση, Ἀδελφῶν Ῥογκότη, Ἀδελφῶν Ἄββοτ, Ἀνδρέου Οἰκονόμου, Ἰωάννου Χατζηλαζάρου, Ἀδελφῶν Ἀλλατίνη. Δημ. Γ. Βλάτση, Αὐγερινοῦ Δημητρίου, Βαρώνου Σίνα Βιέννης, Ῥοδοκανάκη Μασσαλίας, Δημ. Πανταζίδου καὶ Ἀθ. Ἰωαννίδου Μαγχεστρίας συνέδραμον τὴν Ἑλληνικὴν κοινότητα Θεσσαλονίκης εἰς διαφόρους περιστάσεις.

Οἱ ἑξῆς ἀοίδιμοι προσήνεγκον:

Ὁ Πέτρος Στεργίου τὴν οἰκίαν του, ἐν ᾗ τὸ νῦν Παρθεναγωγεῖον.

Ὁ Ἰωάννης Παυλίδης τὴν ἀξίαν, δι' ἧς ἠγοράσθησαν τὰ ἐμπορικὰ καταστήματα ἐν Οὖν Κομπὰν ὑπὲρ τῶν σχολείων.

Ὁ Δημήτριος Κατούνης τὸ ἐν Φραγκομαχαλᾷ ἐμπορικόν του κατάστημα (Χάνιον ἐμπορικὸν) ὑπὲρ τοῦ Νοσοκομείου.

Ὁ Γαβριὴλ Ζαρκάδης τὴν οἰκίαν του ὑπὲρ τῶν σχολείων.

Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Ἄνθιμος ὡσαύτως.

Ὁ Ἰωάν. Καπιτόγλου καὶ Κλεομένης υἱός του ὡσαύτως.

Ὁ Ἀθανάσιος Χαϊδεντοῦ μίαν οἰκίαν.

Ὁ Χατζηδημήτριος Χρίστου, ἡ Αἰκατερίνη Σεργίνα, ἡ Σωσ-

σάνα Κοντοῦ, ἡ Χατζῆ Δόμνα καὶ Εὐφροσύνη Φραγκίνη τὰς οἰκίας των.

Ἡ Αἰκατερίνη Ἄββοτ ἐργοστάσιον κουκουλιων χρησιμεῦσαν ὡς οἰκήματα τῶν ἀστέγων πιωχῶν.

Πρὸς τούτοις ὁ Βασίλ. Κιρκώτσιος, ὁ Γεώρ. Γιακουμῆ, ὁ Ἰωάν. Παΐκου, ἡ Ἄννα Γαβριήλ, ὁ Σερμπὰν Γεωργίου, ὁ Ματθαῖος Παπαγεωργίου, ἡ Πολυξένη Χαρίση, ὁ Πέτρος Κούντσιου, ὁ Κωνστ. Ἀλεξίου, ὁ Πέτρος Κοφτσιγάρης, ἡ Φανῆ Σπίθα καὶ ὁ Γρηγ. Κρασόπουλος ἀφιέρωσαν κατὰ καιροὺς διάφορα χρηματικὰ ποσὰ ὑπὲρ τῆς κοινότητος.

Τέλος ὁ πρὸ ἔτους ἀποθανὼν Δημήτριος Ἰωαννίδης κατέλιπε κληροδότημα ὑπὲρ ἀνεγέρσεως Ἀστικῆς σχολῆς καὶ Κλινικῆς ἐν τῷ νυσοκομείῳ.

Δὲν ἐκώφευσαν δὲ εἰς τὴν ἐπίκλησιν τῆς κοινότητος καὶ πολλοὶ ἱεράρχαι, ἐν οἷς Καλλίνικος ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, ὁ Σερβίων Βενιαμὶν καὶ ἄλλοι.

Πρὸς τούτοις καὶ οἱ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει πατέρες.

Καὶ ὁ Σύλλογος πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων προσῆλθε πολλάκις ἀρωγὸς πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων τῆς κοινότητος.

Διὰ τῶν προσόδων τῶν ἀνωτέρω κληροδοτημάτων συνεστήθησαν, διετηρήθησαν καὶ διατηροῦνται τὰ Ἑλληνικὰ ἐκπαιδευτήρια Θεσσαλονίκης, περιλαμβάνοντα Γυμνάσιον πλῆρες, ἑξατάξιον Παρθεναγωγεῖον ἐκ πέντε γυμνασιακῶν τάξεων καὶ ἓξ ἀστικῶν, τέσσαρας ἀστικὰς σχολὰς καὶ ὀκτὼ νηπιαγωγεῖα, ἐν οἷς φοιτῶσι 3170 μαθηταὶ καὶ μαθήτριαι καὶ διδάσκουσι δέκα καὶ τρεῖς καθηγηταί, εἶχουσιν ὀκτὼ διδάσκαλοι καὶ τριάκοντα καὶ μία διδασκάλισσαι, ὡς καὶ τὸ Νοσοκομεῖον μετὰ 40 κλινῶν, τὸ Ὀρφανοτροφεῖον μετὰ 100 ὀρφανῶν καὶ τὸ Γηροκομεῖον μετὰ 15 γερόντων καὶ 12 γραιῶν.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΠΑΓΚΑΣ

ΚΟΡΥΦΑΙΟΥ

(Ἐγεννήθη ἐν ἔτει 1814. Ἀπέθανε τῇ 16 Δεκεμβρίου 1895)

Εἷς τῶν μεγάλων ἐθνικῶν εὐεργετῶν ὁ Ἰωάννης Μπάγκας οὐ μόνον εἰργάσθη εἰς τὴν διὰ τοῦ προϊόντος τῶν τιμίων αὐτοῦ ἱδρώτων ἐκτέλεσιν τῶν πρὸς τὴν ἰδιαιτέραν αὐτοῦ γενέτειραν, τὰ ὀρφανά, τοὺς πάσχοντας καὶ τὸ ἔθνος δωρεῶν, ἀλλὰ καὶ μέχρι τέλους τοῦ βίου ἀκμαῖον θερμάνας ἐν τῷ στήθει τὸ ζώπυρον τῆς νεανικῆς γνώμης, γέρων ἤδη ὁλόκληρον τὴν μεγάλην αὐτοῦ περιουσίαν ἀφιέρωσεν εἰς τὸν ἀπ' ἀρχῆς μελετηθέντα σκοπόν. Τὸ δὲ μέγιστον καὶ ἀληθῶς πρωτοφανές, ζῶν ἔτι καὶ ἐν ἄκρᾳ ὑγείᾳ ἠθέλησε καὶ ἐπέμεινεν ὁλόκληρον τὴν περιουσίαν ταύτην νὰ παραδώσῃ εἰς τὴν θεματοφύλακα τῆς ἐθνικῆς παρακαταθήκης, τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν.

Μόλις καὶ μετὰ βίας δεχθεὶς νὰ ἀνιγραφῇ ὑπὲρ αὐτοῦ ἐν τῷ δωρητηρίῳ συμβολαίῳ μηνιαία χορηγία δραχμῶν χιλίων ἐκ τῆς πλουσιωτάτης προσόδου τῆς βασιλικῆς αὐτοῦ δωρεᾶς, ἀντὶ τῶν τριακοσίων, ὅσας μόνας κρίνων ἐπαρκεῖς αὐτὸς ἐζήτει, οὕτω φειδωλῶς μετεχειρίσθη τὴν παροχήν, ὥστε τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἐν χρόνῳ βραχυτέρῳ τῆς ἐπταετίας (ἀπὸ Αὐγούστου 1889 μέχρι Δεκεμβρίου 1895) ἐκ τῆς ἐπιχορηγίας οἰκονομηθέντα οὐ μόνον εἰς δαπάνας συμπληρωτικὰς οἰκοδομήματος παραδεδομένου ἤδη εἰς τὴν ἐπὶ τῆς δωρεᾶς αὐτοῦ Ἐπιτροπείαν κατέβαλεν, ἀλλὰ καὶ περίσσευμα οὐχὶ μικρὸν διὰ λακωνικῆς διαθήκης εἰς προσθήκην δωρεᾶς ἐκληροδότησεν.

Διὰ τοῦτο ἀληθείαν ἀπαστράπτουσαν ἀπαγγέλλουσιν οἱ ἐπὶ τοῦ μνημείου τοῦ Ἰωάννου Μπάγκα κεχαραγμένοι δύο στίχοι:

Ὁ τὰ ἴδια κοινὰ νομίσας
Ἀνὴρ χρηστὲ χαῖρε

Τὸ μνημεῖον τοῦτο κατεσκευάσθη καὶ ἱδρύθη αὐθορμήτῳ γνώμῃ τῆς ἐπὶ τῆς δωρεᾶς «Παγκείου Ἐπιτροπῆς,» ἧς ἡ εὐλαβὴς μέριμνα

ἀνεπλήρωσε παράληψιν τοῦ ἀπεριφιλαύτου γέροντος, ἀληθοῦς ἀρχαϊκοῦ τύπου, μηδὲ λέξιν θελήσαντός ποτε νὰ εἴπῃ μαρτυροῦσαν φροντίδα περὶ ἑαυτοῦ.

Ἡ ὑπὸ τοῦ Κορυτσαίου Μακεδόνος εἰς ἀγαθὰ ἔργα καὶ ἐθνικὰς ἀνάγκας ἀφιερωθεῖσα περιουσία ἑνὸς καὶ ἡμίσεος περίπου ἑκατομμυρίου[1] κατὰ τὴν 31 Δεκεμβρίου 1906 παρίσταται ἐν τῷ ἐπισήμῳ ἀπολογισμῷ τῆς ἐπὶ τῆς δωρεᾶς ἐπιτροπείας ηὐξημένη εἰς δραχμὰς 2,139,593 χάρις εἰς τὴν πρόνοιαν αὐτοῦ τοῦ δωρητοῦ, θελήσαντος νὰ ἀποταμιεύσῃ εἰς κεφάλαιον τὰ μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ῥητῶν αὐτοῦ θελήσεων περισσεύματα τῆς ἐτησίας προσόδου, ἥτις κατὰ τὸ ἔτος 1906 ὑπερέβη τὰς 115,000 δραχμῶν[2].

Εὐθὺς ὡς ἡ ἐτησία πρόσοδος ἀνέλθῃ εἰς τὸ ποσὸν 150,000 δραχμῶν, ἡ Μπάγκειος Ἐπιτροπὴ θέλει ἔχει τὸ δικαίωμα κατὰ προσθήκην εἰς τὸ σήμερον πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ῥητῶν θελήσεων τοῦ δωρητοῦ καταβαλλόμενον ἐτησίως ποσὸν δρ. 36,000 νὰ δαπανᾷ ἐπὶ πλέον 64,000 δραχμῶν κατ' ἔτος εἰς ἐθνικὰ καὶ φιλανθρωπικὰ ἔργα κατ' ἰδίαν ἑαυτῆς κρίσιν, ἀποταμιεύουσα τὰς ὑπολοίπους πεντήκοντα χιλιάδας.

Τοιοῦτον τὸ τηλαυγὲς ἔργον τοῦ μεγαλόφρονος ἐκ Κορυτσᾶς δωρητοῦ.

Πόσων ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ μεγάλων καὶ τρανῶν, τῶν μεγαλαυχῶν δηλονότι, τὸ ἀνάστημα δὲν ὑποβιβάζεται πρὸ τοῦ ὕψους τῆς μεγαλογνωμοσύνης τοῦ ταπεινοῦ καὶ σχεδὸν ἀνωνύμου ἐργάτου, οὗτινος τὸν ἀπέριττον καὶ ἀφελῆ βίον καὶ τὴν σεμνότητα ὡς προσῆκεν αὐτῷ ἁπλῶς σκιαγραφεῖ ὁ βραχὺς λόγος ὁ κατὰ τὴν κηδείαν τοῦ γέρον-

[1] Ἴδε τὴν ἐν ἔτει 1896 ἐκδοθεῖσαν ὑπὸ τῆς Παγκείου Ἐπιτροπῆς Συλλογὴν τῶν περὶ τῆς ἐθνικῆς δωρεᾶς Ι. Μ. Μπάγκα ἐπισήμων κειμένων.

Ἐν τῷ ἐπισήμῳ ἀπολογισμῷ τῶν εἰσόδων καὶ ἐξόδων τῆς Παγκείου Ἐπιτροπῆς τοῦ ἔτους 1906, ἐπὶ προϋπολογισθεισῶν δραχμ. 172, 728, εἰσπραχθεῖσαι φαίνονται 133,963 δραχμαί. Ἀλλ' ἐν τοῖς ποσοῖς τῶν προϋπολογισμοῦ καὶ τοῦ ἀπολογισμοῦ περιλαμβάνονται καὶ τοῦ προηγουμένου ἔτους ὑπόλοιπον δραχ. 20,700 καὶ μισθώματα καθυστεροῦντα τοῦ ἔτους 1905 (εἰσπραχθέντα) καὶ μισθώματα καθυστεροῦντα τοῦ ἔτους 1906 (εἰσπρακτέα τῷ 1907).

τος, τῇ 17 Δεκεμβρίου 1895, ἐπὶ τοῦ τάφου κατ' ἐντολὴν τῆς Μπαγκείου Ἐπιτροπείας ἀπαγγελθεὶς ὑπ' αὐτοῦ καὶ τὰς λέξεις ταύτας γράψαντος φίλου.

Σ. Ν. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ

ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ

«Ἀφ' ἧς ἡμέρας, φεύγων τὸν γάμον, εἰς ὃν ἐξηνάγκαζεν αὐτὸν ὁ πατήρ, ὁ Ἰωάννης Μπάγκας, δεκαεννέα ἐτῶν, τῷ 1833 κατήρχετο συνοδοιπόρος κτιστῶν Μακεδόνων εἰς Χαλκίδα καὶ ἐκεῖθεν, ἐν ὥρᾳ χειμῶνος, ἐξέπλεεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν μετὰ μόνου ἐφοδίου ἑνὸς ταλλήρου, ἔκτοτε ἀποκαλύπτεται εἰς ἡμᾶς πεπροικισμένος ὑπὸ ἰσχυροτάτης θελήσεως.

Ὡρκίσθη καθ' ἑαυτὸν μηδὲ λεπτὸν νὰ ζητήσῃ πηρὰ τοῦ ἀδυνάτου πατρός, ὃν ἐλύπησε μάλιστα τοιαῦτα πράξας, καὶ ἀμετατρέπτως ἀπεφάσισεν ἐκ μόνης τῆς ἐργασίας τῶν ἰδίων χειρῶν νὰ ζήσῃ.

Καὶ ὅπως ἔζησεν ἐν Καΐρῳ, ὅπου ἐγκατεστάθη ὡς ῥάπτης ἐγχωρίων ἑλληναλβανικῶν ἐνδυμάτων, ἐν μέσῳ μεγάλης Ἠπειρωτομακεδονικῆς παροικίας, εἰς ἣν πολυάριθμοι ἀπὸ τοῦ 1800 κατελέγοντο οἱ ἐκ τῆς ἐπαρχίας Κορυτσᾶς καταγόμενοι.

Εἰς λίραν χρυσῆν ἀνῆλθε μετ' οὐ πολὺ τὸ καθ' ἡμέραν κέρδος τοῦ νέου Μακεδόνος καὶ εἰς ἀφθονίαν ηὐξάνετο τὸ ἡμερήσιον περίσσευμα τοῦ λιτοτάτου ἐργάτου, καίτοι γενναίως ἐκ τούτου ἐδαπάνα εἰς συντήρησιν τῶν γονέων ἔτι δὲ καὶ εἰς ἐπικουρίαν ἀπωτέρων συγγενῶν.

Διὸ καὶ καταλιπὼν τὴν ψαλίδα, ἐπεδόθη εἰς εὐαρεστότερον ἅμα καὶ ἐπικερδέστερον ἔργον, τὸ τοῦ καλλιεργητοῦ ἀγροτικῶν κτημάτων. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἔβλαπτεν αὐτὸν τῆς Αἰγύπτου τὸ κλίμα, τραπεὶς πρὸς βορειοτέραν χώραν, τὴν Ῥουμανίαν, ἐν ᾗ πολυαρίθμους ὡσαύτως εἶχε τοὺς ἐργαζομένους καὶ ἐμπορευομένους πατριώτας, ἠσχολήθη σταθερῶς ἐπὶ μακρὰ ἔτη ἐκεῖ, κατὰ συμβουλὴν καὶ μίμησιν τοῦ ἀειμνήστου Εὐαγγέλου Ζάππα, εἰς καλλιέργειαν μεγάλων κτημάτων μισθουμένων κατὰ τὴν ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ κρατοῦσαν συνήθειαν.

Ἀπαίδευτος, ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας χειροτέχνης ἁπλοῦς, ἔπειτα καλλιεργητὴς κτημάτων, ἄφθονα ἐκ τιμίας καὶ ἐπιμόχθου ἐργασίας ἐν τῇ ξένῃ ἐπορίσθη τὰ χρήματα καὶ ὁ ὑπερηφάνως πτωχὸς ἐκπλεύσας ἐκ Χαλκίδος κατῆλθε μετριόφρων πλούσιος εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς ἐλευθέρας πατρίδος.

Ἁπλῆ ἱστορία δρυατηρίου καὶ τιμίου ἐργάτου, θέλει εἴπῃ πᾶς τις.

Ναί. Ἀλλὰ τοῦ ἀπ' ἐλαχίστων ὁρμηθέντος ἀξέστου ἐργάτου τὸ σῶμα ἐνέκλειε νοῦν καὶ καρδίαν εὐγενεῖς· ὁ ἀφελὴς γέρων, ὃν ἐκ θεσσαλότου συμπτώσεως κηδεύομεν μετ' εὐλαβείας ἐν ᾗ ὥρᾳ παρ' ἡμᾶς δεινὴ περιπλοκὴ ἐμβάλλει ἅμα τοὺς ἁπανταχοῦ Ἕλληνας εἰς φροντίδας καὶ ἀναρριπίζει τὸ ἐθνικὸν φρόνημα, πρόκειται εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν ἀξιομίμητος εἰκὼν θερμοῦ πατριώτου καὶ ἔξοχον ὑπόδειγμα χαρακτῆρος.

Εἰργάσθη τιμίως, εἰργάσθη ἀνενδότως, ἔζησε μονότροπος, ἔζησεν ἐν ἄκρᾳ λιτότητι, ἀπεταμίευσεν ἐπιμελῶς πᾶν μετὰ τὰ πρὸς ζωάρκειαν περίσσευμα, μίαν πάντοτε ἰδέαν ἔχων κατὰ νοῦν, τὴν πατρίδα· τὴν πατρίδα τὴν μικροτέραν, τὴν πατρίδα τὴν μεγάλην.

Αὐτὸς ὁ μόλις ἀναγινώσκων καὶ γράφων, διεμόρφωσεν ἐν τῷ νῷ καὶ ἐθέρμανεν ἐν τῇ καρδίᾳ τὴν ἔννοιαν τῆς πατρίδος ὁποίαν ἔτλασε καὶ συνέπηξεν ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς χώραις τὸ δαιμόνιον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου· καὶ ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ ὀνόματος τοῦ μεγαλοφυοῦς τῆς Μακεδονικῆς Ἑλλάδος βασιλέως ἠθέλησε νὰ θέσῃ τὰ ἐγκαίνια τῆς πρὸς τὸ Ἔθνος βασιλικῆς αὐτοῦ δωρεᾶς. Ἕλληνες καὶ Ἀλβανοί, ἔλεγεν ἐν τῇ ἀπερίτῳ αὐτοῦ γλώσσῃ, εἶναι δίδυμοι σκύμνοι μιᾶς βασιλικῆς φυλῆς· οὗτοι μόνοι, εἰς ἓν σῶμα πάντοτε ἡνωμένοι, οὗτοι μόνοι εἶναι ἄξιοι, οὗτοι μόνοι ἔχουσι δικαίωμα ἐπὶ τῆς πατρίδος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Ἑλληναλβανὸς Μακεδὼν ἐγώ, ἱερὸν ἔχω καθῆκον νὰ ἰσχύσω τὴν ἐν τῷ κοινῷ ἐθνικῷ φρονήματι ἀνάπτυξιν τῆς ἰδαιτέρας μου πατρίδος, τῆς Κορυτσᾶς· Ἕλλην, ἔχω καθῆκον ἐπὶ τοῦ πανελληνίου κέντρου νὰ στηρίξω τὰς ὑπὲρ τῆς ἀνορθώσεως τῆς ὅλης πατρίδος δυνάμεις μου· ἐκεῖ, ἐν Ἀθήναις, θέλω καταθέσει τὸ ὑπὲρ τῆς ἀναγεννήσεως τοῦ ἔθνους ἐπιπόνως κτηθὲν καὶ καλῶς φυλαχθὲν κεφάλαιον.

Εἰς τοιαύτης ἰδέας, εἰς τοιαύτης ποιοθήσεως τὸν βράχον συνετρίβησαν αἱ ἀλλεπαλλήλως ἐν Ῥουμανίᾳ μετ' ἐπιμονῆς, πανουργίας καὶ τέχνης ὑπὸ συλλόγων καὶ ὑπὸ πολιτικῶν καταβληθεῖσαι προσπάθειαι, ὅπως καὶ τὸν ἁπλοῦν τοῦτον ἄνθρωπον προσηλυτίσωσιν εἰς τὰς ἐπιπλάστους ἀλβανορουμανικὰς ἰδέας. Ἀπέκρουε τὰς ἐφόδους, ἀπεσιόμου τοὺς ψευδαποστόλους, ἀλλὰ καὶ πλέον ἢ ἅπαξ κατώρθωσε ν' ἀποσπάσῃ ἀπὸ μιαρᾶς πλεκτάνης εὔπιστα θύματα.

Τοιοῦτα ἐσκέπτετο ὅτε, πρὸ τεσσαράκοντα πέντε περίπου ἐτῶν, μετὰ τῶν ἄλλων Κορυτσαίων ἐν Αἰγύπτῳ κατέβαλλε γενναῖον ἔρανον ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ πατρίδι ἐθνικῶν σχολείων, στοιχειωδῶν καὶ ἀνωτέρων, ἀρρένων καὶ θηλέων, ὑπὲρ τῆς Μητροπόλεως καὶ τῶν οἰκοδομουμένων ἐκκλησιῶν, ὑπὲρ τῶν ὑδραγωγείων καὶ ἄλλων δημοφελῶν ἔργων, καὶ εἴπερ τις καὶ ἄλλος αὐτός, ὁ πτωχὸς ἔτι λογιζόμενος ὑπὸ τῶν ἐν τῇ πατρίδι, συνετέλει εἰς τὴν ἵδρυσιν τοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Λαῶν» καταστατθέντος ἐν Κορυτσᾷ κοινοῦ ταμείου πρὸς κοινωφελῆς ἐθνικοὺς σκοπούς.

Τοιαῦτα ἐσκέπτετο καὶ ἐν ἔτει 1889, ὅτε μετ' ἀφάτου ἀγαλλιάσεως παρέδιδεν εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως εἰς διηνεκῆ ἐθνικὴν παρακαταθήκην ὁλόκληρον τὸ εἰς τὴν Ἑλλάδα κομισθὲν τίμημα τῶν τιμίων αὐτοῦ ἱδρώτων. Ἐκ τούτου ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ Μπάγκα τότε πρὸς συντήρησιν ἐσαεὶ τὸ φερώνυμον ἐν Κορυτσᾷ γυμνάσιον. Ἐκ τούτου Ἑλληνίδες κόραι ὀρφαναὶ περισώζονται καὶ παιδεύονται. Ἐκ τούτου ἀσθενεῖς ἐν τοῖς νοσοκομείοις περιθάλπονται. Ἐκ τούτου, διπλασιαζομένης μετ' οὐ πολὺ τῆς προσόδου, ὥρισε πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν «νὰ δαπανᾷ ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ ἡ Ἐπιτροπὴ εἰς ἔργα ἐθνωφελῆ ἢ φιλάνθρωπα ὑπ' αὐτῆς ὁρισθησόμενα ἐπὶ τὸ λυσιτελέστερον.»

Πόση ἐργασία, ἀλλὰ καὶ πόσαι τύχαι εὐμενεῖς, ἔργα τῆς θείας Προνοίας, συνετέλεσαν εἰς διάσωσιν, συνετέλεσαν εἰς αὔξησιν τοῦ ἱεροῦ κεφαλαίου! Ἐν ὥρᾳ πτωχεύσεως μεγάλου ὀφειλέτου, ἑκατὸν δέκα χιλιάδες ὅλαι, ἃς ἐπίστευεν ἀπολεσθείσας, ἀπεδίδοντο αὐτῷ ἐν Αἰγύπτῳ ἀπροσδοκήτως ὑπὸ τρίτου προσώπου. Ἐν ὥρᾳ καταστροφῆς τῆς ἐργολαβίας τῶν ῥουμανικῶν σιδηροδρόμων, ἀντὶ ἀπωλείας τῶν δύο τρίτων τῆς ἀξίας τῶν μετοχῶν, ἐκέρδαινεν οὗτος καὶ 20 καὶ 25 τοῖς ἑκατὸν ἐπὶ τῆς μεγάλης τιμῆς, ἀνθ' ἧς εἶχεν ἠγορασμέ-

νας τὰς μειοχάς. Ἐν ὥρᾳ εἰσβολῆς πυκνοτάτων νεφῶν ἀκρίδων φθείρονται μέχρι ῥίζης· ἀπέραντοι περὶ τὸ κτῆμα αὐτοῦ σποραὶ καὶ φυτεῖαι καὶ μένουσιν ἄθικτα καὶ χλοερὰ τὰ ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ σκοποῦ τοῦ Μπάγκα σπαρέντα. Θαυμάσατε τὴν εἰς τὸ θεῖον πίστιν τοῦ ἀγαθοῦ γέροντος· ἀλλὰ θαυμάσατε καὶ τὴν εἰς τὸν φιλάνθρωπον καὶ φιλοπάτριδα αὐτοῦ σκοπὸν ἀκράδαντον ἐμμονήν.

Ἦτο υἱὸς μεγαλόφρονος πόλεως καὶ προσέθηκε δόξαν εἰς τὴν γεννήσασαν αὐτόν. Ὁ ἐπιτάφιος τοῦ Ἰωάννου Μπάγκα εἶναι ἔπαινος αὐτῆς, εἶναι ἔπαινος τοῦ ἔθνους, εἰς ὃ ἀνῆκε.»

ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΠΑΓΚΑΣ

ΟΙ ΠΡΟ ΤΟΥ ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ

Οἱ θέλοντες ἀπροκαλύπτως νὰ ἐξενέγκωσι κρίσιν περὶ τῆς ἐθνολογίας τῆς ἀρχαίας Μακεδονίας καὶ μὴ σκοτιζόμενοι τὸν νοῦν ὑπὸ τοῦ συμφέροντος νὰ παραστήσωσι χάριν λόγων πολιτικῶν τὴν περιζήτητον χώραν οὐδέποτε ὑπάρξασαν ἑλληνικὴν, οὐδ' ἐν αὐτοῖς τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις ἀπέδειξαν διὰ περιτράνων ἐπιχειρημάτων τὸν ἑλληνικώτατον χαρακτῆρα τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων. Ὅσον καὶ ἂν ἐβόα ὁ Δημοσθένης ἐναντίον τοῦ Φιλίππου ὡς βαρβάρου καὶ μάλιστα ἐκ χώρας, ἐξ ἧς οὐδ' ἀνδράποδον σπουδαῖον θὰ ἠδύνατό τις νὰ ἀγοράσῃ, οἱ ὀρθοφρονοῦντες τῶν νεωτέρων ἀπεδέχθησαν, ὅτι αἱ τοιαῦται ἐκφράσεις τοῦ μεγάλου τῶν Ἀθηνῶν ῥήτορος προῆλθον ἐκ τοῦ πολιτικοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῶν Ἀθηναίων πρὸς τοὺς Μακεδόνας. Αἱ τραναὶ μαρτυρίαι ἄλλων ἀρχαίων συγγραφέων καὶ ἡ ἐξέτασις τῆς γλώσσης, τῶν ἐθίμων, τῆς ἱστορίας τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ἡ χώρα ὑπῆρξεν ἑλληνικὴ, ὅτι οἱ Μακεδόνες ἦσαν ὁμόφυλοι καὶ ἀδελφοὶ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων καὶ ὅτι μόνον διαστροφὴ τῶν πραγμάτων καὶ παραχάραξις τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας δύναται νὰ μεταβάλῃ τοὺς Μακεδόνας εἰς βαρβάρους, ὅπως πλησιάσῃ αὐτοὺς πρὸς τοὺς σήμερον ἀνόμως διεκδικοῦντας τὴν κατάληψιν τῆς χώρας Βουλγάρους ὡς δῆθεν ἀπογόνους αὐτῶν[1].

---

1 *Ἴδε* **Γεωργίου Ν. Χατζιδάκι** *Περὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων ἐν τῷ Η' καὶ ΙΑ' Τόμῳ τῆς Ἀθηνᾶς (1895 καὶ 1899), ἐν χωριστῷ τυχεῖ καὶ ἐν ταῖς Γλωσσολογικαῖς Μελέταις τοῦ αὐτοῦ. Ἐν Ἀθήναις 1901. 33—114.* **Σπυρ. Π. Λάμπρου** *«Ὑπὲρ τῆς Μακεδονίας» ἐν ταῖς Μικταῖς σελίσιν. Ἐν Ἀθήναις 1903 σ. 67 κ. ἑ.*

Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ παριστάνοντες βαρβάρους τοὺς ἀρχαίους Μακεδόνας εὑρέθησαν εἰς μεγίστην δυσχέρειαν μὴ δυνάμενοι νὰ ἀρνηθῶσι τὸν ἑλληνικὸν χαρακτῆρα τῆς μακεδονικῆς βασιλείας, ὃν διατρανόνει ἡ ἱστορία. Βλέποντες δὲ, ὅτι ἡ ἀναγνώρισις τοῦ ἑλληνισμοῦ τῶν βασιλέων ἐκλόνει αὐτὸ αὐτῶν τὸ οἰκοδόμημα τὸ ἐπὶ τόσον σαθρῶν βάσεων ἄλλως στηριζόμενον, ἐνόμισαν, ὅτι εὖρον πρόχειρον τὴν λύσιν τῆς παρουσιαζομένης δυσχερείας ἀποδεχόμενοι, ὅτι μόνον ἡ δυναστεία τῆς Μακεδονίας ἦτο ἑλληνική, ἔξωθεν ἐπιβληθεῖσα, καὶ μόνον ἐξ αὐτῆς ἀπέρρευσεν εἴ τι ἑλληνικὸν ὑπῆρξε καὶ διεδόθη ἐν τῇ ἄλλως βαρβαρικῇ χώρᾳ.

Τὸ σόφισμα εἶνε προφανὲς ὅσον καὶ τὸ ἀναμφίλεκτον τοῦ ἑλληνικοῦ χαρακτῆρος τῆς βασιλείας, περὶ οὗ οὐδεμία ἐγχωρεῖ συζήτησις. Ἀλλ' ἡ ἐξ Ἑλλάδος καταγωγὴ τῶν βασιλέων καὶ μόνη δὲν θὰ ἤρκει νὰ στερεώσῃ κἂν αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ θρόνου, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον νὰ μεταβάλῃ αὐτὴν τὴν ἐθνολογικὴν ὄψιν τῆς Μακεδονίας Ὅπως στερεωθῶσιν, ἦτο ἀνάγκη νὰ ἐγκαθιδρυθῶσιν, ὡς καὶ πράγματι συνέβη, Ἕλληνες αὐτοὶ μεταξὺ Ἑλλήνων, οἷοι καὶ ἦσαν οἱ Μακεδόνες. Καὶ τὸ μὲν κατ' ἀρχὰς οἱ βασιλεῖς, καθ' ἃ καὶ ὁ ὑπ' αὐτοὺς ὀρεσίβιος καὶ τραχύτερος λαὸς, ὀλιγώτερον συνεδέοντο πρὸς τὴν πάτριον νοτιωτέραν Ἑλλάδα, κατὰ μικρὸν δὲ ἤχθησαν ὑπό τε τῶν πολιτικῶν συμφερόντων καὶ τοῦ φυσικοῦ θαυμασμοῦ πρὸς τὸν ἀνώτερον πολιτισμὸν τῶν νοτίων Ἑλλήνων εἰς ἀμεσωτέραν πρὸς αὐτοὺς ἐπικοινωνίαν, ἔτι περιφανέστερον μεταδώσασαν εἰς τὴν βόρειον ἐκείνην χώραν τἀγαθὰ τῆς ἑλληνικῆς μορφώσεως καὶ παιδείας. Ἔκτοτε δὲ τὰ ἄνθη τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ἀνεβλάστησαν θαλερὰ καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν δειράδων τῶν μακεδονικῶν ὀρέων.

Κατήγετο δὲ ἡ δεσπόσασα τῆς Μακεδονίας δυναστεία κατὰ τὴν παράδοσιν ἐκ τοῦ Ἄργους. Ὅ τε Ἡρόδοτος καὶ ὁ Θουκυδίδης ἐγίνωσκον, ὅτι οἱ πρόγονοι τῶν Μακεδόνων βασιλέων ἦσαν Τημενίδαι ἐξ Ἄργους, ἤτοι ἀπόγονοι τοῦ Ἡρακλείδου Τημένου. Ἐμφύλιοι μεταξὺ τῶν Ἡρακλειδῶν τοῦ Ἄργους ῥήξεις ἠνάγκασάν τινας τῶν ἐκ βασιλικοῦ γένους νὰ μεταναστεύσωσι πρὸς ἐπιζήτησιν εὐρυτέρου σταδίου ἐνεργείας. Τοιοῦτος δ' ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἐν Μακεδονίᾳ ἐγκατασταθεὶς Κάρανος, οὗ αὐτὸ τὸ ὄνομα δεικνύει τὴν βασιλικὴν ἀρχὴν, ἣν περιεβλήθη. Διὰ δὲ τοῦ Λουδίου καὶ τοῦ Ἀλιάκμονος, τῶν φυσικῶν τούτων ἀρτηριῶν τῆς Μακεδονίας, εἰσήλασαν οἱ Τημενίδαι εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς χώρας καὶ ἔστησαν τὴν ἕδραν αὐτῶν παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Λουδίου ἐν τῇ Ἐδέσσῃ, ἥτις πόλις ὠνομάζετο καὶ Αἰγαὶ, ὧν τὸ πολύυδρον δηλοῖ καὶ τὸ νεώτερον αὐτῶν σλαβικὸν ὄνομα, τὰ Βοδενά.

Αἱ Αἰγαὶ ἦσαν τοῦτο μὲν ἡ φυσικὴ μητρόπολις τῆς χώρας, τοῦτο δὲ ὑπέροχοι ὑπὸ ἔποψιν φυσικῶν καλλονῶν. «Καθ' ἅπασαν «τὴν Μακεδονίαν δὲν ὑπάρχει θέσις ἐξοχωτέρα, λέγει ὁ Κούρτιος. «Ὅταν τις ἐκ Θεσσαλονίκης ἀνέρχηται εἰς τὴν κατὰ μικρὸν ἀποστε«νουμένην πεδιάδα, οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ δεσμεύονται ἄνωθεν ὑπὸ «τῶν λαμπρῶν ἀργυρῶν γραμμῶν τῶν ἀπὸ τῆς προεχούσης ἄκρας «τῶν ὀρθίων ὀρεινῶν βράχων κατερχομένων καθέτως εἰς τὴν κοι«λάδα. Τοιοῦτοι εἶνε οἱ καταρράκται τῶν Βοδενῶν, ἅτινα ἐπέχουσι «τὴν θέσιν τῶν ἀρχαίων Αἰγῶν, κείμενα ἐπὶ δασώδους ὀρθίου βρά«χου ἐστραμμένου ἀκριβῶς πρὸς ἀνατολὰς, ἐν ᾧ ὄπισθεν ἀνυψοῦται «ὁ ἐπιβλητικὸς ὄγκος τῶν ὑψηλῶν ὀρέων. Οἱ δὲ καταρράκται, οἵτι«νες σήμερον ἀποτελοῦσι τὸν κυριώτερον χαρακτῆρα τῆς τοποθεσίας «καὶ παρέχουσιν εἰς αὐτὸν καταπληκτικὴν ὁμοιότητα πρὸς τὰ παρὰ «τὴν Ῥώμην Τίβουρα, δὲν ὑπῆρχον ἐν τῇ ἀρχαιότητι. Οἱ ἐκ τῶν «ὑδάτων κατὰ μικρὸν κατακρημνιζόμενοι ἀσβεστολιθικοὶ τόφφοι «ἔκλεισαν τοὺς βραχώδεις ὀχετοὺς, δι' ὧν πρότερον τὰ ὕδατα ἔρρεον «ὑπὸ τὴν γῆν. Ἀλλὰ πάντοτε αἱ Αἰγαὶ ὑπῆρξαν μία τῶν ὡραιοτά«των καὶ ὑγιεινοτάτων πόλεων, μεστὴ τῶν ἀγαθῶν ὑλομανούσης «βλαστήσεως, πύλη μὲν τῆς ὀρεινῆς χώρας, ἀκρόπολις δὲ τῆς πε«διάδος ἧς ὄπισθεν κεῖται, καθ' ἃ αἱ Μυκῆναι ἢ τὸ Ἴλιον. Καὶ «ἀπὸ μὲν τῆς ἀκροπόλεως ἡ ἄποψις ἐξικνεῖται πέραν τοῦ κόλπου «μέχρι τῶν ὀρέων τῆς Χαλκιδικῆς, παρὰ δὲ τοὺς πρόποδας αὐτῆς «συνενοῦνται ἅπαντες οἱ κύριοι ποταμοὶ τῆς χώρας».

Τοιαύτη ἡ πρωτεύουσα τῶν Τημενιδῶν τῆς Μακεδονίας. Πρῶτος δὲ τῶν ἱστορικῶν βασιλέων τῆς χώρας ὑπῆρξεν ὁ Περδίκκας, ὅστις χρονολογεῖται ἄρξας περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἑβδόμου αἰῶνος πρὸ Χρι

στοῦ. Ἔργον δὲ τοῦ Περδίκκου καὶ τῶν πρώτων αὐτοῦ διαδόχων ὑπῆρξεν ἡ ἀπὸ τῶν Αἰγῶν εὕρυνσις τῆς χώρας. Διὰ τῆς εἰς αὐτοὺς προσχωρήσεως ἢ ὑπ' αὐτῶν καθυποτάξεως διαφόρων μακεδονικῶν φύλων, τῶν Βοττιαίων καὶ Πιερίων, τῶν Μυγδόνων, τῶν Ἀλμώπων καὶ τῶν Ἐορδιαίων, οἱ βασιλεῖς ἐπεξέτειναν τὴν ἀρχὴν αὐτῶν, τοῦτο μὲν προχωρήσαντες ἐκ τῶν Αἰγῶν ὡς ἀπὸ κέντρου βορείως πρὸς τὸν Ἐριγῶνα, τοῦτο δὲ καταβάντες μέχρι τῶν Καμβουνίων ὀρέων καὶ τῶν ὑπωρειῶν τοῦ Ὀλύμπου, καὶ κατέλαβον τὴν παραθαλασίαν Ἠμαθίαν, προβάντες σχεδὸν μέχρι τοῦ αἰγιαλοῦ.

Καὶ μέχρι τίνος μὲν σημείου ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ τῆς στερεώσεως τοῦ ἀρτιστοτάτου βασιλείου τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς ἐπιρρώσεως αὐτοῦ προέβη αὐτὸς ὁ πρῶτος βασιλεὺς Περδίκκας, ποῖα δὲ διακριτέα ὡς ἐπιτελεσθέντα ὑπὸ τῶν τεσσάρων πρώτων μετ' αὐτὸν βασιλέων δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ὁρισθῇ ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως ἀρχαίων μαρτυριῶν. Πράγματι ἐκ τοῦ βίου τῶν τεσσάρων τούτων βασιλέων, Ἀργαίου (652—621), Φιλίππου Α' (621—588), Ἀεροπου (588—568) καὶ Ἀλκέτου (568—540), ὧν καὶ αὐταὶ αἱ χρονολογίαι τῆς ἀρχῆς δὲν εἶνε ἐντελῶς ἀσφαλεῖς, ἓν καὶ μόνον βλέπομεν, ὅτι εὑρίσκοντο εἰς διηνεκεῖς πολέμους πρὸς τοὺς ἐκ δυσμῶν γείτονας Ἰλλυριοὺς, συμμαχοῦντος πρὸς τοὺς συγγενεῖς τῶν Μακεδόνων Λυγκηστοὺς, οἵτινες ἄλλως ἐξηκολούθησαν εὑρισκόμενοι ἐν ἐχθροπαθείᾳ πρὸς αὐτοὺς μέχρι τῶν ἡμερῶν τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Ἡ δ' ἐπὶ τῶν πέντε πρώτων ἐκείνων βασιλέων γενομένη συμπλησίασις τῶν Μακεδόνων πρὸς τὰς ὑπὸ τῶν νοτιωτέρων Ἑλλήνων κατοικουμένας χώρας ἐπήνεγκε καὶ τὴν ἀμεσωτέραν πρὸς αὐτοὺς σχέσιν καὶ τὴν ἀνάμιξιν τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος. Οὕτω δὲ τὸν υἱὸν καὶ διάδοχον τοῦ Ἀλκέτου Ἀμύνταν Α' (540—498 π. Χ.) βλέπομεν προσφέροντα εἰς τὸν τύραννον τῶν Ἀθηνῶν Ἵππίαν μετὰ τὴν ἔξωσιν αὐτοῦ ἄσυλον ἐν τῷ νεωστὶ εἰς τὸ μακεδονικὸν βασίλειον προσαρτηθέντι Ἀνθεμοῦντι παρὰ τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον. Ἀλλ' ὁ φυγὰς Πεισιστρατίδης ἀπέκρουσε τὰς προτάσεις τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων, ἔχων ἐστραμμένα τὰ ὄμματα πρὸς τὴν Ἀσίαν καὶ προτιμῶν τὴν διὰ

τῶν Περσῶν ἀνάκτησιν τῆς ἰδίας ἑαυτοῦ τυραννίδος. Καὶ δὲν ἐπέζησε μὲν ὁ Ἀμύντας, ὅπως ἴδῃ τὸν ἔκπτωτον τύραννον τῶν Ἀθηνῶν ἄγοντα κατὰ τῆς πόλεως τὴν στρατιὰν τῶν βαρβάρων, ἀλλ' ἐπ' αὐτοῦ ἔτι ζῶντος βαρύηχον ἠσθάνθη ἡ Μακεδονία τὸ προανάκρουσμα τῆς ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος ἐπιδρομῆς τῶν Περσῶν. Καὶ δὴ μετὰ τὴν ἀτυχῆ κατὰ τῶν Σκυθῶν ἐκστρατείαν τοῦ Δαρείου ὁ στρατηγὸς τοῦ μεγάλου βασιλέως Μεγάβαζος, προχωρήσας μέχρι τῆς Μακεδονίας, ἠνάγκασε τὸν Ἀμύνταν νὰ ὑποσχεθῇ γῆν καὶ ὕδωρ εἰς τοὺς σταλέντας πρὸς αὐτὸν Πέρσας πρέσβεις. Ἐν δὲ τῷ πρὸς φιλοξένησιν αὐτῶν δοθέντι συμποσίῳ ἀνεδείχθη ἡ εὐγενὴς φύσις καὶ ἡ νεανικὴ τόλμη τοῦ βασιλόπαιδος Ἀλεξάνδρου, ὅστις ἐτιμώρησε διὰ θανάτου τοὺς ἀπεσταλμένους τοῦ Πέρσου, ζητήσαντας μετὰ τὸ δεῖπνον τὴν παρουσίασιν τῶν γυναικῶν τοῦ βασιλικοῦ οἴκου καὶ ἀσέμνως πρὸς αὐτὰς συμπεριφερομένους.

Τὸ ἄλγος ἐπὶ τῇ παρὰ τοῦ γηραιοῦ πατρὸς ἀναγνωρίσει τῆς περσικῆς ἐπικυριαρχίας ἦτο μέγα ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ νεανίου. Ὅτε δὲ, θανόντος τοῦ Ἀμύντου, ὁ Ἀλέξανδρος ἀνέλαβε τῷ 498 π. Χ. τὰς ἡνίας τοῦ κράτους, αὖ καὶ ἐβασίλευσεν ἐπὶ τέσσαρας σχεδὸν δεκάδας ἐτῶν μέχρι τοῦ 454 π. Χ., δὲν διέψευσε τὰς εἰς αὐτὸν στηριχθείσας προσδοκίας, ἀνεδείχθη δὲ φίλος καὶ κατὰ τὸ δυνατὸν προστάτης τῶν ὑπὸ τῶν Περσῶν κινδυνευόντων Ἑλλήνων.

Καὶ δὲν ἠδυνήθη μὲν ὁ Ἀλέξανδρος νἀποσείσῃ εὐθὺς ἀμέσως τὸν ζυγὸν τῆς ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ πατρὸς εἰς τὴν Μακεδονίαν ἐπιβληθείσης περσικῆς ἐπικυριαρχίας, ἀλλ' ὅμως, ἐπωφελούμενος τὴν ταραχὴν, εἰς ἣν εἶχε περιέλθει τὸ περσικὸν κράτος διαρκούσης τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Ἰώνων, κατώρθωσε νὰ ἐπιδείξῃ ἱκανὴν πρὸς τοὺς Πέρσας ἀνεξαρτησίαν. Διὰ τοῦτο δὲ, ὅτε ὁ Μαρδόνιος, ἐκστρατεύσας τὸ πρῶτον ἐναντίον τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν, ἔφθασε μέχρι Μακεδονίας, ὁ Ἀλέξανδρος ἀφῆκε μὲν ἐξ ἀνάγκης ἐλευθέραν εἰς τοὺς Πέρσας τὴν διὰ τῆς χώρας δίοδον, ἀλλὰ δὲν συνετάχθη μετ' αὐτῶν, ὅτε οὗτοι ἐτράπησαν πρὸς βορρᾶν κατὰ τῶν Βρύγων, οἵτινες καὶ ἐνίκησαν αὐτούς. Ὅτε δὲ τῷ 480 π. Χ. κατῆλθε διὰ τοῦ βορρᾶ ὁ περσικὸς χείμαρρος ὑπὸ τὸν Ξέρξην, ὁ Ἀλέξανδρος, καίπερ μὴ δυνάμενος

Τύποις Ἀποστολοπούλου

νάντισταθῇ εἰς τοὺς Πέρσας καὶ ἀναγκασθεὶς νὰ ἀκολουθήσῃ αὐτοὺς στρατευομένους ἐναντίον τῆς νοτιωτέρας Ἑλλάδος, ἐπέδειξε τοιαύτην πρὸς τοὺς ὁμοφύλους ἀγάπην, διατρανωθεῖσαν ἀλλαχοῦ τε καὶ μάλιστα κατὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην, ὥστε δικαίως ἐπωνομάσθη Φιλέλλην. Μετὰ δὲ τὴν ἐν Πλαταιαῖς νίκην τῶν Ἑλλήνων δὲν ὤκνησεν ὁ Ἀλέξανδρος, ὑπακούων εἰς τῆς καρδίας αὐτοῦ τὰς ὑπαγορεύσεις, νὰ συμπληρώσῃ τὴν καταστροφὴν τῶν διὰ τῆς Μακεδονίας φευγόντων λειψάνων τῆς στρατιᾶς τοῦ Μαρδονίου. Ἀπαλλάξας δὲ τὴν Μακεδονίαν τελείως τῆς περσικῆς κυριαρχίας, ἀνέλαβε καὶ τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ διακοπέντος ἔργου τῶν πατέρων αὐτοῦ, ἐπεκτείνας δι' εὐτυχῶν πολέμων τὸ μακεδονικὸν βασίλειον καὶ ὑποτάξας μὲν τοὺς ὀρεινοὺς Λυγκηστὰς, Ὀρέστας καὶ Ἐλυμιώτας, καταβὰς δὲ μέχρι Πύδνης καὶ Θέρμης, πλησίον τῆς ὁποίας ἐκτίσθη καιὰ τοὺς μετ' Ἀλέξανδρον χρόνους ἡ Θεσσαλονίκη, εἰς ἣν προωρίζετο ὁ κλῆρος νὰ πρυτανεύσῃ τῆς Μακεδονίας ἐν ταῖς μακραῖς ἡμέραις τῶν μέσων αἰώνων καὶ κατὰ τοὺς νέους χρόνους. Ἐν ᾧ δὲ ηὔξανε τὸ βασίλειον, ὁ Ἀλέξανδρος ἐφρόντιζε συγχρόνως νὰ συνδέῃ τοὺς Μακεδόνας φιλικώτερον μετὰ τῆς Ἑλλάδος, ἅτε ὑπὸ μὲν τῶν Ἑλλήνων ἀναγνωρισθεὶς ὡς ἀπόγονος τῶν Τημενιδῶν τοῦ Ἄργους, ὑπὸ δὲ τῶν Ἀθηναίων ἀξιωθεὶς τῶν δικαιωμάτων πολίτου. Λαμπρὰ δὲ ὑπῆρξαν τἀναθήματα αὐτοῦ ἐν Δελφοῖς καὶ ἐν Ὀλυμπίᾳ, ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ χώρῳ, ἐν ᾧ ἐτελοῦντο οἱ ἀγῶνες ἐκεῖνοι, ὧν ἡ συμμετοχὴ εἰς Ἕλληνας καὶ μόνον ἐπετρέπετο καὶ ὅπου ἠγωνίσθη ὡς δρομεύς. Ταῦτα δὲ πάντα καὶ ἡ προστασία ἣν παρέσχεν εἰς τοὺς ὑπὸ τῶν Ἀργείων ἐξοικισθέντας Μυκηναίους τοὺς καὶ συμπολεμήσαντας μετὰ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων κατὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους δεικνύουσι τὰ εὐγενῆ πρὸς τοὺς Ἕλληνας καὶ τὸν πολιτισμὸν αὐτῶν αἰσθήματα τὰ διακατέχοντα τὴν ἑλληνικὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου ψυχήν.

Ἀλλ' ἐν τούτοις ἡ μετὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους ἀνάπτυξις τῆς ἡγεμονίας τῶν Ἀθηναίων ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς θαλάσσαις ἔφερεν αὐτοὺς εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας, καὶ προεκάλεσεν ἤδη κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς μακρᾶς βασιλείας Ἀλεξάνδρου τοῦ

Φιλέλληνος ἀνταγωνισμὸν μεταξὺ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Μακεδόνων, ὅστις καὶ ἐν τῷ κατόπιν χρόνῳ ἐξηκολούθησεν. Ἀλλὰ πρὸ τῆς λύσεως τῆς μεταξὺ τῶν Ἀθηναίων καὶ Μακεδόνων διαφορᾶς παρίστατο ἀνάγκη νὰ διαρρυθμισθῶσι τὰ πράγματ' αὐτῆς τῆς Μακεδονίας, διαταραχθείσης ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου ὑπὸ ἀδελφικῶν ἐρίδων τῶν υἱῶν αὐτοῦ. Πράγματι ὁ Ἀλέξανδρος ἀφῆκε τέσσαρας υἱοὺς, τὸν Περδίκκαν, τὸν Ἀμύνταν, τὸν Φίλιππον καὶ τὸν Ἀλκέταν. Τούτων δὲ βλέπομεν βασιλεύοντα τὸν Περδίκκαν, χωρὶς νὰ γινώσκωμεν ἀκριβῶς τὰ ἔτη τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ἅτινα ποικίλλουσι κατὰ τὰς διαφόρους μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων ἀπὸ τεσσαράκοντα ἑνὸς μέχρις εἰκοσιτριῶν καὶ μόνον. Προέρχεται δὲ, φαίνεται, ἡ διαφορὰ, καθ' ὅσον τινὲς μὲν ὑπελόγιζον τὴν ἔναρξιν τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ ἀμέσως ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς, ἄλλοι δὲ ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον στερεώσεως αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ ἀδιαφιλονεικήτου βασιλείας. Εἶνε δῆλα δὴ πιθανὸν, ὅτι, θανόντος τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἤρισαν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ κατενεμήθησαν τὴν χώραν, ἕως ὁ Περδίκκας, ὅστις ἄλλως δὲν ἦτο ὁ πρεσβύτερος, ἠδυνήθη νὰ κατισχύσῃ διὰ τῆς μείζονος αὐτοῦ ἱκανότητος, ἴσως δὲ καὶ δόλου καὶ βίας καὶ νὰ μοναρχήσῃ, ἐπιβληθεὶς εἰς τοὺς ἀδελφοὺς καὶ καταβιβάσας ἀπὸ τοῦ θρόνου τὸν πρωτότοκον υἱὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου Ἀλκέταν, τὸν ὑπὸ τῶν Μακεδόνων ἐπονομαζόμενον Χώνην, οἰνοπότην ὄντα καὶ νωθρὸν, καὶ μέχρι τινὸς διανεμηθεὶς τὴν βασιλείαν μετὰ τοῦ Φιλίππου. Μοναρχήσας δὲ ὁ Περδίκκας κατώρθωσε διὰ πολλῆς δεξιότητος, ἀλλὰ καὶ πανουργίας νὰ διατηρήσῃ κατὰ τὸ δυνατὸν τὰ δικαιώματα καὶ τὴν αὐτονομίαν τῆς Μακεδονίας ἀπέναντι τῶν Ἀθηναίων, ὁτὲ μὲν παρουσιαζόμενος ὡς φίλος τῶν Ἀθηνῶν, ὁτὲ δὲ συμμαχῶν μετ' αὐτῶν.

Πολὺ δὲ μᾶλλον προώδευσεν ἡ Μακεδονία ἐπὶ τοῦ διαδόχου τοῦ Περδίκκου καὶ νόθου αὐτοῦ υἱοῦ Ἀρχελάου (413—399 π. Χ.). Ἐπ' αὐτοῦ ἡ ἕδρα τῆς βασιλείας μετετέθη ἀπὸ τῶν Αἰγῶν εἰς τὴν Πέλλαν, κειμένην ἐν τῇ πεδινῇ Ἠμαθίᾳ παρὰ τὴν λίμνην τῆς Γιανιτσᾶς, εἰς ἣν εἰσρέων ὁ Λουδίας ἐξέρχεται ἔπειτ' αὐτῆς σπεύδων νὰ ἐκβάλῃ εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον. Διὰ δὲ τῆς μεταθέσεως ταύ-

της τῆς πρωτευούσης εἰς τὰ νοτιώτερα τῆς χώρας ἐπλησίασεν ὁ Ἀρχέλαος πρὸς τὸν ἑλληνικὸν κόσμον, ὅστις ἐπλήρου τὸ πνεῦμά του καὶ ἔθελγε τὴν ψυχήν του. Ὑπὸ δὲ τοῦ πνεύματος τοῦ γείτονος τῶν νοτιωτέρων Ἑλλήνων πολιτισμοῦ ἐμπνεόμενος ὁ Ἀρχέλαος, διὰ παντὸς μέσου εἰργάσθη κατὰ τὴν εἰρηνικὴν αὐτοῦ βασιλείαν, ὅπως εἰσαγάγῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν τἀγαθὰ αὐτοῦ, ἐξωραΐζων μὲν τὴν νέαν πρωτεύουσαν, ἐξασφαλίζων δὲ τὴν χώραν διὰ τῆς κατασκευῆς εὐθειῶν ὁδῶν καὶ τῆς κτίσεως φρουρίων καὶ ἄλλως διακοσμῶν τὰ κατὰ τὸν πόλεμον, ἱδρύων δὲ μουσικοὺς καὶ γυμνικοὺς ἀγῶνας ὁμοίους πρὸς τοὺς τελουμένους ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι. Καὶ ἐν ᾧ τὰ τέθριππα αὐτοῦ ἐνίκων ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ Δελφοῖς, τἀνάκτορα τοῦ φιλοκάλου βασιλέως διεκοσμοῦντο ἀδρᾷ δαπάνῃ ὑπὸ τοῦ περιωνύμου ζωγράφου Ζεύξιδος τοῦ ἐξ Ἡρακλείας, καὶ ἡ αὐλὴ αὐτοῦ ἐγίνετο τὸ κέντρον τῶν ἐξ Ἑλλάδος ποιητῶν, μουσικῶν καὶ σοφῶν· ἐν Πέλλῃ διεβίουν οἱ ποιηταὶ Ἀγάθων καὶ Χοιρίλος καὶ ὁ κιθαριστὴς Τιμόθεος. Παρὰ τῷ Ἀρχελάῳ ἔζησεν ἐν τιμῇ τὰς τελευταίας αὐτοῦ ἡμέρας, φυγὼν ἐξ Ἀθηνῶν, ὁ Εὐριπίδης· πρὸς αὐτὸν δ' ἐλέγετο μεταβὰς καὶ αὐτὸς ὁ Πλάτων· καὶ μόνος ὁ Σωκράτης, κληθεὶς εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἀρχελάου ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει μεγάλων δώρων, ἀπεκρίθη, ὅτι τὸ ἄλειπτον εἶνε εὔωνον ἐν Ἀθήναις καὶ ἄφθονον τὸ ὕδωρ, περιφρονῶν φιλοσοφικώτατα τὰς προτάσεις τοῦ ἰσχυροῦ βασιλέως, ὃν οἱ σύγχρονοι διεθρύλουν ὡς τὸν πλουσιώτατον καὶ εὐτυχέστατον τῶν ἀνθρώπων.

Μετὰ δὲ τὸν Ἀρχέλαον, ὅστις ἔπραξε κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Θουκυδίδου ὑπὲρ τῆς Μακεδονίας περισσότερα ἢ σύμπαντες οἱ πρὸ *αὐτοῦ ὀκτὼ βασιλεῖς τῆς χώρας, ἡ κατὰ τῶν φ·λελληνικῶν καὶ προ*δευτικῶν τάσεων τῆς μακεδονικῆς δυναστείας ἀντίδρασις τῶν παλαιοτρόπων Μακεδόνων ἀπέβη δραστηριωτέρα. Κατεφάνη δὲ αὕτη μάλιστα ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Ἀμύντου Β' (393—366 π. Χ), καθ' ἣν ἡ Μακεδονία, διασπαρασσομένη ὑπὸ ἐσωτερικῶν ταραχῶν, ἔφθασεν εἰς τὸ χεῖλος τοῦ κρημνοῦ. Ὁ Ἀμύντας, περιελθὼν εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς ἐμπειροπολέμους Ἰλλυριούς, συμμαχοῦντας μετὰ τῶν ὀρεινῶν Λυγκηστῶν, δὲν ἐπέδειξε τῶν γενναίων

αὐτοῦ προκατόχων τὰς πολεμικὰς ἀρετάς. Ἐν ᾧ δὲ ἡττᾶτο ὑπὸ τῶν ἡνωμένων κατ' αὐτοῦ συμμάχων, ἡ Ὄλυνθος, προαγομένη εἰς δύναμιν καὶ ἀκμήν, συμμαχοῦσα δὲ μετὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Βοιτῶν, ἁρπάζει καὶ αὐτὴν τὴν πρωτεύουσαν τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων, τὴν Πέλλαν. Φυγὰς δὲ τότε ὁ Ἀμύντας ἐκτὸς τῆς Μακεδονίας ἠναγκάσθη ἐπὶ δύο ἔτη νὰ βλέπῃ τὸν θρόνον τῶν πατέρων κατεχόμενον ὑπὸ ξένου. Ἐπιστρέψας δ' εἰς τὸ βασίλειον τῇ βοηθείᾳ τῶν Θεσσαλῶν τῷ 382 π. Χ., εὗρεν αὐτὸ ἐν οἰκτρᾷ καταστάσει· οὐδὲ ὠφέλησεν ὁ γάμος αὐτοῦ μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ ἡγεμόνος τῶν Λυγκηστῶν Εὐρυδίκης, ὅστις σκοπὸν εἶχε τὴν συμφιλίωσιν καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς Μακεδονίας. Ἡ ἐπιγαμία αὕτη οὐδαμῶς συνετέλεσεν εἰς ἀνύψωσιν τῆς μακεδονικῆς βασιλείας, ἥτις ὁτὲ μὲν ἠκολούλει τοὺς Σπαρτιάτας, ἐκστρατεύοντας ἐναντίον τῆς Ὀλύνθου, ὁτὲ δὲ προσεχώρει εἰς τὸν μεγαλοπράγμονα τύραννον τῶν θεσσαλικῶν Φερῶν Ἰάσονα, ἀδυνατοῦσα νὰ πράξῃ τι γενναῖον ἀφ' ἑαυτῆς. Οὐ μόνον διὰ ταῦτα, ἀλλ' ἡ συμβίωσις τοῦ Ἀμύντου μετὰ τῆς κακομηχάνου γυναικὸς ἔγεινε μετ' οὐ πολὺ πρόξενός τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Ἡ δὲ ἄπιστος Εὐρυδίκη, οἱονεὶ ἀσχημονοῦσα ἐπὶ τοῦ νεκροῦ τοῦ βασιλέως μετὰ τοῦ ἐραστοῦ αὐτῆς καὶ ἐπὶ προγονῇ γαγβροῦ Πτολεμαίου, ἔγεινεν ἡ διώκτρια τῶν τέκνων τοῦ βασιλικοῦ αὐτῆς ἐκαίνου συζύγου, ὅστις, ἀναβιβάσας αὐτὴν εἰς τὸν θρόνον, παρ' αὐτῆς οὐδὲν ἀπήλαυσεν ἀλλ' ἢ τὴν ἀτίμωσιν καὶ τὸν θάνατον. Καὶ διεδέχθη μὲν τὸν πατέρα Ἀμύνταν τῷ 369 π. Χ. ὁ πρεσβύτερος τῶν υἱῶν αὐτοῦ Ἀλέξανδρος Β', ἀλλ' ὅτε οὗτος, κληθεὶς ὑπὸ τῶν Θεσσαλῶν εἰς βοήθειαν κατὰ τοῦ τυράννου τῶν Φερῶν Ἀλεξάνδρου, ἀπῆλθεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ὁ Πτολεμαῖος, παρακινούμενος ὑπὸ τῆς Εὐρυδίκης, ἐπανέστη κατ' αὐτοῦ, διεκδικῶν τὸν θρόνον. Δὲν ὑπεχώρησε δὲ ὁ Πτολεμαῖος εἰς τὸν νόμιμον βασιλέα οὐδὲ μετὰ τὴν ἐκ Θεσσαλίας ἐπάνοδόν του, πρὶν ἢ ὁ Θηβαῖος Πελοπίδας, ἐλθὼν εἰς τὴν Μακεδονίαν, συνεβίβασεν αὐτούς, εἰς μὲν τὸν Πτολεμαῖον ἀποδοὺς τὸν ἐν Πέλλῃ θρόνον, τὸν δὲ Πτολεμαῖον ἐγκαταστήσας ὡς ἡγεμόνα ἐν Βοττιαίᾳ, ἐν ᾗ ἔκειτο καὶ ἡ πόλις Ἄλωρος, ἐξ ἧς ἔπειτα ἐπωνομάσθη Ἀλωρίτης.

Ἀλλ' ὁ ὑπὸ τοῦ Πελοπίδου γενόμενος συμβιβασμὸς ἀντὶ νὰ καθησυχάσῃ τὸν Πτολεμαῖον ἐξήγειρεν ἔτι μᾶλλον τὴν φιλαρχίαν αὐτοῦ. Μετ' οὐ πολὺ δὲ ὁ νεαρὸς βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων Ἀλέξανδρος ἐδολοφονήθη, τελουμένης τῆς ἐνόπλου ὀρχήσεως, τῆς πυρρίχης, καὶ ὁ Πτολεμαῖος, λαβὼν σύνευνον ἀντὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἀμύντου τὴν πενθερὰν Εὐρυδίκην, ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον ὡς ἐπίτροπος τῶν νεωτέρων τοῦ Ἀμύντου υἱῶν, τοῦ Περδίκκου καὶ τοῦ Φιλίππου (368 π. Χ.).

Ἀλλ' ἐπὶ βραχὺ μόνον ἦρξαν ἄνευ ἀντιστάσεως οἱ ἐκ τῆς Λυγκηστίδος ἅρπαγες τοῦ θρόνου τοῦ ἐπὶ τῶν συγγενικῶν αἱμάτων στηριχθέντος. Μετ' οὐ πολὺ ἡ Εὐρυδίκη ἠναγκάσθη, φεύγουσα μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς, νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν βοήθειαν τοῦ Ἀθηναίου στρατηγοῦ Ἰφικράτους, ὅστις περιέπλεε μετὰ στόλου τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας. Ὁ δὲ κίνδυνος, πρὸ τοῦ ὁποίου ἔφευγεν ἔντρομος ἡ Εὐρυδίκη, προήρχετο ἐξ ἀνδρὸς τοῦ βασιλικοῦ γένους, τοῦ Παυσανίου, ὅστις, ἐκ τῆς Χαλκιδικῆς ὁρμώμενος καὶ ὑπὸ πολλῶν Μακεδόνων ὑποστηριζόμενος, ἤγειρε τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως ἐναντίον τοῦ Πτολεμαίου. Καὶ ὁ μὲν Ἰφικράτης σπεύσας κατέστειλε τὴν ἀνταρσίαν. Ὁ δὲ Πελοπίδας, ἐλθὼν μετ' αὐτὸν τὸ δεύτερον εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ θέλων νὰ μειώσῃ τὴν ἐκ τῆς ἀναμίξεως τῶν Ἀθηναίων εἰς τὰ μακεδονικὰ πράγματα ζημίαν τῶν Θηβῶν, ἐφάνη καὶ αὐτὸς πρόθυμος ὑπερασπιστὴς τοῦ Πτολεμαίου, συνομολογήσας μετ' αὐτοῦ συνθήκην, καθ' ἣν ἔμελλε νὰ κατέχῃ τὸν θρόνον ὑπὸ τὸν ῥητὸν ὅρον τῆς ἐπιτροπεύσεως τῶν τέκνων τοῦ Ἀμύντου.

Ἀλλὰ πᾶσα ἐξωτερικὴ ἐπέμβασις ἐφαίνετο περιττὴ καὶ μὴ δυναμένη νὰ μεταβάλῃ τὴν ἀναπόδραστον πορείαν τῶν πραγμάτων. Μετ' οὐ πολύ, τῷ 365 π. Χ., Περδίκκας Γ', ὁ υἱὸς τοῦ Ἀμύντου, ἐξεδίκει τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ Ἀλεξάνδρου, φονεύων Πτολεμαῖον τὸν Ἀλωρίτην καὶ ἀνερχόμενος εἰς τὸν θρόνον τοῦ πατρός. Ἠδυνήθη δὲ ὁ Περδίκκας διὰ νοήμονος καὶ δραστηρίας πολιτείας νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν Μακεδονίαν ἀπὸ τῆς ἐπιδράσεως τῶν Θηβαίων. Συμπράξας δὲ μετὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ τοῦ στρατηγοῦ αὐτῶν Τιμοθέου, ἐφ' ὅσον ἐθεώρει τοῦτο συντελοῦν εἰς τὰ ἴδια ἑαυτοῦ

συμφέροντα, ἐταπείνωσε τοὺς Ὀλυνθίους, χωρὶς νὰ ἐπιτρέψῃ ὑπερμέτρους ἐπιτυχίας ἐν τῇ Χαλκιδικῇ ἐς τοὺς Ἀθηναίους. Ἰδίως δὲ οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ καταλάβωσι τὴν Ἀμφίπολιν, ἧς ὁ Περδίκκας εἴπερ τις καὶ ἄλλος ἔβλεπε τὴν σημασίαν.

Πέντε ἔτη ἐβασίλευεν ἤδη ὁ Περδίκκας ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Μακεδονίας, ὅτε νέοι κίνδυνοι παρουσιάσθησαν ἐκ δυομῶν. Ἡ ἔκπτωτος τοῦ θρόνου βασιλομήτωρ Εὐρυδίκη ἔβλεπεν ἀγανακτοῦσα καταστρεφόμενα διὰ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἐπανόδου τῶν υἱῶν τοῦ Ἀμύντου τὰ συμφέροντα τῶν Λυγκηστῶν καὶ ἀποβαίνουσαν ἰσχυρὰν τὴν γενεὰν τῶν βασιλέων τῶν ἐπιζητούντων τὴν ἰσχὺν τῆς Μακεδονίας ἐν τῇ μετὰ τῶν Ἑλλήνων σχέσει. Ἀντεπεξελθὼν δὲ κατὰ τούτων ὁ Περδίκκας ἡττήθη καὶ ἐφονεύθη τῷ 360 π.Χ. μετὰ τετρακισχιλίων γενναίως σὺν αὐτῷ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης θανόντων Μακεδόνων.

Ἡ δὲ νίκη τῶν Λυγκηστῶν καὶ τῶν συμμάχων αὐτῶν Ἰλλυριῶν καὶ ὁ θάνατος τοῦ Περδίκκου, καταλιπόντος ὡς διάδοχον τοῦ μακεδονικοῦ θρόνου ἄνηβον παῖδα, ἐνέβαλον τὴν Μακεδονίαν εἰς νέους περισπασμούς. Εἰς δὲ τοὺς Ἰλλυριοὺς καὶ τοὺς Λυγκηστὰς προσετέθησαν οἱ Παίονες, κατελθόντες ἐκ βορρᾶ. Ἡ χώρα γίνεται λεία τῶν ἐπιδρομέων. Ἀπανταχόθεν παρουσιάζονται ἀπαιτηταὶ τοῦ θρόνου, διασαλεύοντες αὐτὴν τὴν ὕπαρξιν τῆς Μακεδονίας.

Τὸ δὲ βαρὺ ἔργον τῆς ἐκ τοῦ τοιούτου λαβυρίνθου περιπλοκῶν καὶ κινδύνων ἀνασώσεως τῆς Μακεδονίας ἀνέλαβεν ὁ τριτότοκος τῶν υἱῶν τοῦ Ἀμύντου Β', ὁ Φίλιππος. Συνδυάζων μεγάλην γενναιότητα καὶ στρατιωτικὴν ἱκανότητα μετὰ διπλωματικῆς τέχνης ὑπερόχου ἠδυνήθη οὐ μόνον τὸν θρόνον νὰ στερεώσῃ καὶ τὴν Μακεδονίαν καθ' ἑαυτὴν νὰ ἑνώσῃ καὶ στηρίξῃ, ἀλλὰ καὶ νὰ διοργανώσῃ αὐτὴν στρατιωτικῶς καὶ ἐπιβάλῃ τὴν δύναμιν αὐτῆς εἰς τὴν νοτιωτέραν Ἑλλάδα, ἡττηθεῖσαν, καθυποταχθεῖσαν καὶ ἀναδείξασαν αὐτὸν ἐν Κορίνθῳ ἀρχιστράτηγον τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τοὺς Πέρσας. Οὕτως ἡ Μακεδονία ἀνελάμβανε τὴν ἡγεσίαν τοῦ κοινοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος τῶν Ἑλλήνων ἐναντίον τῆς Περσίας πρὸς ἐκδίκησιν τῆς ἀρχαίας ὑπὸ τῶν Περσῶν ἐπιδρομῆς τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους καὶ ἀτιμώσεως τῶν ἑλληνικῶν θεῶν διὰ τῆς πυρπολήσεως τῶν ἱερῶν αὐ-

τῶν. Ἡ Μακεδονία ἐπεχείρει τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ πανελληνίου προγράμματος ἐκείνου τοῦ ψηφισθέντος τὴν ὑστεραίαν τῆς ἐν Πλαταιαῖς νίκης, τοῦ προγράμματος, ὅπερ ἡ νοτιωτέρα Ἑλλὰς δὲν εἶχε δυνηθῆ νὰ ἐκτελέσῃ, σπαράσσουσα τὰ ἴδια ἑαυτῆς σπλάγχνα διὰ τῶν ἰδίων ἑαυτῆς χειρῶν, εἰ καὶ εἶχον πειραθῆ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ αἱ μὲν Ἀθῆναι διὰ τοῦ Κίμωνος καὶ τοῦ Περικλέους ἡ δὲ Σπάρτη διὰ τοῦ Ἀγησιλάου, ἡ δὲ Θεσσαλία δι' Ἰάσονος τοῦ Φεραίου.

Ἡ δολοφονία τοῦ Φιλίππου ὑπὸ τοῦ σωματοφύλακος Παυσανίου τῷ 336 π. Χ. ἐφαίνετο ἀνακόψασα πρὸς τὴν στιγμὴν τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προγράμματος ἐκείνου. Ἀλλ' ἀκοίμητος καὶ ἀκαταπόνητος ἀνέλαβεν αὐτὸ ὁ νεαρὸς καὶ μέγας υἱὸς τοῦ Φιλίππου, ὁ μαθητὴς τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ θαυμαστὴς τοῦ Ἀχιλλέως, ὁ Ἀλέξανδρος. Οὗτος δὲ κατώρθωσε νὰ στήσῃ μὲν νικηφόρον τὴν ἑλληνικὴν σημαίαν τῆς Μακεδονίας ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τῶν Σούσων καὶ τῆς Περσεπόλεως, τῶν Ἐκβατάνων καὶ τῆς Βαβυλῶνος, νὰ διαδώσῃ δὲ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμὸν μέχρι τῆς Ἰνδικῆς ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ καταλυθέντος ἀχανοῦς κράτους τοῦ ἐθνικοῦ ἐχθροῦ τῶν Ἑλλήνων.

ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΣ

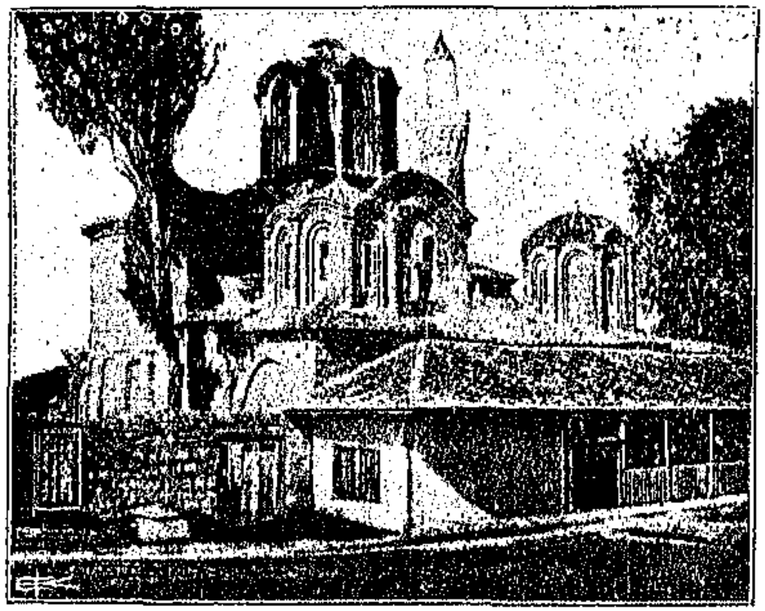

ΑΓΙΟΙ ΑΠΟΣΤΟΛΟΙ ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ. *(Σοῦκι Σοῦ Τζαμισί)*

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ, ΕΥΧΑΙ, ΑΡΑΙ,

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ, ΔΕΙΣΙΔΑΙΜΟΝΙΑΙ, ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ, ΠΑΡΑΜΥΘΙ

Τὸ ἀψευδέστερον μαρτύριον τῆς ταυτότητος δύο λαῶν κεχωρισμένων ὑπὸ πολιτικῶν περιστάσεων εἶνε ἡ ταυτότης τῶν ἀντιλήψεών των.

Τὰ δημοτικὰ τραγούδια, αἱ παροιμίαι, τὰ παραμύθια, αἱ εὐχαί, αἱ ἀραί, αἱ δεισιδαιμονίαι, τὰ αἰνίγματα, εἶνε τὸ κάτοπτρον τῆς λαϊκῆς ψυχῆς καὶ ἀντιλήψεως καὶ αὐτὰ δεικνύουν πόσον ἡ ψυχὴ ἑνὸς λαοῦ εἶνε ἀνεπτυγμένη ἢ σκοτεινὴ καὶ πόσον προσεγγίζει ἢ ταυτίζεται πρὸς ἄλλην ἀδελφὴν ψυχήν.

Τὰ κάτωθι παρατιθέμενα, ὡς καὶ ἄλλα ἀλλαχοῦ τοῦ «Ἡμερολογίου» δημώδη *Μακεδονικὰ ἄσματα*, ἐλήφθησαν ἐκ τῆς ὑπὸ τῆς «Γλωσσικῆς Ἑταιρείας» βραβευθείσης συλλογῆς τοῦ Μακεδόνος καθηγητοῦ κ. Ἀθανασίου Ἰωαννίδου καὶ εἶνε δεῖγμα τρανώτατον τῆς ἑλληνικότητος τῆς μακεδονικῆς ψυχῆς, διότι ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ ἀντίληψις ἡ διαφαινομένη εἰς αὐτὰ εἶνε ἡ αὐτὴ καὶ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι, ἐλευθέρᾳ ἢ δούλῃ.

ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ ΚΑΙ ΓΝΩΜΙΚΑ

Πότε φύλλα, πότε μῆλα.
Ἄφησε ποῦ 'μεστε φτωχοί, ἀλλὰ δὲν ἔχουμε καὶ παράδες.
Ἐμεῖς οἱ βλάχοι ὅπως νὰ λάχῃ (περνοῦμε).
Ἡ καλὴ νοικοκυρὰ πρὶν πεινάσῃ μαγειρεύει.
Τὸ πολὺ τὸ Κύριε ἐλέησον τὸ βαριέται κι' ὁ Θεός.

Σόντας ἄρχιψες νὰ μὲ ὁρμνεύῃς, σαράντα κόνεψαν [1].

Φύλαγε τὰ ῥοῦχά σου νὰ 'χῃς τὰ μισά.

Ψύλλον 'ς τ' ἄχυρα (γυρεύει).

Χάλασε τὸ γνί, γιὰ νὰ φκιάσῃ ἕνα βελόνι.

Ὁ καλὸς ὁ μῦλος ἀλέθει καὶ στάρι καὶ καλαμποῦκι.

Ἄνθρωπος ἀγράμματος, ξύλον ἀπελέκητον.

Ἀγάλι' ἀγάλια γίνεται ἡ ἀγουρίδα μέλι.

Τὸ γύφτο τὸν ἔβαναν σὲ παλάτι, κι' αὐτὸς 'ρωτοῦσε, ποῦ νὰ κρεμάσω τ' ἄργανο ;

Ποιὸς στραβὸς δὲ θέλει τὰ 'μάτια του ;

Παρηγοριὰ 'ς τὸν ἄρρωστο ὅσο νὰ βγῇ ἡ ψυχή του.

Λός μοι, κυρὰ μ', τὸν ἄνδρα σου καὶ σὺ βάστα τὸν κόπανο.

Ὁ φόβος φλάει τ' ἀμπέλια (καὶ ὄχι ὁ ντραγάτης).

Βαφτίζω καὶ μυρώνω, ἄρα ζήσῃ καὶ δὲν ζήσῃ.

Πῆτια ποῦ δὲ θὰ φᾷς τί σοὶ μέλλει κι' ἂν καῇ ;

Ἀκόμα δὲν τὸν εἴδαμε, Γιάννη τὸν βαφτίσαμε.

Καθάριος οὐρανὸς ἀστραπὴ δὲ φοβᾶται.

Ἅμα πεθάνῃ ἡ δική μου μάνα, καμμιὰ ἂς μὴ ἀπομείνῃ.

Ὅποιος πνίγεται κι' ἀπ' τὸ φεῖδι πιάνεται.

Ἅμα 'μπῆς 'ς τὸ χορό, θέλ' νὰ χορέψῃς.

Ὅποιος βιάζεται ἀγλήγορα γηράζει.

Ὅποιος σκάφτει ξένο λάκκο, πέφτει ὁ ἴδιος μέσα.

Ὅποιος δὲ θέλει νὰ ζυμώσῃ πέντε 'μέραις κοσκινίζει.

Ὅντας διψάῃ ἡ αὐλή σου, τὸ νερὸ μὴ τὸ ρίχνῃς ἔξω.

Λείπει ὁ Μάρτης ἀπ' τὴ Σαρακοστή ;

Ὅμοιος τὸν ὅμοιο κ' ἡ κοπριὰ τὰ λάχανα (ἀγαπᾷ).

Ὁ κόρακας κοράκου 'μάτι δὲ βγάζει.

Ὅσῳ νὰ συλλογιαστῇ ὁ γνωστικός, ὁ χαζὸς πέρασε τὸ ποτάμι.

---

[1] *Πενθερά τις συμβουλεύουσα τὴν νύμφην της τὴν ἠρώτησεν εἰς τὸ τέλος ἂν ἔχῃ δίκαιον ἢ ὄχι, ἐκείνη ὅμως μὴ δίδουσα προσοχὴν εἰς τοὺς λόγους τῆς πενθερᾶς ἐμέτρει τὰς ἐπὶ τοῦ τοίχου καθημένας μυίας καὶ ἀπεκρίθη τὰ ἄνω.*

Ὁ Θεὸς νὰ σὲ φυλάῃ ἀπὸ καινούριον ἄρχοντα κι ἀπὸ παληὸ διακονιάρη.

Καθὼς δείχνουν τὰ κουκιὰ οὔτε φέτος Λιμπρὴ οὔτε τοῦ χρόνου πασχαλιά.

Ὅταν εἶχε γίνει ἡ θάλασσα μέλι, ὁ γύφτος εἶχε χάσει τὸ χουλιάρι.

Μὴ παγαίνῃς μὲ παιδιὰ 'ς τὸ μῦλο, γιατί θὰ βρῇς τὸ μπελιά σου· ἅμα πέσῃ τὸ δικό του τὸ πρᾶμα κλαίει, ἅμα πέσῃ τὸ δικό σου γελάει.

Οὔδισαμε (ὡμοιάσαμεν) καὶ συμπεθεριάσαμε.

ΕΥΧΑΙ

Καὶ τοῦ χρόνου.— Καλὴ χρονιά (εἰς ἑορτὴν ὀνόματος).

Καλὰ γεράματα (εἰς γέροντας ἰδίως).

Καὶ 'ς τὸ γάμο σου (πρὸς ἀνυμφεύτους).

Καὶ 'ς τὰ παιδιά σου [νὰ χαροῦμε] (ἐν καιρῷ γάμου).

Κι' ἀπ' τὴν καρδιά σου [νὰ ἀποκτήσῃς τέκνα], (εἰς τοὺς μὴ ἔχοντας).

Νὰ ζήσουν, νὰ προκόψουν (διὰ τοὺς νεονύμφους).

Νὰ τοὺς κερδέσῃς, κὺρ νοῦνε [τοὺς νεονύμφους] (πρὸς τὸν ἀνάδοχον).

Ὁ Θεὸς τὸ καλό.—Πάντ' αὐτὰ νά 'χωμε.— Καλὰ σχαρήκια ν' ἀκοῦμε [ἀπὸ τοὺς ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ].— Τοῦ Θεοῦ νὰ γένῃ.

Μι' σ' γιὲς καὶ μὲ τ' ἀγγόν' (ἐπὶ τῇ γεννήσει ἐγγόνου).

Νὰ σοὶ χ'λιάσουν (ἐπὶ γεννήσει ἀρνίου).

ΑΡΑΙ

Νὰ σὲ φάῃ μαῦρο φεῖδι, Ἰούδα.

Νὰ φᾷς τὸν περίδρομο, Καϊάφα.

Σκυλλί παραδομένο, Ἀντίχριστε.

Νὰ μὴ σώσῃς, νὰ μὴ φτάσῃς! (νὰ ἑορτάσῃς, νὰ ἀποκτήσῃς τέκνα, νὰ κάμῃς γάμον κ. τ. λ.).

Νὰ μὴ λυώσῃς (ἐν τῷ τάφῳ).
Νὰ σὲ πάρ' ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ.
Μαύρ' ἡμέρα σου, καψόχρονο, νά 'χῃς.
Πικρὴ στρίγλα, κουψόχρονη σκύλλα.
Διαβολ' μαϊστρα, τοῦ διαβόλ'.
(Κατάρα μητρός) : Ὄντας βγάλ' ἡ παλάμ' τρίχες, τότε νὰ προυνόψῃς, γιόκα μου.
Νὰ μὴ σί φτιάσ' οὔ χρόνους.
Νὰ μὴ χαρῇς τὰ πιδιά σ'.
Νὰ πᾷς στ' διαβόλ' τ' μάνα.
Νὰ στροβουθῇς, νὰ δαγκώνς τοὺν ἄγκουνά σ'.
Νὰ ρ' μάξ'(ἐρημωθῇ) τοὺ σπίτσ', νὰ λαλοῦν κουκουβάγιας μέσα.
Νὰ ξεπατωθῇς μ' ὅλ' τὴ συργιά σ' (συγγένεια).
Σ' τὸν διύβουλον.

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ

Καλῶς κάμεις [ἢ κύμετε] (ἐν καιρῷ ἐργασίας).
Καλῶς ἦρθες, πολλὰ τὰ ἔτη (ἀπόκρισις).
Καλὴ ὥρα (=καλή σ' ἑσπέρα) [μόνον ὑπὸ τῶν γυναικῶν λέγεται].
Καλῶς ἦρθες.
Καλῶς σᾶς ηὗρα.

ΔΕΙΣΙΔΑΙΜΟΝΙΑΙ

Ἡ Τρίτη θεωρεῖται ἀποφρὰς ἡμέρα· διὸ οὐδεὶς ἄρχεται ἔργου ἢ ταξειδίου κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην.

Ὅταν κόραξ ἵπταται ἐπί τινος οἰκίας ἢ οἰκιῶν, θεωρεῖται κακὸς οἰωνός, ὅταν δὲ κάθηται ἐπὶ οἰκίας κρώζων προμηνύει θάνατον.

Ὅταν ταξειδεύων τις ἀπαντήσῃ λαγωὸν φεύγοντα διὰ τῆς ὁδοῦ, θεωρεῖται κακόν.

Ὅταν μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἀπαντήσῃ τις ὄφιν, προμηνύει θάνατον συγγενοῦς, ἐκτὸς ἂν φονεύσῃ αὐτόν.

Ὅταν τὰ καιόμενα ἐν τῇ ἑστίᾳ ξύλα συρίττουν, φανερόνει καταλαλιὰν ἄλλων διὰ τοὺς ἐν τῷ οἴκῳ ἐκείνῳ οἰκοῦντας.

Τὸ νὰ κτυποῦν οἱ ὀφθαλμοὶ (ἄλλονται) ἄλλος τὸ ἔχει διὰ καλὸν μὲν διὰ τὸν δεξιὸν ἢ ἀριστερὸν καὶ ἄλλος κακόν.

Πολλάκις βάλλοντες ἀνάποδα τὰ φορέματα θεωροῦσιν ὅτι δὲν τοὺς πιάνει τὸ 'μάτι ἢ τὰ μάγια.

Ὅταν τυχαίως χύνεται οἶνος, θεωρεῖται αἴσιος οἰωνός.

Μὲ τὸ σάρωθρον δὲν κτυπῶσι τοὺς παῖδας, διότι δὲν μεγαλώνουσι.

Ψοφοῦν τὰ γιδία, ἐὰν ῥίπτωσι τὰ ἀπὸ τῶν στεγῶν κρεμάμενα κρύσταλλα.

Θεωρεῖται κακὸν τὸ κατοπτρίζεσθαι τὴν νύκτα.

Δὲν πρέπει νὰ περιπατῇ τις ὑπὸ τὰς ἀστρέχας τῶν οἰκιῶν.

Δὲν πρέπει νὰ δρασκελᾷ ἄλλον.

Θεωρεῖται ἀπαίσιον νὰ δρασκελίσῃ γαλῆ νεκρόν.

Συνειθίζουσι νὰ ῥίπτωσι τὸν ἐξαχθέντα ὀδόντα ἐπὶ τῆς στέγης λέγοντες τρίς : νὰ κουρόνα, κόκκαλο, καὶ δόμου σιδερένιο.

Ὅταν φωνήσῃ ὁ ἀλέκτωρ μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, θεωρεῖται αἴσιον.

Ἀπαίσιον, ὅταν ὄρνις φωνῇ ὡς ἀλέκτωρ.

Πιστεύουν ὅτι, ὅταν τινὰ ἰδῇ λύκος πρὸ τοῦ οὗτος ἰδῇ τὸν λύκον, πιάνεται ἡ φωνή του ἢ γίνεται βραχνή.

Τὴν πρώτην Μαρτίου ἀφ' ἑσπέρας δένουν οἱ παῖδες καὶ τὰ κοράσια μίτον χρωματιστὸν (μάρτην) εἰς τοὺς καρποὺς τῶν χειρῶν καὶ εἰς τὸν λαιμόν, τὸν ὁποῖον ἐξάγουσι καὶ ῥίπτουσι ἐπὶ δένδρου ἅμα ἰδοῦν χελιδόνας.

ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ

Ἕνας κοντὸς, κοντούτσικος, κοντοθόδωρος, μὲ τὰ πολλὰ μουστάκια. — Τὸ κρόμμυον.

Τὴν ἡμέρα σὲ μιὰ τρύπα καὶ τὴν νύχτα σὲ δυὸ μπαίνω. — Ὁ σύρτης.

Πέντ' ἀδέρφια 'ράδα 'ράδα μὲ τὴν πλάκα 'ς τὸν ὦμο. — Οἱ δάκτυλοι καὶ ὄνυχες.

Ἕνα μικρὸ, μικρούτσικο, μέσ' 'ς τ' ἄχυρα κυλιέται. — Τὸ αὐγόν.

Τὴν ἡμέρα πάτα, πάτα, καὶ τὴ νύχτα 'πίσ' 'στὴν πόρτα. —Τὰ τσαρούχια.

Τὸ λάκκο λάκκο πήγαινα, ηὗρισκα μιὰ πέρδικκα, τὰ φτερά της τἄτρωγα, τὸ κορμί της πέταγα.—Ἡ σταφυλή.

Κλειδώνω, μαντάλώνω, τὸν κλέφτη 'βρίσκω μέσα.— Ὁ ἥλιος.

Κούφιος δένδρος, δράκος μέσα.—Τὸ τουφέκιον.

Ἔχω ἕνα κἄτι κἄτι, μέσα σ' ἕνα σεντουκάκι· ἅμα χάσω τὸ κἄτι κἄτι, τί τὸ θέλω τὸ σεντουκάκι.—Ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα.

Τέσσερα καλογεράκια κυνηγοῦσε τὸ ἕνα τὸ ἄλλο καὶ δὲν φθάνουνταν.—Ἡ ἀνέμη.

Ἁπλώνω τριχίσαις, μαζώνω κουβαράκια. — Κολοκύνθαι.

Τριγύρω 'στὸ σπητάκι μας συμπέθεροι χορεύουν. — Ἀστρέχαις.

Κάθεται ἡ τσουντζούφου κι' ἀνεβαίν' ἀράπης.— *Πυροστιὰ καὶ τηγάνιον.*

Ποιὸ πουλὶ γεννάει ἀπὸ τὴ μύτη; —Τὸ φτερὸ (γραφίς).

Ἕνας ζουρλὸς μὲ πουλὰ ζουνάρια ζωμένος.—Βαρέλιον οἴνου.

ΠΑΡΑΜΥΘΙ

Μιὰ φορὰ ἦταν μιὰ γρηὰ κι' εἶχε ἕνα παιδὶ κι' εἶχε μειράκι στὸ κυνῆγι καὶ μέρα μὲ τὴν ἡμέρα μάθνεσκη τὴ τέχνη, ὄχι μόνον εἰς τὸ κυνῆγι, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλα πράματα. Ὁ βασιλιᾶς ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ μέρος θέλησι νὰ φκιάσῃ ἕνα σπῆτ ἀπὸ φιλτίσι, ἀλλὰ ἐπειδὴ δὲ μποροῦσε νὰ βρῇ, σκέπτονταν, κι' ἕνας τὸν ρώτησε γιατὶ σκέπτηται καὶ εἶπε ὅτι δὲν βρῆσκι φιλτίσι γιὰ νὰ φκιάσῃ τὸ παλάτι. Ἐκεῖνος τοῦ εἶπεν, ὅτι νὰ πάγῃ καὶ νὰ ῥωτήσῃ τὸ παιδὶ τῆς γρηᾶς, διότι ἐκεῖνο ξεύρει κατὰ ποῦ εἶνε φιλτίσι. Ὁ βασιλιᾶς ἐζήτησε νὰ τοῦ φέρουν τὸ παιδὶ γιὰ νὰ τὸ ξετάσῃ, καὶ ἅμα τὸ ἔφεραν τὸ ἐρώτησεν ὁ βασιλιᾶς τὶ δουλιὰ κάμνι, καὶ τί φαμιλιὰ ἔχει, καὶ τὸν εἶπεν ὅτι εἶνε κυνηγὸς καὶ ἔχει μία μάνα μάγισσα, τὸ ῥώτηξεν ἔπειτα ἂν ξέρῃ ποῦ εἶνε φιλτίσι γιὰ νὰ φκιάσῃ τὸ παλάτ', ἐκεῖνο ἀρνοῦνταν καὶ ἔπειτα τὸ ἔβαλε διὰ τῆς βίας νὰ πάγῃ καὶ νὰ φέρῃ φιλτίσι, διότι ἄλλως θὰ τὸ ἔκοφτε τὸ κεφάλ'. Ἔφυγε τὸ παιδὶ καὶ πῆγε στὴ μάνα του καὶ τῆς τὰ εἶπε ὅλα αὐτά· ἐκείνη ἐστε-

νοχωρήθη καὶ τὸ εἶπε: ἐγώ, παιδί μου, μὲ τὰ μάγια μου θὰ σὲ γλυτώσω. Νὰ πάρ'ς 400 πρόβατα καὶ 40 φορτιὰ κρασὶ καὶ νὰ πᾷς εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον, ὅπου θὰ σὲ δείξω, καὶ νὰ τὰ σφάξῃς καὶ νὰ κάμῃς κομμάτια καὶ νὰ κάμῃς καὶ γοῦβες πολλὲς καὶ νὰ χύσῃς ἐκεῖ τὸ κρασὶ κι' ἔπειτα νὰ κρυφτῇς. Τότε θὰ κατεβοῦν πολλὰ πουλιὰ καὶ θὰ φᾶν τὰ πρόβατα καὶ ἔπειτα θὰ διψάσουν καὶ θὰ πιοῦν ἀντὶ νερὸ τὸ κρασὶ καὶ θὰ μεθύσουν καὶ τότε σὺ νὰ πᾷς νὰ τὰ πάρῃς, νὰ τὰ βάλῃς μέσα στὰ τσουβάλια. Καὶ τὸ παιδὶ ἔκαμεν ὅπως τὸ εἶπεν ἡ μάνα του καὶ τὰ 'πῆρε τὰ πουλιὰ καὶ τὰ πῆγε στὸ βασιλιᾶ. Ὁ βασιλιᾶς ἅμα τὰ εἶδε θαύμασε καὶ θέλησε νὰ τὸν δώσῃ τὴν καλλιτέρα κόρη τοῦ κόσμου ὡς γυναῖκα, καὶ τὸ ἔδωκε συστάσεις γιὰ νὰ πάῃ εἰς τὸ μέρος, ὅπου ἔγραφε· 'κεῖνο 'κίνησε γιὰ νὰ πάῃ καὶ στὴ στράτα βρῆκε ἕναν ὅπου εἶχε ἕνα σπαθὶ καὶ ἔκοφτε τὰ βουνὰ καὶ τὰ ἔφκιανε κάμπους καὶ τὸν λέγει τί μεγάλα πράγματα εἶνε αὐτὰ ὅπου κάμῃ· ἐκεῖνος· τὸν εἶπεν ὅτι πολὺ μεγαλήτερα κάμῃ ἕνας κυνηγός· τότε τὸν ἔδειξεν ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ κυνηγὸς καὶ τότε ἔγειναν σύντροφοι καὶ πήγαιναν μαζί. Στὸ δρόμο πάλιν βρῆκαν ἕναν, ὅπου εἶχεν ἀνοικτὸν τὸ στόμα του καὶ ἔπινεν ἕνα ποτάμι καὶ τὸ εἶπε πόσο μεγάλα πράγματα κατορθώνει· ἐκεῖνος τῷ εἶπεν ὅτι ἀνώτερα κάμνει ἕνας κυνηγός, καὶ ἀφοῦ τὸν ἔδειξεν ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ κυνηγὸς, ἔγειναν σύντροφοι καὶ πήγαιναν στὸ δρόμο μαζί. Προοδεύοντες ἀντάμωσαν ἕνα ἄλλον, ὁ ὁποῖος ἔκαμνε εἰς μίαν δρασκιλιὰ τόσο μέρος ὅσο ἔπρεπε νὰ τὸ κάμῃ ἄλλος εἰς ὀκτὼ ὥρες. Ἀφοῦ καὶ τοῦτον κατὰ τον ἴδιον τρόπον τὸν πῆρε μαζί του, καὶ ἐνῷ προχωροῦσαν πῆγαν εἰς ἕνα λάκκον, ὁ ὁποῖος εἶχε νερό, καὶ εἰς τὰς δύο ἄκρας ἦσαν μυρμήγκια, τὰ ὁποῖα δὲν μποροῦσαν νὰ περάσουν· τότε ὁ κυνηγὸς ἔβαλεν ἕνα ξύλον ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος ἕως τοῦ ἄλλου καὶ τὰ μυρμήγκια ἀπέρασαν καὶ κατόπιν τὸν εἶπαν· τί θέλεις νὰ σὲ δώσωμεν γιὰ τὸ καλὸ ποῦ μᾶς ἔκαμες; Ἐκεῖνος τὰ εἶπε: καὶ τί καλὸν νὰ περιμένω ἀπὸ σᾶς τὰ μυρμήγκια; Τότε ἐκεῖνα τὸν ἔδωκαν ἕνα ποδάρ' ἀπὸ ἕνα μυρμήγκι καὶ τὸν εἶπαν· ὅταν μᾶς χρειασθῇς νὰ τὸ κάψῃς καὶ θὰ ἔλθωμεν ὅλα. Ἔπειτα πηγαίνοντας βρῆκαν ἕνα κουφὶν ἀπὸ μελίσ' καὶ μίαν ἀρκοῦδα ἤθελε νὰ φάγῃ τὸ μέλι· τότε ὁ κυνηγὸς ἔρριψε καὶ ἐσκότωσε

τὴν ἀρκοῦδα, αἱ μέλισσες τὸ εἶπαν τί καλὸ θέλει νὰ τὸν κάμουν καὶ αὐτὸς τὲς εἶπε τί καλὸν μποροῦν νὰ τὸν κάμουν αἱ μέλισσες, καὶ ἀμέσως τὸν ἔδωκαν ἕνα φτερὸν καὶ τὸν εἶπαν ὅταν τὲς χρειασθῇ νὰ τὸ κάψῃ καὶ θὰ ἔλθουν. Καὶ προχωροῦντες ἔφτασαν εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον, ὅπου ἦτο ἡ εὐμορφωτέρα τοῦ κόσμου, ἡ ὁποία ἦτο βασιλοπούλα καὶ κάθουνταν μέσα εἰς ἕνα τρανὸ παλάτι, καὶ ἅμα ἦλθεν εἶπε τὸν βασιλέα νὰ τοῦ δώσῃ τὴν θυγατέρα του· ὁ βασιλιᾶς τὸν εἶπε θὰ τὴν δώσῃ, ἂν θὰ κάμῃ αὐτὰ ὅπου θὰ τὸν εἰπῇ. Καὶ πρῶτα τὸν εἶπε ὅτι θὰ βάλῃ ἕνα δακτυλίδι 300 βήματα μακρυὰ καὶ ἂν θὰ περάσῃ ἀπὸ μέσα τὸ μολὺβ' τότε θὰ τὴν πάρῃ Οἱ ἄλλοι ἤρχισαν νὰ στενοχωρῶνται, ὁ κυνηγὸς ὅμως τοὺς ἔδωκε θάρρος ὅτι θὰ τὸ κάμῃ αὐτὸ καὶ ἀμέσως ἔβαλε τὸ δακτυλίδι καὶ ἀπέρασε τὸ μολύβι· ἔπειτα ὁ βασιλιᾶς εἶπε ἄλλο νὰ κάμουν : νὰ φάγουν 40 καζάντζα φαγὶ καὶ 40 καρβέλια ψωμί· ἀλλὰ γιὰ αὐτὸ ἦτο ἐκεῖνος, ὅπου εἶχε τὸ τρανὸ τὸ στόμα, ὁ ὁποῖος ἀμέσως ἔφαγε τὰ 40 καζάντζα καὶ τὸ ψωμί· ἔπειτα τοὺς εἶπε ἄλλο ὁ βασιλιᾶς : νὰ ἀπολύκῃ ἕνα λαγὸ καὶ νὰ φθάσουν εἰς ἕνα ὡρισμένο σημάδι μαζί· ἀλλὰ καὶ γιὰ αὐτὸ ἦτο ἐκεῖνος, ὅπου ἔκαμνε μακρυὰ δρασκέλια· καὶ ἀμέσως ἀπέλυσαν τὸν λαγόν, ὁ ὁποῖος εἶχε πλησιάσει εἰς τὸ σημάδι, ἐν ᾧ οὗτος ἔτρωγε ψωμί, ἀλλὰ ἀμέσως ἐσηκώθη καὶ διάκοψε τὸν λαγόν. Ἀλλὰ καὶ ἄλλο ὁ βασιλιᾶς τοὺς εἶπε : Θὰ ἀνακατώσῃ 30 κοιλὰ σιτάρι μὲ καλαμπούκι, μὲ βρίζα, μὲ κριθάρι καὶ μὲ ὅλα τὰ ἄλλα καὶ νὰ τὸ καθαρίσουν εἰς μιὰ βραδιά· τότε αὐτοὶ ἤρχισαν νὰ σκαντζάζουν καὶ ἤρχισαν νὰ καθαρνοῦν μόνοι τους, ἀλλὰ ὅταν καθαρνοῦσαν, ὁ κυνηγὸς ἐθυμήθηκε τὰ μυρμήγκια, ἀμέσως ἔκαψε τὸ πιτερὸν καὶ ἦρθαν χιλιάδες μυρμήγκια καὶ ἕως τὸ πρωῒ τὸ ἐκαθάρισαν. Ἅμα τὸ εἶδε ὁ βασιλιᾶς τὸ πρωῒ θαύμασε καὶ τοὺς εἶπε ἂν καὶ ἀκόμη ἕνα μπορέσουν νὰ κάμουν, θὰ τοὺς τὴν δώσῃ : νὰ τὴν βάλῃ μέσα εἰς τὰ ἄλλα τὰ κοριτσοι· καὶ ἂν μπορέσουν νὰ τὴν καταλάβουν, θὰ τὴν πάρουν. Αὐτὸς δὲν τὴν ἤξευρε καὶ ἤρχισε νὰ συλλογιέται καὶ ἐνῷ συλλογιοῦνταν, μιὰ μέλισσα τὸν ἐτσίμπησε εἰς τὸ μέτωπον· τότε αὐτὸς ἐθυμήθηκε τὲς μέλισσες καὶ ἀμέσως ἔκαψε τὸ πιτερὸ καὶ ἦλθε μιὰ μέλισσα καὶ τὸν ἠρώτησε τί θέλει, καὶ τὴν εἶπεν πῶς νὰ καταλάβῃ ποία εἶναι ἡ βασιλοπούλα καὶ τὸν εἶπε εἰς ὅποια θὰ καθίσω εἰς τὸ κεφάλι, ἐκείνη εἶναι, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὴν ἐγνώρισε καὶ ἐπὶ τέλους τὴν πῆρε καὶ πῆγε εἰς τὸ σπῆτί του, εἰς τὸν δρόμον τὸν κάθε ἕναν ἄφινε εἰς τὴν θέσιν του, καὶ τοιουτοτρόπως ἔζησε μετ' αὐτῆς ὅλην του τὴν ζωὴν καλῶς.

ΤΑ ΠΡΟΚΑΛΕΣΑΝΤΑ

ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΟΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗΝ ΑΜΥΝΑΝ ΑΙΤΙΑ

Ἡ Ἑλληνικὴ ἐνέργεια ὑπῆρχεν ἀνέκαθεν οὐδ' ἔπαυσέ ποτε ὑφισταμένη ὡς ἐκπολιτιστική. Διὰ τῆς διαδόσεως τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, διὰ τοῦ ἑλληνικοῦ ἐμπορίου ἀντεπεξήρχετο εἰρηνικῶς κατὰ τῶν ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων τεθέντων εἰς ἐνέργειαν βιαίων μέσων. Ἐν τούτοις ἡ εἰρηνικὴ αὕτη τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἄμυνα ἀπεδείχθη ἀνεπαρκὴς νὰ συγκρατήσῃ ἐς τὰ πάτρια τὰ ὑπὸ τῶν βουλγαρισυμμοριῶν σκληρῶς δοκιμασθέντα χωρία. Ἀθρόα ταῦτα πρὸ τοῦ κινδύνου τῆς ὁλοσχεροῦς καταστραφῆς ἠναγκάσθησαν νὰ προσποιηθῶσιν ὅτι προσέρχονται εἰς τὸ σχίσμα. Οὕτω κατὰ τὸ 1903 ἡ θέσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἦτο ὄντως δεινή. Οἱ Βούλγαροι ἄνευ ἀντιστάσεως, μεθυσθέντες ὑπὸ τῶν εὐκόλων των ἐπιτυχιῶν, λυσσωδῶς κατεδίωκον τοὺς ἐναπομείναντας πιστούς. Οἱ Ἕλληνες ἐπὶ τόσα ἔτη ἐν ὑπομονῇ ἀναμένοντες βελτίωσιν τῆς καταστάσεώς των τελείως εἶχον ἀπελπίσῃ. Ἡ Τουρκία καίπερ συνιστῶσα αὐτοῖς πάντοτε ὑπομονὴν οὐδὲν ἐνεργὸν ὑπὲρ αὐτῶν ἐλάμβανε μέτρον. Ἀντὶ πάσης δ' ἄλλης περιγραφῆς τῶν δεινοπαθημάτων τῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν παραθέτομεν στατιστικὴν τῶν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐνόπλου βουλγαρικῆς ἐνεργείας ἑλληνικῶν θυμάτων.

Χρόνος	Βιλαέτ. Θεσσαλονίκης	Βιλαέτ. Μοναστηρίου
1897—Φεβρουαρίου 1903	*94*	*134*
Φεβρ. 1903—Νοεμβρ. 1904	*157*	*133*
Νοέμβρ. 1904—Δεκεμβρ. 1905	*280*	*277*
1906	*208*	*157*
Ἰανουαρίου—1 Ἰουλίου 1907	*57*	*36*
	796	*737*
Ἐν ὅλῳ	*1533*	

Τύποις Ἀποστολοπούλου

Σημειωτέον ὅτι μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 1905 τὰ ἐγκλήματα ταῦτα διεπράχθησαν ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐκ μέρους τῶν Ἑλλήνων ἀντιστάσεως.

Ἡ Εὐρώπη τέλος τὴν ὑπομονὴν τῶν Ἑλλήνων ἐκλαμβάνουσα ὡς ἀδυναμίαν καὶ δουλοφροσύνην, κατεδίκαζεν αὐτοὺς ὡς συμπράττοντας μετὰ τοῦ δυνάστου κατὰ τῶν ἐλευθερωτῶν.

Μόνη εἰς τὰς κατηγορίας ταύτας ἀπάντησις ἔστω ὅτι μόνον ἀπὸ τῆς 1 Μαρτίου 1906—1 Ἰουνίου 1907 ἔγιναν, κατ' αὐτὴν τὴν ἐπίσημον στατιστικὴν τοῦ Χιλμῆ πασᾶ,
συμπλοκαὶ μὲν Ἑλληνικῶν σωμάτων πρὸς Τουρκικὸν στρατὸν 46, ἐφονεύθησαν δὲ κατ' αὐτὰς Ἕλληνες 218.

Ὡραία σύμπραξις καὶ συμμαχία!

Ὁ ἀποκλεισμὸς πάντων σχεδὸν τῶν Ἑλλήνων Μητροπολιτῶν, αἱ ἐξορίαι προκρίτων Ἑλλήνων ἐκ Μοναστηρίου, Καστορίας καὶ Βερροίας, αἱ ἐπὶ τῇ ἐλαχίστῃ βουλγαρικῇ ἢ ρουμανικῇ συκοφαντίᾳ ἀθρόαι φυλακίσεις Ἑλλήνων, πάντα ταῦτα δεικνύουσι σαφῶς τὴν ἀπέναντι τοῦ Ἑλληνισμοῦ στάσιν τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως· ἐὰν κατεδίωξε πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς Ἑλληνικῆς ἐνεργείας τοὺς Βουλγάρους, ἔπραξε τοῦτο, διότι μ ό ν ο ν α ὐ τ ο ὶ διετάρασσον τὴν τάξιν, δὲν ἠδύνατο δὲ φυσικῶς νὰ καταδιώξῃ τὰ θύματα, οἷα ἦσαν τότε οἱ Ἕλληνες, ὡς ἐκ τῶν παρατεθέντων πινάκων καταφαίνεται. Ἀλλὰ τότε μὲν οὐδεμίαν παρέσχε προστασίαν εἰς τοὺς Ἑλληνικοὺς πληθυσμούς, οἵτινες ἐγκαταλειφθέντες ἠναγκάσθησαν, μέγα τοὐλάχιστον μέρος αὐτῶν, νὰ προσχωρήσωσιν εἰς τὸ σχίσμα. Ἅμα δ' ὡς εἶδεν ἡ Τουρκία τὴν ἑλληνικὴν Ἄμυναν γεννηθεῖσαν ἐκ τῆς ἀπογνώσεως καὶ ἐνισχυθεῖσαν, ἀκολουθοῦσα τὴν αἰωνίαν πολιτικὴν αὐτῆς, τῆς διαιρέσεως τῶν χριστιανῶν καὶ τῆς διὰ τῆς διαιρέσεως ἐξασθενήσεως αὐτῶν, μετὰ λύσσης μὲν ἐκτύπησεν, ὡς ἀνωτέρω ἐμφαίνεται, τοὺς Ἕλληνας, μετὰ στοργῆς δὲ ἐνεκολπώθη τὴν ρουμανικὴν προπαγάνδαν, ὅπως ἐξασθενήσῃ τὸν Ἑλληνισμόν.

Ἡ μόνη συνεπῶς διέξοδος ἦτο ν' ἀντιτάξωσιν οἱ ἴδιοι, ἀφιέμενοι εἰς τὰς ἰδίας δυνάμεις, ἄμυναν κατὰ τῶν ἐπιδρομέων. Αὕτη κυρίως ἤρξατο τὸ θέρος τοῦ 1904.

Οἱ ἐμμένοντες ἔτι μεθ' ὅλας τὰς σφαγὰς καὶ μεθ' ὅλην τὴν ἐπὶ

τῶν κεφαλῶν αὐτῶν ἐπικρεμαμένην ἀπειλὴν καὶ βεβαίαν τιμωρίαν ἱκέτευον νὰ ληφθῇ πρόνοιά τις ὑπὲρ αὐτῶν. Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἐκώφευε, πεποιθυῖα ὅτι ἡ Εὐρώπη, ἥτις εἶχεν ἤδη ἀναλάβῃ τὴν εὐθύνην τῆς βελτιώσεως τῆς ἐν Μακεδονίᾳ καταστάσεως, θὰ ἀνελάμβανε τὴν προστασίαν τῶν Ἑλληνικῶν πληθυσμῶν. Ἀπὸ τοῦ θέρους τοῦ 1904 ἤρχισαν ἤδη μεμονωμένα κρούσματα ἀμύνης ἐκ μέρους

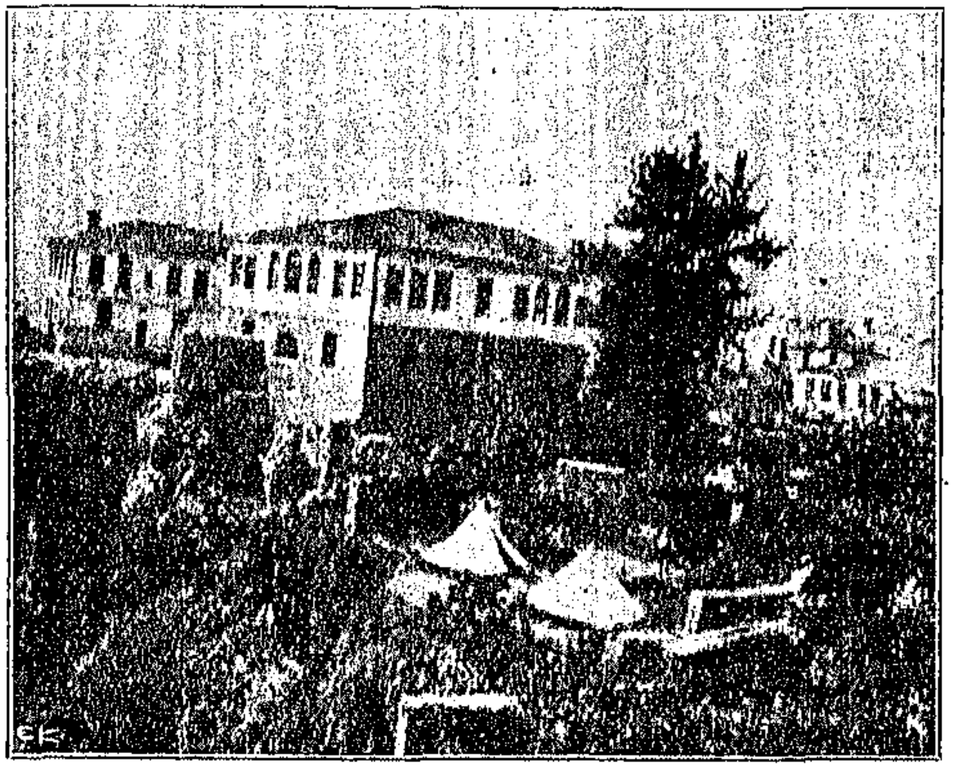

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΕΔΕΣΣΗΣ

τῶν Ἑλλήνων τῆς Μακεδονίας. Ὀλίγοι φιλοπάτριδες ἄνδρες ἠσθάνθησαν φλέγον αὐτοὺς τὸ αἴσθημα τοῦ καθήκοντος ἀπέναντι τῶν σφαζομένων ὁμοφύλων. Καὶ μεταξὺ αὐτῶν ἡ εὐγενὴς μορφὴ τοῦ Παύλου Μελᾶ. Ἔδει νὰ ἀνανεωθῶσιν οἱ χαλαρωθέντες δεσμοὶ μεταξὺ τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῶν ἐγκαταλελειμμένων Μακεδόνων καὶ νὰ συσφιγχθῶσιν· ἡ σύσφιγξις αὕτη ἀπήτει θυσίας, ἀπήτει αἷμα. Καὶ ὁ Παῦλος Μελᾶς προσέφερε τὸ τίμιον αἷμά του. Ὁ σκοπὸς ἐπετεύχθη· οἱ τέως ἄνευ ἀντιστάσεως φρονεύμενοι Ἕλληνες ἔλαβον τὰ ὅπλα καὶ ταχέως ἔδειξαν τί δύναται τὰ πράξῃ καὶ τί δυνάμεις ἔχει

ὁ Μακεδονικὸς Ἑλληνισμός. Οἱ μιμηταὶ τοῦ Μελᾶ δὲν ἔλειψαν· ἄνδρες ἐκ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος ἔσπευσαν εἰς τὴν ἱκετήριον ἔκκλησιν τῶν ἐγερθέντων ἤδη ἀδελφῶν των. Οὕτω ἐδημιουργήθη ἡ Μακεδονικὴ Ἄμυνα.

Τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς εἶναι καὶ τυφλῷ δῆλα. Πρωτίστως ἐσταμάτησεν ἡ ὁρμὴ τῆς βουλγαρικῆς ἐπιδρομῆς· ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἔπαυσεν ἡ εἰς τὸ σχίσμα βία προσχώρησις. Δὲν ὑπάρχει παράδειγμα χωρίου προσελθόντος ἐς τὸ σχίσμα ἐν περιφερείᾳ, ἐν ᾗ ἤδη εἶχε γίνει ἔναρξις τοῦ ἀμυντικοῦ ἀγῶνος.

Δεύτερον ἐνεθάρρυνε καὶ ἐνίσχυσε τοὺς ἐν τοῖς κέντροις ἐναπομείναντας πιστοὺς τοῖς πατρίοις. Ἐν Μοναστηρίῳ (Βιτωλίοις), Ἐδέσσῃ (Βοδενοῖς), Γευγελῇ, Στρωμνίτσῃ, Γουμέντζῃ κτλ. ἡ ἐνίσχυσις εἶναι τοιαύτη, ὥστε, ἐνῷ πρότερον πεφοβισμένοι δὲν ἐτόλμων νὰ δηλώσωσι φανερὰ τὴν ἐθνικότητά των, ἤδη οὐ μόνον διαδηλοῦσιν ἐπιδεικτικῶς τὰ ἑλληνικὰ αὐτῶν αἰσθήματα, ἀλλὰ καὶ τὸ θάρρος αὐτῶν ἀπέναντι τῶν συνοίκων των Βουλγάρων εἶναι τοιοῦτον, ὥστε οὗτοι διῃρημένοι, ἀποτεθαρρημένοι, κατανοήσαντες οἱ πλεῖστοι τὴν διάψευσιν τῶν ἐλπίδων, ἃς τοῖς ἐνέπνευσαν ὀλίγοι τινὲς ἐκμεταλλευταί, ἀπέχουσι πάσης προκλήσεως. Ἀλλά, ὅπερ καὶ σπουδαιότερον, πλεῖστοι τῶν βίᾳ ἀποσχισθέντων τῶν πατρίων, βαθμηδὸν καὶ ἐφ' ὅσον ἡ ἑλληνικὴ ἀμυντικὴ ἐνέργεια ἀπαλλάσσει αὐτοὺς τῆς βουλγαρικῆς τρομοκρατίας, ἐπανέρχονται εἰς τὰ πάτρια· ἐν δὲ τοῖς πλείστοις κατὰ τὸ φαινόμενον σχισματικοῖς ἀκόμη χωρίοις ὑπάρχει μὲν ἡ διάθεσις τῆς ἐπανόδου, ἀλλὰ ἡ παρουσία τῶν πάντοτε πολυπληθῶν ὑφισταμένων βουλγαρικῶν συμμοριῶν καὶ ἡ ὕπαρξις ἐν ἑκάστῳ χωρίῳ ἀντιπροσώπων τοῦ κομιτάτου, αὐτῶν μὲν τῶν ἰδίων ποριζομένων ἄρθονα ὠφελήματα, τοῖς λοιποῖς δὲ ἐπισειόντων τὸ φόβητρον τῆς διὰ τῶν συμμοριῶν τιμωρίας, ἀναγκάζουσιν αὐτούς, ὅπως ἀναβάλωσιν εἰς εὐθετωτέραν στιγμὴν τὴν ἐκδήλωσιν τῶν αἰσθημάτων αὐτῶν.

Τέλος ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν ἑλληνικῶν σωμάτων, οὐδαμῶς ἐπιβαρυνόντων τοὺς πτωχοὺς χωρικούς, ἀλλὰ τοὐναντίον προστατευόντων, αὐτούς, καὶ τῶν ἀπηνῶς φορολογούντων αὐτοὺς βουλγαρικῶν τόσον ἐγένετο καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς βουλγαρίζοντας ἔτι καταφανής, ὥστε ἁπανταχοῦ τῆς Μακεδονίας οἱ κάτοικοι ἀρνοῦνται νὰ πληρώσωσι τοὺς βίᾳ ἐπιβαλλομένους φόρους· ἡ στέρησις δὲ τῶν πόρων τούτων τοσοῦτον παρέλυσε τὰς βουλγαρικὰς ἐνεργείας, ὥστε ἐπεζήτησαν ἀντιστάθμισμα εἰς τὴν ἀπηνῆ φορολογίαν τῶν ἐν Βουλγαρίᾳ καὶ Ἀνατολ. Ῥωμυλίᾳ ἑλληνικῶν πληθυσμῶν, ἀναφανδὸν διενεργουμένην, καὶ προὐκάλεσαν κατὰ τὸ πλεῖστον τὴν ὑποκίνησιν ταραχῶν καὶ διωγμοῦ ἐναντίον τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων, ὅπως διὰ τοῦ μέσου τούτου ἥ τε Βουλγαρικὴ Κυβέρνησις καὶ ὁ Βουλγ. λαὸς αὐξήσωσι τὰς εἰς τὰ Κομιτάτα χορηγίας καὶ ἐπιτρέψωσιν οὕτω δραστηριωτέραν ἐνέργειαν αὐτῶν.

Ἀπὸ γενικωτέρας ἀπόψεως ἡ ἐνέργεια ἡ Ἑλληνική, διεξαγομένη ὡς ἐκ τῶν στατιστικῶν τῶν ἐν ταῖς φυλακαῖς ὑποδίκων καὶ καταδίκων καταφαίνεται, κατὰ τὸ πλεῖστον, οὐχί, ὡς διϊσχυρίζονται οἱ φίλα τοῖς Βουλγάροις φρονοῦντες, ὑπὸ τῶν ἐξ Ἑλλάδος προσελθόντων, ἀλλ' ὑπ' αὐτῶν τῶν αὐτοχθόνων Ἑλλήνων Μακεδόνων, διήνοιξε πολλῶν τέως ἐν τῇ πλάνῃ εὑρισκομένων πολιτικῶν καὶ δημοσιογράφων Εὐρωπαίων τοὺς ὀφθαλμούς, ἔπεισε καὶ θὰ πείσῃ ἔτι τοὺς ἐκ πλάνης ἢ ἐκ συμφέροντος ἰσχυριζομένους ὅτι τὸ κρατοῦν ἐν Μακεδονίᾳ στοιχεῖον εἶνε τὸ Βουλγαρικόν, ἔπεισε. λέγω, ὅτι ἀναμφισβήτητός ἐστιν ἡ ὑπεροχὴ τοῦ Ἑλλην. στοιχείου ἐν Μακεδονίᾳ.

Τὴν ὑπεροχὴν ταύτην, πιστοποιουμένην ἀπὸ πολλοῦ ὑπὸ τῶν στατιστικῶν τῶν ἐν Μακεδονίᾳ Ἑλληνικῶν καὶ βουλγαρικῶν σχολείων, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ πεισθῶσιν οἱ μὴ ἔχοντες τὴν θέλησιν καὶ τὸ συμφέρον νὰ πεισθῶσι, πιστοποιεῖ ἤδη ἐμφαντικώτερον ἡ καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν Βουλγάρων ὁμολογουμένη, χάρις εἰς τὴν ἀμυντικὴν Ἑλληνικὴν ἐνέργειαν, ἐνίσχυσις μὲν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, κατάπτωσις δὲ τῆς ἐπεισάκτου βουλγαρικῆς προπαγάνδας. Ἂν ἄλλοτε τὸ Μακεδονικὸν ζήτημα συνεζητεῖτο ἐν Εὐρώπῃ ὡς ζήτημα κυρίως Τουρκίας καὶ Βουλγαρίας, ἤδη καὶ οἱ μᾶλλον δυσμενῶς τῷ Ἑλληνισμῷ διακείμενοι δὲν δύνανται νὰ ἀρνηθῶσιν ὅτι μέγιστος παράγων ἐν πάσῃ μελλούσῃ ὁριστικῇ ἢ προσωρινῇ λύσει τοῦ ζητήματος ἔσται ἡ θέλησις τῶν Ἑλλήνων Μακεδόνων· πᾶσα ἀντιστρατευομένη ἢ ἀ-

διαφοροῦσα πρὸς τὴν θέλησιν ταύτην λύσις ἔσται ἀπαράδεκτος καὶ ἀπραγματοποίητος.

Εἰς τοὺς ἐπιμένοντας δὲ ἀκόμη ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ ἐν Μακεδονίᾳ ἐνέργεια ὀφείλεται εἰς τὰς ἐξ Ἑλλάδος ἐνεργείας καὶ εἶνε ξένη πρὸς τὴν χώραν, ὑπομιμνήσκομεν ὅτι ἐνέργεια ἐν οἱαδήποτε χώρᾳ μὴ βασιζομένη ἐπὶ τῶν αἰσθημάτων τοῦ ἰθαγενοῦς στοιχείου, ἀλλὰ ἐπείσακτος καὶ τεχνητή, εἶνε ὑνησιγενής. Ἂν Ἕλληνές τινες ἐκ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος ἢ ἐξ ἄλλων Τουρκικῶν ἐπαρχιῶν ἔσπευσαν ἀρωγοὶ εἰς τὴν φωνὴν τῶν σφαζομένων Ἑλλήνων τῆς Μακεδονίας, οὗτοι προφανῶς θὰ ἦσαν τελείως ἀνίσχυροι καὶ νὰ ζήσωσι κἂν ἐν τῇ ξένῃ πρὸς αὐτούς, ὡς διϊσχυρίζονταί τινες, χώρᾳ, πολλῷ δὲ μᾶλλον νὰ φέρωσι τὰ κολοσσιαῖα ἀποτελέσματα, ἅτινα αὐτοὶ οἱ Βούλγαροι ὁμολογοῦσιν. Ἐπείσακτος καὶ διὰ τοῦ χρήματος μόνον συντηρουμένη προπαγάνδα, ξένη δὲ πρὸς τὰ αἰσθήματα τῶν κατοίκων ἔχει ἀποτελέσματα, οἷα ἔσχεν ἡ ῥουμανικὴ προπαγάνδα, ἡ ἐπὶ δεκάδας ἐτῶν ἑκατομμύρια ὅλα δαπανήσασα, διὰ νὰ παρίσταται σήμερον εἰς τὴν διάλυσιν ὅλων τῶν πλασθέντων ὀνείρων εἰς τὴν πρώτην πνοὴν ἐναντίου ἀνέμου.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ **Χ.**

ΕΛΛΗΝΟΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΝ ΗΡΩΙΟΝ

Δὲν εἶν' αὐτοῦ ἡ πατρίδα Σας
Μυρτυρικές μου ἐλπίδες
Ὅσες καρδιές ἐδῶ χτυποῦν
Εἶνε γιὰ Σᾶς πατρίδες.

Σπῦρος Ι. Μαυδούκας

ΦΩΤΙΟΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΚΟΡΥΤΣΑΣ

δολοφονηθεὶς τῇ 9 Σεπτεμβρίου 1906 ὑπὸ ὀργάνων τῆς Ῥουμανοβουλγαρικῆς προπαγάνδας πλησίον τοῦ χωρίου Μπρατβίστα.

ΠΑΥΛΟΣ ΜΕΛΑΣ[1]

Λήγοντος τοῦ 1904 ὁ κατὰ τοῦ Μακεδονικοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀνόσιος βουλγαρικὸς πόλεμος εἶχε λάβει τὸν ἐπικινδυνωδέστερον ἑαυτοῦ χαρακτῆρα. Τὰ μεγάλα εὐρωπαϊκὰ Κράτη, παντοῖα συμφέροντά των καὶ ποικίλους πολιτικοὺς συνδυασμοὺς ἐπιδιώκοντα ἢ ἐξυπηρετοῦντα, ἔτριβον τὰς χεῖρας εὐφρυσύνως πρὸ τῆς θέας τοῦ αἵματος, τῶν σαρκῶν καὶ τῶν κρανίων, τὰ ὁποῖα οἱ Βούλγαροι ἔχυνον, ἔσχιζον καὶ διερρήγνυον εἰς βάρος τῶν Μακεδόνων, τῆς ἐλευθερίας των καὶ τῶν τιμαλφεστέρων δικαίων τῆς φυλῆς τῶν Ἑλλήνων. Οἱ Βούλγαροι, εὐγνώμονες πρὸς τὰς Δυνάμεις, εἴρωνες καὶ ἀσεβεῖς πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τὰς ἀνάγκας τοῦ πολιτισμοῦ, ὑπείκοντες εἰς τὰ ἔνστικτα τῆς φυλῆς των καὶ ἄφρονες ἐν τῇ βαρβάρῳ ἀντιλήψει τῶν πολιτικῶν των ἀναγκῶν, ἤρχισαν πιστεύοντες ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς ὄντως περιέπεσεν εἰς ἀδυναμίαν καὶ ὅτι τὸ Μακεδονικὸν πρόβλημα ὁριστικῶς θὰ ἐλύετο ὑπὲρ αὐτῶν, ἂν ἐνέτεινον ὀλίγον τὴν ἐνέργειαν τοῦ δολοφονικοῦ των ἐγχειριδίου, τὴν δύναμιν τῶν βομβῶν των καὶ τ' ἀποτελέσματα τῆς θηριωδίας των.

Αἴφνης ἀνεφάνη ὁ Μελᾶς.

Εἶχεν ἀπέναντί του τὰς εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις, τὴν Τουρκίαν, τὴν Βουλγαρίαν, τὰ Κομιτάτα. Τιτὰν καιὰ τὸ αἴσθημα, Ἡρακλῆς καιὰ τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς, Ἰησοῦς ἐν τῇ φιλανθρωπίᾳ του, ὕψωσε τὴν κεφαλὴν καὶ ἀδιάφορος πρὸς τὴν οἰκογένειαν, ἀδιάφορος πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, ἀδιάφορος πρὸς τὸ στάδιόν του, καὶ ἀδιάφορος πρὸς τὴν ζωήν, ἥρπασε τὸν κεραυνόν, διὰ νὰ διαλύσῃ τὴν ἐθνικὴν σκοτίαν. Εἶχε πράγματι πολλοὺς ἀντιπάλους. Ἐπίστευεν ὅμως ἀσαλεύτως εἰς ἕνα σύμμαχον: εἰς τὴν ἐξέγερσιν τοῦ ἐθνικοῦ ἐνστίκτου τῶν ἀπὸ Σκάρδου μέχρι Κύπρου Ἑλλήνων. Τὸν σύμμαχον τοῦτον ἐπιζητῶν

[1] Ἴδε εἰκόνα ἐν σελ. 141.

νὰ συναντήσῃ, μὲ πίστιν ἔνθεον πρὸς τοῦτον φερόμενος, διεσκέλισε βουνά, ποτάμια, δάση. Ἡ Εὐρώπη συνωφρυώθη. Ἡ Τουρκία ἀνησύχησεν. Ἡ Βουλγαρία ἐταράχθη. Τὰ Κομιτάτα συνεκινήθησαν. Πάντες εἶχον συνηθίσει βλέποντες τὸν Ἑλληνισμὸν κοιμώμενον καὶ αὐτοκτονοῦντα. Δὲν ἠδύναντο νὰ ἐξηγήσουν τί ζητεῖ ὁ Μελᾶς εἰς τὴν Στάτιτσαν. Τὸ ἐνόησαν ὅτε τὴν 13ην Ὀκτωβρίου 1904 καὶ ἀκριβῶς τὴν στιγμήν, καθ' ἣν ἐκεῖνος παρέδιδεν ἐν Κυρίῳ τὸ πνεῦμα, ἐνεφανίσθη πάλλευκος ἐκ συγκινήσεως ἀλλ' ὁριστικῶς ἀνανήψας, ὁ μέγας σύμμαχος καὶ ἀντιλήπτωρ τοῦ πεσόντος.

Ν.

ΕΙΣ ΠΑΥΛΟΝ ΜΕΛΑΝ

Παρθενικέ, ποῦ χαίρεσαι τὴν ὑψηλὴν γαλήνη καὶ πλάγιασες κρυφός,
δὲν θὰ μπορέσῃ ἡ σκέψι μας νὰ 'ρθῇ νὰ σὲ κυττάξῃ
καθὼς κοιμᾶσαι γελαστὸς μέσα σὲ τόσο φῶς.

Φέγγει τὴ νύχτα ἡ ξαστεριὰ στοὺς δρόμους τοὺς μεγάλους
μήπως ὁ πλάνος, ποὖρχεται, διαβάτης τοὺς εὕρῃ,
ἀλλὰ καλλίτερα ὁδηγεῖ ἕνα καντῆλι τάφου
ποῦ ὁ σκοτωμένος τ' ἄναψε καὶ μᾶς ἀκαρτερεῖ.

Θαρθῇ ὁ Αἰτὸς ὁποῦ γυρνᾷ κατὰ τὸ μεσονύχτι
τὰ λαβωμένα ἁπλώνοντας ἀπάνω σου φτερὰ
κὰι θὰ γυρέψῃ ἀνασασμὸ καὶ θὰ γυρέψῃ μῖσος
ἀπ' τὸ κορμί σου νἄβγουνε σὰν ἄνθη αἱματηρά.

Τὴν ὥρα ποῦ στὸ χῶμά σου φέρνουν τὸ χαῖρε οἱ σκλάβοι
καὶ μπήγουν ὅρκους τὰ σπαθιὰ στὴ γῆς, ἂς σταλαχτῇ
σὲ λήκυθον τὸ δάκρυ των νὰ πιῇ ἡ ψυχὴ τοῦ Γένους
Χάρου φαρμάκι νὰ γενῇ καὶ νὰ σ' ἐκδικηθῇ...

Δὲν εἶσαι ἠχὼ τοῦ κόσμου αὐτοῦ, εἶσαι ἡ καθάρια στάλα
τῶν μακαρίων, ποῦ στῆς σκλαβιᾶς τὸ μυστικὸ σκολειὸ
μὲ τὸ ψαλτῆρι ἐθέριεψαν καὶ τὸ χρυσὸ στεφάνι
τῆς Ὑπερμάχου ἐφίλησαν καὶ πᾶν στὸ μακελειό.

Καλὸ ταξεῖδι ! Ἔσπειρες τὸ μῖσος καὶ προσμένεις.
Κι' ἐνῷ βουβὴ σὲ μύρεται, σὲ χαίρεται ἡ φυλή,
ἐσὺ ἀνεβαίνεις , Ὤμορφε, πρὸς τοὺς χοροὺς τῶν ἴσκιων
ποῦ κάνουν τόπο νὰ διαβῇς οἱ γέροι Ἁρματωλοί.

Ὀκτώβριος 1904

ΖΑΧ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

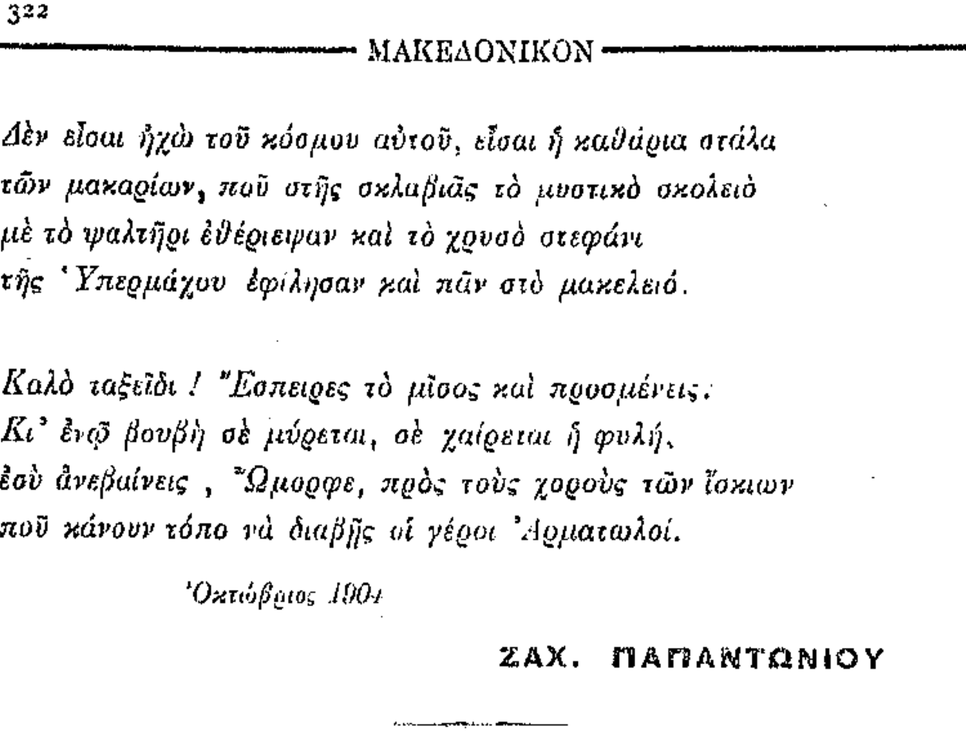

ΧΩΡΙΚΑΙ ΡΟΥΜΛΟΥΚΙΟΥ
ἐν τῷ σιδηροδρομικῷ σταθμῷ Γυδᾶ

ΣΚΙΑΙ ΚΑΙ ΟΝΕΙΡΑ

ΜΩΡΑΪΤΗΣ ΦΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Τῇ σκιᾷ τοῦ φιλτάτου μοι καπετὰν Μιχ. Μωραΐτη

ΠΡΟΣΦΩΝΗΜΑ

Θαρρῶ πῶς εἶνε ψέμματα, δὲν τὸ πιστεύω, ὄχι !
Πῶς πτῶμα σὲ πετάξανε ποιὸς ξέρει σὲ ποιὰ κώχη . . .
Ἄχ ! μαύρη, κρύα κατιχνιὰ πλακώνει στὴν καρδιά μου,
Ὅταν νεκρό, ἀκίνητο σὲ φαντασθῶ μπροστά μου
Ἐσένα, ποῦ τὸ ἄπειρο μ' ἕνα γλυκὸ φιλί του
Ἐκύλισε στὰ βάθη σου τὴ χάρι, τὴ ψυχή του ! . . .
Κρῖμα ! τ' ἀγνό, τ' ἀληθινὸ ποτὲ στὴ γῆ δὲ μένει·
Γοργοπερνᾷ σὰν ὄνειρο, σὰν ἄνοιξις πεθαίνει . . .

Γλυκέ μου φίλε, σβύστηκες σὰν λάμψι ἀπὸ τουφέκια !
Ποιὸς τῶλπιζε τὸν ἀετὸ τὸ ἔρπετὸ νὰ πνίξῃ,
Τὴν ἀστραπὴ τὸ σύννεφο, τὸν Ὄλυμπο παρέκει
Νὰ τὸν σκορπίσῃ ὁ βορρειᾶς μὲ λύσσα νὰ ξουφρίξῃ,
Ἡ κόλασι τὸν οὐρανό, τὸ βόλι τὸν αἰθέρα
Νὰ τὸν σωριάσῃ κατὰ γῆς ;... Ποιὸς τῶλπιζε τὴ μέρα
Νὰ τὴν νεκρώσῃ φύσημα καὶ βόλι τὴν καρδιά σου ;...
Ἂς μὴ θρηνῶ, τὰ δάκρυα εἶνε γιὰ σὲ κατάρα !

Θέλεις κραυγὴ πολεμικὴ καὶ μάχη καὶ ἀντάρα...
Πνοὴ τῆς νίκης σάρωσε τὴ φλογερὴ ψυχή σου,
Τὸ βόλι πῆρε τὴ ζωή, τὸ χῶμα τὸ κορμί σου
Κι' ὁλόλαμπρη ἀπόλαψεν ἡ Δόξα τ' ὄνομά σου !..

Ψέμματα εἶνε, ψέμματα ! Δὲν τὸ πιστεύω ἀκόμη
Πῶς σβύστηκες, πῶς χάθηκες, πῶς τὴ χρυσῆ ἀχτίδα

Ἡ γῆ στὰ βάρη της κρατεῖ, πῶς ρούφηξε τὸ χῶμα
Σκληρὰ τοῦ ρόδου τὴν πνοή, τὸ μνῆμα τὴν ἐλπίδα...

Ὄχι !.. Βαθειά μου ἀναζῆς !.. Βρῆκες βαθειά μου πάλι
Τὸ ζαφειρένιο οὐρανό, τὰ δροσερὰ βουνά σου,
Τῆς λαγκαδιές, τὰ δάση σου... Στὴ φτερωτή μου ἀγκάλη
Βρῆκες τὴ φλόγα, τὴ φωτιὰ τῆς μάχης, τὴ χαρά σου,
Τὸ κῦμα τοῦ Φαλήρου σου ποῦ ψιθυρίζει πέρα
Παληὸ τραγοῦδι χαρωπὸ ποῦνε τραγοῦδι νέο !..
Βρῆκες βαθειά μου τῆς ζωῆς τὸ πέλαγος τ' ὡραῖο
Μ' ἐλευθεριᾶς αἰθέρα...

ΑΙΣΜΑ Α΄.

Σπῦρό μου πιάσε με... Ἡ κεφαλή μου
Γλυκὰ στὰ στήθια σου ἂς ἀκουμβᾷ....
Πεθαίνω, χάθηκα, σβύνει ἡ πνοή μου,
Τὸ χάρο ἔννοιωσα στὰ σωθικά !

Βόλι μὲ θέρισε.. Μέσα βαθειά μου
Νοιώθω φτερούγισμα. Φεύγω ἀλλοῦ !
Ἄχ ! βρίσκω τάφο μου τὴ λαγκαδιά μου,
Ποῦ τάφος ἔγινε τόσου ἐχθροῦ !...

Ἀργὰ τὸ μέτρημα παύει θλιμμένη
Μέσα στὰ στήθια μου καὶ ἡ καρδιά,
Ποῦ τόσο ἐσήμαινε ἀντρειωμένη
Στὴν κάθε μάχη μας μὲ τὰ θερειά !...

Σὰν νὰ κατάλαβε τὸ θάνατό μου,
Σὰν νὰ μυρίστηκε λιβανωτό,
Ἔγινε σήμαντρο, ἄχ ! νεκρικό μου
Ποῦ ἦταν σάλπιγξ μου τόσον καιρό !...

Κι' αὐτὸ τὸ μάτι μου ποῦ τώρα σβύνει
Ἔκρυβε μέσα του φλόγα φριχτή !...

Ἀπὸ τὴ πρώτη του λάμψι ἐκείνη
Βαθειά του τίποτε πλέον δὲν ζῆ...

Μπρός μου προβάλλουνε δάση, ξαχοῦλες...
Τὰ βλέπω ὁ δύστυχος θολά, θολά...
Μοῦ ἐνθυμίζουνε νίκες, δροσοῦλες.
Ἂς τἄχα σύντροφο στὴ γῆ βαθειά !

Πάρε τὰ ὅπλα μου τὰ τιμημένα...
Μ' αὐτὰ μεγάλωσα καὶ ξεψυχῶ !
Μέσα στὰ σπλάγχνα τους τ' ἀντρειωμένα
Θὰ νοιώθῃς, Σπῦρό μου, νὰ σπαρταρῶ...

Εἶνε ἀγάπη μου, ψυχή, ἐλπίδα !
Στὰ χέρια τ' ἄνοιωσα μικρὸ παιδί...
Τότε κατάλαβα τί 'ναι πατρίδα,
Τότε κατάλαβα τί 'ναι ζωή !...

Ὅπλα μου, ταῖρι μου γλυκό, χαρά μου,
Νειότης μου ὄνειρο θεῖο, ἀγνό...
Ὤχ ! ἂς μπορούσατε μέσ' στὴν καρδιά μου
Νὰ ζῆτε αἰώνια σὰν νεκρωθῶ !...

Σπῦρό μου, πάρε τα !... Σβύν' ἡ πνοή μου,
Δὲν βλέπω... θόλωσε πειὰ ἡ ματιά,
Στὰ χείλη μου ἄνθισεν ἕνα φιλί μου·
Σκῦψε καὶ δρέψε το... Ἄχ !... ἔχε γειά !...

ΑΙΣΜΑ Β΄.

Ὁ Ἥλιος ἐβασίλεψε... Ὁ Μωραΐτης πάει !...
Ποιὸς ξέρει τί ἀπέραντες ἐκτάσεις χαιρετάει...
Κ' ἡ νύχτα ἡ πεντάμορφη ντυμένη μέσ' στὰ μαῦρα
Μὲ βῆμα ποῦ θὰ ζήλευε τὸ ὄνειρο, ἡ αὔρα,
Σιμώνει στὸ νεκρὸ ἀργά...Στὸ κάθε της τὸ βῆμα
Στέκει καὶ γύρω της τηρᾷ, ... τὸν ὕπνο τὸ στερνό του
Νὰ μὴν ταράξῃ προσπαθεῖ... Δειλὰ στὸ πέρασμά της
Τὰ λούλουδα προβάλλουνε ποιὸ πρῶτα νὰ προφτάσῃ

Νὰ τῆς προσφέρῃ εὐωδιά, μὰ οὔτε μιὰ ματιά της
Δὲν τὰ χωρίζει τὰ φτωχά· στὸν Μωραΐτη γέρνει
Καὶ στὴν ἀγνή της ἀγκαλιὰ γλυκὰ γλυκὰ τὸν πέρνει.
Τὸν περιχύνει μὲ δροσιὲς, φιλεῖ τὸ μέτωπό του!...
Ὁ ἄμοιρος στὰ στήθια της λιγάκι ἂς ἡσυχάσῃ
Πρὶν κοιμηθῇ στὸ μνῆμα . . .

Στέκει μπροστὰ στὸ λείψανο ἀμίλητος, κλαμμένος
Ὁ Σπῦρός του ἀκίνητος, χλωμὸς σὰν πεθαμένος
Καὶ μόνο μὲ τὰ χείλη του, ποῦ τρέμουνε, προδίνει
Πῶς τὸ φαρμάκι τῆς ζωῆς ἀκόμη καταπίνει . . . .
Μοιάζει λαμπάδα νεκρικὴ θαμπά, θαμπὰ ποῦ καίει.
Ἀναστενάζ' ἡ λάμψι της, τὸ φῶς της σιγοκλαίει!...

Ὤ! Μωραΐτη, φώναξε...Τὴ φλογερά σου ὄψι,
Ποῦ τοῦ σπαθιοῦ σου ὤμοιαζε τὴ φοβερὴ τὴν κόψι,
Δεῖξέ την στὸν ἐχθρὸ ξανά...Ἀνταμωμένοι πάλι
Ἂς γύρωμε περήφανα στῆς μάχης τὴν ἀγκάλη,
Ποῦ μᾶς προσμένει φλογερή!... Τ' ἀδέλφια πολεμοῦνε
Μπροστά μας, λίγο παρὰ κεῖ... Τοῦ κάκου θὰ ζητοῦνε
Νὰ μᾶς ἰδοῦν τὰ δύστυχα σὰν ἄλλοτε σιμιά τους...
Τοῦ κάκου θὰ μᾶς κράζουνε, τοῦ κάκου θὰ ποθοῦνε
Γιὰ νὰ μᾶς ἔχουν πλάϊ του ὅπως καὶ στὴν καρδιά τους!

Κ' ἐσένα ποῦ μὲ βάρτισες μ' ἀντρειωμένο χέρι,
Μέσα στῆς μάχης τὴ φωτιά, μὲ τὸ πλατὺ μαχαῖρι,
Ποῦ μ' ἔδειξες τὸν τύραννο καὶ μοῦπες μὲ λαχτάρα
Εἶνε τοῦ γένους μας ἐχθρός, ἀπάνω σου κατάρα
Βαρειὰ θὰ πέσῃ ἀτάραχος, ἂν ἴσως τὸν κυττάξῃς!...
Τὰ εἶπες καὶ ἐχύμηξες ταχὺς νὰ τὸν σπαράξῃς...
Ποῦ τὴν καρδιά σου μ' ἔδωκες τὸ θάρρος σου ἀκόμα
Ἄχ! θὰ σοῦ δώσω μοναχὰ χῶμα καὶ μόνο χῶμα!

Σκάφτει, πετᾷ τὴ μαύρη γῆ, τὰ σπλάγχνα της τὰ σχίζει.
Κάνει κρεββάτι μὲ ἀνθούς, μὲ δάφνες τὸ στολίζει

Καὶ σὰν μητέρα, ποῦ γλυκὰ στὴν κούνια κοιμισμένο
Ξαπλώνει τὸ παιδάκι της τὸ μυριοχαϊδεμένο,
Ἔτσι στὸ μνῆμα τὸ πικρὸ τὸν κλέφτη καταιβάζει
Καὶ τὰ δικά του ἅρματα στὸ πλάϊ του τὰ βάζει...

Ἐτέλειψε, σηκώθηκε... Τὸ πένθιμό του βλέμμα
Στὸ μνῆμα τὸ ἀκούμβησε... Στὸ μνῆμα ἕνα στέμμα!
Τοῦ Μωραΐτη τὸ σπαθὶ στὸ χέρι του τὸ πέρνει
Καὶ τὸ τουφέκι τὸ βαρὺ στὸν ὦμό του τὸ φέρνει.
Ρίχν' ἕνα βῆμά του μπροστὰ καὶ πίσω μιὰ ματιά του...
Μένει μπροστά του ἡ τιμή, στὸν πόλεμο χυμάει.
Τὴ Νίκη νοιώθει στὸ πλευρό, τὴ Δόξα χαιρετάει!..

ΑΙΣΜΑ Γ'. (Η ΜΑΧΗ)

Βαθὺ σὰν τὸν Ἅδη
Πλακώνει σκοτάδι,
Τὸ δάσος βουΐζει,
Μακρὰ τὸ ποτάμι μουγγρίζει,
Τ' ἀγέρι βογγᾷ.

Βροντᾷ τὸ τουφέκι
Στὸν λόγγο παρέκει,
Τὰ βόλια σφυρίζουν....
Κοράκια σωρὸ τριγυρίζουν
Καὶ κρώζουν βαρειά,..

Οἱ κλέφτες ὁρμοῦνε
Μπροστὰ προχωροῦνε,
Στὴν τόση ὁρμή τους
Θαρρεῖς πῶς πετοῦνε μαζύ τους
Αἰθέρες καὶ γῆ!..

Σὰν ἄγρια θηρία
Ἐχθροὶ μὲ μανία
Ἀπάνω τους γέρνουν...
Μαζή τους τὴν κόλασι σέρνουν
Κι' ἀντάρα βουβή!...

Καὶ σφίγγονται ὅλοι,
Μὲ βία τὸ βόλι
Βαθειά τους καρφώνουν...
Τὰ ὕψη θαρρεῖς μαλώνουν
Κι' ὁ Ἅδης φριχτά!...

Σὰν κύματα μαῦρα
Χτυποῦνται μὲ λαύρα
Βορειᾶς σὰ σφυρίζει....
Ὁ χάρος ἐκεῖ ἀρμενίζει
Κ' ἡ φρίκη πετᾷ!..

Ἡφαίστειο βράζει,
Τὴν πλάσι ταράζει,
Σὰν λάμια μουγγρίζει...
Ἄχ! αἷμα γιὰ λάβα σκορπίζει
Ποτάμι, θερμό!..

Τὸ φόνο χορταίνει,
Ἀναίσθητο μένει
Κι' αὐτὸ τὸ μαχαῖρι...
Μονάχα τ' ἀχόρταγο χέρι
Δὲν παύει σκληρό!..

Ὁ Σπῦρος μὲ λύσσα
Ὁρμᾷ ὁλοΐσα
Στὸ βάρβαρο πλῆθος
Κ' οἱ κλέφτες μ' ἀτρόμητο στῆθος
Μαζή του χυμοῦν...

Τι' ἄγριο βάθος
Μανίας, τί πάθος
Προδίν' ἡ ματιά τους !..
Δειλιοῦν οἱ ἐχθροὶ στὴ θεωριάτους
Καὶ φεύγουν, πετοῦν...

Μὰ ἔξαφνα γέρνει
Ὁ Σπῦρος καὶ φέρνει
Τὸ χέρι στὸ στῆθος...

Τὰ σπλάχνα του ὄχεντρες πλῆθος
Πῶς σχίζουν θαρρεῖ !..

Δαγκώνει τὸ χῶμα,
Ἀφροὺς ἀπ' τὸ στόμα
Καὶ αἵματα βγάζει...
Τὸ δάσος θρηνεῖ καὶ στενάζει
Βαρειὰ ἡ κοιλάς !..

Θολών' ἡ ματιά του
Κ' ἐνῷ στὴν καρδιά του
Τὸ αἷμά του πήζει,
Μιὰ λέξι γλυκὰ ψιθυρίζει,
Μιὰ λέξι «Ἑλλάς !..»

ΕΠΙΤΥΜΒΙΟΝ

Σ' αὐτὸ τὸ ἔρμο ἀκρογιάλι τῆς ζωῆς
Βουβὸ ἁπλώνεται τῆς λευθεριᾶς τὸ κῦμα !
Σ' αὐτὸ τὸ ἄχαρο, διαβάτη μου, τὸ μνῆμα
Κοιμοῦνται δυὸ παιδιὰ τῆς ἀστραπῆς...
Ἐδῶ τριγύρω τους, στὸν τάφο τὸ ψυχρό τους
Κἄτι πολὺ τρανὸ αἰθέρια φτερουγίζει
Καὶ μυστικὰ μὲ τ' ἀγεράκι ψιθυρίζει
Τοὺς πόθους, τοὺς παλμούς, τὴ σκέψι, τ' ὀνειρό τους,
Μὲ μιὰ λέξι φλογερή, τρανὴ ἁγία
Μακεδονία !..

ΑΙΜΙΛΙΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΔΗΣ

Μακεδονία 1905

ΠΑΝΤΕΛΗΣ Ο ΓΚΡΕΚΟΣ, ΚΑΠΕΤΑΝ ΝΙΚΟΤΣΑΡΑΣ

Εἰς ἀπάντησιν τῆς πρὸς τὴν Ἑλλάδα διακοινώσεως τῶν Δυνάμεων περὶ τῆς συμμετοχῆς τῶν ἐξ Ἑλλάδος ἐθελοντῶν εἰς τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα καὶ ὑποκινήσεως παρὰ ταύτης ἀπαντᾷ ἡ Μακεδονία διὰ τῆς θυσίας τῶν ἐκλεκτοτέρων τέκνων της.

Μετὰ τὸν Μητρούσην ἔρχεται ὁ ἐκ Στρωμνίτσης Παντελῆς νὰ διαπιστώσῃ διὰ τοῦ αἵματός του, ὅτι ἡ ἄμυνα δὲν εἶναι ὑποβολιμαία, ἀλλὰ τὴν διατηροῦν οἱ Μακεδόνες καὶ ἂν πᾶσα ἐξ Ἑλλάδος συνδρομὴ λείψῃ.

Ὁ *Παντελῆς ὁ Γκρέκος* εἶνε ἡ προσωποποίησις τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος καὶ τῶν φάσεων, ἃς ἔλαβεν ἀπὸ τῆς ψευδεγέρσεως τοῦ 1903 κατὰ τῆς τυραννίας τῶν Τούρκων, τῆς κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου ἐπιθέσεως εἶτα, τῆς ἀντιλήψεως εἶτα τῶν Μακεδόνων, ὅτι οἱ Βούλγαροι δὲν ἦσαν ἐλευθερωταί, ἀλλὰ τρομοκράται ἐργαζόμενοι δι' ἴδια συμφέροντα, τῆς ἐξεγέρσεως εἶτα τῆς ἑλληνικῆς συνειδήσεώς των, καὶ ἐκείνων ἀκόμη, οἵτινες, πλανηθέντες ἐκ τῶν πρώτων δελεαστικῶν ὑπὲρ ἐλευθερίας λόγων συνειργάσθησαν καὶ ἐφανατίσθησαν εἰς τὸ Βουλγαρικὸν ἔργον τῆς αὐτονομίας τῆς Μακεδονίας διὰ τῶν Μακεδόνων.

Ὁ *Γκρέκος* ! Ἡ προσωνυμία, δι' ἧς οἱ συμπολεμισταί του Βούλγαροι ἀπεκάλουν τὸν Παντελῆν, χαρακτηρίζει τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ εἰς τὰ βορειότατα ἀκόμη τμήματα, καὶ τὴν ἀνάγκην, ἣν εἶχον διὰ τῶν Γκρέκων (τῶν Ἑλλήνων) νὰ ἐπηρεάσωσι τὸ τμῆμα ἐκεῖνο τῆς Στρωμνίτσης καὶ Πετρίτς, τὸ ὁποῖον, καίτοι εἰς ἐλαχίστην ἐπικοινωνίαν μετὰ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος, καίτοι ἀποκεκομμένον αὐτῆς δι' ἐκτάσεως Μακεδονοφώνων καὶ πλησιέστατα τῶν Βουλγαρικῶν συνόρων, διετήρησε πάντοτε ἑλληνικὰς παραδόσεις, ἑλληνικὴν συνείδησιν. Τί σημαίνει δι' αὐτοὺς ἡ γλῶσσα, ὅταν αἰσθάνωνται τὸ αἷμά των *ἑλληνικόν* ; Βορειότερον ἔτι κεῖται τὸ Μελένικον, ὅπερ, καίτοι πνιγόμενον ἐν τῷ μέσῳ σλαυοφώνου πληθυσμοῦ, διετή-

φησε πάντοτε τὴν ὑπερηφάνειαν τῆς ἐκ Βυζαντινῶν καταγωγῆς του. Ἂς προσέξουν οἱ ξένοι εἰς τὴν ἑλληνικωτάτην μορφὴν τοῦ νέου Μακεδονικοῦ ἥρωος, καὶ ἂς ὁμολογήσουν, ἂν δύνανται, ἄν, καὶ ὅταν καὶ μετὰ τῶν Βουλγάρων συνειργάζετο καὶ ὅταν σλαυιστὶ μετ' αὐτῶν διελέγετο, δὲν ἐδικαιοῦντο νὰ δυσπιστῶσι πρὸς αὐτόν.

Καὶ ἐν τούτοις ἠναγκάσθησαν νὰ τὸν ἀνακηρύξουν ἀρχηγὸν οἱ ἴδιοι ὑπὸ τὸν περιμισμένον Τσερναπέφ, νὰ τὸν ἀνέχωνται ὡς τοιοῦτον καὶ ὅταν ὑπερήσπιζε τοὺς ἐντοπίους Ἕλληνας, ἐφ' ὧν ἐξήσκει γόητρον, νὰ τὸν προσκαλέσουν εἰς Σόφιαν μόλις ἀνεφάνησαν τὰ ἑλληνικὰ σώματα καὶ νὰ τὸν πληρώσουν περιποιήσεων.

Ἀλλὰ τὸ αἷμα νερὸ δὲν γίνεται!

Ὁ *Παντελῆς* ἓν μόνον ὄνειρον εἶχε: νὰ ἴδῃ τὴν Ἑλλάδα, νὰ ἀναβῇ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, εἰς ἣν συγκεχυμένως ἐγνώριζεν ἐξ οἰκογενειακῶν παραδόσεων, ὅτι ἠγωνίσθη ὁ πρόπαππός του κατὰ τὸ 21! *νὰ βάλῃ τὴν φουστανέλλα!*

Καὶ τὸ ὄνειρόν του τὸ ἐξεπλήρωσε.

Ναί· ἦτο μεταξύ μας πρό τινος ἔνθους καὶ εὔχαρις, ἀλλὰ καὶ νοσταλγῶν διὰ τὴν πατρίδα του, τὴν δὶς δούλην, εἰς τοὺς Τούρκους καὶ εἰς τοὺς Βουλγάρους, καὶ ἀγανακτῶν ὅτι συμετέσχε καὶ αὐτὰς τῆς πρώτης ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἐξεγέρσεως, ἔσπευσε νὰ ἐκδικηθῇ τοὺς πρώην συντρόφους του διὰ τὰ κακά, τὰ ὁποῖα ἐν ὀνόματι τῆς ἐλευθερίας ἐπεσώρευσαν εἰς τὴν πατρίδα του.

Δὲν εἶχεν ἀνάγκην σώματος· εἶχε πεποίθησιν εἰς ἑαυτὸν καὶ εἰς τὸν ἐνδόμυχον Ἑλληνισμὸν τῶν σλαυοφώνων πληθυσμῶν. Ἐγνώριζεν ὅτι, ὡς αὐτός, διὰ νὰ σώσῃ τοὺς συγγενεῖς του, καὶ ἄλλοι ἐβοήθουν τὸ Βουλγαρικὸν ἔργον, καὶ ὅτι θὰ ἀπετάσσοντο αὐτῷ εὐθὺς ὡς ἔβλεπον τὴν παραμικρὰν ὑποστήριξιν.

Μὲ τὴν πεποίθησιν αὐτὴν ἀνεχώρει πρὸ δύο μηνῶν ἐξ Ἑλλάδος καὶ τάχιστα ἐγκατέστη εἰς τὸ διαμέρισμά του, συγκεντρῶν τοὺς ἐντοπίους καὶ ἐνθαρρύνων αὐτούς. Περιῆλθεν ὅλα τὰ χωρία τοῦ Μπέλες, προσπαθῶν νὰ ἀνεύρῃ τὰς Βουλγαρικὰς συμμορίας, αἵτινες ἐξηφανίζοντο εἰς τὴν ἐμφάνισίν του. Τέλος ἔπεσεν εἰς παγίδα. Οἱ Βούλγαροι γνωρίζουν καλῶς τὸ ἔργον των· δὲν ἀντιμετωπίζουν τὸν κίν-

ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΓΚΡΕΚΟΣ

δυνον· ὅταν ἴδουν ὅτι χάνουν, προδίδουν εἰς τὸν τύραννον, ἀφ' οὗ ὑπεσχέθησαν νὰ ἀπαλλαξουν τὴν χώραν, καὶ οὕτως οἱ πλεῖστοι τῶν Μακεδονικῶν ἡρώων πίπτουν ὑπὸ τὰς Τουρκικὰς σφαίρας, καθ' ἣν στιγμὴν ἡ ἐν Εὐρώπῃ κοινὴ γνώμη ὑπὸ Βουλγαρικοῦ χρήματος ὁδηγουμένη κατακρίνει τὴν συνεργασίαν Ἑλλήνων... καὶ Τούρκων !!

Ὁ Παντελῆς, ὑπὸ τὸ ὄνομα *Νικοτσάρας*, ἔπεσεν εἰς τὸ Μακρύεβον τοῦ Μπέλες, κατόπιν ἀπεγνωσμένης πάλης καὶ ἐξόδου, ἣν ἐπεχείρησεν ἐν τῷ μέσῳ τῶν φλογῶν καὶ τῶν σφαιρῶν τοῦ περικυκλώσαντος αὐτὸν πολυαρίθμου Τουρκικοῦ στρατοῦ.

Μετ' αὐτοῦ ἐμερίσθησαν τὸν θάνατον καὶ πάντες οἱ ὀπαδοί του, ἐκτὸς δύο συλληφθέντων τραυματιῶν, πάντες ἐντόπιοι Μακεδόνες. Ἡ θυσία δὲν εἶνε ματσία. Ἡ κίμκατοβρεγμένη γῆ ταχέως θὰ ἀποδώσῃ τοὺς ἐκδικητάς της.

ΑΚΡΙΤΑΣ

ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

Ὡραῖο παλληκάρι, μὲ τὸ γέλοιο στὸ στόμα καὶ τὴν ψυχὴ γιομάτη ὄνειρα γιὰ τὴν μεγάλη του Πατρίδα, παρέδωκε τὸ πνεῦμά του στὸ Θεά, καὶ τὸ κομματιασμένο σῶμά του στοὺς Βουλγάρους, ἔπειτα ἀπὸ μαρτύρια, ποῦ μόνον οἱ Βούλγαροι ξέρουν νὰ ἐφαρμόζουν.

Γενναῖο παλληκάρι ! Ποιὸς ξέρει ἡ Μοῖρά σου τὴ στιγμὴ ποῦ ἀπεφάσιζες πληγωμένος νὰ γυρίσῃς πίσω, ἀπὸ τὰ ὄνειρα στὴν πεζότητα, ἀπὸ τί ἤθελε νὰ σὲ προφυλάξῃ !

Ἀθῶα ψυχή ! Δὲν σοῦ καταλογίζω οὔτε ἀμέλειά, οὔτε ἀπερισκεψία. Αὐτὰ ὡς τὰ εἰποῦν οἱ ἐπικρίνοντες ὅλα, οἱ συνετοί, οἱ ἄτολμοι.

Δὲν ρώτησες κανένα· δὲν ἐστάθμισες τίποτε, ἔπαιζες τὸ κεφάλι σου γιὰ μιὰ μεγάλη καὶ ὡραία Ἑλληνικὴ ἰδέα, καὶ...ἔχασες.

Βούλγαρος δὲν θὰ τὸ ἔκαμνε ποτέ !

Ἡ ἐπιτυχία....ἡ θυσία.

Ὁ Διάκος τὸ ἴδιο ἐσκέφθη· ἡ ψυχρὰ λογικὴ τὸν κατεδίκασε· ἡ ἱστορία τὸν ἀπηθανάτισε.

Ὁ Ἑλληνισμὸς θὰ τραγουδήσῃ καὶ σένα.

Καὶ τὸ μαρτύριό σου θὰ φανατίσῃ, θὰ μᾶς μάθῃ νὰ μισοῦμε, θὰ μᾶς μάθῃ νὰ μὴ συγχωροῦμε κ' ἐμεῖς. Καὶ τότε εἰς τὴν ἄγρια αὐτὴ πάλη ποῦ ὁ Ἑλληνισμὸς θὰ δείξῃ τὴν δύναμί του, θὰ εὐλο-

ΚΑΠΕΤΑΝ ΑΓΡΑΣ

γοῦμε, γενναῖο καὶ εὔμορφο παλληκάρι, τὸ μαρτύριό σου, τὴν σούβλαν ποῦ σὲ ἐσούβλισαν.

Ἀγαπημένε Τέλλο, θυμᾶμαι τὴν ἀναχώρισί σου ! καμμιὰ κακὴ προαίσθησι δὲν εἶχες. Τὰ ἔβλεπες ὅλα δικά σου. Ἔτρεξες ἀμέσως νὰ

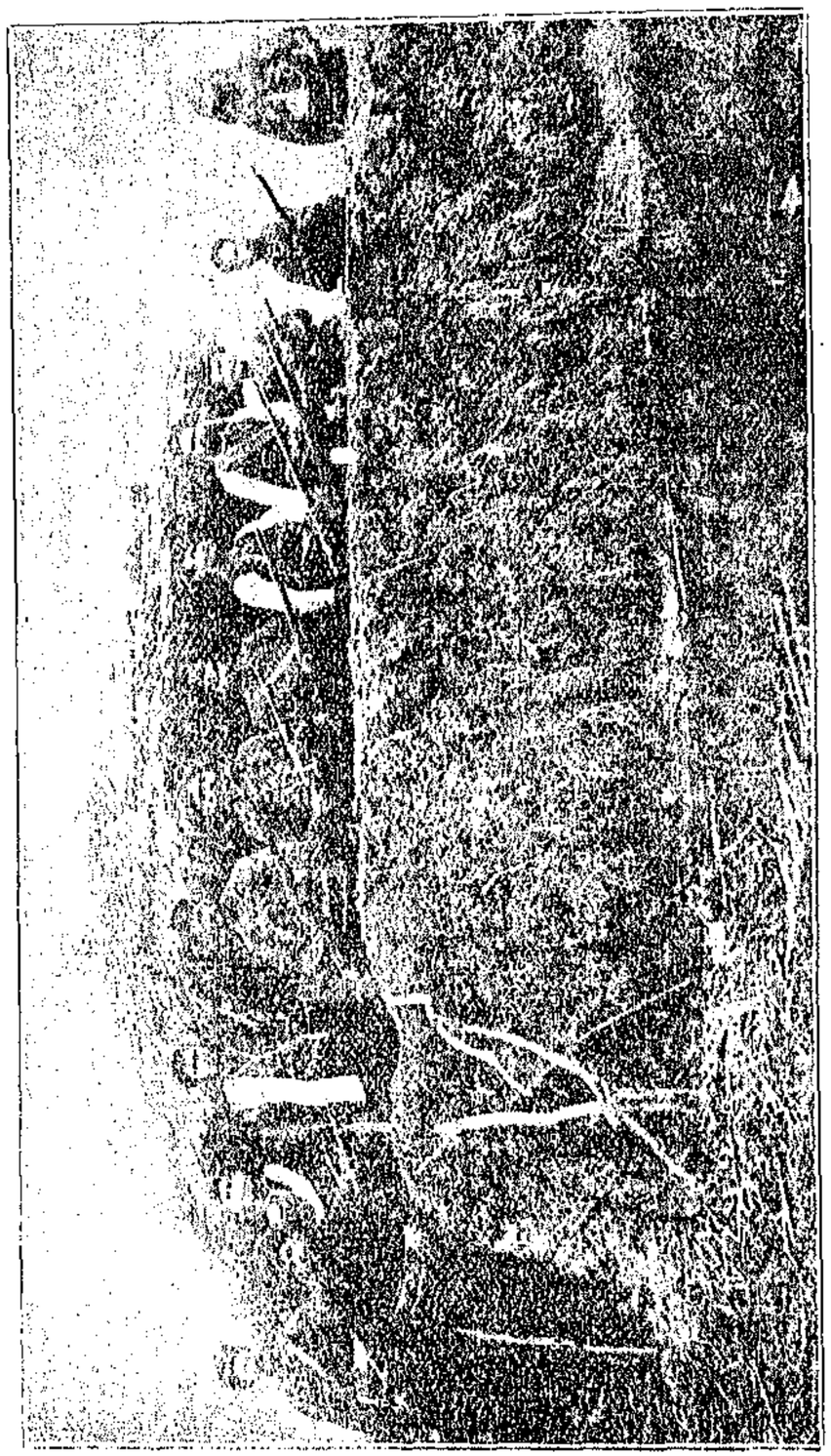

Ο ΑΓΡΑΣ *πληγωμένος εἰς ὀχύρωμα τῆς λίμνης Γενιτσῶν, ὅπερ κατέλαβεν ἐκδιώξας τοὺς Βουλγάρους.*

σκοτώσῃς τοὺς Βουλγάρους στὴ λίμνη χωρὶς νὰ λογαριασῃς τὸν ἀριθμόν τους οὔτε τὰ ὀχυρώματά τους. Ἐπληγώθηκες· ἔκοψες τὸ χέρι σου· δὲν σὲ ἄφησε τὸ γέλοιο, οὔτε σκέφθηκες νὰ γυρίσῃς. Ἡ παλληκαριά σου ἐπεβλήθη.

Ὁ κόσμος ἐκεῖ κάτω σ' ἀγάπησε· καὶ σὲ σένα μόνο μποροῦσε νὰ ἐμπιστευθῇ. Ὁ φοβισμένος καὶ βασανισμένος χωριάτης ἦλθε καὶ σὲ βρῆκε· ἐξήγησε τὴν στάσι του, τὸν πόνο γιὰ τὴν πατρίδα του, τὴν Ἑλλάδα, γιὰ τὴν θρησκεία του, τὸν φόβο του ἀπὸ τὸ βουλγάρικο μαχαῖρι, τὴν ἐλπίδα του νὰ γυρίσῃ μὲ τοὺς Ἕλληνας τοὺς κομιτατζῆδες, ποῦ καὶ αὐτοί, καθὼς ἐνόμιζε, γιὰ τὴν ἐλευθερίαν του ἐπάσχιζαν. Ἐμέθυσες γιὰ τὸ ὡραῖο ὄνειρο· νὰ παραδώσῃς εἰς τὴν πίστι του, εἰς τὴν πατρίδα του τὰ δηλητηριασμένα χωρία· ἐπῆγες νὰ βρῇς τὸν ἐχθρόν σου. Ἐνόμισες πῶς θὰ εὕρισκες Μακεδόνας νὰ τοὺς βγάλῃς τὴν ἰδέα ποῦ τοὺς ἔβαλαν οἱ Βούλγαροι πῶς αὐτοὺς πολεμοῦμε, ἐνῷ γι' αὐτοὺς σκοτωνόμαστε.— Μὰ βρῆκες Βουλγάρους.

Τὴν προδοσίαν δὲν τὴν ἐπιστεψες, γιατὶ ἤξευρες τὴν ἀγάπην τῶν Μακεδόνων γιὰ σένα καὶ γι' αὐτὸ τοὺς ἔσφαξαν καὶ αὐτοὺς μαζῆ σου.

Τιμημένο παλληκάρι !

Μὴ φοβᾶσαι γιὰ τὴν πατρίδα σου. Ὁ χαμός σου δὲν τὴν ἔβλαψε· γιατὶ μόνον αὐτὴ ἡ ἰδέα θὰ σὲ βασάνιζε, ὅταν σουβλισμένος καὶ ξεγδαρμένος ἐσυλλογιζόσουν τὸ Ὡραῖό σου Ὄνειρο, καὶ ἀπάνω εἰς τὴν σούβλα, ποῦ σ' ἐκρέμασαν, θὰ ἐτραγούδησες καὶ σὺ μὲ πικρὸ χαμόγελο :

Ἐμένα καὶ ἂν σουβλίσατε, ἕνας Ρωμηὸς ἐχάθη !

ΑΚΡΙΤΑΣ

Ο ΜΗΤΡΟΥΣΗΣ

Καθ' ἣν στιγμὴν ἡ διπλωματία πειρᾶται νὰ καταπνίξῃ τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα θεωροῦσα αὐτὸν ὡς ὑποδαυλιζόμενον παρὰ τῶν ἐξ Ἑλλάδος ἀνταρτῶν, ἔρχεται ἐκ Μακεδονίας αἱματηρὰ ὅσον καὶ ἡρωικὴ διαμαρτυρία ὅτι τὸν ἀγῶνα, ἀνεξαρτήτως τῆς ἐντεῦθεν ἰδιωτικῆς συνδρομῆς, πρωτίστως τὸν αἰσθάνονται καὶ τὸν συγκρατοῦν οἱ Μα-

κεδόνες, ἐξανιστάμενοι κατὰ τῆς Τουρκικῆς κακοδιοικήσεως καὶ τῆς βουλγαρικῆς τρομοκρατίας.

Βεβαίως δὲν εἶναι δυνατὸν οἱ ἐλεύθεροι Ἕλληνες νὰ βλέπουν τοὺς ἀδελφούς των Μακεδόνας ἐγκαταλειπομένους, ἀδικουμένους, σφαζομένους. Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ εἶναι ἀδιάφοροι πρὸς τοὺς καλοῦντας εἰς βοήθειαν· τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι τοὺς ὑποκινοῦν. Ὑπεκινήθη παρὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου ὁ Μητρούσης, ὁ Μακεδὼν αὐτὸς ἐκ χωρίου τῶν Σερρῶν, ὁ μόλις γνωρίζων νὰ ὁμιλῇ Ἑλληνικὰ νὰ θυσιασθῇ τόσον ἡρωϊκῶς ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς ἰδέας;

Τί τὸν ἐξήγειρε; τί τὸν ἐφανάτισεν; Ἡ Εὐρώπη ἀντὶ νὰ βλέπῃ τὸ ἀποτέλεσμα, ἔπρεπε νὰ ἐξετάσῃ τὰς αἰτίας. Ὁ Μητρούσης ἐνόει νὰ εἶναι Ἕλλην, διότι ἔτσι τὸν ἀνέθρεψεν ἡ μάννα του—ὡς ἔλεγεν ὁ ἴδιος—ἡ μάννα του, ἡ ὁποία δὲν ἐγνώριζε τὴν Ἑλληνικήν, ἐγνώριζεν ὅμως τὴν καταγωγήν της.

Οἱ Βούλγαροι τὸν διεξεδίκουν. Ἐφόνευον τὴν γυναῖκά του, ἣν περιπαθῶς ἠγάπα..., διὰ νὰ τοῦ ἐπιβάλλουν νὰ εἶναι Βούλγαρος. Ἡ μάννα του τὸν ὥπλιζε καὶ τὸν ἀπέστελλε νὰ φονεύσῃ τὸν προδίδοντα τὰ Ἑλληνικὰ συμφέροντα ἀδελφόν της, βουλγαρίζοντα ἐκ φόβου. Μόνον ὅστις ἔζησεν ἐν Μακεδονίᾳ δύναται νὰ αἰσθανθῇ τί φανατισμὸν ἔχουν οἱ αἰσθανόμενοι ἑαυτοὺς Ἕλληνας Μακεδονόφωνοι, τί λύσσαν ἔχουν ἐναντίον τῆς γλώσσης, ἣν οἱ ἴδιοι ὁμιλοῦν, καὶ τί ὑπερηφάνειαν αἰσθάνονται, ὅταν, πκρ' ὅλον τὸ ἰδίωμα, ὅπερ ὁμιλοῦν, τοῖς ἀναγνωρίζεται τὸ ἑλληνικὸν αἷμα, ὅπερ ῥέει εἰς τὰς φλέβας των.

Ὁ *Μητρούσης* καὶ ὁ φίλος του *Γιοβάννης* ἦσαν τύποι Ἑλληνο-Μακεδόνος. Ἡ μόνη τους εὐτυχία ἦτο νὰ ἀναγνωρίζωνται ὡς Ἕλληνες καὶ ἡ ἀνδρικὴ μορφή των τὸ ἔλεγε πλειότερον τῆς γλώσσης των.

Ἐγνώριζον ποῖον ἦτο τὸ τέλος των καὶ ἔχαιρον ὅτι τὸ αἷμά των θὰ ἐπότιζε μίαν ἡμέραν τὸ ἔδαφός των χάριν τῆς Ἑλληνικῆς ἰδέας. Ἐφοβοῦντο μόνον μήπως δὲν προφθάσουν νὰ ἐκδικηθοῦν τοὺς Βουλγάρους· καὶ εἶχον λόγους νὰ πνέουν ἐκδίκησιν καὶ μῖσος.

Ἀλλ' οἱ δολοφόνοι Βούλγαροι, ὅπου δὲν τολμοῦν νὰ ἀντιμετωπισθοῦν, χρησιμοποιοῦν τὸν τύραννον, τὸν Τοῦρκον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐπηγγέλθησαν νὰ σώσουν τὴν Μακεδονίαν.

Ο ΚΑΠΕΤΑΝ ΜΗΤΡΟΥΣΗΣ

Ὁ Μητρούσης, ὃν κατόπιν τῶν σφαγῶν τοῦ Καρατζάκιοϊ, αἴτινες ἦσαν ἡ ἀντεκδίκησις διὰ τὴν ἀγρίως δολοφονηθεῖσαν γυναῖκά του, ἔτρεμον, ἔπρεπε νὰ ἐκλείψῃ διὰ προδοσίας ἐν Σέρραις. Ἐπροδόθη ὑπὸ Βουλγάρων εἰς τὸν στρατόν, καὶ ὁ ἄξεστος ἀλλὰ καὶ γενναιόφρων Μακεδὼν ἔσχεν εὐγενῆ ἔμπνευσιν. Ἐνόησεν ὅτι δὲν θὰ ἐσώζετο, καὶ ἡ πρώτη του σκέψις ἦτο νὰ μὴ πάρῃ εἰς τὸ λαιμό του τοὺς συμπατριώτας του, καθ' ὧν θὰ ἐξέσπα ἡ λύσσα τοῦ τυράννου, ἂν ἐπολιορκεῖτο εἴς τινα οἰκίαν. Ἐξέρχεται καὶ κλείεται εἰς οὐδέτερον ἔδαφος, τὸ «καμπαναριὸ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας του», ὑπὲρ ἧς καὶ ἐθυσιάζετο. Ἐκεῖ μὲ τὰ παλληκάρια του ἀντέταξεν ἀπεγνωσμένην ἄμυναν· ἐπλήρωσεν ἀρκετὰ ἀκριβὰ τὸν ἐχθρόν του πρὶν πέσῃ μετὰ τοῦ ἡρωϊκοῦ παιδικοῦ του φίλου Γιοβάννη.

Καὶ τώρα ἡ διπλωματία ἂς ἀνοίξῃ τὰ μάτια της καὶ ἂς ἐξετάσῃ τὰ πτώματα, διὰ νὰ εὐχαριστηθῇ. Εἶνε ἐκ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος οἱ πεσόντες ; καὶ τί τοὺς ἐξώθησε νὰ θυσιασθοῦν διὰ τὸν τόπον των, ἐὰν αἱ «Μεταρρυθμίσεις» ἀφεώρων ὅ,τι αὐτοὶ διὰ τοῦ αἵματός των ἐζήτησαν ;

Πιέσατε ὅσον θέλετε τὴν μικρὰν ἐλευθέραν Ἑλλάδα. Θεωρήσατέ την ὑπεύθυνον διὰ τὴν κακοδιοίκησιν τῆς Μακεδονίας, ἣν δὲν δύνασθε νὰ διορθώσητε σεῖς οἱ ἰσχυροί. Προστατεύσατε ὅσον θέλετε τοὺς Βουλγάρους. Δὲν θὰ βλάψητε τὴν Ἑλληνικὴν Ἰδέαν. Ὅταν οἱ Μητρούσηδες ἴδουν ὅτι δεσμεύετε τὴν ἐλευθέραν πατρίδα των νὰ τοὺς βοηθήσῃ, θὰ φανατισθοῦν πλειότερον, ἡ ἀδικία θὰ' τοὺς ἐξαγριώσῃ καὶ θὰ ἀποδείξουν ὅτι δύνανται καὶ μόνοι των νὰ συνεχίσουν τὰς ἡρωϊκὰς παραδόσεις τῆς ἀθανάτου Ἑλληνικῆς φυλῆς.

ΑΚΡΙΤΑΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Ὁ Γεώργιος Παπαδόπουλος κατήγετο ἐκ Φουρνᾶς τῆς Εὐρυτανίας· ἦτο τύπος εὐμορφιᾶς, παλληκαριᾶς καὶ λεβεντιᾶς. Γνωστότατος ἐνταῦθα πρὸ δεκαετίας, ἀφ' ὅτου ἕνεκα ἀτυχημάτων ἀνεχώρησεν εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Ἦτο δεινὸς ξιφομάχος καὶ πλήρης αἰσθημάτων.

Εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐγένετο ὁ ἀρχηγὸς τῶν γεναίων συμπατριωτῶν του, πολλάκις κατορθώσας νὰ ἐπιβάλῃ τὸν φόβον εἰς τοὺς καταπιέζοντας τοὺς ἡμετέρους.

Πρὸ ἔτους κατῆλθεν εἰς Μακεδονίαν, ζητῶν ὡς χάριν νὰ ὑπηρετήσῃ ὡς ὁπλίτης, ἐξαγνίσῃ δὲ τὸν πολυκύμαντον βίον του· οὐδὲν ἀξίωμα ἐδέχθη.

Ἡ γενναιότης του τὸν ἀνέδειξεν ἀρχηγόν.

Ἐριλοδόξησε νὰ κάμῃ ὅ,τι δὲν ἠδυνήθησαν οἱ πρὸ αὐτοῦ, μὴ ὑπολογίσας τὰς συνεπείας. Ὁ ἀγὼν αὐτὸς δὲν ἔχει ὑπολογισμούς, οὔτε ἡ φρόνησις παίζει τὸν ρόλον, τὸν ὁποῖον παίζει ἡ τόλμη. Εἶχε τὸ προσὸν αὐτὸ καὶ τὸ ἐχρησιμοποίησε.

Δὲν πρέπει νὰ κλαίωμεν τὰ θύματα, οὔτε νὰ ἀπελπιζώμεθα διὰ τὴν ἀπώλειάν των.

Ἡ καλλιτέρα μύησις εἰς τὸν ἀγῶνα εἶνε ἡ διὰ τοῦ αἵματος· αὐτὸ ἐμπνέει καὶ παρασύρει εἰς μίμησιν καὶ ἄλλους. Ἡ εὐγενὴς ὑστεροφημία ὑπῆρξεν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ὁμήρου τὸ ἐλατήριον γενναίων πράξεων τῆς φυλῆς μας.

Εἶμαι βέβαιος ὅτι ὁ θάνατος τοῦ Παπαδοπούλου θὰ φανατίσῃ τὴν Φθιώτιδα, ὡς ἐφανάτισεν ὁ θάνατος τοῦ Πετροπουλάκη τὴν Μάνην.

Ὡς ἐφανάτισαν τὴν Κρήτην οἱ πεσόντες λεοντόκαρδοι.

Ὡς ἐφανατίσθησαν οἱ Πηλιορεῖται μὲ τὸν Γαρέφην.

Οἱ Μωραΐται μὲ τὸν Φούφαν καὶ τὸν Λίτσαν καὶ τὸν Λυμπερόπουλον.

Οἱ Νησιῶται μὲ τὸν Πραντούναν καὶ τὸν Φραγκόπουλον.

Κάθε τόπος πρέπει νὰ ἔχῃ τὸν ἥρωά του.

Ὁ Μακεδονικὸς ἀγὼν θὰ ἐξαγνίσῃ καὶ θὰ ἠθικοποιήσῃ τὸν Ἑλληνικὸν λαόν, ἀποσπῶν αὐτὸν ἀπὸ τὴν ἀηδῆ μικροπολιτικὴν καὶ ἐμπνέων εἰς γενναῖα αἰσθήματα καὶ πράξεις.

ΑΚΡΙΤΑΣ

ΠΑΥΛΟΣ ΚΥΡΟΥ

Ὁ Λεβέντης τοῦ Ζελόβου. Ὀπαδὸς τοῦ Κῶτε κατ' ἀρχάς, τοῦ Βάρδα κατόπιν. Τέλειος τύπος Κορεστιέως. Θῦμα τοῦ βουλγαρικοῦ κινήματος κατὰ τὸ 1903, ἀμείλικτος κατόπιν διώκτης τῶν ἀπατεώνων κηρύκων τῆς δῆθεν ἐλευθερίας. Ἐπὶ τριετίαν εἰργάσθη ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ χωρίου του ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἐθνικότητος τῶν χωρικῶν. Τέλειος γνώστης τοῦ ἐδάφους, τῆς γλώσσης, τῶν προσώπων καὶ τῶν βουλγαρικῶν ἐνεργειῶν, ὑπῆρξε πάντοτε τὸ κάρφος εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν Βουλγάρων. Τὴν ἐξαιρετικὴν διαγωγήν, τὴν ὁποίαν τὸ Ζέλοβον ἔδειξε καθ' ὅλον τὸν μέχρι σήμερον ἀγῶνα—διότι οὐδέποτε τοῦτο ἔκυψε πρὸ τῆς βουλγαρικῆς βίας—ἀπέδιδον εἰς αὐτὸν καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον τὴν ἐξόντωσιν τοῦ Παύλου Κύρου ἐθεώρουν ἀπολύτως ἀναγκαίαν διὰ τὴν πτῶσιν τοῦ ἡρωϊκοῦ Ζελόβου. Τὰ πράγματα διέψευσαν τοὺς Βουλγάρους, διότι, φονευθέντος τοῦ Κύρου ἐνδόξως εἰς τὴν πρὸς στρατὸν σύγκρουσιν τῆς 21 Νοεμβρίου 1906 παρὰ τὸ Ὄσιμα, τὸ Ζέλοβον ἐξηκολούθησε πάντοτε διατηρούμενον ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον ἑλληνικόν. Ἂν ὅμως τὸ Ζέλοβον συνεκρατήθη, τοῦτο δὲν κατώρθωσαν καὶ ἄλλα χωρία περισσότερον τούτου ἐκτεθειμένα εἰς τὴν βουλγαρικὴν κακουργίαν.

Ν.

ΚΑΠΕΤΑΝ ΚΩΤΕΣ[1]

Ὁ ἄνθρωπος τῆς Ῥούλιας. Ὁ ἀκούραστος διώκτης τοῦ Τσακαλάρωφ. Ὁ ἀτρόμητος προστάτης τῶν βορείων Κορεστίων καὶ τῆς Πρέσπας. Πίπτων καὶ ὁ Κῶτες εἰς τὴν ἔντεχνον παγίδα, τὴν ὁποίαν ἔστησεν εἰς τοὺς Μακεδόνας ἡ βουλγαρικὴ ἀλωπεκῆ τοῦ 1903, παρεσύρθη καὶ αὐτὸς εἰς τὸ κίνημα τῶν Κομιτάτων τοῦ ἰδίου ἔτους. Ἐπίστευσεν εἰς τὸ ἀπατηλὸν δόγμα: «Οἱ Μακεδόνες διὰ τὴν Μακεδονίαν» καὶ ὑπείκων εἰς τὰ αἰσθήματα καὶ τὰς ἰδέας του, ὕψωσε μετ' ἄλλων τὴν σημαίαν τοῦ κατὰ τῶν Τούρκων ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος. Τάχιστα ὅμως ἐνόησε τὸν βουλγαρικὸν σκοπόν, οὗτινος ἔπεσε θῦμα. Τὸ βουλγαρικὸν κίνημα ἀντὶ νὰ διευθύνηται πρὸς τὴν κατάλυσιν τῆς τουρκικῆς κυριαρχίας, ἐστράφη βαναύσως πρὸς τὴν ἐξόντωσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Τὸ ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ἀκαριαῖον διὰ τοὺς Ἕλληνας πατριώτας. Πάντες οὗτοι, ἐν οἷς ὁ Κῶτες προεῖχεν, ἀνέστειλαν τὴν ὁρμήν των καὶ μὲ τὴν ἀγανάκτησιν καὶ τὸ πεῖσμα τοῦ ἐμπαιχθέντος, ἔστρεψαν τὰ ὅπλα κατὰ τῶν Βουλγάρων. Ἔκτοτε δεινὸς ἤρξατο ἀγὼν τῶν Μακεδόνων κατὰ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν βουλγαρικῶν συμμοριῶν καὶ ὁ Κῶτες ἐπὶ κεφαλῆς ἰδίου σώματος ἐδείχθη ἀληθῶς ἀκούραστος ἐν τῇ καταδιώξει ἰδίως τοῦ Τσακαλάρωφ καὶ παντὸς ἀπειλοῦντος τὴν βορείως τῆς Μπρεσνίτσης ζώνην, ἧς ὑπῆρξεν ὁ ἐμπνευσμένος προστάτης.

Ὁ Κῶτες ἐπὶ μακρὸν πολεμήσας τοὺς Βουλγάρους κατώρθωσε πολλά, θὰ κατώρθωνε δὲ πολὺ περισσότερα, ἂν μὴ ὅλως ἀπροσδοκήτως συνελαμβάνετο αἰχμάλωτος τῶν Τούρκων καὶ ἀπηγχονίζετο εἰς Μοναστήριον. Διὰ τῆς συλλήψεως καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Κῶτε τὰ Κορέστια καὶ ἡ Πρέσπα ἔχασαν τὸν πολυτιμότερον αὐτῶν ἄνδρα, μαζὶ δὲ μὲ αὐτὸν καὶ τὴν ἀνεξιθρησκείαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐθνικότητός των. Οἱ Βούλγαροι, τοῦ Κῶτε ἐκλείψαντος, εἰργάσθησαν σχεδὸν ἀνενόχλητοι εἰς τ' ἄνω διαμερίσματα μέχρι τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν, ἱδρυθείσης τῆς Ἐσωτερικῆς Ὀργανώσεως, γενικὴ ἐδόθη ὥθησις εἰς τὸν Μακεδονικὸν ἑλληνικὸν ἀγῶνα.

Ν.

[1] *Ἰδὲ εἰκόνα ἐν σελ. 137.*

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΑΚΗΣ

Ὡραῖος ὡς Ἀπόλλων καὶ σεμνὸς ὡς παρθένος εὑρέθη τρομερὸς ἐκδικητὴς ἐν Μακεδονίᾳ.

Αἱ παραδόσεις τῆς μεγάλης οἰκογενείας του, τῆς τόσα θύματα ἀριθμούσης ὑπὲρ τῆς Πατρίδος, τὸν ἐκάλεσαν εἰς τὴν αἱματοποτισμένην γῆν καὶ αὐτὸς ὑπήκουσεν.

Ἠψήφισε βίον ἄνετον, τὴν ἀγάπην μητρὸς γηραιᾶς καὶ τὰς ἐλπίδας, αἱ ὁποῖαι ἐμειδίων εἰς αὐτὸν ὡς ἐπιστήμονα ἄρτιον καί, ἐπὶ κεφαλῆς ὁμάδος προσελθὼν εἰς τὸν ἀγῶνα, ἀπέκτησε νεαρώτατος τὸν τίτλον τοῦ Ὑπαρχηγοῦ.

Τὸν τίτλον αὐτὸν ὑπερήφανα καὶ τιμημένα ἔφερεν ἕως τέλους,

τέλους ἀνταξίου ἀπογόνου γενεᾶς ὡς ἡ ἰδική του. Ἔπεσε γενναίως μαχόμενος τὴν 7 Μαΐου 1906, εἰς Ὀσνίτσανην. Ὁ θάνα-

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΑΚΗΣ

τός του συμβὰς συγγρόγως μὲ τὸν τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ πολλῶν ἀνδρῶν τοῦ σώματος δεικνύει τὴν κρατερὰν ἄμυναν, ἡ ὁποία ἀντετάχθη ἐκεῖ.

Εἰς τὰς μορφὰς τοῦ ἥρωου τοῦ Μακεδονικοῦ προσετέθη ἄλλη

μία, ὡραία αὐτή, νεαρά, ἀλλ' ὄχι διὰ τοῦτο ὀλιγώτερον θαυμαστή.

Ὁ Λεωνίδας Πετροπουλάκης.

Θὰ μείνῃ ἓν ἀκόμη δεῖγμα τῆς δυνάμεως τοῦ δικαίου, ἡ ὁποία ἁρπάζει ἀπὸ τὴν ὡραιοτέραν ζωὴν τὸν γενναῖον καὶ τὸν ὑψώνει ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια τῶν ἐχθρῶν καὶ τῶν φίλων ἥρωα, μάρτυρα.

Ὅταν ἠγγέλθη ἐδῶ ἡ συμφορὰ τῆς καταστροφῆς τοῦ σώματος Λίτσα, ἐσπαράχθη κάθε ψυχή.

Ἀλλ' ὅταν ἠγγέλθη ὁ ὑπερήφανος θάνατος, μὲ τὸν ὁποῖον ἀπέθανον οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἐκ τῶν πρώτων ὁ Πετροπουλάκης, ἡ ὑπερηφάνεια διεδέχθη τὴν ὀδύνην.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐφονεύθη καὶ ὁ Παν. Η. Πετροπουλάκης. Νεαρώτατος μόλις δέκα ἑπτὰ ἐτῶν ἠγωνίσθη κατὰ τὸ 1907 καὶ ἐπληγώθη σοβαρώτατα καὶ εἰς τοὺς δύο του πόδας. Ἡ ἀγάπη του πρὸς τὴν μάχην δὲν ἐνικήθη ἀπὸ τὰ τραύματα ἐκεῖνα καὶ ὅταν ἡ Μακεδονία εἶχεν ἀνάγκην νέων θυσιῶν, ὁ Π. Πετροπουλάκης ἔσπευσε καὶ ἔχυσε τὸ τίμιον αἷμά του εἰς τὰ ἐδάφη της.

Δ.

ΦΟΥΦΑΣ

Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1905 οἱ Βούλγαροι, θρασυνθέντες ἐκ τῆς καταδιώξεως, ἣν ὑφίσταντο τὰ ἑλληνομακεδονικὰ σώματα ἐκ μέρους τῶν Τούρκων, γενικὴν ἐφαίνοντο καταβάλλοντες προσπάθειαν πρὸς ἀναστήλωσιν τοῦ γοήτρου τοῦ Κομιτάτου των ἐν ὡρισμέναις περιφερείαις, ὅπου τοῦτο δεινὴν εἶχε παράλυσιν. Τὰ πράγματα ἦσαν ἄντως λίαν διὰ τὸν ἡμέτερον ἀγῶνα ἐπισφαλῆ, ὅτε ταχύτατα διεδόθη ἡ ἐμφάνισις ἐπὶ τοῦ ὄρους Βίτσι τοῦ ἀρχηγοῦ Φούφα. Ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν τὰ γεγονότα, βαγδαίως ἐπερχόμενα, ἔπεισαν τοὺς Βουλγάρους ὅτι ματαίως ὠνειρεύοντο ἡμέρας παλαιὰς ἀγῶνος ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς, δολοφονικῆς ἐκστρατείας δι' αὐτοὺς ἀναμάκτου καὶ δόξης εὐχερῶς ἀποκτωμένης. Ὁ Βάρδας εἰς Κορέστια, ὁ Μακρῆς εἰς Περιστέρι, ὁ Βαρδάρης εἰς Μορίχοβον, ὁ Καούδης, ὁ Λίτσας, ὁ Σκαλίδης, ὁ Νικολούδης, ὁ Τρομάρας, ὁ Φαρμάκης, ὁ Περδίκκας,

ὁ Ἀντώνης, ὁ Τσολάκης, ἕκαστος εἰς τὸ διαμέρισμά του καὶ ὁ Φούφας εἰς Βίτσι καὶ τὰς ἑκατέρωθεν περιφερείας.

Ἡ Ἐσωτερικὴ ὀργάνωσις, τῆς ὁποίας ὁ Φούφας πολύτιμος ὑπῆρξε παράγων, προώδευε καταπληκτικῶς. Οἱ Βούλγαροι παντα-χόθεν διωκόμενοι βαθμηδὸν ἐξετοπίζοντο καὶ τὰ Ἑλληνικὰ διαμε-ρίσματα ὁριστικῶς ἀνελάμβανον τὴν ἀνέκαθεν ὀρθόδοξον αὐτῶν φυ-

ΚΑΠΕΤΑΝ ΦΟΥΦΑΣ

(Ζαχαρίας Ἀνδρούτσος ἢ Παπιδᾶς πεσὼν τῇ 30 Μαΐου 1907 ἐν Παλαιοχωρίῳ τῆς Μακεδονίας)

σιογνωμίαν. Ὁ Φούφας ἐπὶ μακρὸν περιέφερε τὴν παρηγορίαν, τὸ θάρρος, τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν ἀκακούφισιν ἀνὰ τοὺς πληθυσμοὺς τῆς δικαιοδοσίας του. Συνετός, ψύχραιμος, ἐπίμονος, δίκαιος καὶ ἀτρό-μητος, ἀπέκτησε φήμην ὄχι διὰ τῆς κακουργίας, ὡς οἱ ἀντίπαλοί του, ἀλλὰ διὰ τῆς αὐταπαρνήσεως καὶ τῆς τιμίας ἐργασίας του, ἥτις ὑπῆρξε μακροτάτη. Τὸν παρελθόντα Μάϊον, σπεύσας εἰς Παλαιοχώριον, ὅπου εἶχε καταφύγει βουλγαρικὴ συμμορία, εὗρε κατόπιν ἡρωϊκοῦ

ἀγῶνος, τὸν ἐνδοξότερον θάνατον, τὸν ὁποῖον δύναται νὰ ἐλπίσῃ μία μεγάλη καὶ ἀληθῶς εὐγενὴς ψυχή.

Ν.

ΜΙΧ. ΜΩΡΑΪΤΗΣ — ΣΠ. ΦΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Θυσία ἐκ τῶν μεγαλητέρων εἰς τὸν ἀγῶνα ἐτελεῖτο τὸν Μάϊον τοῦ 1906 ἐν Λειβαδίοις.

Ἔπιπτον δύο ἀπὸ τοὺς ἐπιλεκτοτέρους καὶ διὰ μεγάλα προω-

ΜΙΧ. ΜΩΡΑΪΤΗΣ

ρισμένους ἀγωνιστὰς τῆς Μακεδονικῆς Ἀμύνης, ὁ Μιχ. Μωραΐτης καὶ ὁ Σπ. Φραγκόπουλος.

Ἂν ὑπῆρξαν ἀτυχεῖς, πεσόντες εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ σταδίου των, ὅμως ὑπῆρξαν εὐτυχεῖς, διότι ἔπεσαν ὅπως οἱ ἥρωες ἄλλων χρόνων.

Τύποις Ἀποστολοπούλου

Σεμνοὶ καὶ ὀλιγόλογοι καὶ ἀγαπητότατοι καὶ οἱ δύο, ἦσαν οἱ ἀθόρυβοι ἐργάται τῆς Ὡραίας Ἰδέας.

ΦΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ἐγνώσθησαν τὰ ὀνόματά των, ὅταν πλέον εἶχον περιβληθῇ τὸν φωτοστέφανον τοῦ μαρτυρίου.

Ὁ θάνατός των ἐθρηνήθη ὅσον ὀλίγων ἀγωνιστῶν ὡς ἀπώλεια διὰ τὸν Ἀγῶνα μεγίστη.

ΜΑΡΙΝΟΣ ΚΡΟΜΠΑΣ

Τὸ Μοριχοβον, ὀρεινὸν τμῆμα τῆς περιφερείας Μοναστηρίου, κείμενον εἰς δεκάωρον πρὸς ἀνατολὰς ἀπόστασιν ἀπὸ τούτου, ὑπῆρξεν ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τῶν Βουλγαρικῶν Κομιτάτων τὸ ἀντικείμενον ἐπιμόνων, ἀγρίων καὶ αἱματηροτάτων ἐνεργειῶν. Οἱ κάτοικοι τῶν ὑπερτριάκοντα χωρίων, ἅτινα συγκροτοῦσι τὸν πληθυσμὸν τοῦ

ἀληθῶς ἡρωϊκοῦ τούτου διαμερίσματος, ἀνέκαθεν καὶ παρ' ὅλας τὰς τερατώδεις θηριωδίας τῶν βουλγαρικῶν συμμοριῶν, συνεκρατήθησαν πιστῶς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν αὐτῶν ἐθνικότητα καὶ τὴν Ὀρθοδοξίαν Ἡ ἐκ Σόφιας ὅμως προκληθεῖσα ψευδεπανάστασις τοῦ 1903, πλείστους χωρικοὺς ἐξαπατήσασα περὶ τοῦ σκοποῦ αὐτῆς, τάχιστα δὲ κατασταλεῖσα, ἀφῆκε λείψανά τινα συμμοριῶν, εὐκόλως ὑπὸ τῶν ἐκ

Ο ΚΑΠΕΤΑΝ ΚΡΟΜΠΑΣ

Βουλγαρίας κατόπιν ἐλθουσῶν τοιούτων, παρασυρθέντα εἰς τὸν κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀγῶνα. Διετηροῦντο οὕτω μέχρις ἐσχάτων εἰς Μοριχοβον αἱ συμμορίαι Δήμικου, Τάνε, Βέλκου, Λούκα, Καρατάσου, Τραΐκου, ἁπάντων τῶν ἀρχηγῶν τούτων δι' ἀξιωμάτων, παροχῶν, τιμῶν καὶ ἀφθόνου χρήματος ἐξωθηθέντων εἰς τὰ φρικωδέστερα καὶ ἀποτροπαιότατα τῶν κακουργημάτων κατὰ τῶν δυστυχῶν χωρικῶν, ἐφ' ὅσον οὗτοι δὲν ἀπηρνοῦντο τὴν ἐθνικότητα καὶ τὸ θρήσκευμά των. Ἡ ἐπίμονος τῶν Μοριχοβιτῶν παραμονὴ εἰς τὰ πάτρια εἶχε καταστήσει τὸν ἐν τοῖς χωρίοις των βίον ἐντελῶς ἀφόρητον, γεγονός,

τὸ ὁποῖον τοὺς θερμοτέρους καὶ τοὺς ζωηροτέρους ἐξ αὐτῶν ἠνάγκασε νὰ λάβωσι τὰ ὅπλα καὶ συγκροτήσωσιν ἀνταρτικὰ σώματα πρὸς καταπολέμησιν τῶν βουλγαρικῶν συμμοριῶν. Ἐπὶ κεφαλῆς ἑνὸς τοιούτου σώματος ἐτέθη παρὰ τῆς Ἐσωτερικῆς Ὀργανώσεως τοῦ Ἑλληνομακεδονικοῦ Κομιτάτου ὁ Καπεπὰν Κρόμπης. Ἀνέλαβεν οὗτος τὴν ἄμυναν καὶ προστασίαν τοῦ μεσημβρινοῦ Μοριχόβου ἐν συνεργασίᾳ μετὰ ἀρχηγῶν γειτονικῶν διαμερισμάτων. Δὲν ἐβράδυνε νὰ καταστῇ τὸ κάρφος εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν Βουλγάρων ἀρχηγῶν, οἵτινες παντοχόθεν βλέποντες τὸ ἔδαφος διαφεῦγον, εἰς μάτην προσεπάθουν νὰ ἐκτοπίσωσιν ἢ ἐξοντώσωσι τοὺς τολμηροτέρους τῶν Ἑλλήνων ἀρχηγῶν, πολύτιμος τῶν ὁποίων συνεργάτης ὑπῆρχεν ὁ ἀτρόμητος καπετὰν Κρόμπης. Δυστυχῶς ὁ θάνατος δὲν ἐπέτρεψεν εἰς τοῦτον νὰ ἐκπληρώσῃ τὰ ἰδεώδη του. Τὴν 8ην Νοεμβρίου 1905 ὁ Κρόμπης μετὰ τῶν ὀλίγων ἀνδρῶν, οὓς κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ, εὑρέθη ἀπέναντι ἰσχυροτάτου στρατιωτικοῦ ἀποσπάσματος διακοσίων Τούρκων πλησίον τοῦ χωρίου Πετάλινο. Οἱ Τοῦρκοι ἐξ ἐνέδρας πυροβολήσαντες ἔρριψαν συγχρόνως δέκα Μακεδόνας νεκρούς. Ὁ Κρόμπης τραυματισθεὶς ἐλαφρῶς ἀμύνεται ἡρωϊκῶς μὲ τρεῖς ἐναπομείναντας ὀπαδούς του. Δέχεται δεύτερον τραῦμα εἰς τὸν μηρὸν καὶ ἀναγκάζεται νὰ γονυπετήσῃ. Οἱ Τοῦρκοι στρατιῶται πλησιάζουν, διὰ νὰ τὸν συλλάβουν, ἀλλ' ὁ Κρόμπης ἀδυνατῶν νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸ ὅπλον, ἐξάγει τὸ περίστροφόν του καὶ πυροβολῶν ρίπτει νεκρὸν ὑπαξιωματικόν τινα Τοῦρκον ἐγγύτατα αὐτοῦ πλησιάσαντα. Οἱ ἀκολουθοῦντες στρατιῶται διὰ συγχρόνου πυροβολισμοῦ κατὰ τοῦ ἥρωος ἔρριψαν αὐτόν τε ἄπνουν καὶ τὸν τελευταῖον τῶν αυντρόφων του.

Τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ τέλος τοῦ λεοντοθύμου ἀνδρὸς ἀντάξιον τῆς φήμης καὶ τοῦ γοήτρου του παρὰ τοῖς χωρικοῖς, οἵτινες ἐπὶ πολὺ ἐθρήνησαν καὶ ἐπὶ μακρὸν θὰ ἐνθυμῶνται τὸν τόσον παρ' αὐτῶν ἀγαπηθέντα Κρόμπην.

Ν.

ΣΚΑΛΙΔΗΣ ΚΑΙ ΝΙΚΟΛΟΥΔΗΣ

Ὁ Γεώργης! ὁ Βαγγέλης!

Σταθῆτε Βούλγαροι, σταθῆτε Τοῦρκοι! Αὐτοὶ δὲν εἶναι ἄνθρωποι, αὐτοὶ εἶναι λιοντάρια!

Τὸ Μοριχοβον πνίγεται ἀπὸ τὰς βουλγαρικὰς συμμορίας. Ὁ Τάνε, ὁ Βέλκος, ὁ Σούγαρεφ καὶ δὲν εἰξεύρω ποῖος ἄλλος. Γυναῖκες θάπτονται ζῶσαι, διότι τὰ παιδιά των ἐξανέστησαν κατὰ τῆς βουλγα-

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ε. ΣΚΑΛΙΔΗΣ
Πεσὼν εἰς Ἴβεν τοῦ Μοριχόβου ἐν Μακεδονίᾳ

ρικῆς ἐπιδρομῆς. Εἰς τοὺς ἀγρούς, εἰς τὰ μονοπάτια, εἰς τὰ πηγάδια, εἰς τὰ χιόνια, εἰς ταὺς δρόμους συναντᾷ τις κρανία, χεῖρας, γλώσσας, ἔντερα, ὀφθαλμούς. Ὅλα αὐτὰ ἀνήκουν εἰς κορασίδας, εἰς γέροντας, εἰς νήπια, εἰς ἱερεῖς. Ὁ λόγος εἶναι ἁπλούστατος: Δὲν θέλουν; αὐτοὶ ἢ οἱ ἰδικοί των, νὰ εἴπουν ὅτι εἶναι Βούλγαροι. Ἂν ἔζη ὁ Σοφοκλῆς ἢ ὁ Σαῖκσπηρ, πιθανὸν νὰ μὴ ἐτόλμων νὰ φαντασθῶσι καὶ συλλάβωσιν ἀναλόγους τραγῳδίας μὲ τοιαῦτα δικαιολογητικά: Θὰ ἐφοβοῦντο μήπως ὁ κόσμος, οἱ θεαταὶ τοὺς ποδοκροτήσουν. Ἡ Εὐρώπη ὅμως δὲν πο-

δοκροτεῖ τοὺς Βουλγάρους· εὑρίσκει ὅτι ἡ δικαιολογία τῶν δραμάτων, τὰ ὁποῖα ἐκεῖνοι ἐν Μακεδονίᾳ συνθέτουσιν, εἶναι πλέον ἢ ἐπαρκής. Καὶ τοὺς ἀφήνει ἡσύχους ἐπὶ τὸ ἔργον. Ποῖος λοιπὸν θὰ τοὺς ἀνησυχήσῃ; Καὶ ποῖος ἄλλος παρὰ οἱ Γεώργηδες καὶ Βαγγέληδες;

Ἦσαν καὶ οἱ δύο εἴκοσι δύο ἐτῶν. Διὰ ν' ἀνέλθουν εἰς τὸν Λυκαβητόν, δὲν θὰ ἐχρειάζοντο περισσότερον τῶν τριῶν λεπτῶν τῆς ὥρας. Εἰς διακόσια μέτρα ἐτρυποῦσαν μὲ τὸ Μάνλιχερ τάλληρο. Ἡ καρδιά των, γεμάτη ἀπὸ τὸ καθαρώτερο ἑλληνικὸ αἷμα, ἦτο ἀκριβῶς ὅση ἐχρειάζετο, διὰ νὰ περιλαμβάνῃ πάσας τὰς ἑλληνίδας χώρας. Μὲ τὰ

ΝΙΚΟΛΟΥΔΗΣ

τρία αὐτὰ ἐφόδια, πόδι, σημάδι καὶ ἀγάπη διὰ τὴν Ἑλλάδα, εὑρέθησαν πάνοπλοι καὶ σκυθρωποὶ ἐπὶ τοῦ Μοριχόβου. Εἴκοσι δύο ἐτῶν καὶ σκυθρωποί!! Ἰδοὺ τὸ μεγαλεῖον εἰς τὰς δύο αὐτὰς ψυχάς...

Τὸ χιόνι ἦτο δύο μέτρων πάχους. Τοῦτο δὲν ἠμπόδισε τὸν Σκαλίδην καὶ Νικολούδην, ἀκολουθουμένους ἀπὸ 40 ἄλλους λέοντας, νὰ περιέλθουν καὶ ἀνασατώσουν ὁλόκληρον τὸ Μοριχοβον μέχρι τῆς πεδιάδος πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ χειμερινοῦ κρυσφυγέτου τῶν διαφόρων Βουλγάρων λῃσταρχῶν. Αἱ συγκρούσεις τῶν δύο τούτων πρὸς Βουλγάρους καὶ Τούρκους ὑπῆρξαν συχνόταται καὶ τρομεραί. Ἀποφασισμένοι δὲ μαζὶ μὲ τοὺς συντρόφους των ν' ἀποθάνουν ὅλοι, εἶχον καταστῇ ἀνυπόφοροι εἰς ἀμφοτέρους.

Τὸ Πόλοκ, τὸ Τσέγγελ, τὸ Ἴβεν, τὸ Γνίλες, τὸ Βράνεφτσι, τὸ Μπίρνικ, τὸ Ῥάπες, τὸ Σκότσιβιρ, τὸ Μπίλιανικ, τὸ Μπαλτόεντσι, ἐναύλους ἔχουσιν ἀκόμη τὰς συμπυροκροτήσεις τῶν Σκαλίδου - Νικολούδη, διωκόντων τὸν Βέλκον. Τ' ἀποτελέσματα τῶν τοιούτων ἐπὶ χιόνος ἐκδρομῶν ὑπῆρξαν ὀλέθρια διὰ τοὺς Βουλγάρους, οἵτινες ἐδεκατίσθησαν ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν καὶ οἵτινες εἶδον τὰ χωρία πάντα ἐνθουσιωδῶς ἐπανελθόντα εἰς τὸν Ἑλληνισμόν, ἐξ οὗ εἶχον ἁρπαγῇ, ὀλέθρια ὅμως καὶ διὰ τοὺς ἀτρομήτους ὑπερασπιστὰς τῶν σφαζομένων ἀδελφῶν των, διότι καὶ οὗτοι προώρως πάντες ἀπωλέσθησαν. Ἡ καταδίωξις ἐκ μέρους τῶν Τούρκων ὑπῆρξε τόσον σύντονος καὶ δραστηρία, ὥστε ὁ μὲν Σκαλίδης κατὰ Μάρτιον ἐν συγκρούσει παρὰ τὸ Ἴβεν ἔπεσεν ἀπαραμίλλως ἐπὶ ὥρας ἀγωνισθείς, οὐδενὸς συντρόφου του ἐπιζήσαντος, ὁ δὲ Νικολούδης μὲ τοὺς ἰδίους του ὀπαδοὺς κατέφυγεν εἰς ἀσφαλῆ κρυσφύγετα μέχρι τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν, κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1906, μεταβὰς εἰς Γκορνίτζοβον πρὸς ἐξόντωσιν τοῦ ἐκεῖ κρυπτομένου Τάνε, συνηντήθη πρὸς τουρκικὸν στρατὸν καὶ κατόπιν ἡρωϊκῆς αἱματηροτάτης συμπλοκῆς ἐφονεύθη μετ' ἄλλων 12 συντρόφων του.

Τοιοῦτος θάνατος ἥρμοζεν εἰς τοιούτους πολεμιστάς, ἀλλὰ διατί νὰ μὴ τοὺς σεβασθῇ οὗτος, ἀφοῦ ἦσαν εἰκοσιδύο μόνον ἐτῶν καὶ ἀφοῦ ἡ λέξις ἁπλῶς «Γεώργης» καὶ «Βαγγέλης» παρέλυε τὰ σχέδια τῶν Βουλγάρων καὶ ἔδιδε ζωὴν εἰς τοὺς δυσμοίρους πληθυσμοὺς τοῦ Μοριχόβου;

Ν.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΑΡΓΥΡΑΚΟΣ

Ὁπλαρχηγὸς ἀπὸ τὸ Μπλάτσι. Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἀγῶνος ἐργαζόμενος πάντοτε διὰ τὴν ἀντίδρασιν κατὰ τῆς Βουλγαρικῆς ἐνεργείας, ἐξετιμήθη δεόντως παρὰ τῆς Ὀργανώσεως τῆς Ἐσωτερικῆς Ἀμύνης καὶ ταχέως προήχθη εἰς ὁπλαρχηγόν. Ἀφωσιωμένος εἰς τὸ

καθῆκόν του, ἐξετέλει μετὰ θάρρους καὶ εὐπειθείας τὰς ἐντολάς, ἃς ἐλάμβανεν· ἐπεζήτει δὲ ν' ἀναλαμβάνῃ πάντοτε τὰς μᾶλλον ἐπικινδύνους ἐπιχειρήσεις. Θὰ κατηρτίζετο δὲ βαθμηδὸν ἄριστος παράγων τοῦ ἀμυντικοῦ μας ἀγῶνος, ἂν ὁ θάνατος δὲν ἀφήρπαζεν αὐτὸν κατὰ τὴν αἱματηροτάτην σύγκρουσιν, ἥτις ἐγένετο παρὰ τὸ χωρίον Σρέμπρνον μεταξὺ δύο ἑλληνομακεδονικῶν σωμάτων καὶ ἰσχυροτάτης τουρκικῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως.

Ν.

ΓΕΡΜΑΣ

Ἀρχηγὸς ἑλληνομακεδονικοῦ σώματος, ἐφ' οὗ αἱ μέγισται τῶν ἐλπίδων ἐστηρίζοντο παρὰ τῶν πληθυσμῶν, οὓς τυραννεῖ ὁ βουλγαρικὸς ἐφιάλτης. Ἐμπνευσμένος, ὁρμητικός, εὐθὺς καὶ δίκαιος διὰ μόνης τῆς ἐμφανίσεώς του πάντας ἐνεθάρρυνε, τελείως μέχρι τότε ἀπέλπιδας καὶ πεφοβισμένους. Πρὶν ἢ ὅμως προφθάσῃ νὰ ἐφαρμόσῃ τὰ σχέδια καὶ τὰς ἠθικὰς ἀρχὰς ἐφ' ὧν ἡ ἑλληνικὴ Ὀργάνωσις στηρίζει τὸν ἀγῶνα, ἡ Τύχη τὸν ἀφήρπασεν ἐκ τοῦ μέσου τῶν συντρόφων του κατὰ τὴν πολύνεκρον μάχην τῆς Λοσνίτζης τοῦ παρελθόντος Ἰουλίου, καθ' ἣν ὁ Γέρμας ἔπεσεν ἡρωϊκῶς.

Ν.

ΛΙΤΣΑΣ

Ὁ Λίτσας εἶναι εἷς τῶν πολυτιμοτέρων παραγόντων, τοὺς ὁποίους ἀνέδειξε καὶ ἀπώλεσεν ὁ Μακεδονικὸς ἀγών. Ἐπὶ μακρὸν ἀσχοληθεὶς εἰς τὴν καταδίωξιν τῶν βουλγαρικῶν συμμοριῶν εἰς τὴν περιφέρειαν Καστανοχωρίων, ἀπετέλεσε διὰ τὰ πολλά του προσόντα τὸν λατρευτὸν προστάτην τῶν δεινῶς δοκιμασθέντων καὶ δοκιμαζομένων πληθυσμῶν τῆς μεσημβρινῆς Μακεδονίας. Ὁ Λίτσας ἐπάλαισε κατὰ σοβαρωτάτων ἐμποδίων, κατώρθωνε δὲ πάντοτε νὰ ὑπερπηδᾷ αὐτά, χάρις εἰς τὴν ἀποφασιστικότητα, τὴν ὀξυδέρκειαν καὶ τὸν ἀκούραστον πατριωτισμόν του. Πιστὸς εἰς τὴν Μακεδονικὴν ἰδέαν, ἄκαμπτος εἰς τὸ καθῆκον καὶ δραστήριος ἐν τῇ ἐκτελέσει αὐτοῦ, εὑρέθη τὴν 7 Μαΐου 1906 πρὸ τοῦ θανάτου, τὸν ὁποῖον ἡρωϊκῶς περιεφρόνησεν. Εἰς τὴν Ὀστίτσανην τῶν Καστανοχωρίων εὑρίσκετο βουλγαρικὴ συμμορία. Σπεύσας ἤρξατο τῆς ἐπιθέσεως. Οἱ Βούλγαροι ἔκ τινος οἰκίας ἠμύνοντο ἀπεγνωσμένως. Ἔπρεπε νὰ τεθῇ μία βόμβα. Τὸ πῦρ ὅμως ἐθέριζεν. Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Λίτσα διὰ μίαν στιγμὴν ἐδίστασαν. Ἁρπάζει τότε αὐτὸς ὁ ἴδιος τὴν βόμβαν καὶ ὁρμᾷ εἰς τὴν θύραν τῆς οἰκίας. Τὴν τοποθετεῖ, ἀλλὰ τὴν ἰδίαν στιγμὴν πυροβολισμὸς ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς οἰκίας ἀναφλέγει τὴν βόμβαν καὶ ὁ Λίτσας ἐχάθη. Δόξα εἰς τὸν λεοντόθυμον ἄνδρα!

Ν.

ΛΙΤΣΑΣ

ΝΤΑΦΩΤΗΣ

Ὁ Νικόλαος Γ. Νταφώτης εἶνε εἷς τῶν γενναίων ἀνδρῶν, οἵτινες ἔχυσαν τὸ αἷμά των ἐν Μακεδονίᾳ ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως αὐτῆς.

Κρὶς τὴν πατρίδα καὶ ἀνεψιὸς τοῦ ἥρωος Ι. Νταφώτη, νέος πλήρης πατριωτικοῦ πυρός, λεβεντόκορμος μὲ ἀέρα πολεμικόν

ΝΤΑΦΩΤΗΣ

ἐπὶ προσώπου, ἐκφράζοντος τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν τόλμην, μὲ ὀφθαλμοὺς ἀπαστράπτοντας ἐξ εὐφυΐας καὶ ἀποφασιστικότητος, σεμνὸς εἰς τοὺς λόγους ἐδείχθη πάντοτε προθυμότατος εἰς τὴν φωνὴν τῆς πατρίδος. Ἐπολέμησεν ἐν τῇ πατρίδι του Κρήτῃ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ θείου του Ι. Νταφώτη τῷ 1896 καὶ 1897 διακριθεὶς εἰς διαφόρους μάχας. Ἐπληγώθη θανασίμως ὑπὸ τουρκικῆς σφαίρας κατὰ τὸν θώρακα εἰς τὴν μεγάλην μάχην τῆς Βάθρας τῆς ἐπαρχίας Πεδιάδος, ἀλλ' ὡς ἐκ θαύματος ἐσώθη. Ἔλαβε μέρος εἰς τὰς μεγάλας μάχας τῆς 15 Μαρτίου, τῆς 8ης καὶ 9ης Ἀπριλίου σώσας χριστιανικὸν ὀχύρωμα διὰ τῆς προσωπικῆς του ἀνδρείας καὶ εὐφυΐας.

Καταλιπὼν νεαρὰν σύζυγον ἠκολούθησε τὸν ἀρχηγὸν τοῦ Ἑλληνομακεδονικοῦ σώματος θεῖόν του Ι. Νταφώτην εἰς Μακεδονίαν ἔνθα ἐπέδειξε θαυμαστὴν ἀνδρείαν κατὰ τὴν πρώτην πρὸς τὸν τουρκικὸν στρατὸν συμπλοκήν, ἐν τῇ ὁποίᾳ οὐκ ὀλίγοι Τοῦρκοι στρατιῶται ἐφονεύθησαν. Ἀτυχῶς ὅμως κατὰ τὴν δευτέραν συναφθεῖσαν μεγάλην μάχην παρὰ τὴν Μονὴν τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας τὴν 3ην Μαΐου 1905, ὅτε τὸ μικρὸν σῶμα τοῦ Ι. Νταφώτη ἐπολέμει πρὸς δεκαπενταπλάσιον ἐχθρόν, σφαῖρα ἐχθρικὴ εὗρεν αὐτὸν εἰς τὸ στῆθος καὶ τὸν ἄφῆκε νεκρὸν εἰς ἡλικίαν 33 ἐτῶν.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΜΠΡΟΥΦΑΣ

Ἡ ἐξέγερσις τῆς μακεδονικῆς ψυχῆς δὲν εἶνε νέα καὶ ἂν καὶ τὰ ὅρια τοῦ Ἡμερολογίου μας δὲν ἐπιτρέπουν νὰ ἐκτεθοῦν ἱστορικὰ γεγονότα ἀναγόμενα εἰς τὰς ἐπαναστάσεις τοῦ 1821 καὶ τοῦ 1878, ἔπρεπεν ὅμως νὰ εὑρεθῇ χῶρος διὰ τὸν γενναῖον Ἀθανάσιον Μπρούφαν ἀγωνιστὴν τοῦ 1896.

Ὁ Μπρούφας ἐγεννήθη εἰς τὸ χωρίον Ζάχη τῆς ἐπαρχίας Γρεβενῶν τὸ 1850. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἐφαίνετο ἀνυπότακτος· διὸ ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ πατρός του εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀπ' ἐδῶ κατὰ τὸ ἔτος 1878 ἀνεράνη εἰς τὰ Μακεδονικὰ ὄρη ἀρχηγὸς σώματος, τὸ ὁποῖον κατήρτισεν ἰδίαις δαπάναις καὶ τὸ ὁποῖον ἐπέδειξεν ἡρωϊσμὸν καταστῆσαν τὸ ὄνομα τοῦ Μπρούφα φόβητρον διὰ τοὺς ἐχθροὺς τῆς Πατρίδος. Δευτέρα εἰσβολὴ τοῦ Μπρούφα ἐστερέωσε πλέον τὴν εἰς αὐτὸν πεποίθησιν πάντων καὶ, ὅταν τὸ 1896 συνήχθησαν οἱ παλαιοὶ ἀρχηγοί, ὁ Ζέρμας, ὁ Ἀλαμᾶνος, ὁ Νταβέλης, ὁ Μακρῆς, ὁ Ναοὺμ Κωνσταντινίδης, ὁ Βλαχάβας καὶ ἄλλοι, τὸν Μπρούφαν ὑπέδειξαν ὡς γενικὸν ἀρχηγὸν τοῦ κινήματος.

Ὁ Μπρούφας εἰς τὴν Μακεδονίαν ὑπῆρξεν ὁ ἥρως προστάτης τῶν χριστιανῶν, ἐπιδείξας ἡρωϊσμὸν ἀλλὰ καὶ σύνεσιν. Εἶνε ὁ ἀρχηγὸς ὁ πρωτοπόρος τοῦ σκοποῦ τοῦ σημερινοῦ ἀγῶνος καὶ ἂν ἐνίκα

περιφανῶς εἰς τὸ Καρὰ-Τσαΐρ καὶ ἀλλαχοῦ, ἐξέδιδεν ὅμως καὶ προκηρύξεις δεικνυούσας ὅτι πλήρως ἐνόησε τὸν σκοπὸν τοῦ ἀγῶνος. »Σκοπὸς τῆς εἰσβολῆς μας δὲν εἶναι νὰ πολεμήσωμε τοὺς Τούρκους, ἀλλὰ νὰ ὑπερασπίσωμε τὰ ἑλληνικὰ δικαιώματα ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους καταχραστάς», ἔγραφεν εἰς μίαν προκήρυξίν του.

Ἀπέθανε μαχόμενος παρὰ τὰς Σιδηρᾶς Πύλας (Ντεμὶρ-Καποῦ).

Καὶ ἂν ὅλοι οἱ ἡρωϊσμοὶ τοῦ Μπρούφα καὶ οἱ μακροί του ἀγῶνες δὲν εἶχον περιβάλλει μὲ αἴγλην τὸ ὄνομά του, θὰ ἔμενεν ὑπὲρ αὐτοῦ ἡ τιμὴ τῆς πρωτοπορείας ἐν τῷ πνεύματι τοῦ ἀγῶνος, ὅστις διεξάγεται σήμερον εἰς τὴν αἱματόβρεκτον γῆν.

Δ.

ΚΩΣΤΑΣ ΓΑΡΕΦΗΣ

Ἐκεῖ εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅπου ἐζοῦσε μακρὰν ἀπὸ τὴν πατρίδα του, ἀλλὰ πάντα μαζὶ μὲ τὰς ἁρματωλικὰς παραδόσεις τῆς οἰκογενείας του, ὁ Κώστας Γαρέφης, ὁ ἀγωνιστὴς τοῦ 1897 εἰς τὴν ἐπιχείρησιν τῆς Καβάλλας καὶ ὀλίγον ἔπειτα ὁ συμπολεμιστὴς τοῦ στρατοῦ τοῦ στρατηγοῦ Σμολένσκη, ἤκουσε τὴν φωνὴν τὴν ζητοῦσαν ἐκδικητὰς τοῦ θανάτου τοῦ Παύλου Μελᾶ.

Καὶ ὑπήκουσε.

Εὑρέθη εἰς τὴν αἱματοκυλισμένην γῆν τῆς Μακεδονίας ὑπὸ τὸν καπετὰν-Ἀκρίταν, ἁπλοῦς ὁπλίτης καὶ ἐθαυμάσθη ἀπὸ τὸν ἀρχηγόν του καὶ ἀπὸ τοὺς συμπολεμιστάς του.

Κρίνεται ὡς εἷς ἐκ τῶν Μακεδονομάχων ἐκείνων τῶν ὀλίγων, οἱ ὁποῖοι μαζὶ μὲ τὰ ἁρματωλικὰ προτερήματα ἀνεδείχθησαν καὶ ὡς νοήσαντες πλήρως τὸ πνεῦμα τοῦ μακεδονικοῦ ἀγῶνος.

Πάντοτε εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν εἰς τὰς συμπλοκάς, πλησίον τοῦ Ἀρχηγοῦ του, ἕτοιμος νὰ τρέξῃ ὅπου διετάσσετο νὰ μεταφέρῃ εἰς τοὺς Ἡρακλείους του ὤμους τραυματίας ἢ βάρη, τὰ ὁποῖα οἱ συμπολεμισταί του δὲν ἠδύναντο νὰ φέρουν. Ἐπὶ

δώδεκα ὥρας χωρὶς νὰ θελήσῃ ν' ἀντικατασταθῇ ἐβάσταζε τὸ ξυλοκράββατον τοῦ τραυματισθέντος ἀρχηγοῦ Μπούα, ἐνῷ οἱ ἄλλοι ἄνδρες ἐνηλλάσοντο ἀνὰ πέντε λεπτά.

ΚΑΠΕΤΑΝ ΓΑΡΕΦΗΣ

Τὸν Βοεβόδαν Λούκαν, τὸν περιώνυμον Βούλγαρον ὁπλαρχηγόν, εἶχεν ἀντικρύσῃ εἰς τὴν γενομένην εἰς τὰ Καλύβια τοῦ Γραμματικόβου συμπλοκήν, τὴν διευθυνομένην ἀπὸ τὸν καπετὰν Ἀκρίταν. Ἐπὶ τέλους τὸν ἐφόνευσε βραδύτερον, ὀλίγον πρὶν πέσῃ.

Κατὰ τὴν μάχην τῆς Γκολισάνης παρὰ τὴν Νιάουσαν ἔδειξε μεγάλην γενναιότητα ἀκολουθῶν τὸν ἀρχηγόν του, ἐφορμῶντα εἰς τὴν ἔφοδον· ἀπεχώρησε δὲ ἐκεῖθεν τελευταῖος μὲ τὸν ἐκπνέοντα Μακεδόνα Μίτσην εἰς τοὺς ὤμους.

Δραστήριος, ἄγριος εἰς τὴν ἐκδίκησιν, ἦτο καὶ ἱπποτικώτατος καὶ μειλιχιώτατος εἰς τοὺς πάσχοντας. Ἓν ἔτος πρὸ τοῦ ἐνδόξου θανάτου του καὶ εἰς τὸ ἴδιον μέρος, ὅπου ἔπεσεν, ἐκτύπα δέκα πέντε τῶν φανατικωτέρων Βουλγάρων τοῦ Σαρανικόβου. Εὑρέθη ἐμπρός του μία γυνή. Τῆς ἐφώναξε νὰ μὴ φοβηθῇ καὶ τῆς παρέδωκε τὰ χρήματα καὶ τὰ τιμαλφῆ τῶν φονευθέντων πράγματα : »Πήγαινε, τῆς εἶπε, νὰ εἰπῇς εἰς τὸ χωριό σου, ὅτι οἱ Ἕλληνες δὲν πειράζομεν ἀθώους καὶ γυναῖκας καὶ παιδιά· δὲν ἔχομεν ἀνάγκην λαφύρων».

Βραδύτερον ὁ Γαρέφης, ἀδείᾳ τοῦ Ἀρχηγοῦ του, μετέβη εἰς τὴν ἰδιαιτέραν του Πατρίδα, ἐπῆρε τὴν εὐχὴν τῆς μητρός του καὶ μὲ σῶμα συγχωρίων του ἐπέστρεψε. Νικηφόρον καὶ τίμιον περιέφερε τὸ ὄνομά του ἀπὸ Γενιτσῶν μέχρι Γευγελῆς καὶ ἐκεῖθεν μέχρι Τίκφες καὶ ἕως τοῦ Μουριχόβου, ἀποκαθάρας τὸ ἔδαφος ἀπὸ Βουλγάρους καὶ ρουμωνίζοντας, ἐμψυχώσας τοὺς ἡμετέρους, φονεύσας δὲ ἰδίᾳ χειρὶ δύο τῶν περιωνυμωτέρων Βουλγάρων ἀρχηγῶν, τὸν Καρανάσον καὶ τὸν Λούκαν.

Ἔπεσε βληθεὶς εἰς τὴν κοιλίαν, διότι ἐν τῇ ὁρμῇ του ἐξετέθη.

Τὸ ὄνειρόν του εἶχε πληρωθῇ. Νὰ σπαράξῃ μὲ τὸ χέρι του τὰ στήθη τῶν ἐχθρῶν τῆς Πατρίδος.

Δ.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΡΑΝΤΟΥΝΑΣ

Ἀπὸ εὐγενῆ οἰκογένειαν καταγόμενος ὁ Χρῆστος Πραντούνας καὶ εὐγενεῖς παραδόσεις κληρονομήσας δὲν ἦτο δυνατὸν εἰμὴ νὰ ἠλεκτρισθῇ ἀπὸ τὸν ἐν Μακεδονίᾳ πατριωτικὸν σπινθῆρα καὶ νὰ σπεύσῃ ἐκεῖ ἀμύντωρ καὶ ἐκδικητής.

Λαμπροῦ μέλλοντος νέος, τὸ πυρήτησε καὶ, σεμνὸς ἀλλὰ καὶ γενναῖος πολεμιστής, ἔδραμεν εἰς τὸν ἀγῶνα τὸν καλόν.

Ἐκεῖ ἀνεδείχθη κρατερὸς μαχητὴς καὶ τηρητὴς εὐλαβὴς τῶν εὐγενῶν παραδόσεων, ὑφ' ἃς διεξάγεται ὁ ἀγών, ἀδελφὸς μεταξὺ τῶν συμπολεμιστῶν του, προστάτης τῶν παραδεδομένων τέως εἰς

ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΡΑΝΤΟΥΝΑΣ

τὴν μάχαιραν τῶν Βουλγάρων κατοίκων, ἐπίφοβος εἰς τοὺς ἐχθρούς.

Ἀτυχῶς τὰς ἐλπίδας μεγάλων κατορθωμάτων, ἅτινα τῷ προσεμειδίων, ἐματαίωσε τὸν Μάϊον τοῦ 1906 σφαῖρα ἐχθρική, πληγώσασα αὐτὸν θανασίμως.

Εἰς τὰς ἄλλας εὐγενεῖς μορφὰς τῶν μαρτύρων προσετέθη ἀκόμη μία.

Δ.

Δ. ΝΤΑΛΙΠΗΣ

Ὁπλαργηγὸς καταγόμενος ἐκ τοῦ χωρίου Γαμβρέσι τῶν Κορεστίων, ὑπῆρξεν εἷς ἐκ τῶν ζωηροτέρων καὶ θερμοτέρων ὑπερασπιστῶν τῆς Μακεδονικῆς ἀμύνης, εἰς ἣν μεταξὺ τῶν πρώτων ἐτάχθη.

'Ακολουθήσας, ὡς οἱ πλεῖστοι τῶν κατόπιν Ἑλλήνων ὁπλαρχηγῶν, τὸ κίνημα τῶν Βουλγάρων τῷ 1903, ἔστρεψεν ἐναντίον αὐ-

Ο ΚΑΠΕΤΑΝ ΝΤΑΛΙΠΗΣ

τῶν τὰ ὅπλα εὐθὺς ὡς ὁ σκοπὸς τούτων ἀπεδείχθη ὅτι ἦτο οὐχὶ ἀπελευθέρωσις τῆς Μακεδονίας, ἀλλ' ἐξόντωσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἐλ-

κύσας δ' εὐθὺς τὴν προσοχὴν καὶ ἐκτίμησιν τῶν ἀρχηγῶν, ὑφ' οὓς ὑπηρέτησε, προήχθη εἰς ὁπλαρχηγὸν καὶ ὡς τοιοῦτος ἐπρόκειτο νὰ δράσῃ ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ του πατρίδι, ἐν Κορεστίοις. 'Ατυχῶς ὅμως ἐφονεύθη ἐν αἱματηρᾷ συγκρούσει πρὸς στρατὸν τὴν 1ην Νοεμβρίου 1906 παρὰ τὸ χωρίον Ὄστιμα. Τὰ Κορέστια ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Νταλίπη καὶ τοῦ Παύλου Κύρου, φονευθέντος δύο ἡμέρας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Νταλίπη, ἀπώλεσαν πολυτίμους ὑπερασπιστὰς καὶ προστάτας.

Π.

Η ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ
ΕΛΕΥΘΕΡΩΝ ΚΑΙ ΔΟΥΛΩΝ
ΤΟ ΑΙΜΑΤΗΡΟΝ ΔΡΑΜΑ ΤΩΝ ΣΕΡΡΩΝ

Παρὰ τοὺς Μακεδόνας Μητρούσην, Γκογκαλάκην καὶ 'Ιωάννην 'Αθανασίου ἵστανται οἱ ἐκ τῆς ἐλευθέρας 'Ελλάδος ἥρωες Θεόδωρος Τουρλεντὲς καὶ Νικόλαος Παναγιώτου ἐκ Λεονταρίου καὶ Ἀγρινίου.

Τί συνέδεσε τοὺς ἀγνώστους πρὸ ὀλίγου πρὸς ἀλλήλους μαχητάς, ὥστε ἐφάμιλλος ὁ εἷς πρὸς τὸν ἄλλον νὰ καταρρίψουν τὸ κῦρος τῆς τουρκικῆς αὐτοκρατορίας ἐξαιρόμενοι εἰς μυθικοὺς ἥρωας ;

— Τὸ μῖσος κατὰ τῆς τυραννίας.

— 'Η ὑπερηφάνεια τῆς ἑλληνικῆς καταγωγῆς των.

— 'Η ἀλληλεγγύη μεταξὺ ἐλευθέρων καὶ δούλων Ἑλλήνων.

Εἷς ἄσημος πρὸ ὀλίγου, ἀλλὰ μέγας τὴν ψυχὴν Ἕλλην, ὁ Νικόλαος Παναγιώτου ἐβροντοφώνησε πρὸς τὴν πεπολιτισμένην Εὐρώπην, τὴν δῆθεν κοπτομένην κατὰ τῆς τυραννίας, μεγάλας ἀληθείας ἐμπνεόμενος ἀπὸ τὴν ἀγχάνην, ἥτις μετ' ὀλίγον θὰ τὸν ἔφερε πρὸς τὴν ἀθανασίαν.

— Ὁ Μητρούσης μετὰ τὸ τελευταῖον φυσίγγιόν του ἐξῆγε τὴν μάχαιραν καὶ ἤνοιγε τὰ σπλάγχνα του ἀποστέλλων φιλήματα πρὸς τοὺς περιστοιχοῦντας τὸν στρατὸν Ἕλληνας.

Τύπος Ἀποστολοπούλου

— Ὁ Τουρλεντὲς ἐρρίπτετο εἰς τὰς φλόγας καὶ ἡμιαπηνθρακωμένος ἐφόνευε τὸν τελευταῖον ἀξιωματικὸν Τοῦρκον.

— Ὁ Ἰωάννης Ἀθανασίου τραυματισμένος συνελαμβάνετο ζῶν, διὰ νὰ ἐνθαρρύνῃ τὸν ἐκ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος σύντροφόν του.

— Ὁ Παναγιώτου ἔπρεπε νὰ ζήσῃ, διὰ νὰ ἀπαγχονισθῇ.

— Νὰ φανατίσῃ πλειότερον τοὺς Μακεδόνας.

— Νὰ καταδείξῃ τὴν δολιότητα τοῦ Τούρκου.

— Νὰ δώσῃ μάθημα εἰς τὸν ξένον διπλωμάτην ἰσχυροῦ κράτους κατὰ τὴν ἀνάκρισίν του, ὅτε ἐρωτηθεὶς πόθεν ὁρμώμενος ἦλθεν εἰς ξένην γῆν νὰ πολεμήσῃ μακρὰν τῆς πατρίδος του, ἀπήντησεν: «ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ἔχομεν δύο πατρίδας, τὴν ἐλευθέραν καὶ τὴν δούλην, ὑπὲρ ἧς ἀγωνιζόμεθα».

— Νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἡρωϊκὴν θυσίαν τῶν συντρόφων του, οἵτινες ἐφαντάσθησαν μεγάλην Ἑλλάδα ἀνεγειρομένην ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς καταρρεούσης τυραννικῆς Μεγάλης Αὐτοκρατορίας.

— Νὰ χρησιμεύσῃ ὡς διερμηνεὺς τοῦ ἀγνοοῦντος τὴν ἑλληνικὴν ἀτυχοῦς Ἕλληνο-Μακεδόνος Γιάννου, τοῦ μὴ θέλοντος εἰς βάρβαρον γλῶσσαν νὰ ἐξηγήσῃ τὰ πλημμυροῦντα αὐτὸν ἑλληνικὰ αἰσθήματα κατὰ τὰς τελευταίας του στιγμάς.

ΑΚΡΙΤΑΣ

ΣΗΜ. Ἀντιγράφομεν τὴν προσλαλιὰν τοῦ Νικολάου Παναγιώτου πρὸς τοὺς συναχθέντας Σερραίους ἐνώπιον τῶν ἐκεῖ τουρκικῶν ἀρχῶν.

Οὐδέποτε ἑλληνικὴ προπαγάνδα θὰ ἠδύνατο ἐν τουρκικῇ πόλει νὰ συγκροτήσῃ μεγαλείτερον πατριωτικὸν . . . συλλαλητήριον.

Μεθ' ὅσης ψυχραιμίας καὶ θάρρους ὑπεδέχθησαν ἐν τῷ Δικαστηρίῳ τὴν κατ' αὐτῶν καταδικαστικὴν ἀπόφασιν εἰς τὴν ἐσχάτην τῶν ποινῶν, μετὰ τῆς αὐτῆς περιφρονήσεως ἀντίκρυσαν τὸν θάνατον κατὰ τὴν φοβερὰν στιγμὴν τῆς ἐκτελέσεως. Τρανὴ ἀπόδειξις τούτου εἶνε ἡ ἑξῆς χαρακτηριστικὴ πρὸς τοὺς προεστῶτας προσλαλιὰ τοῦ Νικολάου Παναγιώτου:

«Ἕλληνες! οἱ προαιώνιοι ἐχθροὶ τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος μας κρεμῶσι σήμερον τοὺς μάρτυρας, οὔτε κλέπτας οὔτε ἀτίμους. Νὰ μᾶς ἐκδικηθῆτε καὶ νὰ κρεμάσητε στὴ θέσι μας 200 πασσάδες καὶ 300

βέηδες. Ζήτω τὸ ἔθνος! Ζήτω ἡ μεγάλη Ἑλλάς! Ζήτω ἡ Μακεδονία! Ζήτω ὁ Γεώργιος! Ζήτω ὁ Διάδοχος! Εἰς τὴν ἐρώτησιν, ἂν ἔχῃ τι νὰ προσθέσῃ, ἀπήντησεν ὑβριστικώτατα κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν μὴ ἀφήσας οὔτε τὸν Προφήτην των, οὔτε τὸν Σουλτάνον, οὔτε τὸ ἔθνος των. Οἱ παριστάμενοι βασιβουζοῦκοι ἐκμανέντες ἐφώναζον: «βαρεῖτέ τον», ὁ δὲ ἀτρόμητας Νικόλαος μετ' ἀπεχθείας παρετήρησεν

Ο ΑΠΑΓΧΟΝΙΣΘΕΙΣ Ν. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ

αὐτούς, στραφεὶς δὲ πρὸς τὸν δήμιον ἐπρόφερε τὰς ἑξῆς τελευταίας λέξεις: «Κρεμᾶστέ με γρήγορα, Σκυλιά, νὰ ἡσυχάσω».

Τὰ ἑλληνικὰ καταστήματα, 1600 περίπου, ἦσαν κλειστὰ ὁλόκληρον τὴν ἡμέραν πρὸς ἔνδειξιν πένθους. Περὶ τὰς 400 γυναῖκας ἠθέλησαν νὰ παρακολουθήσωσι τὴν κηδείαν, ἀλλὰ διεσκορπίσθησαν ὑπὸ τοῦ ἐπιτεθέντος κατ' αὐτῶν ἱππικοῦ, καταπατήσαντος πολλὰς ἐξ αὐτῶν.

Οἱ Τοῦρκοι ἁφήρεσαν ἀπὸ τὸ φέρετρον καὶ τὰς νεκροφόρους ἁμάξας τοὺς σταυρούς.

ΣΤΗΛΗ

ΤΩΝ ΠΕΣΟΝΤΩΝ ΕΝ ΤΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΑΜΥΝΗ

ΤΩ' 1906—1097

Ὀνοματεπώνυμον	Τόπος, ἔνθα ἔπεσον.
Μαρ. Λυμπερόπουλος-Κρόμπας *(ἔτεσε τῷ 1905)*	*Πετάλινο*
Μιχ. Μωραΐτης	*Λειβάδεια*
Σπ. Φραγκόπουλος	»
Ζαχ. Παπαδᾶς-Φούφας	*Παλαιοχώριον*
Ἀντ. Βλαχάκης-Λίτσας	*Ὀσνιτσανη*
Νικ. Τσοτᾶκος-Γέρμας	*Λόσνιτσα*
Γεώρ. Σκαλίδης	*Ἴβενι-Μοριχόβου*
Εὐάγ. Νικολούδης	*Γκορνίτσοβον*
Χρῆστος Πραντούνας	
Λεων. Πετροπουλάκης	*Ὀσνιτσανη*
Παναγ. Φιώτης	*Μορίχοβον*
Γεώργιος Λιάπης	*Λέχοβον*
Θεοφ. Μακρόγλου	*Πρέσπα*
Κ Μιχαλογεώργης	*Λέχοβον*
Βασ. Ἐπισκόπου	»
Ἰγν. Χατζηευστρατίου	»
Σταῦρος Ροδάμης	»
Παῦλος Καρκάνης	»
Χαράλ. Παπαδᾶς	»
Μιχ. Σιμιτσῆς	»
Ἀθ. Παπαδόπουλος	*Κορέστια*
Θωμᾶς Μάγγος	

Ὀνοματεπώνυμον	Τόπος, ἔνθα ἔπεσον.
Στ. Γυσόπουλος	
Ἐμ. Μπασδέκης	
Νικ. Μαυροδημήτρης	*Προκοπάνα*
Βασ. Κωστόπουλος	»
Ἰωάν. Νέμπαρης	»
Δημ. Μαυρονορίτης	»
Δημ. Καραΐσκος	»
Μιχ. Πεντάρης	
Γεώρ. Θανόπουλος	
Γεώρ. Σφυναρούλης	
Βασ. Νικηφόρος	
Κων. Καλλιγιάννης	
Βασ. Ζαχαρίας	
Στέφανος Φιώτης	
Ἀπ. Ζωγράφος	
Μιχ. Λέφας	
Δημ. Σταθόπουλος	
Στέφ. Κολύμπας	
Παῦλος Κοζανίτης	
Χαρ. Παπάζογλους	*Περιστέριον*
Κώνστ. Τσινάρης	»
Νικ. Μυλωνᾶς	»
Δημ. Λιανδρῆς	»
Ἰωσὴφ Σαρατέτος	»
Ἰωάν. Περιβολάρης	*Περιστέριον*
Ν. Γαβιώτης	»
Ἀντ. Μπουντούρης	*Ἴβενι*
Μιχ. Χατζῆς	»
Κωνστ. Κροκίδης	»
Γ. Σαράφης	»
Ν. Τσιτσιρας	»
Ἰ. Κουρμούζης	»

Ὀνοματεπώνυμον	Τόπος, ἔνθα ἔπεσον.
Τράϊκος Στοβίτσης	*Ἴβεν*
Στόϊκος Μήτρου	»
Γεώρ. Χρήστου	»
Στογιὰν Ζλάτης	»
Ι. Νεμπάκρας	»
Δημ. Μανδῶρος	»
Ἰωάν. Ἰωαννίδης	»
Παναγ. Πετροπουλάκης	*Ὀσνίτσανη*
Παν. Γκιτᾶκος	»
Παν. Στεφανᾶκος	»
Νικ. Γκατζάνης	»
Χρῆστος Κολυβᾶς	»
Δημήτριος Σκλαβοῦνος	»
Ἰωάν. Τριανταφύλλου	»
Δημ. Χελάκης	»
Σωτ. Νιμᾶς	»
Σπ. Μάνταλος	»
Δημ. Οἰκονόμου	»
Παῦλος Δούκας	*Ἰζερέτι*
Καλαντζῆς	»
Μανώλης Δρακάκης	*Γκορνίτσοβον*
Ἀν. Τσιτσιρίδης	»
Μανοῦσος Γρῦλος	»
Α. Κάλφας	»
Ν. Μιλαμπιανὸς	»
Στ. Κροκίδης	»
Εμ. Δασκαλάκης	»
Κων. Παπαγιάννης	»
Ἠλίας Πολυμετᾶς	»
Κυριάκος Κυριακοῦ	»
Γ. Παπαδάκης	»
Ι. Χασιώτης	»

Ὀνοματεπώνυμον	Τόπος, ἔνθα ἔπεσον.
Ἰ. Κανέλλος	*Στρέμπενον*
Ἐμμ. Ἀθυτάκης	»
Γεώργιος Κανδύλας	»
Σταῦρος Σουρλιδᾶς	»
Μιχαὴλ Καψαλᾶς	»
Ἰωάν. Ψυγούντας	»
Νικ. Γαλάνης	»
Μ. Φλεμέτης	»
Χ. Παπαβασιλόπουλος	»
Δ. Δασκαλόπουλος	»
Χαρίλαος Κεκὸς	»
Μιχ. Κανατᾶς	»
Δημ. Τσικουνίδας	*Ράκοβον*
Χ. Καταφυγιώτης	»
Ἀθ. Σκούφιας	»
Χ. Λευκαρούδης	*Μορίχοβον*
Χ. Πατερὸς	»
Ν. Πλάτσης	»
Ἰ. Πέτρου	»
Γεώργ. Ξύφτας	»
Κωνστ. Καπηλιάδης	»
Μπατζῆς	»
Δημ. Νικολούδης	»
Γ. Καποτέφερος	»
Χρ. Ντρούρούντος	*Ζέλοβον*
Μανοῦσος Πολένιης	»
Δημ. Παπαδόπουλος	»
Δημ. Νταλίπης	*Νερὲτ*
Κ. Παπαϊωάννου	*Ὀσνίτσανη*
Σεραφ. Δεταγιώτης	*Νερὲτ*
Ἰ. Αὐγέρης	»
Χρ. Ἀργυράκος—Κίτσος	*Λέχοβον*

Ὀνοματεπώτυμον	Τόπος, ἔνθα ἔπεσον.
Δημ. Μπάρεν	»
Δημήτριος Χριστόφιλος	*Μοριχοβον*
Περικλῆς Κίρκου	»
Δημήτριος Κανόνης	»
Θωμᾶς Μητρομάρας	»
Δημήτριος Γεωργιάδης	»
Δημ. Γιαννόπουλος	»
Φώτιος Κανέλλης	»
Εὐάγγελος Ἀκριβόπουλος	»
Παῦλος Κρικρῆς	*Ὄστιμον*
Ἀντ. Πυλαρινὸς	*Λέχοβον*
Παναγιώτης Κουκῆς	*Παλαιοχώριον*
Κωνσταντῖνος Σκορδάκος	»
Εὐθύμιος Χαλάρης	*Λέχοβον*
Ἰωάν. Σαρδελῆς	*Παλαιοχώριον*
Χρῆστος Κούγιας	
Δημ. Τσουρέκης	*Τέρτσι*
Γεωρ. Παπακωνσταντίνου	»
Ἀντ. Πελεκούδας	»
Ἰωάν. Παπαδόπουλος	»
Γεώρ. Τζίνης	
Στέφ. Φιλιππάκης	
Δημ. Μαραγκὸς	
Στυλ. Φούτουρας	
Βασ. Τσιμπιδάρης	*Καλογερικὸ*
Θ. Γεωργαλῆς	»
Κ. Οἰκονόμος	»
Γρ. Ρογκᾶκος	»
Γ. Νταϊφώνης	»
Κ. Μπίστολος	»
Ἀνασ. Βασιλείου	»
Μ. Ζαραβέλλας	»

Ὀνοματεπώνυμον	Τόπος, ἔνθα ἔπεσον.
Β. Μουτζουρίδης	»
Χρ. Κουτμάνης	»
Ι. Χαριτόπουλος	»
Παῦλος Μανᾶκος	»
Ν. Τσουτῆς	»
Γ. Γεωργαντᾶς	»
Ἀνδρεάνης	»
Ν. Βάβος	*Γκολιτσάνη*
Μίτσης	»
Ἀντ. Ντίντος	»
Ἰωάν. Τίτκας	*Μεσημέρι Βοδενῶν*
Πέτρος Προκοπίου	»
Κώστας Γαρέφης	*Μπάχοβο*
Ἴτσος Δημητρίου	*Μεσημέρι Βοδενῶν*
Ἴτσος Σπανὸς	»
Νάκης Χατζάρας	*Δραζίλοβον*
Ἀθ. Μάρκος	»
Μιχ. Γκίζας	»
Ἀθ. Μέγκος	
Βασ. Καψάλης	
Β. Ζάννας	*Μπάχοβον*
Νικ. Καραγιάννης	»
Ἀνδρέας	»
Κώστας	*Γραμματικοβον*
Σαραφῖνος	»
Ἀλκιβιάδης Πολυχρόνης	*Παρὰ τὸ Κιλκὶς*
Πέτρου	»
Ἀπόστολος Πολυχρόνης	*Μοριχοβον*
Ἓξ ἄγνωστοι Μακεδόνες τοῦ σώματος Γαρέφη	*Μοριχοβον*
Στεφάνου	*Λειβάδια*
Κοντονότας	»

Ὀνοματεπώνυμον	Τόπος, ἔνθα ἔπεσον.
Γ. Κουλουμπῆς	*Παρὰ τὴν Νιάουσαν*
Ἐμμ. Φιλιππάκης	»
Γεώρ. Τζωρτζάκης	»
Δαμ. Χελιώτης	»
Γεώργιος Γιαννουλᾶς	»
Βασ. Ματθιοῦ	»
Ἰωάν. Χατζηνικολῆς	»
Μανώλης Ρουμανιὸς	»
Γ. Ζουρίδης	»
Γ. Τσανακᾶς	»
Ἐμμ. Γεωργιλᾶς	»
Κολιὸς	*Παρὰ τὴν Μονὴν Προδρόμου Ναούσης*
Ν. Νάνος	*Παρὰ τὸ Ἀλὰρ (λ. Γενιτσῶν)*
Δημ. Μαντέλας	»
Ἀβραὰμ Σταύρου	»
Απ. Φώτου	*Ἁγ. Μαρίνα*
Θωμᾶς Κολιόβας	*Χορυπάνι (Ναούσης)*
Π. Θεοδοσίου	»
Ἀντώνιος Μαρᾶς	*Χορυπάνι (Ναούσης)*
Μάρκος Καρατσοῦς	»
Ἀθ. Κώστα	»
Ν. Γεωργίου	»
Στέλιος Χαλκοδᾶς	»
Χρῆστος Εὐαγγέλου	»
Δημ. Πλαστήρας	»
Κώστας Τάσκας	*Λίμνη Γενιτσῶν*
Εὐθύμιος Θωμᾶς	»
Γ. Χατζημίχας—Χατζῆς	»
Δύκας	»
Μπασδέκης	»
Μακρινιώτης	»
Κοντογιάννης	»

Ὀνοματεπώνυμον	Τόπος, ἔνθα ἔπεσον.
Εἷς ἐξ Ἀγχιάλου	*Λίμνη Γειτσῶν*
Κ. Δασκαλόπουλος	*Ὄστροβον*
Κ. Κίτρος	»
Γ. Χρήστου	*Ζμόρσκον*
Παντελῆς Χατζηστογιάννης	*Μακρύοβυν*
Γ. Ζαχαροπλάστης	»
Στοΐλος	»
Σπάσας	»
Ἀθ. Νόκος	*Σέλσανη*
Κωστῆς	*Χορβίτσα τῆς Ζίχνης*
Ἀθ. Χατζηπανταζῆς	*Ἐντὸς τῶν Σερρῶν, ἀφοῦ ἐφόνευσε τὸν Βούλγαρον ἀρχικομιτατζῆν καὶ δύο ἄλλους.*
Βελίκης Μπουζούκας	
Παπαπασχάλης	*Νικόλαβη*
Χρῆστος Κοτσούκης	»
Κίτσος Στεφανιώτης	»
Μοναχὸς Γ. Τσουχλᾶς	»
Ν. Κάβουρας	*Μεταξὺ Δοβίστης καὶ Τοπόλιανης*
Μητρούσης Γκοτζαλάκης	*Ἐν Σέρραις*
Ντουρλαντὲς	»
Μιχαλὸς	
Νικόλαος Παναγιώτου	*Ἀπηγχονίσθη ἐν Σέρραις ὑπὸ τῶν Τούρκων*
Γιοβὰν Ἀθανασίου	»
Ἀνδρ. Μακούλης	*Δοβίστα*
Νικ. Τσάπας	»
Ἀντ. Νούσκαλης	»
Βασ. Ντρανόβαλης	»
Βασ. Σελματσολῆς	»
Ἀντ. Χατζῆ-ἐλευθέρης	»

Ὀνοματεπώνυμον	Τόπος, ἔνθα ἔπεσον.
Αθ. Δοβίσταλης	*Δοβίτα*
Ἠλ. Φρέστανης	»
Μαμάκας	«
Π. Νικόλαος	*Ἐντὸς τῆς καλύβης Ἄγρα*
Ν. Κοντογιάννης	*Λίμνη Γενιτσῶν*
Εὐθ. Βασδάνης	
Δημ. Παισούρας	*Λίμνη Γενιτσῶν*
Ν. Πιπινόπουλος	
Τέλλος Ἀγαπηνὸς—Ἄγρας	*παρὰ τὸ Γραμματικωβον ἀπηγχονίσθη συλληφθεὶς δολίως*
Ἀντώνιος Μίγγας	*Ὁμοίως*
Γεώργιος Παπαδόπουλος—Νικηφόρος	*Παρὰ τὸ Κάτκοβον*
Ἀντ. Μπάρλας	»
Κωνστ. Ἀθανασίου	»
Ν. Κωνσταντίνου	»
Σπῦρος Ζῶμας	»
Νικόλαος Δημητρίου	»
Σταῦρος Καραμπατάκης	»
Γεώργιος Μουλέσκος	
Παντελῆς ἐκ Κιλκισίου	
Γεώργιος	
Θανάσης	

ΑΣΥΛΟΝ ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ

Ἡ ἐν Βόλῳ «Μακεδονικὴ Ἕνωσις ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος» ἀξιεπαίνως ἐργαζομένη πάντοτε, ἀξιεπαινότερον ἐπεχείρησεν ἔργον διὰ τῆς ἱδρύσεως τοῦ «Ἀσύλου τῶν Μακεδόνων», ὅπερ εἶνε ἄξιον τῆς ἐπικουρίας παντὸς φιλοπάτριδος, ἀφοῦ, ὡς μὴ ὤφελεν, ἡ συντήρησίς του ἀφέθη εἰς τὴν «Ἕνωσιν». Ἱδρύθη τὸ ἄσυλον τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1906 καὶ ἕως τώρα περιέθαλψε 188 περίπου πρόσωπα ἀμφοτέρων τῶν φύλλων δεινοπαθήσαντα ἐν Μακεδονίᾳ· ὑπεβοήθησε τὴν εἰς τὰς πατρίδας των ἐπάνοδον ἢ ἀλλαχοῦ μετάβασιν 100 ἐξ αὐτῶν, ἐπρομήθευσεν ἐργασίαν εἰς 50 περίπου, παρέσχε στέγην εἰς τοὺς στερουμένους τοιαύτης, πατρικῶς ἐμερίμνησεν ὑπὲρ τῶν πασχόντων, ἐκπαιδεύει τώρα ὀκτὼ Μακεδονόπαιδας καὶ μίαν κόρην ἐκ Μακεδονίας εἰς τὰ σχολεῖα τοῦ Βόλου.

ΑΣΥΛΟΝ ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ ΕΝ ΒΟΛΩι

Ἡ «Ἕνωσις» ἐπιτελεῖ τὸ καθῆκόν της, τυχοῦσα τῆς τιμῆς νὰ τεθῇ αὐτὴ καὶ τὸ Ἄσυλόν της ὑπὸ τὴν Ὑ. προστασίαν τῆς Πριγκηπίσσης Ἀλίκης, ἥτις διαμένουσα ἐν Λαρίσσῃ ἐπίτηδες κατῆλθεν εἰς Βόλον, διὰ νὰ κηρύξῃ αὐτοπροσώπως τὴν ἔναρξιν τῆς ἀγορᾶς, ἧς τὰ κέρδη ἐχρησιμοποιήθησαν διὰ τὸ Ἄσυλον. Εἰς τοὺς γενναιόφρονας καὶ φιλοπάτριδας ἀπόκειται νὰ δύναται τὸ καλὸν σωματεῖον νὰ ἐξακολουθῇ παρέχον συνδρομὴν εἰς τὰ ὀρφανὰ τῶν Μακεδόνων, εἰς τὰ θύματα τῆς Μακεδονικῆς Ἰδέας.

ΛΟΓΟΔΟΣΙΑ

ΤΩΝ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ 1906

ΥΠΟ ΤΟΥ Δ. ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ "Ο Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ„

Ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῇ Γενικῇ Συνελεύσει

Ἀξιότιμοι ἑταῖροι,

Συνεκαλέσαμεν ὑμᾶς σήμερον, ὅπως συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθ. 27 τοῦ καταστατικοῦ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου λάβητε γνῶσιν τῶν κατὰ τὸ λῆγον Συλλογικὸν ἔτος ὑπὸ τοῦ Δ. Σ. πεπραγμένων. Κολακεύεται δὲ τὸ Δ. Συμβ. νὰ πιστεύῃ, ὅτι κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο πολλὰ ἀναλόγως πρὸς τὰς ἠθικὰς καὶ ὑλικὰς αὐτοῦ δυνάμεις ἐπράχθησαν πρὸς εὐόδωσιν τοῦ σκοποῦ, ὃν ἐπιδιώκει ὁ ἡμέτερος Σύλλογος, οὕτως ὥστε καὶ αἱ ἡμέτεραι ἐπ' αὐτοῦ στηριχθεῖσαι ἐλπίδες μὴ διαψευσθῶσι καὶ αἱ κόποι αὐτοῦ μὴ ἀποβῶσι μάταιοι, καθόσον καὶ ἡ ἡμετέρα προθυμία, ἐξ ἧς τὸ Συμβούλιον ἤντλει τὴν δύναμίν του, τὰ μέγιστα συνετέλεσε πρὸς τοῦτο.

Θέλομεν δὲ ἐκθέσει εὐθὺς κατωτέρω τὰ γενόμενα ἐν περιλήψει.

Ὡς γνωρίζετε, κατὰ Νοέμβριον τοῦ παρελθόντος ἔτους μετ' ἐκφρασθεῖσαν ἐπιθυμίαν πολλῶν συμπολιτῶν συνετελέσθη ἡ ἕνωσις τοῦ κατηρτισμένου σωματείου τῶν Μακεδόνων ὑπὸ τὸν τίτλον «Μακεδονικὸς Σύλλογος,» τοῦ πολλαχῶς δράσαντος ἐπὶ τριετίαν ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῆς φίλης ἡμῶν πατρίδος Μακεδονίας, μετὰ τῆς ἀρτισυστάτου «Μακεδονικῆς ἀδελφότητος», συγκειμένης κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ συμπατριωτῶν τῶν περὶ τὴν Καστορίαν τῆς Μακεδονίας χωρίων ὑπὸ τὸν τίτλον Μακεδονικὸς Σύλλογος «ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος».

Μετὰ τὴν τοιαύτην τοῦ νέου σωματείου ἡμῶν συγκρότησιν, φρονοῦντες ὅτι ἐν τῇ ἑνώσει ἡ ἰσχύς, εὐθὺς ἐν τῇ πρώτῃ συνεδρίᾳ αὐτοῦ τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον ἐποιήσατο δι' ἐπιτροπῆς συνισταμένης ἐκ τῶν κυρίων Γ. Καπετανάκη, Κ. Ἀλεξίου, Θ. Βασιλειάδου, Α. Ἀρβανίτου, Α. Ἰωάννου, Π. Μανωλίδου, Ν. Κίρτσου καὶ Λ. Γκέρκα διαβήματα περὶ ἑνώσεως αὐτοῦ καὶ μετὰ τοῦ ἑτέρου τῶν Μακεδόνων σωματείου ὑπὸ τὸν τίτλον «Κεντρικὸς Μακεδονικὸς Σύλλογος», ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν ἐπετεύχθη ἡ ἐπιθυμία ἡμῶν αὕτη.

Οὕτω συγκεκροτημένον τὸ ἡμέτερον σωματεῖον κατήρτισεν ἐπιτροπήν, εἰς ἣν ἀνέθηκε τὴν σύνταξιν καταστατικοῦ, ὅπερ ἐνεκρίθη κατὰ τὴν γενικὴν Συνέλευσιν τῆς 4 Δεκεμβρίου π. ἔ. Εἶτα ἐν συνεδρίᾳ τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον συμφώνως πρὸς τὸ καταστατικόν, ἐξελέξατο ἐπίτιμον Πρόεδρον τὸν ἔξοχον πολιτευτὴν καὶ συμπολίτην ἡμῶν κ. Στέφ. Δραγούμην διὰ τὰς ὑπερόχους αὐτοῦ πρὸς τὴν Μακεδονικὴν ὑπόθεσιν ὑπηρεσίας, καὶ ἐπίτιμον γενικὸν Γραμματέα τὸν πολιτευτὴν καὶ πρώην βουλευτὴν κ. Γ. Καπετανάκην διὰ τὰ πατριωτικὰ αὐτοῦ αἰσθήματα καὶ τὴν ὑπὲρ τῆς Μακεδονίας ἐνεργὸν αὐτοῦ δρᾶσιν, Πρόεδρον δὲ αὐτοῦ τακτικὸν τὸν κ. Α. Ἀργυρόν, ὃν παραιτηθέντα βραδύτερον ἀντικατέστησεν ὁ κ. Χαρίσης Πούλιος, ἀντιπροέδρους τοὺς κυρίους Ζήσην Δεμπενιώτην, Γενικὸν Γραμματέα τὸν κ. Θεοφάνην Α. Βασιλειάδην, εἰδικοὺς τοὺς κυρίους Ι. Μιχαηλίδην καὶ Ἠλ. Πηχιὼν, ἔφορον τῆς βιβλιοθήκης τὸν κ. Ἀθ. Ἰωαννίδην, ταμίαν τὸν κ. Π. Δημητρόφσκην.

Ἐκ τῶν πρώτων αὐτοῦ ἔργων τὸ Διοικ. Συμβούλιον ἔγνω, ὅπως δι' ἐγκυκλίου, δημοσιευθείσης καὶ ἐν ἐφημερίσι, πρὸς ἅπαντας τοὺς ἐν διασπορᾷ Μακεδόνας τούς τε ἀπαρτίζοντας ἰδιαίτερα σωματεῖα καὶ τοὺς μὴ τοιούτους καλέσῃ πρὸς κοινὴν συνεργασίαν καὶ συνασπισμὸν τῶν ἁπανταχοῦ Μακεδονικῶν δυνάμεων, καὶ ὅπως ἐπικαλεσθῇ τὴν συνεργασίαν καὶ τῶν λοιπῶν σωματείων ἔν τε τῇ ἡμεδαπῇ καὶ ἀλλοδαπῇ.

Πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου τὸ Διοικ. Συμβούλιον ἐπιθυμοῦν ν' ἀναγγείλῃ εἰς τὸ κοινὸν τὸν οὕτω συγκροτηθέντα Σύλλογον ἐτέλεσε τῇ 10 Ἰανουαρίου ε. ἔ. ἐγκαίνια διὰ διαλέξεως τοῦ προέδρου κ. Ἀργυροῦ θέμα ἔχοντος «τὴν Μακεδονικήν μας πολιτικὴν» ἐν τῷ Δημοτικῷ θεάτρῳ εὐγενῶς παρὰ τοῦ κ. Δημάρχου παραχωρηθέντι, ἐνώπιον πυκνοτάτου ἀκροατηρίου, μεταξὺ τῶν ὁποίων παρίσταντο καὶ ἐξέχοντα πολιτευόμενα πρόσωπα καὶ τῆς κοινωνίας Ἀθηνῶν καταχειροκροτήσαντα τὸν μεγίστην ἐντύπωσιν ἐμποιήσαντα σπουδαιότατον λόγον τοῦ ἡμετέρου Προέδρου. Τὸ δὲ Διοικητικὸν Συμβούλιον ἔχον ὑπ' ὄψει τὰς μεγάλας ἀληθείας τοῦ λόγου τούτου καὶ ἐπιθυμοῦν, ὅπως εὐρύτερον καταστῶσιν αὗται γνωσταί, ἐξετύπωσεν αὐτὸν ἐν φυλλαδίῳ πρὸς ὄφελος τοῦ Συλλόγου,

Πρὸς σύσφιγξιν καὶ στενώτερον δεσμὸν τῶν ἐκ διαφόρων μερῶν τῆ Μακεδονίας συμπολιτῶν τὸ Δ. Σ. διωργάνωσε κατὰ Κυριακὴν συναθροίσεις, ἐν αἷς συνεζητοῦντο ἐπὶ τὸ οἰκειότερον διάφορα θέματα καὶ ἐγίνοντο ὁμιλίαι ὑπὸ διαφόρων μελῶν αὐτοῦ, ἀντικείμενον ἔχουσαι ἰδίως τὰ ἱστορικὰ δίκαια τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τῆς Μακεδονίας. Ἔτι δὲ πρὸς ἀναζωπύρωσιν τοῦ φρονήματος καὶ τὴν εἰς τὰ

ὅπλα ἐξοικείωσιν τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου μετὰ συνεννόησιν μὲ τὸν διευθυντὴν τοῦ ἐν τῇ Καλλιθέᾳ Σκοπευτηρίου, ἐπέτυχε τὴν παραχώρησιν αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἠσκοῦντο κατὰ Κυριακὴν περὶ τὰ 150 μέλη τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου εἰς τὴν σκοποβολήν, καὶ ἐν ᾧ ἐτέλεσεν ἀγῶνας σκοποβολῆς, κατὰ τοὺς ὁποίους διεκρίθησαν κατὰ σειρὰν οἱ κύριοι Χρῆστος Ζουπάνης, Πέτρος Γούλιας, Γεωρ. Ζούλας, Ἰωάν. Ἰωάννου καὶ Ι. Παῦλος, εἰς οὓς ἀπενεμήθησαν ὡς ἔπαθλον τὸ μετάλλιον τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου.

Τὸ Δ.Σ. ἀποδεχθὲν πρότασιν τοῦ προέδρου τῆς «Ἑταιρείας Ἑλληνισμὸς» κ. Καζάζη περὶ συντάξεως ψηφίσματος ὑπὲρ τῆς ταχείας διοργανώσεως τοῦ στρατοῦ ἕνεκα τῆς δημιουργηθείσης κρισίμου καταστάσεως τοῦ ἔθνους, συνέταξε ψήφισμα καὶ ἐπέδωκεν αὐτὸ πρὸς τὴν σχοῦσαν τὴν περὶ τούτου πρωτοβουλίαν Ἑταιρείαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἥτις καὶ ἀπηύθυνε τοῦτο ὅπου ἔδει

Ἐπίσης προσκληθὲν ὑπὸ τῆς εἰρημένης Ἑταιρείας τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς τὸ διοργανωθὲν ὑπ' αὐτῆς συλλαλητήριον, ὅπως διαμαρτυρηθῇ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς κατὰ τῆς ὑπὸ τῶν ρουμανικῶν ἀρχῶν καταδιώξεως τῶν ἐν Ῥουμανίᾳ μελῶν αὐτῆς, διότι δῆθεν ἐνήργουν κατὰ τοῦ ἀνυπάρκτου ἐν Μακεδονίᾳ ῥουμανικοῦ πληθυσμοῦ, προθύμως συμμετέσχεν αὐτοῦ, καθ' ὃ ὁ ἡμέτερος μάλιστα πρόεδρος ἐξελέγη καὶ μέλος τῆς πρὸς ἐπίδοσιν τοῦ ψηφίσματος εἰς τὰς πρεσβείας τῶν Μεγάλων Δυνάμεων ἐπιτροπῆς, λογοδοτήσας ἐν τέλει ἐκ μέρους τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ ὡς πρόεδρος τοῦ Μακεδονικοῦ Συλλόγου ἐπιστήσας τὴν προσοχὴν τοῦ Ἀθηναϊκοῦ λαοῦ ἐπὶ τοῦ ζωτικωτάτου διὰ τὸν Ἑλληνισμὸν Μακεδονικοῦ ζητήματος.

Ἀλλὰ καὶ ἑτέραν ἐθνικὴν ἐργασίαν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου πρέπει νὰ μνημονεύσωμεν ἐνταῦθα. Τὸν παρελθόντα Ἰούνιον δηλαδὴ ἡ Ἑταιρεία τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἔχουσα ὑπ' ὄψιν τὴν ἐν γένει κατάστασιν τοῦ ἔθνους ἐνόμισε καθῆκόν της νὰ συγκληθῶσιν εἰς ἐθνικὸν Συνέδριον τὰ ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα πατριωτικὰ Σωματεῖα, ὅπως συσκεφθῶσι καὶ ὑποδείξωσιν ἀπὸ κοινοῦ τὰ ἀναγκαῖα νὰ ληφθῶσι μέτρα πρὸς θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Κατὰ τὸ Συνέδριον λοιπὸν τοῦτο, γενόμενον ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς Ἑταιρείας τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀπέστειλε καὶ ὁ ἡμέτερος Σύλλογος ἀντιπροσώπους τοὺς κυρίους Ἀργυρὸν καὶ Α. Ἰωαννίδην, οἵτινες ἔλαβον μέρος εἰς τὰς ἐπανειλημμένας συνεδριάσεις τοῦ Συνεδρίου τούτου καὶ ὑπέβαλον τὰς γνώμας αὐτῶν περὶ τῶν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πατρίδι ἰδίως δεόντων γενέσθαι.

Οἱ κατὰ τὰς ἑορτὰς τοῦ Πάσχα τελεσθέντες ἐν Ἀθήναις Ὀλυμ-

πιακοὶ Ἀγῶνες, εἰς οὓς συνέρρευσαν, ὡς ἦτο ἐπόμενον, καὶ ἐκ τῆς δούλης ἡμῶν πατρίδος Μακεδονίας πλεῖστοι συμπολῖται, ἔδωσαν τὴν ποθητὴν εὐκαιρίαν εἰς τὸν ἡμέτερον Σύλλογον νὰ ἔλθῃ εἰς στενωτέραν ἐπικοινωνίαν μετ' αὐτῶν. Ἐνομίσαμεν λοιπὸν καθῆκον ἡμῶν νὰ διοργανώσωμεν χάριν αὐτῶν ἐξαχικὸν γεῦμα εἰς τὴν θέσιν Γαλάτσι, εἰς ὃ προσκληθέντες ἔλαβον μέρος πλὴν τῶν εἰρημένων συμπολιτῶν καὶ ὁ ἔξοχος στρατηγὸς καὶ διαπρεπὴς ἑταῖρος τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου κύριος Κ. Σμολένσκης, ὡς καὶ πάντες σχεδὸν οἱ ἀρχηγοὶ τῆς ἐνόπλου ἐν Μακεδονίᾳ δράσεως. Κατὰ τὸ γεῦμα τοῦτο, διεξαχθὲν ἐν ἀδιαπτώτῳ χαρᾷ καὶ εὐθυμίᾳ καὶ ἐν πατριωτικαῖς ἐκδηλώσεσι, προέπιεν ὑπὲρ τῶν δούλων ἀδελφῶν ἡμῶν ὁ στρατηγὸς κ. Σμολένσκης συγχαρεὶς αὐτοὺς διὰ τὸν ἀκραιφνῆ αὐτῶν πατριωτισμόν, τὸν ὁποῖον ἐσχάτως παντοῖοι ἐχθροὶ πολυειδῶς καὶ ποικιλοτρόπως ἐπιβουλεύονται. Τὴν πρόποσιν ταύτην ἐπηκολούθησεν ἡ τοῦ προέδρου ἡμῶν, ὅστις ἐκεῖνον μὲν ηὐχαρίστησεν, εἰς δὲ τοὺς συμπολίτας ἡμῶν ηὐχήθη τὴν ταχεῖαν ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν.

Τὴν ἑορτὴν ταύτην ἐπηκολούθησεν ἑτέρα συγκέντρωσις τῶν ἀγαπητῶν ἡμῶν συμπολιτῶν ἐν τῷ καταστήματι τοῦ Συλλόγου, ἔνθα τὸ Δ. Σ. μετ' ἀδελφικῆς χαρᾶς καὶ πολλῆς συγκινήσεως ἐδεξιώθη αὐτούς, ὁ δὲ ἐπίτιμος πρόεδρος τοῦ ἡμετ. Συλ. κ. Στέφ. Δραγούμης προσελθὼν προσεφώνησε διὰ μακρῶν, παραινέσας νὰ ἐγκαρτερῶσιν εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ νὰ ὦσιν εὐέλπιδες περὶ τῆς τύχης τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Οὕτω δὲ ἀνδρωθεὶς ὁ ἡμέτ. Σύλ. δὲν ἀπώκνησε νὰ ἐπιχειρήσῃ μέγα μὲν ἔργον σχετικῶς πρὸς τὰς δυνάμεις αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπιβεβλημένον ἐκ τῆς ἐργασίας τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν.

Αὗται εἰσι, Κύριοι, αἱ κεφαλαιώδεις τοῦ Δ. Σ. ἐργασίαι, ἀλλ' οὐχὶ καὶ αἱ μόναι. Δὲν διέλαθε τὴν προσοχὴν τοῦ Δ Σ. ἔκθεσίς τις τοῦ ἐν Μοναστηρίῳ τῆς Μακεδονίας προξένου τῆς Ἰταλίας περὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῶν κατοίκων τοῦ νομοῦ Μοναστηρίου κατὰ ἐθνικότητας. Ἐν τῇ ἐκθέσει ταύτῃ δημοσιευθείσῃ ἐν τῇ ἐφημερίδι τοῦ «Νέου Ἄστεως», ἐμπεριείχοντο πολλαὶ μεροληπτικαὶ καὶ ἀναλήθεις πληροφορίαι, τὰς ὁποίας τὸ Δ. Σ. ἀνήρεσε διὰ μακροῦ καὶ λεπτομεροῦς πρὸς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἰταλίας ἐγγράφου, ἐν ᾧ ἀνεγράφετο εἰλικρινῶς ὁ ἀληθὴς κατ' ἐθνικότητας τοῦ εἰρημένου Νομοῦ πληθυσμός.

Ὅτε δὲ κατὰ τὸν καταρτισμὸν τοῦ ὑπουργείου τῆς Γαλλίας προσελήφθη ὡς ὑπουργὸς καὶ ὁ γνωστὸς διὰ τὰ φιλελληνικὰ αὐτοῦ αἰσθήματα μέγας πολιτικὸς ἀνήρ, ὁ κύριος Κλεμανσώ, ὁ νῦν πρωθυ-

Τύποις Ἀποστολοπούλου

πουργὸς τῆς Γαλ. Κυβερνήσεως, τὸ Δ. Σ. ἐνόμισεν ἐκ τῶν καθηκόντων αὐτοῦ ἐπωφελούμενον ἐκ τῆς εὐκαιρίας ταύτης νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν χαράν του διὰ συγχαρητηρίου τηλεγραφήματος ἐπὶ τῇ εἰς τὸ Ὑπουργικὸν ἄξίωμα ἀναρρήσει τοῦ θερμοῦ τούτου συνηγόρου ὑπὲρ τῶν δικαίων τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καθ' ἣν ἐποχὴν ἄλλοι ἢ ὅλως ἀδιαφοροῦσι περὶ τῆς κοιτίδος τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ ἢ φιλοτιμοῦνται τίς πρῶτος νὰ ῥίψῃ τὸν λίθον καθ' ἡμῶν.

Τὸ Δ. Σ. ἐπιθυμοῦν, ὅπως ἀναζωπυρήσῃ τοῦ Ἑλλην. λαοῦ τὸ φρόνημα καὶ νὰ κινήσῃ τὸ ὑπὲρ τῆς πασχούσης Μακεδονίας ἐνδιαφέρον, ἐξετύπωσε ταχυδρομικὰ δελτάρια, ἐν οἷς ἀπεικονίζεται ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, ὁ ἐκπροσωπῶν τὴν ποθουμένην πανελλήνιον ἕνωσιν καὶ κάτωθι τῶν ὁποίων φέρεται ἀναγεγραμμένον τὸ πανελλήνιον πλέον καταστὰν ἱστορικὸν ῥητὸν τοῦ ἐθνομάρτυρος τῆς Στατίστης «Σώσωμεν τὴν Μακεδονίαν».

Διὰ τὸν αὐτὸν ἐπίσης λόγον διωργανώσαμεν καὶ θεατρικὴν παράστασιν ἐν τῷ θερινῷ θεάτρῳ τοῦ Ἀθηναίου, καθ' ἣν ἐδιδάχθη τὸ μακεδονικῆς ὑποθέσεως ἔργον «Ἡ Ἡρωὶς τῆς Μακεδονίας», εὐγενῶς παραχωρηθὲν ὑπὸ τοῦ συγγραφέως αὐτοῦ κ. Γ. Κούρτη. Ἀμφότερα ταῦτα πληρέστατα ἐπέτυχον τοῦ σκοποῦ, δι' ὃν ἐγένοντο καὶ ὑλικήν τινα εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ Συλλόγου ὠφέλειαν προσεπόρισαν.

Ἀλλὰ καὶ τὸν φιλανθρωπικὸν σκοπὸν δὲν ἠμέλησεν ὁ ἡμέτερος Σύλλογος παρὰ τὰ γλίσχρα οἰκονομικὰ αὐτοῦ μέσα. Ἐπιθυμῶν, ὅπως ἔλθῃ ἀρωγὸς εἰς τοὺς ἐκ Μακεδονίας ἐρχομένους ἐνταῦθα καὶ ὁπωσδήποτε ἐργασθέντας ἢ προτιθεμένους νὰ ἐργασθῶσιν ἐν Μακεδονίᾳ, εἰς τὰς πολλαπλᾶς αὐτῶν ἀνάγκας, καὶ δὴ εἰς τὴν τῆς κατοικίας. προέβη εἰς ἐνοικίασιν μεγάλης οἰκίας, ἐν ᾗ εὕρισκον ἄσυλον κατὰ τὴν νύκτα πολλαὶ δεκάδες ἐξ αὐτῶν. Ἐπίσης δὲ καὶ εἰς τὰς προχείρους αὐτῶν ἀνάγκας δὲν ἠδιαφόρησεν, ἀλλ' ἐθεράπευσεν αὐτὰς χορηγῶν ἀνάλογον εἰς ἕκαστον χρηματικὸν ποσὸν μέχρι τῆς ὁριστικῆς των ἐγκαταστάσεως. Ἐνταῦθα δὲ πρέπει νὰ μνημονεύσωμεν καὶ τοῦτο, ὅτι εἰς πολλοὺς ζητήσαντας τὴν ἠθικὴν ὑποστήριξιν καὶ συνδρομὴν ἡμῶν προθύμως παρέσχομεν αὐτοῖς ἐνεργοῦντες καταλλήλως παρὰ τοῖς ἁρμοδίοις.

Τέλος τὴν ὑπὸ τοῦ καταστατικοῦ τοῦ Συλλόγου προβλεπομένην ἐπέτειον ἑορτὴν τοῦ ἁγίου μάρτυρος Δημητρίου, τοῦ ἐκ Θεσσαλονίκης τῆς Μακεδονίας, κατὰ τὸ ἐνὸν ἑωρτάσαμεν ἐν τῷ ἐν Ἀμπελοκήποις ἐξοχικῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, μετὰ τὸ τέλος τῆς ὁποίας ὁ ἐπίτιμος Γεν. Γραμματεὺς κ. Καπετανάκης ἐξεφώνησε κατάλληλον τῇ ἡμέρᾳ καὶ τῇ περιστάσει πανηγυρικὸν λόγον.

Αὗται, Κύριοι, εἶναι αἱ ἐργασίαι ἡμῶν κατὰ τὸ διαρρεῦσαν Συλλογικὸν ἔτος, αἵτινες βεβαίως δὲν ἔχομεν τὴν γνώμην ὅτι ἀνταποκρίνονται ἐν γένει εἰς τὴν Μακεδονικὴν ὑπόθεσιν, ἀλλὰ δὲν εἶναι καὶ μικραὶ καὶ ἀσήμαντοι, ἐὰν λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν ὅτι πλεῖστοι δυστυχῶς τῶν ἐνταῦθα ἐγκατεστημένων συμπατριωτῶν μας τελείως ἀδιαφοροῦσιν ἂν ὄχι πρὸς ὅλον τὸ Μακεδονικὸν ζήτημα, πάντως ὅμως πρὸς τὰ τοῦ Συλλόγου ἡμῶν, ὡς μὴ ὄφελε, μὴ ἀποφασίζοντες ν' ἀφιερώσωσιν ὀλίγας στιγμὰς εἰς κοινὴν μετὰ τῶν λοιπῶν συμπατριωτῶν των ἐργασίαν ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἡμῶν, ἥτις σήμερον εἴπέρ ποτε καὶ ἄλλοτε, ἔχει ἀνάγκην τῆς ἡνωμένης ἐργασίας τῶν τέκνων της. Μετὰ πόνου πατριωτικοῦ λέγοντες ταῦτα θέλομεν νὰ δώσωμεν ἀφορμὴν νὰ σκεφθῶσι πάντες ὅτι πᾶσα ἐργασία, καὶ δὴ ἡ ὑπὲρ τῆς πατρίδος μας, ἔχει ἀνάγκην καὶ τῶν μεγάλα δυναμένων καὶ τῶν ἐλαχίστων. Τρέφομεν δὲ τὴν ἐλπίδα, ὅτι οἱ λόγοι μας οὗτοι δὲν θέλουσι μείνει ἄκαρποι, ἀλλὰ θὰ τελεσφορήσωσι κεντοῦντες τὸν ζῆλον καὶ τὴν φιλοτιμίαν παντὸς εἰς ἐκπλήρωσιν τῶν πρὸς τὴν φιλτάτην μας πατρίδα καθηκόντων αὐτοῦ τοσούτῳ μᾶλλον, καθόσον πάντες καταγόμεθα ἐκ τῆς χώρας τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ὅστις πρώτιστον καὶ μέγιστον ἔργον αὐτοῦ ἐθεώρησε τὴν ἕνωσιν ἁπαξάπαντος τοῦ Ἑλληνισμοῦ, πρὸς ἣν πάντες σήμερον πρέπει νὰ ἐργαζώμεθα πρὸς εὐημερίαν τῆς κοινῆς ἡμῶν φιλτάτης πατρίδος Ἑλλάδος!

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 10 Δεκεμβρίου 1906

Ὁ Πρόεδρος

ΧΑΡΙΣΗΣ ΠΟΥΛΙΟΣ

Ὁ Εἰδικὸς Γραμματεὺς

Ι. Α. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

Κύριοι.

Τὸ Δ. Συμβούλιον τοῦ Μακεδονικοῦ Συλλόγου «Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος» κατὰ τὴν συνεδρίαν αὐτοῦ τῆς 10 τρέχοντος μηνὸς συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 27 τοῦ Καταστατικοῦ, διώρισεν ἐξελεγκτικὴν ἐπιτροπὴν ἐκ τῶν μελῶν αὐτοῦ. τοὺς κ. κ. Ἀθαν. Ἰωαννίδην, Σῖμον Λιούμπην καὶ Ἀνδρέαν Ἀρβανίτην, ἵνα ἐξελέγξωσι τὴν διαχείρισιν τοῦ Ταμίου τοῦ Συλλόγου κ Πέτρου Δημητρόφσκη.

Ἡ διαχείρισις τοῦ προμνημονευθέντος Ταμίου ἤρξατο ἀπὸ τῆς 1ης Μαΐου 1906 καὶ ἐξακολουθεῖ μέχρι σήμερον, ἡ γενομένη ὅμως ἐξέλεγξις περιωρίσθη μέχρι τέλους Δεκεμβρίου παρελθόντος ἔτους.

Ἡ ὀκτάμηνος αὕτη διαχείρισις ἀναλυτικώτερον ἔχει ὡς ἑξῆς:

I. Εἰσπράξεις

Κατὰ τὸν μῆνα Μάϊον εἰσεπράχθησαν ἐκ τακτικῶν μελῶν δραχ.

39, ἐξ ἐπικούρων δραχ. 20, ἐξ εἰσφορῶν δραχ. 635, ἐξ ἐκτάκτων συνδρομῶν δραχ. 2,600, ἐκ δωρεῶν δραχ. 110,25, ἐξ ἐνοικίου δραχ. 20, ἐκ προηγουμένης πιστώσεως δραχ. 173,35, ἤτοι ἐν ὅλῳ δραχμαὶ 3,597,60.

Κατὰ τὸν μῆνα Ἰούνιον εἰσεπράχθησαν ἐκ τακτικῶν μελῶν δρχ. 251, ἐξ ἐπικούρων δραχ. 80, ἐξ εἰσφορῶν δραχ. 487,20, ἐξ ἐκτάκτων συνδρομῶν δραχ. 60, ἐκ δωρεῶν δραχ. 600, ἐξ ἐνοικίων δραχμαὶ 40, ἤτοι ἐν ὅλῳ δραχ. 1518,20.

Κατὰ τὸν μῆνα Ἰούλιον εἰσεπράχθησαν ἐκ τακτικῶν μελῶν δρ. 180, ἐξ ἐπικούρων δραχ. 5, ἐκ θεατρικῆς παραστάσεως δρ. 236, ἤτοι ἐν ὅλῳ Δραχ. 421.

Κατὰ τὸν μῆνα Αὔγουστον εἰσεπράχθησαν ἐκ τακτικῶν μελῶν δραχ. 158, ἐξ ἐπικούρων δρ. 10, ἐξ ἐνοικίων δραχ. 30, ἐκ θεατρικῆς παραστάσεως δραχ. 109, ἐκ διαφόρων δραχ. 327, ἤτοι ἐν ὅλῳ δραχ. 634.

Κατὰ τὸν μῆνα Σεπτέμβριον εἰσεπράχθησαν ἐκ τακτικῶν μελῶν δραχ. 142, ἐξ ἐπικούρων 10, ἤτοι ἐν ὅλῳ δραχ. 152.

Κατὰ τὸν μῆνα Ὀκτώβριον εἰσεπράχθησαν ἐκ τακτικῶν μελῶν δραχ. 202, ἐξ ἐπικούρων 25, ἐκ Δημάρχων δραχ. 30· ἤτοι ἐν ὅλῳ δραχ. 257.

Κατὰ τὸν μῆνα Νοέμβριον εἰσεπράχθησαν ἐκ τακτικῶν μελῶν δραχ. 47, ἐξ ἐπικούρων 25, ἐξ εἰσφορῶν Δημάρχων 15, ἤτοι ἐν ὅλῳ δραχ. 87.

Κατὰ τὸν μῆνα Δεκέμβριον εἰσεπράχθησαν ἐξ εἰσφορῶν Δημάρχων ἐν ὅλῳ δραχ. 135,25.

Καθ' ὅλον δὲ τὸ ὀκτάμηνον τοῦτο διάστημα εἰσεπράχθησαν ἐν ὅλῳ δραχμαὶ **6,802.05**.

II. Πληρωμαὶ

Κατὰ τὸν μῆνα Μάϊον ἐδαπανήθησαν εἰς βοηθήματα δραχμαὶ 88, εἰς ἐνοίκια 150, εἰς ὑπαλληλίαν 72,35, εἰς γραφικὴν ὕλην 32,15, εἰς βιβλιοθήκην 10, εἰς Μακεδονικὴν ἄμυναν 25, εἰς ἐνισχυτικὴν ἄμυναν 325, εἰς διάφορα ἔξοδα 12,40, εἰς χρέη 73,35, ἤτοι ἐν ὅλῳ δραχ. 788,25.

Κατὰ τὸν μῆνα Ἰούνιον ἐδαπανήθησαν εἰς βοηθήματα δραχ. 27, εἰς ἐνοίκια 150, εἰς ὑπαλληλίαν 15, εἰς Μακεδονικὴν ἄμυναν 2,320, εἰς ἐνισχυτικὴν ἄμυναν 1827,20, εἰς διάφορα ἔξοδα 20,95, ἤτοι ἐν ὅλῳ δραχ. 4,360,15.

Κατὰ τὸν μῆνα Ἰούλιον ἐδαπανήθησαν εἰς βοηθήματα δραχ. 45, εἰς ἐνοίκια 150, εἰς ὑπαλληλίαν 135, εἰς διάφορα ἔξοδα 46,85, ἤτοι ἐν ὅλῳ δραχμαὶ 376,85.

Κατὰ τὸν μῆνα Αὔγουστον ἐδαπανήθησαν εἰς βοηθήματα δρ. 19, εἰς ἐνοίκια 80, εἰς ὑπαλληλίαν 100, εἰς ἐνισχυτικὴν ἄμυναν 30, εἰς διάφορα ἔξοδα 74,15, εἰς Νοσοκομεῖον διὰ Παλάσκαν 327· ἤτοι ἐν ὅλῳ δραχ. 630,15.

Κατὰ τὸν μῆνα Σεπτέμβριον ἐδαπανήθησαν εἰς βοηθήματα δραχ. 6, εἰς ἐνοίκια 120, εἰς ὑπαλληλίαν 30, εἰς διάφορα ἔξοδα 15,20, ἤτοι ἐν ὅλῳ δραχ. 171,20.

Κατὰ τὸν μῆνα Ὀκτώβριον ἐδαπανήθησαν εἰς βοηθήματα δραχ. 16, εἰς ἐνοίκια 55, εἰς ὑπαλληλίαν 60, εἰς γραφικὴν ὕλην 16, εἰς διάφορα ἔξοδα 36,50, ἤτοι ἐν ὅλῳ δραχ. 183,50.

Κατὰ τὸν μῆνα Νοέμβριον ἐδαπανήθησαν εἰς βοηθήματα δραχ. 17, εἰς ὑπαλληλίαν 58, εἰς διάφορα ἔξοδα 21,65, ἤτοι ἐν ὅλῳ δραχ. 116,65.

Κατὰ τὸν μῆνα τέλος Δεκέμβριον ἐδαπανήθησαν εἰς βοηθήματα δραχ. 3, εἰς ἐνοίκια 55, εἰς ὑπαλληλίαν 13,20, εἰς διάφορα ἔξοδα 13,55, ἤτοι ἐν ὅλῳ δραχ 84,75.

Ἐν ὅλῳ δὲ κατὰ τοὺς ὀκτὼ τούτους μῆνας αἱ δαπάναι ἀνῆλθον εἰς δραχ. **6,711,30**.

Τοῦτέστιν ἡ ὀκτάμηνος αὕτη διαχείρισις ἀφῆκε περίσσευμα ἐκ δραχμῶν **90,55**, ὅπερ σὺν ταῖς 219,75 δραχ. ἐξ εἰσπράξεων μέχρι τέλους Δεκεμβρίου ἀναβιβάζεται εἰς δραχ. **310,30**.

Οἱ τὴν ἐξέλεγξιν τῆς διαχειρίσεως ταύτης ἐντεταλμένοι παρετηρήσαμεν θαυμαστὴν καὶ λεπτομερῆ ἀκρίβειαν ἐν παντί. Διὸ νομίζομεν ὅτι τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον πρέπει νὰ ἐκφράσῃ τὰς εὐχαριστίας του πρὸς τὸν Ταμίαν τοῦ Συλλόγου κ. Πέτρον Δημητρόφσκην διὰ τὴν μετὰ πολλῆς φιλοπονίας καὶ πατριωτικοῦ ζήλου γενομένην ἀκρίβειαν πάντων τῶν λογαριασμῶν τοῦ Ταμείου τοῦ Συλλόγου. Ἐπιθυμοῦμεν δὲ, ὅπως τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον κατὰ τὴν ἐπομένην Συνεδρίαν παρακαλέσῃ τὸν κ. Πέτρον Δημητρόφσκην νὰ ἐπιδείξῃ τοὺς λεπτομερεῖς λογιστικοὺς πίνακας καὶ τὰ συναφῆ τούτοις, ἵνα θαυμάσῃ τὴν φιλοπονίαν καὶ ἀκρίβειαν τῆς διαχειρίσεως, οὗ μὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ἐντιμότητα τοῦ Ταμίου.

Ἡ ἐξελεγκτικὴ Ἐπιτροπὴ

Α. ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ
Αθ. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ
Σ. ΛΙΟΥΜΠΗΣ

Ἐν Ἀθήναις τῇ 20ῇ Ἰανουαρίου 1907.

Τ. Σ.

ΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ ΤΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ «Ο ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ»

Ἐπίτιμος Πρόεδρος	ΣΤΕΦΑΝΟΣ Ν. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ
Πρόεδρος	ΧΑΡΙΣΗΣ ΠΟΥΛΙΟΣ
Ἀντιπρόεδροι	ΑΝΔΡΕΑΣ ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ
Γεν. Γραμματεύς	ΘΕΟΦΑΝΗΣ Α. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ
Εἰδικοὶ Γραμματεῖς	ΙΩΑΝΝΗΣ Α. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ ΗΛΙΑΣ ΠΗΧΙΩΝ
Ταμίας	ΠΕΤΡΟΣ ΔΗΜΗΤΡΟΦΣΚΗΣ
Ἔφορος Βιβλιοθήκης	ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ
Κοσμήτωρ	ΘΩΜΑΣ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗΣ

ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ
ΖΗΣΗΣ ΔΕΜΠΕΝΙΩΤΗΣ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΟΛΥΜΠΙΟΣ
ΚΩΣΤΗΣ ΧΑΙΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΡΟΥΚΑΣ
ΚΩΣΤΑΣ ΑΛΕΞΙΟΥ
ΣΙΜΟΣ ΛΙΟΥΜΠΗΣ
ΣΤΑΜΑΤΙΟΣ ΠΑΠΑΛΑΖΑΡΟΥ
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΜΑΝΩΛΙΔΗΣ

ΣΗΜ. Παρακαλοῦνται οἱ βουλόμενοι νὰ συνεργασθῶσιν ἐν τῷ Μακεδονικῷ Ἡμερολογίῳ τοῦ 1909, ὅπως ἐγκαίρως ἀποστείλωσι τὴν πρὸς δημοσίευσιν ἐν αὐτῷ ὕλην εἰς τὰ Γραφεῖα τοῦ Συλλόγου (ὁδὸς Σταδίου 54) ἢ εἰς τὴν κατοικίαν τοῦ Προέδρου κ. Χαρίση Πουλίου (ὁδὸς Δημοκρίτου 25).

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Σελὶς	*7*	*στίχος*	*3*	*Ἀνάγνωθι*	*976—1025*
»	*22*	»	*40*	»	Gousinery
»	*32*	»	*3*	»	*οὕτως*
»	»	»	*7*	»	*πολυπραγμοσύνη*
»	»	»	*15*	»	*οὕτως*
»	»	»	*19*	»	*οὐχ*
»	»	»	*22*	»	*ἐν οὐ δέοντι*
»	»	»	*29*	»	*Χάρωνά*
»	*89*	»	*21*	»	*εὐρέος*
»	*92*	»	*5*	»	*αὐτῶν*
»	*93*	»	*27*	»	*εὐρέος*
»	*129*	»	*11*	»	*γνωστοτάτη*
»	*231*	»	*8*	»	*Μεγαρόβῳ*
»	*232*	»	*12*	»	*Δημόκριτος*
»	*269*	»	*ὑπὸ τὴν εἰκόνα*	»	*Πέτρας*
»	*283*	»	*25*	»	*δημοσιευθῶσι (ἀντὶ καταλάβωσι)*

ΠΙΝΑΞ ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ

ΤΩΝ ΚΑΤ' ΕΙΔΟΣ ΚΑΘ' ΕΚΑΣΤΟΝ ΜΗΝΑ ΕΙΣΠΡΑΞΕΩΝ

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ	Ταχτικὰ μέλη	Ἐπίκουρα	Εἰσφοραί		Ἔκτακται συνδρομαί	Δωρεαί		Ἐγοίκια	Θέατρον	Διάφορα	Δημαρχοί		Πίστωσις		Σύνολον	
	Δρ.	Δρ.	Δρ.	Λ.	Δρ.	Δρ.	Λ.	Δρ.	Δρ.	Δρ.	Δρ.	Λ.	Δρ.	Λ.	Δρ.	Λ.
Μάϊος	39	20	635	00	2600	110	25	20	—	—	—	—	173	35	3597	60
Ἰούνιος	251	80	487	20	60	600	—	40	—	—	—	—	—	—	1518	20
Ἰούλιος	180	5	—	—	—	—	—	—	236	—	—	—	—	—	421	00
Αὔγουστος	158	10	—	—	—	—	—	30	109	327	—	—	—	—	634	00
Σεπτέμβριος	142	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	152	00
Ὀκτώβριος	202	25	—	—	—	—	—	—	—	—	30	—	—	—	257	00
Νοέμβριος	47	25	—	—	—	—	—	—	—	—	15	—	—	—	87	00
Δεκέμβριος	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	135	25	—	—	135	25
Ἐν ὅλῳ	1019	175	1122	20	2660	710	25	90	345	327	180	25	173	35	6802	05

Ἐν Ἀθήναις τῇ 10 Δεκεμβρίου 1906

Ὁ ταμίας

Πετρ. Δημητροφσκης

ΠΙΝΑΞ ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ

ΤΩΝ ΚΑΤ' ΕΙΔΟΣ ΚΑΘ' ΕΚΑΣΤΟΝ ΜΗΝΑ ΠΛΗΡΩΜΩΝ

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ	*Βοηθήματα*	*Ἐνοίκια*	*Ὑπαλληλία*		*Γραφ. Ὕλη*		*Βιβλιοθήκην*	*Μαν. ἄμυνα*	*Ἐργαζνε. ἄμυνα*		*Διάφ. ἔξοδα*		*Νοσοκομείον*	*Χρέη*		*Σύνολον*	
	Δρ.	*Δρ.*	*Δρ.*	*Λ.*	*Δρ.*	*Λ.*	*Δρ.*	*Δρ.*	*Δρ.*	*Λ.*	*Δρ.*	*Λ.*	*Δρ.*	*Δρ.*	*Λ.*	*Δρ.*	*Λ.*
Μάϊος	88	150	72	35	32	15	10	25	325	—	12	40	—	73	35	788	25
Ἰούνιος	27	150	15	00	—	—	—	2320	1827	20	20	95	—	—	—	4360	15
Ἰούλιος	45	150	135	00	—	—	—	—	—	—	46	85	—	—	—	376	85
Αὔγουστος	19	80	100	00	—	—	—	—	30	—	74	15	327	—	—	630	15
Σεπτέμβριος	6	120	30	00	—	—	—	—	—	—	15	20	—	—	—	171	20
Ὀκτώβριος	16	55	60	00	16	00	—	—	—	—	36	50	—	—	—	183	50
Νοέμβριος	37	—	58	00	—	—	—	—	—	—	21	65	—	—	—	116	65
Δεκέμβριος	3	55	13	20	—	—	—	—	—	—	13	55	—	—	—	84	75
Ἐν ὅλῳ	241	760	483	55	48	15	2345	2132	2182	20	244	25	327	73	35	6711	50

Ἐν Ἀθήναις τῇ 10 Δεκεμβρίου 1906

Ὁ ταμίας

ΠΕΤΡ. ΔΗΜΗΤΡΟΦΣΚΗΣ

ΣΧΟΛΕΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ, ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΑ, ΡΟΥΜΟΥΝΙΚΑ, ΣΕΡΒΙΚΑ ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

1. ΝΟΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΥΠΟΔΙΟΙΚΗΣΕΙΣ ἢ Καζάδες	ΣΧΟΛΕΙΑ (Γυμνάσια-Ἑλληνικὰ σχολεῖα. Ἰδιωτικὰ σχολεῖα-Παρθεναγωγεῖα-Νηπιακοὶ κῆποι)				ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΙ καὶ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΣΣΑΙ				ΜΑΘΗΤΑΙ			
	Ἕλληνες	Βούλγαροι	Ρουμᾶνοι	Σέρβοι	Ἕλληνες	Βούλγαροι	Ρουμᾶνοι	Σέρβοι	Ἕλληνες	Βούλγαροι (Παρόντες κατὰ τὰς ἐξετάσεις)	Ρουμᾶνοι	Σέρβοι
ΠΟΛΙΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	12	5	2	4	60	34	14	20	2166	683	69	235
ΚΑΖΑΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ [Μετὰ τὴν πόλεως]	60	18	2	4	123	49	14	20	5993	943	69	235
ΚΑΖΑΣ ΚΑΣΣΑΝΔΡΑΣ [πόλεως]	51	—	—	—	79	—	—	—	3476	—	—	—
ΚΑΖΑΣ ΛΑΓΚΑΔΑ	28	—	—	—	36	—	—	—	1736	—	—	—
ΚΑΖΑΣ ΑΒΡΕΤ ΙΣΑΡ	3	25	—	1	3	35	—	2	49	635	—	30
ΚΑΖΑΣ ΔΟΪΡΑΝΗΣ	7	12	—	2	11	17	—	6	320	348	—	45
ΚΑΖΑΣ ΚΑΒΑΔΑΡ	—	20	—	—	—	31	—	—	—	655	—	—
ΚΑΖΑΣ ΣΤΡΩΜΝΙΤΣΗΣ	14	22	—	—	26	30	—	—	817	514	—	—
ΚΑΖΑΣ ΓΕΥΓΕΛΗΣ	34	25	4	10	41	46	5	13	1431	1000	102	122
ΚΑΖΑΣ ΕΔΕΣΣΗΣ (ΒΟΔΕΝΩΝ)	27	21	—	2	35	38	—	6	1149	702	—	70
ΚΑΖΑΣ ΓΕΝΙΤΣΩΝ	32	18	—	2	39	24	—	5	1444	364		30
ΚΑΖΑΣ ΣΕΡΡΟΙΑΣ	43	—	2	—	65	—	5	—	2475	—	130	—
ΚΑΖΑΣ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗΣ	19	—	2	—	29	—	4	—	1715	—	82	—
ΚΑΖΑΣ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		—
ΚΑΖΑΣ ΣΕΡΡΩΝ	78	22	—	—	117	49	—	—	4903	690	—	—
ΚΑΖΑΣ ΝΕΥΡΟΚΟΠΙΟΥ	5	36	—	—	6	43	—	—	280	1113	—	—
ΚΑΖΑΣ ΖΙΧΝΗΣ	39	3	—	—	49	4	—	—	1850	[illegible]	—	—
ΚΑΖΑΣ ΡΑΣΛΟΚΙΟΥ	—	16	—	—	—	36	—	—	—	837	—	—
ΚΑΖΑΣ ΔΕΜΙΡ-ΙΣΣΑΡ	19	23	—	—	23	31	—	—	561	461	—	—
ΚΑΖΑΣ ΠΕΤΡΙΤΣΗΣ	4	8	—	—	5	14	—	—	125	133	—	—
ΚΑΖΑΣ ΜΕΛΕΝΙΚΟΥ	4	26	—	—	11	23	—	—	355	505	—	—
ΚΑΖΑΣ ΑΝΩ-ΤΖΟΥΜΑΓΙΑΣ	1	18	—	—	1	21	—	—	30	360	—	—
ΚΑΖΑΣ ΔΡΑΜΑΣ	17	6	—	—	33	9	—	—	1272	202	—	—
ΚΑΖΑΣ ΚΑΒΑΛΛΑΣ	4	—	—	—	11	—	—	—	538	—	—	—
ΚΑΖΑΣ ΣΑΡΙΣΑΜΠΑΝ	2	—	—	—	2	—	—	—	52	—	—	—
ΚΑΖΑΣ ΠΡΑΒΙΟΥ	17	—	—	—	22	—	—	—	849	—	—	—
ΝΗΣΟΣ ΘΑΣΟΣ	13	—	—	—	17	—	—	—	1145		—	—
Σύνολον ἐν τῷ Νομῷ τῆς Θεσσαλονίκης	521	319	10	21	787	193	28	52	32534	9544	383	532

2. ΝΟΜΟΣ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ

ΠΟΛΙΣ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ	11	11	4	5	42	39	29	21	1695	1113	327	293
ΚΑΖΑΣ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ [Μετὰ τὴν πόλεως]	70	74	18	9	131	119	64	32	4610	2855	964	466
ΚΑΖΑΣ ΠΕΡΛΕΠΕ [πόλεως]	8	50	1	9	8	60	3	11	182	1714	30	318
ΚΑΖΑΣ ΟΧΡΙΔΟΣ	9	33	2	4	10	55	3	6	345	1400	60	135
ΚΑΖΑΣ ΚΡΙΤΣΕΒΟΥ	—	21	—	10	—	26	—	11	—	521	—	223
ΚΑΖΑΣ ΦΛΩΡΙΝΗΣ	45	29	4	—	53	41	4		1831	751	88	—
ΚΑΖΑΣ ΚΟΡΥΤΣΑΣ	41	—	6	—	77	—	15	—	3452	—	203	—
ΚΑΖΑΣ ΚΟΛΟΝΙΑΣ	11	—	—	—	11		—	—	390		—	—
ΚΑΖΑΣ ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	74	43	3	—	91	56	11	—	3620	1102	135	—
ΚΑΖΑΣ ΣΤΑΡΟΒΟΥ	8	—	—	—	9	—	—	—	235	—	—	—
ΚΑΖΑΣ ΚΑΪΛΑΡ	16	11	—	—	23	18	—	—	896	566	—	—
ΚΑΖΑΣ ΑΝΑΣΕΛΙΤΣΗΣ	42	1	—	—	63	1	—	—	3197	56	—	—
ΚΑΖΑΣ ΓΡΕΒΕΝΩΝ	68	—	5	—	78	—	19	—	2788	—	139	—
ΚΑΖΑΣ ΚΟΖΑΝΗΣ	14	—	—	—	29	—	—	—	1226	—	—	—
ΚΑΖΑΣ ΣΕΡΒΙΩΝ	21	—	—	—	27	—	—	—	1289	—	—	—
ΚΑΖΑΣ ΕΛΑΣΣΩΝΟΣ	50	—	—	—	66	—	—	—	3037	—	—	—
Σύνολον ἐν τῷ Νομῷ Μοναστηρίου	477	242	39	32	676	380	117	60	27106	8767	1617	1142
Σύνολον ἐν τοῖς δύο νομοῖς	998	561	49	53	1463	873	145	112	59640	18311	2002	1674

Τύποις Ἀποστολοπούλου

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Ἀφιέρωσις	σελ.	3
Τῷ ἀναγνώστῃ.	»	9
Κινηταὶ ἑορταί. Φάσεις τῆς Σελήνης καὶ ἐκλείψεις κατὰ τὸ 1908.	»	12
Μηνολόγιον (ἑορτολόγιον).	»	13
Βίος τοῦ Ἁγίου Δημητρίου τοῦ Μυροβλήτου ὑπὸ Π. Σ.	»	25
Ἐπὶ τῇ προσφάτῳ τροπῇ τῶν Μακεδονικῶν πραγμάτων ὑπὸ Στεφάνου Δραγούμη.	»	31
Βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας.	»	34
Μακεδονικὴ δυναστεία Κωνσταντινουπόλεως.	»	35
Πῶς θὰ σώσωμεν τὴν Μακεδονίαν ὑπὸ Μ. Κέπιτζη.	»	36
Ἡ ἀρχαία Μακεδονία κατ' ἐπαρχίας	»	40
Ἡ ἀρχαιοτάτη Μακεδονία ὑπὸ Ἀντ. Πεταλᾶ.	»	42
Φωνὴ λαοῦ ὑπὸ τῆς Δος Ἰωάννας Ζ. Στεφανόπολι.	»	46
Ἑλλὰς καὶ Μακεδονία ὑπὸ Α. Ἀνδρεάδου (μετάφρασις Γκ.)	»	50
Νικοταράς (δημῶδες ᾆσμα)	»	57
Melnik par Mme Michel Paillarès.	»	58
Μελένικον μετάφρασις τοῦ προηγουμένου ἄρθρου ὑπὸ Δ. Π.	»	66
Τὰ ὀνόματα Μακεδὼν καὶ Μακεδονία ὑπὸ Π. Καρολίδου.	»	75
Τί εἶνε οἱ Βούλγαροι ὑπὸ Φρ. Βιρβίλη.	»	77
Ἡ Πιερία ὑπὸ Δ. Ι. Ο.	»	81
Ἡ κατάρα τοῦ Ὀλύμπου (ποίημα) ὑπὸ Ἀθ. Δασποπούλου	»	94
Μακεδονικαὶ παροιμίαι καὶ γνωμικὰ ἐκ τῆς συλλογῆς Ἀθ. Ἰωαννίδου.	»	96
Στοὺς ἀθανάτους νεκροὺς μας (ποίημα) ὑπὸ Σπυρ. Ματσούκα.	»	97
Ὁ μέγας Ἀλέξανδρος ὡς ῥήτωρ ὑπὸ Π. Π. Οἰκονόμου.	»	99
Δύο Μάρτυρες: Παπᾶ Σταῦρος—Παπᾶ Ἰωάννης ὑπὸ Γνησίου Μακεδνοῦ.	»	113
Ἡ παράδοξος πόλις Μελένικον	»	121
Ἡ μονὴ τῆς Ῥοζινοῦ.	»	126
Μακεδονία ὑπὸ Θ. Α. Β.	»	129
Δὲν θὰ τὴν πάρουν (ποίημα) ὑπὸ Μακεδόνος.	»	130
Μακεδόνες πρόμαχοι: Εὐαγγέλης καὶ Κώτας ὑπὸ Γνησίου Μακεδνοῦ.	»	132
Δημῶδης Μακεδονικὴ ποίησις. Μυρολόγια.	»	139
Συνάθροισις προὐχόντων ἔν τινι χωρίῳ μεταξὺ Καστορίας καὶ Πρέσπας καὶ ὁμιλία πρὸς αὐτοὺς τοῦ Π. Μελᾶ (ἐξ ἐπιστολῆς αὐτοῦ τῆς 16ης Μαρτίου).	»	140
Ἐκ τῆς Μακεδονικῆς ζωῆς (ἐξ ἐπιστολῶν τοῦ Π. Μελᾶ πρὸς τὴν γυναῖκά του 1904).	»	142
Μακεδονικὸς ὕμνος (ποίημα) ὑπὸ Α. Α. Νικολάρα	»	156
Μοναστήριον ὑπὸ Ἀνδρέα Ι. Ἀρβανίτου.	»	157
Ἂς ταχύνωμεν τὸ βῆμα (ποίημα) ὑπὸ Θ. Ν. Φιλαδελφέως.	»	173
Ὀλίγαι στατιστικαὶ πληροφορίαι ἐκ Μοναστηρίου ὑπὸ Λ. Π. Π.	»	174
Στίχοι Π. Συνοδινοῦ.	»	176
Ὁ Βούλγαρος αὐτοψυχολογούμενος, τὰ τραγούδια του ὑπὸ Δημ. Δῆμερ.	»	177

Μακεδονικαὶ ἀρεταὶ ὑπὸ Ἀθ. Λασποπούλου. Σελ. 188
Μακεδονικὰ ἀπηχήματα ὑπὸ Κ. Γ. Γούναρη. » 193
Δημώδης Μακεδον. ποίησις. Ραμήλια ἄσματα. » 212
Ἔδεσσα (τέως Βοδενά) ὑπὸ Ἐδεσσαίου. » 213
Ἡ ἐξομολόγησις (ποίημα) ὑπὸ Γ. Στρατήγη » 223
Τύρνοβον—Μεγάροβον ὑπὸ Α. Κ. Γ. » 224
Μακεδόνες φιλόσοφοι, ποιηταί, καλλιτέχναι, » 232
Μεταλλικὰ ὕδατα Μακεδονίας ὑπὸ Ι. Σιώρη. » 233
Ἡ πάλαι ποτὲ Νταβέλη (ποίημα) ὑπὸ Θ. Κ. Παπαθωμᾶ » 240
Ὁ Χριστιανισμὸς διὰ τῶν Μακεδόνων ὑπὸ Δημ. Δημ. » 241
Μακεδονικαὶ παροιμίαι καὶ γνωμικά. » 243
Ζωὴ χωριάτικη ὑπὸ Ἴδα. » 244
Ἡ Στρώμνιτσα ὑπὸ Π. Τιβεριουπολίτου. » 248
Σέρραι » 254
Μακεδον. παροιμίαι καὶ γνωμικά. » 256
Ἡ πεδιὰς τῶν Σερρῶν καὶ ἡ πόλις Ηαρακλῆ—Τζιουμαγιᾶ ὑπὸ Μακεδνοῦ Ἀμύντορος. » 257
Καστορία ὑπὸ Θ. Π. » 265
Ἡ Νεγοβάνη. » 268
Τὸ Ῥάκοβον. » 269
Θεσσαλονίκη. » 271
Μακεδον. παροιμίαι καὶ Γνωμικά. » 274
Ἑλληνικὰ σχολεῖα Θεσσαλονίνης. Διδάσκαλοι. Μαθηταί. » 275
Ἡ ἐμπορικὴ ἰσχὺς καὶ ὑπεροχὴ τοῦ Ἑλλην. στοιχείου ἐν Μακεδονίᾳ » 276
Μακεδον. παροιμίαι καὶ γνωμικὰ » 282
Εὐεργέται τῆς Ἑλλην. Ὀρθοδόξου Κοινότητος τῆς Θεσσαλονίκης » 283
Ἰωάννης Μπάγκας Κορυτσαῖος ὑπὸ Σ. Ν. Δραγούμη » 287
Ἐπιτάφιος ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ » 289
Οἱ πρὸ τοῦ Φιλίππου βασιλεῖς τῶν Μακεδόνων ὑπὸ Σπ. Π. Λάμπρου » 293
Λαογραφικὰ Μακεδονίας » 305
Τὰ προκαλέσαντα τὴν Ἑλληνομακεδονικὴν ἅμυναν αἴτια ὑπὸ Χ. » 313
Ἑλληνομακεδονικὸν Ἦρφον » 318
Στίχοι Σπύρου Ι. Ματσούκα » »
Παῦλος Μελᾶς ὑπὸ Ν. » 329
Εἰς Παῦλον Μελᾶν (ποίημα) ὑπὸ Ζαχ. Παπαντωνίου » 321
Σκιαὶ καὶ ὄνειρα: Μωραΐτης—Φραγκόπουλος (ποίημα) ὑπὸ Λιμιλίου Ἐλευθεριάδου » 323
Παντελῆς Γκρέκος,—Καπετὰν Νικοτσάρας ὑπὸ Ἀκρίτα » 329
Τέλλος Ἄγρας ὑπὸ Ἀκρίτα » 332
Ὁ Μητρούσης ὑπὸ Ἀκρίτα » 335
Γεώργ. Παπαβάσιλος ὑπὸ Ἀκρίτα 338
Παῦλος Κύρου ὑπὸ Ν. » 340
Καπετὰν Κῶτες ὑπὸ Ν. » »
Λεωνίδας Πετροπουλάκης ὑπὸ Δ. » 341
Φεύφας ὑπὸ Ν. » 343
Μιχ. Μωραΐτης—Σπ. Φραγκόπουλος » 345
Μαρίνος Κρόμπας ὑπὸ Ν. » »
Σκαλίδης καὶ Νικολούδης ὑπὸ Ν. » 349
Χρῆστος Ἀργυράκος ὑπὸ Ν. » 351
Γέρμας ὑπὸ Ν. » 352
Λίτσας ὑπὸ Ν. » »

Νταφώτης Σελ. 354
Ἀθανάσιος Μπρούφας ὑπὸ Δ. » 355
Κώστας Γαρέφης ὑπὸ Δ. » 356
Χρῆστος Πραντούνας ὑπὸ Δ. » 358
Δ. Νταλίπης ὑπὸ Π. » 359
Ἡ ἀλληλεγγύη ἐλευθέρων καὶ δούλων. Τὸ αἱματηρὸν δρᾶμα τῶν Σερρῶν ὑπὸ Ἀκρίτα » 361
Στήλη τῶν πεσόντων ἐν τῇ Μακεδονικῇ ἀμύνῃ τῷ 1906—1907 364
Ἄσυλον τῶν Μακεδόνων ἐν Βόλῳ » 372
Λογοδοσία τῶν πεπραγμένων κατὰ τὸ 1906 ὑπὸ τοῦ Δ. Συμβουλίου τοῦ ἐν Ἀθήναις Μακεδον. Συλλόγου «ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος» 374
Τὸ Δ. Συμβούλιον τοῦ Μακεδον. Συλλόγου «ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος» » 382
Πίναξ συνοπτικὸς τῶν εἰσπράξεων » 383
» » τῶν πληρωμῶν » 384
Σχολεῖα Ἑλληνικά, Βουλγαρικά, Ῥουμωνικά, Σερβικὰ ἐν Μακεδονίᾳ ἐν τοῖς Νομοῖς Θεσσαλονίκης καὶ Μοναστηρίου » 385

ΕΙΚΟΝΕΣ

Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἔφιππος. σελ. 1
Κεφαλὴ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. » 6
Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος. » 7
Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγ. Δημητρίου· » 26
Σαρκοφάγος ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγ. Δημητρίου. » 29
Στέφανος Δραγούμης. » 31
Οἱ ἐν Περσίᾳ γάμοι τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου. » 41
Μελένικον » 67
Ἡ ἐν Γαυγαμήλοις μάχη » 101
Ἐρείπια ἀνακτόρων τοῦ Μ Ἀλεξάνδρου » 105
Ὁ ἐθνομάρτυς Παπᾶ-Σταῦρος. » 113
Μοδέστειος ἑλλην. ἀρρένων σχολὴ ἐν Πισοδερίῳ· » 115
Μοδέστειος ἑλλην. θηλέων σχολὴ ἐν Πισοδερίῳ » 117
Εὐαγγέλης. » 133
Κώτας. » 137
Παῦλος Μ. Μελᾶς. » 141
Ὁ τάφος τοῦ ἐθνομάρτυρος Π. Μελᾶ. » 155
Μοναστήριον. » 159
Ὁδὸς Χαμηδιὲ Μοναστηρίου. » 161
Διοικητήριον Μοναστηρίου. » 162
Ἑλληνικὸν Νοσοκομεῖον Μοναστηρίου. » 169
Ἰωάννης Δημητρίου. » 170
Ἑλληνικὸν Παρθεναγωγεῖον Μοναστηρίου. » »
Ἑλληνικὸν Γυμνάσιον Μοναστηρίου. » 174
Ἑλληνικὴ ἀστικὴ σχολὴ Μοναστηρίου. » 175
Ἅγιος Δημήτριος ἐν Μεγαρόβῳ. » 191
Μακεδονικὴ σαρκοφάγος » 195
Τὸ Κρούσοβον πρὸ τῆς καταστροφῆς. » 202
Μακεδον. σαρκοφάγος. » 205
Τύρνοβον. » 225
Μεγάροβον. » 228

Μονὴ ἁγ. Γεωργίου ἐν Μεγαρόβῳ. Σελ. 231
Λιθίνη ἀναβάθρα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. » 241
Στρώμνιτσα. » 253
Σέρραι. » 254
Ἐκπαιδευτήριον Ἑλληνικὸν ἐν Τζιουμαγιᾶ. » 261
Καστορία. » 265
Τὸ καὲν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων σχολεῖον τῆς Νεγοβάνης. » 267
Ὁ ἐπίσκοπος Πέτρας Αἰμιλιανός. » 269
Λιμὴν Θεσσαλονίκης. » 271
Σιδηροδρομικὸς σταθμὸς Θεσσαλονίκης—Κωνσταντινουπόλεως. » 273
Ἰωάν. Μπάγκας. » 292
Ἅγιοι Ἀπόστολοι ἐν Θεσσαλονίκῃ. » 304
Ἑλλην. σχολεῖον Ἐδέσσης. » 315
Φώτιος Μητροπολίτης Κορυτσᾶς. » 319
Χωρικαὶ Ρουμλουκίου. » 322
Παντελῆς Γκρέκος. » 331
Καπετὰν Ἄγρας. » 333
Ὁ Ἄγρας πληγωμένος. » 334
Καπετὰν Μητρούσης. » 337
Λεωνίδας Πετροπουλάκης » 342
Καπετὰν Φούφας. » 344
Μιχ. Μωραΐτης. » 345
Φραγκόπουλος. » 346
Καπετὰν Κρόμπας. » 347
Σ. Γ. Σκαλίδης. » 349
Νικολούδης. » 350
Λίτσας. » 353
Νταφώτης. » 354
Καπετὰν Γαρέφης. » 357
Χρῆστος Πραντούνας. » 359
Καπετὰν Νταλίπης. » 360
Ὁ ἀπαγχονισθεὶς Ν. Παναγιώτου » 363
Ἄσυλον Μακεδόνων ἐν Βόλῳ. » 373